Sfântul Sfinţit Mucenic Irineu al Lyonului



Aflarea şi respingerea falsei cunoaşteri

sau

Contra ereziilor

Volumul 2

Teologie pentru azi

Bucureşti
2007

Sfântul Sfinţit Mucenic Irineu al Lyonului

Aflarea şi respingerea falsei cunoaşteri

sau

Contra ereziilor

Traducere din limba engleză, introducere şi note de
Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruş

Teologie pentru azi

Bucureşti
2007

Traducerea s-a făcut din limba engleză, după ediţia Irenaeus, *Against Heresies*, din colecţia *The Ante-Nicene Fathers. The Writings of the Fathers down to A.D. 325*, edited by the Rev. Alexander Roberts, D. D., and James Donaldson, L.L.D., editorii americani retipărind ediţia de la Edinburgh, Volumul 1, p. 640-1175. Am avut la dispoziţie ediţia computerizată a Sage Software Albany, Oregon, 1996.

Cartea a III-a

Prefaţă

Iar dacă, dragul meu prieten, mi-ai cerut să fac lumină în cazul învăţăturilor lui Valentin, care sunt ascunse sub o întreagă imagistică, ţi-am arătat diversele lor păreri şi am compus un tratat de respingere a lor, unde am încercat să-ţi explic că învăţăturile lui răsar din Simon [Magul], tatăl tuturor ereticilor [*Simone, patre omnium haereticorum*][1].

Şi ţi-am prezentat atât învăţăturile lor, cât şi modul de unde s-au inspirat, creând argumente împotriva acestora.

Prin urmare, ca să înţelegi ce vor acei oameni, ţi-am expus părerile lor cu de-amănuntul şi ţi-am trimit o carte, în care am cuprins opiniile lor, ţi-am prezentat obiceiurile lor, şi caracterul vieţii pe care o duc.

În a doua carte, am aruncat la pământ şi am zdrobit învăţăturile lor perverse, şi pe acestea le-ai putut înţelege şi vedea cu ochii tăi.

Dar în aceasta, în a treia carte, voi aduce dovezi din Scripturi în aşa fel, încât să nu rămână nimic [nediscutat] din ceea ce mi-ai cerut.

[Dar vei primi] şi mai mult decât ceea ce mi-ai cerut. Căci vei primi de la mine combaterea şi învingerea tuturor acelora, care într-un mod sau altul, învaţă numai minciuni.

Pentru că dragostea de Dumnezeu te face bogat şi mărinimos, încât să dai şi mai mult decât ceea ce ţi s-a cerut.

Astfel, te chem să cugeţi la lucrurile pe care ţi le-am trimis în primele două cărţi şi să ei tot ceea ce se referă la aceia, căci vei găsi o îmbelşugată respingere a tuturor ereticilor.

Şi prin aceasta să te arăţi cu totul credincios şi în stare să rezişti acelora, apărând numai credinţa adevărată şi de viaţă-făcătoare (*sola vera ac vivifica fide*[2]; *only true and life-giving faith*), pe care Biserica a primit-o de la Apostoli şi

---

[1] Vom nota cu Lat. 2, p. X, sursa: Sancti Irenaei, Episcopi Lugdunensis, *Libros quinque adversus haereses*, edidit W. Wigan Harvey, Tom. II, Typis Academicis, Cantabrigie, M. DCCC. LVIII, 571p. Textul ultimelor trei cărți ale tratatului s-a păstrat, în mare parte, în limba latină, de aceea voi folosi prescurtarea *Lat. 2*. Aici avem Lat. 2, p. 1.

[2] Ibidem.

o împărtăşeşte fiilor ei (*quam ab Apostolis Ecclesia percepit, et distribuit filiis suis*[3]) [4].

Pentru că Domnul a dat tuturor Apostolilor puterea Evangheliei, prin care noi am cunoscut adevărul, adică învăţătura despre Fiul lui Dumnezeu.

Şi după cum ne-a spus Domnul: „Cel care vă urăşte pe voi, pe Mine mă urăşte şi cel care vă dispreţuieşte pe voi, Mă dispreţuieşte pe Mine şi pe Cel care M-a trimis pe Mine” (Lc. 10, 16).

---

[3] Ibidem.

[4] Credinţa apostolică a Bisericii, credinţa nefalsificată reprezintă adevărul, care ne umple de adevărata viaţă. Tocmai de aceea mărturisirea de credinţă a unei Dogmatici Ortodoxe nu trebuie să falsifice adevărul de dragul compromisurilor de tot felul şi a înţelegerilor intelectualiste sau pietiste, ci să arate că adevărul e sfinţenia vieţii, că numai adevărul mântuieşte şi că adevărul trebuie sădit în viaţa noastră prin asceză şi pe el trebuie să îl apărăm până la sânge.

Capitolul 1

Apostolii nu au început să predice Evanghelia şi nu s-au mutat în alt loc, până nu au primit darurile şi puterea Sfântului Duh. Ei au predicat un singur Dumnezeu, Care a făcut cerul şi pământul.

1. Noi nu am învăţat de la nimeni altcineva o altă lucrare a mântuirii, în afara celor pe care Evanghelia ni le-a adus, şi pe care Apostolii le-au proprovăduit un timp, iar mai apoi, prin voinţa lui Dumnezeu, ni le-au scris nouă în Scripturi[5] (*per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt*)[6], ca temelie şi stâlp a adevărului nostru.

Şi e de prisos să spunem, că înainte de a predica ei aveau „cunoaşterea desăvârşită” (*perfectam agnitionem*)[7], la care tot se referă aceia, care ce se îngâmfă cu cele ale Apostolilor.

Căci după ce Domnul nostru a înviat din morţi, Apostolii au fost umpluţi cu putere de sus, când Sfântul Duh S-a pogorât peste ei şi i-a umplut de darurile Sale şi le-a dat desăvârşita cunoaştere.

Şi numai după aceea ei s-au dus până la marginile pământului şi au predicat învăţătura plină de veselie [a Evangheliei] şi lucrurile bune pe care ni le-a dat nouă Dumnezeu şi a vestit pacea cerească oamenilor, pe care toţi le-am primit prin Evanghelia lui Dumnezeu.

Matei a scris *Evanghelia* adresându-se evreilor, şi a scris-o în limba lor[8], pe când Petru şi Pavel au predicat la Roma şi cu toţii au zidit Biserica.

După plecarea lor[9], Marcu, ucenicul şi comentatorul lui Petru (*Μάρκος, ὁ μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς Πέτρου*)[10], ne-a lăsat nouă [în Evanghelia sa], ceea ce a predicat Petru. Pe

---

[5] Adevărul creştin e deplin apostolic. Biserica nu s-a condus după apocrife şi nici nu s-a condus după învăţături eretice, ci după învăţătura Sfinţilor Apostoli, pe care Biserica a păstrat-o cu sfinţenie, nealterată.

[6] Lat. 2, p. 2.

[7] Ibidem.

[8] Adică prima dată *Evanghelia* Sfântului Matei a fost scrisă în limba ebraică apoi a fost tradusă în greacă.

[9] Din Ierusalim.

[10] Lat. 2, p. 4-5.

când Luca, însoţitorul lui Pavel (*Λουκᾶς, ὁ ἀκόλουθος Παύλου*)[11], a scris în Evanghelia sa ceea ce predica acesta[12].

După ei, Ioan, Ucenicul Domnului, cel care s-a rezemat de pieptul Său, a scris şi el Evanghelia pe care a predicat-o în Asia, la Efes.

2. Cu toţii ne-au spus că există *doar* un singur Dumnezeu, Creatorul cerului şi al pământului, Cel pe care ni L-au vestit Legea şi Prorocii; şi un singur Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

Iar cine nu e de acord cu aceste adevăruri, acela dispreţuieşte pe prietenii Domnului (*participes Domini*)[13] şi implicit, pe Hristos, pe Însuşi Domnul.

Şi cel care face aceasta dipsreţuieşte de asemenea pe Tatăl şi se condamnă de la sine, luptându-se împotriva mântuirii sale, după cum fac ereticii (*haereticii*)[14].

[11] Lat. 2, p. 6.
[12] Adică Sfântul Pavel.
[13] Lat. 2, p. 6.
[14] Ibidem.

Capitolul al 2-lea

Ereticii nu urmează nici Scriptura şi nici Tradiţia

1. Căci atunci când ei sunt acuzaţi de Scripturi, ei se întorc şi contestă Scripturile, lucru care nu e corect şi nu au nicio autoritate să o facă, şi prin aceasta arată că sunt ambigui şi că adevărul nu şi-l extrag din ele[15], pentru că nu ştiu Tradiţia (*nesciant Traditionem*)[16].

Iar dacă pretind că adevărul nu ni s-a transmis nouă prin documente scrise (*per literas traditam*)[17], ci prin viu grai (*per vivam vocem*)[18], atunci le spune Pavel:

„Noi spunem înţelepciunea celor care sunt desăvârşiţi şi nu înţelepciunea acestei lumi" (I Cor. 2, 6).

Dar aceştia îşi revendică înţelepciunea din tot felul de ficţiuni (*fictionem*)[19] inventate de către ei. Căci după părerea lor, exista un adevăr în timpul lui Valentin, altul în timpul lui Marcion, altul în timpul lui Cerint şi altul în timpul lui Vasilide sau alţii ca ei, care n-au spus nimic despre mântuire.

Şi fiecare dintre ei au fost nişte oameni perverşi, care au răstălmăcit adevărul şi nu s-au ruşinat să predice aceaste minciuni.

2. Iar când noi ne referim la Tradiţia provenită de la Apostoli (*Traditionem, que est ab Apostolis*)[20] şi pe care am păstrat-o prin succesiunea prezbiterilor[21] (*successiones Presbyterorum*)[22], în Biserici, ei obiectează împotriva Tradiţiei, şi spun, nu numai că sunt mai înţelepţi decât prezbiterii, ci şi decât Apostolii, din cauză că ei descoperă „adevărul" fără răstălmăciri.

Căci spun că Apostolii au amestecat lucrurile Legii cu cuvintele Domnului şi că nu numai Apostolii, dar şi Domnul Însuşi, au vorbit de Demiurg şi de locul de mijloc, de

---

[15] Din Scripturi.
[16] Lat. 2, p. 7.
[17] Ibidem.
[18] Ibidem.
[19] Ibidem.
[20] Ibidem.
[21] A ierarhiei sacramentale.
[22] Lat. 2, p. 7. Se referă aici la *episcopi* și nu la *preoți*.

Plenitudine, cât şi de ei înşişi, care sunt fără greş, fără pată, desăvârşişi şi au cunoaşterea tainelor ascunse.

Dar aceasta e o mare blasfemie împotriva Creatorului, izvorâtă din cea mai mare neruşinare! Dar ajung să spună aceasta, pentru că ei nu consimt nici Scripturii şi nici Tradiţiei.

3. Aceştia sunt adversarii de care noi ne ocupăm, dragul meu prieten. Și ne străduim să scoatem la lumină aceşti şerpi alunecoşi (*serpentum lubrici*)[23], care vor să ne scape.

Şi pentru aceasta noi trebuie să combatem fiecare învăţătură a lor, dacă e cu putinţă, şi să le tăiem orice putinţă de scăpare, şi astfel să-i putem aduce pe ei la adevăr.

Căci nu e uşor unui suflet, care este în înşelare (*ab errore*)[24] să se pocăiască, deşi nu este imposibil să scape de înşelare, când adevărul îi este arătat cu de-amănuntul.

[23] Idem, p. 8.
[24] Ibidem.

Capitolul al 3-lea

O respingere a ereticilor, prin aceea că în toate Bisericile s-a ţinut succesiunea episcopilor

1. Însă în aceasta constă puterea tuturor, că în fiecare Biserică (şi oricine doreşte, poate să vadă acest lucru), este cercetată în mod limpede Tradiţia Apostolilor[25] (*Traditionem Apostolorum*)[26], pe care au lăsat-o întregii lumi[27].

Iar noi suntem în stare să preţuim aceasta, prin faptul că Apostolii au hotărât episcopi în Biserici (*Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis*)[28] şi aceasta demonstrează succesiunea învăţăturilor lor până la noi.

Şi aceia[29] nu cunosc şi nici nu gândesc ceva, din cele pe care le delirează ereticii.

Căci, dacă Apostolii ar fi cunoscut nişte „taine ascunse" (*recondita mysteria*)[30], pe care ei le-ar fi împărtăşit numai celor „desăvârşiţi", în detrimentul celorlalţi, ei s-ar fi arătat învăţând alte lucruri, decât cele pe care le mărturiseau în Biserici.

Iar dacă ei doreau, ca unii să fie desăvârşiţi în toate lucrurile şi să-i lase pe aceştia ca succesori ai lor, i-ar fi lăsat în locul lor să conducă.

Şi dacă aceşti oameni şi-ar fi luat într-un mod cinstit demnităţile lor ar fi fost un lucru bun pentru Biserică. Însă dacă ar fi procedat altfel, ar fi căzut în mare nenorocire.

---

[25] Ceea ce ne-au lăsat Sfinţii Apostoli.

[26] Lat. 2, p. 8.

[27] Puterea creştinilor e aceea că ei au adevărul nefalsificat primit de la Sfinţii Apostoli prin succesiunea episcopilor. Din cuvintele Sfântului Irineu se vede foarte clar, că succesiunea apostolică nu e numai *o succesiune a harului*, ci *a harului* şi *a credinţei celei adevărate*.
Episcopii, urmaşii Apostolilor nu au fost nişte oameni, care au schimbat credinţa, care au dat o altă întorsătură credinţei ortodoxe, ci ei au mărturisit-o deplin, au transmis-o, în mod curat, posterităţii.
Cei care s-au dovedit eretici, au fost depuşi, condamnaţi, anatematizaţi, excluşi din rândul celor care vestesc adevărul şi transmit harul lui Dumnezeu. Episcopii care au transmis adevărul deplin au fost cei care au trăit ca nişte oameni Sfinţi. Sfinţii ierarhi au fost cei care au apărat Biserica de fărădelegea schimonosirii credinţei ortodoxe.

[28] Lat. 2, p. 8.

[29] Episcopii.

[30] Lat. 2, p. 8.

2. Şi tocmai de aceea e foarte greu, în cazul unora ca aceştia[31], să preţuiască succesiunea existentă în toate Bisericile.

Căci noi punem acest lucru[32], în faţa tuturor celor ameţiţi, fără părere de sine şi slavă deşartă şi fără vreo orbire sau părere perversă şi spunem, că adunările lor nu au niciun fundament canonic.

Pentru că noi, după cum am spus, putem arăta că Tradiţia noastră vine de la Apostoli şi că este a celei mai mari, a celei mai vechi şi universal cunoscută dintre Biserici, care a fost fondată şi rânduită la Roma de doi dintre cei mai străluciţi Apostoli: de Petru şi Pavel[33].

Căci astfel a fost predicată credinţa oamenilor şi ea a venit până la noi prin succesiunea episcopilor (*per successiones Episcoporum*)[34].

Fiindcă e un lucru necesar, ca fiecare Biserică să consimtă cu această Biserică[35], şi să-i dea întâietate, pentru aceea că, credinţa de pretutindeni, şi la fel şi Tradiţia apostolică a fost păstrată de aceea, prin oamenii ei credincioşi şi răspândită pretutindeni[36].

3. Astfel, Fericiţii Apostoli (*οἱ Μακάριοι Ἀπόστολοι*)[37], care au fundat şi zidit această Biserică, au dat pe mâinile lui Lin (Λίνῳ)[38] slujirea episcopală (*τὴν τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν*[39])[40].

---

[31] A ereticilor.

[32] Succesiunea credinţei şi a harului, prin episcopi, de la Apostoli.

[33] Acest pasaj, probabil, se constituie într-un argument, folosit în mod pervers, pentru a „fundamenta" infailibilitatea papală. Însă argumentul Sfântului Irineu era un argument pentru un public occidental, care auzise, mai degrabă, de patriarhul Romei, decât de patriarhul Ierusalimului.

Roma era un reper sigur pentru un ortodox din Galia, cum şi pentru noi, Sfântul Ştefan cel Mare este un reper al românităţii. Dacă vrei să vorbeşti pe înţelesul auditoriului trebuie să îi dai repere cunoscute.

Sfântul Irineu asta face aici: dă un reper cunoscut, irefutabil, despre cei care promovează Ortodoxia: patriarhii Romei. Însă el nu spune aici că Roma e înaintea Ierusalimului sau a Antiohiei, unde se propovăduise, mai devreme, credinţa ortodoxă.

[34] Lat. 2, p. 9.

[35] A Romei

[36] Acum să nu uităm, că acest „pretutindeni", în secolul al II-lea, nu însemna că *de la Roma s-a evanghelizat întreaga lume*, ci acest „pretutindeni" reprezintă teritoriile învecinate cu ea.

Paragraful care urmează dovedeşte că Roma era privită ca pivot al Occidentului, de unde se răspândea credinţa ortodoxă şi că episcopii ei Sfinţi nu ocupau întreaga lume cunoscută atunci, adică nu era întreaga lume sub jurisdicţia lor (era străină de ei grandomania papalităţii de astăzi), ci numai partea occidentală şi nici aceea deplin.

[37] Lat. 2, p. 10.

[38] Ibidem.

[39] Ibidem.

Şi despre acest Lin, Pavel face referire în *Epistola către Timotei*[41] (II Tim. 4, 21).

Lui i-a succedat Anaclet (Ἀνέγκλητος; Anacletus)[42]. Iar acestuia i-a urmat al treilea după Apostoli, adică episcopul Clement (Κλήμης; Clemens)[43].

Acest om[44], care a văzut pe Fericiţii Apostoli şi a vorbit cu ei, s-ar putea spune că a avut învăţătura Apostolilor (*τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων*)[45] în urechile sale şi Tradiţiile lor înaintea ochilor săi.

Niciunul dintre ei nu au păstrat decât pe cele pe care le-au primit de la Apostoli. În timpul lui Clement nu mici au fost neînţelegerile create de fraţii din Corint.

Biserica Romei a trimis imediat o puternică scrisoare corintenilor (*ἱκανωτάτην γραφὴν τοῖς Κορινθίοις*; *potentissimas literas Corinthiis*[46])[47], sfătuindu-i pe ei să fie în pace, să se întărească în credinţa lor, mărturisind Tradiţia pe care o pimiseră de curând de la Apostoli şi să vorbească despre un singur Dumnezeu, Atotputernic, Făcătorul cerului şi al pământului, Creator al omului, Care a pornit potopul şi l-a chemat pe Avraam, Care a scos pe popor din Egipt, Care a vorbit cu Moise, Care a dat Legea, Care a trimis pe Proroci şi Care a pregătit focul pentru Satana şi îngerii lui (*Qui ignem praeparavit diabolo et angelis ejus*)[48].

Şi din această scrisoare, pe care o poate citi oricine, noi putem învăţa, că El, Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, a fost predicat în Biserici.

Şi vor putea înţelege că Tradiţia apostolică a Bisericii, prezentă în această epistolă este mai veche decât cea falsă, propagată de aceşti oameni, care vorbesc despre existenţa

---

[40] Şi aici, Sfântul Irineu îi numeşte pe cei doi Apostoli, pe Petru şi pe Pavel drept *fondatorii* Bisericii romane şi nu numai pe Sfântul Petru. Fundamntul petrin al Bisericii de la Roma e o ficţiune de adormit copiii.

[41] În ed. BOR 1988, avem „Linos”.

[42] Lat. 2, p. 10.

[43] Ibidem.

[44] Sfântul Clement Romanul.

[45] Lat. 2, p. 10.

[46] Ibidem.

[47] În română o avem în ediţiile:
1. Sfântului Clement Romanul, *Epistola către Corinteni* trad., note și indici de Pr. D.[umitru] Fecioru, în *Scrierile Părinților Apostolici*, apud. PSB1, Ed. IBMBOR, București, 1979, p. 46-79.
2. Clement Romanul, *Epistola Bisericii din Roma către Biserica din Corint (Roma, 69 sau 96-98)*, în Diac. Ioan I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei. Canonul apostolic al primelor secole*, vol. I, Ed. Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, p. 395-421.

[48] Lat. 2, p. 11.

unui alt Dumnezeu, mai presus decât Creatorul şi Făcătorul tuturor lucrurilor care există.

Iar acestui Clement i-a urmat Evarist (Εὐάρεστος; Euaristus)[49]. Lui Evarist i-a urmat Alexandru (Ἀλέξανδρος; Alexander)[50].

Apoi, al 6-lea de la Apostoli a fost Sixt (Ξύστος; Sixtus)[51] şi după el Telesfor (Τελεσφόρος; Telesphorus)[52], care a fost și un slăvit Mucenic (ἐνδόξως Ἐμαρτύρησεν)[53].

A urmat apoi Higin (Ὑγῖνος; Hyginus)[54]. După el, Pius (Πῖος; Pius)[55]. Şi după acesta, Anicet (Ἀνίκητος; Anicetus)[56].

După aceea lui Anicet i-a urmat Soter (Σωτῆρος, Soter)[57], Eleuteriu (Ἐλεύθερος; Eleutherius)[58], cel de acum, este al 12-lea de la Apostoli, care moşteneşte episcopatul.

În această ordine (*τάξει*; *ordinatione*)[59], prin succesiune, Tradiţia bisericească a Apostolilor şi predica adevărului au avenit până la noi.

Şi aceasta e plină de dovezi, cum că există numai o singură credinţă de viaţă-făcătoare (*vivificatricem fidem*)[60], care a fost păstrată de Biserică, de la Apostoli până astăzi, şi prin care am primit adevărul.

4. Iar Policarp (Πολύκαρπος; Polycarpus)[61], nu numai că a fost învăţat de către Apostoli şi a vorbit cu mulţi dintre cei care L-au văzut pe Hristos, ci acesta, prin Apostolii din Asia, a fost pus episcop al Bisericii din Smirna.

Pe acesta eu l-am văzut în adolescenţa mea (ἐν τῇ πρώτῃ ἡμῶν ἡλικίᾳ; in prima nostra aetate[62]; *in my early youth*).

Acesta a trăit mulţi ani, şi când a ajuns la bătrâneţe, prin cea mai săvită şi mai nobilă suferinţă, cea a martirajului, s-a despărţit de viaţă, având întotdeauna în

[49] Ibidem.
[50] Ibidem.
[51] Ibidem.
[52] Ibidem.
[53] Ibidem.
[54] Ibidem.
[55] Ibidem.
[56] Ibidem.
[57] Ibidem.
[58] Ibidem.
[59] Ibidem.
[60] Idem, p. 12.
[61] Ibidem.
[62] Ibidem.

minte lucrurile învăţate de la Apostoli şi pe care le-a dat Bisericii şi care sunt cu totul adevărate.

Şi aceste lucruri sunt mărturisite de către toate Bisericile Asiei, şi de oamenii care i-au succedat lui Policarp[63] până astăzi – un om cu mai multă putere şi cu mai multă temeinicie a mărturisii adevărului decât Valentin, Marcion şi decât toţi ereticii.

Acesta, venind la Roma în vremea lui Anicet, a întors mulţi eretici la Biserica lui Dumnezeu, propovăduind ceea ce el primise, adică adevărul Apostolilor, anume, pe cel pe care îl are Biserica.

Şi sunt mulţi care au auzit de la el, că Ioan, Apostolul Domnului, mergând la baia din Efes şi întâlnindu-l pe Cerint[64] acolo, a fugit din baie[65] fără să se spele, spunând:

„Să plecăm cât mai repede, pentru că baia se va prăbuşi, pentru că Cerint, duşmanul adevărului, este în ea".

Iar Policarp i-a spus lui Marcion, când s-a întâlnit cu el odată, şi acela i-a zis: „Nu mă cunoşti?, „Te cunosc: eşti primul-născut al Satanei!" (*τὸν πρωτότοκον τοῦ Σατανᾶ*; *primogenitum Satanae*)[66].

Atâta repulsie aveau Apostolii şi ucenicii lor şi astfel le vorbeau celor care pervertiseră adevărul!

Căci şi Pavel a zis: „Pe un om eretic, după prima şi a doua mustrare, depărtează-te de el; cunoscând că acesta este un om stricat şi păcătos, care se condamnă pe el însuşi!" (Tit. 3, 10-11).

Şi există o puternică epistolă a lui Policarp scrisă Filipenilor[67], pe care toţi o pot citi, şi cei care se îngrijesc de mântuirea lor pot învăţa tăria credinţei lui şi predicarea adevărului.

Căci în Biserica din Efes, fondată / întemeiată de către Pavel, a rămas Ioan mult timp, până în vremea lui Traian, şi a mărturisit adevărul Tradiţiei Apostolilor.

---

[63] De episcopii Smirnei.
[64] Pe reticul Cerint.
[65] Dintr-o baie publică a oraşului Efes.
[66] Lat. 2, p. 14.
[67] Pe care o găsim în română în ediția: Sfântul Policarp al Smirnei, *Epistola către Filipeni*, trad., note și indici de Pr. D.[umitru] Fecioru, în *Scrierile Părinților Apostolici*, apud. PSB1, Ed. IBMBOR, București, 1979, p. 208-214.

Capitolul al 4-lea

Adevărul nu este în altă parte decât în Biserica universală, singura depozitară a învăţăturii apostolice. Ereziile sunt recente şi nu au origini apostolice.

1. Şi noi avem aceste dovezi şi nu e necesar să căutăm adevărul de la alţii, care, mai degrabă, ar căuta ei adevărul în Biserică.

Fiindcă Apostolii, ca un om bogat, care îşi depozitează banii într-o bancă, a lăsat acelora [ai Bisericii] lucrurile adevărului şi oricine doreşte, poate bea din ea[68] apa vieţii.

Pentru că ea este intrarea în viaţă[69], pe când toţi ceilalţi sunt hoţi şi tâlhari (*fures et latrones*)[70].

Şi din această cauză noi cerem acestor oameni lipsiţi / goi[71], să perceapă cu cea mai mare osteneală lucrurile Bisericii şi să se situeze în Tradiţia adevărului.

– Şi cum pot face aceasta?

– Nu pot crede ei, referitor la diferite chestiuni mai mult sau mai puţin importante, ca şi noi, că trebuie să ne întoarcem la Bisericile cele mai vechi, pe care Apostolii le-au învăţat şi să învăţăm ceea ce este clar şi adevărat cu privire la problema ridicată?

– Şi cum ne-am fi pronunţat, dacă Apostolii nu ne-au fi scris [nimic]?

– N-ar fi trebuit, ca în acest caz, să urmăm Tradiţiei, pe care o avem în Biserici?[72]

---

[68] Din comoara de adevăr şi de har a Bisericii.

[69] Biserica este poarta prin care intrăm în viaţa veşnică.

[70] Lat. 2, p. 15.

[71] De adevăr. Ereticii sunt cei care sunt goi de adevăr.

[72] Chiar dacă nu am fi avut nimic scris de la Sfinţii Apostoli am fi avut mărturia succesională a Bisericii. Fiecare generaţie ar fi lăsat următoarei Tradiţiile vii ale Bisericii. Ar fi lăsat duhul rugăciunii şi al slujbelor, atenţia la cuvintele lui Dumnezeu, modul cum se fac toate în Biserică, etosul de viaţă al credincioşilor.
Şi noi transmitem fiilor noştri duhul rugăciunii şi al staturii noastre duhovniceşti. Cei care ard de râvna mântuirii o transmit şi altora, care îi văd şi care îi simt, care trăiesc pe lângă ei. Dar dacă noi suntem trândavi, dacă suntem leneşi şi înceţi în a face voia lui Dumnezeu, această stare se imprimă şi în cei care stau pe lângă noi.
Preotul unei comunităţi e cel care îi inspiră pe credincioşi. Dacă el e plin de râvnă vor fi şi mulţi dintre ei. E foarte important *pe cine ai în faţa ta*, după cine te ghidezi, pe cine ai înaintea ta, pe cine ai cunoscut în această viaţă ca *slujitori ai lui Dumnezeu*.

2. Căci multe naţiuni barbare (*gentes barbarorum*)[73], care au crezut în Hristos, au consimţit acesteia[74], având mântuirea scrisă în inimile lor de către Duhul, fără cărţi şi cerneală, şi acelea au păstrat cu mare grijă Tradiţia cea veche, crezând într-unul Dumnezeu, Creatorul cerului şi al pământului şi al tuturor lucrurilor din ele şi în aceea că Hristos Iisus, este Fiul lui Dumnezeu.

Şi au crezut că Acesta, datorită dragostei Sale celei prea mari pentru creaţia Sa, a binevoit a Se naşte din Fecioară şi a pătimit sub Ponţiu Pilat, şi a înviat, şi S-a înălţat întru slavă, întru care va şi veni, El, Mântuitorul celor care se vor mântui şi Judecătorul celor care vor fi judecaţi, şi Care va trimite în focul cel veşnic pe cei care au schimbat adevărul şi au dispreţuit pe Tatăl Său şi venirea Lui.

Toţi aceştia, fără să aibă cărţi (*sine literis*)[75], fiind barbari şi străini de vorbirea noastră, au crezut această credinţă. Dar pentru că au ţinut credinţa, au avut viaţa, şi din cauza credinţei au devenit înţelepţi.

Şi au plăcut lui Dumnezeu, Care le-a dat să vorbească în toate cu dreptate, curăţie şi înţelepciune. Şi dacă s-ar duce cineva să predice acestor oameni invenţii eretice (*haereticis adinventa*)[76], vorbindu-le pe limba lor, ei şi-ar astupa imediat urechile şi ar fugi departe de aceştia, pentru că nu ar suporta să audă asemenea blasfemii (*blasphemum*[77])[78].

Căci ei au Tradiţia cea veche a Apostolilor (*veterem Apostolorum Traditionem*)[79], şi nu îndură să conceapă vreo altă învăţătură, predicată de astfel de învăţători, care nu cunosc învăţătura care a fost predicată întotdeauna.

3. Pentru că înaintea lui Valentin nu existau *valentinienii*. Nici înaintea lui Marcion nu existau *marcioniţii*.

Şi, pe scurt, nu exista niciunul din poporul acesta cu minte vicleană şi niciunul, care să inventeze perversităţile lor.

---

[73] Lat. 2, p. 16.
[74] Tradiţiei apostolice.
[75] Lat. 2, p. 16.
[76] Ibidem.
[77] Idem, p. 17.
[78] Sfântul Irineu vorbeşte despre creştinii care nu vorbeau limba latină sau greacă. Aceia erau *barbarii*. Şi aceşti foşti barbari s-au arătat oameni stabili în credinţa ortodoxă, deşi nu au aveau cărţi.
Degeaba avem cărţi, dacă nu avem o viaţă creştină autentică. Dar tot la fel de rău e dacă avem râvnă mai multă decât cunoaştere şi experienţă duhovnicească. Ambele sunt două extreme periculoase.
[79] Lat. 2, p. 17.

Căci Valentin a venit la Roma în vremea lui Higin[80], şi-a spus învăţătura sub Pius şi a trăit până sub Anicet.

De asemenea Cerdon, predecesorul lui Marcion, şi-a făcut apariţia tot în vremea lui Higin, care a fost al nouălea episcop [al Romei].

Acesta[81] venea frecvent la Biserică şi mărturisea public [credinţa creştină], dar rămânea mai departe [eretic], învăţând [erezia] în taină, chiar dacă se arăta mărturisind public credinţa.

Dar nu s-a întâmplat asta până la sfârşit, pentru că a fost găsit ca unul care perverteşte credinţa şi a fost excomunicat din rândul fraţilor.

Apoi, Marcion a fost cel care i-a urmat acestuia şi el a vorbit sub Anicet, care a fost al zecelea episcop [al Romei].

Cei care se numesc *gnostici*, şi care au reieşit din Menandru, sunt ucenicii lui Simon [Magul], după cum am arătat.

Şi fiecare dintre ei sunt părinţi fondatori şi mari preoţi ai învăţăturii pe care au creat-o. Iar marcienii[82] şi-au exprimat erezia mai târziu, ea durând în perioada de mijloc a Bisericii.

---

[80] Papa Higin / Higinus, amintit anterior.

[81] Ereticul Cerdon.

[82] După numele ereticului vrăjitor Marcu, de care s-a vorbit în I, cap. 13-15, *cf.* ed. noastre: Sfântul Sfințit Mucenic Irineu al Lyonului, *Aflarea și respingerea falsei cunoașteri* sau *Contra ereziilor*, vol. 1, trad. din lb. engl., introd. şi note de Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruș, ed. online *Teologie pentru azi*, București, 2007, p. 78-98.

Capitolul al 5-lea

Hristos şi Apostolii Săi au predicat fără vreo înşelătorie, minciună sau ipocrizie pe unul Dumnezeu, pe Tatăl, pe Creatorul tuturor lucrurilor. Ei nu au ajustat în învăţătura lor lucrurile pe care le-au auzit

1. Dar Tradiţia Apostolilor a fost în Biserică şi a fost mereu a noastră. Şi dacă ne întoarcem spre dovezile furnizate de către Scripturi, spre cele scrise de Apostoli în Evanghelie, în acelea avem învăţătura despre Dumnezeu, şi acestea ne arată că tot ce a spus Domnul nostru Iisus Hristos este adevărat (In. 14, 6) şi nicio minciună nu este în El (In. 8, 46).

Căci şi David a zis, prorocind naşterea Sa din Fecioară şi învierea Sa din morţi: „Adevărul din pământ a ieşit” (Ps. 84, 12)[83].

La fel, Apostolii, fiind Ucenicii Adevărului (*Discipuli Veritatis*)[84], s-au arătat mai presus decât orice minciună.

Căci minciuna nu are nicio legătură cu adevărul, după cum nici întunericul nu are nimic de-a face cu lumina, pentru că unul pe altul se alungă.

De aceea, Domnul nostru, fiind Adevărul, nu a spus nicio minciună. Şi El ştia că este dintre cei de jos [după trup], dar nu şi-a pierdut niciodată cunoaşterea Sa ca Dumnezeu, căci este Dumnezeul tuturor, Împăratul ceresc.

Şi, de asemenea, ştia că Tatăl Său, nu era o persoană imperfectă ci una desăvârşită, şi nici nu era un animal, şi că nici El şi nici Tatăl nu au fost în Plenitudine.

La fel, nici Ucenicii Săi nu au făcut nicio menţiune despre un alt Dumnezeu sau despre un alt Domn, în afară de El, Cel care este adevăratul Dumnezeu şi Domn al tuturor.

Dar aceşti sofişti mincinoşi (*vanissimi sophistae*)[85], spun că Apostolii au vorbit cu un aer ipocrit şi au învăţat

---

[83] În această situaţie „pământul” având două accepţii: Fecioara Prea Curată şi Mormântul Domnului.
Icoana Naşterii Domnului prezintă Peştera ca pe un Mormânt. Peştera e viitorul Mormânt. Scutecele Sale arată ca giulgiul morţii.
Iar pântecele Fecioarei, cel purtător de lumină şi mai desfătat decât cerurile stă împreună cu Mormântul cel de viaţă făcător şi plin de lumină al Domnului.

[84] Lat. 2, p. 18.

[85] Idem, p. 19.

după capacitatea lor de înţelegere, şi că ei ne-au dat răspunsuri numai la întrebările pe care ei şi le-au pus.

Ei spun că aceia au fabulat ca nişte orbi, lucruri pentru orbi, pe măsura orbirii lor şi că ne-au spus diferite prostii după măsura prostiei lor, şi minciuni pe măsura înţelegerii lor puţine.

Şi aceştia[86], spun ei, şi-au imaginat că Demiurgul este singurul Dumnezeu, şi pe acela l-au predicat.

Însă ei[87], care au capacitatea de a cuprinde pe Tatăl cel nenumit, au vorbit de tainele de negrăit prin parabole şi enigme.

Dar mai spun şi că Domnul şi Apostolii nu au învăţat toate lucrurile adevărului, ci au vorbit ipocrit şi din ce au înţeles fiecare şi pe măsura lor.

2. Şi astfel, dacă credem aceste lucruri, înseamnă că nu ne-au adus vindecarea şi nici nu ne-au dat viaţa[88] ci, mai degrabă, ne-au afundat într-o boală şi mai mare şi într-o mai mare neştiinţă.

Şi, din această cauză, am găsi mai mult adevăr în Lege, care arată fiecăruia păcatul, prin care omul cade în orbire şi rătăcire.

Însă Apostolii, dimpotrivă, nu au hirotonit[89] pe apostaţi, au spus lucrurile pe care le-au văzut celor care nu le-au văzut, au întărit pe cei slabi, nu au vorbit după moda vremii lor, ci în acod cu adevărul revelat / descoperit.

Căci nu vorbeau *în numele lor*, atunci când sfătuiau pe cei orbi sau pe cei care căzuseră în prăpastia fără fund [a păcatului] şi mergeau pe căile lor primejdioase, ci pe toţi îi învăţau să meargă drept, pentru ca să fie în siguranţă.

Căci un medic, care se îngrijeşte să însănătoşească pe un om bolnav, nu îi prescrie o reţetă conformă cu boala pe care o are şi medicamentul de care are nevoie?

Căci Domnul a venit ca un Medic [la noi], după cum El Însuşi a mărturisit: „Nu cei sănătoşi au nevoie de doctor, ci cei care sunt bolnavi. Căci n-am venit să chem pe cei drepţi la pocăinţă, ci pe cei păcătoşi” (Mc. 2, 17; Lc. 5, 31-32).

Şi cine sunt atunci cei care, din *oameni bolnavi*, devin *oameni puternici* sau *păcătoşii*, care se pocăiesc?

---

[86] Apostolii.
[87] Ereticii.
[88] Domnul şi Sfinţii Apostoli.
[89] Literal: *nu au înaintat în grad*.

Şi cine trebuie să meargă pe această cale? Sau, dimpotrivă, cine trebuie să facă această mare schimbare în viaţa lor şi să se lepede de viaţa de mai înainte, prin care ei deveniseră nişte oameni slabi şi cu multe păcate?

Căci neştiinţa e mama tuturor lucrurilor, care ne duc departe de înţelepciune. Însă Domnul a dat cunoaşterea Ucenicilor Săi, prin aceea că El i-a vindecat pe cei suferinzi şi i-a întors înapoi pe cei păcătoşi.

El nu le-a vorbit despre *înţelesurile vechi* ale cuvintelor şi nici nu le-a răspuns lor pe măsura celor care Îl întrebau, ci potrivit învăţăturii care duce la mântuire, fără nicio ipocrizie şi fără să măgulească pe cineva.

3. Şi putem vedea acest lucru foarte clar din cuvintele Domnului, când Se revelează celor care se tăiau împrejur[90]ca Fiu al lui Dumnezeu, spunând că El este Hristosul Cel prezis de Proroci (Mc. 14, 62), că El redă libertatea oamenilor şi le dă să moştenească nestricăciunea (In. 20, 31).

Iar Apostolii au învăţat pe păgâni, că trebuie să se lepede de lucrurile deşarte şi de pietre[91] (F. Ap. 14, 14 sq), pe care ei şi le imaginau ca fiind dumnezei, şi să slujească adevăratului Dumnezeu, Care a creat tot neamul omenesc, şi să creadă că El i-a creat, i-a făcut să crească şi să se întărească şi să trăiască pe pământ.

Şi i-a învăţat să privească spre Fiul Său, Iisus Hristos, Care ne-a răscumpărat pe noi din neştiinţă / cădere cu sângele Său, pentru ca să ne sfinţească prin el; spre Cel care a coborât din cer, de la Tatăl Puterilor cereşti, şi va veni iarăşi să judece pe toţi şi să dea libertatea bunătăţii lui Dumnezeu acelora, care au ţinut poruncile Sale.

Căci El a venit în timpurile din urmă, ca piatra din capul unghiului (Ps. 117, 22; Mt. 21, 42; Mc. 12, 10; Lc. 20, 17; F. Ap. 4, 11; I Pt. 2, 4, 6-8), ca să ne unească pe toţi întru Sine, adică să unească pe cei de departe şi pe cei de aproape (Efes. 2, 17), pe cei tăiaţi împrejur şi pe cei netăiaţi împrejur, ca să se mărească Iafet şi să locuiască el întru cele ale lui Sem[92] (Fac. 9, 27).

---

[90] Evreilor.
[91] De idolii lor din piatră.
[92] Potrivit profeţiei de la Fac. 9, 27: „Să înmulţească Dumnezeu pe Iafet şi să se sălăşluiască acesta în corturile lui Sem”.

Capitolul al 6-lea

Sfântul Duh, în toate cărţile Vechiului Testament nu a făcut vreo menţiune despre un alt Dumnezeu sau despre un alt Domn, ci L-a vestit pe Cel care este adevăratul Dumnezeu.

1. Aşadar, nici Domnul, nici Sfântul Duh, nici Apostolii, n-au vorbit despre alt Dumnezeu, ci au spus cu toţii că nu există alt Dumnezeu, decât numai adevăratul Dumnezeu.

Nici nu au numit pe altcineva *Domn*, decât pe Dumnezeu şi Tatăl cel peste toate, şi pe Fiul Său, Care a primit domnia de la Tatăl cel peste toate, după cum stă scris:

„A zis Domnul Domnului meu, şezi de-a dreapta Mea, până ce voi pune pe toţi vrăjmaşii Tăi aşternut picioarelor Tale" (Ps. 109, 1; Mt. 22, 44; Mc. 12, 36; Lc. 20, 42; F. Ap. 2, 34-35; Evr. 1, 13).

Aici Scripturile ne vorbesc despre Tatăl, Care Se adesează Fiului. El dă Acestuia moştenirea păgânilor şi Îi supune Lui pe toţi duşmanii Săi.

Căci Tatăl este Dumnezeul cel adevărat şi Fiul este Domnul cel adevărat iar Duhul Sfânt a dat amândurora numele de *Domn*.

Şi atunci când se referă la distrugerea Sodomei, Scriptura zice:

„Atunci Domnul a plouat peste Sodoma şi Gomora foc şi pucioasă de la Domnul din cer" (Fac. 19, 24).

Şi de aici reiese că Fiul este Cel care a vorbit cu Avraam (Fac. 18, 22, 33), ca Cel care avea puterea să judece pe sodomiţi pentru răutăţile lor.

Şi în textul următor se spune acelaşi adevăr:

„Scaunul Tău, Dumnezeule, este pentru vecii vecilor, sceptrul Împărăţiei Tale este sceptru de dreptate. Căci Tu ai iubit dreptatea şi ai urât fărădelegea. Pentru aceasta Dumnezeu Te-a uns pe Tine cu untdelemnul Său" (Ps. 44, 8-9).

Şi Sfântul Duh a arătat că ambele nume sunt ale lui Dumnezeu, căci Cel care este uns este Fiul Său şi El este Cel Care-L unge, adică Tatăl.

Şi iarăşi: „Dumnezeu a stat în adunarea dumnezeilor şi a judecat în mijlocul dumnezeilor” (Ps. 81, 1).

Căci prin „Dumnezeu” de aici se referă la Tatăl şi la Fiul iar „dumnezeii” nu sunt altcineva decât cei care au primit înfierea[93].

Şi aceştia sunt cei ai Bisericii. Căci Biserica e adunarea lui Dumnezeu, pe care Dumnezeu, adică Fiul, a strâns-o[94] întru Sine.

Şi tot la fel auzim spunându-se: „Dumnezeul dumnezeilor, Domnul a vorbit şi a chemat pământul” (Ps. 49, 1).

Cine este acest Dumnezeu? Este Cel care a zis: „Domnezeu va veni în mod evident pentru toţi, Dumnezeul nostru, şi nu va tăcea” (Ps. 49, 3), adică Fiul.

Căci Fiul S-a arătat ca om, când a zis: „Eu Mă voi arăta în mod evident, pentru cei care nu Mă caută pe Mine”(Is. 65, 1).

Şi despre ce *dumnezei* vorbeşte El, atunci când zice: „Eu am zis, voi dumnezei sunteţi şi toţi fii ai Celui Prea Înalt” (Ps. 81, 6; In. 10, 34)? Căci, fără îndoială, a vorbit despre cei care au doândit darul „înfierii, şi care strigă: Avva! Părinte!” (Rom. 8, 15).

2. Şi după cum am spus deja, nimeni altcineva nu este numit ca *Dumnezeu* sau ca *Domn*, decât Cel care este Dumnezeul şi Domnul tuturor şi Care i-a spus lui Moise: „Eu sunt cel ce Sunt. Aşa să le spui fiilor lui Israel: < Cel ce este, m-a trimis la voi!>” (Ieş. 3, 14).

Iar Fiul Său, Iisus Hristos, Domnul nostru, îi face pe toţi cei care cred întru numele Său, fii ai lui Dumnezeu.

---

[93] Toţi creştinii botezaţi.

[94] Să ne aducem aminte anaforaua liturgică din vechime, care vorbea de cei care se strâng din toate neamurile, după cum boabele de grâu se strâng după multe dealuri şi formează o singură pâine.
Şi aici mă refer la pasajul din *Didahia* IX. 4, pe care îl găsim în română în edițiile:
1. *** *Învățătură a celor doisprezece Apostoli*, trad., note și indici de Pr. D.[umitru] Fecioru, în *Scrierile Părinților Apostolici*, apud. PSB1, Ed. IBMBOR, București, 1979, p. 29 și
2. *** *Didahia celor Doisprece Apostoli (Siria occidentală, cca 50 sau 90-100 d. Hr.)* în Diac. Ioan I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei. Canonul apostolic al primelor secole*, vol. I, Ed. Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, p. 569.
În ed. Fecioru avem următoarea traducere a textului: „După cum această pâine frântă era împrăștiată pe munți și fiind adunată a ajuns una, tot așa să se adunne Biserica Ta de la marginile lumii în Împărăți Ta”, pe când în ed. Ică jr., același text e tradus aproape identic și se găsește în forma următoare: „Așa cum această frângere era risipită pe munți și, adunată, s-a făcut una, așa să se adune și Biserica Ta de la marginile pământului în Împărăția Ta”.

Şi iarăşi, când Fiul a vorbit lui Moise, El i-a spus: „M-am coborât să eliberez / să slavez / să mântuiesc acest popor” (Ieş. 3, 8).

Fiindcă El este Cel care S-a pogorât pentru a mântui pe om. Căci Dumnezeu a mărturisit, prin Fiul, că El este în Tatăl şi Tatăl este întru Sine (In. 14, 10-11).

Şi Tatăl poartă mărturia Fiului iar Fiul vesteşte pe Tatăl. Căci şi Isaia spune: „De asemenea sunt martor că am spus despre Domnul Dumnezeu şi despre Fiul pe care L-am ales, ca voi să cunoaşteţi şi să credeţi şi să înţelegeţi că Eu sunt” (Is. 55, 5).

3. Căci atunci când Scripturile folosesc cuvântul „dumnezei” nu întotdeauna se referă la *zei*, după cum am spus adineauri.

Însă „dumnezeii”, în accepţia normală, desemnează pe *zei*. Ca în cuvintele acestea ale lui David: „Dumnezeii neamurilor sunt idoli ai demonilor” (Ps. 95, 5) şi „Voi să nu urmaţi alţi dumnezei” (Ps. 15, 4).

Şi când a spus: „dumnezeii neamurilor”, a arătat că păgânii nu cunosc pe adevăratul Dumnezeu, şi când a vorbit despre „alţi dumnezei”, el a vorbit despre aceşti dumnezei [păgâni].

Şi referindu-se la aceştia el a spus, că ei sunt „idoli ai demonilor” (*idola doemoniorum*)[95].

Căci Isaia spune: „< Lasă-i să fie ameţiţi, toţi cei care spun blasfemii despre Dumnezeu şi care se ocupă cu lucruri de nimic>”, căci aşa zice Domnul” (Is. 44, 9).

El scoate pe „dumnezei” din context, şi foloseşte numai cuvântul cu pricina, ca să putem înţelege despre ce vorbeşte.

Ieremia spune şi el: „Dumnezeii, care n-au făcut cerul şi pământul, vor pieri de pe pământul de sub cer” (Ier. 10, 11). Şi pentru că arată distrugerea lor, el arată că nu sunt dumnezei adevăraţi.

Ilie, de asemenea, când erau toţi adunaţi pe Muntele Carmel, dorind să-i facă să se întoarcă de la idolatrie, le-a spus lor: „Până când veţi fi împărţiţi între două gânduri? Dacă Domnul e Dumnezeu, urmaţi-I Lui!” (III Reg. 18, 21).

Şi iarăşi, vorbindu-le despre jertă, el le spune preoţilor idolatri: „Voi veţi chema numele dumnezeilor voştri, iar eu

[95] Lat. 2, p. 23.

am să chem numele Domnului Dumnezeu; şi Domnul care va răspunde cu foc, Acela este Dumnezeu” (III Reg. 18, 24).

Şi din aceste cuvinte ale Proorocului se arată, că dumnezeii cu care se lăudau acei oameni nu erau dumnezei adevăraţi.

Şi le spune lor că Dumnezeul în care el crede este adevăratul Dumnezeu, după cum L-a şi chemat:

„Domnul Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac, şi Dumnezeul lui Iacov, ascultă-mă pe mine acum, şi fă ca tot poporul acesta să cunoască că Tu eşti Dumnezeul lui Israel” (III Reg. 18, 36).

4. Şi cel care cheamă pe Domnul Dumnezeul lui Avraam, pe Dumnezeul lui Isaac şi pe Dumnezeul lui Iacov şi Israel, acela cheamă pe Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, pe Dumnezeul, Care din multa Sa iubire de oameni a venit la noi şi ne-a făcut să-L cunoaştem pe Cel care a făcut cerul şi pământul, pe Cel care stăpâneşte toate, pe Cel care este singurul Dumnezeu adevărat, mai presus de Care nu există alt Dumnezeu.

Şi El ne-a dat nouă, prin Domnul nostru Iisus Hristos, puterea Sfântului Duh. Şi dă, Doamne, şi celui care citeşte această carte, să Te cunoască pe Tine, să cunoască că Tu eşti singurul Dumnezeu, şi să se întărească întru Tine, şi să se ferească de eretici, de dumnezei [străini] şi de tot felul de învăţături pline de necredinţă!

5. Căci şi Apostolul a zis: „slujeaţi cândva pe cei care nu erau dumnezei, dar acum cunoaşteţi pe Dumnezeu sau sunteţi, mai degrabă, cunoscuţi de către Dumnezeu” (Gal. 4, 8-9).

Şi prin aceasta a separat pe cei care nu sunt dumnezei de Cel care este Dumnezeu. Şi iarăşi, când a vorbit despre Antihrist, el a spus: că este „cel care se opune şi se arată pe sine a fi mai presus de tot ce se numeşte *Dumnezeu* sau se cinsteşte cu închinare” (II Tes. 2, 4).

Şi prin aceasta el a scos afară pe dumnezei, adică pe cei care nu sunt cunoscuţi ca Dumnezeu, adică pe idoli. Căci Tatăl tuturor Se numeşte Dumnezeu şi este Dumnezeu, pe când Antihristul se laudă că este, dar nu este mai presus de El şi nici nu este deasupra lucrurilor bune.

Căci şi Pavel a spus că acest lucru e adevărat, atunci când a zis:

„Noi cunoaştem că idolul nu este nimic şi că nu există alt Dumnezeu decât unul singur. Fiindcă nu există alţi

dumnezei, fie în cer sau pe pământ. Ci noi cunoaştem numai un singur Dumnezeu, Tatăl, întru Care s-au făcut toate lucrurile şi noi întru El, şi numai un singur Domn Iisus Hristos, prin Care sunt toate lucrurile, şi noi prin El” (I Cor. 8, 4-6).

Şi el a făcut din nou distincţie şi separaţie între cei care sunt numiţi „dumnezei”, dar care nu sunt *dumnezei*, şi Dumnezeu Tatăl, prin Care sunt toate lucrurile şi, în acelaşi timp, un singur Domn Iisus Hristos.

Şi prin cuvintele „fie în cer sau pe pământ”, el nu ne-a vorbit despre *prima lume*, cum învaţă aceştia, ci înţelesul cuvintelor sale sunt ca cele ale lui Moise, când a zis:

„Să nu-ţi faci vreo înfăţişare a lui Dumnezeu, fie a lucrurilor care sunt în cer, fie a celor de pe pământ sau a celor din apele de sub pământ” (Ieş. 20, 4).

Şi el explică ce înseamnă lucrurile din cer, atunci când spune: „când priveşti către cer, şi vezi soarele, şi luna, şi stelele, şi toată podoaba cerului, să nu cazi în păcat, închinându-te şi slujind lor” (Deut. 4, 19).

Şi Moise însuşi, fiind un om al lui Dumnezeu, a părut *un dumnezeu* pentru Faraon (Ieş 7, 1). Dar el nu a primit acest nume, de „Domn”, nici nu a fost numit de către Proroci „Dumnezeu”, ci Duhul [Sfânt] a spus: „Moise” a fost „conducător credincios şi slujitor al Domnului” (Iosua 1, 1).

Capitolul al 7-lea

Răspuns la o obiecţie bazată pe cuvintele de la II Cor. 4, 4. Sfântul Pavel folosea adesea cuvintele şi frazele fără înşiruirea lor gramaticală strictă.

1. Şi ei spun că Pavel a spus în mod clar în a doua *Epistolă către Corinteni*, prin cuvintele: „în care Dumnezeul lumii acesteia a orbit minţile celor care nu cred" (II Cor. 4, 4), că există un Dumnezeu al lumii şi deasupra lui există altul, mai presus de orice Începătorii şi Puteri.

Însă noi nu-i dispreţuim, dacă ei, cei care se cred *mai presus* de orice taină a lui Dumnezeu, nu ştiu să-l citească pe Pavel.

Căci cineva, care citeşte acest pasaj al lui Pavel, după cum am să arăt imediat, va ştii să analizeze fiecare parte a versetului.

Căci „în care Dumnezeul", va trebui înţeles aparte de context şi apoi trebuie să citim restul zicerii: „a orbit minţile celor care nu cred". Numai aşa putem înţelege adevăratul sens al expresiei.

Şi când vom citi, trebuie să înţelgem: „Dumnezeu a orbit minţile necredincioşilor acestei lumi". Şi am să arăt ce înseamnă să separăm această frază, pentru a o înţelege.

Căci Pavel nu a zis, „Dumnezeul acestui lumi", ca şi când ar fi vorbit despre un altul mai presus de El. Ci el a mărturisit pe Dumnezeu ca adevăratul Dumnezeu.

Şi el a zis: „necredincioşii acestei lumi", fiindcă ei nu vor moşteni veacul ce va să fie al nestricăciunii.

Şi am să arăt cum Pavel atunci, când a spus că Dumnezeu a orbit minţile celor care nu cred, s-a referit la acest lucru: ca noi să nu luăm textul după sensul lui real, ci mult mai larg.

2. Căci şi în alte multe locuri [ale epistolelor sale] noi putem găsi, cum Apostolul foloseşte des traspunerile[96], conform cu modul său năvalnic de a vorbi şi cu mişcarea năvalnică a Duhului, Care era în el[97].

[96] Schimbările de ritm, de tonalitate ale discursului, frazele complexe şi fără o cursivitate continuă, sensurile multiple, metaforice şi tipice.

[97] Mişcările duhovniceşti interioare sunt mişcări pline de har, sunt mişcări pline de năvalnică ardoare şi dragoste de Dumnezeu. Şi Duhul Sfânt e Cel care stârneşte

Un exemplu de acest fel găsim în *Epistola către Galateni*, unde spune:

„Deci, ce sunt faptele Legii? Căci ea[98] a fost adăugată până vine Urmaşul, Cel care a fost promis. Căci ea a fost dată prin Îngeri, în mâna unui Mijlocitor” (Gal. 3, 19).

Adevărata ordine a cuvintelor însă este aceasta: „Deci, ce sunt faptele Legii? Căci ea a fost dată prin Îngeri, în mâna unui Mijlocitor. Căci a fost adăugată până vine Urmaşul, Cel care a fost promis”

Căci omul se întreabă iar Duhul este Cel care dă răspunsul[99].

Şi iarăşi, în a doua *Epistolă către Tesaloniceni*, când vorbeşte despre Antihrist, el spune:

„Şi atunci se va arăta cel viclean, pe care Domnul Iisus Hristos îl va ucide cu Duhul gurii Sale, şi-l va distruge cu venirea slavei Sale. Căci venirea aceluia se face prin lucrarea Satanei, însoţit de tot felul de puteri, semne şi minuni mincinoase” (II Tes. 2, 8-9).

Dar adevăratul curs al vorbirii sale este acesta:

„Şi atunci se va arăta cel viclean, a cărui venire se face prin lucrarea Satanei, însoţit de tot felul de puteri,

---

această iubire sfântă în noi şi ne face să fremătăm de dragoste, de curaj, de îndrăzneală sfântă.

Când vorbim despre chinurile Sfinţilor, despre tăria lor în munci, în chinuri, nu vorbim decât despre această năvalnică ardoare dumnezeiască, pe care Duhul lui Dumnezeu o stârneşte în noi şi care ne face în stare să suportăm toate.

Orice discuţie despre un pogorământ duhovnicesc al unui Sfânt şi orice iniţiativă duhovnicească majoră e însoţită de această *năvălire* a dragostei în inima noastră. Fără încredinţarea lui Dumnezeu din inima noastră, nu putem să facem lucruri stabile, care rămân.

Oamenii duhovniceşti sunt călăuziţi permanent de această mişcare a Duhului în ei înşişi, care îi călăuzeşte atât la bucurie cât şi la necaz, atât în ispită cât şi în primejdie şi durere.

Sfântul Pavel scria şi vorbea repede, cu entuziasm, cu avânt dumnezeiesc. Cei care sunt purtaţi de Duhul se văd imediat, pentru că nu precupeţesc timpul să facă lucrul cel bun, ştiu că e puţin timp la dispoziţie şi trebuie să ne mântuim cu toţii şi pentru aceasta e plin de dragoste în a arăta tuturor drumul mântuirii.

Fără Duhul lui Dumnezeu nu există o adevărată grijă de oameni şi o slujire a lor. Cine crede că poate să ajute pe oameni fără să fie mişcat de Duhul lui Dumnezeu se înşală. Dumnezeu este Cel care ne inpiră, Cel care ne călăuzeşte, Cel care ne arde în inimă ca un soare strălucitor şi ne face să grăim, întru El, cuvintele vieţii veşnice. Fericiţi sunt cei care au pe oamenii lui Dumnezeu lângă ei şi îi ascultă! Ei vor moştenii viaţa veşnică împreună cu aceia.

[98] Legea Vechiului Testament.

[99] Omul, Pavel, se întreabă şi Duhul Sfânt era Cel care răspundea şi ajuta să se dea un răspuns. Omul şi Duhul Sfânt au creat Scriptura. Scriptura nu a apărut numai cu aportul lui Dumnezeu, ci şi cu aportul omului. De aceea, ca să o înţelegi, omul trebuie să-şi dea toată silinţa în a se pregăti pentru a o înţelege, dar trebuie să aştepte mişcarea Duhului în inima sa, Cel care a umplut pe scriitorul Sfânt şi l-a inspirat şi Care poate să ne facă şi pe noi plini de adevărul ei.

semne şi minuni mincinoase. Pe acesta Domnul Iisus îl va ucide cu Duhul gurii Sale, şi-l va distruge cu venirea slavei Sale”.

Căci el nu vorbeşte despre venirea Domnului, care va urma lucrării Satanei, ci despre acel om viclean, pe care noi îl numim „Antihrist”.

Şi astfel, dacă nu suntem atenţi ca să citim în mod corect textul şi dacă nu analizăm părţile versetelor, nu numai că vom ajunge la multe dificultăţi, dar atunci când citim putem înţelege tot felul de blasfemii, cum ar fi cea de aici, că venirea Domnului va avea loc în timpul lucrării Satanei.

Aşa că, în pasajul de mai sus, cu care am început, trebuie să analizăm bine termenii când citim şi să urmăm ceea ce a vrut el să spună.

Astfel vom citi în acest pasaj, că „Dumnezeul acestei lumi” este Dumnezeul cel adevărat şi că aici se spune, cum că necredincioşii şi orbii acestei lumi nu vor moştenii viaţa veşnică ce va veni.

Capitolul al 8-lea

Răspunsul la obiecţia iscată de cuvintele lui Hristos de la Mt. 6, 24. Numai Dumnezeu este numit, cu adevărat, „Dumnezeu" şi „Domn", pentru că El este fără de început şi fără de sfârşit.

1. Dar calomniile acestor oameni nu sunt susţinute nici de Proroci şi nici de Apostoli. Căci ei nu L-au numit pe El decât cu numele de „Dumnezeu" sau de „Domn", fiindcă El este singurul şi adevăratul Dumnezeu.

Şi aşa stau lucrurile şi în ceea ce Îl priveşte pe Domnul, Care a spus: „daţi lui Cezar cele ce sunt ale lui Cezar şi lui Dumnezeu, pe cele care sunt ale lui Dumnezeu" (Mc. 12, 17).

Căci El a numit pe Cezar ca Cezar[100]şi pe Dumnezeu ca Dumnezeu.

În acelaşi fel a spus şi cuvintele: „Nu poţi să slujeşti la doi stăpâni" (Mt. 6, 24). Şi El tălmăceşte apoi: „nu poţi să slujeşti şi lui Dumnezeu şi lui mamona" (Ibidem.).

Şi se înţelege de la sine că Dumnezeu este Dumnezeu iar mamona este altceva, diferit de Dumnezeu. Şi nu îl numeşte pe mamona „Domn", când El spune: „Nu poţi să slijeşti la doi stăpâni", ci El învaţă prin aceasta pe Ucenicii Săi ca să slujească lui Dumnezeu şi să nu se supună mamonei şi să fie sluga acesteia.

Pentru că El a spus: „cel ce face păcatul este rob al păcatului" (In. 8, 34). Iar prin cuvintele acestea: „robi ai păcatului", arată pe cei care păcătuiesc.

Şi nu numeşte, desigur, păcatul drept „Dumnezeu", după cum numele de „mamona", ca „rob al lui mamona", nu fac din mamona un „Dumnezeu".

Căci „mamona", după limba evreilor, care e folosită şi de samariteni, înseamnă „un om avar", care doreşte să aibă mai mult decât trebuie să aibă.

Şi evreii numesc „mamuel" lăcomia (*gulosum*)[101] [gâtului], căci gâtul (*gula*)[102] este întotdeauna nesătul.

[100] Adică, ca împărat al Romei.
[101] Lat. 2, p. 28.
[102] Ibidem.

De aceea, după cele două semnificaţii ale cuvântului, ni se indică că nu putem să slujim şi lui Dumnezeu şi lui mamona.

2. Iar atunci când El spune că răul este puternic, nu îl absolutizează, ci spune asta în comparaţie cu noi.

Căci Domnul S-a arătat în toate ca fiind un om puternic, atunci când a spus, că „nu poate [cineva] să jefuiască de bunuri pe un om puternic, dacă nu îl leagă mai întâi pe acesta şi apoi îi pradă casa” (Mt. 12, 29).

Căci noi am fost vasele şi casa acestui „om puternic”[103], pe când eram în rătăcire. Şi el făcea cu noi ce dorea, pentru că duhul cel vicelan locuia în noi.

Dar el nu e *puternic* în comparaţie cu Dumnezeu, Care l-a legat pe el şi i-a prădat casa[104]. Căci pe cei care erau [odinioară] uneltele lui, el îi mişca ca să se depărteze de Dumnezeu.

Dar Dumnezeu i-a răpit de la el, i-a luat cu Sine. Iar Ieremia spune: „ Domnul a mântuit pe Iacov şi l-a răpit pe el din mâna celui mai puternic ca el” (Ier. 31, 10-11).

Şi El nu vorbeşte adesea de cel ce răpeşte şi fură bunurile omului ci, mai ales, de cel puternic, de omul puternic, care a fost învins.

Căci acela[105] s-a supus Lui, Celui care a luat cele ale sale, pentru că el le furase, tocmai de aceia i s-au răpit la loc.

Dar el nu se compară nici cu robul lui, după cum nu se compară nici cu Domnul. Căci el nu a creat niciun lucru din cele pe care le stăpânea, pentru ca să fie comparat cu Cuvântul lui Dumnezeu, prin Care s-au făcut toate lucrurile, şi care este Domnul nostru Iisus Hristos.

3. Şi toate lucrurile, fie Îngeri, fie Arhangheli, fie Tronuri sau Domnii, au fost create de către Cel ce este

---

[103] A diavolului.

[104] Printre diferitele numiri ale lui Dumnezeu, iată că Dumnezeu este şi *Jefuitorul* diavolului, Cel care l-a prădat pe diavol, după cum spun multe cântări liturgice. El este Furul de inimi. El este Cel care ne fură mintea şi inima şi ni le umple de dor.
El e Medicul care ne tămăduieşte, El e Stăpânul, El este Exorcizatorul, El este Liturghisitorul, Arhiereul prin excelenţă, El e Predicatorul, dar şi Stârvul (Mt. 24, 28) unde se adună vulturii.
El e Vierme pentru noi, după cum interpreta unul dintre Sfinţii Părinţi, cuvintele: „sunt vierme şi nu om” (Ps. 21, 6). El e Cel flagelat, Cel condamnat pentru noi, Cel mort pentru noi. El este Cel care iradiază lumină divină din trupul Său. El este Judecătorul lumii.
Diversele numiri ale lui Dumnezeu arată multiplele relaţii ale lui Dumnezeu cu omul. El este Cel care vindecă pe om şi este Medicul lui, El este Cel care creşte pe om şi este Pătintele lui, El este Cel care mântuieşte pe om şi este Mântuitorul lui.

[105] Diavolul.

Dumnezeul tuturor, prin Cuvântul Său, după cum a spus Ioan[106].

Pentru că atunci când el spune, că Cuvântul lui Dumnezeu a fost în Tatăl, el a adăugat: „Toate lucrurile prin El s-au făcut şi nimic nu s-a făcut fără El, din ce s-a făcut" (In. 1, 3).

Iar David, când a enumerat pe lăudătorii Săi, a numit [între lucrurile create] toate lucrurile pe care şi eu le-am numit, adică şi pe toate Puterile cereşti, şi a spus: „El a poruncit şi s-au zidit; El a zis şi s-au făcut" (Ps. 32, 9).

Şi cum a poruncit El? Fără îndoială prin Cuvântul, după cum spune tot acesta, „prin Care a stabilit cerurile şi toată puterea lor, prin Duhul gurii Sale" (Ps. 32, 6).

Însă El a făcut toate lucrurile în mod liber şi după cum I-a plăcut, după cum tot David zice:

„Căci Dumnezeul nostru este în cer şi pe pământ, căci El a făcut toate lucrurile, după cum i-a plăcut" (Ps. 113, 11).

Dar lucrurile pe care El le-a stabilit / le-a întemeiat sunt distincte de Cel care le-a întemeiat, căci ele au fost făcut de Cel care le-a făcut pe ele[107].

Căci numai El este necreat, fără început şi fără sfârşit, şi nu e lipsit de nimic. El Îşi este suficient Sieşi, dar a dăruit tuturor lucrurilor existenţă. Şi toate lucrurile au fost făcute prin El şi aşa au primit un început.

Însă toate lucrurile, care au un început, sunt pasibile de a se strica şi ele rămân atâta cât consideră Cel care le-a creat.

Şi e necesar să facem o diferenţă între ele, pentru cei care nu prea pot discerne aceste lucruri.

Căci El a făcut toate lucrurile, înpreună cu Cuvântul Său, şi de aceea e numit „Dumnezeu" şi „Domn". Dar lucrurile nu se pot numi astfel, nici nu pot avea nume, care se cuvin *numai Creatorului*.

---

[106] Puterile cereşti sunt create de către Tatăl prin Fiul. Nicio creatură nu a preexistat lui Dumnezeu, ci toate sunt creaţii ale Sale.

[107] Creatura nu se confundă cu Ziditorul ei. Prin această distincţie Sfântul Irineu elimină din calcul orice idee de prelungire a creaturii din fiinţa Divinităţii, adică orice unitate de esenţă a creaturii cu Dumnezeu.

În sistemele eretice discutate, ca şi în lumea păgână nu se făcea distincţie radicală între Dumnezeu şi creaţia Sa şi tocmai de aceea discursul lor e ambiguu. Însă în Biserica lui Dumnezeu, creatura e creatură şi nu are prelungire de fiinţă cu Divinitatea, ci apare la porunca Sa, din nimic.

Capitolul al 9-lea

Unul şi acelaşi Dumnezeu, Creatorul cerului şi al pământului, este Cel vestit de Proroci şi de Evanghelii. Dovezi din Evanghelia Sfântului Matei

Şi am să demonstrez aici în mod foarte clar, că nici unul dintre Proroci sau Apostoli sau Domnul nostru Hristos, nu au cunoscut alt Dumnezeu şi Domn, decât pe Domnul şi Dumnezul cel adevărat.

Atât Prorocii cât şi Apostolii au mărturisit pe Tatăl şi pe Fiul, dar nu au spus nimic de un alt Dumnezeu şi nici nu au propovăduit un alt Domn.

Iar Domnul Însuşi a spus Apostolilor Săi, că Tatăl este singurul Dumnezeu şi Domn, şi că numai El este Dumnezeul şi Stăpânul tuturor. Iar acest lucru arată, [dacă el a fost consemnat în Evanghelii], că Ucenicii Săi au mărturisit adevărul.

Apostolul Matei cunoaşte că există numai un singur Dumnezeu, Cel care i-a dat făgăduinţa lui Avraam, că urmaşii săi vor fi ca stelele cerului (Fac. 15, 5).

Şi El, prin Fiul Său, Iisus Hristos, ne cheamă pe noi să-L cunoaştem pe El, Cel care îşi găseşte lăudători şi din pietre (Mat. 3, 9; Lc. 3, 8), şi îi face pe cei care nu erau un popor să fie un popor şi pe cea neiubită o face iubită (Os. 2, 25; Rom. 9, 25).

Şi aşa spunea Ioan[108], când pregătea calea Domnului. Căci le spunea celor care se lăudau că sunt urmaşii lui Avraam după trup, dar aveau mintea vopsită şi cernită de rele, să se pocăiască şi să se întoarcă de la relele lor, zicându-le:

„Popor de vipere, cine v-a spus că o să scăpaţi de mânia ce va să vină? Face-ţi roade vrednice de pocăinţă! Şi să nu vă spuneţi întru voi: <Noi avem tată pe Avraam>. Căci eu vă spun vouă, că Dumnezeu poate face să iasă din aceste pietre pe fiii lui Avraam” (Mt. 3, 7-9).

Şi, prin acestea, El le predica pocăinţa pentru fărădelegile lor, însă nu le vorbea de alt Dumnezeu, mai presus decât Cel care i-a făgăduit lui Avraam.

---

[108] Sfântul Ioan Botezătorul.

Şi Hristos le-a spus, după cum spune şi Matei şi Luca: „Acesta este, despre care Domnul a spus prin Prorocul: <Glasul celui ce strigă în pustie, pregătiţi calea Domnului, drepte faceţi cărările Domnului nostru>. Fiecare vale se va umple şi fiecare munte şi deal se vor micşora. Iar cele curbate se vor face drepte şi cele grosolane se vor face netede şi tot trupul va vedea mântuirea Domnului” (Lc. 3, 4-6; Mt. 3, 3).

Fiindcă este un singur Dumnezeu, Tatăl Domnului nostru, Cel care a promis şi Care a vorbit prin Proroci, după cum a spus şi El însuşi.

Iar mântuirea Sa aceasta este: Cuvântul Său. Căci pentru aceasta S-a făcut văzut de către toţi în trup şi S-a întrupat Cuvântul, pentru ca să se arate tututor *cine e* Împăratul a toate.

Fiindcă e necesar ca toţi cei judecaţi să vadă pe Judecătorul şi să cunoască pe Cel care îi va judeca. Iar cei care sunt ai Săi, să meargă întru slava Lui, pe care o vor cunoaşte aceia, care au primit darul slavei[109].

2. Iar Matei, când a grăit Îngerul, a spus: „ Îngerul Domnului i-a apărut lui Iosif în vis” (Mt. 2, 13).

Şi Domnul a spus mai departe: „Aceasta s-a făcut ca să se împlinească ce s-a spus de Domnul prin Prorocul: <Din Egipt L-am chemat pe Fiul Meu> ”(Mt. 2, 15 // Os. 11, 1).

Şi găsim aici: „ Iată, o Fecioară va lua în pântece şi va naşte un Fiu, şi numele său va fi Emanuel, care se traduce: <Dumnezeu cu noi>” (Mt. 1, 23 // Is. 7, 14).

Căci şi David a spus asemenea despre El, că este *Emanuel* şi despre Fecioară: „Nu-Ţi întoarce faţa Ta de la Unsul Tău. Căci Domnul a spus adevărul lui David, şi nu-l va lepăda: <Din rodul pântecelui tău voi pune pe scaunul tău> ” (Ps. 131, 10-11).

Şi iarăşi: „În Iudeea este cunoscut Dumnezeu, locul Său este în pace şi El locuieşte în Sion” (Ps. 75, 1-2).

Însă este unul şi acelaşi Dumnezeu, Cel care este propovăduit de Proroci şi Cel care e vestit de Evanghelii.

Iar Fiul Său, Cel ce s-a născut ca un rod al trupului lui David, adică din Fecioara, Cea din casa lui David, este *Emanuel*.

---

[109] Autorul nostru aduce întruparea Domnului în sprijinul manifestării Sale eshatologice. S-a întrupat Cuvântul, spune el, pentru ca oamenii să vadă cum arată Judecătorul lor. Una dintre motivaţiile întrupării, după Sfântul Irineu, este şi aceea de a revela persoana Judecătorului lumii. Şi astfel întruparea are atingere cu eshatologia, pentru că Cel ce S-a întrupat va fi şi Judecătorul lumii.

Despre Acesta Valaam a profeţit: „O stea va răsări din Iacov şi un conducător va răsări din Israel” (Num. 24, 17).

Iar Matei spune că Magii, care au venit din răsărit (*Magos ab Oriente*)[110], au spus:

„Noi am văzut steaua Lui în răsărit şi am venit ca să ne închinăm Lui” (Mt. 2, 2).

Şi astfel, au fost trimişi de stea în casa lui Iacov, la Emanuel, şi Ei L-au văzut şi I-au adus daruri şi I s-au închinat Lui (Mt. 2, 11).

Şi i-au adus smirnă, fiindcă va muri şi va fi îngropat ca un om; aur, fiindcă El este Împăratul, „a Cărui Împărăţie nu va avea sfârşit” şi tămâie, fiindcă El este Dumnezeu, Care „S-a făcut cunoscut în Iudeea” (Mc. 3, 7) şi „a vorbit celor care nu Îl căutau” (In. 1, 10)[111].

3. Şi când vorbeşte despre Botezul Său, Matei spune: „cerurile s-au deschis, şi El a văzut pe Duhul lui Dumnezeu, ca un porumbel, venind peste El şi o voce din ceruri a zis: <Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit>” (Mt. 3, 16-17).

Iar atunci nu a coborât Hristos peste Iisus[112], nici nu a fost Hristos unul şi Iisus altul, ci Cuvântul lui Dumnezeu, Care este Mântuitorul tuturor şi Stăpânul cerului şi al pământului este Iisus, după cum am spus.

Căci El a luat trup şi a fost uns de către Duhul, Care vine de la Tatăl şi a devenit Iisus Hristos.

Căci Isaia a spus: „O Mlădiţă va ieşi din rădăcina lui Iesei şi un Lăstar din rădăcina sa. Iar Duhul Domnului Se va odihni peste El, duhul înţelepciunii şi al înţelegerii, duhul sfatului şi al tăriei, duhul cunoştinţei şi al evlaviei, şi duhul fricii de Dumnezeu îl vor umple pe El. Şi nu va judeca după slava [omului], nici nu va respinge pe cineva după vorbe [auzite de la alţii], ci El va judeca pe cei săraci întru dreptate şi va respinge pe cei trufaşi de pe pământ” (Is. 11, 1-4).

Şi iarăşi, Isaia a vestit şi altă dată ungerea Sa, şi pentru ce a fost uns, când a zis:

„Duhul Domnului este peste Mine, căci Domnul M-a uns pe Mine. Şi El M-a trimis să predic Evanghelia săracilor, să vindec pe cei zdrobiţi la inimă, să propovăduiesc celor închişi libertatea, să dau vedere orbilor

---

[110] Lat. 2, p. 32.

[111] Avem aşadar aici înțelegerea / tâlcuirea Sfântului Irineu vizavi de cele trei daruri ale Magilor aduse Domnului.

[112] Cum spuneau ereticii.

şi să anunţ anul bineplăcut Domnului şi ziua răzbunării, şi să mângâi pe cei care jelesc” (Is. 61, 1-3).

Căci Cuvântul lui Dumnezeu S-a făcut om din rădăcina lui Iesei şi fiu al lui Avraam, în acord cu acestea. Şi peste El S-a odihnit Duhul lui Dumnezeu, care L-a uns pe El ca să propovăduiască săracilor Evanghelia.

Însă mai presus de toate El era Dumnezeu şi nu a judecat după slava omului[113], nici nu a respins pe cineva după zvonuri.

Căci „El nu avea nevoie să arate cuiva că e om, pentru că El era cunoscut ca un om”. Şi El a chemat pe toţi cei care jelesc / plâng şi a dat iertarea păcatelor celor care erau în închisoarea păcatelor lor, şi i-a dezrobit pe ei din lanţuri, după cum a zis Solomon: „Fiecare va fi legat cu funiile păcatelor sale” (Pilde 5, 22).

Căci Duhul Domnului S-a pogorât peste El, adică Duhul care promisese Prorocilor că Îl va unge şi prin aceasta noi am primit, din belşug, ungerea Sa, prin care suntem mântuiţi.

Acestea toate le spune Matei (Matthaeus)[114].

[113] După poziţia socială a omului.
[114] Lat. 2, p. 33.

Capitolul al 10-lea

Alte dovezi din Evangheliile lui Marcu şi Luca

1. De asemenea şi Luca (Lucas)[115], fiind urmaş şi uncenic al Apostolilor, referindu-se la Zaharia şi Elisabeta, din care, după făgăduinţă, s-a născut Ioan, a spus:

„Şi ei erau Drepţi înaintea lui Dumnezeu, urmând în toate poruncile Lui şi fără să calce învăţăturile Sale" (Lc. 1, 6).

Iar despre Zaharia a spus:

„Şi când au venit zilele, ca el să-şi exercite slujba sa arhierească înaintea lui Dumnezeu, la rândul său, după obiceiul arhiereilor, ca să aprindă tămâie, el a venit să aducă jertfe, intrând în templul Domnului" (Lc. 1, 8-9).

Acolo, acestuia, i s-a arătat Îngerul Gavriil (*Angelus Gabriel*)[116], care stă cu putere în slava Domnului, a Celui simplu şi absolut şi a mărturisit că una şi aceeaşi persoană este Dumnezeu şi Domnul, El, Care a ales Ierusalimul şi l-a instituit cu preoţie.

Şi el[117] nu cunoaşte alt dumnezeu deasupra Lui. Iar dacă ar fi ştiut despre un Dumnezeu *mai desăvârşit* decât Dumnezeu şi Domnul, cu siguranţă că ne-ar fi spus.

Şi nici nu cunoaşte niciun fruct al defectului, ci numai pe Dumnezeu şi Domnul.

Şi acela a vorbit despre Ioan şi a zis:

„Şi el va fi mare în ochii Domnului şi mulţi dintre fiii lui Israel se vor întoarce prin el către Domnul şi Dumnezezeul lor. Şi el va merge înaintea Lui, cu duhul şi puterea lui Ilie şi va pregăti poporul pentru Domnul" (Lc. 1, 15-17).

Căci cum altfel ar pregăti el poporul, dacă nu ar fi mare în ochii Domnului? Căci adevărat este ceea ce El a spus despre Ioan, că este „cel mai mare între Proroci" şi că „între cei născuţi din femeie, nimeni nu este mai mare decât Ioan Botezătorul" (Lc. 7, 28).

Fiindcă el a pregătit venirea Domnului, avertizând despre ea pe cei care îl urmau şi le-a predicat lor pocăinţa,

---

[115] Ibidem.
[116] Idem, p. 34.
[117] Sfântul Arhanghel Gavriil.

pentru ca să primească iertarea păcatelor de la Domnul, atunci când va veni şi să I se alăture Lui, ei, cei care erau străini din cauza păcatelor şi a fărădelegilor.

Căci şi David a zis: „Înstrăinatu-s-au păcătoşii din pântece, s-au rătăcit de la naşterea lor” (Ps. 57, 3).

Şi din cauza aceasta, el îi întoarce pe ei la Domnul, îi pregăteşte, având duhul şi puterea lui Ilie (*in spiritu et virtute Heliae*)[118], ca să-i facă popor desăvârşit al Domnului (*Domino populum perfectum*)[119].

2. Şi iarăşi, cu referire la Înger, el[120] spune:

„Şi în acea vreme a fost trimis îngerul Gavriil de la Dumnezeu, ca să spună Fecioarei: <Nu te teme, Marie! Pentru că ai găsit har la Dumnezeu>” (Lc. 1, 26, 30).

Şi el a spus despre Domnul:

„El va fi mare şi Fiului Celui Preaînalt Se va chema, şi Domnul Dumnezeu Îi va da Lui tronul tatălui Său David. Şi El va stăpâni peste casa lui Iacov în veci şi Împărăţia Lui nu va avea sfârşit” (Lc. 1, 32-33).

Căci cine altcineva poate domni neîntreupt peste casa lu Iacov, dacă nu Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul Domnului Celui Prea Înalt, Care a promis prin Lege şi Proroci că va mântui lumea în trup?

Şi cine putea să Se facă Fiul omului, pentru ca omul să se facă fiul lui Dumnezeu?[121]

Iar Maria se bucură de cele spuse Ei, şi vorbeşte cu acele cuvinte, pe care Profetul le spusese despre Biserică:

„Măreşte suflete al meu pe Domnul şi s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu. Pentru că a ridicat pe fiul Său Israel şi Şi-a adus aminte de mila Lui, pe care El a grăit-o către părinţii noştri, lui Avraam şi seminţiei lui până în veac” (Lc. 1, 46, 54-55).

Din aceste versete ale Scripturii reiese că Dumnezeu a vorbit Părinţilor. Căci El este Cel care, prin Moise, a instituit legea curăţirii şi a dat Legea, prin care noi cunoaştem ce a vorbit El Părinţilor.

---

[118] Lat. 2, p. 34.
[119] Ibidem.
[120] Sfântul Luca.
[121] Marele adevăr transformat în celebra formulă: „Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Fiul omului, pentru ca omul să devină fiul lui Dumnezeu”. Iată că aparţine Sfântului Irineu de Lyon şi ea a fost reluată în decursul timpului de mai mulţi Părinţi. Însă ne putem întreba şi faptul, dacă nu cumva ea este o moştenire a Tradiţiei, doar *preluată* de către Sfântul Irineu.

Acelaşi Dumnezeu, după marea Sa bunătate, fiind plin de dragoste faţă de noi, a făcut ca mila Sa, „a Răsăritului celui de sus să se reverse peste noi şi să strălucească celor care stăteau în întuneric şi în umbra morţii, şi să îndrepte picioarele lor în calea păcii" (Lc. 1, 78-79).

Căci şi Zaharia, recăpătându-şi vorbirea, pe care o pierduse din cauza necredinţei, s-a umplut de Duhul şi a binecuvântat pe Dumnezeu într-un mod nou (Lc. 1, 67-79).

Fiindcă toate lucrurile au intrat într-o nouă eră, căci Cuvântul vine în trup, pentru ca să aducă pe om lui Dumnezeu, care se depărtase de Dumnezeu.

Şi astfel oamenii au început să slăvească pe Dumnezeu într-un nou mod, dar nu era un alt Dumnezeu, ci, cu adevărat, „un singur Dumnezeu, care îndreaptă pe cei tăiaţi împrejur prin credinţă, şi pe cei netăiaţi împrejur tot prin credinţă" (Gal. 5, 6).

Şi Zaharia profeţeşte, zicând:

„Binecuvântat este Domnul Dumnezeul lui Israel, că a cercetat şi a mântuit pe poporul Său şi a ridicat cornul mântuirii pentru noi, în casa slujitorului Său David. Căci aceasta a spus prin gura Sfinţilor Săi Proroci, care au fost de la începutul lumii.

El ne-a mântuit de vrăjmaşii noştri şi din mâna celor care ne urau pe noi. Şi ne-a arătat mila făgăduită Părinţilor noştri şi şi-a adus aminte de Sfântul Său Legământ şi de jurământul pe care l-a făcut Părintelui nostru Avraam. Şi ne-a dat nouă ca să ne izbăvim din mâna vrăjmaşilor noştri, şi să-i slujim Lui fără teamă, trăind în sfinţenie şi dreptate înaintea Sa, în toate zile vieţii noastre" (Lc. 1, 68-75).

Iar către Ioan a zis: „Iar tu, pruncule, Proroc al Celui Prea Înalt te vei chema, pentru că vei merge înaintea feţei Domnului şi vei pregăti căile Sale. Şi vei da cunoştinţa mântuirii poporului Său, ca să li se ierte păcatele" (Lc. 1, 76-77).

Căci cunoştinţa mântuirii este cea pe care le-a vestit-o lor, adică pe Fiul lui Dumnezeu, despre care Ioan a zis:

„Iată, Mielul lui Dumnezeu, Cel care ridică / curmă păcatul lumii. Acesta este Cel despre care am zis, vine după mine un Om, care a fost mai înaintea mea, din cauză că mai înaintea mea era. Şi din plinătatea Sa noi toţi am primit" (In. 1, 29-30; In. 1, 15-16).

Însă această cunoştinţă a mântuirii nu stă în lucrarea unui alt Dumnezeu, nici a altui Tată, nici a Adâncului, nici a

unei Plenitudini formată din 30 de eoni, nici a unei Mame din Ogdoada de jos, ci cunoştinţa mântuirii ne-a dat-o Fiul lui Dumnezeu, şi ea este mântuirea sau salvarea / răscumpărarea adusă nouă de Mântuitorul / Salvatorul / Răscumpărătorul nostru.

Şi e Mântuitorul / Salvatorul / Răscumpărătorul nostru într-adevăr, după cum s-a zis: „Am aşteptat mântuirea Ta, Doamne” (Lc. 2, 30).

Şi iarăşi, despre Mântuitorul s-a spus: „Am văzut pe Dumnezeu, Mântuitorul meu, căci Mi-am pus nădejdea în El” (Ps. 61, 2).

Iar despre faptul că ne-a adus nouă mântuirea s-a zis: „Dumnezeu a făcut cunoscută mântuirea Sa în ochii păgânilor” (F. Ap. 11, 18).

Şi El este Mântuitorul, pentru că este Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu.

Căci în cuvintele de vestire, Îngerul spune că mântuirea se face prin Mântuitorul, spunând: „Vi S-a născut Mântuitor după înfăţişarea voastră, Hristos Domnul” (Lc. 2, 11).

Căci mântuirea se face prin trup, pentru că „Cuvântul S-a făcut trup şi a locuit între noi” (In. 1, 14). Pe această cunoştinţă a mântuirii o vesteşte Ioan celor care se pocăiesc şi cred în Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii.

3. Şi Îngerul Domnului le vesteşte păstorilor cuvinte de bucurie: „S-a născut în casa lui David, Mântuitorul, Care este Hristos Domnul” (Lc. 2, 11).

„Şi atunci a apărut o mulţime de oaste cerească, care lăuda pe Dumnezeu şi zicea: < Slavă întru cei de sus, lui Dumneze, şi pe pământ pace, între oameni bună-voire >” (Lc. 2, 13-14).

Însă cei care se numesc în mod fals „gnostici” spun că Îngerii de aici vin din Ogdoadă şi dezvăluie, în acest mod, coborârea lui Hristos. Şi iarăşi păcătuiesc când spun, că Hristos şi Mântuitorul vin din cer şi că nu S-au născut şi că, după botezul fără motiv al lui Iisus, Hristosul Plenitudinii a venit peste Iisus iertătorul, ca un porumbel.

Căci, după ei, urmează că Îngerii din Ogdoadă au minţit, atunci când au spus:

„Vi s-a născut astăzi Mântuitorul, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David” (Lc. 2, 11).

Căci dacă Cel care S-a născut nu a fost nici Hristos şi nici Mântuitorul, atunci trebuia să se dispenseze de Iisus,

care era din lumea de jos, a Demiurgului, şi să nu mai coboare, după 30 de ani, peste El, după cum spun ei.

Atunci, de ce Îngerii au mai adăugat şi cuvintele: „în cetatea lui David”, dacă nu au vestit lucrurile de bucurie, pe care Dumnezeu le-a plinit şi pe care le promisese lui David, cum că Urmaşul din trupul lui va fi Împăratul cel veşnic?

Iar dacă Demiurgul a făcut tot universul făgăduit lui David, acesta[122] a spus: „Ajutorul meu este de la Domnul, Cel care a făcut cerul şi pământul” (Ps. 120, 2). Și iarăşi: „În mâna Lui sunt marginile pământului şi ale Lui sunt înălţimile munţilor. Căci El însuşi le-a făcut şi mâinile Sale au creat pământul. Veniţi şi închinaţi-vă şi slujiţi-I Lui şi plângeţi în faţa Domnului, Care va făcut pe voi, pentru că El este Domnul Dumnezeul nostru” (Ps. 94, 4-6).

Iar Sfântul Duh a spus lui David toate pe care le-a auzit, împotriva celor care dipsreţuiesc pe Cel care ne-a creat şi Care este numai Dumnezeu.

Căci el a spus de mai înainte acestea: vedeţi să nu greşiţi, căci lângă Acesta sau mai presus de El nu este alt Dumnezeu, pe care voi să-l fi plăsmuit cu mâinile, ci trebuie să ne arătăm credincioşi şi recunoscători către Cel care ne-a creat, ne-a crescut şi ne-a hrănit pe noi.

Căci ce se va întâmpla cu cei care spun astfel de blasfemii împotriva Creatorului lor? Ceea ce au spus Îngerii este adevărul.

Căci atunci când ei au spus: „Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bună-voire”, prin aceste cuvinte ei au slăvit pe Cel care este Creatorul celor înalte, adică a Puterilor cereşti şi pe Creatorul pământului.

Căci El a trimis lucrul mâinilor Sale, adică pe oameni, ca să-L slăvească pe Mântuitorul lor ceresc.

De aceea adaugă Luca:

„Şi s-au întors păstorii slăvind pe Dumnezeu, pentru toate câte văzuseră şi auziseră şi pentru cele spuse lor” (Lc. 2, 20).

Pentru că păstorii israeliteni nu au slăvit pe alt Dumnezeu, ci pe Cel care a vestit Legea şi Prorocii, pe Cel care a făcut toate lucrurile şi Care era slăvit de către Îngeri.

Dar dacă Îngerii ar fi venit din Ogdoadă şi ar fi slăvit pe alt dumnezeu, altul decât Cel adorat de păstori, atunci

---

[122] Sfântul David.

Îngerii din Ogdoadă nu ar fi fost în adevăr, ci ar fi căzut în păcat.

4. Şi, mai departe, Luca face referire la Domnul:

„Şi când s-au împlinit zilele curăţirii lor, ei L-au adus la Ierusalim, şi L-au pus înaintea Domnului, după cum e scris în Legea Domnului: <tot cel de parte bărbătească, care deschide pântecele, se va numi *Sfântul Domnului*>. Şi pentru aceasta ei au adus jertfă, după cum e scris în Legea Domnului, adică o pereche de turturele sau doi pui de porumbel” (Lc. 2, 22-24).

Dar El Însuşi era Domnul, Care ne mântuieşte pe noi.

Iar Simeon a binecuvântat pe Dumnezeu zicând: „Acum slobozeşte pe robul Tău în pace, căci văzură ochii mei mântuirea Ta, pe care ai gătit-o înaintea feţei tuturor poporarelor, lumină spre descoperirea neamurilor şi slava poporului Tău Israel” (Lc. 2, 29-32).

Iar „Ana Prorociţa” (Lc. 2, 36), de asemenea, L-a lăudat şi ea pe Dumnezeu, când L-a văzut pe Hristos” şi „vorbea despre El, tuturor celor care aşteptau mântuirea lui Israel” (Lc. 2, 38).

Din toate cazurile citate reiese numai un singur Dumnezeu, Care le arată oamenilor libertatea şi Noul Legământ, pe care l-a adus Fiul Său.

5. Dar şi Marcu, tălmăcitorul şi urmaşul lui Petru (*Marcus, interpres et sectator Petri*)[123] şi-a început Evanghelia cu cuvintele:

„Începutul Evangheliei lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Căci precum spun proorociile: < Iată, Eu trimit pe Îngerul Meu înaintea feţei Tale, care va pregăti calea Ta>; <Glasul celui ce strigă în pustie, pregătiţi calea Domnului, drepte faceţi cărările înaintea Domnului nostru>” (Mc. 1, 1-3).

El tălmăceşte în mod clar în Evanghelia sa cuvintele Sfinţilor Proroci şi Îl mărturiseşte pe Acela, pe care Prorocii Îl numesc *Dumnezeu* şi *Domn*.

El este Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Care a făgăduit pentru El[124], că are să-i trimită un Înger înaintea feţei Sale, adică pe Ioan, care a strigat în pustiu, „cu duhul şi puterea lui Ilie” (Lc. 1, 17): „pregătiţi calea Domnului, drepte faceţi cărările înaintea Domnului nostru” (Mc. 1, 3).

---

[123] Lat. 2, p. 39.

[124] Pentru Hristos.

Căci niciunul dintre Proroci nu au vestit pe *mama lui Dumnezeu*, ci cu toţii au mărturisit pe *Dumnezeu*. Şi putem arăta multe astfel de dovezi. Căci Tatăl are multe numiri, după cum am arătat în cartea precedentă.

Iar mai departe am să arăt acelaşi lucru pe baza Profeţilor.

Concluzia Evangheliei lui Marcu însă este aceasta:

„Şi după ce Domnul Iisus le-a vorbit lor, S-a ridicat la cer şi a şezut de-a dreapta lui Dumnezeu” (Mc. 16, 19).

Prin aceasta a confirmat ceea ce spusese Prorocul: „Zis-a Domnul Domnului Meu: <Şezi de-a dreapta Mea, până ce voi pune pe vrăjmaşii Tăi aşternut picioarelor Tale >” (Ps. 109, 1).

Căci Dumnezeu şi Tatăl este unul şi acelaşi. El a fost vestit de Proroci şi despre El S-a scris adevărul în Evanghelii.

Căci noi, creştinii, Îi slujim şi Îl iubim din toată inima, pe Făcătorul cerului şi al pământului şi al tuturor lucrurilor din ele.

Capitolul al 11-lea

Alte dovezi scoase din Evanghelia Sfântului Ioan. Evangheliile sunt patru la număr, nu mai multe sau mai puţine. Raţiunea mistică / tainică a Evangheliilor

1. Ioan, Ucenicul Domnului (*Johannes, Domini Discipulus*)[125], a predicat această credinţă şi a vrut, prin Evanghelia propovăduită de către el, să înlăture greşelile lui Cerint, pe care acela le-a împrăştiat printre oameni, cât şi pe ale acelora, care se numeau „nicolaiţi" şi care mărturiseau „cunoaşterea" cea falsă[126].

Pe ei a vrut să-i convingă, că există *numai* un singur Dumnezeu, Care a făcut toate lucrurile prin Fiul Său (In. 1, 3) şi nu cum spun ei, că unul e Creatorul, dar Tatăl Domnului este altul, şi că Fiul Creatorului a fost unul, dar Hristos, Care vine de sus este altul, (lucru imposibil însă), şi acesta a coborât peste Iisus, peste Fiul Creatorului şi acesta s-a ridicat iarăşi în Plenitudinea Sa; şi că Unul născut a fost de la început, dar Cuvântul este adevăratul fiu al Unului născut; şi că această creare a noastră nu aparţine lui Dumnezeu, ci unei puteri situate sub El, şi care nu aparţine comuniunii cu lucrurile nevăzute şi inefabile.

De aceea Ucenicul Domnului a dorit să pună capăt tuturor acestor învăţături şi să stabilească regula adevărului (*regulam veritatis*)[127] în Biserică şi anume, că există un singur Dumnezeu Atotputernic, Care a făcut toate lucrurile prin Cuvântul Său, atât pe cele văzute cât şi pe cele nevăzute, arătând, în acelaşi timp, că prin Cuvântul, prin Acesta, Dumnezeu a făcut creaţia.

Şi El le-a dat mântuirea oamenilor creaţi de către El, după cum Ioan a tălmăcit învăţătura Sa în Evanghelie:

„Întru început era Cuvântul şi Cuvântul era cu Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început cu Dumnezeu.

Toate lucrurile prin El s-au făcut şi nimic nu S-a făcut fără El din ce s-a făcut.

---

[125] Lat. 2, p. 40.

[126] Astfel, Sfântul Ioan a urmărit scopuri apologetice în Evanghelia sa, combătându-i pe cei ai lui Cerint şi pe nicolaiţi.

[127] Lat. 2, p. 41.

Căci [toate] s-au făcut [prin El], [pentru că] întru El era viața, şi viaţa era lumina oamenilor. Şi lumina străluceşte în întuneric şi întunericul nu a cuprins-o pe ea" (In. 1, 1-5).

Şi el spune: „toate lucrurile au fost făcute prin El". Şi în acestea „toate" este inclusă şi crearea noastră. Căci noi nu credem ca acei oameni că, prin „toate lucrurile", Ioan s-a referit la cele din Plenitudine.

Iar dacă Plenitudina lor le conţine pe acestea, adică şi crearea noastră, acest lucru nu e posibil, după cum am arătat în cartea precedentă.

Căci dacă ei sunt în afara Plenitudinii, lucru care nu ar fi posibil, din ceea ce spun ei, atunci Plenitudinea nu conţine „toate lucrurile". Dar, conform lor, întreaga creaţie nu este în afara Plenitudinii.

2. Dar Ioan se situează dincolo de controversa lor, când spune:

„El era în această lume, şi lumea prin El s-a făcut, dar lumea nu L-a cunoscut. El întru ale Sale a venit, dar ai Săi nu L-au primit" (In. 1, 10-11).

Dar, după cele spuse de Marcion şi de ai săi, lumea nu a fost creată prin El, iar El nu a venit întru ale Sale, ci în ale altora.

Iar după gnostici, lumea aceasta a fost făcută prin Îngeri şi nu prin Cuvântul lui Dumnezeu. Iar după Valentin şi ai săi, lumea nu a fost făcută prin El, ci prin Demiurgul.

Iar Mântuitorul, spun ei, a fost făcut asemenea cu lucrurile de deasupra iar Demiurgul nu a făcut decât să desăvârşească lucrarea creaţiei.

Pentru că ei spun, că El, Domnul şi Creatorul a avut planul / ideea creaţiei, prin care aceia, care au făcut lumea, au putut să o creeze, dar ea a fost produsă din Mamă.

Dar Evanghelia spune clar, că lumea a fost făcut prin Cuvântul, Care a fost dintru început cu Dumnezeu şi că toate lucrurile au fost făcute *prin El*, despre care Ioan a zis: „S-a făcut trup şi S-a sălăşluit între noi" (In. 1, 14).

3. Însă, după aceia, Cuvântul nu S-a făcut trup, nici Hristos, nici Mântuitor al nostru, ci El a fost produsul unirii tuturor eonilor.

Dar ei spun aceasta, pentru că ar fi dorit ca Cuvântul şi Hristos să nu vină nicicând în lume şi să nu Se facă niciodată om, şi să nu sufere, ci numai să coboare ca un porumbel peste Iisus iertătorul, să declare un Tată necunoscut şi să intre iarăşi în Plenitudine.

Căci atunci, când unii vorbesc despre acest Iisus iertătorul (dispensational Jesus), nu spun că El S-a întrupat şi că a suferit, ci spun că a trecut prin Maria ca apa printr-un canal (*quasi aquam per tubum*)[128].

Însă alţii aleg să spună, că el este Fiul Demiurgului, care a coborât peste Iisus iertătorul. Iar alţii spun, că Iisus a fost născut de Iosif şi Maria şi că Hristos, care a coborât peste El, a fost fără trup şi nepătimitor.

Şi, conform părerilor acestor eretici, niciunul nu mărturiseşte că Cuvântul lui Dumnezeu S-a făcut trup.

Iar dacă cineva va vrea să cerceteze toate sistemele acelora atunci va găsi, că Cuvântul lui Dumnezeu nu apare în niciunul dintre ele, decât ca neîntrupat şi nepătimitor, pentru că e Hristos de deasupra[129].

Există şi unii care Îl consideră un om transfigurat, dar nici aceia nu spun că El *S-a născut* sau că *S-a făcut trup*, pe când alţii spun, că El *nu Şi-a asumat o formă umană* ci, sub formă de porumbel, a coborât peste Iisus, Care S-a născut din Maria.

Împotriva tuturor acestor mărturisiri false, Ucenicul Domnului a spus: „Şi Cuvântul S-a făcut trup şi S-a sălăşluit între noi" (In. 1, 14).

4. Şi noi putem întreba: de ce Dumnezeu S-a făcut trup? Prevăzând asta, el ne învaţă, spunându-ne: „Fost-a om trimis de la Dumnezeu, al cărui nume era Ioan. El nu era Lumina, ci a venit ca să mărturisească despre Lumină" (In. 1, 6, 8).

Şi pentru ce s-a grăbit Ioan să mărturisească despre Dumnezeu, că este *Lumina* trimisă în această lume? Pentru că aşa era El, după cum Îngerul Gavriil anunţase în cuvintele de bucurie de la naşterea Sa.

Dumnezeu, Care făgăduise prin Proroci, că va trimite pe Îngerul Său înaintea feţei Fiului Său, ca să pregătească calea Sa, l-a trimis pe acela, pe cel care mărturiseşte despre Lumină, având duhul şi puterea lui Ilie.

Şi pentru ce a avut Dumnezeu pe Ilie, ca slujitor şi Proroc? Pentru ca să mărturisească pe Cel care a făcut cerul şi pământul.

---

[128] Idem, p. 42.

[129] Cu alte cuvinte, niciun sistem eretic nu vorbea şi nu vorbeşte despre adevăratul Dumnezeu, despre Hristos cel adevărat, Dumnezeu şi om în acelaşi timp, ci fiecare neagă ori dumnezeirea ori umanitatea ori o parte din ele ori pe toate la un loc. Ereticii din vremea Sfântului Irineu practicau o soteriologie non-incarnaţionistă, care nu aveau în ea pe Fiul lui Dumnezeu întrupat.

Iar Ioan, când vorbeşte despre Creatorul lumii, cum poate să nu mărturisească despre Lumină, Care a venit din cele de negrăit şi nevăzute?

Căci toţi ereticii au susţinut că Demiurgul a fost un ignorant al Puterii de deasupra lui, şi de această mărturie s-a legat Ioan.

Căci atunci când Domnul a mărturisit despre el: „că e cel mai mare dintre Proroci", a vrut să spună că toţi Prorocii au mărturisit venirea Luminii Tatălui şi au dorit să vadă pe Cel pe care ei L-au predicat [dar nu L-au văzut în trup].

Însă Ioan a anunţat venirea Lui, ca şi ceilalţi, dar L-a şi văzut pe Cel care a venit şi L-a arătat pe El, şi a îndemnat pe mulţi să creadă în El, adică a fost şi Proroc şi Apostol al Său[130].

Şi el e mai mult decât un Proroc, pentru că „mai întâi [sunt] Apostolii, apoi Prorocii" (I Cor. 12, 28). Dar şi unii şi alţii sunt *ai lui Dumnezeu*.

5. Căci vinul, pe care via l-a făcut cu ajutorul lui Dumnezeu şi care a fost consumat prima dată, a fost bun. Niciunul dintre cei ce l-au băut nu l-au găsit altfel şi Domnul a spus la fel.

Dar vinul cel mai bun a fost cel pe care Cuvântul l-a făcut din apă, în acea zi, şi pe care l-au băut cei chemaţi la nuntă (In. 2, 10).

Şi, deşi Domnul avea puterea de a înmulţi vinul la acea masă, fără să aibă nevoie de vreun lucru creat şi să înmulţească hrana celor care erau flămânzi [în pustiu], El nu a făcut acest lucru.

Ci a luat pâinile pe care le-a rodit pământul, a mulţumit (In. 6, 11) şi, ca şi în cazul preschimbării apei în vin, El a poftit pe toţi cei care erau la masă şi a dat să bea celor invitaţi la nuntă (In. 2, 8,10).

Prin aceasta a arătat, că Dumnezeu, Care a făcut cerul şi pământul şi a poruncit ca el să rodească, Care a împrejmuit apele şi a făcut să izvorască apă, a trimis omenirii în zilele cele din urmă, prin Fiul Său, binecuvântarea pâinii şi darul paharului[131], prin care Cel necuprins Se cuprinde de către noi iar Cel nevăzut Se face

[130] Sfântul Irineu demonstrează superioritatea prorociei Sfântului Ioan Botezătorul, prin aceea că El L-a vestit pe Hristos, dar L-a şi indicat în trup, ca pe Cel întrupat, fiind şi Proroc şi Apostol al Domnului. În aceasta constă superioritatea sa, că el L-a intuit pe Dumnezeul întrupat şi nu L-a văzut numai de departe.

[131] Sfânta Împărtăşanie.

nouă văzut. Iar El nu este *deasupra* Tatălui, ci există *în sânul Său*.

6. Căci a zis Ioan:

„Nimeni nu L-a văzut pe Dumnezeu, numai Unul-Născut Fiu al lui Dumnezeu, Care este în sânul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut” (In. 1, 18).

Pentru că El, Fiul, Care este în sânul Său, declară tuturor că *Tatăl este nevăzut*. Căci noi cunoaştem despre El ceea ce ne-a revelat Fiul despre El, iar Tatăl ne dă, prin Fiul, ca să Îl cunoaştem pe Fiul Său, la toţi cei care Îl iubim pe El[132].

Iar despre Natanael, pentru că şi-a dat seama că Îl va recunoaşte pe El, Ioan, spune ceea ce Domnul a zis despre acela: „iată, cu adevărat, un israelitean, în care nu este vicleşug” (In. 1, 47).

Căci israeliteanul a recunoscut pe Împăratul Său şi a strigat către El: „Învăţătorule, Tu eşti Fiul lui Dumnezeu, Tu eşti Împăratul lui Israel!”(In. 49).

De asemenea, Petru a înţeles că Hristos este Fiul Dumnezeului Celui Viu, atunci când Domnul a spus:

„Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit. Voi pune Duhul Meu peste El şi El va arăta judecata neamurilor. El nu Se va certa, nici nu va striga, nici nu va fi auzit de vreun om că Îşi ridică vocea pe străzi. Trestia nu o va frânge, nici feştila fumegândă nu o va stinge, până nu va trimite spre judecată orice luptă. Şi întru numele Său vor crede neamurile” (Mt. 12, 18-21).

7. Astfel, acestea sunt ideile principale ale Evangheliei: că există *numai* un singur Dumnezeu, Făcătorul acestui univers.

El a fost vestit de către Proroci şi despre Care Moise a vorbit în Lege. Acestea[133] spun despre Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos şi nu cunosc vreun alt Dumnezeu sau Tată în afara Lui.

Ele sunt mai presus de celelalte „evanghelii”[134], pe care ereticii le au şi din care citează, şi în care şi-au stabilit o învăţătură aparte.

Căci ebioniţii, care folosesc numai *Evanghelia după Matei*, sunt confuzi în multe, făcând tot felul de supoziţii false despre Domnul.

[132] Pe Tatăl.
[133] Sfintele Evanghelii.
[134] Apocrife.

Iar Marcion a mutilat *Evanghelia după Luca* şi a scos toate acele versete, ca un blasfemiator, care vorbeau numai despre un singur Dumnezeu.

Iar cei care au separat pe *Iisus* de *Hristos* şi au spus că Hristos a rămas nepătimitor, dar că Iisus a suferit, au preferinţă pentru *Evanghelia după Marcu*, din care, dacă ar citi cu dragoste şi-ar putea îndrepta erorile lor.

Iar cei care urmează lui Valentin, folosesc din plin *Evanghelia după Ioan*, vrând să arate prin ea *unirile* lor. Dar ei se dovedesc prin aceasta în cea mai mare greşeală faţă de Evanghelie, după cum am arătat în prima carte.

Astfel, adversarii noştri se folosesc de mărturia noastră şi îşi prelucrează pe baza ei cărţile lor, însă dovezile noastre scoase din ele[135] sunt adevărate cu totul.

8. Şi nu pot fi Evangheliile mai multe sau mai puţine decât sunt. Pentru că patru sunt punctele cardinale ale lumii în care trăim, sunt patru vânturi, iar Biserica este împrăştiată pe întreg pământul iar „stâlp şi temelie" (I Tim. 3, 15) a Bisericii sunt Evangheliile şi Duhul vieţii.

Şi sunt deplini numai cei patru stâlpi, întru care se respiră nestricăciunea (τὴν ἀφθαρσίαν)[136] de către toţi, şi care însufleţesc pe oameni cu suflare de viaţă[137].

Şi din această cauză, Cuvântul şi Făcătorul tuturor, Cel care şade pe heruvimi şi ţine toate lucrurile, S-a arătat ca om, şi ne-a dat Evanghelia în patru cărţi, dar toate numai printr-un singur Duh.

Căci David a zis despre arătarea Sa: „ Cel care şade pe heruvimi, [Acela] a strălucit tuturor" (Ps. 98, 1;)[138].

Căci Heruvimii s-au arătat având patru feţe şi feţele lor sunt chipurile iconomiei mântuirii Fiului lui Dumnezeu.

Şi Scriptura spune: „Prima fiinţă era asemenea leului" (Iez. 1, 10), închipuind lucrarea Sa directă, puterea Sa conducătoare şi împărătească[139].

A doua fiinţă era asemenea unui viţel, închipuind jertfa Sa şi slujirea Sa arhierească.

„A treia avea faţa unui om", pentru a descrie venirea Sa ca om.

---

[135] Din Sfintele Evanghelii.

[136] Lat. 2, p. 47.

[137] Evangheliile lui Dumnezeu, cele patru, sunt cele în care se respiră nemurirea lui Dumnezeu, spune autorul nostru.

[138] Expresia: „Care şade pe heruvimi" însă apare şi în: I Reg. 4, 4 şi II Reg. 6, 2.

[139] În ediţia 1988, se începe cu faţa omului şi apoi cu fiara cu faţă de leu. La fel găsim şi în LXX. Sfântul Irineu are o altă variantă textuală.

„A patra era asemenea unui vultur în zbor”, arătând darul Duhului, Care acoperă Biserica cu aripile Sale.

Şi în acord cu aceste lucruri, astfel au fost statornicite Evangheliile de către Hristos Iisus.

Căci cea după Ioan vorbeşte despre naşterea Sa întru slavă, despre naşterea Sa din Tatăl, declarând:

„Întru început a fost Cuvântul şi Cuvântul era cu Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul” (In. 1, 1). Şi de asemenea: „toate prin El s-au făcut şi fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut” (In. 1, 3).

Din aceste raţiuni, Evanghelia este plină de mărturii, care să ateste dumnezeirea persoanei Sale.

Cea după Luca însă, care se referă la slujirea Sa ahierească, începe cu Zaharia, care aduce jertfă lui Dumnezeu.

Aici citim despre viţelul cel îngrăşat, care a fost junghiat la întoarcerea fiului celui mai tânăr (Lc. 15, 23).

Matei vorbeşte despre naşterea Sa ca om, spunând: „Cartea neamului lui Iisus Hristos, fiul lui David, fiul lui Avraam” (Mt. 1, 1) şi: „naşterea lui Iisus Hristos aşa a fost” (Mt. 1, 18).

Pentru acest motiv, [Evanghelia lui Matei] este Evanghelia omenităţii Sale şi în întreagă această Evanghelie se vede umilinţa şi supunerea Sa ca om.

Cea a lui Marcu începe cu referirea la Sfântul Duh, Care a coborât peste Proroci, zicând: „Începutul Evangheliei lui Iisus Hristos, precum este scris în profeţia lui Isaia” (Mc. 1, 1-2). Acest lucru arată întraripparea acestei Evanghelii. Şi, din acest motiv, şi există aici o adunare şi o trecere în revistă a evenimentelor cu caracter profetic.

Căci Cuvântul lui Dumnezeu foloseşte aici cuvintele Patriarhilor ante-mozaici, pentru a arăta dumnezeirea şi slava Sa şi pentru cei de sub Lege El instituie slujirea preoţească şi liturgică. Şi pentru că S-a făcut om pentru noi, El a trimis darul Preasfântului Duh peste tot pământul, acoperindu-ne pe noi cu aripile Sale (*σκεπάζων ἡμᾶς ταῖς Ἑαυτοῦ πτέρυξιν*, *protegens nos alis Suis*)[140].

Astfel, acestea au fost referirile la Fiul lui Dumnezeu, pe care le închipuie acele fiinţe, pentru că ele [patru] arată însuşirile / particularităţile fiecărei Evanghelii.

[140] Lat. 2, p. 50.

Şi patru sunt acele fiinţe (Iez. 1, 10) şi avem patru Evanghelii, în care ni se vorbeşte despre Domnul.

Însă avem şi patru legăminte principale [ale lui Dumnezeu] cu neamul oemensc.

Primul e înainte de potop: legământul cu Adam. Al doilea este după potop: [cel] făcut cu Noe. Al treilea este cel făcut prin darea Legii, în timpul lui Moise. Al patrulea este cel prin care se restaurează omul şi se compune din toate cele spuse de către Evanghelii, în care omul a înviat şi zboară cu aripi [duhovniceşti] către Împărăţia cerească.

9. Astfel stând lucrurile, toate cele care trec peste această formă a Evangheliei (forma cvadruplă) sunt deşarte, şi nu trebuie să fie citite / învăţate, pentru că sunt pline de îndrăzneală.

Însă cei care ţin Evangheliile [cele patru] sunt mulţi la număr, pe când [cei care au mai multe evanghelii] sunt puţini.

Iar primii[141] pot arăta, că în acestea sunt descoperite mai mult decât adevărul[142], pe când ultimii[143] pot înţelege, cât de departe sunt de mântuirea lui Dumnezeu.

Căci Marcion respinge întreaga Evanghelie, deşi el taie din Evanghelii, din mândrie, doar unele versete mântuitoare ale Evangheliei.

Alţii, [ca montaniştii], resping darul Duhului, dat nouă în timpurile din urmă, prin buna plăcere a Tatălui, vărsat peste neamul omenesc şi nu acceptă adevărul exprimat de către Evanghelia lui Ioan, în care Domnul a promis că va trimite nouă un Mângâietor, negând acest lucru al Evangheliei şi darul profeţiei.

Ce oameni vrednici de plâns! Căci doresc să fie nişte profeţi mincinoşi, care stau departe de darul profeţiei din Biserică.

Alţii, ca encratiţii, se manifestă ca nişte oameni ipocriţi, pentru că se ţin departe de comuniunea fraţilor. Însă noi credem, că montaniştii nu acceptă nici pe Apostolul Pavel.

Căci în *Epistola* sa *către Corinteni* (I Cor. 12, 10), el vorbeşte în mod clar despre darul prorociei şi mărturiseşte despre bărbaţi şi femei care proroceau în Biserică.

---

[141] Creştinii.
[142] Mai mult decât ne-am fi aşteptat noi ca să ni se spună de către Dumnezeu.
[143] Ereticii.

Însă aceia[144], păcătuind întru totul împotriva Sfântului Duh, au căzut într-un păcat de neiertat.

Iar cei din tabăra lui Valentin se arată fără nicio gijă / atenţie [faţă de adevărul lui Hristos] şi îşi consideră propriile lor lucrări, din mândrie, [drept Evanghelii].

Din această cauză, ei au mai multe [Evanghelii] decât sunt. Şi, datorită acestei îndrăzneli, ei îşi numesc lucrările lor recente drept „Evanghelie a adevărului", dar nu au nimic în comun cu Evangheliile Apostolilor, şi lucrările lor nu sunt niciun fel de evanghelie, ci o sumă întreagă de blasfemii.

Iar dacă ceea ce ei au scris este *Evanghelie a adevărului*, atunci ei sunt cu totul împotriva a ceea ce au scris Apostolii.

Căci oricine poate să înveţe, din cele pe care le spun Scripturile. Iar cele pe care nu le-au scris Apostolii nu pot fi recunoscute drept *Evanghelie a adevărului*.

Căci numai Evangheliile sunt adevărate şi demne de crezut şi nu poate fi micşorat sau mărit numărul lor, după cum am arătat de multe ori şi cu multe argumente.

Fiindcă Dumnezeu, Care a făcut toate cu măsură şi pe toate le-a făcut potrivit lor, a vrut, de asemnea, ca şi Evangheliile să fie armonioase şi cu o anume ordine.

Însă învăţăturile acestor oameni, pe care le-am discutat, despre Evanghelia dată nouă, se dovedesc a fi după măsura minţii lor.

Noi însă trebuie să rămânem cu cele ale Apostolilor şi să cercetăm învăţăturile lor cu privire la Dumnezeu. Numai astfel vom putea învăţa, după adevăr, cuvintele Domnului.

[144] Montaniştii.

Capitolul al 12-lea

Învăţăturile celorlalţi Apostoli

1. Apostolul Petru, după învierea Domnului şi înălţarea Sa la ceruri, dorind să plinească numărul celor 12 Apostoli, adică să aleagă în locul lui Iuda pe un altul, pe care îl va alege Dumnezeu, s-a adresat celor de faţă:

„Bărbaţi fraţi, trebuie să se împlinească Scriptura, pe care Sfântul Duh, prin gura lui David, a spus-o mai înainte despre Iuda, care s-a făcut călăuză celor care L-au prins pe Iisus. Căci el era numărat cu noi…Facă-se casa lui pustie şi niciun om să nu o locuiască. Iar locul său, să-l ia altul” (F. Ap. 1, 16-17, 20).

Şi a plinit numărul Apostolilor, după cuvintele rostite de către David.

Iar, mai apoi, când Sfântul Duh S-a pogorât peste Apostoli şi toţi au primit puterea să proorocească şi să vorbească în limbi, iar unii i-au batjocorit, spunând că sunt beţi, Petru a luat cuvântul şi a spus că nu sunt beţi, pentru că este al treilea ceas din zi, „ci aceasta este ce s-a spus prin Prorocul [Ioil]: < Iar în zilele din urmă, zice Domnul, Eu voi turna din Duhul Meu peste tot trupul, şi ei vor prorocii>” (F.Ap. 2, 15-17).

Iar dacă Dumnezeu făgăduise prin Proroc, că va trimite pe Sfântul Său Duh peste întregul neam omenesc, asta s-a şi petrecut. Dumnezeu a anunţat atunci, prin Petru, împlinirea făgăduinței Sale.

2. Iar Petru a zis:

„Bărbaţi ai lui Israel, ascultaţi cuvintele mele. Iisus Nazarineanul, Bărbatul dovedit de Dumnezeu între voi prin puteri, şi minuni, şi semne, pe care Dumnezeu le-a făcut prin El în mijlocul vostru, după cum şi voi ştiţi; Acesta, fiind dat după sfatul cel rânduit şi după înaintea-cunoaştere a lui Dumnezeu, prin mâinile unui om viclean, pe El L-aţi ucis, pironindu-L pe cruce.

Dar pe Acesta Dumnezeu L-a înviat, dezlegând durerile morţii, pentru că nu putea să fie ţinut de ele. Căci David a zis despre El: <Întotdeauna am văzut pe Domnul înaintea mea, pentru că El este la dreapta mea, ca să nu mă clatin. De aceea s-a bucurat inima mea, şi s-a veselit limba

mea. Chiar şi trupul meu se va odihni întru nădejde. Din cauză că Tu nu vei lăsa sufletul meu în Iad, nici nu vei da pe Cel Unul Sfânt al Tău, ca să vadă stricăciunea>” (F. Ap. 2, 22-27).

Astfel el a început să le vorbească despre cineva cunoscut lor, de Patriarhul David, care murise şi fusese îngropat şi al cărui mormânt era la ei până în zilele acelea.

Şi continuă: „Căci el era Proroc[145] şi cunoştea că Dumnezeu i Se jurase lui cu legământ, ca va aşeza pe tronul său, unul din rodul trupului său. Acesta a văzut mai înainte şi a vorbit despre învierea lui Hristos, şi că El nu a fost lăsat în Iad, şi nici trupul Său nu a văzut stricăciunea” (F. Ap. 2, 30-31).

Şi iarăşi spune [Petru]:

„Pe Acest Iisus, Dumnezeu L-a înviat, Căruia noi Îi suntem martori / mărturisitori. Căci, fiind înălţat prin dreapta lui Dumnezeu, a primit de la Tatăl făgăduinţa Sfântului Duh şi a revărsat harul Său, după cum voi vedeţi şi auziţi.

Pentru că David nu s-a ridicat la ceruri, ci a zis: < Zis-a Domnul Domnului meu: Şezi de-a dreapta Mea, până ce voi pune pe vrăjmaşii Tăi aşternut picioarelor Tale >.

De aceea, toţi cei ai casei lui Israel să cunoască cu siguranţă, că Dumnezeu a făcut pe Acest Iisus, pe Care voi L-aţi răstignit, *Domn* şi *Dumnezeu*” (F. Ap. 2, 32- 36).

Iar când mulţimile au întrebat: „Noi ce trebuie să facem?”, Petru le-a răspuns: „Pocăiţi-vă şi vă botezaţi fiecare dintre voi în numele lui Iisus, spre iertarea păcatelor şi veţi primi darul Sfântului Duh” (F. Ap. 2, 37-38).

Astfel Apostolii nu au predicat alt Dumnezeu, nici acea Plenitudine [a ereticilor], nici că Hristos, Care a suferit şi a înviat a fost unul, dar Cel care s-a înălaţ la cer este altul, şi acela a rămas nepătimitor, ci au vorbit despre unul şi acelaşi Dumnezeu Tatăl şi despre Hristos Iisus, Care a înviat din morţi.

Ei au predicat credinţa în El, celor care nu credeau în Fiul lui Dumnezeu şi le spuneau lor din Proroci, că Hristos, pe Care Dumnezeu Îl promisese, pe Acela L-a trimis şi El este *Iisus*, pe Care ei L-au răstignit, dar pe Care Dumnezeu L-a ridicat din morţi.

---

[145] Sfântul David.

3. Şi iarăşi, când Petru, însoţit de Ioan, a găsit pe omul olog din naştere, înaintea porţii templului, care se numeşte „Frumoasă”, stând şi cerând milostenii, el i-a zis lui:

„Argint şi aur nu am, dar ceea ce am îţi dau: în numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, ridică-te şi umblă!. Şi imediat picioarele sale şi tălpile i s-au înzdrăvenit şi a început să meargă. Şi a intrat cu ei în templu, mergând şi săltând şi lăudând pe Dumnezeu” (F. Ap. 3, 1-8).

Iar când mulţime multă s-a adunat din toate colţurile, datorită acestui lucru neaşteptat, Petru le-a zis acestora:

„Bărbaţi ai lui Israel, de ce vă miraţi de aceasta? Sau de ce staţi cu ochii aţintiţi spre noi, ca şi cum prin puterea noastră ar fi putut acest om să meargă?

Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacov, Dumnezeul părinţilor noştri, a slăvit pe Fiul Său, pe Care voi L-aţi dat judecăţii şi v-aţi lepădat de El în faţa lui Pilat, pe când acela dorea să-L elibereze.

Dar voi v-aţi purtat cu amărăciune împotriva Unului Sfânt şi Drept şi aţi dorit să vi se dăruiască [în schimbul Lui], un ucigaş.

Şi aţi ucis pe Începătorul vieţii, pe Care Dumnezeu L-a înviat din morţi şi ai Căruia noi suntem martori / mărturisitori.

Şi prin credinţa în numele Său, pe el, pe cel care voi îl vedeţi şi îl cunoaşteţi[146], numele Său l-a făcut puternic. Şi voi vedeţi, cum credinţa aceasta întru El, i-a dat lui sănătate desăvârşită înaintea tuturor.

Şi acum, fraţilor, ştiu că din neştiinţă aţi făcut această ticăloşie…Căci aceste lucruri, pe care Dumnezeu de mai înainte le arătase prin gurile Prorocilor, că Hristosul Său va suferi, acum El le-a împlinit.

De aceea pocăiţi-vă şi vă întoarceţi, ca toate păcatele voastre să fie şterse, ca să vină vremuri de uşurare de la faţa Domnului. Şi El va trimite pe Iisus Hristos, pe Cel vestit mai dinainte, pe Care cerul trebuie să-L primească, până în vremea stabilirii tuturor lucrurilor, despre care Dumnezeu ne-a vorbit prin gura Sfinţilor Săi Proroci.

Pentru că adevărul a spus Moise părinţilor noştri: <Domnul Dumnezeul vostru vă va ridica un Proroc dintre fraţii voştri, ca şi mine. Pe El să-L ascultaţi în toate lucrurile pe care vi le va spune. Iar tot sufletul, care va trece peste

[146] Adică fostul olog.

aceasta şi nu va va asculta pe Proroc, va fi nimicit din popor>.

Iar toţi Prorocii [începând] de la Samuel, care au vorbit, au spus de mai înainte despre aceste zile. Voi sunteţi fiii Prorocilor şi al legământului pe care Dumnezeu l-a făcut cu părinţii noştri, grăind către Avraam:

<Şi întru seminţia ta se vor binceuvânta toate neamurile pământului >. Căci pentru voi mai întâi, Dumnezeu a înviat pe Fiul Său şi L-a trimis ca să vă binecuvinteze, ca fiecare să se întoarcă de la răutăţile sale" (F. Ap. 2, 12-26).

Petru, împreună cu Ioan, le-a predicat lor în mod deschis despre astfel de lucruri fericite, pe care Dumnezeu le făgăduise părinţilor şi care s-au împlinit prin Iisus.

Însă ei nu au vorbit despre alt Dumnezeu, ci despre Fiul lui Dumnezeu, Care S-a făcut om şi a suferit. Ei l-au condus pe Israel la cunoaştere şi i-a predicat, prin Iisus, învierea din morţi şi i-a arătat, cele pe care Prorocii le-au spus despre suferinţa lui Hristos şi cele pe care Dumnezeu le-a împlinit.

4. De asemenea, pentru aceeaşi raţiune, când arhiereul era înaintea sa, Petru, fiind plin de îndrăzneală, le-a zis lor:

„Căpetenii ale poporului şi bătrâni ai lui Israel, noi suntem astăzi cercetaţi pentru facerea de bine a unui om slăbănog, şi anume: prin cine a fost el vindecat?

Şi atunci, să vă fie vouă cunoscut şi la tot poporul lui Israel, că prin numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, pe Care voi L-aţi răstignit, dar pe Care Dumnezeu L-a înviat din morţi, prin Acela stă îmbrăcat acesta cu sănătate, care este înaintea voastră!

Aceasta este piatra pe Care nu au luat-o în seamă ziditorii, dar Care a ajuns în capul unghiului. Şi întru nimeni altcineva nu este mântuirea. Căci nu există un alt nume sub cer şi care să fie dat oamenilor, prin care trebuie să ne mântuim" (F. Ap. 4, 8-12).

Astfel, Apostolii nu au au arătat alt Dumnezeu, ci au predicat poporului că *Hristos* a fost *Iisus*, Cel răstignit, Care a trimis pe Proroci, fiind El Însuşi Dumnezeu, Care a înviat şi a dat întru numele Lui mântuirea neamurilor.

5. Dar ei au vrut să acopere atât vindecarea făcută[147], „pentru că omul cu care se făcuse minunea vindecării avea

[147] Arhiereii, bătrânii şi cărturarii Ierusalimului.

mai mult de 40 de ani"(F. Ap. 4, 22), dar şi învăţătura Apostolilor, şi mărturiile Prorocilor, atunci când le-au dat drumul lui Petru şi Ioan (v. F. Ap. 4, 18).

Şi aceştia, întorcându-se la ceilalaţi Apostoli şi Ucenici ai Domnului, adică în Biserică, au spus cele întâmplate şi faptele îndrăzneţe pe care le-au făcut întru numele lui Iisus (F. Ap. 4, 23).

Iar întreaga Biserică, după cum e scris: „când au auzit acestea, au ridicat glasul către Dumnezeu într-un cuget, şi au zis: Doamne, Tu eşti Dumnezeu, Care ai făcut cerul şi pământul, marea şi toate cele din ele; Care, prin Sfântul Duh, şi prin gura părintelui nostru David, slujitorul Tău, ai zis: Pentru ce s-au înfuriat neamurile şi popoarele şi-au imaginat lucruri deşarte? S-au ridicat împăraţii pământului şi conducătorii s-au adunat cu toţii împotriva Domnului, şi împotriva Hristosului Său.

Căci, cu adevărat, în acest oraş, împotriva Sfântului Tău Fiu Iisus, pe Care Tu L-ai uns, Irod şi Ponţiu Pilat, împreună cu neamurile şi cu poporul lui Israel, s-au adunat cu toate ca să facă, câte mâna Ta şi sfatul Tău cel mai dinainte, rândui-se ca să se facă" (F. Ap. 4, 24-28).

Acestea sunt glasurile Bisericii, de unde fiecare Biserică şi-a primit întemeierea[148]. Acestea sunt glasurile cetăţenilor din cetăţile noului legământ. Acestea sunt glasurile Apostolilor. Acestea sunt glasurile ucenicilor Domnului, Celui desăvârşit, care, după înălţarea Domnului, au fost umpluţi de Duhul şi care cheamă pe Dumnezeu, Care a făcut cerul, pământul şi apa (după cum spuseseră şi Prorocii) şi pe Iisus Hristos, Fiul Său, pe Care Dumnezeu L-a uns şi Care nu este alt Dumnezeu.

Iar în acel timp şi în acel loc nu a fost nici Valentin, nici Marcion, nici ceilalţi care au răstălmăcit adevărul şi nici unul dintre ucenicii lor.

Însă Dumnezeu, Făcătorul tuturor lucrurilor, i-a auzit pe ei.

Căci stă scris: „Locul unde ei erau adunaţi s-a cutremurat şi ei au fost umpluţi de Sfântul Duh şi grăiau cuvântul lui Dumnezeu cu îndrăzneală"[149] (F. Ap. 4, 31), pentru că fiecare dintre ei au fost bucuroşi să creadă.

---

[148] Fiindcă din Biserica Ierusalimului au ieşit celelalte Biserici surori.

[149] Vorbim aici despre *îndrăzneala sfântă*, despre curajul duhovnicesc de a mărturisi pe Dumnezeu, atunci când momentul o cere şi când există pericolul de a fi crezuţi că abdicăm de la credinţă.

Şi se adaugă aici: „Şi cu multă putere Apostolii dădeau mărturie despre învierea Domnului Iisus” (F. Ap. 4, 33), şi le spuneau lor:

„Dumnezeul părinţilor noştri a înviat pe Iisus, pe Care voi L-aţi răstignit, spânzurându-L pe grinda de lemn. Pe El Dumnezeu L-a înălţat prin dreapta Sa, făcându-L Împărat şi Mântuitor, ca să dea lui Israel pocăinţa şi iertarea păcatelor.

Şi noi suntem martori prin aceasta, a acestor cuvinte şi, de asemenea, şi Sfântul Duh, pe Care Dumnezeu L-a dat celor care cred în El” (F. Ap. 5, 30-32).

Şi se continuă: „Şi zilnic erau în templu şi din casă în casă şi nu încetau să înveţe şi să predice pe Hristos Iisus” (F. Ap. 5, 42), Fiul lui Dumnezeu.

Căci în aceasta constă cunoaşterea mântuirii, care se dă celor care au cunoscut venirea Fiului Său şi se întorc cu totul către Dumnezeu.

6. Iar acelor oameni fără ruşine[150] le spunem, că Apostolii, atunci când Îl predicau pe Iisus, nu le vorbea despre *un alt Dumnezeu*, mai presus de Acela, în care ei să creadă.

Căci dacă Apostolii le-ar fi vorbit oamenilor după modul celor din vechime[151], le spunem acelora, că nu ar fi învăţat adevărul de la ei şi, cu atât mai puţin, de la Domnul.

Căci, după ei, şi El Însuşi a vorbit astfel[152]. Însă prin aceste afirmaţii se arată că aceşti oameni nu cunosc adevărul iar în ceea ce priveşte părerile lor despre Dumnezeu, ei au primit o învăţătură din auzite[153].

Iar după acest mod de a vedea lucrurile[154], regula adevărului nu poate fi cunoscută de nimeni, ci toţi învăţa ceea ce practică învăţătorii lor şi fiecare gândeşte ceea ce crede că e drept [să gândescă], după înţelegerea fiecăruia şi după cele pe care le-au auzit.

Şi prin aceasta venirea Domnului devine inutilă şi nefolositoare, dacă El a venit cu intenţia să tolereze şi să

Îndrăzneala sfântă nu are nimic de-a face cu insolenţa, deşi stricăm planurile celor care ne învaţă să tăcem şi să nu mărturisim adevărul. Când oamenii sunt în pericolul de a se rătăci, trebuie să mărturisim cu cutezanţă adevărul lui Dumnezeu, cu toată prigoana împotriva noastră.

[150] Ereticii.

[151] Adică ale păgânilor.

[152] Ca păgânii şi ereticii.

[153] Înţeleasă după urcehe, după puterea fiecăruia de înţelegere.

[154] După modul cum văd lucrurile ereticii.

păstreze ideea fiecărui om despre Dumnezeu, izvorâtă din cele din vechime[155].

Pe lângă aceasta, e cu atât mai grea sarcina [Apostolilor], ca pe Cel pe Care iudeii L-au văzut ca un om şi L-au răstignit pe cruce, să-L predice ca Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, drept Împăratul lor veşnic.

Şi astfel, cu certitudine, ei nu le vorbesc [156], potrivit cu vechea lor credinţă. Pentru că ei, stând în faţa celor care L-au ucis pe Domnul, le-a predicat mult mai trupeşte despre Tatăl, Care este deasupra Demiurgului[157] şi nu despre alt Dumnezeu particular.

Iar păcatul lor ar fi fost mai mic, dacă nu L-ar fi răstignit pe Cruce pe Hristosul ceresc (despre care ei spun că *a venit de sus*), cu toate că a fost nepătimitor[158].

Însă [Apostolii] nu au vorbit nici folosindu-se de învăţăturile păgânilor, ci au vorbit împotriva lor cu îndrăzneală, spunându-le că dumnezeii lor nu sunt dumnezei, ci *idoli ai demonilor*.

Aşa că, le-ar fi predicat evreilor, dacă ar fi existat *un alt Dumnezeu* mai mare ca Tatăl, şi ar fi considerat că învăţăturile lor referitoare la Dumnezeu nu sunt adevărate, puternice şi întăritoare, dar ar fi distrus şi greşelile păgânilor, luptând împotriva dumnezeilor lor şi nu ar fi adăugat alte greşeli la cele existente deja. Ei ar fi înlocuit pe cei care nu sunt *dumnezei*, cu *singurul* Dumnezeu şi Tată adevărat.

7. Din cuvintele lui Petru adresate centurionului Corneliu din Cezareea şi păgânilor dinpreună cu el, cărora li s-a predicat prima dată cuvântul lui Dumnezeu, putem înţelege *cum* au predicat, *ce* au predicat şi *care* era ideea Apostolilor despre Dumnezeu.

Căci despre acest Corneliu e scris: „era un om cucernic şi cu frică de Dumnezeu, şi împreună cu toată casa sa da multe milostenii poporului şi se ruga lui Dumnezeu întotdeauna. De aceea a fost trimis la Simon, care se numeşte *Petru* (F. Ap. 10, 2, 20).

Căci Petru văzuse o vedenie, în care o voce din cer i-a zis: „Cele pe care Dumnezeu le-a curăţit, tu să nu le numeşti necurate” (F. Ap. 10, 15). Şi prin aceasta a fost învăţat de către Dumnezeu, ca să nu mai împartă oamenii în *curaţi* şi

---

[155] Din concepţia păgână despre Dumnezeu.
[156] Evreilor.
[157] Potrivit concepţiei gnostice.
[158] Face referire tot la gnostici.

necuraţi, pentru că El i-a curăţit pe păgâni prin sângele Fiului Său, adică şi pe Corneliu, care Îi slujea Lui.

Iar când a venit Petru a zis: „Cu adevărat înţeleg, că Dumnezeu nu priveşte la faţa omului, ci în orice neam, cel care se teme de El, şi lucrează dreptatea, este primit de El" (F. Ap. 10, 34-35).

Şi prin aceasta el a arătat, în mod evident, că El l-a arătat pe Corneliu ca *temător de Dumnezeu*, despre care auzise din Lege şi Proroci, pentru că cine se milostiveşte şi dă milostenii este în adevărul lui Dumnezeu, dar îi lipsea cunoaşterea Fiului.

Şi pentru aceasta Petru adaugă:

„Voi ştiţi cuvântul, care a fost cunoscut în toată Iudeea, începând din Galileea, după botezul propovăduit de către Ioan. Adică despre Iisus din Nazaret, pe Care Dumnezeu L-a uns cu Sfântul Duh şi cu putere, şi Care mergea făcând lucruri bune şi vindecând pe toţi cei care erau asupriţi de diavol, pentru că Dumnezeu era cu El.

Şi noi suntem martori / mărturisitori ai tuturor acestor lucruri, pe care El le-a făcut în pământul iudeilor şi în Ierusalim. Pe Acesta ei L-au răstignit şi L-au spânzurat pe grinda de lemn.

Dar Dumnezeu L-a înviat a treia zi şi I-a dat să Se arate, nu la tot poporul, ci numai nouă, martorilor/ mărturisitorilor aleşi mai dinainte de Dumnezeu, care am mâncat şi am băut cu El după învierea Sa din morţi.

Şi El ne-a poruncit să predicăm poporului şi să dovedim că El a fost rânduit de Dumnezeu să fie Judecătorul viilor şi a morţilor.

Despre El dau mărturie toţi Prorocii, ca, prin numele Său, tot cel ce va crede în El să primească iertarea păcatelor" (F. Ap. 10, 37-43).

Astfel, Apostolii au predicat pe Fiul lui Dumnezeu, de care nu ştiau oamenii [păgâni] şi au vorbit despre venirea Sa, celor care deja ştiau despre Dumnezeu[159].

Dar ei nu au introdus *un alt* Dumnezeu. Căci dacă Petru ar fi cunoscut un asemenea lucru, el l-ar fi predicat în mod deschis păgânilor, spunându-le că Dumnezeul evreilor este *unul*, dar că Dumnezeu creştinilor este *altul*.

---

[159] Adică evreilor.

Însă ei ar fi fost uimiţi de vederea Îngerului, dacă ar fi crezut una ca asta. Dar cuvintele lui Petru nu vorbesc decât despre un Dumnezeu, Care era cunoscut de către ei.

El le vesteşte însă şi despre Iisus Hristos, Care este Fiul lui Dumnezeu, Judecătorul viilor şi al morţilor şi Care le porunceşte lor să se boteze spre iertarea păcatelor.

Dar le mai spune ceva: că el mărturiseşte pe Iisus ca fiind Însuşi Fiul lui Dumnezeu, Care a fost uns de Sfântul Duh şi Care se numeşte *Iisus Hristos*.

Iar mărturia lui Petru implică faptul, că El este identic cu Cel născut din Maria.

Atunci cum e posibil, ca Petru să nu aibă o cunoaştere desăvârşită, dacă le descoperă acestora asemenea lucruri?

Căci după ei Petru este nedesăvârşit şi la fel şi ceilalţi Apostoli. Şi ar ajunge *desăvârşiţi*, dacă *ar învia* şi ar deveni ucenici ai acestor oameni. Însă aceasta e curată nerozie.

Pentru că prin acest lucru ei se dovedesc a nu fi ucenicii Apostolilor, ci ai propriilor învăţături viclene. Şi de aici şi multiplele învăţături [antagonice] găsite la ei, căci fiecare primeşte eroarea pe care e capabil să o îmbrăţişeze.

Însă Biserica de pe întregul pământ îşi are începutul durabil de la Apostoli şi are aceleaşi învăţături cu privire la Dumnezeu şi la Fiul Său.

8. Şi iarăşi: De ce Filip a predicat eunucului reginei etiopienilor, care se întorcea de la Ierusalim şi i-a citit din Prorocul Isaia, când au vorbit unul cu altul? Dacă nu ar fi fost El, de ce ar mai fi spus Prorocul: „A fost adus ca o oaie spre junghiere şi ca un miel fără glas înaintea celui care o tunde, aşa nu Şi-a deschis gura Sa"(F. Ap. 8, 32)?

De ce se mai vorbeşte despre naşterea Sa, căci „viaţa Sa s-a luat de pe pământ" (F. Ap. 8, 33)? Filip declară că Acesta a fost Iisus şi că Scripturile S-au împlinit întru El.

Eunucul a crezut cuvintelor lui şi imediat a cerut să se boteze, spunând: „Cred că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu" (F. Ap. 8, 37).

Acest om a fost trimis în părţile Etiopiei ca să predice ceea ce el însuşi a crezut, că există un singur Dumnezeu, Cel predicat de Proroci şi că Fiul lui Dumnezeu a venit în trup omenesc şi a fost dus ca o oaie spre junghiere şi toate celelalte cuvinte, pe care Prorocii le-au spus despre El.

9. Şi, de asemenea, şi Pavel, după ce Domnul i-a vorbit din cer şi i-a spus, că persecutându-i pe Ucenicii Lui, Îl persecută pe El şi l-a trimis la Anania, pentru a-şi recăpăta

vederea şi pentru a fi botezat (F. Ap. 9, 1-18), despre el e scris: „predica pe Iisus în sinagogile din Damasc, cu multă tărie, [spunând] că Acesta este Fiul lui Dumnezeu, Hristos" (F. Ap. 9, 19).

Acestea sunt tainele pe care el le-a primit prin revelaţie şi le-a propovăduit, că El a suferit sub Ponţiu Pilat, că este Domnul, Împăratul, Dumnezeul şi Judecătorul tuturor şi că a primit puterea de la Cel care este Dumnezeul tuturor, fiindcă S-a făcut „ascultător până la moarte şi încă moarte pe cruce" (Filip. 2, 8).

Şi acesta este adevărul, pe care l-a predicat atenienilor în Areopag, (unde, nefiind evrei, el a putut să vorbească deplin):

„Dumnezeu, Care a făcut lumea şi toate lucrurile din ele, El, fiind Domnul cerului şi al pământului, nu locuieşte în temple făcute de mâini omeneşti. Nici nu e slujit de mâini omeneşti, ca şi când ar avea nevoie de ceva, El, Care dă tuturor viaţa şi suflare şi toate.

Care a făcut dintr-un sânge întreg neamul omenesc, ca să locuiască pe toată faţa pământului, aşezând vremurile cele mai dinainte rânduite şi hotarele locuirii lor, ca ei să caute pe Dumnezeu, dacă e posibil să Îl atingă sau să-L găsească, deşi El nu este departe de niciunul dintre noi.

Pentru că în El trăim şi ne mişcăm şi suntem, precum a zis şi unul dintre ai voştri: *noi suntem neamul Său*. Şi fiind neamul lui Dumnezeu, nu se cuvine să gândim că Dumnezeu este asemenea aurului sau argintului sau pietrei cioplite de mâna artistului şi de iscusinţa omului.

Căci Dumnezeu, lăsând la o parte veacurile neştiinţei, porunceşte acum tuturor oamenilor ca să se întoarcă la El cu pocăinţă.

Fiindcă El a pregătit o zi, în care lumea va fi judecată întru dreptate de omul Iisus. Şi pentru aceasta El ne-a dat încredinţare, prin învierea Sa din morţi" (F. Ap. 17, 24-31).

Şi în acest pasaj el nu numai că declară pe Dumnezeu ca *Creator al lumii*, nefiind de faţă evrei, ci el arată că există *doar un singur* neam omenesc pe faţa întregului pământ.

După cum a spus şi Moise:

„Când Cel Prea Înalt a împărţit neamurile, adică [atunci când] a împărţit pe fiii lui Adam, El a pus margini / hotare neamurilor după numărul Îngerilor lui Dumnezeu" (Deut. 32, 8).

Însă aceste neamuri, care cred în Dumnezeu, nu sunt sub stăpânirea Îngerilor, ci acum sunt sub stâpânirea Domnului. „Pentru că partea Domnului este poporul lui Iacov iar Israel este partea Lui de moştenire” (Deut. 32, 9).

Şi iarăşi, în Listra Licaoniei, când Pavel şi Barnaba, întru numele Domnului Iisus Hristos, a făcut să meargă pe cel slăbănog din pântecele mamei sale şi când lumea se îmbulzea să le aducă onoruri ca unor zei, datorită feţei lor minunate, ei au zis:

„Şi noi suntem oameni ca şi voi, predicând pe Dumnezeu, ca să vă întoarceţi de la idolii cei deşerţi şi să slujiţi Dumnezeului Celui Viu, Care a făcut cerul şi pământul şi marea şi toate cele din ele. Şi Care, în veacurile trecute, a lăsat să sufere toate neamurile datorită căilor lor, deşi El nu S-a lăsat pe Sine fără mărturie, făcându-vă bine, dându-vă ploi din cer şi anotimpuri roditoare, umplându-vă de hrană şi de bucurie inimile voastre” (F. Ap. 14, 15-17).

Şi toate *Epistolele* sale[160] sunt în armonie cu aceste cuvinte de aici, şi le voi arăta, atunci când voi vorbi de fiecare Epistolă în parte, la locul potrivit.

Căci aduc toate aceste dovezi ale adevărurilor Scripturii şi le pun pe toate la un loc şi pe scurt, pe cele care se găsesc în multe locuri, pentru ca tu să le citeşti cu atenţie, şi nu după modul lor extins, şi să înţelegi că dovezile, care se găsesc în Scripturi, nu se mai găsesc în altă parte, decât în ele însele[161].

10. Şi, dacă mergem mai departe, îl găsim pe Ştefan (Stephanus)[162], cel care a fost ales arhidiacon (*primus*

[160] Ale Sfântului Pavel.

[161] Dovezile Scripturii sunt unice. Oricine a îndrăznit să brodeze pe baza lor cărţi apocrife, se dovedeşte unul, care a abuzat de adevărul Scripturii şi l-a răstălmăcit.

Apocrifele, care acum sunt iarăşi la modă, chiar dacă au pasaje din Scriptură sau conţin informaţii veridice, au avut drept scop denaturarea credinţei creştine şi nu propovăduirea ei.

Ele au fost create de către eretici, de oameni, care au ştiut să se folosească de adevărul Bisericii, tocmai pentru ca să lupte împotriva ei. Ele sunt cărţile *senzaţionaliste* ale primelor secole creştine, care îi lăsau cu gust amar pe creştini, dar care erau obiect de speculaţie, pentru cei care nu priveau cu ochi buni Biserica.

Cei care le readuc astăzi în prim-plan, fac din ele instrumente de terfelire a adevărurilor ortodoxe şi vor să arate, că Biserica a ascuns „o parte din adevăr”, pentru că el era „prea şocant” pentru cei credincioşi.

Însă apocrifele nu sunt creaţia Bisericii. Biserica Ortodoxă respinge creaţiile eretice de orice fel ar fi ele şi nu vede în ele decât falsuri notorii, care nu înspăimântă pe niciun credincios cunosător, dar care smintesc pe cei mai puţin întemeiaţi în credinţă.

[162] Lat. 2, p. 65.

diaconus)[163] de către Apostoli şi care, dintre toţi oamenii, a fost primul care a urmat martiriului Domnului.

El a fost cel dintâi care L-a mărturisit pe Hristos după ce [Acesta] a fost răstignit, vorbind cu multă îndrăzneală oamenilor şi învăţându-i, zicând:

„Dumnezeul slavei (*Deus gloriae*)[164] i S-a arătat părintelui nostru Avraam…şi i-a zis lui: ieşi din ţara ta, şi din neamul tău, şi vino în pământul pe care am să ţi-l arăt ţie. (…)

Şi l-a strămutat pe el în această ţară, unde locuiţi voi acum. Şi nu i-a dat lui moştenire în ea şi nici nu a pus piciorul pe ceva al lui[165], ci i-a făgăduit că i-o va da lui spre stăpânire şi urmaşilor săi. (…)

Şi Dumnezeu a vorbit astfel: < Urmaşii săi vor trăi în pământ străin şi vor fi luaţi în robie, şi-i vor asupri pentru 400 de ani.

Şi pe poporul la care ei vor fi robi, pe acela Îl voi judeca, zice Domnul. Şi după aceasta vor ieşi şi Îmi vor sluji Mie >. Şi i-a dat lui legământul tăierii împrejur şi aşa a născut [Avraam] pe Isaac” (F. Ap. 7, 2, 3, 4, 6-8).

Şi tot restul cuvintelor sale [de aici] vestesc pe acelaşi Dumnezeu, Care a fost cu Iosif şi cu Patriarhii şi Care a grăit cu Moise.

11. Şi întreaga învăţătură a Apostolilor vestesc pe unul şi acelaşi Dumnezeu, Care a strămutat pe Avraam, Care i-a dat lui făgăduinţa moştenirii, Care, la timpul potrivit, i-a dat lui legământul tăierii împrejur, Care a scos afară din Egipt pe urmaşii săi, Care le-a dat şi lor tăierea împrejur (ca un semn că nu sunt *ca egiptenii*), pentru că El este Făcătorul tuturor lucrurilor şi pentru că El este Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, şi pentru că El este Dumnezeul slavei[166].

Şi oricine poate învăţa din cuvintele şi faptele Apostolilor şi poate contempla faptul, că există doar un singur Dumnezeu, mai presus de Care nu există altul.

---

[163] Ibidem.

[164] Ibidem.

[165] Atâta timp cât a fost în viaţă.

[166] Dumnezeul treimic este Dumnezeul care ne umple de harul, de lumina, de slava Sa. Dumnezeu este Cel care iradiază lumină veşnică din fiinţa Sa. Dumnezeul Cel viu este un Dumnezeu iradiant, este un Dumnezeu care Se manifestă plenar.
Sfântul Grigorie Palama le spunea celor care vorbeau despre un Dumnezeu *non-iradiant*, că este un Dumnezeu *mort*, un Dumnezeu *fără viaţă*. Dumnezeu nu poate exista şi în acelaşi timp să nu aibă deloc atributele vieţii, ale comunicării, ale iradierii continue.

Căci noi spunem, „dacă ar fi altul mai presus de Dumnezeu”, numai instituind o comparaţie cantitativă între ei, ca ultimul să fie superior primului.

Însă faptele celui mai bun dintre oameni[167], după cum am spus deja, [a mărturisit despre cele ale părinţilor] şi nici aceia[168] nu au putut să nege faptele părinţilor lor.

Iar el a arătat că nu există decât un singur Dumnezeu. Dar, dacă cineva „este îndrăgostit nebuneşte de întrebări” şi îşi imaginează că Apostolii au vorbit alegoric despre Dumnezeu, atunci să se gândească la cuvintele mele anterioare, în care am arătat că există *numai* un singur Dumnezeu, Creatorul şi Făcătorul tuturor lucrurilor şi îi va distruge pe cei care se conduc după vorbe deşarte.

Acesta va găsi folositoare cuvintele Apostolilor şi va înţelege, că ei ne-au învăţat şi ne-au arătat nouă, că există un singur Dumnezeu, Făcătorul tuturor lucrurilor.

Şi atunci, când va vrea să-şi dezbrace mintea de astfel de erori şi de blasfemiile la adresa lui Dumnezeu, el va cunoaşte cu mintea sa, că atât legea mozaică, cât şi harul noului legământ, dat la plinirea vremurilor, au fost date nouă de unul şi acelaşi Dumnezeu, spre folosul neamului omenesc[169].

12. Pentru că toţi cei care au o minte perversă şi care se împotrivesc legii lui Moise, considerând-o *diferită* şi *contrară* învăţăturii Evangheliei, nu caută să înţeleagă care sunt cauzele acestor diferenţe între Legăminte.

Căci ei s-au depărtat de dragostea părintească şi s-au mândrit ca şi Satana, fiind urmaşii învăţăturii lui Simon Magul, apostaziind, prin ceea ce spun, de la Cel care este Dumnezeu şi şi-au imaginat că ei au descoperit *ceva mai mult* decât Apostolii, adică au găsit *un alt Dumnezeu*.

Şi de aceea îi acuză pe Apostoli că au predicat Evanghelia, fiind influenţaţi de învăţăturile evreilor, iar despre ei spun, că sunt *curaţi* în ceea ce priveşte învăţătura şi mult mai *deştepţi* decât Apostolii[170].

---

[167] Se referă la Sfântul Ştefan.

[168] Cei care l-au omorât pe Sfântul Ştefan.

[169] Vechiul şi Noul Testament sunt revelate de unul şi acelaşi Dumnezeu. Cei care vor să despartă aceste două legăminte ale lui Dumnezeu cu oamenii şi care spun că sunt doi dumnezei, nu vor decât să despartă pe cei vechi de cei de acum şi să arate că nu există nicio unitate a neamului omenesc. Perfidia ereticilor e arătată de ruşine, pentru că Dumnezeu e Dumnezeul tuturor oamenilor, din orice timp şi din orice loc.

[170] Acuza aceasta, cum că Ortodoxia e influenţată de mozaism foarte puternic, o regăsim şi în mediul teologic de astăzi. Dar nu numai de mozaism, spun puriştii noştri, ci şi de catolicism şi protestantism, de folclor şi filetism, de naţionalism şi

Astfel, Marcion şi urmaşii săi au trecut la mutilarea Scripturilor, nu la cunoaşterea fiecărei cărţi în parte. Şi au scurtat *Evanghelia după Luca* şi *Epistolele* lui Pavel, şi au spus că *doar* acelea sunt *autentice*, pe care ei le-au micşorat.

Într-o altă lucrare, dacă Dumnezeu mă va întări să o scriu, voi respinge toate cele pe care ei le păstrează[171].

Căci şi toţi ceilalţi, mândrindu-se doar cu numele de „cunoscători", nu recunosc Scripturile, ci le pervertesc prin interpretările lor, după cum am arătat în prima carte.

Iar urmaşii lui Marcion blasfemiază în mod direct pe Creatorul, spunând că El este *creatorul răului* dar vorbesc şi de o mai mare nerozie, spunând că sunt *doi dumnezei*, diferiţi ca natură, unul fiind *bun* iar altul *rău*.

Cei ai lui Valentin, deşi se folosesc de nume dintre cele mai cinstite, şi spun că Cel care este Creatorul este Tatăl şi Domnul şi Dumnezeu, nu sunt cu nimic mai prejos în blasfemiile lor, prin aceea că El nu a fost produs nici măcar de eonii Plenitudinii, ci dintr-un păcat / defect, care a fost scos afară din Plenitudine.

Fiind necunoscători ai Scripturilor şi ai iconomiei lui Dumnezeu, tocmai de aceea şi spun asemenea lucruri. Şi pentru aceasta, în paginile acestei lucrări, voi arăta *diferenţele* dintre cele două Testamente, pe de o parte iar, pe de altă parte, voi arăta că ele sunt *în armonie*.

13. Căci atât Apostolii cât şi ucenicii lor au gândit după cum predică Biserica (*quemadmodum Ecclesia praedicat*)[172] şi de aceea predica lor a fost desăvârşită (*perfectum*)[173].

Iar cei care stau departe de desăvârşire să se uite la Ştefan, care a fost desăvârşit şi care a învăţat aceste adevăruri, pe când el era pe pământ.

Căci văzând slava lui Dumnezeu şi pe Iisus şezând de-a dreapta Tatălui, a zis: „Iată, văd cerurile deschise şi pe Fiul

---

şovinism, de îţi vine să crezi că nu mai există deloc Ortodoxie, ci doar o mixtură, un evantei de erezii.

Falşii purişti ai vremii noastre nu recunosc adâncul credinţei ortodoxe şi aproximează, într-un mod foarte amuzant, adevărul Tradiţiei ortodoxe.

Preluările nu sunt o pătare a credinţei ortodox, ci o îmbisericire a lor. Folosirea unui termen teologic eterodox, după o înţelegere ortodoxă şi o reevaluare ortodoxă a lui, nu înseamnă o „contaminare" a credinţei noastre, ci dovada unei continue puteri de asimilare a învăţăturii celei adevărate.

[171] Adică o carte în care să se arate, ce fărădelege au produs scoţând unele pasaje din cărţile sfinte. Nu ştiu dacă această carte a fost scrisă de Sfântul Irineu. Această neştiinţă este exprimată şi de Lat. 2, p. 67-68, n. 4.

[172] Lat. 2, p. 68.

[173] Ibidem.

lui Dumnezeu stând de-a dreapta lui Dumnezeu" (F. Ap. 7, 56).

El a spus aceste cuvinte şi a fost lapidat (F. Ap. 7, 58). Însă prin aceasta el şi-a împlinit învăţătura lui desăvârşită, pentru că a urmat Primului martirizat[174] şi s-a rugat pentru cei care îl omorau, cu aceste cuvinte: „Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta!"(F. Ap. 7, 60).

Căci ei[175] au cunoscut pe unul şi acelaşi Dumnezeu, Care de la început şi până acum Şi-a arătat în multe feluri descoperirile Sale, după cum Prorocul Osea spune: „am înmulţit vedeniile şi am vorbit în pilde prin toţi Prorocii" (Os. 12, 11).

Şi, de aceea, cei care îşi dădeau sufletele pentru Evanghelia lui Hristos, cum puteau să vorbească după învăţăturile celor din vechime? Dacă ar fi crezut acest lucru, cu siguranţă, că nu ar mai fi suferit.

Ci tocmai, pentru că predicau lucruri contrare acelora, care nu se învoiau cu adevărul, tocmai pentru aceea sufereau. Şi este evident că ei nu s-au dezbărat / nu s-au dezis de adevăr, ci au predicat cu îndrăzneală atât evreilor cât şi grecilor.

Căci evreilor, ei le spuneau că Iisus, care a fost răstignit de către ei este Fiul lui Dumnezeu, Judecătorul viilor şi al morţilor şi că El a primit de la Tatăl Său Împărăţia veşnică a lui Israel, după cum am spus deja.

Pe când grecilor le spunea că există doar un singur Dumnezeu, Care a făcut toate lucrurile şi că Iisus Hristos este Fiul Său.

14. Şi aceste lucru este arătat într-un mod foarte evident de către epistolele Apostolilor, care nu au fost trimise nici evreilor şi nici grecilor, ci acelora dintre neamuri, care au crezut în Hristos şi care şi-au mărturisit credinţa lor.

Căci atunci când cineva ar fi venit din Iudeea în Antiohia, acolo unde, pentru prima dată ucenicii Domnului s-au numit *creştini*, datorită credinţei lor în Hristos (F. Ap. 11, 26), ar fi văzut că persista între cei ce credeau în Domnul tăierea împrejur şi alte lucruri ale celor care slujeau Legea (F. Ap. 15, 1-5).

---

[174] Adică Domnului Hristos, Învăţătorul şi Dumnezeul său.

[175] Sfinţii Apostoli şi Sfinţii lor ucenici.

Şi când Pavel şi Barnaba au mers la Ierusalim pentru această problemă şi când Biserica s-a adunat la un loc, atunci Petru a spus:

„Bărbaţi fraţi, voi ştiţi cum din primele zile, Dumnezeu m-a ales între voi, ca prin gura mea neamurile să audă cuvântul Evangheliei şi să creadă.

Şi Dumnezeu, Cel care cercetează inima, le-a mărturisit, dându-le lor pe Sfântul Duh, ca şi nouă.

Şi nu a făcut vreo diferenţă între noi şi ei, curăţind inimile lor prin credinţă.

Acum însă, de ce ispitiţi pe Dumnezeu şi doriţi să puneţi un jug greu pe grumazul ucenicilor, pe care nici părinţii noştri şi nici noi nu am putut să-l purtăm? Căci noi credem, că prin harul Domnului nostru Iisus Hristos, noi suntem mântuiţi, ca şi ei" (F. Ap. 15, 7-11).

Iar după aceea Iacov a vorbit şi a spus:

„ Bărbaţi fraţi, Simon a spus cum Dumnezeu a avut grijă să ia dintre neamuri un popor pentru numele Său.

Şi prin aceasta se împlinesc cuvintele Prorocilor, precum e scris: < După aceea Mă voi întoarce şi voi ridica iarăşi cortul lui David, care este căzut. Şi voi rezidi ruinele sale şi iarăşi le voi ridica. Ca rămăşiţa de oameni să caute pe Domnul şi toate neamurile, întru care numele Meu a fost chemat, spune Domnul, care a făcut acestea >.

Căci cunoscute Îi sunt din veac lui Dumnezeu lucrările Sale. De aceea, din partea mea, eu judec că nu trebuie să îngreunăm pe cei dintre neamuri, care se întorc la Dumnezeu, ci se cuvine ca ei, să se ferească de la mândriile idolilor, şi de la desfrânare, şi de la a mânca sânge, iar ceea ce nu doresc ei înşişi, să nu facă nici ei altora" (F. Ap. 15, 13-20) [176].

Iar după ce s-au spus toate acestea şi toţi cei de faţă au consimţit lor, ei au scris acelora în acest fel:

„Apostolii şi prezbiterii şi fraţii, către fraţii dintre neamuri, care sunt în Antiohia, Siria şi Cilicia, salutare!

Deoarece am auzit că unii dintre noi au venit şi v-au tulburat cu cuvintele lor, răvăşind sufletele voastre, spunându-vă, că trebuie să vă tăiaţi împrejur şi să ţineţi Legea, deşi nu noi le-am dat această poruncă, nouă ni s-a

[176] Sfârşitul acestui pasaj din cuvântul Sfântului Iacov, adică : „ iar ceea ce nu doresc ei înşişi, să nu facă nici ei altora", nu se regăseşte în nicio altă traducere modernă a Scripturii. Versetul de faţă aduce mai mult cu Mt. 17, 12. Varianta textuală a Sfântului Irineu diferă substanţial, în acest punct, de textul nostru.

părut un lucru bun, fiind adunaţi cu toţii într-un gând, să trimitem către voi oameni aleşi, împreună cu iubiţii noştri Barnaba şi Pavel.

Căci ei sunt oameni, care şi-au pus sufletul lor pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos. Noi am trimis pe Iuda şi pe Sila, care vă vor vesti gândurile noastre cu cuvintele propriei lor guri.

Pentru că părutu-s-a bine Duhului Sfânt şi nouă, să nu vi se pună o mai mare sarcină decât cele care sunt necesare.

Căci trebuie să vă feriţi de a mânca cele jertfite idolilor şi sânge şi să vă feriţi de desfrânare.

Şi orice nu doriţi să vi se facă vouă, nu faceţi nici voi altora[177]. Iar dacă vă veţi păzi de acestea, veţi face bine. Umblaţi întru Duhul Sfânt!”[178] (F.Ap. 15, 23-29).

Astfel, din toate aceste pasaje, este evident că ei nu au învăţat despre existenţa vreunui alt Dumnezeu, ci au dat noul legământ al libertăţii acelora, care au crezut mai pe urmă în Dumnezeu, prin Sfântul Duh.

Şi ei au spus foarte lămurit despre lucrurile pe care le-au discutat şi anume, că nu e necesar ca ucenicii să se taie împrejur, dar prin aceasta nu au spus că *există alt Dumnezeu*.

15. Dar nici nu au socotit mai presus primul Legământ, pentru că s-a îngrijit de mâncarea neamurilor.

Căci Petru, deşi a fost trimis să îi înveţe pe ei, fiind constrâns de vedenia pe care a avut-o, nicidecum nu le-a vorbit lor cu vreo mică ezitare, ci le-a spus:

„Voi cunoaşteţi că un om, care nu e al Legii nu poate să se unească cu un evreu sau să se apropie de el sau cel de alt neam. Dar Dumnezeu mi-a arătat mie că nu trebuie să numim pe cineva *spurcat* sau *necurat*. De aceea am venit fără împotrivire” (F. Ap. 10, 28-29).

Prin aceste cuvinte a arătat, că el nu ar fi venit, dacă nu i s-ar fi poruncit. Şi pentru acelaşi motiv, nici nu ar fi

---

[177] Acelaşi verset în plus, semnalat în nota precedentă.

[178] Formula de încheiere: *Umblaţi întru Duhul Sfânt!*, este şi ea o particularitate a textului folosit de către Sfântul Irineu. Ediţia 1988 BOR are: *Fiţi sănătoşi!* iar ediţia ÎPS Bartolomeu (2001), păstrează aceeaşi formulă.

În GNT avem: *Întăriţi-vă!* iar în KJV: *Să vă întăriţi în bine!*. În FBJ găsim: *La revedere!*, în DBY: *Rămas bun!*, în LUO: *Rămâneţi cu bine!*, în ediţia Cornilescu (CNS): *Fiţi sănătoşi!*.

Evidenţierea acestor particularităţi textuale mi se pare foarte benefică, pentru că ne dă o perspectivă amplă asupra semnificaţiilor cuvintelor şi învăţăturilor din Sfânta Scriptură.

botezat pe cineva, dacă nu i-ar fi auzit profeţind, atunci când Sfântul Duh se odihnea peste ei.

Şi de aceea a şi spus: „Poate cineva opri oamenilor acestora apa, ca ei să nu fie botezaţi, când au primit pe Sfântul Duh ca şi noi?” F. Ap. 10, 47).

El i-a convins astfel, pe cei care erau cu el, că în acest lucru numai Sfântul Duh, Care S-a coborât peste ei, poate să lămurească pe aceia, care aduc obiecţii împotriva botezului acelora.

Şi Apostolii, care erau cu Iacov, au spus că neamurile sunt libere[179], dacă au primit întru ele pe Duhul lui Dumnezeu. Căci ei au cunoscut pe acelaşi Dumnezeu şi au continuat să slujească ca cei din vechime[180].

Căci Petru se ferea să le reproşeze lor acestea, deşi mânca cu păgânii, datorită vedeniei pe care o avusese şi a Duhului, Care odihnea peste ei[181].

Dar când au venit unii de la Iacov, s-a depărtat de ei şi nu mai mâncau împreună. Iar Pavel a spus despre Barnaba, că şi acesta a făcut acelaşi lucru (Gal. 2, 12-13).

Căci Apostolii, pe care Domnul i-a făcut martori / mărturisitori ai faptelor şi învăţăturilor Sale (căci peste tot îi vedem cu El pe Petru, pe Ioan şi pe Iacov), erau atenţi, ca în toate să arate iconomia legii lui Moise, dovedind prin aceasta că nu e decât unul şi acelaşi Dumnezeu [în ambele Testamente].

Şi ei nu ar fi făcut niciodată, după cum am spus mai înainte, acest lucru, dacă ar fi învăţat de la Domnul, că există *alt Dumnezeu* mai presus decât El, decât Cel, Care a iconomisit Legea.

---

[179] Eliberate de păcate.
[180] Precum evreii.
[181] Peste cei dintre neamuri, care crezuseră în Hristos.

Capitolul al 13-lea

Respingerea opiniei, cum că Pavel a fost singurul dintre Apostoli, care a cunoscut adevărul

1. Cu privire la ce spun marcioniţii, că doar Pavel a fost singurul care cunoştea adevărul şi că numai lui i s-a revelat taina, îl lăsăm pe Pavel să îi convingă de unul singur.

Căci el spune că unul şi acelaşi e Dumnezeu, Care lucrează în Petru apostolia pentru cei tăiaţi împrejur, ca şi în sine, pentru neamuri.

De aceea Petru a fost un Apostol, care a vorbit despre acelaşi Dumnezeu, ca şi Pavel. Şi Cel pe care Petru Îl predica drept *Dumnezeu* pentru cei tăiaţi împrejur, şi de asemenea şi pe Fiul lui Dumnezeu, tot pe Aceştia Îi predica şi Pavel neamurilor.

Pentru că Domnul nostru nu a chemat la mântuire numai pe Pavel, după cum nici Dumnezeu nu a limitat numai la unul [cunoaşterea Sa], ca numai printr-un Apostol să facă cunoscută iconomia Fiului Său.

Şi când Pavel spune: „Cât de frumoase sunt picioarele celor care vestesc lucrurile de bucurie şi predică Evanghelia păcii”(Rom. 10, 15 / Ef. 6, 15), a arătat că nu există numai [un propovăduitor al lui Dumnezeu], ci sunt mai mulţi cei care predică adevărul.

Şi iarăşi, în *Epistola către Corinteni*, când a mărturisit tuturor că L-a văzut pe Dumnezeu după învierea Sa (I Cor. 15, 8), el a continuat: „Deci ori eu, ori aceia, aşa predicăm şi voi aşa aţi crezut” (I Cor. 15, 11), arătând că acelaşi lucru au predicat cu toţii, cei care L-au văzut, după învierea Sa din morţi, pe Dumnezeu.

2. Şi iarăşi, Domnul i-a răspuns lui Filip, care dorea să-L vadă pe Tatăl:

„De atâta timp sunt cu voi şi nu M-ai cunoscut, Filipe? Cel care M-a văzut pe Mine, a văzut şi pe Tatăl. Şi cum spui tu atunci: <Arată-ne nouă pe Tatăl>?

Pentru că Eu sunt în Tatăl şi Tatăl este întru Mine. Şi de aceea voi, care Mă cunoaşte-ţi pe Mine, L-aţi văzut şi pe El” (In. 14, 9 / In. 10, 38).

De aceea, aceştia[182] au păstrat mărturia Domnului, cum că întru El au cunoscut şi au văzut pe Tatăl şi că Tatăl există cu adevărat.

Şi pe acestea le spunem acestor oameni[183], care nu cunosc adevărul şi vestesc o falsă mărturisire, şi celor care s-au înstrăinat de la învăţătura lui Hristos[184].

Căci de ce a mai trimis Domnul 12 Apostoli ca să caute oaia pierdută a lui Israel, dacă nici ei nu cunoşteau adevărul? Şi cum au mai predicat şi cei 70, dacă nici aceştia nu cunoscuseră adevărul care fusese predicat?

Şi cum putea să fie Petru un neştiutor, dacă Domnul a dat mărturie despre el, că nu trupul şi nici sângele i-au descoperit lui acelea, ci Tatăl, Care este în ceruri (Mt. 16, 17)?

Iar „Pavel [este] Apostol nu *de la oameni* sau *printr-un om*, ci prin Iisus Hristos şi Dumnezeu Tatăl" (Gal. 1, 1). Şi la fel sunt şi ceilalaţi Apostoli. Căci, cu adevărat, Fiul i-a condus pe ei către Tatăl şi Tatăl le revelează lor pe Fiul.

3. Iar Pavel a răspuns la întrebare cu cei care se adunaseră împreună cu el şi cu Apostolii, la întrebarea care apăruse (F. Ap. 15, 2) şi pentru care s-a urcat împreună cu Barnaba la Ierusalim.

Căci nu s-au dus fără niciun motiv, ci pentru a da libertate nemurilor, ca să fie întărite prin ei, după cum el însuşi a spus în *Epistola către Galateni*:

„Apoi, după 14 ani, m-am urcat iarăşi la Ierusalim cu Barnaba, luând cu mine şi pe Tit. Căci m-am suit din cauza unei descoperiri şi le-am arătat lor Evanghelia pe care o predic între neamuri" (Gal. 2, 1-2).

Şi iarăşi a spus el: „pentru că nici măcar un ceas nu m-am plecat, ca adevărul Evangheliei să poată continua la voi" (Gal. 2, 5).

---

[182] Sfinţii Apostoli.

[183] Ereticilor marcioniţi.

[184] Şi cum se poate înstrăina cineva de Hristos? Depărtându-se de mărturia Scripturilor, de propovăduirea Sfinţilor din toate veacurile şi de hotărârile Sinoadelor Bisericii şi de ceea ce se propovăduieşte şi se cântă în Biserică.
Căci dacă nu avem contact direct cu viaţa Bisericii, cu cântarea şi dogmele Bisericii, cu mărturisirea la un duhovnic şi nu avem contacte cu oamenii duhovniceşti ai Bisericii, bineînţels că ne rătăcim şi nu mergem pe calea smerită a credinţei şi vieţii ortodoxe.
Problema rătăcirii, a înstrăinării de Biserică, după cum se poate remarca de aici, nu e una nouă. Dar înstrăinarea se produce din neştiinţă şi mândrie, pentru că ori credem că ştim mai multe decât Sfinţii Părinţi ori ne credem „drepţi", fiind oameni îngâmfaţi şi cu patimi ascunse.

Iar dacă cineva, luînd Faptele Apostolilor, va cerceta cu de-amănuntul vremea despre care s-a scris şi întru care ei au mers la Ierusalim pentru acea întrebare, vor vedea că anii coincid cu cei pe care i-a spus Pavel.

Căci cuvintele lui Pavel sunt în armonie cu mărturia lui Luca, privitoare la [faptele] Apostolilor.

Capitolul al 14-lea

Dacă Pavel ar fi cunoscut vreo taină nerevelată celorlalţi Apostoli, Luca, ucenicul său constant şi împreună-sliujitorul său, nu ar fi fost un necunoscător al acestora. De asemenea nici nu putea să ascundă adevărul, deşi numai el este singurul de la care învăţăm multe şi importante date despre istoria Evangheliilor

1. Însă Luca a fost nedespărţit (*inseparabilis*)[185] de Pavel şi împreună-slujitor cu El întru Evanghelie. Şi el a arătat foarte clar şi fără nicio laudă de sine ceea ce s-a făcut, adică adevărul însuşi.

Căci el spune, că atunci când Barnaba şi Ioan, cel numit Marcu (*Johanne, qui vocabatur Marcus*)[186], au mers împreună cu Pavel şi au călătorit pe mare până în Cipru (F. Ap. 15, 39), „am coborât în Troa (*Troadem*)[187]" (F. Ap. 16, 8).

Iar când Pavel a avut un vis şi a văzut un om din Macedonia, care i-a spus: „Vino, în Macedonia, Pavele, şi ne ajută" (F. Ap. 16, 9), el spune: „imediat am dorit să mergem în Macedonia, înţelegând că Dumnezeu ne cheamă să le predicăm Evanghelia. De aceea, navigând spre Troa, ne-am îndreptat direct spre Samotracia" (F. Ap. 16, 10-11).

Şi el indică, cu grijă, tot restul călătoriei lor, cum a ajuns la Filipi şi cui au vorbit prima dată: „am şezut" spune el, „şi am vorbit femeilor care se adunaseră" (F. Ap. 16, 13).

Şi, cu siguranţă, că au crezut mulţi. Şi iarăşi spune: „noi am călătorit de la Filipi, după zilele azimilor şi am ajuns la Troa, unde am rămas pentru 7 zile" (F. Ap. 20, 6).

Şi toate detaliile din călătoria sa cu Pavel, el le indică cu grijă, adică locurile, oraşele, numărul zilelor, până s-au urcat la Ierusalim.

Ne spune întâmplările petrecute cu Pavel şi cum a fost trimis el în părţile Romei (F. Ap. cap. 23-26), numele centurionului, care l-a luat pe gratis (F. Ap. 27, 1, 3)[188], minunile întâmplate pe corăbii şi cum au scăpat, când s-a

---

[185] Lat. 2, p. 74.
[186] Ibidem.
[187] Ibidem.
[188] Numele său era Iuliu şi făcea parte din cohorta Augusta, *cf.* F. Ap. 27, 1.

sfărâmat corabia (F. Ap. 27, 41 / II Cor. 11, 25), insula unde au stat şi cum au fost primiţi cu bucurie [de către localnici] (F. Ap. 28, 1-2)[189], cum a vindecat Pavel pe tatăl căpeteniei insulei (F. Ap. 28, 8) şi cum au navigat până la Puteoli şi au ajuns apoi la Roma (F. Ap. 28, 13-14) şi ce a făcut în perioada cât a fost la Roma (F. Ap. 28, 15- 31).

Căci Luca, fiind prezent la toate aceste întâmplări, a notat cu grijă în carte [lucrurile care s-au petrecut], în aşa fel încât nu se poate spune că *a minţit* sau *s-a mândrit* [în cele pe care le-a scris], deoarece datele sale dovedesc că el a fost acolo şi că nu a fost *un neştiutor al adevărului* (*ignorare veritatem*)[190].

Şi nu numai un următor al Apostolilor, ci şi ceilalaţi împreună-lucrători cu Apostolii şi, în special, cei ai lui Pavel [au ştiut adevărul], după cum spune şi el în *Epistolă*, zicând:

„Dimas m-a lăsat şi s-a dus la Tesalonic, Crescent este în Galatia, Tit în Dalmaţia. Numai Luca este cu mine” (II Tim. 4, 10-11).

Şi [amintind de Luca], a arătat că întotdeauna era împreună cu el şi nu se despărţeau niciodată. Şi iarăşi spune, în *Epistola către Coloseni*:

„Luca, doctorul cel iubit, vă îmbrăţişează” (Col. 4, 14). Şi, cu siguranţă, dacă Luca predica întotdeauna împreună cu Pavel şi era numit de el „cel iubit” şi făcea împreună cu el lucrarea de evanghelist, vestindu-ne Evanghelia, nu a învăţat nimic diferit de Pavel şi nu a ieşit nicidecum din cuvintele sale.

Şi cum pot aceştia, care nu au fost niciodată împreună cu Pavel, să se mândrească cu faptul, că ei au învăţat *taine ascunse* şi *de negrăit*?

2. Căci Pavel gândea cu smerenie (*simpliciter*)[191] despre ceea ce el cunoştea, nu numai faţă de cei care îl însoţeau, dar şi faţă de cei care îl ascultau, după cum ne arată purtarea sa.

Şi când episcopii şi prezbiterii, care au venit din Efes şi din cetăţile dinmprejur, s-au adunat la Milet, deoarece el se ostenea să ajungă la Ierusalim pentru a prăznui Cincizecimea, după ce le-a mărturisit multe lucruri şi le-a spus cele care o să se petreacă cu el la Ierusalim, a adăugat:

---

[189] Era insula Malta, *cf.* F. Ap. 28, 1.

[190] Lat. 2, p. 75.

[191] Idem, p. 76.

„Ştiu că voi nu veţi mai vedea faţa mea. De aceea, vă mărturisesc în această zi, că sunt curat de sângele tuturor. Pentru că nu m-am ferit să vă vestesc toate sfaturile lui Dumnezeu (*omnem sententiam Dei*)[192].

De aceea, luaţi aminte la voi înşivă şi la toată turma peste care Sfântul Duh v-a pus pe voi episcopi, ca să păstoriţi Biserica lui Dumnezeu, pe care El a câştigat-o prin însăşi sângele Său"(F. Ap. 20, 25- 28).

Şi apoi, referindu-se la învăţătorii cei răi, care vor apărea, el a spus:

„Căci cunosc, că după plecarea mea vor veni între voi lupi înfiorători (*lupi graves*)[193], care nu vor cruţa turma. Şi dintre voi înşivă se vor ridica bărbaţi, vorbind lucruri stricate, ca să-şi tragă ucenici după ei" (F. Ap. 20, 29-30).

Însă, le spusese el: „nu m-am ferit să vă vestesc toate sfaturile lui Dumnezeu" (F. Ap. 20, 27). Şi vedem cum Apostolii au vorbit cu simplitate şi fără să se teamă de cineva, învăţând tot ceea ce ei învăţaseră de la Domnul.

Şi la fel şi Luca, fără să se teamă de cineva, ne-a dat nouă învăţătura pe care el[194] o dădea acelora, mărturisind acestea şi zicând: „Aşa cum ni le-au mărturisit, cei care L-au văzut dintru început şi care au fost slujitorii Cuvântului" (Lc. 1, 2).

3. Iar dacă cineva îl dă la o parte pe Luca[195], unul ca acesta nu cunoaşte adevărul, şi prin lucrul său el respinge Evanghelia, pe care acela a vestit-o ca un Ucenic.

Căci numai prin el[196] noi ne-am împărtăşit de multe şi importante părţi ale Evangheliei. Căci, spre exemplu, naşterea lui Ioan (Lc. 1,24), istoria lui Zaharia (Lc. 1, 5-23), venirea Îngerului la Maria (Lc. 1, 26-38), cuvintele de bucurie ale Elisabetei (Lc. 1, 42-45)[197], coborârea Îngerilor la păstori şi cele pe care le-au spus ei (Lc. 2, 8-14), mărturiile Anei şi ale lui Simeon cu referire la Hristos (Lc. 2, 25-38), şi ceea ce s-a petrecut la vârsta de 12 ani, când au fost la Ierusalim (Lc. 2, 41-50), despre botezul lui Ioan (Lc. 3, 3) şi numărul de ani când a fost botezat Domnul (Lc. 3,

---

[192] Ibidem.
[193] Ibidem.
[194] Sfântul Pavel.
[195] Adică nu recunoaşte scrierile sale.
[196] Prin Sfântul Luca.
[197] Sfântul Irineu, nu ştim din ce motive, sare tocmai peste un pasaj important şi de asemnea unic: acela al cuvântării profetice a Prea Curatei Fecioare (Lc. 1, 46-55).

23) şi că acesta[198] a vut loc în anul al 15-lea de domnie a lui Tiberiu Cezar (Lc. 3, 1) [le găsim numai la Luca].

Iar din slujirea Sa învăţătorească avem ceea ce El a zis despre cei bogaţi: „Vai vouă celor care sunteţi bogaţi, căci voi aţi primit deja mângâierea voastră”[199] (Lc. 6, 24); şi iarăşi: „Vai vouă celor care sunteţi plini / sătui acum, pentru că veţi flămânzi şi voi cei ce râdeţi acum, pentru că veţi plânge” (Lc. 6, 25); şi iarăşi: „ Vai vouă când toţi oamenii vă vor vorbi de bine, căci tot la fel făceau părinţilor voştri, profeţii cei mincinoşi” (Lc. 6, 26).

Şi toate cele care mai urmează acestora noi le cunoaştem numai de la Luca, fiindcă multe fapte ale Domnului noi le-am învăţat de la el, căci numai el le-a scris dintre toţi Evangheliştii.

Astfel ştim: despre mulţimea de peşti pe care a prins-o Petru cu cei dimpreună cu el, când Domnul le-a poruncit să arunce mrejele (Lc. 5, 3-7); despre femeia care suferise 18 ani şi care a fost vindecată în zi de sâmbătă (Lc. 13, 11- 13); despre bărbatul bolnav de idropică şi pe care Domnul l-a vindecat tot sâmbăta şi cum s-a apărat El cu privire la fapta de vindecare făcută în acea zi (Lc. 14, 1- 6); cum a învăţat El pe ucenici să nu caute locul cel dintâi [acolo unde se duc] (Lc. 14, 7-11); cum ne invită pe noi să fim smeriţi şi umiliţi, fără să cerem să fim răsplătiţi (Lc. 14, 11); despre omul care a bătut la uşă noaptea, pentru a obţine pâini şi i s-au dat lui, pentru că avea mare nevoie de ele (Lc. 11, 5-8); cum, atunci când Domnul şedea la masă cu fariseii, o femeie păcătoasă a sărutat picioarele Sale şi le-a uns pe ele cu mir (Lc. 7, 37-38) şi cum Domnul i-a spus lui Simon pilda celor doi datornici (Lc. 7, 40-43); de asemenea parabola omului bogat, care îşi strângea averi (Lc. 12, 16-20) şi căruia i s-a spus: „În această noapte am să cer sufletul de la tine, iar cele pe care tu le-ai

---

[198] Botezul Domnului.

[199] Cei care avem mângâieri pământeşti, pe care ni le cumpărăm cu banii pe care îi avem din destul, nu dorim şi mângâierea care vine prin harul lui Dumnezeu şi care e moştenirea vieţii veşnice.

Banii pot cumpăra dezmierdarea trupească, pot să ne umple de tot luxul şi de plăceri rafinate, dar nu ne pot aduce curăţirea de patimi, de acele patimi, de care suntem robiţi tot timpul.

Domnul vorbeşte aici de mângâierile trupeşti diverse: lux material, ambundenţa de informaţii culturale şi ştiinţifice, călătorii, posesiuni etc. în comparaţie cu viaţa de asceză, care aduce plăcerile duhovniceşti: curăţia trupului şi a sufletului, umilinţa, milostenia, cugetarea la Dumnezeu şi la judecata Sa şi la fericirea Sfinţilor.

Scufundarea în confort este *mângâierea* de care vorbeşte Hristos Dumnezeu aici. Dar această mângâiere limitată în timp e urmată de chinul Iadului în viaţa viitoare. Adică e o mângâiere *nerentabilă* pe termen lung.

strâns, ale cui vor fi ?" (Lc. 12, 20) şi una asemenea ei, cea a omului bogat, care se îmbrăca în purpură şi mânca îmbelşugat şi despre săracul Lazăr (Lc. 16, 19-31); despre răspunsul (Lc. 17, 6-10) pe care El l-a dat Ucenicilor, atunci când ei au spus: „Sporeşte-ne credinţa" (Lc. 17, 5); despre discuţia sa cu Zaheu vameşul (Lc. 19, 1-10); despre vameşul şi fariseul care s-au rugat la templu în acelşi timp (Lc. 18, 10-14); despre cei 10 leproşi pe care Domnul i-a vindecat pe cale (Lc. 17, 12-19); cum a poruncit slăbănogilor şi orbilor să vină la nuntă, de pe uliţe şi străzi (Lc. 14, 16-24); de asemenea parabola judecătorului care nu se temea de Dumnezeu, dar care i-a dat dreptate văduvei (Lc. 18, 1-7) şi despre smochinul neroditor (Lc. 13, 6-9).

Şi există alte multe lucruri care se găsesc numai la Luca, care au fost citate şi de Marcion şi de Valentin. Şi mai presus de toate, conţine ceea ce Hristos a spus Ucenicilor Săi după înviere (Lc. 24, 36-49) şi cum L-au cunoscut pe El la frângerea pâinii (Lc. 24, 35).

4. Şi, desigur, aceia pot, fie să primească pe toate cele pe care le pot citi [la Luca], fie să le respingă.

Căci niciun om cu capul pe umeri nu va concepe ca cele pe care Luca le mărturiseşte să le dea la o parte, pe motiv că el *nu ar fi cunoscut adevărul*.

Căci, dacă urmaşii lui Marcion resping acestea, atunci ei nu au Evanghelia. Fiindcă am spus, că ei scurtează cele ale lui Luca şi se laudă că au Evanghelia, în ceea ce a mai rămas din ea.

Însă urmaşii lui Valentin trebuie să renunţe cu totul la deşarta lor vorbire, fiindcă au făcut din Evanghelie un motiv de speculaţii, interpretând rău ceea ce e scris foarte bine.

Iar dacă ei ar dori să primească şi cealaltă parte [pe care acum o exclud], ar avea spre citire Evanghelia în întregime şi învăţătura Apostolilor, într-atât încât să înţelagă că trebuie să se pocăiască, fiindcă au fost mântuiţi din pericolul în care se băgaseră.

Capitolul al 15-lea

Respingerea ebioniţilor, care dezapreciază autoritatea Sfântului Pavel, din cauza scrierilor Sfântului Luca, pe care nu le primesc în întregime. Trecerea în revistă a ipocriziei, a minciunilor şi a mândriei prosteşti a gnosticilor. Apostolii şi ucenicii lor au cunoscut şi au predicat un singur Dumnezeu, pe Creatorul lumii

1. Şi iarăşi vom vorbi despre cei care se împotrivesc lui Pavel şi nu îl recunosc pe el ca fiind *un Apostol*. Căci aceştia ori resping cuvintele acestea ale Evangheliei, pe care noi o cunoaştem de la Luca şi nu se folosesc de ele, ori le primesc pe toate, şi e necesar să admită mărturia lui Pavel, atunci când Luca ne spune, că Domnul i-a vorbit lui Pavel din cer, zicând: „Saule, Saule, de ce Mă prigoneşti? Eu sunt Iisus Hristos, pe care tu Îl persecuţi (*persequeris*)[200]" (F. Ap. 9, 4-5).

Şi care i-a spus şi lui Anania, referitor la el[201]: „Mergi pe cale, pentru că el este vas ales al Meu, ca să poarte numele Meu înaintea neamurilor şi a regilor şi a fiilor lui Israel. Căci Eu îi voi arăta, în această vreme, cât de multe lucruri trebuie să sufere de dragul numelui Meu" (F. Ap. 9, 15-16).

De aceea, dacă ei nu îl acceptă ca pe *un învăţător*, care a fost ales pentru aceasta de către Dumnezeu, ca el să poarte fără frică numele Său, fiind trimis către neamuri, aceştia dipsreţuiesc alegerea lui Dumnezeu şi se taie pe ei de la prietenia Apostolilor.

Fiindcă ori vor spune că Pavel nu a fost *Apostol*, deşi el a fost ales în acest scop ori nu vor putea să aducă învinuirea de minciună lui Luca, dacă vestesc adevărul nostru cu toată atenţia.

Căci, într-adevăr, în ceea ce priveşte voia lui Dumnezeu despre adevărurile Evangheliei, Luca este cel prin care s-au scris toate cele, pe care trebuie să le cunoaştem, urmând cu supunere mărturia sa, care vorbeşte despre faptele şi învăţăturile Apostolilor şi purtând, fără

---

[200] Lat. 2, p. 79.
[201] La Sfântul Pavel.

stricare, regula adevărului (*regulam veritatis*)[202], ca să putem să ne mântuim.

Fiindcă mărturia sa este adevărată şi învăţătura Apostolilor este clară şi puternică, încât trebuie să o ţinem fără să ne îndoim şi să nu învăţăm unele *în particular* şi altele *în adunare multă*.

2. Căci aceasta e calea celor care umblă cu minciuni, care seduc pe oameni cu cele rele şi care se arată ca nişte ipocriţi (*hypocritarum*)[203], fiindcă au învăţat asemenea fapte de la Valentin[204].

Aceştia vorbesc multe dintre cele care aparţin Bisericii, în aşa fel încât sunt numiţi „proprii" ei şi „bisericoşi".

Dar prin aceste cuvinte ei prind în cursă pe cei mai simpli, căci îi ispiteşte pe ei, prin aceea că imită modul nostru de a vorbi şi îi amăgeşte cu acest lucru pe cei care îi ascultă.

Şi când ei sunt întrebaţi despre noi, atunci ei spun nişte învăţături asemănătoare cu ale noastre şi spun că noi, fără niciun motiv, stăm departe de însoţirea cu ei[205].

Dar, dacă ei spun *aceleaşi lucruri* şi au *aceleaşi învăţături*, de ce îi mai numim noi „eretici" (*haereticos*)[206]?

Dar când sunt întrebaţi despre ale lor, atunci răstoarnă toate cele ale credinţei şi vorbesc despre ereziile lor pe faţă şi descriu, în particular, tainele negrăitei lor Plenitudini.

Şi ei sunt cu toţii în minciună, pentru că îşi imaginează că pot învăţa din textele Scripturii măsluite de către eretici şi că învăţătura aceasta şi cuvintele lor sunt *mult mai potrivite* ca să fie învăţate.

Şi li se par *erorile* drept *adevăruri* şi că ele au *asemănarea adevărului*, folosindu-se de ele ca de o mască.

---

[202] Lat. 2, p. 79.
[203] Ibidem.
[204] Valentinienii vorbeau una între ei şi mărturiseau alt lucru în adunare publică. Păreau că sunt cu ortodocşii, dar ei îşi formaseră cuibul lor, propria lor învăţătură, care nu avea nici în clin şi nici în mânecă cu adevărul lui Dumnezeu.
[205] Ereticii de atunci, ca şi cei de astăzi, se cred „martiri". În loc să vadă că ei sunt *nebuni*, spun că Biserica îi persecută şi că nu îi înţelege, pentru că şi ei spun „adevărul". Fiecare are adevărurile sale, dar spun că ei vorbesc *adevărul Bisericii*.
Acest duh insolent şi bădăran constituie adevărata *carte de vizită* a sectelor şi a curentelor eterodoxe.
Dacă vrem să vedem nebunia catolicilor, a adventiştilor, a mormonilor sau a musulmanilor, trebuie să vedem *duhul* care emană din scrierile şi din liderii lor de seamă, de-a lungul timpului. Şi vom vedea că lipseşte smerenia autentică şi dragostea, duhul adevărat al nevoinţei şi curăţia interioară.
[206] Lat. 2, p. 80.

Însă adevărul nu are nevoie să se deghizeze / să poarte mască / să se ascundă după un paravan şi de aceea e crezut şi de copii[207] (*et propter hoc pueris credita est*)[208].

Iar dacă cineva dintre cei care îi ascultă cere explicaţii, ei îi spun că el nu e capabil să primească adevărul, pentru că nu are sămânţa de sus, de la Mama lor.

Însă adevăratul motiv pentru care nu-i dau un răspuns e acela, că el face parte din lumea de mijloc, adică are o fire animală. Dar dacă cineva reuşeşete să formează o mică turmă şi să practice cele ale lor, şi „răscumpărarea" lor, atunci unul ca acesta e foarte îngâmfat de reuşita lui, şi gândeşte despre sine că nu se află nici în cer şi nici pe pământ ci, mai mult decât atât, că el a intrat în Plenitudine.

Şi el a fost deja îmbrăţişat de către îngerul său şi păşeşte ţanţoş şi cu o mutră încrezută, având toată înfumurarea unui cocoş.

Iar cei care sunt cu ei spun că acest om, care a venit dintre cele înalte, se cuvine să fie urmat ca un *povăţuitor* pe *calea cea bună*, căci consideră o mare înjosire, dacă nu se înfumurează astfel.

Iar majoritatea lor au devenit deja obiect de batjocură, dacă fiind „desăvârşiţi" şi trăind fără să se uite la aparenţe, dispreţuiesc tot ceea ce este bun. Căci ei se autointitulează oameni „duhovniceşti" şi spun că *deja* au au atins locul răsplătirii din Plenitudine.

3. Însă trebuie să le vorbim şi noi cu acelaşi fel de argumente. Pentru că atunci când ei se declară, în mod făţiş, că sunt *predicatorii adevărului* şi *apostolii libertăţii*, vorbind despre *un alt Dumnezeu* sau *Domn*, în afara singurului Dumnezeu şi Tată adevărat şi în afara Cuvântului Său, Care e mai presus de toate lucrurile, atunci trebuie să le cerem în mod clar să demostreze, că sunt *apostolii* care Îl mărturisesc pe Domnul Dumnezeu, adică pe Creatorul cerului şi al pământului şi Care a vorbit cu Moise, Care a dat prin el iconomia Legii, Care i-a chemat pe Părinţi şi că nu cunosc un altul.

---

[207] Copiii înţeleg adevărurile de credinţă, dacă sunt spuse fără cuvinte pretenţioase. Ei percep curăţia mesajului dumnezeiesc, pentru că sunt pregătiţi să fie îmbibaţi cu harul şi adevărul lui Dumnezeu, din cauza nepervertirii masive a minţii lor. Din atenţia predicatorului ortodox nu trebuie să iasă copiii, tinerii şi bătrânii, aceste categorii sociale, care necesită o atenţie specială.

[208] Lat. 2, p. 80.

Fiindcă învăţăturile Apostolilor şi cei care învaţă despre ele [adică Marcu şi Luca], vorbesc despre Dumnezeu, Care S-a arătat [oamenilor].

Capitolul al 16-lea

Dovezile din scrierile apostolice, că Iisus Hristos este unul şi acelaşi cu Unul-Născut Fiu al lui Dumnezeu şi că El este Dumnezeu desăvârşit şi om desăvârşit

1. Există şi câţiva care spun, că Iisus a fost *numai* un receptacul al lui Hristos, care a coborât peste Hristos, ca un porumbel venit din cer şi că atunci, când El a vorbit despre Tatăl cel de nenumit, a intrat, de fapt, în Plenitudine, într-un mod incomprehensibil şi de nevăzut.

Dar El nu a fost cuprins nu numai de oameni, dar nici de Puterile cereşti, care sunt în ceruri, pentru că Iisus a fost Fiul, dar Hristos a fost Tatăl, şi Tatăl lui Hristos a fost Dumnezeu.

Dar alţii spun că El a suferit *numai în aparenţă*, deoarece era o fiinţă nepătimitoare.

Iar valentinienii spun că Iisus Mântuitorul a fost acelaşi cu cel ce a trecut prin Maria, peste care a venit Mântuitorul din regiunile cereşti şi care a fost denumit drept „Tot”, fiindcă el conţine numele tuturor celor create de către el.

Şi acesta din urmă a fost o parte din el, a Mântuitorului şi prin puterea şi numele Său acesta a desfiinţat moartea, Tatăl a fost cunoscut prin Mântuitorul care s-a pogorât din cer şi despre care ei spun, că este *un receptacul* al lui Hristos şi a întregii Plenitudini.

Căci ei mărturisesc numai cu gura pe Iisus Hristos ca fiind unul singur, dar au păreri împărţite despre El. Căci am văzut deja cum aceştia spun, că există numai un Hristos, care a fost produs de Unul-Născut, din îndemnul Plenitudinii.

Şi acest *alt Mântuitor* a fost trimis să-L preaslăvească pe Tatăl şi avem un alt Mântuitor, pe care ei îl prezintă ca suferind, dar suferinţa e purtată de Hristos, de Mântuitorul care se întoarce în Plenitudine.

Însă pentru a judeca [corect în acest caz] e necesar să luăm în calcul tot ceea ce era în mintea Apostolilor despre Domnul nostru Iisus Hristos şi să nu arătăm numai *unele păreri* despre El.

Pentru că, în primul rând, ei vorbeau prin Sfântul Duh şi vădeau acele învăţături care sunt lucrări ale Satanei, care doresc să rătăcească credinţa multora şi să-i scoată din adevărata viaţă.

2. Căci Ioan cunoştea pe unul şi acelaşi Cuvânt al lui Dumnezeu şi că El este Unul Născut, Care S-a întrupat pentru mântuirea noastră, Domnul nostru Iisus Hristos, după cum cred că am dovedit din destul, din cuvintele lui Ioan însuşi.

La fel şi Matei recunoaşte pe unul şi acelaşi Iisus Hristos, Care s-a arătat ca om din Fecioară, deşi ca Dumnezeu îi fusese vestit lui David, căci din el va răsări ca vlăstar al trupului său, Împăratul cel veşnic, după cum fusese promis şi lui Avraam, cu mult timp în urmă.

Căci stă scris: „Cartea neamurilor lui Iisus Hristos, fiul lui David, fiul lui Avraam” (Mt. 1, 1).

Astfel, acestea pot elibera mintea noastră de nedumerire, ca şi pe a lui Iosif [cândva], căci el a zis: „Iar naşterea lui Hristos aşa a fost. Pe când Mama Lui era logodită cu Iosif, înainte ca ei să fie împreună, Ea a aflat Prunc de la Sfântul Duh” (Mt. 1, 18).

Şi când Iosif se gândea cum să o ascundă pe Maria, întrucât Ea arăta a fi însărcinată (Mt. 1, 19), Matei ne spune nouă, că un Înger al Domnului a stat lângă el şi i-a zis:

„Nu te teme să iei pe Maria, logodnica ta, pentru că ceea ce este zămislit în Ea este de la Sfântul Duh. Şi Ea va naşte un Fiu şi tu vei chema numele Lui *Iisus*.

Pentru că El va mântui pe poporul Său de păcatele sale. Acestea toate s-au făcut, ca să se împlinească ceea ce Domnul a spus prin Prorocul: <Iată, Fecioara va zămisli şi va naşte un Fiu, şi vor chema numele Lui *Emanuel*, care se zice: *Dumnezeu cu noi* > (Mt. 1, 20-23).

Şi de aici vedem dezvăluit / clar, că amândouă făgăduinţele făcute Părinţilor au fost împlinite, pentru că Fiul lui Dumnezeu S-a născut din Fecioară şi pentru că El Însuşi a fost Hristos Mântuitorul, pe care Prorocii L-au văzut mai înainte.

Şi acestea nu sunt ca ceea ce spun ei[209], că Iisus a fost născut din Maria, dar Hristos a coborât din cer.

Ci Matei clarifică lucrurile când spune, că: „naşterea lui Iisus aşa a fost” (Mt. 1, 18).

---

[209] Ereticii.

Fiindcă Sfântul Duh, ştiind pe cei care vor corupe adevărul de mai dinainte, S-a îngrijit să anticipeze minciunile lor[210] şi a spus prin Matei: „iar naşterea lui Hristos aşa a fost” şi că El este *Emanuel*, în aşa fel încât noi să nu-L putem considera a fi numai *om*.

Pentru că „nu din voinţă trupească, nici din voia bărbatului [S-a născut], ci din voia lui Dumnezeu, Cuvântul trup S-a făcut” (In. 1, 13-14).

Dar prin aceasta noi nu ne *imaginăm* că Iisus a fost *unul* iar Hristos *altul*, ci noi cunoaştem că amândouă numele vorbesc de unul şi acelaşi.

3. Căci Pavel, scriind romanilor, le-a spus acest lucru răspicat:

„Pavel, Apostol al lui Iisus Hristos, rânduit de mai înainte / predestinat [pentru vestirea] Evangheliei lui Dumnezeu, pe care El a făgăduit-o prin Prorocii Săi în Sfintele Scripturi, despre Fiul Său, Cel născut din sămânţa lui David după trup, Care a fost rânduit de mai înainte / predestinat Fiul al lui Dumnezeu întru putere, prin Duhul sfinţeniei, prin înveirea lui din morţi, Iisus Hristos, Domnul nostru” (Rom. 1, 1-4).

Şi iarăşi, scriind romanilor despre Israel, a zis:

„Ai cărora sunt părinţii şi, din care, după trup, este Hristos, Cel ce este Dumnezeu peste toate, binecuvântat în veci” (Rom. 9, 5).

Şi iarăşi, în *Epistola către Galateni*, el a spus: „Dar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca noi să putem dobândi înfierea” (Gal. 4, 4-5).

Şi el a vădit aici existenţa unui singur Dumnezeu, care a făgăduit, prin Proroci, că ne va da pe Fiul şi că Domnul nostru Iisus Hristos a fost sămânţă a lui David după naşterea Sa din Maria, şi că Iisus Hristos a fost numit Fiul al lui Dumnezeu cu putere, după Duhul sfinţeniei, prin învierea Sa din morţi, fiind Întâiul Născut al întregii creaţii (Col. 1, 18).

---

[210] Sfântul Duh anticipează atacurile la adresa adevărului. Din acestea vedem că Sfânta Scriptură e revelată, e dumnezeiască, pentru că în ea se împlinesc prorociile şi pentru că ea vesteşte lucruri care se vor întâmpla peste mult timp.
Dacă Sfântul Duh e Cel care i-a luminat pe Proroci, atunci trebuie să fim atenţi la fiecare fărâmă de text a Scripturii. Comentariile Sfinţilor sunt foarte atente la nuanţe, pentru că scriind întru Duhul, ne luminează asupra comorilor pe care Duhul lui Dumnezeu le-a sădit în paginile Scripturii, ca într-o imensă livadă cu bunătăţi dumnezeiești.

Fiul lui Dumnezeu Se face Fiul omului (*Filius Dei, Hominis Filius factus*)[211], pentru ca prin El noi să primim înfierea – umanitatea primind şi îmbrăţişând pe Fiul lui Dumnezeu.

Căci şi Marcu de asemenea zice: „Începutul Evangheliei lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, după cum au scris Prorocii" (Mc. 1, 1-2).

Şi el cunoaşte numai pe unul şi acelaşi Fiul al lui Dumnezeu, Iisus Hristos, Care a fost vestit prin Proroci, ca fiind un vlăstar din trupul lui David, adică *Emanuel*, „Îngerul cel Mare al sfatului lui Dumnezeu".

Căci Dumnezeu ne-a dat nouă Răsăritul cel de sus (Lc. 1, 78) şi pe Cel Drept, născut din casa lui David, şi Care a răsărit pentru el ca un corn al mântuirii „şi a ridicat mărturie în Iacov" (Ps. 77, 6).

Căci David, când a vorbit despre motivele naşterii Lui, a spus: „şi El lege a pus în Israel, ca şi altă generaţie să poată să-L cunoască pe El, şi copiii care se vor naşte din el să ştie acestea şi cei care se vor naşte din ei să vestească acestea copiilor lor, ca să-şi pună nădejdea lor în Dumnezeu şi să caute a păzi poruncile Sale" (Ps. 77, 6-9).

Şi iarăşi, când a adus vestea de bucurie Mariei, Îngerul a zi : „El va fi mare şi Fiul Celui Prea Înalt Se va chema, şi Domnul Îi va da Lui tronul lui David, al tatălui Său" (Lc. 1, 32).

Şi prin aceasta înţelegem că El, Fiul Celui Prea Înalt, este, în acelaşi timp, şi Fiul lui David. Şi David, cunoscând prin Duhul mântuirii venirea Aceluia, a Celui care este Stăpânitorul tuturor viilor şi al morţilor, a vorbit despre El ca despre Domnul, Care stă de-a dreapta Tatălui Celui Prea Înalt (*sedentem ad dextram Patris Altissimi*)[212] (Ps. 109, 1).

4. Şi Simeon, de asemenea (cel care a primit în sine, de la Sfântul Duh, că nu va vedea moartea, până nu va vedea pe Iisus Hristos), primindu-L pe El în mâinile sale, ca pe primul născut al Fecioarei, a binecuvântat pe Dumnezeu şi a zis:

„ Doamne, acum slobozeşte / eliberează pe robul Tău în pace, după cuvântul Tău. Fiindcă au văzut ochii mei mântuirea Ta, pe care ai pregătit-o înaintea feţei tuturor popoarelor; lumină spre descoperirea neamurilor şi slava poporului Tău Israel" (Lc. 2, 29-32).

---

[211] Lat. 2, p. 84.

[212] Idem, p. 85.

Prin aceasta a mărturisit, că Pruncul pe care Îl avea în mâinile sale, Iisus, Cel născut din Maria, era *Hristos Însuşi*, Fiul lui Dumnezeu, Lumina tuturor, slava lui Israel şi pacea şi reînvioarea celor care adormiseră.

Pentru că El *deja* îi dezbrăca (*exspoliabat*[213])[214] pe oameni de neştiinţa lor, dându-ne nouă cunoştinţa Sa şi îi aduna pe cei risipiţi, ca să-L cunoască pe El, după cum a spus şi Isaia: „Cheamă numele Său, pentru că repede a prădat şi şi-a împărţit prada" (Is. 53, 12).

Căci acestea sunt lucrările lui Hristos. Fiindcă El a fost Hristos Însuşi, pe Care Simeon L-a ţinut în braţele sale şi a binecuvântat pe Cel Prea Înalt; pe Care l-au văzut păstorii şi au dat slavă lui Dumnezeu; pe care Ioan, încă fiind în pântecele mamei sale şi Hristos în Maria, L-a recunoscut pe El ca Domn şi L-a salutat săltând; pe care magii, când L-au văzut, L-au adorat şi I-au oferit Lui daruri, după cum am spus mai înainte şi I s-au închinat Lui ca Împăratului celui veşnic, şi s-au dus pe altă cale şi aşa s-au întors în Asiria (Mt. 2, 12).

„Pentru că mai înainte ca Pruncul să cunoască să strige către Tată sau mamă, El va primi puterea Damascului şi va jefui Samaria, luptând împotriva regelui Asiriei" (Is. 8, 4)[215].

Acestea le spunea [Isaia], într-un mod umbrit (*absconsa*)[216], dar cu putere, că Domnul va lupta în mod tainic cu Amalec (Amalech[217])[218].

Tocmai de aceea, El, fără de veste, a schimbat[219] pe copiii care aparţineau casei lui David şi care se bucurau că trăiesc asemenea vremuri, şi pe ei i-a trimis mai înainte întru Împărăţia Sa.

Căci El fiind un Prunc a dat Pruncilor să fie Mucenici, prin uciderea lor, după cum spun Scripturile (Mt. 2, 16-18) şi care au murit de dragul lui Iisus, Cel născut în Betleemul Iudeii, în cetatea lui David.

5. De aceea Domnul le-a spus Uenicilor Săi după înviere: „O, neînţelepţilor şi înceţilor cu inima, în a crede tot

---

[213] Ibidem.
[214] Literal: *jefuia*.
[215] O profeţie mesianică surprinzătoare pentru mine, pe care a descoperit-o, cu harul lui Dumnezeu, Sfântul Irineu.
[216] Lat. 2, p. 86.
[217] Ibidem.
[218] Adică cu diavolul. Taina lui Dumnezeu era întruparea Fiului Său.
[219] A făcut din copiii generaţiei sale nişte Sfinţi Mucenici.

ceea ce au spus Prorocii! Oare nu se cuvenea ca Hristos să sufere acestea şi să intre întru slava Sa?” (Lc. 24, 25-26).

Şi iarăşi le-a spus lor: „ Acestea sunt cuvintele pe care le-am grăit către voi, fiind încă cu voi, că trebuie să se împlinească toate lucrurile care sunt scrise în Legea lui Moise, în Proroci, şi în Psalmi, despre Mine.

Şi El le-a deschis mintea [220] lor (*adaperuit eorum sensum*)[221] ca să înţeleagă Scripturile şi le-a spus, că aşa este scris şi aşa trebuia să sufere Hristos, şi să învie din morţi, şi să se propovăduiască pocăinţa întru numele Său, tuturor neamurilor, spre iertarea păcatelor” (Lc. 24, 44- 47).

Acesta este Cel ce S-a născut din Maria, pentru că El a zis: „Fiul omului trebuie să sufere multe lucruri, să fie respins, şi răstignit şi a treia zi să învieze”(Mt. 17, 22-23; 20, 18-19; Mc. 8, 31; 9, 31 etc.).

De aceea, Evanghelia nu cunoaşte alt fiu al omului, ci numai pe Cel din Maria, Care a fost răstignit.

Şi nu cunoaşte un Hristos, care coboară în zbor peste Iisus, înainte de răstignire, ci Cel care S-a născut este cunoscut ca *Iisus Hristos*, Fiul lui Dumnezeu, Care a suferit şi a înviat şi despre care Ioan, Ucenicul Domnului, spune adevărul, zicând: „Şi acestea sunt scrise ca să credeţi, că *Iisus* este *Hristos*, Fiul lui Dumnezeu şi crezând să aveţi viaţă întru numele Lui” (In. 20, 31).

Şi acesta a văzut, mai înainte, sistemele cele pline de blasfemii, care Îl împart în două pe Domnul, care au o putere mincinoasă, spunând că El a fost format din două firi [separate] [222].

Şi tocmai pentru acest fapt, Ioan ne-a şi mărturisit nouă în *Epistola* sa:

„Copii, este timpul din urmă şi precum aţi auzit că vine Antihrist, căci acum mulţi antihrişti au apărut; de aici cunoaştem că este timpul din urmă. Ei dintre noi au ieşit, dar nu erau ai noştri.

---

[220] Până când Domnul nu ne luminează, până nu ne deschide mintea, până nu face desluşit sensul adânc al Scripturii, degeaba sforţăm textul sfânt. Nu putem înţelege Scriptura fără Dumnezeu, fără harul Său.
Textele Scripturii au adâncimile deschise numai pentru oamenii care se curăţesc de păcatele lor şi care împlinesc voia lui Dumnezeu cu dragoste şi smerenie. Putem cunoaşte lucrurile exterioare ale Scripturii şi să ne mândrim că ştim multe. Dar puterea Scripturii, să nu ne minţim, fraţilor, se revelează inimii curate şi care e luminată de către Duhul lui Dumnezeu.
[221] Lat. 2, p. 86.
[222] Gnosticismul se dovedeşte un sistem teologic nestorian avant là temp. Firile în Hristos nu se uneau niciodată în cadrul unei persoane, ci exista o unire tranzitorie nedeplină între Hristos şi Iisus.

Pentru că de-ar fi fost ai noştri, ei ar fi rămas mai departe cu noi. Dar ei s-au despărţit de noi, pentru ca să se arate în mod făţiş că nu sunt cu noi.

De aceea cunoaşteţi că nicio minciună nu vine din adevăr, ci din afara lui. Căci cine este mincinosul, decât cel care neagă că *Iisus* este *Hristos*? Acesta este Antihrist" (I In. 2, 18-19; 21-22).

6. Şi toţi cei pe care i-am înşirat aici mai devreme[223], cu siguranţă, că nu mărturisesc cu gurile lor pe Iisus Hristos, şi se fac singuri de ruşine, pentru că gândesc una şi spun alta.

Căci potrivit opiniilor lor multiple, pe care le-am arătat deja, ei spun, că o singură Fiinţă a suferit şi s-a născut şi că aceasta a fost *Iisus*. Însă există şi un altul, care vine din cer şi acesta este *Hristos*, care s-a urcat iarăşi în cer.

Şi ei aduc argumentul că el, fie purcede din Demiurg, fie el este Mântuitorul, fie a ieşit din Iosif [şi oricare ar fi el], a fost Fiinţa care a suferit.

Pe când al doilea, [Hristos], a venit din locul prim, cel nevăzut şi inefabil şi despre care ei spun că este incomprehensibil, nevăzut şi nepătimitor.

Însă din ceea ce spun ei se dovedeşte că sunt departe de adevăr, fiindcă în învăţătura lor Îl despart pe El de adevăratul Dumnezeu, făcând din El o fiinţă necunoscătoare a Unului Născut şi a Cuvântului Său, Care e întotdeauna unit cu firea Sa umană[224], unit şi amestecat[225] cu ea prin naşterea Sa, după buna plăcere a Tatălui şi devenit trup, fiind Însuşi Iisus Hristos, Domnul nostru, Care a suferit pentru noi şi a înviat tot pentru noi şi care va veni iarăşi întru slava Tatălui Său, ca să învie trupurile şi pentru a da mântuire şi pentru a judeca judecată dreaptă celor pe Care El i-a creat[226].

Şi după cum am arătat, există un singur Dumnezeu Tatăl şi un singur Iisus Hristos, întru Care s-a făcut întreaga mântuire şi Care a strâns toate lucrurile în Sine (Efes. 1, 10).

De asemenea, El este şi om, pe care l-a făcut Dumnezeu şi l-a luat întru Sine[227].

---

[223] Adică pe ereticii menţionaţi în această carte.

[224] Unitatea ipostatică, personală a firilor în Hristos, iată, se dovedeşte o credinţă dintotdeauna a Bisericii, care a fost confirmată la Calcedon şi nu *inventată* acolo.

[225] Amestecare fără contopire.

[226] Planul Crezului niceo-constantinopolitan, după cum aţi putut vedea până acum, se cuprinde deplin în această carte a Sfântului Irineu. Fiecare articol dogmatic a fost deja crezut şi apărat cu fermitate înainte de Niceea (325).

[227] În persoana Sa dumnezeiască.

Căci, Cel nevăzut a devenit văzut şi Cel incomprehensibil a devenit comprehensibil şi Cel nepătimitor a devenit pătimitor şi Cuvântul a devenit om, recapitulând (*summing up*) toate lucrurile în Sine, adică Puterile cereşti, duhovniceşti şi nevăzute, fiindcă este Cuvântul lui Dumnezeu, cât şi lucrurile văzute şi trupeşti, pentru că El este Stăpânitorul lor şi Cel mai presus de toate, şi S-a făcut pe Sine Cap al Bisericii, Ca să tragă la Sine toate lucrurile la timpul lor[228].

7. Împreună cu El nimic nu este *nedesăvârşit* sau *impropriu* unei anume timp, fiindcă nu există nimic nepotrivit în Cel care este împreună cu Tatăl.

Căci toate lucrurile au fost stabilite mai dinainte de Tatăl[229] iar Fiul le lucrează la vremea potrivită după rostul lor.

Atunci care ar fi fost raţiunea ca în momentul, când Maria i-a cerut Lui să facă minunea uluitoare a vinului şi a dorit să ia parte, mai înainte de vreme, la *paharul* plin de atâta tâlc, Domnul, a încercat să o grăbească pe Ea, zicând: „Femeie, ce am Eu de făcut cu tine? Încă n-a venit ceasul /vremea Mea (*nondum venit hora mea*)[230]" (In. 2, 4) – decât că El aştepta ca să vină ceasul, pe care Tatăl l-a stabilit mai dinainte[231].

Şi aceeaşi raţiune a fost pentru atunci, când oamenii au dorit să-L prindă. Căci s-a scris: „Niciunul nu a pus mâna pe El, pentru că încă nu venise ceasul Lui" (In. 8, 20). Adică nu venise ceasul pătimirii Sale, pe care îl stabilise Tatăl mai dinainte[232].

Căci astfel a spus Prorocul Avacum:

„Prin aceasta Tu vei fi cunoscut, când anii vor fi aproape. Tu vei veni când se va împlini vremea. Fiindcă sufletul meu este tulburat de mânie şi Tu Îţi vei aduce aminte de mila Ta" (Avac. 2, 3).

Şi Pavel s pus la fel, zicând: „Dar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său" (Gal. 4, 4).

---

[228] Acesta este un pasaj des uzitat de teologii contemporani de la Sfântul Irineu. *Recapitularea tuturor în Hristos* nu înseamnă decât că El a unit în Sine şi are în Sine toate lucrurile şi fiinţele, pentru ca să le transfigureze prin Sine atunci când va veni. Observăm cât de concis şi de fructuos este un asemena pasaj teologic al Sfântului Irineu şi care pare desprins dintr-un tratat dogmatic modern.

[229] Literal: *au fost văzute mai înainte*.

[230] Lat. 2, p. 88.

[231] Literal: *l-a văzut mai înainte*.

[232] Ibidem.

Şi din acestea [citate acum] reiese foarte evident, că toate lucrurile au fost mai dinainte stabilite / văzute de către Tatăl iar Domnul nostru le-a împlinit la rândul, vremea şi ceasul lor, pe cele văzute mai dinainte deplin, arătându-se prin aceasta şi *bogat* şi *mare*.

Pentru că El împlineşte voia Tatălui Său cu dărnicie şi lărgime, fiindcă El este Mântuitorul celor mântuiţi şi Domnul celor de sub conducerea Sa şi Dumnezeul tuturor lucrurilor pe care le-a creat, ca Unul Născut al Tatălui şi este Hristos Cel făgăduit şi Cuvântul lui Dumnezeu, Care S-a întrupat la plinirea vremii, fiindcă Fiul lui Dumnezeu S-a facut Fiul omului.

8. De aceea, toţi cei care sunt în afara mântuirii[233]şi care, sub pretextul cunoaşterii lor, înţeleg că Iisus e *unul* şi Hristos e *altul* şi Unul Născut altul, şi altul e Cuvântul, şi altul şi Mântuitorul, toţi aceştia sunt ucenici ai greşelilor (*erroris discipuli*)[234], după cum spun ei, fiind producţia celor care au născocit eonii datorită depravării lor.

Căci aceştia sunt doar în aparenţă *oi*, fiindcă par *ca noi* atunci când vorbesc în public şi repetă cuvintele *ca şi noi*. Dar când vorbeşti cu ei în particular găseşti că ei sunt *lupi*.

Căci învăţăturile lor sunt ucigătoare [de suflet], fiindcă nvocă un număr mare de dumnezei şi vorbesc despre mai mulţi Taţi şi Îl micşorează pe Fiul şi Îl împart în două, în multe feluri.

Ei sunt cei despre care Domnul ne-a spus, mai dinainte, ca să ne ferim. Şi Ucenicul Său, în Epistola sa, ne-a spus deja, şi ne-a poruncit nouă să ne ferim de ei, când a zis: „Pentru că mulţi înşelători sunt acum în lume, care mărturisesc că Iisus Hristos nu a venit în trup. Unul ca acesta este un înşelător şi un antihrist. Luaţi seama la ei, ca să nu pierdeţi ceea ce aţi lucrat” (II In. 1, 7-8).

Şi tot el spune în altă *Epistolă*:

„Mulţi proroci mincinoşi au ieşit acum în lume. Întru aceasta să cunoaşteţi Duhul lui Dumnezeu: căci orice duh, care mărturiseşte că *Iisus Hristos a venit în trup* este de la Dumnezeu. Şi orice duh, care se separă de Iisus Hristos nu este de la Dumnezeu, ci este antihrist” (I In. 4, 1-3).

---

[233] Care nu sunt creştini ortodocşi.

[234] Lat. 2, p. 89.

Şi aceste cuvinte sunt în acord cu ce s-a spus în Evanghelie, că: „Cuvântul S-a făcut trup şi S-a sălăşluit între noi” (In 1, 14).

Şi tot Ioan spune într-o *Epistolă* a sa: „Oricine crede că Iisus este Hristos este născut din Dumnezeu” (I In. 5, 1).

Şi el cunoaşte pe unul şi acelaşi Hristos, Care a deschis porţile cerului, fiindcă S-a înălţat în trup. Şi El va veni în acelaşi trup în care a suferit, arătând slava Tatălui (*καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σαρκὶ ἐν ᾗ καὶ ἔπαθεν, ἐλεύσεται, τὴν δόξαν ἀποκαλύπτων τοῦ Πατρός* / *Qui etiam in eadem carne in qua passus est venient, gloriam revelans Patris*)[235].

9. Aceste cuvinte sunt în acord cu cele spuse de Pavel romanilor, când a spus: „cu atât mai mult cei care primesc abundenţa harului (*abundantiam gratiae*)[236] şi dreptatea vieţii veşnice, vor împărăţi prin Unul Iisus Hristos” (Rom. 5, 17).

Şi din acestea rezultă, că el nu cunoştea niciun Hristos, care coboară în zbor peste Iisus şi niciun Mântuitor venit de sus, care este nepătimitor.

Căci dacă ar fi adevărat, că unul suferă iar altul este incapabil de suferinţă pentru că e nepătimitor, că unul s-a născut, dar celălalt a coborât din cer peste cel născut, nu avem unul, ci doi, după cum am arătat.

Însă Apostolii nu au cunoscut un altul *decât pe El*, pe Cel care S-a născut şi a suferit deopotrivă, adică pe Iisus Hristos, după cum spune acesta în aceeaşi *Epistolă*:

„Nu cunoaşteţi oare voi, căci toţi câţi ne-am botezat în Hristos Iisus, ne-am botezat întru moartea Lui? Căci, precum Hristos a înviat din morţi, tot aşa şi noi să umblăm întru înnoirea vieţii” (Rom. 6, 3-4).

Şi iarăşi, arătând că Hristos a suferit şi că El era Fiul lui Dumnezeu, Care a murit pentru noi şi ne-a mântuit pe noi prin sângele Său, în vremea de mai înainte, el spune:

„Căci cum este că Hristos, pe când noi eram neputincioşi, la vremea potrivită a murit pentru cei necredincioşi?…

Dar Dumnezeu Îşi arată dragostea Sa faţă de noi prin aceea că, pe când noi era încă păcătoşi, Hristos a murit pentru noi.

Deci, cu atât mai vârtos, acum fiind îndreptaţi prin sângele Său, noi vom fi mântuiţi prin El de mânie. Căci

---

[235] Idem, p. 90.
[236] Ibidem.

dacă, pe când noi eram vrăjmaşi, ne-am împăcat cu Dumnezeu prin moartea Fiului Său, cu atât mai mult, fiind împăcaţi [cu El], ne vom mântui prin viaţa Sa" (Rom. 5, 6, 8-10).

Şi Pavel declară foarte limpede că Acelaşi a pătimit şi Şi-a vărsat sângele pentru noi, că El a fost Hristosul şi Fiul lui Dumnezeu, că a înviat, şi S-a înălţat la cer, după cum tot el zice: „Căci, în acea vreme, Hristos a murit, dar apoi a înviat şi este de-a dreapta lui Dumnezeu" (Rom. 8, 34).

Şi iarăşi: „Cunoaştem că Hristos, înviind din morţi, nu mai moare" (Rom. 6, 9). Şi el[237] vesteşte mai dinainte, prin Duhul, mulţimea de învăţători vicleni.

Căci dorind să le taie dorinţa de sfadă / de ceartă (*dissensionis*)[238], le spune acestora:

„Dar, dacă Duhul Celui ce a înviat pe Iisus din morţi locuieşte întru voi, El, Care a înviat pe Hristos din morţi, va face vii şi trupurile voastre muritoare" (Rom. 8, 11).

Şi acestea nu sunt toate pe care el vrea să le auzim. Căci el ne spune tuturor să nu greşim, pentru că Iisus Hristos Hristos şi Fiul lui Dumnezeu sunt unul şi acelaşi, şi că El, prin suferinţa Sa, ne-a împăcat pe noi cu Dumnezeu şi apoi a înviat din morţi. El stă de-a dreapta Tatălui şi e desăvârşit întru toate.

Şi El este Cel „care, atunci când a fost lovit, nu a întors-o înapoi, şi atunci când El a suferit, nu s-a împotrivit" (Is. 53, 7). Şi când a fost urgisit, El S-a rugat Tatălui Său, ca să-i ierte pe cei care L-au răstignit (Lc. 23, 34).

Şi numai prin El primim mântuirea, fiindcă este Cuvântul lui Dumnezeu şi Unul Născut al Tatălui, Domnul nostru Iisus Hristos.

---

[237] Sfântul Pavel.

[238] Lat. 2, p. 91.

Capitolul al 17-lea

Apostolii au învăţat că nu a existat alt Hristos şi nici alt Mântuitor, ci Sfântul Duh a fost Cel care S-a pogorât peste Iisus. Raţiunea acestei pogorâri.

1. Şi, cu certitudine, că nu era misiunea Apostolilor aceea de a spune că Hristos a coborât peste Iisus sau să vorbească despre aşa-numitul *Mântuitor*, care a coborât peste Mântuitorul sau că el este din locul nevăzut şi din Demiurgul.

Fiindcă ei nu cunoşteau nimc de felul acesta. Căci dacă ar fi cunoscut, cu siguranţă, că ar fi vorbit despre ele.

Însă, în acest caz, ceea ce ei au spus este că Sfântul Duh S-a pogorât ca un porumbel peste El. Despre acest Duh a mărturisit mai dinainte Isaia: „Şi Duhul Domnului Se va odihni peste El" (Is. 11, 2). Şi iarăşi: „ Duhul Domnului este peste Mine, fiindcă El M-a uns pe Mine" (Is. 61, 1).

Căci Acesta este Duhul despre care Domnul spune: „căci nu voi veţi vorbi, ci Duhul Tatălui vostru va vorbi prin voi" (Mt. 10, 20).

Şi iarăşi, când a dat Ucenicilor puterea de a boteza întru Dumnezeu, El le-a spus lor: „Mergeţi şi învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui, şi al Fiului, şi al Sfântului Duh" (Mt. 28, 19).

Căci Dumnezeu făgăduise, că în vremurile din urmă va vărsa din Duhul Său peste ucenicii şi ucenicele Sale, ca ei să poată prorocii (Ioil 3, 1 / F. Ap. 2, 17-18).

Şi de aceea S-a pogorât Fiul lui Dumnezeu şi S-a făcut Fiul omului, ca să ne unească şi să ne umpreune cu El şi să Se sălăşluiască în neamul omenesc, şi Să se odihnească în oameni, şi să locuiască întru lucrul mâinilor lui Dumnezeu, lucrând voia Tatălui în ei şi renăscându-i pe cei vechi la viaţa nouă a lui Hristos[239].

---

[239] Adevărata amploare a întrupării Domnului se vede în aceea, că după Înălţarea Sa cu trupul la cer şi după şederea de-a dreapta Tatălui, El Se sălăşluieşte, prin Duhul, în inimile oamenilor şi toţi oamenii, din toate timpurile, pot acum cunoaşte pe Hristos duhovniceşte, în inimile lor şi Îl pot iubi şi adora pe El, deşi nu L-au văzut după trup, dar Îl au deplin, cu trupul Său înduhonvnicit în inimile lor şi pot simţi dumnezeirea Lui.
Ultima consecinţă a întrupării este sălăşluirea Sa pentru veşnicie în noi. Intimitatea cu Dumnezeu este ultimul aspect al mântuirii, din care decurge transfigurarea noastră, prin Sfântul Duh, la învierea de obşte.

2. Acest Duh este Cel pe care L-a cerut David pentru neamul omenesc, zicând: „şi mai întărit cu atotstăpânitorul Tău Duh” (Ps. 50, 13).

Cel despre care Luca a spus, că S-a pogorât în ziua Cincizecimii peste Apostoli, după ce Domnul S-a înălţat la cer şi Care a dat putere tuturor neamurilor să moştenească viaţa şi să înceapă Noul Legământ (*ad opertionem Novi Testamenti*)[240].

Căci atunci, ei[241] în toate limbile au lăudat pe Dumnezeu şi Duhul a adus pe cele distante / depărtate [una de alta] la unitate şi a oferit Tatălui primele roade ale neamurilor[242].

Fiindcă Domnul făgăduise că va trimite pe Mângâietorul (*Paracletum*)[243], Care ne va uni pe noi cu Dumnezeu.

Şi, după cum o pâine consistentă nu se poate face din făină fără apă, căci fără ea pâinea nu poate să crească, tot la fel nici noi, care suntem mulţi, nu ne putem face una în Iisus Hristos fără apa din cer[244] (*ita nec nos multi unum fieri in Christo Jesu poteramus, sine aqua que de coelo est*)[245].

Căci, la fel, nici pământul nu dă naştere [la vegetaţie] fără umezeală şi nici copacul nu dă roade fără să cadă apă din cer.

Iar trupurile noastre primesc să se unească unele cu altele[246] şi să meargă pe calea nepătimirii, pentru că sufletele noastre sunt conduse de către Duhul.

Şi ambele lucruri sunt necesare [adică unirea *între noi* şi trăirea *întru Sfântul Duh*], pentru că amândouă ne îndreaptă spre viaţa lui Dumnezeu.

Căci Domnul nostru S-a milostivit de samarineanca cea păcătoasă, (care nu a rămas cu primul bărbat, ci din cauza desfrânării s-a căsătorit cu mai mulţi) şi i-a vorbit ei, promiţându-i să-i dea apa vieţii (*aquam vivam*)[247], încât să nu mai înseteze, nici să mai vină să scoată apă cu osteneală,

---

[240] Lat. 2, p. 92.
[241] Sfinţii Apostoli la Cincizecime, după ce S-a pogorât Sfântul Duh peste ei.
[242] Pe primii convertiţi.
[243] Lat. 2, p. 92.
[244] Ne facem una în Hristos prin Sfântul Duh. Sfântul Duh este Cel care le uneşte pe cele despărţite şi le face un singur trup, trupul lui Hristos, Biserica lui Dumnezeu. Sfântul Irineu insistă aici asupra caracterului unitiv al Sfântului Duh: el ne uneşte cu Dumnezeu şi între noi.
[245] Lat. 2, p. 92-93.
[246] Nu se referă la unirea sexuală, ci la frăţietatea sfântă a membrilor Bisericii, la unitatea dintre ei, pe care le-o aduce Sfântul Duh.
[247] Lat. 2, p. 93.

ci să aibă în sine apa, care curge spre viaţa veşnică (In. 4, 14).

Şi Domnul a primit acest dar de la Tatăl şi îl dă celor care sunt moştenirea Sa, trimiţând Sfântul Duh peste tot pământul.

3. Ghedeon, israelitul pe care l-a ales Dumnezeu, ca să scape poporul lui Israel de popoarele străine, a văzut mai înainte acest har îmbelşugat, fapt pentru care şi-a schimbat dorinţa şi a prorocit că va fi uscăciune împrejurul lânii (care era un tip al poporului), dar ea va fi înrourată (Jud. 6, 37)[248].

Prin aceasta a arătat că nu va trece mult şi va veni Sfântul Duh de la Dumnezeu, despre care Isaia spunea: „Eu voi porunci norilor ca ei să nu plouă şi nu va ploua" (Is. 5, 6).

Fiindcă apa, Care e Sfântul Duh, Ce va coborî peste Domnul, Se va împrăştia peste tot pământul, dând „duhul înţelepciunii şi al înţelegerii, duhul sfatului şi al puterii, duhul cunoşterii şi al evlaviei şi duhul temerii de Dumnezeu" (Is. 11, 2-3).

Şi iarăşi, pe acest Duh El Îl varsă peste Biserică, trimiţând întregii lumi pe Mângâietorul din cer; de acolo[249] de unde Domnul ne-a spus nouă, că diavolul a căzut asemenea unui fulger (Lc. 10, 18).

Şi tocmai de aceea noi avem nevoie de apa lui Dumnezeu, ca să nu fim arşi de către foc, nici să nu fim arătaţi fără rod şi pentru ca acolo unde noi avem un acuzator, să avem de asemenea şi un Avocat / Apărător al nostru[250].

Domnul a dat pe Sfântul Duh celui care a căzut între tâlhari şi de el I S-a făcut milă şi i-a închis rana, dând doi dinari [gazdei ca să-l îngrijească] (Lc. 10, 30-35).

Adică noi am primit, prin Sfântul Duh, chipul şi întipărirea (*imaginem et inscriptionem*)[251] Tatălui şi a Fiului şi putem, prin Aceştia, să aducem roadă, neoprindu-ne niciodată din creşterea în Dumnezeu.

---

248 Uscăciunea era poporul fără fapte bune. Lâna închipuia pe Prea Curata sau Biserica, care va fi plină de roua Sfântului Duh. Dar când lâna a rămas uscată, s-a arătat că Biserica e fără patimă, curată şi că ea umple toate de harul Său.

249 Adică din cer.

250 Ni s-a dat un Apărător, ca să ne scape de conştiinţa care ne-ar fi mustrat, dacă nu eram cu Duhul. Ni s-a dat Apa lui Dumnezeu, pentru ca să ne stingă patimile şi să nu ardem fără să pierim în iadul cel veşnic, ci ca să creştem întru Hristos şi să aducem roade şi să nu ne arătăm ca smochinul neroditor sau ca via fără rod.

251 Lat. 2, p. 93.

4. De aceea S-a pogorât peste Fiul lui Dumnezeu şi Unul Născut, peste Cuvântul Tatălui, peste Cel întru care se stabilise mai dinainte / se predestinase mântuirea, şi Care a venit la plinirea vremii, peste Cel ce S-a făcut om din iubire de oameni şi a împlinit toate condiţiile mântuirii omului, peste Domnul nostru Iisus Hristos, unul şi acelaşi, pentru ca El să dea mărturie despre Domnul Însuşi, despre Care mărturisesc Apostolii şi au vestit Prorocii şi pentru ca toate învăţăturile acestor oameni, care inventează şi presupun tot felul de Ogdoade şi Tetrade şi îşi imaginează pe Domnul împărţit în două, să fie dovedite false.

Căci, la drept cuvânt, aceştia sunt *în afara Duhului*. Şi înţeleg că Histos e *unul* şi Iisus e *altul*, şi învaţă că nu a fost numai *un Hristos*, ci *mai mulţi*.

Şi dacă ei vorbesc despre cei doi[252] ca fiind *uniţi*, ei tot separaţi rămân, pentru că pe unul îl arată suferind, iar despre celălalt spun că e nepătimitor.

Fiindcă unul se ridică în Plenitudine, iar celălalt rămâne în locul de mijloc; unul petrece întru cele de sus şi se desfată de cele nevăzute şi mai presus de orice nume, pe când celălalt stă cu Demiurgul neavând nicio putere.

Şi îţi voi arăta ţie şi celor care vor da atenţie acestor scrieri [ale mele] şi care se îngrijesc de mântuirea lor, să nu consimtă imediat cu cuvintele din afară ale acestor oameni, crezând că sunt *asemenea* cu învăţăturile credinţei[253].

Căci am arătat până acum nu numai, că au învăţături diferite ci, de multe ori, absolut contrare între ele şi că în toate punctele credinţei lor sunt o mulţime de blasfemii.

Şi prin acestea ei distrug pe aceia, care cred că sunt cuvinte asemenea [cu ale noastre], umplându-i de otrava care omoară fiinţa lor, fiindcă le dă apă amestecată cu ghips (*aquae mixtum gypsum*)[254] în loc de lapte, minţindu-i prin aceea că ambele par *asemenea*.

Căci aşa mi-a spus un om cu mult mai sus decât mine, despre cei care în multe feluri au răstălmăcit cele ale lui

---

[252] Hristos şi Iisus.

[253] Sfântul Irineu îşi atenţiona auditorii să nu privească forma exterioară a limbajului ereticilor şi să creadă că ei vorbesc *ca şi noi*, dacă folosim în comun anumiţi termeni sau chiar dacă, în aparenţă, avem doctrine asemănătoare în unele puncte. Ci să se uite la duhul cuvântărilor lor, la puterea lor şi la viaţa celor care le propovăduiesc.
Termenul propriu al Sfântului Irineu era acela, ca inima noastră să nu dea ghes, să nu dea năvală imediat, să nu consimtă interior cu tot ce se spune, pentru ca să nu intre duhul minciunii în inima lor, ci să vadă adâncul înşelării lor, care apare la o privire profundă asupra învăţăturii lor bizare, plină de blasfemii.

[254] Lart. 2, p. 95.

Dumnezeu şi au terfelit adevărul, că: „Ghipsul a fost amestecat cu viclenie în laptele lui Dumnezeu (*In Dei lacte gypsum male miscetur*)[255]”.

[255] Ibidem.

Capitolul al 18-lea

Continuarea argumentului anterior. Dovezi din scrierile Sfântului Pavel şi din cuvintele Domnului că Hristos şi Iisus nu sunt două persoane diferite şi nici nu se poate spune că Fiul lui Dumnezeu a devenit Fiul omului numai în aparenţă, ci acest lucru s-a petrecut în realitate

1. Şi până acum am demonstrat în mod clar că Cuvântul, Care era întru început cu Dumnezeu, prin Care toate s-au făcut şi Care a fost întotdeauna prezent în lume, în zilele din urmă, potrivit cu vremea stabilită de Tatăl, S-a unit cu lucrul mâinilor Sale, într-atât încât a devenit un om, Care poate să sufere.

Acestea pot îndepărta toate obiecţiile lor şi putem să spunem: „Dacă Domnul nostru S-a născut în acea vreme, atunci Hristos nu a existat mai înainte".

Pentru că am arătat că Fiul lui Dumnezeu nu a început să existe [cândva], pentru că era cu Tatăl dintru început. Însă când S-a întrupat şi a devenit om, El a re-creat întreaga fire umană şi ne-a dat-o nouă dintr-o dată, împreună cu mântuirea. Aşa că ceea ce noi am pierdut în Adam (*quod perdideramus in Adam*)[256] şi anume chipul şi asemănarea lui Dumnezeu (*secundum imaginem et similitudinem esse Dei*)[257], pe acestea le-am recăpătat în Hristos Iisus[258] (*in Christo Jesu reciperemus*)[259].

2. Pentru că nu se putea face aceasta[260] de către omul care a stăpânit odată toate, dar care s-a pierdut prin neascultare (*per inobedientiam*)[261].

Căci acesta trebuia să se re-facă (*replasmare*)[262] pe sine şi să dea preţul victoriei (*bravium victoriae*)[263].

---

[256] Ibidem.
[257] Ibidem.
[258] Sfântul Irineu aprofundează hristologia antropologică, arătându-ne că una dintre consecinţele asumării firii umane de către Cuvântul lui Dumnezeu a fost aceea că a re-creat firea umană, a făcut ca firea Sa umană să aibă iarăşi chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.
Mântuirea prin Hristos vine prin re-facerea firii şi umplerea ei de lumina trupului transfigurat al lui Hristos înviat şi înalţat la cer, adică a lui Hristos plin de Sfântul Duh. Restaurarea firii noastre prin Hristos şi umplerea noastră de Duhul înseamnă, în mod ontologic, mântuirea noastră.
[259] Lat. 2, p. 95.
[260] Refacerea chipului şi mântuirea.
[261] Lat. 2, p. 95.

Şi era imposibil ca el să câştige mântuirea odată ce căzuse sub povara păcatului.

Fiul însă le-a făcut pe amândouă şi fiind Cuvântul lui Dumnezeu, S-a coborât de la Tatăl şi S-a întrupat, oprind păcatul şi odată cu el şi moartea, împlinind tot planul prestabilit al mântuirii noastre, despre care Pavel spune, îndemnând pe cei care sunt îndoielnici în credinţă şi zicând:

„<Cine se va urca în cer?>, ca adică să coboare pe Hristos. Sau <Cine va coborî în adânc>?, adică, să elibereze pe Hristos dintre morţi” (Rom 10, 6-7).

Şi continuă: „Dacă vei mărturisi cu gura ta pe Domnul Iisus şi vei crede în inima ta, că Dumnezeu L-a înviat pe El din morţi, te vei mântui” (Rom. 10, 9).

Şi mai departe dă şi raţiunea pentru care Fiul lui Dumnezeu a făcut aceste lucruri, zicând: „Căci pentru aceasta a murit şi a înviat Hristos, ca să stăpânească şi peste morţi şi peste vii” (Rom. 14, 9).

Şi iarăşi, scriind corintenilor, el a spus: „Dar noi predicăm pe Hristos Iisus Cel răstignit”(I Cor. 1, 23).

Şi a adăugat: „Şi paharul binecuvântării pe care noi îl binecuvântăm, nu este împărtăşirea cu trupul lui Hristos?” (I Cor. 10, 16).

3. Şi, de asemenea, cine este Cel care se uneşte cu noi prin mâncarea [trupului Său]? Este cumva cel conceput de către ei, Hristos cel de sus, care s-a prelungit pe sine prin Margine şi a primit chipul mamei lor sau este Cel născut din Fecioară, Emanuel, Cel care a mâncat lapte şi miere (Is. 7, 15) şi despre Care Prorocul spunea: „Şi om este şi cine Îl va cunoaşte pe El? (ἄνθρωπός ἐστιν καὶ τίς γνώσεται Αὐτόν)” (Ier. 17, 9, *cf.* LXX)[264].

Căci la fel a fost propovăduit şi de Pavel, când a zis: „Căci v-am vestit vouă mai întâi de toate, că Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi, şi că a a fost îngropat şi a înviat a treia zi, după Scripturi” (I Cor. 15, 3-4).

Astfel aici găsim, în mod clar, că Pavel nu cunoştea *alt Hristos*, ci *numai* pe El, pe Cel care a suferit şi a fost îngropat şi Care a înviat, adică pe Cel care S-a născut şi Care vorbea *ca un om*.

Şi după ce spune: „Iar dacă se propovăduieşte că Hristos a înviat din morţi” (I Cor. 15, 12), continuă, arătând

---

[262] Ibidem.
[263] Ibidem.
[264] *Cf.* Idem, p. 96, în limba latină avem: *Et homo est, et quis cognoscent Eum?*

raţiunea întrupării Sale: „Iar dacă printr-un om a venit moartea, tot printr-un om a venit şi învierea morţilor” (I Cor. 15, 21).

Şi oriunde vorbeşte despre Patimile Domnului nostru (*τοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου ἡμῶν*)[265], şi despre firea Sa omenească, şi despre moartea Sa, el pune numele lui Hristos, ca în acest verset: „Căci pierzi prin mâncarea ta de carne, pe cel pentru care a murit Hristos” (Rom. 14, 15).

Şi iarăşi: „Dar acum, în Hristos, voi care eraţi cândva departe, v-aţi făcut apropiaţi prin sângele lui Hristos”(Efes. 2, 13).

Şi iarăşi: „Hristos ne-a răscumpărat pe noi din blestemul Legii, după cum este scris: <Blestemat este tot cel spânzurat (*κρεμάμενος*; *pendet* [266]; *hangeth*) pe lemn>” (Gal. 3, 13).

Şi iarăşi: „Şi prin cunoştinţa ta va pieri fratele tău cel slab, pentru care a murit Hristos” (I Cor 8, 11).

Şi astfel a arătat că Hristos cel nepătimitor nu *coboară* peste Iisus, ci El Însuşi *este* Iisus Hristos, Care a pătimit pentru noi. El a fost pus în mormânt şi a înviat, El este Cel care S-a pogorât din cer şi iarăşi S-a înălţat la cer. Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Fiul omului, după cum şi numele Lui o spune.

Pentru că numele lui Hristos înseamnă Cel care este uns. Căci El a fost uns şi este însăşi ungerea cu care a fost uns. Şi Tatăl este Cel care unge iar Fiul este uns de către Duhul, Care este ungerea.

Căci aşa a spus Cuvântul prin Isaia: „Duhul Domnului peste Mine, fiindcă El M-a uns pe Mine” (Is. 61, 1). Şi aici s-a spus şi despre Tatăl că unge, dar şi despre Fiul că este uns, cât şi despre ungere, Care este Duhul.

4. Şi, de asemenea, Domnul Însuşi vorbeşte dezvăluit despre faptul că El este Cel care a suferit.

Căci atunci când El Îşi întreabă Ucenicii: „Cine spun oamneii că sunt Eu, Fiul omului?” (Mt. 16, 13) şi Petru îi răspunde: „Tu eşti Hristos, Fiul lui Dumnezeu Cel Viu”(Mt. 16, 16), El îi spune aceste cuvinte: „Nu trup şi sânge ţi-au dezvăluit / revelat ţie acestea, ci Tatăl, Care este în ceruri” (Mt. 16, 17).

Şi prin aceasta El a făcut clar faptul, că este Fiul omului şi Hristos, Fiul lui Dumnezeu Cel Viu.

---

[265] Idem, p. 97.
[266] Ibidem.

Căci e scris mai departe: „Şi din acea vreme El a început să le arate Ucenicilor Săi, cum că El trebuie să meargă la Ierusalim, şi să sufere / să pătimească multe de la preoţi, şi că va fi respins şi răstignit, şi că va învia a treia zi" (Mt. 16, 21).

El a fost cunoscut de Petru ca fiind *Hristos*, şi Acesta l-a binecuvântat, fiindcă Tatăl i-a revelat pe Fiul ca *Dumnezeul Cel Viu*, dar a continuat spunând că El trebuie să pătimească şi să fie răstignit.

Dar apoi tot El l-a dojenit / l-a mustrat pe Petru, care îşi închipuia pe Hristos, după mintea omenească şi se temea ca El să nu sufere.

Şi le-a spus Apostolilor Săi: „Dacă cineva vrea să vină după Mine, atunci să se lepede de sine, să-şi ia crucea sa şi să-Mi urmeze Mie. Pentru că oricine vrea să-şi scape viaţa sa, o va pierde, şi oricine vrea să şi-o piardă, din dragoste pentru Mine, şi-o va mântui" (Mt. 16, 24-25).

Şi în acestea Hristos vorbeşte dezvăluit, că El este Însuşi Mântuitorul, celor care se vor mântui din moarte prin mărturisirtea Lui, chiar dacă îşi pierd viaţa[267].

5. Iar dacă El nu ar fi dorit să pătimească, ci a zburat departe de Iisus, de ce mai vorbesc Uenicii Săi de *luarea crucii* şi de *urmarea Lui*, dacă crucea despre care vorbesc aceştia nu a fost luată de către El şi Acesta S-a lepădat de *pătimirea mântuitoare*?

Şi El nu a vorbit [despre luarea crucii], ca să se refere la cunoaşterea Crucii de sus, a lui Stavros, despre care ei se aventurează să vorbesască, ci pentru a se referi la cele pe care avea să le pătimească El Însuşi, şi pentru ca Ucenicii Săi să le suporte [mai bine, dacă le cunoşteau de mai înainte].

Şi acestea a vrut să spună când a zis: „Pentru că oricine vrea să-şi scape viaţa sa, o va pierde, şi oricine vrea să şi-o piardă, din dragoste pentru Mine, şi-o va mântui" (Mt. 16, 25). Căci Ucenicii Săi trebuia să pătimească din dragoste pentru El.

Şi acestea le-a arătat şi atunci, când a spus evreilor: „Iată Eu trimit la voi Proroci şi Înţelepţi şi Cărturari; şi dintre aceştia veţi ucide şi veţi răstigni"(Mt. 23, 34).

Şi Ucenicilor Săi le-a spus: „Şi veţi fi duşi înaintea conducătorilor şi a împăraţilor pentru dragostea Mea şi vă

[267] Vor câştiga Împărăţia lui Dumnezeu prin martiriul sângelui sau al nevoinţei zilnice.

vor chinui şi omorî şi vă vor prigoni din cetate în cetate” (Mt. 10, 18; Lc. 21, 12).

Şi de aici înţelegem, cine au fost persecutaţi / prigoniţi, dar şi că El cunoaşte pe cei care au fost prigoniţi şi au murit din cauza Lui.

Şi El nu vorbeşte de vreo *altă cruce*, ci numai despre suferinţa pe care El a îndurat-o primul, şi [de care s-au împărtăşit] mai apoi şi Ucenicii Săi.

Şi, în acest scop, El ne-a îndemnat: „Nu vă temeţi de cei care ucid trupul, pentru că nu pot să ucidă şi sufletul. Ci, mai degrabă, temeţi-vă de Cel care poate să trimită şi trupul şi sufletul în Iad” (Mt. 10, 28) [268].

Astfel El face referire la cei care mărturisesc credinţa în El. Pentru că El a promis / a făgăduit să mărturisească înaintea Tatălui Său pe cei care mărturisesc numele Său înaintea oamenilor, dar a mărturisit că va respinge pe cei care L-au respins pe El şi Se va ruşina de cei care s-au ruşinat să-L mărturisească (Mt. 10, 32-33).

Şi, cu toate acestea, mulţi oameni s-au arătat fricoşi, şi au dispreţuit pe Martiri / pe Mucenici şi au ponegrit (*vituperate*) pe cei care erau ucişi, pentru că Îl mărturiseau pe Domnul şi care au suferit toate predicându-L pe El şi care s-au străduit să meargă pe urmele Patimilor Domnului, devenind Mucenicii Aceluia, Care a pătimit mai întâi.

Iar noi, dacă vom face aceasta[269], ne vom număra cu Mucenicii. Şi atunci când erau chinuţi şi îşi vărsau sângele, atunci dobândeau slava, aceea de *a fi cu Hristos*, pentru că s-au îmbrăcat în martiriul / mucenicia lor.

Şi din cele pe care le-a spus pe cruce: „Tată, iartă-le lor, pentru că nu ştiu ce fac!” (Lc. 23, 34), vedem îndelunga suferinţă, răbdare, milă şi bunătate pe care o arată Hristos, Care pătimeşte [multe de la oameni], dar Care, în acelaşi timp, îi disculpă pe cei care Îl chinuiau / Îl maltratau.

Şi pentru că Cuvântul lui Dumnezeu ne-a spus: „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri şi rugaţi-vă pentru cei care vă urăsc pe voi” (Mt. 5, 44; Lc. 6, 27), El Însuşi a făcut aceasta fiind pe cuce.

---

[268] În ediţia BOR 1988, nu apare persoana lui Hristos, ci e luat în discuţie omul, care poate să-şi piardă şi trupul şi sufletul în gheenă. Astfel, în ediţia românească primează teama de cel care ne contaminează cu păcate şi erezii, şi nu Hristos, Care pedepseşte pe păcătoşii nepocăiţi cu veşnica osândă a Iadului. Şi pe mine m-a suprins schimbarea de direcţie, de perspectivă a textului irenian, pe care am tradus-o ad litteram.

[269] Dacă vom mărturisi pe Hristos cu preţul vieţii.

El a iubit neamul omenesc atât de mult, încât S-a rugat şi pentru cei care i-au luat viaţa.

Însă altcineva poate merge pe supoziţia că există doi Hristoşi şi să însăileze o întreagă poveste despre ei, cum că Hristos e mai degrabă unul şi e mai răbdător şi mai bun, dacă e unul, dar că o parte din El a primit lovituri şi răni, dar că un altul a fost pricina celor venite peste El şi a beneficiat de ele, deşi mintea tuturor a perceput greşit părimirea Lui, pentru că acela a zburat, neprimind nici scuipări şi nici insulte.

6. Şi astfel ne întâlnim cu cei care spun că El a suferit / a pătimit *numai în aparenţă*.

Iar dacă El nu a suferit cu adevărat, nici nu a mulţumit Tatălui, pentru că nu a suferit nimic [din ce s-a scris]. Iar dacă noi suferim acum, El pare numai că ne conduce pe noi, învăţându-ne să suferim lovirile şi să întoarcem şi celălalt obraz, însă nu a suferit înaintea noastră, asemenea lucruri.

Iar dacă El i-a păcălit / i-a înşelat pe cei care L-au văzut, deşi nu era El, El ne va păcăli / ne va înşela şi pe noi, învăţându-ne și pe noi să răbdăm, chiar dacă El nu a răbdat nimic.

Şi, în acest caz, noi am fi *mai presus* de Stăpânul, fiindcă noi suferim şi răbdăm, ceea ce Stâpânul nostru *nu a purtat* şi nici *nu a răbdat*.

Însă Domnul nostru este singurul şi adevăratul Stăpân, adică Fiul lui Dumnezeu este cu adevărat bun şi răbdător, Cuvântul lui Dumnezeu Tatăl, Care S-a făcut Fiul omului. Căci El a pătimit şi a fost lovit. Şi ca om a apărat pe Părinţi, şi prin ascultarea Lui a nimicit cu totul neascultarea[270].

Căci El avindecat pe oameni şi i-a făcut liberi de slăbiciune şi a dăruit lucrului mâinilor Sale mântuirea, distrugând păcatul. Şi prin aceasta este Cel mai sfânt şi milostiv Domn și iubeşte neamul omenesc (*piissimus et misericors Dominus, et amans humanum genus*)[271].

7. Şi din această cauză am spus, că El S-a făcut om, ca să îl alipească (*cleave to*) şi să-l unească pe om cu Dumnezeu. Fiindcă omul devenise duşman (*ἀντίπαλον*)[272] al omului şi duşmănia sa nu avea sorţ de izbândă.

---

[270] Umanităţii întregi.
[271] Lat. 2, p. 100.
[272] Ibidem.

Şi iarăşi, Dumnezeu nu putea să ne dea mântuirea (τὴν σωτηρίαν)[273], pentru că noi nu puteam să o păstrăm. Şi, fără ca omul să se unească cu Dumnezeu, el nu putea să fie părtaş la nestricăciune (*μετασχεῖν τῆς ἀφθαρσίας*)[274].

Şi pentru aceasta era nevoie de un Mijlocitor între Dumnezeu şi om (*τὸν Μεσίτην Θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπων; Mediatorem Dei et hominum*)[275], pentru ca prin El să avem prietenia şi unirea [cu Dumnezeu], şi Acesta să introducă pe om la Dumnezeu, prin aceea că El S-a revelat oamenilor ca Dumnezeu[276].

Căci cum altfel ne-am fi împărtăşit de înfierea fiilor, fără să primim din El, prin Fiul, unirea cu El, şi cum s-ar fi putut face aceasta, dacă Cuvântul Său, nu ar fi primit trupul, ca să intre în comuniune cu noi?

Şi, de aceea, a trecut prin toate vârstele vieţii omului (*per omnem venit aetatem*)[277], pentru ca să ne reîntoarcă pe toţi la comuniunea cu Dumnezeu.

De aceea, cei care spun că El a existat *doar în aparenţă*, şi că niciodată nu S-a născut în trup şi nu a fost niciodată un om real, rămân cu toţii sub blestemul cel vechi, fiindcă sunt stăpâniţi de păcat. Şi prin ei se vede că moartea nu a fost biruită, cea care „a stăpânit de la Adam până la Moise, şi peste cei care nu au păcătuit după asemănarea păcatului lui Adam” (Rom. 5, 14).

Dar venind Legea, care a fost dată prin Moise, şi arătând *păcatul* şi pe *păcătoşi*, cu adevărat s-a terminat împărăţia morţii, pentru că s-a arătat că moartea nu stăpâneşte, ci e o roabă.

---

273 Ibidem.
274 Ibidem.
275 Ibidem.
276 Mijlocitorul Hristos intră ca om la Tatăl şi, prin umanitatea Sa, varsă şi oamenilor bucuria, iertarea şi dragostea părintească a Tatălui faţă de Fiul. Omul nu putea să păstreze nestricăciunea, pentru că nu putea să fie cu totul fără de păcat.
Fiul lui Dumnezeu Se face om pentru ca, prin umanitatea Sa îndumnezeită, să păstreze mântuirea şi prin El să o dea tuturor acelora care cred în El şi Se botează întru moartea şi învierea Lui.
Sfântul Irineu dezvoltă aici o învăţătură a răscumpărării extrem de tranşantă şi de sigură. Numai Dumnezeu-omul putea să îl mântuiască pe om şi să strice duşmănia păcatului dintre Dumnezeu şi om. Omul se împărtăşeşete de nestricăciune *numai* prin Dumnezeu şi întruparea Fiului nu a făcut decât să ne introducă, prin umanitatea Sa, la Tatăl şi să ne păstreze veşnic în faţa Tatălui, întru Sine, pe fiecare în parte.
277 Lat. 2, p. 101. A se vedea: Sfântul Sfințit Mucenic Irineu al Lyonului, *Aflarea și respingerea falsei cunoașteri* sau *Contra ereziilor*, vol. 1, trad. din lb. engl., introd. și note de Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruș, ed. online *Teologie pentru azi*, București, 2007, p. 267.

Şi, mai ales, s-a arătat prin acela că e *o fărădelege*. Şi sta o mare greutate deasupra omului, adică însuşi păcatul, arătând că prin el a pătruns moartea.

Pentru că Legea a fost duhovnicească (*spiritalis*)[278] şi a dezvăluit cu totul păcatul, însă nu l-a desfiinţat. Căci păcatul nu stăpânea numai peste suflet, ci peste om în întregime.

Ci Lui I se cuvenea să desfiinţeze păcatul şi să îl răscumpere pe om de sub puterea morţii, căci El Însuşi a făcut toate lucrurile, adică şi pe om.

Şi omul fiind tras, prin păcat, în robie (*servitium*[279]; *bondage*), a fost stăpânit de moarte, încât păcatul a omorât pe om şi omul stătea / înainta în moarte.

De aceea, pentru că prin neascultarea unui om, care avea chipul, dintru început, dintr-un pământ neprelucrat (*ἐκ γῆς ἀνεγράστου*; *de terra rudi*)[280], mulţi au păcătuit şi au pierdut viaţa, era necesar, ca tot prin ascultarea unui om, Care s-a născut din Fecioară, mulţi să se îndrepte şi să primească mântuirea (Rom 5, 12, 18).

Şi astfel S-a făcut om Cuvântul lui Dumnezeu, despre care Moise a zis: este „Dumnezeu şi adevărate sunt lucrările Sale".

Dar dacă nu a avut trup, ci doar *părea* că are trup, atunci lucrarea Sa nu e una adevărată. Însă ceea ce *părea* că e, El *chiar era*.

Căci Dumnezeu a recapitulat întru Sine pe omul cel vechi (*Deus, hominis antiquam plasmationem in Se recapitulans*)[281], fiindcă El putea să omoare păcatul, să jefuiască moartea de puterea ei şi să învie pe om. Şi tocmai de aceea lucrările Sale sunt adevărate.

---

[278] Lat. 2, p. 101.
[279] Ibidem.
[280] Ibidem.
[281] Idem, p. 102.

Iisus Hristos nu a fost un simplu om, pe Care L-a născut Iosif în felul oamenilor, ci a fost Dumnezeu, născut de Tatăl Cel Prea Înalt şi Care S-a făcut şi om, născându-Se din Fecioară

1. Şi iarăşi, şi cei care spun că El a fost *doar un simplu om*, pe care L-a născut Iosif, rămân şi ei sub robia vechii neascultări şi sunt morţi, pentru că nu s-au unit cu Cuvântul lui Dumnezeu Tatăl, nici nu au primit libertatea prin Fiul, după cum El Însuşi a spus: „Iar dacă Fiul vă va face liberi, liberi veţi fi într-adevăr” (In 8, 36).

Căci necunoscând că Cel din Fecioară este *Emanuel*, ei sunt lipsiţi de darul Său, care este viaţa veşnică. Şi nu vor primi nestricăciunea Cuvântului, ci vor rămâne într-un trup muritor şi robiţi morţii, fără să primească medicamentul vieţii (*antidotum vitae*[282]; *antidote of life*).

Căci despre acela a spus Cuvântul, vorbind despre darul harului Său, când a zis: „Eu zic: Voi sunteţi cu toţii fiii Celui Prea Înalt, şi dumenezei, însă voi muriţi ca nişte oameni” (Ps. 81, 6-7 / In. 10, 34).

Şi El a vorbit în aceste cuvinte, fără îndoială, despre aceea, că ei nu au primit darul înfierii, ci au dispreţuit întruparea fără prihană a Cuvântului lui Dumnezeu, lipsind firea umană de înaintarea în Dumnezeu şi arătându-se nerecunoscători faţă de Cuvântul lui Dumnezeu, Care a devenit trup pentru ei.

Căci tocmai pentru aceasta Cuvântul lui Dumnezeu S-a făcut om şi Cel care era Fiul lui Dumnezeu a devenit Fiul omului, pentru ca să ia pe om întru Cuvântul[283] şi să primească înfierea şi acesta să se facă *fiul* lui Dumnezeu[284].

---

[282] Ibidem.

[283] Să ia firea omului în ipostasul Cuvântului. O astfel de afirmaţie, dogmatizată la Sinodul V Ecumenic, iată, era folosită de Sfântul Irineu în secolul al II-lea.

[284] Aici apare şi mai clar celebra sintagmă: „Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Fiul omului, pentru ca să-l facă pe om fiu al lui Dumnezeu”, ca va fi receptată şi prelucrată de către Sfinţii Părinţi posteriori lui.

Pentru că nu se putea ca noi să dobândim nestricăciunea şi nemurirea, dacă nu eram uniţi (*united*) cu nestricăciunea şi nemurirea[285].

Şi cum ne-am fi unit cu nestricăciunea şi nemurirea, dacă, mai întâi, nemurirea şi nestricăciunea n-ar fi fost ale noastre, în aşa fel încât stricăciunea să fie înghiţită (*absorberetur*[286]; *swallowed up*) de nestricăciune iar moartea de nemurire, ca să putem primi înfierea fiilor?

2. Şi pentru ce s-ar mai fi zis: „Iar neamul Lui cine Îl va spune ?" (Is. 53, 8), căci „El este om şi cine Îl va recunoaşte (*agnoscet*)[287] pe El?" (Ier. 17, 9, *cf.* LXX).

Şi Tatăl din cer este Acela care Îl revelează / Îl descoperă pe El cuiva, ca să-L cunoască, adică să înţeleagă că El este „născut nu din voinţa trupului sau din cea a omului" (In. 1, 13), ci este Fiul omului, adică este *Hristos*, Fiul Dumnezeului Celui Viu.

Căci după cum am arătat din Scripturi, nu există niciunul din fiii lui Adam care, în mod absolut, să fie numit *Dumnezeu* sau *Domn*.

Ci numai El este cu dreptate Acesta, mai presus de toţi oamenii câţi există, fiind Dumnezeu şi Domn şi Împărat veşnic şi Cuvântul întrupat, pe Care L-au vestiti Prorocii, Apostolii şi Duhul Însuşi şi prin toate vei găsi câte o parte de adevăr[288].

Astfel, Scripturile nu ar fi spus toate acestea despre El, dacă, asemenea altora, El nu ar fi fost decât un simplu om.

Ci El era, mai presus de toţi, Întâiul Născut din Tatăl Cel Prea Înalt şi S-a făcut Primul Născut al Fecioarei, după cum Dumnezeieştile Scripturi mărturisesc despre El.

De asemenea ele[289] spun, că El a fost un om fără frumuseţe (*indecorus*[290]; *comeliness*) (Is. 53, 2)[291] şi Care a pătimit.

---

[285] Numai unirea, împărtăşirea cu Hristos ne aduce nemurirea şi nestricăciunea. Atât sufletul cât şi trupul se umplu de El, şi ambele posedă nemurirea şi nestricăciunea.
[286] Lat. 2, p. 103.
[287] Ibidem.
[288] Despre persoana lui Hristos.
[289] Sfintele Scripturi.
[290] Lat. 2, p. 104.
[291] A cărui faţă a fost desfigurată de bătaia pe care a primit-o de la torţionarii Săi. Frumuseţea supraumană, dumnezeiască a feţei şi a trupului Său a fost transformată într-o baltă de sânge şi de răni, încât: „nu [mai avea] nici chip, nici frumuseţe, ca să ne uităm la El, şi nicio înfăţişare [plăcută], ca să ne fie drag" (Is. 53, 2), *cf.* BOR 1988.

Ne spun că a şezut pe mânzul asinei (In 12, 15 / Zah. 9 9), că I S-a dat să bea oţet şi fiere (*vinegar and gall*) (Mt. 27, 48; Mc. 15, 36; Lc. 22, 36; In 19, 29), că a fost dispreţuit de popor şi dat la moarte de ocară, dar şi că El este Domnul cel Sfânt, Cel minunat (Is. 9, 5), Apărătorul (Is. 16, 15; 50, 8), Preafrumosul la arătare şi Puterea lui Dumnezeu, Cel ce va veni pe nori ca să Judece pe toţi oamenii (Dan. 7, 13-14, 26; Mt. 24, 30; Mc. 14, 62). Şi toate aceste lucruri fuseseră prorocite despre El în Scripturi.

3. Pentru că S-a făcut om fără să fie tras în ispită, fiind Cuvântul, Care umple de slavă. Şi Cuvântul s-a dat pe mâna lor, căci El putea fi ispitit, necinstit, răstignit şi să sufere moartea.

Dar firea Sa umană fiind luată (*swallowed up*) de cea divină, a biruit (*conquered*) prin aceasta şi a îndurat fără să cadă şi a făcut fapte de bunătate şi a înviat şi a fost ridicată la cer[292].

Căci El, Fiul lui Dumnezeu, Domnul nostru, fiind Cuvântul Tatălui şi Fiul omului, S-a întrupat şi a devenit om din Maria (*ex Maria*)[293] (Care era o fiică a omenirii şi era o persoană umană), ca să devină Fiul omului.

Şi, prin Aceasta, Domnul Însuşi ne-a dat un semn (*signum*)[294], atât pentru noi, cei de jos, cât şi pentru Puterile cereşti, fără să-l întrebe pe om.

Fiindcă omul nu s-ar fi aşteptat niciodată ca o Fecioară să nască sau că e posibil să rămâi Fecioară dar totuşi să naşti un Fiu, şi că Cel ce Se va naşte Se va chema: *Dumnezeu cu noi*.

În filmul lui Mel Gibson, această înfăţişare desfigurată a Domnului a fost prezentată în toată înfiorarea ei. Domnul nu a fost doar *bătut*, ci *desfigurat în bătaie*, de o ură, de o răutate demonică.

Există nişte omilii ale Sfântului Nicodim Aghioritul, care vorbesc despre durerea imensă a Domnului, care te înfioară prin modul cum a fost iluminat să scrie Sfântul autor.

Apoi există vedenia descrisă de Sfântul Dimitrie al Rostovului, care a primit numărul fiecărei răni şi dureri suportate de către Domnul pentru noi.

Sfânta Icoană ortodoxă a Răstignirii Domnului nu exprimă însă atât drama şi durerea Domnului, ci puterea Sa biruitoare împotriva morţii. Vedem aici pe Dumnezeu, Care dă trupului putere să sufere şi mai puţin suferinţa Domnului în reprezentare realistă. Sfânta icoană redă realitatea răstignirii Sale din prisma veşnicie şi nu a temporalităţii, care nu accede la simţirea directă, că pe cruce a fost Fiul lui Dumnezeu.

[292] O extraordinară și punctuală precizare hristologică: firea umană a lui Hristos a fost întărită de către firea Sa divină. Umanitatea Sa a fost condusă de către divinitatea Sa şi i s-a supus.

[293] Lat. 2, p. 104.

[294] Idem, p. 105.

Şi nici că Se va coborî în cele mai de jos ale pământului (Efes. 4, 9), şi nici că El va căuta oaia cea pierdută (Lc. 15, 4), care nu era alta decât lucrarea aparte a mâinilor Sale.

Omul nu putea concepe că El Se va ridica la cer şi că va dărui Tatălui Său firea noastră umană pe care a primit-o, prin aceea că s-a făcut începătura învierii oamenilor (I Cor. 15, 20).

Fiindcă El a înviat din morţi, dar a rămas mai departe cu trup, adică cu trupul pe care îl are orice om. Şi, când se va împlini vremea judecării celor neascultători, atunci vom învia, fiind uniţi şi întăriţi prin unirea şi legătura creşterii în Dumnezeu şi fiecare mădular îşi va primi partea sa în trup[295](Efes. 4, 16).

Căci de aceea sunt multe locaşuri ale Tatălui (In. 14, 2), pentru că multe sunt şi mădularele trupului.

[295] În trupul lui Hristos.

Capitolul al 20-lea

Dumnezeu Însuşi Se arată omului căzut şi Îi arată răbdarea, bunătatea, mila şi puterea Sa mântuitoare. Şi de aceea omul este cu atât mai nerecunoscător şi fără minte, dacă nu se umple de darurile Sale şi nu vrea să cunoască harul dumnezeiesc

1. Şi Domnul a răbdat îndelung căderea omului, căci ştia mai dinainte ce biruinţă va câştiga prin Cuvântul. Căci numai când puterea a devenit cu totul slăbiciune, s-a arătat bunătatea şi puterea de sus a lui Dumnezeu[296].

Pentru că aşa a suferit pentru Iona, care fusese înghiţit de balenă[297] (*a ceto*)[298]. Nu fiindcă ar fi fost înghiţit şi ar fi murit ca toţi [oamenii], ci pentru că vroia să-l scoată de acolo şi să-l facă şi mai supus lui Dumnezeu. Și astfel să-L slăvească şi mai mult pe El, pentru că a fost salvat, el, cel fără nicio nădejde.

Și să aducă şi pe niniviteni la pocăinţă, în aşa fel încât ei să vină la Domnul, care i-a scăpat pe ei de moarte.

Şi ei s-au umplut de frică când le-a prevestit Iona, căci Scriptura spune despre ei: „şi fiecare s-a întors de pe calea lui cea rea şi de la nedreptatea pe care o săvârşea mâinile lui, zicând: <Căci cine cunoaşte, dacă Dumnezeu Se va întoarce şi va ţine în loc mânia Lui faţă de noi şi nu ne va pierde? >" (Iona 3, 8-9).

Căci, încă de la început, de când Dumnezeu permite ca el să fie înghiţit de către balenă, ca unul care păcătuise, nu îl lasă să se piardă în burta ei, ci pregăteşte modul de a-l salva.

Şi semnul lui Iona (*signum Jonae*)[299] este cel care se va împlini prin Cuvântul, pentru cei care, ca şi Iona, spun despre Domnul: „Sunt slujitorul Domnului şi Îi slujesc Domnului Dumnezeu din cer, Cel care a făcut marea şi uscatul" (Iona 1, 9).

---

[296] Venirea Domnului a avut loc atunci când omul nu mai avea nicio putere ca să se împotrivească patimilor lui şi răului. Când tăria omului se scursese din el, a venit puterea lui Dumnezeu, care l-a întărit.

[297] Noi suntem învăţaţi aici cu ideea de *chit*, de *peşte mare*. Am redat varianta americană. *Whale* poate însemna şi *caşalot* şi *balenă*.

[298] Lat. 2, p. 105.

[299] Idem, p. 106.

Căci acesta[300] primind mântuirea lui Dumnezeu, cea mai presus de nădejde, a ieşit din aceea[301] ca înviind din morţi şi a dat slavă lui Dumnezeu, căci a spus aceste cuvinte în prorocia sa: „Şi am strigat în nenorocirea mea către Domnul, Dumnezeul meu şi El m-a auzit pe mine din pântecele Iadului (*de ventre Inferni*)[302]" (Iona 2, 3).

Şi a slăvit mereu pe Dumnezeu şi a mulţumit Lui fără încetare, pentru mântuirea care i-a venit de la El, „ca niciun trup să nu se laude în fața Domnului" (I Cor. 1, 29).

Şi acesta nu s-a mai împotrivit cu ceva în faţa Domnului şi nici nu a presupus că nestricăciunea aparţine *lui* şi e *de la fire*, ca să se împotrivească astfel adevărului şi să se laude cu gânduri deşarte, adică cum că el ar fi, în mod *firesc*, *asemenea* lui Dumnezeu.

Căci Satana a dat omului să fie nemulţumitor faţă de Creatorul său, întunecând (*obfuscabat*[303]; *obscured*) iubirea pe care Dumnezeu o are pentru om şi orbind mintea sa ca să nu mai perceapă bunătatea lui Dumnezeu şi făcându-l să se compare cu El şi să se creadă pe sine *egal* cu Dumnezeu[304].

2. Şi, de aceea, Domnul a suferit / a răbdat îndelung, pentru ca omul, trecând prin toate şi dobândind cunoaşterea virtuţilor, ajungând să învie din morţi şi învăţând din experienţă, care este izvorul izbăvirii lui, să fie întotdeauna

---

[300] Sfântul Iona.
[301] Din balenă.
[302] Lat. 2, p. 106.
[303] Ibidem.
[304] Păcătuirea continuă nu ne distruge numai fiinţa interioară şi realaţiile noastre cu oamenii ci, în primul rând, ea deformează percepţia noastră, simţirea lui Dumnezeu de către noi. Când nu mai vedem bine pe Dumnezeu, atunci ne enervează şi oamenii sau îi folosim numai în scopuri meschine şi dezumanizante.
Când nu mai simţim dragostea, iertarea, bunătatea şi puterea cea mare a lui Dumnezeu în lume şi în viaţa noastră, atunci nici pe alţii nu-i mai simţim ca *importanţi* pentru noi sau *nu mai dăm importanţă* durerilor, necazurilor, aspiraţiilor lor. Simţim că nu ne mai leagă nimic de Dumnezeu şi că El nu ne mai provoacă nicio reacţie interioară. Ne opacizăm, devenim rigizi.
Îmi aduc aminte de o prietenă a noastră, care îmi mărturisea că nu simte nimic când se împărtăşeşte cu Hristos. Şi m-am mirat la culme de ceea ce mi-a spus, pentru că nu-mi puteam imagina aşa ceva. I-am spus că nu e posibil asta, ci ea nu se concentrează înăuntrul ei şi nu se umileşte în ea însăşi, ca să simtă dumnezeirea Domnului. Nu ştiu ce a făcut, cum s-a îndreptat după ce s-a spovedit.
Dar când s-a împărtăşit în prezenţa mea (pentru că mă dusesem special ca să o susțin ca să se împărtăşească), era atât de bucuroasă, că îi venea să sară în sus de bucurie, să danseze.
Şi atunci mi-am dat seama, că ea nu că nu simţea nimic sau că nu putea să simtă, să-L perceapă pe Hristos Dumnezeu, ci considera că nu trebuie să depună niciun efort interior, ca să-L primească pe Domnul. Şi când a ieşit puţin din egoismul ei, din răceala ei şi a recunoscut că Domnul e *Mântuitorul* ei, că El o iartă, prezenţa Lui a fost simţită cu putere, cum, de fapt, trebuie s-o simţim cu toţii, de fiecare dată.

viu prin mulţumirea (*gratitude*) adusă Domnului[305] şi să dobândească de la El darul nepătimirii, fiindcă L-a iubit pe El mai presus de toate.

Căci „celui care i se iartă mult, mult iubeşte" (Lc. 7, 47). Şi astfel, acesta se poate cunoaşte cât de *trupesc* şi de *slab* este. Pe când, cel care înţelege cele ale lui Dumnezeu, că El este *nemuritor* şi *puternic* ca să dea nemurirea celui muritor, şi veşnicia celui trecător şi poate să înţeleagă şi alte atribute / însuşiri ale lui Dumnezeu din cele arătate sieşi, atunci acesta poate gândi pe Dumnezeu după dumnezeiasca Sa bunătate[306].

Fiindcă slava omului este Dumnezeu dar lucările Sale sunt slava lui Dumnezeu. Şi cel ce primeşte toate ale Lui, este un om *puternic* şi *înţelept*. Căci după cum medicul ajunge vestit datorită pacienţilor săi, tot aşa şi Dumnezeu Se revelează prin oameni. De aceea spune Pavel: „Pentru că Dumnezeu a închis pe toţi oamenii în necredinţă, ca El să poată da mila tuturor" (Rom. 11, 32).

Şi nu a spus asta despre *eonii spirituali*, ci despre oamenii care cred în Dumnezeu şi care, odată fiind departe de nemurire, dobândesc acum mila, primind prin Fiul lui Dumnezeu această înfiere (*adoptionem*)[307], care este deplină întru El.

---

[305] Ceea ce ne face vii cu adevărat e continua mulţumire adusă lui Dumnezeu. Recunoştinţa, ca şi în cazul leprosului, nu e numai *vindecare*, ci şi *recunoaşterea* Celui care îţi aduce vindecare. Rugăciunea nu e numai *cerere* ci, în primul rând, e *recunoaşterea* faptului că, numai El poate să împlinească cererile noastre, pentru că El poate face totul.

Recunoştinţa e făcătoare de viaţă, pentru că ea exprimă starea de bucurie reală, starea în care simţi că trăieşti, pentru că Dumnezeu e cu tine şi te face viu. Şi nu poţi simula bucuria reală, totală. Ea este o erupţie a inimii, o tresăltare a întregii fiinţe în faţa lui Dumnezeu, o deşertare integrală a noastră în faţa Sa.

[306] Sfântul Irineu reia problema experierii însuşirilor lui Dumnezeu prin credinţa şi experienţa noastră duhovnicească. În măsura în care Dumnezeu ne arată grija, mila, îndurarea, iubirea, fericirea, nădejdea şi bucuria Sa sau alte daruri ale Sale, pe atât Îl înţelegem mai bine, mai dumnezeieşte.

Apropierea de El nu e o apropiere rece, ştiinţifică, pedantă, ci una plină de dragoste, de încredere, de acceptare a voii Sale. Nu putem avea intimitate cu Dumnezeu, dacă nu împărţim fiecare clipă cu El şi nu o vedem din perspectiva comuniunii cu El. Iubirea Lui nu o simţim pentru că *citim* despre El şi *ştim multe lucruri* despre Sine, ci pentru că *Îl iubim* pe El şi *Îl recunoaştem* pe El ca singurul Domn şi Stăpân al vieţii şi veşniciei noastre.

Acolo unde începe cunoaşterea lui Dumnezeu se termină proasta şi înalta cunoaştere deşartă despre noi înşine. Până nu renunţăm la voia noastră, la mintea noastră păcătoasă, la apucăturile noastre pătimaşe, Dumnezeu nu ne poate transmite ceva autentic, măreţ despre Sine, pentru că nu sutem capabili să îl păstrăm şi să îl înţelegem.

[307] Lat. 2, p. 107.

Căci cel care, fără mândrie şi înfumurare, dă slava adevărată Creatorului lucrurilor, adică Dumnezeului celui Atotputernic şi Care dă darul existenţei tuturor, unul ca acesta, continunând să-L iubească şi să I Se supună Lui, şi să-I mulţumească [neîncetat], va primi de la El prea marea slavă a înaintării [întru Sine], năzuind la vremea când va deveni asemenea Lui, a Celui care a murit pentru el, pentru ca, asemenea Lui, a Celui ce „S-a făcut întru asemănarea trupului păcatului" (Rom. 8, 3) ca să strice păcatul, la fel să facă şi el, depărtându-se de cele ale trupului, ca să-l cheme pe el întru asemănarea Sa, arătându-l un următor al lui Dumnezeu şi dezvăluindu-i lui lucrarea Tatălui Său, în sensul că poate să-L vadă pe Dumnezeu şi să-i dea puterea de a primi pe Tatăl[308].

Fiindcă Cuvântul lui Dumnezeu, Care S-a făcut om şi a devenit Fiul omului, L-a învăţat pe om ca să Îl primească pe Dumnezeu şi să-L lase pe Dumnezeu să locuiască în om, după buna plăcere a Tatălui.

3. Şi, de aceea, Domnul Însuşi, Care este Emanuel din Fecioara (Is. 7, 14), este semnul mântuirii noastre, fiindcă Domnul ne-a mântuit pe noi, căci noi nu puteam să ne mântuim de unii singuri (*per semetipsos non habebant salvari*)[309].

Şi, când Pavel spune despre neputinţele[310] umane, zice: „Căci ştiu că nu locuieşte în mine, în trupul meu, lucrul cel bun"(Rom. 7, 18).

Şi aici arată că „lucrul cel bun" al mântuirii noastre nu este *de la noi*, ci *de la Dumnezeu*.

---

[308] Chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, vederea lui Dumnezeu şi înaintarea în slava lui Dumnezeu sunt tot atâtea subiecte capitale ale Teologiei, pe care Sfântul Irineu le trece în revistă, într-o singură frază fluviu.
Mă surprinde de multe ori avântul frazelor sale, elaborările neaşteptate, schimbările de ritm şi, mai ales, trecerea de la o carte la alta a Scripturii şi versetele pe care le aduce.
Sfinţii Părinţi sunt surprinzători prin cunoaşterea atât de adâncă a Scripturii. Citează nu numai versete mari, exacte, dar citează şi texte mici sau sintetizate, care ţi se par obscure, pentru că nu suntem învăţaţi cu acest mod *holistic*, total de citaţie.
Sunt uimit de multe ori de măreţia şi adâncimea cugetării lor, care vine pe neaşteptate, într-un context unde te aşteptai să găseşti dovezi standard, despre subiectul propus.
Sfântul Irineu are timp să facă adânciri speciale ale unor versete, nu numai *să le citeze* pur şi simplu. Această carte nu răspunde numai *unor eretici*, ci *fixează mărturia deplin ortodoxă* a teologiei Sfântului Irineu. Ea nu e numai *apologetică*, ci are părţi *cu precădere dogmatice*, care reprezintă învăţătura Bisericii până astăzi.

[309] Lat. 2, p. 107.

[310] În sensul de *patimi*, nu de *boli trupeşti*.

Şi iarăşi: „Om păcătos ce sunt, cine mă va scăpa de trupul acestei morţi?” (Rom. 7, 24).

Şi astfel vorbeşte despre Răscumpărătorul, zicând: „harul Domnului nostru Iisus Hristos” (Rom. 16, 20, 24; II Cor. 8, 9 etc.).

Căci şi Isaia spunea asemenea, când zicea: „Întăriţi-vă voi mâini slabe şi genunchi fără putere. Fiţi curajoşi şi nu slabi la minte. Liniştiţi-vă şi nu vă temeţi. Căci iată, Dumnezeu a făcut judecată şi va da răsplătire. El Însuşi va veni şi ne va mântui pe noi” (Is. 35, 3-4). Şi vedem de aici, că nu *prin noi*, ci *de la Dumnezeu* a venit ajutorul, prin care trebuie să ne mântuim.

4. Şi iarăşi, Acesta nu va fi *numai om*, Cel ce ne va mântui pe noi, dar nici unul *fără de trup*, ca Îngerii, care nu au trupuri (*sine carne enim Angeli sunt*)[311].

Fiindcă Prorocul vesteşte, zicând: „Niciun bătrân şi niciun Înger, ci Însuşi Domnul îi va mântui, pentru că Îi iubeşte pe ei şi le va da lor să fie liberi” (Is. 63, 9). Iar de faptul că El Se va face om văzut, adică când Cuvântul va da mântuirea, Isaia iarăşi zice cu putere: „Iată, cetatea Sionului: ochii tăi vor vedea mântuirea noastră” (Is. 33, 20).

Şi despre faptul că nu va fi *numai un om*, Cel ce va muri pentru noi, tot Isaia [Ieremia] spune: „Şi Sfântul Domnului şi-a adus aminte de moartea Israelului Său, care a adormit într-un pământ cu morminte. Şi El S-a coborât să vestească lor mântuirea şi i-a mântuit pe ei”[312].

Şi Amos [Miheea] spune acelaşi lucru: „El Se va întoarce şi ne va milui pe noi. El va distruge nedreptăţile

---

[311] Lat. 2, p. 108.

[312] Aici am tradus varianta în limba engleză. *Cf.* Idem, p. 108, n. 6 acest text nu apre în LXX și VUL. Însă, tot de aici aflăm și faptul, că Sfântul Justin Martirul și Filosoful a folosit și el acest verset în *Dialogul cu iudeul Trifon*, dar că l-a pus pe seama Sfântului Ieremia.

În Idem, p. 108, n. 7 însă surpriza e și mai mare dar și dureroasă în același timp, pentru că Sfântul Justin a folosit în *Dialogul cu iudeul Trifon 72* acest verset, l-a pus pe seama Sfântului Ieremia și îi acuză pe evrei că au șters versetul profetic de față din Sfânta Scriptură. Astfel că textul profetic citat aici și de Sfântul Irineu nu se găsește nici în WTT, nici în LXX, nici în VUL, nici în Hexapla, nici în Targume și în niciun alt manuscris vechi al Scripturii.

Vom reda textul sfânt în greacă și latină, pentru ca, măcar aici, să avem profeția mesianică pe care nu o mai regăsim pe nicăieri în edițiile critice:

„᾿Εμνήσθη δὲ Κύριος ὁ Θεὸς ἀπὸ ᾿Ισραὴλ τῶν νεκρῶν αὐτοῦ τῶν κεκοιμημένων εἰς γῆν χώματος, καὶ κατέβη πρὸς αὐτοὺς, εὐαγγελίσασθαι αὐτοῖς τὸ σωτήριον Αὐτοῦ”, *cf.* Idem, p. 108-109, n. 7 și e forma pe care o regăsim la Sfântul Justin Martirul în locul citat supra, pus pe seama Sfântului Ieremia Prorocul.

„Et commemoratus est Dominus Sanctus Israel mortuorum suorum qui dormierant in terra sepultionis: et descendit ad eos evangelisare salutem que est ab eo, ut salvaret eos”, *cf.* Idem, p. 108-109, fiind textul redat de către Sfântul Irineu al Lyonului.

noastre şi va arunca păcatele noastre în adâncul mării" (Mih. 7, 19).

Şi iarăşi, arătându-se locul venirii Sale, el spune: „Domnul vorbeşte din Sion şi El vorbeşte dezvăluit din Ierusalim" (Mih. 4, 2 / Is. 2, 3).

Şi Acesta din partea de sud a lui Iuda [va veni]. De acolo va veni Fiul lui Dumnezeu, Cel care este Dumnezeu şi Care vine din Betleem (*ex Bethleem*)[313].

Fiindcă Domnul S-a născut şi a fost trimis să ducă slava Sa în tot pământul, după cum spune Proorocul Avacum:

„Dumnezeu va veni din sud şi Cel Sfânt din Muntele lui Efraim. Puterea Sa acoperă cerurile şi pământul este plin de slava Sa. Înaintea feţei Sale va merge Cuvântul şi picioarele Sale vor înainta pe câmpuri" (Avac. 3, 3, 5)[314].

Şi acesta arată în mod foarte clar că El este *Dumnezeu* şi că venirea Lui va fi în Betleem şi din Muntele lui Efrem, care este situat spre sud şi că El este om.

Pentru că el a spus: „picioarele Sale vor înainta pe câmpuri". Şi aceasta indică că El e un om.

---

[313] Lat. 2, p. 109.

[314] *Cf.* Ibidem, avem următorul text în latină: „Deus ab Africo veniet, et Sanctus de monte Effrem. Cooperuit coelum virtus Ejus, et laudatione Ejus plena est terra. Ante faciem Ejus proeibit Verbum, et progredientur in campis pedes Ejus". Deci acesta e textul de secol II.

Textul de secol IV-V al *Vulgatei* e însă diferit în mod simțitor de acesta, atât ca grafie cât și în ceea ce privește conținutul:

„Deus ab austro veniet et Sanctus de monte Pharan, semper operuit caelos gloria Eius et laudis Eius plena est terra. Ante faciem Eius ibit mors et agredietur diabolus ante pedes Eius".

Capitolul al 21-lea

Apărarea prorociei lui Isaia de la 7, 14 împotriva falselor interpretări ale lui Teodoţion, Acvila, ale ebioniţilor şi ale evreilor. Autoritatea Septuagintei. Dovada că Hristos a fost născut din Fecioară

1. Astfel, Dumnezeu a făcut pe om şi Domnul Însuşi ne-a mântuit pe noi iar dovada pe care ne-a dat-o a fost Fecioara.

Însă unii, schimbând ceea ce spun Scripturile, zic: „ o tânără femeie va lua în pântece şi va naşte fiu" (*ἰδοὺ ἡ νεᾶνις ἐν γαστρὶ ἕξει*)[315].

Astfel traduce Teodoţion Efeseanul (*Θεοδοτίων ὁ Ἐφέσιος; Theodotion Ephesius*)[316] şi Acvila din Pont (*Ἀκύλας ὁ Ποντικὸς; Aquila Ponticus*)[317], ambii iudei prozeliţi.

Ebioniţii însă, urmând acestora, spun că El a fost născut de Iosif, desfiinţând astfel prin minciuna lor, iconomia minunată a lui Dumnezeu şi dând la o parte mărturia Prorocilor, care vine de la Dumnezeu.

Însă această prorocie a apărut înainte ca poporul să fie strămutat în Babilon, adică e anterioară stăpânirii mezilor şi a perşilor.

Şi aşa a fost tradusă[318], în greceşte, chiar de evreii înşăşi, cu mult înainte de venirea Domnului (*interpretatum vero in Graeco ab ipsis Judaeis multum ante tempora adventus Domini nostri*)[319].

Şi e, fără îndoială, că astfel au făcut evreii şi nu s-au jucat ca noi, să schimbe acele cuvinte. Căci ei au ştiut de viitoarea noastră existenţă şi ne-au adus dovezi din Scripturi, fără ca să ardă propriile lor Scripturi, prin care ne-au arătat că toate neamurile au părtăşie la viaţa veşnică.

Însă ei se înfumurează că fac parte din casa lui Iacov şi din poporul lui Israel şi nu primesc harul lui Dumnezeu.

---

[315] Idem, p. 110.
[316] Ibidem.
[317] Ibidem.
[318] Se referă la traducerea corectă: „Iată *Fecioara* va lua în pântece", nu „*tânăra* femeie".
[319] Lat. 2, p. 111.

2. Căci înainte ca romanii să le stăpânească împărăţia, pe când macedonienii stăpâneau Asia, Ptolemeu, fiul lui Lagus (*Πτολεμαῖος ὁ Λάγου*)[320], dorind să înzestreze biblioteca din Alexandria cu cărţi din toate neamurile, cărţi însă de valoare, a cerut celor din Ierusalim ca să îi dea Scripturile traduse în limba greacă.

Şi aceia (pentru că un timp fuseseră sub stăpânirea macedonenilor), au trimis lui Ptolemeu 70 de bătrâni, care erau pricepuţi în Scripturi şi în modul de a traduce şi aceştia s-au străduit să le împlinească dorinţa.

Însă el, dorind să-i testeze / să-i încerce pe fiecare în parte, de teamă să nu schimbe ceva din text şi nici să se consulte unul cu altul în aşa fel, încât să ascundă adevărul Scripturilor prin interpretările lor, i-a separat pe unul de altul, şi le-a poruncit tuturor să facă aceeaşi traducere.

Şi le-a poruncit să traducă toate cărţile [Scripturii]. Însă când s-au strâns cu toţii la un loc înaintea lui Ptolemeu şi fiecare şi-a comparat traducerea cu a celuilalt, atunci Dumnezeu a fost preaslăvit şi s-a cunoscut că Scripturile sunt cu adevărat dumnezeieşti.

Căci toţi citindu-şi traducerile în comun, traducere pe care fiecare o făcuse singur, au înţeles, că scriseseră aceleaşi cuvinte şi aceleaşi nume de la un cap la altul, în aşa fel încât neamurile puteau cunoaşte Scripturile acestea traduse sub insuflarea lui Dumnezeu (κατ' ἐπίπνοιαν τοῦ Θεοῦ; *per aspirationem Dei*)[321].

Şi nu s-au mirat că Dumnezeu a făcut acest lucru. Căci Dumnezeu, atunci când poporul era dus în robia lui Nabucodonosor şi când Scripturile au fost corupte (*διαφθαρεισῶν τῶν Γραφῶν*; *corruptis Scripturis*)[322] şi când, după 70 de ani, evreii s-au întors în pământul lor, în vremea lui Artaxerxes, regele perşilor, El a inspirat / a insuflat pe preotul Esdra (Ἔσδρᾳ)[323], din seminţia lui Levi şi acesta a refăcut cuvintele Prorocilor de la început şi a restabilit, împreună cu poporul, Legea lui Moise (I Esdra 7, 6; Neem. 8, 3-4, 13-14, 18; 9, 3).

---

320 Idem, p. 111-112.
321 Idem, p. 114.
322 Ibidem.
323 Ibidem.

3. Şi astfel Scripturile au fost traduse cu fidelitate şi prin harul lui Dumnezeu (*cum tanta igitur veritate et gratia Dei interpretatae sint Scripturae*)[324].

Şi, prin acestea, Dumnezeu ne-a pregătit pe noi pentru a primi în credinţă pe Fiul Său şi ne-a păstrat nouă Scripturile nerăstălmăcite în Egipt, unde casa lui Iacov înflorea, căci veniseră din cauza foametei din Canaan şi unde, de asemenea, Domnul nostru s-a retras, când era prigonit de către Irod.

Această traducere a Scripturilor a vorbit, mai întâi, de pogorârea Domnului nostru pe pământ şi a fost înaintea apariţiei creştinilor, căci Domnul nostru s-a născut în al 41-lea an de domnie al lui Augustus (*natus est enim Dominus noster circa primum et quadragesimum annum Augusti imperii*[325])[326].

Însă Ptolemeu, sub care s-au tradus Scripturile fusese mai înainte, după cum am spus, pe când aceşti[327] oameni se dovedesc neruşinaţi şi obraznici (*impudorati et audaces*)[328], dacă vor acum să arate o altă traducere (*aliter interpretationes*)[329].

Căci noi respingem cele ale lor din Scripturi şi credem, împotriva lor, în venirea Fiului lui Dumnezeu.

Şi credinţa noastră este întărită şi fără nicio invenţie şi este singura adevărată (*sola vera*)[330], după cum dovedesc Scripturile cu claritate şi despre care am spus deja multe lucruri.

Şi, la fel, este şi învăţătura Bisericii: fără nicio adăugire (*sine interpolatione*)[331].

Pentru că, Apostolii au fost mai înaintea datei când au apărut ereticii şi au fost de acord cu această traducere[332]. Şi traducerea e în armonie cu Tradiţia Apostolilor[333].

---

[324] Ibidem.
[325] Idem, p. 115.
[326] Naşterea Mântuitorului s-a petrecut în al 41 an de domnie al lui Augustus. Însă, *cf.* *** *Împăraţii Romei*, editată de Manfred Clauss, trad. din lb. germană de Adolf Armbruster, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 2001, p. 28, Augustus a domnit între 27 în d. Hr. şi 14 d. Hr. Trebuie însă aprofundată această dată.
[327] Care au tradus fals prorocia Sfântului Isaia.
[328] Lat. 2, p. 115.
[329] Ibidem.
[330] Ibidem.
[331] Ibidem.
[332] Adică cu textul Septuagintei.
[333] Mărturie răspicată asupra autorităţii absolute a Septuagintei.

Fiindcă Petru, Ioan, Matei şi Pavel şi toţi în parte, câţi i-au urmat lor, au vorbit despre toate prorociile, după traducerea pe care o dăduseră [cei 70 de] bătrâni.

4. Căci unul şi acelaşi Duh al lui Dumnezeu, Care a vestit prin Proroci cele ce se vor petrece şi venirea Domnului, a dat şi bătrânilor dreapta traducere / interpretare, a celor cu adevărat prorocite.

Şi El Însuşi, prin Apostoli, a vestit că a venit plinirea vremii şi înfierea, că Împărăţia Cerurilor s-a apropiat şi că El va locui în cei care cred în Cel ce S-a născut din Fecioară, în Emanuel.

Şi acest lucru ei[334] l-au arătat când au spus, că înainte ca Iosif să fie împreună cu Maria, adică Ea fiind Fecioară, „s-a aflat având în pântece de la Sfântul Duh" (Mt. 1, 18).

Şi Îngerul Gavriil i-a zis Ei: „Duhul Sfânt Se va pogorî peste Tine şi puterea Celui Prea Înalt Te va umbri. Pentru aceea şi Sfântul, Care Se va naşte din Tine, Fiul lui Dumnezeu Se va chema" (Lc. 1, 35).

Şi tot Îngerul i-a spus lui Iosif: „Acestea toate s-au făcut, ca să se împlinească ceea ce s-a spus prin Prorocul Isaia: *Iată, Fecioara va lua în pântece*" (Mt. 1, 22-23).

Iar bătrânii, astfel au tradus cuvintele spuse de Isaia:

„Şi Domnul[335] a spus lui Ahaz: <Cere un semn de la Domnul Dumnezeul tău din adâncurile cele de jos sau din înaltul celor de sus>.

Şi Ahaz a zis: <Nu cer [nimic], căci nu voi ispiti pe Domnul>. Şi el[336] a zis: <Nu vă ajunge că obosiţi pe oameni, de vreţi să obosiţi cu ele şi pe Domnul?

De aceea Domnul vă va da un semn: Iată, Fecioara va lua în pântece şi va naşte Fiu şi veţi chema numele lui Emanuel.

Lapte şi miere va mânca, înainte de a cunoaşte să arunce lucrurile rele şi să aleagă ceea ce e bun. Pentru că înainte ca Pruncul acesta să cunoască binele sau răul, El nu va consimţi răului, fiindcă poate alege ceea ce este bine >" (Is. 7, 10-16)[337].

[334] Sfinţii Apostoli.
[335] În ed. BOR 1988 avem numele Sfântului Isaia, şi o discuţie între Isaia şi Ahaz şi nu între Domnul şi Ahaz. Putem înţelege că Domnul era Cel care a cerut prin Sfântul Isaia.
[336] Sfântul Isaia.
[337] Versetul al 16-lea în ediţia ireniană este cu mult diferit de ediţia noastră. Este un loc pur hristologic în textul Sfântului Irineu.

Astfel, cu mare grijă a fost Sfântul Duh, pentru că s-a spus că El Se naşte dintr-o Fecioară, dar că după firea Sa El este Dumnezeu, căci numele Emanuel acest lucru îl indică[338].

Şi El arată că Acesta[339] e om, când spune despre El: „va mânca lapte şi miere". Dar spune că va fi, în acelaşi timp, un Prunc, pentru că s-a spus: „înainte ca El să cunoască binele şi răul".

Şi toate cuvintele nu ne vorbesc decât despre un Prunc omenesc. Dar prin aceea că: „nu va consimţi răului, fiindcă poate să aleagă ce e bine", se arată că e şi Dumnezeu.

Căci prin faptul că mănâncă lapte şi miere noi înţelegem numai că El este om, dar prin aceea că e numit Emanuel, înţelegem că El este Dumnezeu întrupat.

5. Şi când El a spus: „Ascultă, casa lui David!" (Is. 7, 13), El a arătat pe Cel pe care Dumnezeu i-L făgăduise lui David, că va fi un vlăstar din coapsele Sale şi Împărat veşnic şi, în acelaşi timp, că S-a născut din Fecioară, din neamul lui David.

Căci de aceea El făgăduise un Împărat din „rodul pântecului său", pentru ca să ne facă să înţelegem că e *o zămislire feciorească*.

Şi, la fel, „rodul copaselor sale" sau „rodul seminţiei sale" ne vorbesc despre *naşterea unui om* şi *despre o Fecioară care zămisleşte*.

Şi, tocmai de aceea, în această făgăduinţă, Scriptura exclude cu totul aportul bărbăţiei cuiva, căci e cert că El nu a fost născut din voinţa bărbatului.

Însă s-a vorbit despre „rodul pântecelui", pentru a se arăta că El S-a născut din Fecioară, după cum mărturiseşte Elisabeta, când, fiind plină de Sfântul Duh, a zis către Maria: „Binecuvântată eşti Tu între femeie şi binecuvântat este Rodul pântecelui Tău" (Lc. 1, 42).

Şi Sfântul Duh a rostit, pentru cei care doresc să asculte, că făgăduinţa lui Dumnezeu, că va ieşi un Împărat, ca rod al pântecelui lui David, s-a împlinit în naşterea din Fecioară, adică din Maria.

Iar cei care dau o altă traducere a textului lui Isaia şi spun: „Iată, o tânără femeie va lua în pântece şi va naşte fiu" sau cei care Îl desemnează pe El ca *fiu al lui Iosif*, dând o altă interpretare făgăduinţei făcută lui David, le spunem că

---

[338] Adică dumnezeirea lui Hristos.
[339] Hristos.

Dumnezeu a făgăduit naşterea Lui, ca un rod al pântecelui său, adică cornul Împăratului Hristos. Însă ei nu vor înţelegea altceva, decât traducerea pe care ei şi-au făcut-o.

6. Căci atunci când Isaia a spus: „din adâncurile cele de jos sau din înaltul celor de sus” (Is. 7, 11), n-a indicat decât, că „Cel ce S-a Pogorât din cer, nu e decât Cel ce S-a înălţat la cer” (Efes. 4, 10).

Şi, prin aceea că a zis: „Domnul Însuşi vă va da un semn” (Is. 7, 14), el nu vorbeşte decât despre naşterea lui Hristos, care nu s-a împlinit în alt fel, decât prin Domnul, Dumnezeul tuturor şi Dumnezeu Însuşi a dat un semn casei lui David.

Căci ce semn mare era, dacă o tânără femeie ar fi născut, căci asta se petrece cu toate femeile? Dar un lucru nemaiîntâlnit s-a petrecut pentru mântuirea noastră, pe care omul a primit-o cu ajutorul lui Dumnezeu, acela că a văzut o naştere nemaiîntâlnită până acum, o naştere din Fecioară.

Căci acesta era semnul pe care l-a dat Dumnezeu, pe care omul nu avea cum să-l facă.

7. Şi de aceea, şi Daniel, văzând mai înainte venirea Sa a spus, că o piatră a fost tăiată fără mână omenească şi ea a venit în lume (Dan. 2, 34).

Şi prin aceea că a fost tăiată „fără mână omenească”, aceasta nu înseamnă decât, că El a venit în lume fără să fie ajutat de mâini, după cum taie oamenii piatra.

Căci Iosif nu a luat parte la naşterea Lui[340], ci singură Maria a conlucrat la planul / sfatul cel mai dinainte stabilit [al lui Dumnezeu].

Căci Piatra aceasta pământească S-a născut prin puterea şi înţelepciunea lui Dumnezeu.

De aceea spune Isaia: „Aceasta zice Domnul: Iată, Eu pun la temelia Sionului o piatră preţioasă, aleasă, care va fi pusă în capătul unghiului ca să fie cinstită” (Is. 28, 16).

Astfel noi înţelegem că El a venit în trup omenesc, dar nu din voinţa omului, ci din voinţa lui Dumnezeu (*non ex voluntate viri, sed ex voluntate Dei*)[341].

8. Şi Moise a dat un tip, ca rod al său pe pământ, în sensul că, prin întrupare s-a dat ceva în opoziţie cu egiptenii, după cum era în planul prestabilit al lui Dumnezeu.

---

[340] Adică nu s-a făcut prin sământa lui Iosif, cu aportul unui bărbat.
[341] Lat. 2, p. 118.

Căci egiptenii au dat mărturie că degetul lui Dumnezeu (Ieş. 8, 19) a lucrat mântuirea poporului şi nu fiul lui Iosif.

Căci, dacă era fiul lui Iosif[342], cum putea fi mai mare decât Solomon, şi mai mare decât Iona şi decât David, când El a fost născut din aceeaşi sământă, şi a fost un urmaş al acestora? Şi cum l-ar mai fi binecuvântat pe Petru, dacă el L-ar fi cunoscut deja ca Fiul Dumnezeului Celui Viu?

9. Iar, dimpotrivă, dacă El e fiul lui Iosif, atunci nu putea fi, după Ieremia, *rege* sau *moştenitor*. Pentru că Iosif era cunoscut ca fiu al lui Ioachim[343] şi al lui Iehonia, după cum Matei spune în genealogia sa (Mt. 1, 11).

Însă Iehonia şi toţi ai lui au fost dezmoşteniţi. Căci spune Ieremia: „După cum Eu sunt viu, spune Domnul, dacă Iehonia, fiul regelui Ioachim din Iuda ar fi fost pecete / sigiliu pe mâna Mea dreaptă, Eu [tot] îl voi trimite în altă parte şi îl voi da în mâinile celor care caută viaţa lui" (Ier. 22, 24).

Şi iarăşi:

„Iehonia este necinstit, ca un vas nefolositor, pentru că a fost trimis într-o ţară pe care nu o cunoaşte. Pământenilor, ascultaţi cuvântul Domnului! Scrie acestui om că este dezmoştenit şi niciun urmaş al său nu va sta pe tronul lui David, nu va fi înstărit şi nu va ajunge rege în Iuda" (Ier. 22, 28-30).

Şi iarăşi, Dumnezeu spune tatălui său Ioachim:

„Aşadar acestea zice Domnul despre tatăl său Ioachim, regele din Iuda. Nimeni nu va sta pe tronul lui David iar trupul său va fi aruncat în arşiţa zilei şi în gerul nopţii. Şi Eu voi privi peste el şi peste fiii săi, şi voi aduce peste ei, şi peste cei ce locuiesc în Ierusalim, şi peste Iudeea, toate relele pe care le-am vestit împotriva lor" (Ier. 36, 30-31).

După acestea, cei care spun că El a fost născut din Iosif şi în acesta Îşi pun nădejdea, aceia se dezmoştenesc din Împărăţie, căzând sub blestemul şi mustrarea făcută lui Iehonia şi urmaşilor săi.

---

[342] Se referă la Sfântul Iosif, logodnicul Prea Curatei.

[343] Ioachim nu apare, în mod nominal, în genealogia mateiană din LXX.

Căci de aceea ni s-a vorbit despre Iehonia, fiindcă Sfântul Duh văzuse mai înainte pe învăţătorii de rele învăţături[344].

Şi ei[345] pot învăţa de aici, că din sămâna lui, a lui Iosif, El nu Se putea naşte ci, conform promisiunii lui Dumnezeu, Se va naşte din pântecele lui David, acest Împărat veşnic, care va strânge toate lucrurile în Sine şi va uni întru El pe omul cel vechi.

10. Căci după cum prin neascultarea unuia a intrat păcatul şi moartea s-a întins peste tot prin păcat, tot la fel prin ascultarea Altuia, Care era Drept, s-a dat viaţă acelora, care, nu demult, erau morţi.

Şi, ca şi Adam cel întâi plăsmuit, a cărui fiinţă era din pământ neprelucrat şi, de aceea, feciorelnic (*virgin soil*) (*de rudi terra, et de adhuc virgine*)[346] [„pentru că Dumnezeu nu trimisese încă ploaie, şi omul nu fusese făcut" (Fac. 2, 5)], şi care fusese făcut de mâna lui Dumneze, adică de Cuvântul lui Dumnezeu, pentru că „toate prin El S-au făcut" (In. 1, 3), şi Domnul a luat ţărână din pământ şi l-a zidit pe om, tot la fel, El, Cuvântul, a recapitulat pe Adam întru Sine (*recapitulans in Se Adam*)[347], primind să Se nască cu adevărat, [naştere] prin care a putut să strângă întru Sine pe Adam, din Maria, Cea care era Fecioară[348] (*ex Maria, Que adhuc erat Virgo*)[349].

---

[344] Argumentul acesta al Sfântului Irineu, pentru a arăta că Domnul nu e fiul trupesc al Sfântului Iosif, cu siguranţă, că nu ar fi fost inventat de către apologiştii moderni. Traducând acest pasaj, am înţeles şi mai bine, dar şi cât de bine ar fi să actualizăm, modul apologetic strict scriptural al Sfinţilor Părinţi din vechime, care a început să ne lipsească cu desăvârşire nouă, celor de astăzi.
Când se pune astăzi problema „fraţilor Domnului", apologistul ortodox citează numai locurile Evangheliei, unde se vorbeşte despre naşterea Domnului şi se explică faptul, că: „nu o cunoscuse pe Ea", se referă la timpul de dinainte şi de după naşterea Domnului.
Însă Sfântul Irineu explică genealogia de la Sfântul Matei prin cuvintele profetice ale Sfântului Ieremia, care s-au împlinit. El deduce consecinţele reale, istorice ale unei profeţii. Dar ca să porneşti de atât de departe pentru un argument, necesită o cunoaştere perfectă nu numai a literei Scripturii dar, mai ales, o cunoaştere adâncă a ei, duhovnicească.

[345] Ereticii.

[346] Lat. 2, p. 120.

[347] Ibidem.

[348] Recapitularea lui Adam, se înţelege de aici, e primirea firii curate a Sfântului Adam. El a primit firea Protopărintelui nostru din Prea Curata Fecioară, fără să aibă vreo pată. De aceea l-a luat în sine pe Adam, pentru că a luat firea lui, pe care Dumnezeu i-o dăduse, adică *firea fără păcat*.

[349] Lat. 2, p. 120.

Astfel, dacă primul Adam a fost om, ca şi tatăl său, şi El s-a născut din sămânţa omenească, e drept să spunem că al doilea Adam a fost fiul lui Iosif.

Dar, dacă primul a fost luat din ţărână şi Dumnezeu e Creatorul său, asta înseamnă că Al doilea, recapitulând pe toate întru Sine, fiind făcut om de către Dumnezeu, e analog întru câtva cu primul om, în ceea ce priveşte naşterea Lui.

Atunci, de ce nu L-a făcut Dumnezeu din ţărână, ci din Maria? Pentru aceea, că nu trebuia să se formeze o altă fiinţă, nici alţii care să fie mântuiţi, ci numai cei adunaţi în Hristos, care vin din Adam, ca analogia să se păstreze.

Capitolul al 22-lea

Hristos Şi-a asumat trupul nostru, zâmislindu-Se şi născându-Se de către Fecioara Maria

1. De aceea, cei care spun că *El nu S-a întrupat din Fecioară* greşesc enorm de mult şi pentru aceasta se depărtează de moştenirea trupului[350], fiindcă resping analogia [dintre El şi Adam].

Căci dacă unul vine din pământ şi e plăsmuit de mâna şi lucrarea lui Dumnezeu, pe când Celălalt nu e făcut de mâna şi lucrarea lui Dumnezeu, atunci Cel care a fost făcut după chipul şi asemănarea primului, în acest caz, nu păstrează analogia omului şi lucrarea Sa e fără putere, pentru că nu ne poate arăta înţelepciunea Sa.

Dar aceasta se spune, ca şi când El ar fi părut a fi Mântuitorul dar nu a fost sau ca și când El S-ar fi făcut om, dar nu ar fi vorbit ca un om.

Căci dacă El nu a primit firea trupului dintr-o fiinţă omenească, atunci nici nu a fost *om* sau *Fiu al omului*.

Iar dacă El nu S-a făcut *ca noi*, atunci nu e niciun mare lucru că El *a pătimit* şi *a îndurat*.

Însă fiecare dintre noi am primit un trup din pământ şi sufletul l-am primit, în mod duhovniceşte, de la Dumnezeu.

De aceea, dacă Cuvântul lui Dumnezeu S-a făcut om, recapitulând în Sine lucrul mâinilor Sale, pentru aceasta El spune despre Sine că este *Fiul omului* şi îi fericeşte „pe cei blânzi, pentru că aceia vor moşteni pământul" (Mt. 5, 5).

Şi Apostolul Pavel, de aceea spune în *Epistola către Galateni*, în mod clar: „Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie" (Gal. 4, 4).

Şi iarăşi, în cea *către Romani*, el spune: „Despre Fiul Său, Care S-a născut din sămânţa lui David, după trup, Care a fost predestinat / mai înainte rânduit Fiul al lui Dumnezeu cu putere, după Duhul sfinţeniei, prin învierea Sa din morţi, Domnul nostru, Iisus Hristos" (Rom. 1, 3-4).

2. Şi e fără rost să mai spun că, în acest caz, El vine din Maria. Căci pentru ce Se trage din Ea, dacă nu a luat nimic de la Ea?

---

[350] A trupului lui Hristos, a Împărăţiei lui Dumnezeu.

Şi, mai mult, dacă El nu a luat nimic din Maria, atunci niciodată nu va folosi nimic din cele pe care le produce pământul, dacă nu are un trup pe care să-l hrănească şi nici nu e înfometat niciodată, după ce posteşte 40 de zile ca Moise şi Ilie, nici trupul Său nu înseteazā după apă.

Şi astfel, nici Ioan nu trebuia să spună despre Sine: „Dar Iisus, fiind slăbit de drum, S-a aşezat să se odihnească" (In. 4, 6), nici David nu ar fi trebuit să spună mai înainte despre El: „Adăugat-au durere rănilor Mele" (Ps. 68, 30), nici n-ar fi trebuit să plângă pentru Lazăr (In. 11, 35) şi nici să aibă sudoarea ca picături mari de sânge (Lc. 22, 44), nici să spună: „Prea întristat este sufletul Meu" (Mt. 26, 38) şi atunci când a fost străpâns [cu suliţa], să nu fi curs sânge şi apă (In. 19, 34).

Căci toate acestea sunt spuse despre trupul, care se trage din pământ, pe care El l-a recapitulat întru Sine şi prin care a mântuit lucrul mâinilor Sale.

2. De aceea, Luca spune în genealogia sa despre neamurile Domnului nostru, începând de la Adam, cum că sunt 72 de neamuri (Lc. 3, 23-28), de la început şi până la sfârşit şi prin aceasta a arătat, că El a asumat întru Sine toate neamurile, care se trag din Adam şi care erau risipite şi pe toate limbile şi neamurile de oameni le-a unit cu Adam însuşi.

Iar Pavel îl denumeşte pe Adam, ca „chip al Celui care va veni" (Rom. 5, 14), din cauză că Cuvântul, Făcătorul tuturor lucrurilor, a pregătit mai dinainte pentru Sine viitoarea mântuire a neamului omenesc, unindu-i cu Fiul lui Dumnezeu.

Căci Dumnezeu prestabilise / predestinase ca primul om să fie trupesc, pentru ca să fie mântuit de Cel duhovnicesc.

Şi era normal ca Cel preexistent să mântuiască şi trebuia să mântuiască Cel ce a făcut pe oameni ca să existe şi nu o Fiinţă, care nu există în realitate.

4. În acord cu acest plan[351], Fecioara Maria S-a arătat ascultătoare, când a zis: „Iată Roaba Domnului. Fie Mie după cuvântul tău" (Lc. 1, 38).

Dar Eva a fost neascultătoare. Pentru că ea nu a ascultat, deşi era şi ea *fecioară*. Şi ea, deşi avea un soţ, pe Adam, erau totuşi feciorelnici.

---

[351] După paralela Sfântul Adam – Hristos, începe paralela Sfânta Eva – Pururea Fecioară Maria.

Pentru că în Paradis: „erau amândoi goi şi nu se ruşinau” (Fac. 2, 25). Căci ei fuseseră creaţi cu puţin timp mai înainte şi nu înţeleseseră naşterea pruncilor.

Căci era necesar să vină la o vârstă matură[352] şi asta, numai prin trecerea timpului. Însă ea s-a făcut neascultătoare şi s-a făcut cauză a morţii, care a intrat în ea şi în întregul neam omenesc.

Iar Maria, având la fel logodire cu un bărbat şi fiind Pururea Fecioară, prin faptul că a ascultat, a devenit cauza mântuirii, atât a Sa, cât şi a întregului neam omenesc.

Și din această cauză, faptul că prima[353] era o femeie logodită cu un om şi soţia celui cu care era logodită, şi ea era, totuşi, *fecioară*, indica o asemănare a Evei cu Maria, din cauză că Aceasta era împreună cu acela, dar, de fapt, erau despărţiţi, mai presus de rostul celor care se unesc [prin căsătorie].

Căci prima [căsătoria] se împlineşte prin a doua [fecioria], fiindcă cea din urmă dă primeia libertatea[354].

Și în aceasta, de fapt, se întâmplă că prima înţelegere [căsătoria] se dezleagă şi te leagă a doua [fecioria], dar a doua leagă ceea ce prima a ascuns / a tăinuit.

Și din această raţiune Domnul mărturiseşte că cel dintâi e ultimul, şi ultimul e cel dintâi (Mt. 19, 30). Și Prorocul de asemenea spune, zicând: „în locul părinţilor tăi, ţi s-au născut ţie fii” (Ps. 44, 19).

Pentru că Domnul, fiind „Primul-născut dintre morţi” (I Cor. 15, 20) şi primind în sânul Său pe părinţii cei vechi, i-a re-născut în viaţa lui Dumezeu, Căci S-a făcut începătorul vieţii acestora, după cum Adam s-a făcut începătorul morţii tuturor.

De aceea şi Luca, arătând genealogia Domnului, s-a îngrijit s-o ducă până la Adam, arătând prin aceasta că El a re-născut pe toţi întru Evanghelia vieţii şi nu ei pe El.

Și astfel nodul neascultării Evei l-a dezlegat ascultarea Mariei. Pentru că fecioara Eva a trecut repede la necredinţă,

---

[352] Sfântul Irineu înţelege că ei erau prea tineri ca să procreeze, când erau în Paradis.
[353] Sfânta Eva.
[354] Căsătoria se împlineşte prin feciorie. Atunci când căsătoria atinge simţul fecioriei, atunci cei căsătoriţi simt libertatea duhovnicească a fecioriei, pe care o umbrea posedarea celuilalt. În trăirea fecioriei, iubirea celor căsătoriţi e trăită în expresia ei duhovnicească, deplină, adâncă, nemaifiind contaminată de poftă, de dominare, de supunere a femeii de către bărbat.

pe când Fecioara Maria a trăit libertatea prin credinţă (*solvit per fidem*)[355].

[355] Lat. 2, p. 124.

Capitolul al 23-lea

Argumentele împotriva lui Taţian, prin care se arată că se împacă dreptatea cu mila lui Dumnezeu, căci primul Adam a fost primul părtaş la mântuirea pe care Hristos a dat-o tuturor

1. De aceea a fost necesar ca Domnul să vină şi să caute oaia cea pierdută şi să recapituleze, adică să cuprindă pe toţi în mântuirea Sa.

Şi, căutând lucrul mâinilor Sale, a mântuit pe omul pe care l-a făcut după chipul şi asemănarea Sa, adică pe Adam, umplând toate timpurile condamnate de către El, pe cele care s-au plecat spre neascultare, acele vremuri „pe care Tatăl le-a pus întru puterea Sa" (F. Ap. 1, 7).

Şi trebuia să se facă aceasta, pentru ca întreaga iconomie a mântuirii omului să cuprindă toate după buna plăcere a Tatălui, în sensul că Dumnezeu nu poate fi învins, nici nu poate să fie fără înţelepciune, în comparaţie cu făpturile Sale.

Căci dacă omul, care a fost creat de Dumnezeu ca să fie viu, după ce a pierdut viaţa, a fost blestemat prin şarpe, care l-a minţit pe el, şi nu s-a mai putut întoarce la viaţă, ci a fost lăsat pentru totdeauna în moarte, Dumnezeu însă, nu a fost învins prin aceasta, ci a zdrobit viclenia şarpelui prin puterea Sa.

Fiindcă Dumnezeu este de nebiruit şi a răbdat îndelung[356]. Şi a arătat îndelungă răbdare în a pedepsi pe om şi l-a încercat întru toate, după cum am arătat, pentru ca al Doilea om să lege pe cel puternic[357] şi să-l jefuiască de bunurile sale, stricând moartea şi înviind pe omul care murise.

Căci primul Adam s-a făcut un vas posedat [de Satana], pe care îl ţinea sub puterea sa, adică ajungând, prin păcatul său, un om nedrept şi stăpânit de mireasma morţii, care îl lega de moarte.

---

[356] Dumnezeu a răbdat îndelung pe omul păcătos, nu l-a lovit peste măsură, nu i-a făcut şi mai grea existenţa lui diminuată, parazitară. El l-a încercat pe om, l-a pus la încercare, pentru ca să Îl primească pe Fiul.

[357] Pe Satana.

Căci atunci când le-a promis că vor fi *dumnezei*[358], deşi nu puteau fi prin ei înşişi, omul s-a dat pe sine morţii. Şi acela a dus pe om în robie. Tocmai de aceea era cu dreptate ca omul să fie întors la Dumnezeu. Şi omul, care era rob, a fost eliberat din legăturile blestemului.

2. Şi despre acest Adam e vorba, dacă vrem să vorbim după adevăr, care a fost plăsmuit primul între oameni şi despre care Scripturile spun, că Domnul a zis: „Să facem om după chipul şi asemănarea Noastră” (Fac. 1, 26).

Iar noi suntem cu toţii din el şi dacă suntem din el, atunci noi am moştenit cu toţii păcatul lui (*his title*).

Şi dacă omul e mântuit, atunci este făcut asemenea cu cel care a fost creat prima dată şi care era menit să se mântuiască. Căci ar fi fost absurd ca acela, care era adânc rănit de vrăjmaş şi a fost primul care a căzut în robie, să nu fie mântuit de către Cel, Care l-a biruit pe vrăjmaş, şi ca acest fiu al Său, primul zidit, să fie lăsat în robie.

Căci în acest caz s-ar arăta că vrăjmaşul nu a fost biruit încă, dacă vechiul jefuitor[359] ar fi rămas cu el[360].

Şi să dăm un exemplu. Dacă o putere războinică ar fi venit peste vrăjmaşii noştri şi i-ar fi legat pe ei şi i-ar fi dus în robie iar noi le-am fi slujit pentru mult timp acestora în aşa fel, încât să ne fi născut copiii între ei, şi cineva, fiindu-i milă de cei din robie, ar fi venit împotriva acestei puteri războinice, atunci cel care ne-a eliberat nu a făcut un act de dreptate, pentru că el a eliberat numai pe copiii acelora care au fost robi, de la cei care îi ţinuseră în robie pe părinţii lor, şi care au apărut mai târziu, din cei care fuseseră robiţi de vrăjmaşii lor.

Căci el i-a răzbunat pe aceia, prin faptul că a dat libertate copiilor acelor părinţi, dar nu şi pe părinţii lor, care pătimiseră, de fapt, robia. Însă Dumnezeu nu e lipsit nici de putere şi nici de dreptate, căci a ajutat pe om şi i-a redat lui libertatea întru El.

3. Şi aceasta a fost raţiunea pentru care, imediat după ce Adam a păcătuit, Scriptura spune, că El nu a blestemat personal pe Adam, ci pământul (Fac. 3, 17).

Şi cu referire la acest lucru, unul din cei vechi[361] a spus: „Dumnezeu a blestemat pământul ca acela să nu rămână în om”.

---

[358] Satana.
[359] Idem.
[360] Cu Sfântul Adam.

Însă omul a primit pedeapsa pentru păcatul său, prin aceea că lucrează cu trudă pământul şi îşi mănâncă pâinea în sudoarea feţei şi se reîntoarce în ţărâna din care a fost luat (Fac. 3, 17-19).

La fel şi femeia a primit să nască cu durere, cu gemete şi spasmuri şi să se supună bărbatului ei şi să-i slujească (Fac. 3, 16).

Aşa că ei nu au pierit cu totul prin blestemul lui Dumnezeu, însă nici nu au rămas nedojeniţi de către El, pentru că L-au dipreţuit pe Dumnezeu.

Însă tot blestemul în deplinătatea sa a căzut peste şarpe, care i-a momit (seduxerat[362]; *beguiled*) pe ei. Căci stă scris: „Şi Dumnezeu a zis către şarpe: Din cauză că tu ai făcut aceasta, blestemat eşti între toate animalele şi fiarele pământului"(Fac. 3, 14).

Şi acelaşi lucru l-a spus Domnul şi în Evanghelie, celor care vor fi de-a stânga: „Depărtaţi-vă de la mine, blestemaţilor, în focul cel veşnic, pe care Tatăl l-a pregătit pentru Satana şi îngerii săi" (Mt. 25, 41).

Şi aici se spune că focul cel veşnic (*aeternus ignis*)[363] nu fusese pregătit la început pentru om, ci pentru că el[364] a momit pe om, [omul] şi-a cauzat această rană.

Şi pentru el, zic, pentru întâiul apostat şi pentru îngerii care au căzut împreună cu el, tocmai pentru ei este focul, dar şi pentru cei care simt, ca şi el, să facă lucruri viclene, fără să se pocăiască şi fără să le pară rău pentru ceea ce au făcut.

4. Acest lucru l-a făcut Cain. Căci el a fost sfătuit de către Dumnezeu ca să-şi păstreze liniştea (Fac. 4, 7), deoarece nu gândea drept faţă de ceea ce îi revenea fratelui său iar invidia şi răutatea îl stăpâneau.

Dar el nu numai că nu a aceeptat [sfatul Său], ci a adăugat păcat peste păcat. Şi prin aceasta nu a arătat decât ce gândea în mintea lui.

Căci el plănuise ceva şi şi-a dus planul până la sfârşit. S-a aruncat asupra lui şi l-a omorât (Fac. 4, 8).

Şi Dumnezeu a supus pe cel drept celui nedrept, ca primul să dovedească că pentru lucrurile sale drepte suferă, iar ultimul să se arate că e nedrept, prin omorul pe care l-a săvârşit.

---

[361] Nu ştiu la cine se referă. Nici în Lat. 2, p. 126 nu se indică cine este autorul acestei ziceri.

[362] Lat. 2, p. 126.

[363] Ibidem.

[364] Satana.

Însă el[365] nu s-a oprit numai aici, nici nu s-a oprit degrabă din faptele sale cele rele. Căci fiind întrebat unde este fratele lui, el a spus: „Nu ştiu! Oare sunt păzitorul fratelui meu?” (Fac. 4, 9).

Şi, prin acest răspuns, el a arătat cât de mare şi de adâncă este viclenia lui.

Căci dacă e un lucru rău să-ţi ucizi fratele, cu atât mai rău este să fii obraznic şi ireverenţios, atunci când Îi răspunzi lui Dumnezeu, Cel ce ştie toate.

Iar Cain se lupta cu El. Şi, din această cauză, el şi-a purtat blestemul peste tot (Fac. 4, 12), fiindcă s-a dat pe sine, fără niciun scop, ca să păcătuiască şi pentru că s-a arătat fără adoraţie către Dumnezeu şi nu s-a arătat tulburat pentru fapta sa fratricidă.

5. Însă cazul lui Adam nu e asemănător cu acesta, ci e diferit de el. Pentru că el a fost momit de un altul sub pretextul că va deveni *nemuritor* şi imediat a fost cuprins de teamă şi de cutremur şi s-a scuns.

Şi chiar dacă nu a putut să scape de Dumnezeu, căci într-o stare de confuzie a călcat porunca Sa, el s-a simţit nevrednic să apară înaintea lui Dumnezeu şi să vorbească cu El.

Acum însă, „frica de Domnul este începutul înţelepciunii” (Ps. 110, 10; Pilde 1, 7; 9, 10; Sirah 1, 14).

Mintea care păcătuieşte este condusă spre pocăinţă şi Dumnezeu varsă mila Sa peste cei ce se pocăiesc.

Şi Adam şi-a arătat pocăinţa sa. Căci aceea l-a condus să se acopere cu cingătoarea (*girdle*) din frunze de smochin, deşi erau multe frunze [acolo].

Şi el a ales-o pe cea mai dureroasă / iritantă pentru trupul său[366].

Căci a ales o îmbrăcăminte, care să arate ascultarea sa, fiind copleşit de frica de Dumnezeu (*being awed by the fear of God*).

Şi luptă [în aceleşi timp, prin această îmbrăcăminte] cu păcatul, cu slăbiciunea poftei trupului său.

Căci el pierduse dispoziţia sa naturală şi mintea lui copilărească şi începuse să cunoască lucrurile rele.

---

[365] Cain.

[366] Iată, că Sfântul Irineu vorbeşte nu numai de păcatul Sfântului Adam, ci şi de pocăinţa sa mântuitoare. El vede în îmbrăcămintea lor un semn al pocăinţei adânci. Sfântul Adam şi-a început pocăinţa fiind încă în Paradis şi, cu atât mai mult, în afara lui.

Se încinge pentru a-şi înfrâna pofta sa şi a soţiei sale, temându-se de Dumnezeu şi aşteptându-L pe El să vină şi să-i sfătuiească în lucrurile pe care să le facă.

Şi, prin aceasta, el nu spune decât: am fost neascultător şi am pierdut haina sfinţeniei (*robe of sanctity*), pe care o aveam de la Duhul. Acum cunosc că sunt vrednic să mă acopr cu aceste frunze, care nu au nicio slavă şi să-mi chinui trupul cu această îmbrăcăminte întotdeauna, umilindu-mă.

Dar Dumnezeu S-a milostivit de ei şi i-a îmbrăcat pe ei cu tunici de piele (*tunicas pelliceas*[367]; *tunics of skins*) în locul frunzelor de smochin (*fig-leaves*) (Fac. 3, 21).

Şi pentru aceasta i-a întrebat pe ei, ca vina să o poată lumina pe femeie. Şi iarăşi, o întreabă pe ea, ca aceasta să arunce vina pe şarpe.

Fiindcă ea a spus: „Şarpele m-a momit pe mine şi eu am mâncat" (Fac. 3, 13). Însă nu l-a mai întrebat şi pe şarpe.

Pentru că El cunoştea, că acela fusese primul, care se mişcase spre fapte păcătoase. Şi de aceea El rosteşte primul blestem peste el[368], ca acesta să cadă peste om ca o dojană milostivă (*a mitigated rebuke*).

Fiindcă Dumnezeu nu putea suferi pe cel ce l-a dus pe om la păcat, şi aşa, puţin câte puţin, El îşi arată mila Sa pentru cel care fusese momit [spre păcat][369].

---

[367] Lat. 2, p. 128.

[368] Peste Satana.

[369] Astfel, cu totul diferit faţă de exegezele pe care mulţi contemporani îşi iau dreptul ca să le facă la textul *căderii omului*, Sfântul Irineu dezvoltă o ierminie *a conştientizării păcatelor* de către Sfinţii Protopărinţi.

Protopărinţii sunt întrebaţi despre ce au făcut, nu pentru ca să se disculpe (fiindcă ei trăiau durerea şi frica de Dumnezeu din destul, în fiinţa lor), ci pentru ca să conştientizeze păcatul şi să şi-l asume.

Demonul a momit-o pe Sfânta Eva şi, prin ea, a păcătuit şi Sfântul Adam. Acesta fusese cursul real al evenimentelor şi toţi l-au cunoscut ca atare. Însă prin aceea că numai diavolul a fost blestemat în mod direct, arată că doar lui nu i-a părut rău, pe când Protopărinţii au simţit mila lui Dumnezeu, cu toate că ea a fost amestecată cu durerea curăţitoare a suferinţelor noii lor vieţi, într-o lume infestată de păcat, pentru că s-au pocăit.

O exegeză duhovnicească şi realistă. Sfântul Irineu vede prin Duhul acest amănunt capital al frunzelor de smochin, că el arată *pocăinţa* lor. Tunicile de piele apar însă la el, ca *hainele milostivirii* lui Dumnezeu, pentru că omul dorise *hainele pocăinţei*: frunzele de smochin.

Dumnezeu dă omului haine mult mai confortabile decât primele. El prevede faptul că în această lume schimbările atmosferice vor fi o realitate şi că ei vor avea nevoie de aceste noi haine şi nu de unele atât de subţiri, incomode şi perisabile, ca cele de smochin.

Dar tunicile de piele apar ca dar al lui Dumnezeu, în momentul când omul înţelege că s-a dezbrăcat de slava dumnezeiască şi se pocăieşte, umilindu-se.

6. De aceea, El i-a condus afară din Paradis şi l-a scos pe el de la pomul vieţii, nu fiindcă El îl invidia pe om din cauza acestuia[370], cum se aventurează unii să spună, ci fiindcă Îi era milă de el şi nu dorea să rămână un păcătos în veci, nici ca păcatul făcut de el să rămână nemuritor iar răul să fie fără sfârşit şi de netăiat.

Ci El a pus o margine / limită păcatului său, prin intermediul morţii şi a făcut să înceteze cauza morţii, punând un sfârşit [păcatului] prin stricarea trupului, care a fost luat din pământ şi astfel, omul încetând să mai trăiască în păcat şi murind, putea să înceapă să trăiască în Dumnezeu[371].

7. Pentru acest sfârşit El a pus duşmănie între şarpe şi femeie şi sămânţa ei.

Şi ei se urmăresc reciproc: el urmăreşte talpa piciorului ei ca să o muşte, pe când ea are puterea de a călca (*to tread*) capul duşmanului ei (Fac. 3, 15).

Şi cel ce a muşcat, împiedicat şi ucis paşii omului, a făcut aceasta până când Sămânţa (*Semen*)[372] ei a venit şi i-a călcat / zdrobit capul.

Adică atunci când S-a născut Maria, despre care Prorocul a zis: „Tu vei călca peste aspidă şi peste vasilisc. Tu vei călca peste lei şi peste balauri” (Ps. 90, 13).

Şi aici a arătat că păcatul, care a venit şi s-a întins în om şi care l-a dat [pe om] sub puterea morţii, va fi jefuit de puterea sa şi la fel şi moartea, care îi stăpâneau pe oameni.

Iar leul, acesta este, Antihristul (*Antichristus*)[373]. El va lupta cu tubare împotriva omenirii în zilele din urmă, dar va fi călcat la pământ / zdrobit de Hristos.

Şi El l-a legat pe „balaurul, pe şarpele cel vechi” (Apoc. 20, 2) şi l-a supuns pe el sub puterea oamenilor, pentru că l-a învins şi toţi îl pot călca în picioare[374].

Şi astfel, după cum Adam a fost învins şi i s-a luat toată viaţa de la el, tot la fel, când duşmanul a fost învins şi el, Adam a primit noua viaţă.

---

[370] A pomului vieţii.

[371] Moartea apare aşadar la Sfântul Irineu nu ca *un blestem* ci ca *o mare binecuvântare*. Moartea e un capăt, un hotar al păcatului. Păcatul nu trebuia să fie nemuritor. Dumnezeu nu a vrut să lase pe om să zacă în păcat, în moartea păcatului, ci l-a lăsat să moară, pentru ca chinul lui să nu fie imens.

[372] Lat. 2, p. 129.

[373] Ibidem.

[374] Se îmbină aici într-un mod evident eshatologia cu hristologia. Oamenii calcă acum capul şarpelui celui vechi, pentru că Hristos l-a zdobit prin moartea şi învierea Sa.

Duşmanul din urmă, moartea, a fost şi el învins, căci el a fost primul care l-a luat în stăpânire pe om. Iar omul a fost eliberat, „când s-a împlinit cuvântul ce s-a scris: <Moartea a fost înghiţită de biruinţă. Unde este, moarte, boldul tău? >" (I Cor. 15, 54-55/ Os. 13, 14).

Şi acestea nu s-ar fi spus după dreptate, dacă omul, peste care moartea a primit cea dintâi stăpânirea, nu ar fi fost eliberat. Pentru că mântuirea lui este nimicirea morţii. Şi când Domnul a înviat pe om, adică pe Adam, în acelaşi timp El a nimicit şi moartea[375](*Domino igitur vivificante hominem, id est Adam, evacuata est et mors*)[376].

8. Iar toţi care vorbesc în mod greşit şi care resping mântuirea lui Adam, aceia se aruncă pe ei înşişi din viaţa cea veşnică, prin aceea că nu cred că oaia cea piedută a fost regăsită. Şi dacă ea nu a fost găsită, atunci întregul neam omenesc este încă în robia pierzării. De aceea, această idee sau mai degrabă neştiinţă şi orbire e greşită şi pe aceasta a spus-o primul Taţian[377].

Şi eu am arătat deja, că acest om s-a aruncat pe sine alături de toţi ereticii. Căci această „dogmă" pe care el a inventat-o, în sensul că ar introduce ceva nou, mai presus de ceilalţi, este spusă din slavă deşartă.

Şi el nu a dobândit însă prin ea, decât o formă goală a credinţei, pentru urechile sale. Căci el se crede a fi *un învăţător* şi vrea ca, din când în când, să folosească în acest fel cuvintele lui Pavel: „În Adam toţi mor" (I Cor. 15, 22), ignorând faptul, că „unde păcatul s-a înmulţit, acolo harul a prisosit" (Rom. 5, 20).

Şi cred că am spus foarte clar acestea, în aşa fel încât ucenicii săi să se ruşineze şi să nu se mai ciondănească / certe despre Adam, dacă nu a primit această mare milă şi nu a fost mântuit.Căci nu au nimic de câştigat din aceasta.

Fiindcă şi şarpele nu a câştigat nimic dacă l-a atras pe om în păcat, în afară de aceea, că el s-a dovedit aceluia că e un păcătos, care a câştigat pe om ca primul rod al apostaziei sale. Însă el nu cunoştea puterea lui Dumnezeu[378].

---

[375] *Mântuirea* înseamnă *nimicirea morţii*, spune cu putere autorul nostru. Acolo unde nu există Hristos ca să nimicească moartea în trupul Său, acolo nu este o reală mântuire. Acolo unde Hristos nu e Dumnezeu şi om şi unde moartea nu poate să găsească niciun loc în umanitatea Sa şi se desfiinţează de la sine, atunci nu există o mântuire reală. Mântuirea înseamnă harul lui Hristos, care îţi dă puterea să calci peste păcat şi peste moarte, care te face să fii cu Dumnezeu pentru toţi vecii.
[376] Lat. 2, p. 130.
[377] Taţian Asirianul.
[378] Diavolul.

Iar cei care resping / neagă mântuirea lui Adam (*qui contradicunt saluti Adae*[379]; *disallow Adam's salvation*), nu câştigă nici ei nimic, în afară de aceea că, se arată pe sine ca eretici şi apostaţi (*haereticos et apostatas*)[380] de la adevăr şi, în acelaşi timp, că sunt stăpâniţi de şarpe şi de moarte.

---

[379] Lat. 2, p. 130.
[380] Ibidem.

Capitolul al 24-lea

Recapitularea tuturor argumentelor aduse împotriva hulelor gnosticilor. Ereticii, care încearcă în tot felul să strice învăţătura [ortodoxă], sunt respinşi de învăţătura unitară a Bisericii. Învăţătura Bisericii rămâne întotdeauna aceeaşi şi unitară în sine

1. Astfel, acestea sunt toate cele pe care le-au spus aceşti oameni, care introduc învăţături nelegiuite despre Făcătorul nostru, Cel care a creat lumea aceasta şi mai presus de Care nu este alt Dumnezeu.

Şi toate argumentele lor, clădite pe o învăţătură falsă, le-am călcat la pământ, adică cele referitoare la persoana Domnului nostru şi la mântuirea pe care a plinit-o din dragoste pentru om.

Şi am arătat, că învăţătura Bisericii este oricând fără lacune şi continuă să fie astfel, pentru că a primit mărturiile Prorocilor, Apostolilor şi Ucenicilor, după cum am dovedit de la un capăt la altul şi prin ea primim întreaga mântuire a lui Dumnezeu şi este cel mai sigur îndreptar spre mântuire al omului care se mântuieşte, adică credinţa noastră.

Iar ceea ce am primit de la Biserică, noi păstrăm şi prin aceasta, cu Duhul lui Dumnezeu, întotdeauna ne reînnoim la viaţă.

Căci ea este asemenea unei comori de mare preţ, ce conţine potire alese, dar potirile acestea au în sine înnoirea vieţii[381].

Pentru că darul lui Dumnezeu a fost dat Bisericii, după cum suflarea [de viaţă] a fost dată primului om, cu scopul de a face toate mădularele [Bisericii] să se umple de viaţă.

Iar comuniunea cu Hristos a fost dată prin Acesta, adică prin Sfântul Duh, ca încredinţare a nestricăciunii, lucru

---

[381] Cuvintele Scripturii şi ale Părinţilor sunt cuvinte ale vieţii veşnice, pentru că ne reînnoiesc la viaţa întru Sfântul Duh. Ele sunt *un depozit* dar nu *unul mort* ci, dimpotrivă, *viu* şi *făcător de viaţă*. Cei care văd acest depozit şi cred că are mult praf pe el, nu au dat la o parte păcatul din viaţa lor, pentru ca să vadă izvorul de viaţă făcător al acestei comori, care nu are seamăn şi este singura *comoară autentică*.

care pecetluieşte faptul, că credinţa noastră ne conduce la Dumnezeu[382].

Căci e scris: „Pentru că, în Biserică, Dumnezeu a aşezat mai întâi Apostoli, apoi Proroci, apoi Învăţători" (I Cor. 12, 28) şi pe toţi ceilalţi, prin care lucrează Duhul.

Iar toţi cei care nu sunt părtaşi cu aceştia şi nu se unesc cu ei în Biserică, se dezbracă pe ei înşişi de viaţă, prin părerile lor perverse şi faptele lor ticăloase.

Pentru că unde este Biserica, acolo este Duhul lui Dumnezeu şi unde este Duhul lui Dumnezeu, acolo este Biserica, şi tot felul de daruri, pentru că Duhul este adevărul[383] (*Ubi enim Ecclesia, ibi et Spiritus Dei; et ubi Spiritus Dei, illic Eclessia, et omnis gratia. Spiritus autem veritas*)[384].

Iar cei care nu sunt moştenirea Lui şi nici nu se hrănesc din viaţă la sânii mamei lor[385] (*neque a mammillis matris nutriuntur in vitam*)[386], nici nu se bucură de izvorul de apă vie, care iese din trupul lui Hristos.

Ci ei sunt puţuri stricate (*broken cisterns*) ale pământului şi beau apă puturoasă (*putrid water*) şi plină de noroi, pentru că au zburat din credinţa Bisericii prin convingerile lor şi au repins pe Duhul, pentru a nu fi povăţuiţi [de către El].

2. Ei s-au îndepărtat / înstrăinat (*alienated*) de adevăr şi se bălăcesc în toate păcatele, şi gândesc câteodată într-un fel, altădată în alt fel, niciodată ajungând la adevărata cunoaştere, străduindu-se să fie, mai degrabă, nişte *filosofi ai vorbelor* (*sophistae verborum*)[387], decât *ucenici ai adevărului* (*discipuli veritatis*)[388].

Şi aceasta, pentru că ei nu sunt zidiţi pe stâncă, ci pe nisip, care e format dintr-o mulţime de pietricele (Mt. 7, 26).

---

[382] Unirea cu Hristos ni se face prin Sfântul Duh şi simţirea harului în noi, un lucru capital pentru viaţa noastră, şi acestea ne încredinţează de faptul că vom dobândi nestricăciunea, când vom învia din morţi. Iar dacă avem *încredinţarea interioară* a mântuirii, a lucrării vii a lui Dumnezeu în fiinţa noastră, înseamnă că credinţa noastră ortodoxă e *credinţă mântuitoare*, singura credinţă, care ne duce la Dumnezeu.

[383] O fraza foarte cunoscută şi de multe ori citată. Biserica lui Dumnezeu e Biserica unde Duhul sfinţeniei este prezent. Acolo unde nu există Sfinţi şi unde nu se cintesc Sfinte Moaşte, nu este Biserică, pentru că nu e Duhul, Care îi face vii pe oameni.

[384] Lat. 2, p. 132.

[385] Biserica.

[386] Lat. 2, p. 132.

[387] Ibidem.

[388] Ibidem.

Şi de aceea şi-au imaginat o mulţime de dumnezei, deşi ei spun întotdeauna că *cercetează adevărul*. Dar fiind orbi, ei nu pot să-l găsească niciodată.

Fiindcă blasfemiază pe Creatorul, pe adevăratul Dumnezeu, Care ne dă puterea de a găsi adevărul şi îşi imaginează că au descoperit *alt Dumnezeu* mai presus de Dumnezeu sau o altă Plenitudine sau altă mântuire.

Dar lumina lui Dumnezeu nu-i luminează pe aceştia, fiindcă ei necinstesc şi hulesc pe Dumnezeu, ţinându-L pe El de un lucru oarecare, fiindcă, datorită dragostei şi nesfârşitei Sale bunătăţi, El nu a venit la om cu bogăţia cunoaşterii omeneşti (adică o cunoaştere, care să nu se refere la măreţia şi firea Sa), [ci cu cea dumnezeiească], iar pe cea dată, omul nu o poate cuprinde.

Căci am cunoscut că El ne-a făcut, că El ne-a plăsmuit şi a suflat în noi suflare de viaţă şi ne-a dat nouă să ne înmulţim, creând toate prin Cuvântul Său şi legându-ne împreună prin Înţelepciunea Sa, pentru că El este singurul şi adevăratul Dumnezeu.

Însă aceştia visează pe cineva inexistent, care ar fi mai presus de El, pentru că nu pot vedea că au găsit pe marele Dumnezeu, pe care nimeni dintre ei nu-L pot cunoaşte, după cum ai vorbi cu omul sau cu lucrurile acestei lumi.

Căci trebuie să spunem, că ei au găsit pe Dumnezeul lui Epicur, care nu a făcut nimic pentru sine sau pentru alţii şi care nu îşi arată purtarea de grijă faţă de nimeni.

Capitolul al 25-lea

În această lume stăpâneşte purtarea de grijă / providenţa lui Dumnezeu, prin care se dă infinita dreptate, care pedepseşte pe păcătoşi, dar şi infinita bunătate, care fericeşte pe cei credincioşi şi le dă lor mântuirea

1. Dumnezeu Îşi arată providenţa Sa tuturor lucrurilor, şi pe toate El le sfătuieşte (*gives counsel*). Şi când sfătuieşte, El este împreună cu cei care lucrează virtuţile. Şi de aici urmează, desigur, că lucrurile sunt păzite şi stăpânite ca să-şi lucreze rostul lor.

Şi aceştia pot cunoaşte că aceste lucruri nu sunt fără raţiune şi deşarte, ci ele se petrec din purtarea de grijă / din providenţa lui Dumnezeu.

Şi de aceea, neamurile, care s-au lepădat de ispitirile trupeşti şi de desfrânare şi nu se mai conduc după superstiţiile legate de idoli, acestea s-au schimbat şi au dispreţuit [toate cele de mai înainte] prin purtarea Sa de grijă şi nu mai pot fi convinse de nimeni ca să nu cheme pe Făcătorul şi Părintele acestui univers, Care îşi arată purtarea Sa de grijă faţă de toate lucrurile şi orânduieşte toate ale lumii noastre.

2. Căci ei au fost schimbaţi de mustrarea şi judecata Tatălui şi au recunoscut că sunt necinstitori de Dumnezeu şi înţelegând că au găsit pe Dumnezeu, Cel care nu Se mânie şi e mereu bun, unii au vorbit de Dumnezeu, ca despre Cel care ne judecă, pe când alţii despre Cel care ne mântuie.

Căci ei au vorbit din neştiinţă astfel, depărtându-se de dreapta cugetare şi de adevăr, fiindcă ambele sunt ale Dumnezeirii[389].

Căci, dacă avocatul nu este bun, ca să îngăduie pe cel inculpat şi mustră pe cel care i-a cerut să-l apere, el se arată că nu e *nici drept* şi *nici înţelept*.

Însă Dumnezeu, Dumnezeul cel bun, dacă ar fi *numai bun* şi nu ar încerca pe cineva, ca să-i dea bunătatea Sa, ar fi *nedrept* şi *fără bunătate*.

[389] Adică atât bunătatea cât şi dreptatea Sa.

Fiindcă bunătatea Sa nu ar fi deplină, pentru că nu vrea să-i mântuie pe toţi. Şi bunătatea Sa e nedeplină, dacă nu e împreunată cu judecata Sa[390].

3. Însă Marcion[391], când împarte în două pe Dumnezeu, spune că unul este *bun* şi altul e *judecător* dar, de fapt, nu face decât să desfiinţeze Dumnezeirea. Iar dacă avocatul nu este bun, nici Dumnezeu nu e bun. Iar Cel în care nu este bunătate, nu este Dumnezeul tuturor.

Şi iarăşi, dacă avocatul este bun, dar nu e şi drept, se întâmplă acelaşi lucru, pentru că Dumnezeirea e privată de ambele.

Şi cum pot ei numi pe Tatăl ca *atoatecunoscător*, dacă nu văd în El şi *dreptatea* Lui? Căci dacă El este *înţelept*, atunci El *îi încearcă pe oameni*. Iar judecata cu care îi încearcă, arată că El poate judeca. Şi aceasta e adevărata mărturisire.

Căci dreptatea se numeşte judecată iar judecata, când e după dreptate, nu poate fi fără înţelepciune. Iar Tatăl depăşeşte toată înţelepciunea oamenilor şi a Îngerilor, din cauză că El este Domnul, şi Judecătorul, şi Cel singur Drept şi Stăpânitorul tuturor.

Căci El este bun şi milostiv şi răbdător şi mântuitor, după cum se cuvine a fi Dumnezeu. Însă bunătatea Sa nu e goală de dreptatea şi de înţelepciunea Sa.

Pentru că El îi mântuie pe cei care-i mântuie şi-i judecă pe toţi după dreptate. Şi El nu se arată niciodată a fi

---

[390] Judecata lui Dumnezeu, mustrarea Sa cea dreaptă e o dovadă de cea mai mare iubire şi bunătate din partea lui Dumnezeu. Când omul nu vrea să se îndrepte prin binele şi aşteptarea îndelungă a lui Dumnezeu, atunci El îl pedepseşte cu bunătate pe om, cu mare atenţie, pentru ca să se ridice din patimile lui şi să se mântuiască.

Dacă Dumnezeu nu pălmuieşte pe cel pe care îl iubeşte, înseamnă că nu îl iubeşte cu adevărat. Şi dacă nu iubeşti cu adevărat pe cineva, atunci nici nu te doare de el şi îl laşi cum e, deşi ai putea să-l ajuţi. Dar, dacă iubeşti cu adevărat pe cineva, atunci îl ajuţi şi îl îndrepţi, pentru că te doare să îl vezi în starea lui de decădere.

Dumnezeu vrea ca tot omul să se mântuie şi de aceea îmbină în tactica Sa cu omul, mila cu mustrarea, îngăduinţa cu certarea, bucuria cu necazul, pentru ca omul să se bucure în final. Omul, când suferă, se uită numai la prezent, numai la durerea lui şi nu vede şi nici nu înţelege prea bine, rostul ei şi urmările sale.

Tocmai de aceea crede că durerea lui e *cea mai mare*. Dar Dumnezeu priveşte durerea de astăzi dată omului în ansamblu, în urmările sale finale şi veşnice, nu numai în parcursul vieţii lui istorice. Tocmai de aceea te pedepseşte Dumnezeu, pentru că te iueşte şi acest lucru trebuie să ne umple de şi mai mare dragoste de Dumnezeu, pentru că El vrea ca să ne mântuim.

Şi vrea cu tot dinadinsul ca să ne mântuim, când durerile noastre cresc şi ispitele se înmulţesc. Atunci, iubiţilor, trebuie să dăm slavă lui Dumnezeu şi să nu ne temem!

[391] *Cf.* Lat. 2, p. 134, n. 1: Marcion din Pont, care vorbea, deopotrivă, de două principii ale lumii dar și de faptul că materia și spațiul ar fi eterne.

drept fără milă, căci bunătatea Sa, fără îndoială, o ia înainte şi susţine [dreptatea Sa].

4. De aceea, Dumnezeu binevoieşte să strălucească soarele şi peste cei Drepţi şi peste cei nedrepţi, şi să-i judece pe cei care se bucură tot la fel de mult de bunătatea Sa, şi aceasta, pentru că vieţile lor nu sunt pe măsura bunătăţii Sale.

Însă ceilalţi îşi petrec viaţa lor în nebunii şi bogăţie, şi se opun bunăvoinţei Sale şi, mai mult decât atât, spun balsfemii despre El, despre Cel care îi umple de asemena mari daruri.

5. Căci Platon se dovedeşte a fi mai credincios decât aceşti oameni, pentru că el a recunoscut atât dreptatea cât şi bunătatea lui Dumnezeu, că El are putere asupra tuturor lucrurilor şi El Însuşi judecă, spunând despre El acestea:

„Căci Dumnezeu, ca şi Cuvântul cel vechi, cuprinde începutul şi sfârşitul şi toate lucrurile care există, fiind în toate drept, dând fiecăreia să se mişte potrivit firii sale. Însă El judecă întotdeauna cu dreptate pe cei care Îl urmează şi luptă împotriva acelora, care se depărtează de legea divină”.

Şi iarăşi, el spune despre Făcătorul şi Creatorul universului că este bun: „Şi bunătatea Sa nu invidiază niciodată vreun lucru”.

Şi prin aceasta el arată bunătatea lui Dumnezeu, ca început şi cauză a creării lumii, şi nu neştiinţa sau păcatul vreunui eon, nici că ea s-a petrecut ca urmare a vreunui defect, nici a unei Mame care plânge şi se jeleşte, nici a altui Dumnezeu sau Tată.

6. Căci numai Mama lor care plânge era în stare să conceapă şi să inventeze aceste lucruri şi prin care ei se dovedesc nişte *mincinoşi*, fiindcă Mama lor e din Plenitudine, care e mai presus de cunoaşterea lui Dumnezeu iar ea s-a înmulţit, pentru că a devenit o creatură avortonă şi fără chip. Dar prin aceasta nu au cuprins nimic din adevăr, ci din deşertăciune şi întuneric.

Căci Înţelepciunea lor e goală şi e învăluită în întuneric. Iar Marginea nu îi permite ei ca să intre în Plenitudine.

Iar Ahamot nu îi primeşte pe ei ca să le dea viaţă. Tatăl lor, fiind de la început un ignorant, i-a umplut pe ei de suferinţa morţii.

Iar noi am arătat aceste false învăţături pe rând, pe care ei le confirmă şi le învaţă şi se mândresc cu ele,

imaginându-şi *taine fine* despre Mama lor, când spun că ea s-a născut fără un tată, adică fără Dumnezeu şi că ea este *o femeie din femeie*, adică *stricăciune din păcat*.

7. Dar noi îi rugăm pe aceşti oameni cu tot dinadinsul, ca să nu rămână în groapa pe care ei înşişi şi-au săpat-o, ci să se lepede de Mama aceasta a lor şi de Adânc şi să stea departe de deşertăciuni şi să se dezbrace de umbră.

Şi astfel să se întoarcă (*converted*) la Biserica lui Dumnezeu, pentru ca să fie fii legitimi (Evr. 12, 8) şi pentru ca Hristos să ia chip în ei (Gal. 4, 19) şi pentru ca ei să cunoască pe Creatorul universului, adică pe *singurul Dumnezeu* şi *Domn al tuturor*.

Căci ne rugăm să se petreacă aceste lucruri, pentru că îi iubim mai mult decât se pare că se iubesc pe ei înşişi.

Pentru că dragostea noastră este adevărată şi mântuitoare pentru ei, dacă ei vor dori să o primească. Însă poate fi socotită *un tratament drastic* (*austero medicamini*)[392], care înlătură puroiul şi crusta rănii, fiindcă pune capăt mândriei şi trufiei lor.

Însă nu vom obosi să dorim cu toată puterea noastră, ca să le întindem această mână de ajutor. Şi, în afară de acestea, pe care le-am spus deja, eu am să mai aduc cărţile următoare, în care am să prezint cuvintele Domnului.

Iar dacă am să-i conving pe unii dintre ei [de adevăr], prin cuvintele lui Hristos, atunci voi putea să-i fac să înţeleagă, că trebuie să abandoneze erorile lor şi să se lepede de blasfemiile la adresa Creatorului lor, Care este singurul Dumnezeu şi Tată a Domnului nostru Iisus Hristos. Amin.

---

[392] Idem, p. 137.

Cartea a IV-a

Prefaţă

1. Şi iată că îţi trimit, dragul meu prieten, această a patra carte a acestei lucrări, intitulate: *Aflarea şi respingerea falsei cunoaşteri* (*De detectione et eversione falsae cognitionis*)[393], pe care ţi-am promis-o să o scriu după puterea mea, despre cuvintele Domnului, după cum ţi-am vestit mai înainte.

Aşa că ai primit, după rugămintea ta, o respingere şi mai cuprinzătoare a tuturor ereticilor de pretutindeni, pentru ca aceia să nu se mai întoarcă la rătăcirea lor şi să nu se scufunde şi mai mult în adâncul răutăţii, nici să se arunce pe ei [şi mai mult] în marea neştiinţei. Ci tu să-i întorci pe ei la adevărul cerului, pentru ca să primească mântuirea.

2. Căci dacă omul se întoarce din cădere trebuie să aibă o cunoaştere exactă (*an accurate knowledge*) a învăţăturii lor[394].

Fiindcă nu-l poţi vindeca pe un om bolnav, fără cunoşti bolile de care suferă. Şi, din acest motiv, înaintaşii mei, cu mult mai presus decât mine, nu au fost în stare să respingă, în mod satisfăcător, sistemul valentinian, din cauză că ei nu au cunoscut acest sistem.

Însă eu m-am îngrijit să-ţi dau în prima carte întreaga lor învăţătură, care recapitulează pe toţi ereticii. Şi din aceeaşi raţiune, în a doua carte, am văzut, ca într-o oglindă, diformităţile lor. Şi am înţeles că valentinienii, care se împotrivesc adevărului, ar fi trebuit să se opună tuturor celor care au o minte rea. Căci aceia i-a aruncat şi îi aruncă, în tot felul de erezii.

---

[393] Idem, p. 144.

[394] A ereticilor. Sfântul Irineu spune că *adevărata convertire* trebuie să fie urmată de *cunoaşterea adevărului ortodox*, alături de minciunile şi înşelările eretice şi eterodoxe. Şi din vieţile Sfinţilor observăm, că ei s-au îngrijit să cunoască adevărul mântuitor, dar şi să respingă feluritele erezii şi păreri greşite din viaţa lor.

Nu e de ajuns să ştim *doar* credinţa noastră, ci trebuie să ştim şi *ce nu e din credinţă*, şi ce nu e adevăr, pentru ca să ne dezicem de el.

Convertirea este o epurare de rău, de tot felul de patimi, de înşelare. Convertirea e o dezbrăcare de toată superstiţia, aproximarea şi falsa cunoaştere, pentru a ne umple de pocăinţă, de adevărul credinţei şi de harul iertător şi a toate curăţitor al lui Dumnezeu.

3. Iar sistemul lor este mai plin de blasfemii decât al tuturor, pentru că ei Îl prezintă pe Făcător, Care este numai Dumnezeu, după cum am arătat, ca pe unul care creează din cauza unui defect sau a apostaziei. Şi la fel spun blasfemii de la un cap la altul şi despre Domnul nostru, căci Îl taie şi Îl împart pe Iisus de Hristos, şi pe Hristos de Mântuitorul, şi pe Mântuitorul de Cuvântul, şi pe Cuvântul de Unul Născut.

Şi tot ei spun, că Făcătorul a creat din cauza unui defect sau a apostaziei, în aşa fel încât, ei cred că Hristos şi Sfântul Duh au venit din acest defect, şi că Mântuitorul a fost produs de acei eoni, care au creat având un defect al lor.

În a treia carte, în precedenta, am spus gândurile Apostolilor împotriva acelora.

Şi aceia au spus, ceea ce ei „au văzut dintru început, ca martori şi slujitori ai Cuvântului" adevărului (I In. 1, 1) şi care nu au primit astfel de învăţături de mirare, şi care ne-au predicat nouă să evităm astfel de învăţături, văzând de mai înainte, prin Duhul, mintea celor slabi, care se va strica de către ei.

4. Căci, precum şarpele a momit pe Eva, făgăduindu-i ce nu putea să-i dea, tot la fel şi aceşti oameni, pretinzând că au *o cunoaştere superioară* şi că săvârşesc *taine inefabile*, şi făgăduindu-le că le va spune despre cele ce sunt în Plenitudine, nu fac decât să-i arunce în moarte pe cei care-i cred, prin aceea că apostaziază de la Cel care i-a creat.

Şi după cum, atunci, îngerul cel căzut, a făcut ca omenirea să fie neascultătoare prin şarpe şi prin aceasta îşi imagina că va scăpa de pedeapsa Domnului, însă Dumnezeu i-a dat lui *formă* şi *nume de şarpe*, tot la fel şi acum, în zilele cele din urmă, răul, care se extinde prin aceşti oameni, nu îi face numai *apostaţi*, ci şi *inventatorii* diferitelor lucruri rele şi blasfemiatoare împotriva Creatorului, adică ereticii despre care am vorbit.

Şi toate acestea, pe care ei le spun peste tot, inventând noi lucruri, nu extind decât aceeaşi blasfemie, făcând rană de moarte oamenilor, prin aceea că îi învaţă blasfemii împotriva lui Dumnezeu, a Făcătorului şi a Atoateţiitorului, depărtându-i de mântuirea lor.

Iar omul e făcut din suflet unit cu trup, e făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, fiind lucrat de mâinile Sale (*et per Manus Ejus plasmatus est*)[395], adică de Fiul şi

[395] Lat. 2, p. 145.

Sfântul Duh[396] (*hoc est, per Filium et Spiritum Sanctum*)[397], după cum s-a zis: „Să facem om” (Fac. 1, 26).

Dar el [demonul] doreşte să ne îngreuneze viaţa şi să facă pe om neîncrezător în mântuirea lui şi să spună blasfemii împotriva lui Dumnezeu, Creatorul.

Iar toţi ereticii care au ajuns până la noi, de la primul până la ultimul, au hulit pe Dumnezeu şi a răpit mântuirea lucrului mâinilor Sale, care are trup.

Însă eu am arătat împotriva lor o mulţime de dovezi prin care se arăta cum Fiul lui Dumnezeu a plinit întreaga mântuire a milei Sale şi am arătat că nu există niciun altul în Scripturi, care să fie numit *Dumnezeu*, în afară de Tatăl tuturor, de Fiul şi de cei care au dobândit mântuirea.

[396] O altă afirmaţie celebră a Sfântului Irineu: Fiul şi Sfântul Duh sunt *mâinile* prin care Tatăl l-a făcut pe om.
[397] Lat. 2, p. 145.

Capitolul 1

Domnul cunoaşte numai un singur Dumnezeu şi Tată

1. De aceea este sigur şi foarte întărit faptul, că nu există alt Dumnezeu şi Domn decât Cel anunţat de către Duhul. Acesta, Dumnezeul şi Stăpânitorul a toate, este împreună cu Cuvântul Său. Iar cei care au primit pe Duhul înfierii sunt toţi aceia, care au crezut în singurul şi adevăratul Dumnezeu şi în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

Şi la fel au făcut şi Apostolii. Căci ei nu au vorbit despre un alt Dumnezeu, nici de numele unui alt Domn. Şi cel mai important dintre toate este că Domnul nostru, mai întâi, a făcut acest lucru şi ne-a poruncit să ne mărturisim unui singur Tată, căci în afara Lui, în cer, există doar un singur Dumnezeu şi Tată.

Toate aceste lucruri sunt clar atătate. Şi ele dovedesc că sunt *false* cele spuse de aceşti mincinoşi şi foarte perverşi sofişti.

Căci aceia afirmă că fiinţa inventată de către ei este asemenea lui Dumnezeu şi Tatăl, dar că Demiurgul este după firea sa diferit de Dumnezeu şi Tatăl. Iar ultimul, spunem asta prin condescendenţă, stăpâneşte creaţia sa, acele perverse creaţii mitologice, pe care ei le-au gândit pe seama lui Dumnezeu.

Căci ei luptă înpotriva Sa şi s-au depărtat de învăţătura lui Hristos, închinându-se unor dumnezei falşi şi negând mântuirea lui Dumnezeu. Căci aceştia susţin, că eonii şi dumnezeii şi părinţii şi domnii lor sunt *fiinţe cereşti*, care locuiesc împreună cu Mama lor. Şi pe aceasta ei o numesc „pământul" sau „Ierusalimul", alături de alte multe nume[398].

2. Însă pentru ei nu e clar un lucru. Dacă Domnul cunoştea mai mulţi *părinţi* şi *dumnezei*, atunci de ce le-a spus Ucenicilor Săi ca să cunoască *doar un singur Dumnezeu* şi S-a chemat pe Sine doar *al Tatălui*?

El ar fi trebuit să distingă pe cei care aveau numele de *dumnezei*. Dar El este Dumnezeu adevărat şi nu există nicio greşeală în învăţătura Sa şi nici nu trebuie să înţelegem un

[398] Probabil se refereau la *pământul celor mântuiţi* şi la *Ierusalimul ceresc*, când o numeau pe Ahamot: *pământul* sau *Ierusalim*.

alt lucru din cele zise. Iar dacă El ne-ar fi învăţat să numim o Fiinţă pe Tatăl şi Dumnezeu, din când în când ar fi trebuit să mărturisească şi alţi părinţi şi dumnezei în acelaşi fel.

Dar El Se vede ca ducând în altă parte pe Ucenicii Săi, care I-au urmat. Căci dacă Se comporta astfel nu vorbea ca *un Învăţător bun*, ci ca unul *mincinos* şi *invidios*.

La fel, Apostolii, după ceea ce prezintă aceştia[399], se dovedesc a fi călcători ai poruncii, pentru că mărturisesc pe Creator ca Dumnezeu, şi Domn, şi Părinte, după cum am arătat, adică fiind singurul Dumnezeu şi Tată.

Însă Iisus Însuşi S-a făcut lor învăţător şi îndemnător spre „păcat", dacă El a poruncit ca Fiinţa singură să fie numită *Tată*. Căci lor li s-a impus acest lucru cu necesitate, cum că trebuie să mărturisească pe *Creator* ca *Tatăl lor*, după cum rezultă lucrul de la sine.

---

[399] Ereticii.

Capitolul al 2-lea

Dovezi din mărturiile lui Moise şi din ale altor Proroci, cum că cuvintele lor sunt cuvintele lui Hristos. Există doar un singur Dumnezeu. Creatorul lumii este Cel pe care Domnul nostru L-a propovăduit şi pe Care El L-a numit Tată al Său

1. De aceea, Moise, făcând recapitularea întregii Legi, pe care a primit-o de la Creator, a spus în Deuteronom: „Ascultaţi, voi, ceruri, căci am să vorbesc şi ascultă tu, pământule, cuvintele gurii mele!" (Deut. 32, 1).

Şi iarăşi, David, spunând că ajutorul său vine de la Domnul, a spus: „Ajutorul meu este de la Domnul, Cel care a făcut cerul şi pământul" (Ps. 120, 2).

Şi Isaia mărturiseşte că toate cuvintele sunt de la Domnul, Care a făcut cerul şi pământul şi le stăpâneşte. El spune: „Ascultaţi ceruri şi ia aminte pământule, pentru că Domnul grăieşte!" (Is. 1, 2).

Şi iarăşi: „Aşa grăieşte Domnul Dumnezeu, Care a făcut cerul şi l-a întins pe el, Care a întărit pământul şi cele de pe el, Care a dat suflare poporului şi duh celor care merg pe întinsul lui" (Is. 42, 5).

2. Şi iarăşi, Domnul nostru Iisus Hristos mărturiseşte pe Dumnezeu ca *Tată al Său*, când spune: „Te mărturisesc pe Tine, Părinte, Domnul cerului şi al pământului" (Mt. 11, 25).

Şi ce *Tată* ar vrea aceşti oameni să înţelegem de aici, ei, care sunt cei mai perverşi sofişti ai Pandorei? Unde se vede aici Adâncul, despre care ei fabulează sau Mama lor sau Unul Născut, despre care vorbesc aceştia?

Unde apare Dumnezeul pe care l-au inventat marcioniţii şi mulţi alţii (pe când eu am arătat îndelung, că nu există *alt Dumnezeu*)?

Atunci Făcătorul cerului şi al pământului este Cel vestit de Proroci şi pe Care Hristos L-a mărturisit ca *Tată al Său*, Cel pe care Legea Îl vestea, zicând: „Ascultă Israele! Domnul Dumnezeul tău e unul Dumnezeu" (Deut. 6, 4).

3. Dar scrierile lui Moise sunt cuvintele lui Hristos (*autem Moysi literae verba sint Christi*)[400], pentru că El Însuşi le-a spus evreilor, după cum ne spune Evanghelia după Ioan: „Dacă aţi fi crezut lui Moise, aţi crede şi în Mine, pentru că el a scris despre Mine. Dar dacă voi nu aţi crezut cărţilor lui, nu veţi crede nici cuvintele Mele" (In. 5, 46-47).

Şi aici El a arătat foarte clar că scrierile lui Moise sunt cuvintele Sale. Şi dacă privim astfel pe Moise, atunci, fără îndoială, că şi cuvintele tuturor celorlalţi Proroci sunt cuvintele Sale[401].

Şi iarăşi Domnul Însuşi ne vorbeşte despre Avraam, în pilda cu omul bogat, când spune despre cei vii: „Dacă nu ascultă de Moise şi de Proroci, chiar dacă ar învia cineva din morţi şi s-ar duce la ei, tot nu-l vor crede" (Lc. 16, 31).

4. Căci în această pildă El nu numai că ne-a vorbit despre un om sărac şi unul bogat, ci ne-a învăţat, în primul rând, că unul ducea o viaţă plină de lux şi trăia în plăceri şi în petreceri continue, adică era sclavul plăcerilor sale şi uitase de Dumnezeu. Căci spune El: „era un om bogat, care se îmbrăca în haine de purpură şi lenjerie fină, şi se veselea prin petreceri luxoase" (Lc. 16, 19).

Despre astfe de oameni, Duhul a grăit prin Isaia: „ei beau vin acompaniaţi de harpe, psalterioane, flaute şi miresme, însă nu privesc la lucrurile lui Dumnezeu, nici nu i-au în seamă lucrul mâinilor Sale" (Is. 5, 12).

Şi vom avea aceeaşi pedeapsă la sfârşit ca şi aceşti oameni, cărora Domnul le arată sfârşitul. Căci El ne spune [ca şi lor], că trebuie să ascultăm pe Moise şi pe Proroci şi să credem în Cel vestiti de către ei, în Fiul lui Dumnezeu, Cel înviat din morţi şi Care revarsă viaţă peste noi.

Şi, prin aceasta, El ne mai spune şi aceea, că toţi au spus acelaşi lucru, adică şi Avraam şi Moise şi Prorocii şi Domnul Însuşi, Cel înviat din morţi, întru Care au crezut mulţi dintre cei tăiaţi împrejur, care auziseră pe Moise şi pe Proroci vestind venirea Fiului lui Dumnezeu.

Dar cei care au batjocorit adevărul, spunând că toate cele spuse vin din altă parte, nu au cunoscut pe „Întâiul născut din morţi" (Col. 1, 18).

---

[400] Lat. 2, p. 148.

[401] Sfinţii Proroci vorbesc despre Cuvântul şi vestesc cele ale Sale. Cuvintele Prorocilor sunt cuvintele lui Hristos. De aceea se împlinesc prorociile în Hristos, pentru că El împlineşte ceea ce a vestit de mai înainte, despre Sine, prin Prorocii Săi.

Căci ei au înţeles pe Hristos ca o fiinţă distinctă, care a fost impasibilă şi pe Iisus, cel care suferă, l-au înţeles ca separat de Hristos.

5. Căci ei nu au primit de la Tatăl cunoaşterea Fiului şi nici nu au învăţat despre Tatăl de la Fiul, Care a spus dezvăluit şi nu în parabole, că El este *Dumnezeu cu adevărat*[402].

Căci a spus: „Nu vă juraţi pe nimic, nici pe cer, pentru că e tronul lui Dumnezeu, nici pe pământ, pentru că este aşternutul picioarelor Lui, nici pe Ierusalim, pentru că este cetatea marelui Împărat" (Mt. 5, 34-35).

Şi aceste cuvinte sunt, în mod evident, spuse cu referire la Creatorul. Căci şi Isaia a spus: „Cerul este tronul Meu, pământul este aşternutul picioarelor Mele" (Is. 66, 1).

Şi, în afară de Acesta, nu este alt Dumnezeu şi, fără îndoială, că Domnul este „Dumnezeu" şi „marele Împărat". Căci nu poate fi descrisă o altă fiinţă, care să fie comparabilă cu El sau să fie deasupra Lui. Iar dacă acea fiinţă este sub puterea altuia şi există cineva mai presus de ea, atunci nu poate fi numită nicicând „Dumnezeu" sau „marele Împărat".

6. Şi nici ei nu pot să spună asemenea cuvinte decât în glumă. Însă ei se dovedesc că nu glumesc, atunci când afirmă aceste lucruri. Căci atunci când le-a spus că este Adevărul, S-a justificat pe Sine prin aceea că [templul] este casa Lui şi scoţându-i pe schimbătorii de bani şi pe cei ce vindeau şi cumpărau, le-a spus lor: „Căci scris este: Şi va fi casa Mea, casă de rugăciune. Dar voi aţi făcut din ea peşteră / ascunzătoare de tâlhari" (Lc. 19, 46).

Şi pentru ce raţiune ar fi spus aceste lucruri şi şi-ar fi justificat casa Sa, dacă El predica *alt Dumnezeu*? Dar El a procedat aşa ca să mustre pe călcătorii Legii Tatălui Său şi pentru ca nimeni să nu aducă insulte casei Sale şi nici să insulte Legea, pentru că El a venit ca s-o plinească. El a respins astfel pe cei care foloseau casa Sa într-un mod impropriu ei şi pe cei care călcau Legea.

Iar cărturarii şi fariseii, care pe când aveau Legea începuseră să dipreţuiască pe Dumnezeu, nu L-au primit pe Cuvântul Său, adică nu au crezut în Hristos.

Căci despre ei a spus Isaia: „mai marii tăi sunt răzvrătiţi, se împreună cu hoţii, iubesc darurile, caută să se

---

[402] Se referă la Fiul.

răzbune, nu judecă orfanul şi nu se îngrijesc de văduve" (Is. 1, 23).

Iar Ieremia spune şi el, la fel: „cei care conduc pe poporul Meu nu Mă cunosc. Ei sunt copii fără minte şi nechibzuiţi. Ei sunt înţelepţi în a face răul, dar nu îi învaţă pe ei cunoaşterea" (Ier. 4, 22).

7. Dar mulţi s-au temut de Dumnezeu şi s-au îngrijit de Legea Sa. Aceia au alergat la Hristos şi s-au mântuit cu toţii. Căci El le-a spus Ucenicilor Săi: „Mergeţi la oile pierdute ale casei lui Israel" (Mt. 10, 6).

Dar şi mulţi samarineni au crezut, când Domnul a venit la ei. Căci, după două zile [de predică], ei „au crezut cuvintelor Sale şi celor spuse de către femeie. Căci noi credem acum, nu numai pentru că tu ne-ai spus, ci pentru că noi înşine L-am auzit şi am cunoscut, că *acest om* este, cu adevărat, *Mântuitorul lumii*" (In. 4, 39-42).

Şi Pavel spune la fel: „Şi astfel tot Israelul se va mântui" (Rom. 11, 26), după cum s-a spus, căci Legea a fost pedagogul nostru spre Iisus Hristos (Gal. 3, 24).

Să-i lăsăm la o parte însă pe cei care nu cred în Lege dintre ei [şi să ne ocupăm de cei credincioşi Legii]. Căci Legea nu le-a ascuns niciodată credinţa în Fiul lui Dumnezeu (*non enim lex prohibebat eos credere in Filium Dei*)[403].

Ci, dimpotrivă, i-a învăţat pe ei ce să facă, spunându-le că oamenii nu se pot mântui în alt fel de rana vechiului şarpe decât, dacă cred în Acela, Căruia, întru asemănarea trupului păcatului (Rom. 8, 3), I S-a luat viaţa Lui prin martiriu şi a tras toate lucrurile spre Sine şi i-a înviat pe cei morţi.

---

403 Lat. 2, p. 150.

Capitolul al 3-lea

Răspuns la criticile gnosticilor. Noi nu presupunem că adevăratul Dumnezeu se poate schimba sau că Se va sfârşi, dacă vor trece cerurile, care sunt tronul Său şi pământul, care e aşternutul picioarelor Sale

1. Şi iarăşi, există o altă greşeală la ei, când se referă la *ceruri* ca la *tronul lui Dumnezeu* şi la *pământ*, ca la *aşternutul picioarelor Sale*. Căci ei spun că cerurile şi pământul vor trece[404]. Dar ei fac să treacă şi Dumnezeu, Care stă peste ele şi, de aceea, [pentru că e trecător], El nu poate fi Dumnezeu cel peste toate.

Căci ei nu cunosc ce vor să spună cuvintele, că *cerul este tronul Lui şi pământul, aşternutul picioarelor Sale*. Căci ei nu văd în Acesta pe Dumnezeu, ci îşi închipuie că El stă ca un om şi e mărginit, deşi El nu e mărginit de nimic. Şi, pentru aceasta, ei nu înţeleg modul cum vor trece cerul şi pământul. Însă Pavel nu a fost un neştiutor, atunci când a spus: „căci chipul acestei lumi trece" (I Cor. 7, 31).

În alt loc, David, a explicat această problemă. Căci el nu a spus, că atunci când va trece chipul acestei lumi, nu va mai rămâne Dumnezeu. Ci ucenicul Său a spus adevărul în psalmul 101, zicând:

„Întru început, Tu, Doamne, ai întemeiat pământul şi cerurile sunt lucrurile mâinilor Tale. Ele vor pieri, dar Tu vei rămâne. Toate se vor învechi ca un veşmânt şi ca pe o îmbrăcăminte le vei schimba şi schimbate vor fi. Dar Tu acelaşi eşti şi anii Tăi nu se vor termina. Fiii robilor Tăi vor trăi şi sământa lor va rămâne în veac" (Ps. 101, 26-29).

Şi de aici se înţelege foarte bine că lucrurile vor trece, dar că Dumnezeu va rămâne şi, împreună cu El, şi slujitorii Săi.

Şi, în acelaşi mod, spune şi Isaia: „Ridicaţi-vă ochii voştri către ceruri şi priviţi jos, pământul. Pentru că cerul va trece ca un fum şi pământul ca un veşmânt se va învechi, şi cei care vor locui pe pământ vor muri. Dar mântuirea Mea va fi veşnică şi dreptatea Mea nu va avea sfârşit" (Is. 51, 6).

[404] Lucru adevărat până aici, pentru că sunt cuvintele Domnului, *cf.* Mt. 24, 35.

Capitolul al 4-lea

Răspunsul la altă obiecţie, în care se arată că distrugerea Ierusalimului, care era cetatea Marelui Împărat, nu a diminuat cu nimic din măreaţia şi puterea supremă a lui Dumnezeu, pentru că această distrugere a cetăţii a fost pusă în lucrare de sfatul cel prea înţelept al lui Dumnezeu

1. Şi alt lucru referitor la Ierusalim şi la Domnul. Căci ei se aventurează să spună, căci dacă [Ierusalimul] era „cetatea Marelui Împărat”, ea nu trebuia să se transforme în ruină. Şi aceasta e ca atunci, când cineva ar spune: dacă paiele sunt creaţia lui Dumnezeu, atunci ele nu ar trebui niciodată să ardă sau dacă viţa de vie e făcută de către Dumnezeu, atunci niciodată nu trebuie tăiată şi curăţată de joarde.

Dar joardele nu au apărut de la început, ci numai când au apărut strugurii pe ele, adică când au crescut şi au rodit. Dar ei se află în situaţia acelora, care nu vor să facă via să rodească, pentru că nu vor să taie din joarde.

La fel este şi cu Ierusalimul. Când a învins jugul robiei (unde omul a fost adus, din cauză că, de timpuriu, nu s-a supus lui Dumnezeu şi a devenit robul morţii şi s-a supus ei, fiind deposedat de libertate), atunci a primit şi roadele libertăţii şi a devenit matur, reclădindu-şi hambarele şi aceia s-au îngrijit de roadele lui şi s-a dus vestea peste tot despre el. Căci spune Isaia: „Copiii lui Iacov vor prinde rod, şi Israelul va înflori şi întreaga lume va fi plină de roadele sale” (Is. 27, 6).

Dar fructele vor rodi în întreaga lume, tocmai pentru că Ierusalimul a fost pe drept părăsit şi roadele care îl umpleau odinioară acum s-au luat de la el. Căci, dintre ei, după trup, au fost Hristos şi Apostolii, care au rodit fructe. Dar nu sunt mulţi dintre ei care s-au folosit de aceste fructe. Însă toate lucrurile, care au un început în timp, trebuie să aibă de asemenea şi un sfârşit în timp.

2. Astfel, Legea dată prin Moise s-a încheiat prin Ioan [Botezătorul], ca o consecinţă necesară. Hristos a venit şi a plinit-o / desăvârşit-o, fiindcă „Legea şi Prorocii au fost până la Ioan” (Lc. 16, 16).

Iar Ierusalimul, după vestirea lui David, la plinirea vremii, a terminat-o cu Vechiul Legământ, atunci când Noul Legământ a fost revelat. Căci Dumnezeu face toate lucrurile cu măsură şi cu rânduială. Nimic fără măsură nu este la El, fiindcă nu este nimic fără rânduială (*Ἅπαντα μέτρῳ καὶ τάξει ὁ Θεὸς ποιεῖ, καὶ οὐδὲν ἄμετρον παρ' αὐτῷ, ὅτι μηδὲν ἀναρίθμητον*)[405].

Şi bine spune acela, care a zis, că *Tatăl incomensurabil S-a făcut pe Sine cu măsură în Fiul*[406] (*Ipsum immensum Patrem in Filio mensuratum*)[407]. Pentru că Fiul este măsura Tatălui, pentru că numai El Îl cuprinde.

Şi, că stăpânirea evreilor a fost vremelnică, ne spune tot Isaia: „Şi fiica Sionului ca fi părăsită ca o căscioară (*cottage*) în vie şi ca pe o colibă (*lodge*) din grădina de castraveţi" (Is. 1, 8).

Şi când s-au petrecut aceste lucruri? Nu atunci când s-au luat fructele de la ea şi a fost părăsită, încât nu mai are nicio putere să rodească?

3. Şi de ce vorbim de Ierusalim, când chipul acestei lumi va trebui să treacă şi el, atunci când vremea dispariţiei sale va veni adică, când grânele vor fi adunate în hambar, iar pleava va fi aruncată afară şi se va arde în foc (Lc. 3, 17)? „Căci ziua Domnul va veni ca un cuptor aprins (*a burning furnace*) şi toţi păcătoşii vor fi cosiţi, cei care fac lucruri rele şi ziua aceea va fi un foc pentru ei" (Mal. 3, 19).

Acestea le va face Domnul în acea zi. Şi despre ea a vorbit Ioan Botezătorul, când a spus despre Hristos: „El vă va boteza pe voi cu Duhul Sfânt şi cu foc. El are mătura (*fan*) în mâna Sa ca să cureţe podeaua. Şi El va aduna rodul Său într-un hambar iar pleava o va arde cu foc nestins (*unquenchable fire*)" (Mt. 3, 11-12).

Căci Cel care adună pleava şi Cel care vântură [grâul] este Unul şi Acelaşi. El îi judecă şi de aceea îi separă pe unii de alţii.

Dar vânturătura şi pleava este fără raţiune şi fără viaţă [duhovnicească], căci aşa s-au făcut pe ei înşişi.

Căci omul, fiind lăsat cu raţiune şi creat după asemănarea lui Dumnezeu, creat cu voinţă liberă (*liber in*

[405] Lat. 2, p. 153.
[406] Nu ştiu cine a afirmat acest lucru. Nici în ediţia latină citată nu se specifică acest lucru.
[407] Lat. 2, p. 153.

arbitrio)[408] şi cu puterea de a se stăpâni pe sine, s-a făcut, prin sine, asemenea vânturăturii şi plevei.

De aceea el va fi condamnat pe drept, fiindcă, creat ca o fiinţă raţională, a pierdut adevărata raţiune şi vieţuieşte iraţional (*irrationabiliter vivens*), opunându-se dreptăţii lui Dumnezeu şi dedându-se la toate ca un suflet alipit de pământ şi rob tuturor poftelor[409].

Căci, spune Prorocul: „Omul, în cinste fiind, nu a înţeles. S-a asemănat fiarelor fără de minte (*jumentis insipientibus*)[410] şi s-a făcut asemenea lor" (Ps. 48, 12).

---

[408] Idem, p. 154.

[409] Păcatul este cel care a dezgolit pe om de raţiune, la dus la starea de *fiinţă iraţională*. Omul a fost creat cu raţiune şi cu liberă voinţă, dar s-a folosit de sine într-un mod păcătos. De aceea s-a alipit de materie şi nu mai vrea să fie *om duhovnicesc*, adică *om raţional*. Raţiunea aici însă, nu desemnează *intelectualitatea* umană, dobândirea unor cunoştinţe, care te fac mai puţin *ignorant* într-o materie.
Ci raţiunea desemnează *starea omului fără patimi* sau *mai presus de patimi*, care nu arată prin viaţa sa că e rob patimii şi că face fapte fără dreaptă cugetare prealabilă. Starea raţională a omului e starea duhovnicească, e viaţa de sfinţenie.

[410] Lat. 2, p. 154.

Capitolul al 5-lea

Autorul se reîntoarce la un argument anterior şi arată că nu există decât un singur Dumnezeu,Cel vestit de către Proroci. Hristos mărturiseşte despre Acesta că e Tatăl Său. Tatăl, prin Cuvântul Său, Care locuieşte în sânul Său, S-a făcut cunoscut pe Sine oamenilor în ambele Testamente

1. Căci unul şi acelaşi este Dumnezeu, Cel care strânge cerurile ca pe o carte (*librum*[411])[412] (Apoc. 6, 14), dar înnoieşte şi faţa pământului (Ps. 103, 31).

Căci lucrurile au fost făcute pentru om în timp[413], pentru ca el să se maturizeze prin ele şi astfel să producă rodul nemuririi[414]. Şi acesta[415], prin bunătatea Sa, a primit lucrurile cele veşnice, „ca în veacurile ce va să vină El să arate bogăţia cea mare a harului Său" (Ef. 2, 7).

Şi Acesta a fost Cel vestiti prin Lege şi Proroci, adică Cel pe Care Hristos Îl mărturiseşte ca *Tată al Său*. Astfel, El este Creatorul şi tot El este Dumnezeu cel peste toate, după cum spune Isaia:

„Eu sunt martor, zice Domnul Dumnezeu, şi slujitorul Meu pe care Eu l-am ales, că voi veţi cunoaşte şi veţi crede şi veţi înţelege că Eu sunt. Înaintea mea nu a fost alt Dumnezeu şi nici nu va fi altul după Mine. Eu sunt Dumnezeu şi în afara Mea nu este alt Mântuitor. Eu am vestit şi Eu am mântuit" (Is. 43, 10-12).

Şi iarăşi: „Eu Însumi sunt Dumnezeu cel dintâi şi Eu sunt mai presus decât lucrurile ce vor veni" (Is. 48, 12). Şi nu e nimic neclar aici, nici arogant, nici din slavă deşartă, dacă El a spus asta.

Căci ar fi fost imposibil, fără Dumnezeu, ca să ajungem la cunoaşterea lui Dumnezeu (sed quoniam impossibile erat sine Deo discere Deum[416])[417].

---

[411] Ibidem.
[412] Se referă la un sul de papirus, la o carte în formă de rulou.
[413] Lucrurile au fost făcute în cadrul timpului, pentru ca omul să se bucure de ele.
[414] Creaţia, privită duhovniceşte, nu este o cursă pentru om, ci un mod de înaintare duhovnicească, de maturizare a minţii.
[415] Omul.
[416] Lat. 2, p. 154.
[417] Revelaţia dumnezeiască este darul nemărginit al lui Dumnezeu. Numai pentru că Dumnezeu este iubitor de oameni, cunoaştem pe Dumnezeu şi cunoaştem cine a făcut lumea şi pe noi înşine. Sforţările umane nu ar fi ajuns la niciun rezultat. Numai

Căci El a învăţat pe oameni, prin Cuvântul Său, ca să cunoaştem pe Dumnezeu. De aceea, cei care nu cunosc aceste lucruri[418] şi-au făcut *o imagine* despre Dumnezeu şi spun că *au descoperit* un alt Tată. Lor, cu dreptate, li s-a spus: „Vă rătăciţi, pentru că nu cunoaşteţi Scripturile şi nici puterea lui Dumnezeu" (Mt. 22, 29).

2. Pentru că Domnul şi Stăpânul nostru, în răspunsul pe care l-a dat saducheilor, care spuneau că nu există înviere şi de aceea necinsteau pe Dumnezeu şi credeau prea puţin în Lege, căci nu vorbeau despre înviere şi nici despre revelarea lui Dumnezeu, le-a spus lor: „Vă rătăciţi, pentru că nu cunoaşteţi Scripturile şi nici puterea lui Dumnezeu" (Mt. 22, 29).

Căci le-a spus mai apoi: „Iar despre învierea morţilor, n-aţi citit ce vi s-a spus de către Dumnezeu, zicând: <Eu sunt Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacov?>" (Mt. 22, 31-32).

Şi a adăugat: „Căci El nu este Dumnezeul celor morţi, ci al viilor" (Mt. 22, 32), pentru că toţi viază prin El.

Şi, prin aceste argumente, fără îndoială, că El a clarificat totul. Căci Cel care a vorbit lui Moise din rug (*the bush*) şi S-a revelat pe Sine ca *Dumnezeu al Părinţilor*, este El: *Dumnezeul celor vii*.

Pentru că cine este *Dumnezeul celor vii* decât *numai Dumnezeu* şi, mai presus de Care, nu există alt Dumnezeu?

E Dumnezeul acela, care atunci când Daniel Prorocul a fost întrebat de regele Cirus al perşilor: „De ce nu slujeşti lui Bel?", acela L-a vestit şi i-a zis: „Fiindcă eu nu slujesc idolilor făcuţi de mâini omeneşti, ci Dumnezeului celui viu, Care a făcut cerul şi pământul şi a Cărui domnie este peste tot trupul" (Bal. 1, 5-6).

Şi iarăşi a zis: „Eu ador pe Domnul Dumnezeul meu, fiindcă El este un Dumnezeu viu" (Bal. 1, 30). Adică era Cel adorat de către Proroci ca *Dumnezeu viu*, fiindcă El este *Dumnezeu viu*.

Iar Cuvântul Său este Cel care i-a vorbit lui Moise[419], adică Cel care i-a făcut să tacă pe saduchei, Care ne-a dat darul învierii, Care a revelat adevărul celor orbi, Care a înviat şi S-a arătat drept *Dumnezeu adevărat*.

---

pentru că El a vrut să Se facă cunoscut nouă, numai din această cauză Îl şi cunoaştem şi ne cunoaştem, totodată, originea şi traiectoria.

[418] Ale revelaţiei dumnezeieşti.

[419] Dumnezeu Cuvântul e Cel care a dat Legea Sfântului Moise şi tot El Se întrupează ca să plinească toate cele spuse de El prin Lege şi Proroci.

Căci El nu este *Dumnezeul morţilor*, ci *al celor vii*, dar a fost numit *Dumnezeul Părinţilor* celor adormiţi.

Dar aceasta, pentru că Părinţii sunt, fără îndoială, vii în Dumnezeu şi nu s-au depărtat astfel de viaţă. Pentru aceasta ei sunt fiii învierii (*filii resurrectionis*[420]; *children of the resurrection*).

Căci Domnul nostru este însăşi *învierea,* după cum a spus: „Eu sunt învierea şi viaţa" (In. 11, 25). Iar Părinţii sunt *fiii Săi*, după cum s-a spus prin Prorocul: „ În locul părinţilor tăi, ţi s-au născut ţie fii"(Ps. 44, 19).

Astfel, Hristos Însuşi, împreună cu Tatăl, este Dumnezeul cel viu, Care a vorbit lui Moise şi Care S-a revelat Părinţilor.

3. Şi mai spune acest lucru, atunci când le-a spus evreilor: „Tatăl vostru, Avraam, s-a bucurat că a văzut ziua Mea. Şi el a văzut-o şi s-a bucurat" (In. 8, 56).

Şi pentru ce le-a spus acest lucru? Pentru că: „Avraam a crezut lui Dumnezeu şi aceasta i s-a socotit lui ca *dreptate*" (Rom. 4, 3). Căci Avraam a crezut că El este Făcătorul cerului şi al pământului şi singurul Dumnezeu, dar şi că El va înmulţi sămânţa lui ca stelele cerului. Şi aceasta este ceea ce a spus Pavel, când a zis: „ca luminile în lume" (Filip. 2, 15).

Căci Drepţii au părăsit cele ale lumii şi au urmat Cuvântului lui Dumnezeu, călătorind ca nişte străini[421] împreună cu Cuvântul, căci au vrut să fie mereu cu Cuvântul.

4. Iar Drepţii şi Apostolii, fiind din neamul lui Avraam, şi-au lăsat lucrul lor[422] şi pe părinţii lor şi I-au urmat Cuvântului. Şi nu e cu dreptate ca şi noi, având aceeaşi credinţă ca a lui Avraam, să luăm crucea de lemn ca şi Isaac şi să-I urmăm Lui?

Căci, în Avraam, oamenii au fost învăţaţi mai dinainte şi au fost îndemnaţi ca să urmeze lui Dumnezeu Cuvântul[423]. Pentru că Avraam, crezând, a urmat poruncii Cuvântului lui Dumnezeu şi a înţeles repede (*with a ready mind*) să dea, ca o jertfă lui Dumnezeu, pe fiul său unul născut şi iubit de către el (Fac., cap. 22).

---

[420] Lat. 2, p. 156.

[421] Înstrăinaţi.

[422] Ocupaţiile pe care le aveau înainte ca să creadă în Hristos.

[423] Viaţa Sfântului Avraam a fost prototipul renunţării la toate pentru credinţa în Dumnezeu, prototipul apostolatului şi al monahismului. Cine crede în Dumnezeu, renunţă la cele ale lumii, la cele deşarte şi Îi umrează Lui întru toate.

Căci şi Dumnezeu va dori să dea tuturor pe Unul Născut Fiu al Său preaiubit, ca jertfă pentru mântuirea noastră.

5. Iar Avraam a fost Proroc şi a văzut întru Duhul ziua venirii Domnului, şi mântuirea prin suferinţa Lui, prin care, şi el, şi toţi cei care i-au urmat exemplul credinţei sale, şi s-au încrezut în Dumnezeu, s-au mântuit şi s-au bucurat foarte mult.

De aceea, Domnul nu a fost necunoscut lui Avraam, a Cărui zi el dorea ca să o vadă şi nici nu a fost necunoscător al Tatălui Domnului nostru.

Pentru că el a învăţat din Cuvântul Domnului şi a crezut în El. De aceea i s-a socotit lui de către Domnul, acest lucru, ca *dreptate*.

Căci credinţa în Dumnezeu îl îndreptează pe om (*justificat hominem*[424])[425]. Şi de aceea a zis el: „Îmi voi întinde tăria mâinii mele către Domnul Cel Prea Înalt, Cel care a făcut cerul şi pământul" (Fac. 14, 22).

Toate aceste adevăruri trebuie folosite de aceia care doresc să răstoarne învăţăturile cele perverse, fiindcă aceia[426] nu învaţă niciun verset după adevăr.

---

[424] Lat. 2, p. 157.

[425] Credinţa în Dumnezeu e cea care îl mântuie pe om, care îl face Drept, pentru că ea e începutul vieţii bine plăcute lui Dumnezeu.

[426] Ereticii.

Capitolul al 6-lea

Explicarea cuvintelor lui Hristos: „niciun om nu cunoaşte pe Tatăl, ci numai Fiul”etc. Aceste cuvinte sunt interpretate greşit de către eretici. Prin Tatăl S-a revelat Fiul iar prin Fiul S-a revelat Tatăl. Tatăl nu a fost niciodată cunoscut

1. Iar Domnul S-a revelat pe Sine Ucenicilor, că El este Cuvântul, Care dăruie cunoaşterea Tatălui şi respinge pe evreii, care îşi imaginau că *L-au cunoscut* pe Dumnezeu, pentru că ei n-au respins niciodată Cuvântul Său, prin care Dumnezeu S-a făcut cunoscut, zicând: „Niciun om nu cunoaşte pe Fiul, ci numai Tatăl. Şi niciun om nu cunoaşte pe Tatăl, dacă nu e mântuit de Fiul şi dacă aceluia Fiul nu Îl revelează pe Acela [pe Tatăl]” (Mt. 11, 27; Lc. 10, 22;).

Astfel mărturiseşte Matei, şi Luca, şi Marcu, numai Ioan omite acest verset[427].

Şi aceştia, care au fost mai înţelepţi între Apostoli, au scris următoarele: „Niciun om nu cunoaşte pe Tatăl, ci doar Fiul, şi nici pe Fiul, ci numai Tatăl şi cel care Fiul vrea să i-L descopere” (Lc. 10, 22).

Dar ei[428] spun, că dacă adevăratul Dumnezeu nu a fost cunoscut mai înainte de venirea Domnului, atunci Dumnezeul vestit de către Proroci nu este *Tatăl lui Hristos*.

2. Dar dacă Hristos a început să existe, *numai* de când a intrat în lume, ca om şi dacă Tatăl a fost cunoscut *numai* în timpul lui Tiberiu Cezar, când El S-a rătat oamenilor, dar Cuvântul Său nu a fost dintotdeauna coexistent cu creatura Sa, atunci trebuie să spunem, că alt Dumnezeu a fost vestit sau, mai degrabă, trebuie să cercetăm, care e raţiunea acestei mari „nepurtări de grijă” a lui Dumnezeu.

Fiindcă am ajuns aici prin chestiunea ridicată şi aceasta ne duce la faptul că *Dumnezeu S-a schimbat*. Dar acest lucru distruge credinţa noastră în Dumnezeu Creatorul, Care ne ţine pe noi, adică creaţia Sa.

---

[427] Nu există pasajul însă nici la Sfântul Marcu, în edițiile actuale. Însă, se pare, că în ediția pe care o folosea Sfântul Irineu exista și la Sfântul Marcu această învățătură a Domnului.

[428] Ereticii.

Însă noi am primit, în mod nemijlocit, credinţa noastră de la Fiul şi prin aceasta avem o dragoste tare şi nemişcată[429] către Tatăl.

Căci în cartea sa *Împotriva lui Marcion*, Iustin[430] a spus foarte bine acestea: „Eu nu aş fi crezut în Domnul Însuşi, dacă El ar fi vestit un altul decât Cel care este Făcătorul şi Hrănitorul (*Nutritorem*)[431] nostru.

Dar, fiindcă Fiul Unul Născut a venit la noi de la unul Dumnezeu, Care a făcut lumea şi ne-a creat pe noi şi ţine şi orânduieşte toate lucrurile, strângând în Sine lucrul mâinilor Sale, de aceea credinţa mea este neclintită întru El, şi dragostea mea pentru Tatăl e nemişcată, căci Dumnezeu ni le-a dat nouă pe acestea”[432].

3. Pentru că nimeni nu poate cunoaşte pe Tatăl, decât numai prin Cuvântul lui Dumnezeu, adică, numai dacă Fiul ni-l dezvălui pe Acela. Nici nu poate cineva să-L cunoască pe Fiul, fără numai prin buna dorire a Tatălui. Şi Fiul săvârşeşte (*performs*) buna dorire / plăcere a Tatălui, pentru că Tatăl L-a trimis, iar Fiul a fost Cel trimis şi Care a venit la noi. Şi Cuvântul Său cunoaşte că *Acesta* este Tatăl Său, deşi, pentru vederea noastră, El este nevăzut şi infinit.

Iar El nu îl vesteşte pe altul, ci pe Acela Însuşi ni-L vesteşte nouă. Iar Tatăl este singurul care Îl cunoaşte pe Cuvântul Său. Amândouă aceste adevăruri au fost spuse de către Domnul nostru. Căci Fiul revelează cunoaşterea Tatălui prin propovăduirea Sa. Şi propovăduirea Fiului este cunoaşterea Tatălui, pentru că toate lucrurile sunt arătate prin Cuvântul.

De aceea, noi putem cunoaşte că Fiul, Care a venit, este Cel ce dă celor care cred în El cunoaşterea Tatălui, după cum a spus-o Ucenicilor Săi: „Niciun om nu cunoaşte pe Fiul decât numai Tatăl, nici pe Tatăl decât numai Fiul, şi celor care va vrea Fiul să li-L arate”. Şi de aici vedem că şi El şi Tatăl sunt cu adevărat şi că noi nu primim *un alt Tată*, în afara Celui pe care Îl avem revelat prin Fiul.

4. Dar acest Tată este Făcătorul cerului şi al pământului, după cum ni-L prezintă cuvintele Sale. Iar El, nu este acel *tată fals* inventat de către Marcion, Valentin,

---

429 Nezdruncinată, neîndoită, care nu se îndoieşte de Tatăl.

430 Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful.

431 Lat. 2, p. 159.

432 Nu ştiu cartea citată.

Vasilide, Carpocrat, Simon sau ceilalţi, numiţi, în mod fals, „gnostici” [cunoscători].

Căci niciunul dintre aceştia nu au vorbit despre Fiul lui Dumnezeu. Fiindcă Hristos Iisus, Domnul nostru, a fost împotriva celor care afirmă astfel de lucruri şi îndrăznesc să predice alt Dumnezeu necunoscut.

Însă pe ei trebuie să-i întrebăm acestea: Cum de este Acesta necunoscut, dacă ei Îl cunosc? Pentru ce motiv este *cunoscut* numai de câţiva iar de restul e *necunoscut*?

Căci Domnul nu a spus că Tatăl şi Fiul nu au fost cunoscuţi de către nimeni. În acest caz venirea Sa ar fi fost fără rost. Şi atunci de ce a venit Hristos la noi? De ce ne-a spus: „Nimeni nu L-a văzut pe Dumnezeu, pentru că El este necunoscut şi nu-L puteţi afla” (In. 1, 18) iar ucenicii lui Valentin declară în mod fals, că Hristos a zis aceste lucruri despre eonii lor? Dar acestea sunt deşertăciuni.

Pentru că Domnul ne-a învăţat că omul nu e capabil să Îl cunoască pe Dumnezeu, fără ca el să fie învăţat de către Dumnezeu. Adică Dumnezeu nu poate fi cunoscut fără Dumnezeu[433] (*ἄνευ Θεοῦ μὴ γινώσκεσθαι τὸν Θεόν*; *sine Deo non cognosci Deum*)[434]. Însă aceasta este voinţa clară a Tatălui, ca Dumnezeu să fie cunoscut. Pentru că cei care Îl cunosc pe El, sunt dintre aceia cărora Fiul li L-a descoperit lor.

5. Şi în acest scop Tatăl Îl revelează / Îl descoperă pe Fiul ca, prin intermediul Său, El să fie cunoscut de către toţi şi toţi să primească dreptatea, toţi care cred în El şi să se bucure de nestricăciune şi de bucuria cea veşnică. Şi pe acestea le vor primi cei care cred în El şi care fac voia Lui.

Iar El va scoate în întuneric[435], pe drept [motiv], pe cei care se credeau „aleşi”, dar însă nu credeau. Pe ei îi va lipsi de lumina Sa.

---

[433] Aici e punctul de plecare al Teologiei şi al Teologilor. Nu putem cunoaşte pe Dumnezeu, dacă Dumnezeu nu ni Se revelează, dacă El nu ni Se arată, dacă El nu ne luminează mintea să vedem slava Lui şi nu ne revelează tainele Sale. Teologia nu porneşte *de jos*, ci *de sus*, de la Dumnezeu.
Subiectul Teologiei este Dumnezeu şi numai Dumnezeu ne poate vorbi despre Sine în mod clar şi ne poate învăţa, fără de greşeală, cele ale Sale. Până nu pornin de la ceea ce ne descoperă Dumnezeu sau până nu plecăm de la ceea ce vrea să ne descopere Dumnezeu, de la măsura în care putem înţelege pe Dumnezeu, nu putem ştii nimic.
Gnoseologia e fundamentul Teologiei. Revelarea lui Dumnezeu, cunoaşterea lui Dumnezeu este voia lui Dumnezeu faţă de noi, bunăvoinţa Sfintei Treimi pentru viaţa noastră.

[434] Lat. 2, p. 160.

[435] În Iad, în întunericeul cel mai dinafară.

De aceea Tatăl S-a revelat pe Sine tututor, prin aceea că S-a făcut prin Fiul Său văzut tuturor. Şi, la fel, Cuvântul a vestit tuturor pe Tatăl şi pe Fiul, pentru ca El[436] să fie cunoscut de către toţi. Şi, din această cauză, judecata lui Dumnezeu a căzut, pe drept, peste toţi aceia, care, ca şi cei de atunci, au văzut, dar nu au crezut.

6. Iar pentru aceea că Cuvântul a revelat pe Dumnezeu drept *Creator al creaţiei*, iar lumea vesteşte pe *Domnul* şi *Făcătorul lumii*, cum tot Dumnezeu a spus, iar crearea omului este tot opera Făcătorului lumii, iar prin Fiul s-a vestiti că Tatăl are un Fiu – toate deopotrivă sunt vestite oamenilor, dar nu toţi cred, în acelaşi fel, în ele. Căci, prin Lege şi Proroci, Cuvântul a propovăduit atât despre Sine cât şi despre Tatăl tuturor. Şi toţi oamenii au auzit despre El, dar nu toţi au şi crezut.

Dar prin Cuvântul Însuşi, Care S-a făcut văzut şi pipăibil [de către oameni], Tatăl S-a arătat cu putere, dar nu toţi au crezut, la fel, în Acesta. Însă toţi L-au văzut pe Tatăl în Fiul, pentru că Tatăl este nevăzutul Fiului, iar Fiul este văzutul Tatălui[437] (*τὸ ἀόρατον γὰρ τοῦ Υἱοῦ Πατὴρ, τὸ δὲ ὁρατὸν τοῦ Πατρὸς Υἱός*[438]; *invisibile etenim Filii Pater, visibile autem Patris Filius*[439]). Şi pentru această raţiune toţi au vorbit cu Dumnezeu, când erau cu El pe pământ şi ei L-au numit pe El *Dumnezeu*.

Căci până şi demonii strigau şi Îl mărturiseau pe Fiul: „Noi Te cunoaştem pe Tine, pentru că Tu eşti Unul Sfânt al lui Dumnezeu" (Mc. 1, 24). Iar Satana, privind către El şi ispitindu-L I-a zis: „Dacă Tu eşti Fiul lui Dumnezeu (Mt. 4, 6). Căci toţi Îl vedeau şi spuneau despre El că este *Fiul lui Dumnezeu*, dar nu toţi credeau în El.

7. Şi acestea s-au făcut ca adevărul să primească mărturie de la toţi şi prin aceasta să se mântuiască cei care cred şi să fie pedepsiţi cei care nu cred.

Ca toţi să primească judecată dreaptă iar credinţa în Tatăl şi în Fiul să să fie recunsocută de către toţi, adică aceasta să fie recunoscută de către toţi ca singura mântuitoare, primind mărturia tuturor şi din partea celor care o acceptă dar şi a celora, care nu au nicio legătură cu ea şi

---

[436] Hristos.

[437] O altă mult folosită expresie a Sfântului Irineu. Tatăl e nevăzutul Fiului, pentru că El Îl revelează pe Tatăl Cel nevăzut, pe când Fiul e văzutul Tatălui, pentru că prin Fiul Se vede şi Tatăl.

[438] Lat. 2, p. 160, n. 8.

[439] Lat. 2, p. 160-161.

care sunt duşmanii ei. Iar adevărul acesta este evident şi nu poate fi contrazis. Şi ea a reuşit să scoată de la adversarii ei mărturirisea numelui ei.

Căci aceştia au fost convinşi de acest lucru când au privit mai atent la ea şi au purtat mărturia ei ca o mare bunătate[440]. Căci, când aceia au rupt-o cu duşmănia faţă de ea şi au devenit ei înşişi prigoniţi pentru mărturisirea ei, aceştia nu şi-au mai dorit să dea o mărturie neadevărată.

Şi Cel care a fost cunoscut[441], nu este altul decât Cel care a spus: „Niciun om nu-L poate cunoaşte pe Tatăl", adică Cel prin care Tatăl a făcut toate lucrurile. Şi El a primit mărturie de la toţi, cum că este om cu adevărat dar şi Dumnezeu cu adevărat.

Căci Tatăl, Duhul, Îngerii, creaţia însăşi, oamenii, duhurile căzute, care au devenit demoni, duşmanii Lui şi, în ultimul rând, moartea, [L-au vestit pe El ca Dumnezeu şi om].

Căci Fiul poartă grijă de toate lucrurile pentru Tatăl, lucrează de la început şi până la sfârşit [împreună cu El] şi fără El niciun om nu atinge cunoaşterea lui Dumnezeu. Pentru că Fiul este cunoaşterea Tatălui iar cunoaşterea Fiului este Tatăl şi Acesta S-a revelat prin Fiul.

Şi pentru această raţiune a spus Domnul: „Niciun om nu cunoaşte pe Fiul decât numai Tatăl, nici pe Tatăl decât numai Fiul şi celor care va vrea Fiul să li-L arate". Iar acest „să li-L arate" nu s-a spus numai cu referire *la viitor*. Ci, din momentul când Fiul, născându-Se din Maria, a început să-L arate pe Tatăl şi aceasta se va face pentru toate veacurile[442]. Iar Fiul, fiind de la început prezent, alături de lucrul mâinilor Sale, revelează pe Tatăl tuturor.

Şi aceasta o face celor cărora El doreşte şi când doreşte şi după cum doreşte şi Tatăl[443]. Astfel, în toate şi prin toate lucrurile există un singur Dumnezeu, Tatăl şi un singur Cuvânt, Fiul şi un singur Duh şi o singură mântuire a

---

[440] Duşmanii convertiţi la credinţă, adică foştii păgâni sau evrei.

[441] Pentru care ei s-au convertit.

[442] Adică oricine, după naşterea şi vestirea lui Hristos, poate să-L cunoască pe Tatăl şi pe Fiul, întreaga Treime.

[443] Credinţa noastră, e spus aici foarte clar, nu este *efortul* şi *căutarea noastră* în primul rând, ci e *voia lui Dumnezeu*. Numai pentru că Dumnezeu doreşte să ni Se descopere, văzând că-L căutăm pe El, numai atunci credem în El. Credinţa este aşadar un mare dar al lui Dumnezeu, o minune enormă făcută cu noi, o mare milostivire, pentru care nu Îi prea mulţumim cum se cuvine.

tuturor celor care cred în El[444] (*et propter hoc in omnibus, et per omnia unus Deus Pater, et unum Verbum, et unus Filius, et unus Spiritus, et una salus omnibus credentibus in eum*)[445].

[444] O altă expresie cunoscută. Există o singură Treime şi o singură mântuire, după cum există o singură Biserică şi numai Tainele Bisericii şi Tradiţia ei. Tot ceea ce este în afară de acestea se dovedeşte a fi o minciună.
[445] Lat. 2, p. 162.

Capitolul al 7-lea

Recapitularea argumentelor anterioare. Se arată că Avraam, prin revelarea Cuvântului, a cunoscut pe Tatăl şi venirea Fiului lui Dumnezeu. Din cauza acestui lucru el s-a bucurat ca să vadă ziua lui Hristos, când i s-a promis lui că se va împlini. Frumuseţea acestei bucurii va rămâne pentru toţi, adică pentru cei care au devenit părtaşi la credinţa lui Avraam, însă nu şi pentru evreii, care au respins pe Cuvântul lui Dumnezeu

1. De aceea, Avraam a cunoscut pe Tatăl prin Cuvântul, pe Cel care a făcut cerurile şi pământul şi L-a mărturisit pe El *Dumnezeu*.

Şi am învăţat, din cele spuse lui [de Dumnezeu], că Fiul lui Dumnezeu va fi un om printre oameni, că cei care se vor trage din sămânţa lui vor fi ca stelele cerului [de mulţi] şi că el dorea să vadă acea zi, adică să poată să-L îmbrăţişeze pe Hristos. Şi acestea le-a văzut prin darul prorociei şi s-a bucurat.

Căci Simeon, unul dintre urmaşii lui, a purtat pe deplin în fiinţa sa bucuria Patriarhului [Avraam] şi a zis: „Acum slobozeşte pe robul Tău în pace, căci văzură ochii mei mântuirea Ta, pe care ai gătit-o înaintea feţei tuturor poporarelor, lumină spre descoperirea neamurilor şi slava poporului Tău Israel" (Lc. 2, 29-32).

Şi Îngerii au spus la fel, vestind păstorilor lucrurile cele de bucurie, pe când ei vegheau pe timpul nopţii. Iar mai mult decât toţi, Maria a spus: „Măreşte suflete al Meu pe Domnul şi s-a bucurat duhul Meu de Dumnezeu, Mântuirea mea (*salutari meo*)[446] " (Lc. 1, 46-47)[447].

Căci bucuria lui Avraam se pogoară peste toţi cei care vin din el. Iar cei care vegheau şi care L-au văzut pe Hristos, au crezut în El. Şi s-au bucurat împreună toţi fiii lui Avraam, cei care doreau să vadă ziua venirii lui Hristos.

---

[446] Idem, p. 163.

[447] A se observa faptul, că în varianta ireniană e „mîntuirea mea", în loc de „Mântuitorul meu", cum suntem învățați noi de către edițiile recente ale cărților de slujbă.

Căci cu dreptate a mărturisit Domnul nostru despre el, zicând: „Tatăl vostru, Avraam, s-a bucurat să vadă ziua Mea. Şi el a văzut-o şi s-a bucurat” (In. 8, 56).

2. Şi acestea nu s-au spus numai pentru Avraam. Ci El a spus acestea despre toţi care L-au cunoscut pe Dumnezeu de la început şi care au văzut, mai dinainte, venirea lui Hristos şi care au primit revelaţia de la Fiul lui Dumnezeu.

Căci El le-a vestit, că în zilele cele din urmă Se va face văzut şi pipăibil şi va vorbi cu neamul omenesc, căci El poate şi din pietre să scoată pe fiii lui Avraam şi că va împlini făgăduinţele pe care Dumnezeu le-a făcut cu acesta[448], că sământa lui va fi ca stelele cerului.

Iar Ioan Botezătorul a spus: „Iar Dumnezeu e în stare să ridice şi din aceste pietre pe fiii lui Avraam” (Mt. 3, 9). Şi acestea s-au împlinit. Căci Iisus ne-a dus pe noi de la religia pietrelor, prin durerea şi roadele gândirii şi ne-a zidit pe noi în credinţă la fel ca pe Avraam.

Căci Pavel a mărturisit spunând, că noi suntem fiii lui Avraam, din cauza asemănării credinţei noastre şi a făgăduinţei moştenirii (Rom. 4, 12-13, 24).

3. Şi este unul şi acelaşi Dumnezeu, Cel pe care Îl chema Avraam şi Cel care i-a făcut lui făgăduinţa. Căci El e Creatorul, Care prin Cuvântul a pregătit luminile / luminătorii lumii, adică pe cei care vor crede dintre neamuri.

Căci de aceea a spus Domnul: „Voi sunteţi lumina lumii” (Mt. 5, 14), adică *stelele cerului*.

Şi, de aceea, El a spus pe drept, că Dumnezeu nu a fost cunoscut de către nimeni, numai de către Fiul şi de cel căruia Fiul vrea să i-L descopere.

Căci Fiul reveleazǎ pe Tatăl tutror cărora El vrea ca să să fie cunoscut de către ei. Şi, niciodată, fără bunăvoinţa Tatălui sau fără lucrarea Fiului, omul nu poate cunoaşte pe Dumnezeu.

De aceea Domnul a spus despre Sine Ucenicilor Săi: „Eu sunt calea, adevărul şi viaţa şi niciun om nu vine la Tatăl decât prin Mine. Dacă M-aţi fi cunsocut pe Mine, aţi fi cunoscut şi pe Tatăl Meu. Dar de acum L-aţi cunoscut pe El şi L-aţi și văzut” (In. 14, 16-17).

Şi, din aceste cuvinte, e foarte clar, că Tatăl e cunoscut prin Fiul, adică prin Cuvântul.

---

[448] Cu Sfântul Avraam.

4. Şi de aceea evreii s-au depărtat de Dumnezeu şi nu L-au primit pe Cuvântul Său, căci şi-au închipuit că ei au cunoscut pe Tatăl din Sine, fără Cuvântul, adică fără Fiul.

Însă ei nu cunoşteau pe acel Dumnezeu, Care a vorbit în grai omenesc lui Avraam şi apoi lui Moise, zicând: „Eu am văzut jalea / nefericirea poporului Meu în Egipt şi M-am coborât ca să-i mântui pe ei" (Ieş. 3, 7-8).

Pentru că Fiul, Care este Cuvântul lui Dumnezeu, a pregătit aceste lucruri mai înainte de a fi lumea[449] şi de aceea Tatăl nu avea nevoie de Îngeri (*non indigente Patre Angelis*)[450].

Căci El poate să cheme creaţia întru existenţă şi să facă pe om, pentru care a fost făcută creaţia[451], dar nu are nevoie de ajutor ca să creeze lucrurile sau pentru a aranja lucrurile, care se referă la oameni, chiar dacă are un număr negrăit de mare de slujitori. Pentru că El poate face toate prin Cei care sunt întru toate ca Sine, adică prin Fiul şi prin Duhul, prin Cuvântul şi Înţelepciunea Sa[452].

Iar Îngerii sunt cu toţii slujitori şi se supun Acelora. De aceea e deşartă corabia celor care, fiindcă spun: „Niciun om nu cunoaşte pe Tatăl, ci numai Fiul", introduc *un Tată necunoscut*.

[449] Planul lumii şi toate ale timpului nostru au fost plănuite, planificate mai înainte ca ele să existe, din veşnicie, de către Prea Sfânta Treime.
[450] Lat. 2, p. 164.
[451] Creaţia a fost făcută pentru om, ca el să o stăpânească şi să o înalţe prin sine la Dumnezeu.
[452] Tatăl crează lumea prin Fiul şi prin Duhul, nu prin Sfinţii Îngeri.

Capitolul al 8-lea

Deşartele încercări ale lui Marcion şi ale urmaşilor lui de a exclude pe Avraam din mântuirea adusă de către Hristos.Mântuitorul Hristos nu a eliberat numai pe Avraam, ci seminţia întreagă a lui Avraam. El a împlinit şi nu a distrus Legea, când a vindecat în zi de sâmbătă

1. De asemenea, deşarte sunt încercările lui Marcion şi ale urmaşilor săi, când caută să excludă pe Avraam de la moştenirea, pe care Duhul, prin mulţi oameni, i-a dat-o. Căci Pavel mărturisind, spune că: „el a crezut lui Dumnezeu şi i s-a socotit lui aceasta ca *dreptate*” (Rom. 4, 3).

Şi Domnul a mărturisit despre el, când a spus că poate să scoată şi din pietre pe fiii lui Avraam şi că sământa sa va fi ca stelele cerului, atunci când a zis: „Căci vor veni de la est şi vest, de la nord şi sud şi se vor odihni (*recumbent*[453]; *recline*) cu Avraam, şi Isaac, şi Iacov în Împărăţia Cerurilor” (Lc. 13, 29 / Mt. 8, 11).

Şi apoi iarăşi le-a spus evreilor: „Căci veţi vedea pe Avraam, şi Isaac, şi Iacov, şi pe toţi Prorocii în Împărăţia Cerurilor, iar pe voi aruncaţi afară” (Mt. 8, 11-12).

Şi de aici se vede foarte lămurit, că cei care nu recunosc mântuirea Sa şi inventează un alt Dumnezeu mai presus de Cel care a făgăduit lui Avraam, sunt scoşi afară din Împărăţia lui Dumnezeu şi sunt lipsiţi de darul nestricăciunii, arătându-se nişte *răi* şi *hulitori de Dumnezeu*.

Căci Acela, prin Iisus Hristos, a dat lui Avraam Împărăţia Cerurilor şi seminţei sale, adică Bisericii, căreia i-a dat înfierea şi făgăduinţa moştenirii lui Avraam.

2. Fiindcă Domnul a îndreptat pe urmaşii lui Avraam şi i-a scos din robia lor şi i-a numit pe ei *mântuiţi*. La fel a făcut Domnul şi în cazul femeii vindecate, vorbindu-le lămurit despre cei care nu au credinţă ca Avraam: „Făţarnicilor, nu dezleagă fiecare dintre voi, în zi de sâmbătă, boul sau asinul său, şi îl duce pe el să îl adape?

Şi nu se cuvenea ca această femeie, fiind fiică a lui Avraam, pe care Satana a legat-o de optsprezece ani, să fie dezlegată de legătura ei în zi de sâmbătă?” (Lc. 13, 15-16).

[453] Lat. 2, p. 165.

Şi e clar de aici, că Domnul dezleagă şi umple de viaţă pe cei care cred în El, ca şi Avraam iar prin vindecarea Sa în zi de sâmbătă, El nu face nimic contrar Legii.

Căci Legea nu interzicea oamenilor să fie vindecaţi în zi de sâmbătă ci, dimpotrivă, se tăiau împrejur în acea zi şi Legea poruncea ca preoţii să slujească poporul. Astfel nu se interzicea vindecarea cuiva sau adăparea animalelor.

De aceea, atât la Siloam, cât şi cu alte prilejuri, El a dat vindecare în zi de sâmbătă. Şi pentru raţiunea spusă mai sus, El căuta, mai ales, să vindece sâmbăta.

Fiindcă Legea le cerea să se oprească de la orice muncă înrobitoare[454], adică de la orice poftă de îmbogăţire, care se dobândeşte prin neguţătorie sau prin altă ocupaţie pământească. Însă îi învăţa să se ocupe[455] de lucrarea sufletului, care constă în gândirea [la Dumnezeu] şi să dea milostenii aproapelui lor.

De aceea Domnul respinge pe cei nedrepţi, care Îl huleau pentru că vindecă în zi de sâmbătă. Pentru că El nu făcea ceva fără sens / fără rost, ci plinea Legea, împlinindu-Şi slujirea de Mare Preot, împăcând (*propitiating*) pe Dumnezeu cu omul, vindeca leproşii, vindeca pe cei bolnavi şi suferă El Însuşi moartea, ca omul izgonit (*exiliatus homo*[456]; *exiled man*) din cauza blestemului, să poată să se întoarcă fără frică la moştenirea sa.

3. Şi iarăşi, Legea nu oprea ca celor morţi de foame în zi de sâmbătă să nu li se dea, degrabă, mâncare în mână. Şi nici nu oprea ca să nu se secere şi să nu se strângă în hambar.

Căci de aceea le-a spus Domnul, când ei Îl huleau pe El, pentru că Ucenicii Lui smulseseră şi mâncau spice de grâu, pe care le frecau în mâini: „Oare nu aţi citit, ce a făcut David, când a flămânzit; cum a intrat în casa Domnului şi a mâncat pâinile punerii înainte şi a dat şi celor care erau cu ei; [pâini] care nu sunt îngăduite să fie mâncate, decât de preoţii înşişi?”(Mc. 2, 25-26).

Prin aceasta a justificat pe Ucenicii Săi prin cuvintele Legii şi a precizat că *e după Lege* ca preoţii să facă acestea[457].

---

[454] În zi de sabat, de sâmbătă.
[455] În aceeaşi zi, de sâmbătă.
[456] Lat. 2, p. 166.
[457] Adică să mănânce în zi de sîmbătă.

Însă David a fost numit *preot* de către Dumnezeu şi pentru aceasta Saul l-a prigonit. Iar toţi Drepţii aveau *demnitatea preoţească*. Şi toţi Apostolii Domnului sunt preoţi, care nu au moştenit nici pământuri şi nici case, dar au slujit lui Dumnezeu şi altarului neîncetat.

Despre aceştia a spus Moise în Deuteronom, când a binecuvântat pe Levi: „Care spune tatălui său şi mamei sale: Nu vă cunosc pe voi; nici nu cunoaşte pe fraţii săi şi dezmoşteneşte pe fiii săi. El păstrează poruncile Tale şi ţine Legământul Tău” (Deut. 33, 9).

Şi cine sunt cei care şi-au lăsat tatăl şi mama, şi şi-au luat adio de la vecinii lor, pentru cuvântul lui Dumnezeu şi Legământul Său, fără numai *Apostolii Domnului*? Şi pentru aceştia a spus Moise din nou: „Ei nu vor avea parte de moştenire, pentru că Domnul Însuşi este moştenirea lor” (Deut. 10, 9).

Şi iarăşi: „Leviţii nu vor avea parte în seminţia lui Levi, nici moştenire cu Israel, pentru că moştenirea lor sunt jertfele Domnului. Acestea vor fi hrana lor” (Deut. 18, 1).

Pentru aceasta a spus Pavel: „eu nu urmăresc darul, ci folosul / rodul vostru” (Filip. 4, 17).

De aceea El a spus despre Ucenicii Săi, ca despre nişte *preoţi ai Domnului*, că era după Lege ca să mănânce spice de grâu, dacă sunt înfometaţi: „Căci vrednic este lucrătorul de plata sa” (Mt. 10, 10). Căci şi preoţii în templu călcau sâmbăta şi nu erau huliţi pentru asta.

Şi pentru ce nu erau huliţi? Fiindcă în Templu ei nu se dedau la afaceri lumeşti, ci slujeau Domnului, împlinind Legea şi nu mergeau ca acel om, care a cărat lemne din pădure în tabăra Domnului şi, pe drept, a fost omorât cu pietre (Num. 15, 32-36).

Şi aceasta, „pentru că orice copac care nu aduce roadă bună va fi tăiat la pământ şi aruncat în foc” (Mt. 3, 10) iar „cel care strică (*defile*) templul lui Dumnezeu, va fi stricat (*defile*) de Dumnezeu” (I Cor. 3, 17).

Capitolul al 9-lea

Există un singur Dătător al celor două Testamente

1. De aceea, toate lucrurile spuse [în Scripturi] au una şi aceeaşi origine, adică pe Dumnezeu. Căci Domnul spune Apostolilor: „De aceea orice cărturar (*scribe*), care cunoaşte cele despre Împărăţia Cerurilor, este asemenea unui om gospodar (*householder*), care scoate din comoara lui lucruri noi şi vechi” (Mt. 13, 52).

Şi prin aceasta El nu ne învaţă că acela scoate cele vechi *cândva* şi pe cele noi *altcândva*, ci că el face şi una şi alta. Fiindcă Domnul este omul cel bun al acestei case, care Se osteneşte să conducă casa Tatălui Său şi care dă Legea şi pentru cei supuşi, cât şi pentru cei neascultători. Căci dă toate învăţăturile celor liberi şi care s-au îndreptat prin credinţă, pentru ca tronurile moştenirii Sale să se dea fiilor Săi.

Şi El i-a numit pe Ucenicii Săi „cărturari” şi „învăţători ai Împărăţiei Cerurilor”. Şi despre acestea El a spus evreilor şi în altă parte: „Iată, Eu voi trimite vouă oameni înţelepţi, cărturari şi învăţători şi pe mulţi îi veţi ucide şi îi veţi prigoni din cetate în cetate” (Mt. 23, 34).

Şi ca să înţelegem acestea fără nicio contradicţie, atunci lucrurile pe care El ne spune că acela le scoate din comoara sa, şi sunt *noi* şi *vechi*, se referă la *cele două Testamente*.

Cel vechi, care a fost dat *prin Lege* şi care a fost la început şi *cel nou*, dat de către El, adică viaţa care respiră în Evanghelii. Căci despre *cel din urmă*, David a spus: „Să cântăm Domnului *cântare nouă*” (Ps. 95, 1; 97, 1; 143, 9; 149, 1/ Ps. 32, 3; 39, 4).

Iar Isaia: „Cântaţi Domnului *cântare nouă*. Întru început este El, numele Său se slăveşte din înaltul cerului. Ei vestesc puterile Sale în insule” (Is. 42, 10).

Iar Ieremia spune: „Iată, Eu voi face un nou legământ, nu ca cel făcut cu părinţii voştri” (Ier. 31, 31-32) în Muntele Horeb. Însă unul şi acelaşi e Gospodarul (*Paterfamilias*[458]; *Householder*), Care a dat ambele Legăminte.

---

[458] Lat. 2, p. 169.

Căci Cuvântul lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos, a fost Cel ce a vorbit cu Avraam şi cu Moise şi ne-a redat nouă libertatea şi a înmulţit harul, care vine din Sine.

2. Căci, spune El: „În acest loc este Unul mai mare decât templul" (Mt. 12, 6). Iar cuvintele „mai mare" şi „mai mic" nu se pot aplica acelor lucruri, care nu au nimic în comun între ele şi care sunt de natură opusă şi se resping reciproc.

Ci se folosesc numai în cazul lucrurilor asemănătoare, care au însuşiri comune, dar diferă ca număr sau ca mărime. Astfel se poate vorbi despre apă şi apă, lumină şi lumină, har şi har. Şi conform acestora, *Legământul cel mai mare* este *cel dat în libertate*, decât cel dat în robie.

Căci utlimul a fost dat nu doar unei singure naţii, ci întregii lumi. Şi e unul şi acelaşi Domnul, Care e mai mare decât templul, mai mare decât Solomon şi mai mare decât Iona, Care dă darurile Sale oamenilor, adică pe Sine Însuşi şi Care a înviat din morţi.

Dar prin aceasta nu vorbeşte despre *o schimbare* în Dumnezeu, nici nu vesteşte *un alt Tată*, ci pe Unul şi Acelaşi Tată, Care a fost întotdeauna *mai mult decât evident* cu cei ai casei Sale.

Şi pentru ca dragostea lor pentru Dumnezeu să crească, El a dat şi mai mari daruri oamenilor, după cum Domnul le-a spus Ucenilor Săi: „veţi vedea lucruri şi mai mari decât acestea" (In. 1, 50).

Iar Pavel spune: „Nu că aş fi dobândit-o sau că m-aş fi îndreptat sau că deja sunt *desăvârşit*. Căci noi cunoaştem în parte, şi în parte prorocim, până când vor veni cele desăvârşite, şi ceea ce era în parte va trece" (Filip, 3, 12 şi I Cor. 13, 9-10).

Şi, de aceea, când ceea ce e desăvârşit va veni, noi nu vom vedea alt Tată, ci pe Cel pe care noi dorim [și] acum să-L vedem, fiindcă: „fericiţi cei curaţi cu inima, pentru că aceia vor vedea pe Dumnezeu" (Mt. 5, 8).

Şi nici nu vom vedea un alt Hristos sau un alt Fiu al lui Dumnezeu, decât pe Cel născut din Fecioara Maria, Care a pătimit pentru noi, în Care noi credem şi pe Care noi Îl iubim. Căci şi Isaia a spus: „Şi ei vor spune în acea zi: Iată Domnul Dumnezeul nostru, în Care noi am crezut şi am primit bucuria mântuirii noastre" (Is. 25, 9).

Iar Petru a spus în epistola sa: „Pe Acesta, fără să-L fi văzut, voi Îl iubiţi. Întru Care, deşi nu-L vedeţi, voi credeţi şi vă bucuraţi cu bucurie negrăită” (I Petr. 1, 8).

Căci noi nu am primit alt Sfânt Duh, decât pe Cel care este cu noi şi care strigă: „Avva! Părinte!” (Rom. 8, 15).

Şi noi nu putem creşte în alte lucruri decât în cele pe care le avem acum. Căci vom creşte mereu, nu numai ca acum, văzînd *prin oglindă*, *în ghicitură*, ci ne vom bucura şi *faţă căte faţă* de darurile lui Dumnezeu (I Cor. 13, 12).

Şi aceasta, numai dacă Îl primim pe Cel mai mare decât templul, şi mai mare decât Solomon, adică venirea Fiului lui Dumnezeu, prin care nu am fost învăţaţi alt Dumnezeu, mai presus de Creatorul şi Făcătorul tuturor, ci pe Cel care a fost cu noi dintru început. Şi nici nu ni s-a vestit alt Hristos sau Fiu al lui Dumnezeu, mai presus de Cel care a fost vestit, de mai înainte, de către Proroci.

3. Căci Noul Legământ a fost cunoscut şi predicat prin Proroci, de Cel care S-a îngrijit să ni-l propovăduiască, după bună plăcerea / voirea Tatălui, El descoperind oamenilor ceea ce lui Dumnezeu i-a plăcut [să ne vestească].

Şi aceasta, pentru ca aceia[459] să poată să crească în credinţa în El şi, prin ambele Testamente, ei să dobândească mântuirea.

Căci există o singură mântuire şi un singur Dumnezeu. Însă învăţăturile pe care oamenii trebuie să le cunoască sunt numeroase iar paşii pe care trebuie să-i facă sub conducerea lui Dumnezeu nu sunt puţini.

Iar unui împărat al pământului i se cere, pentru că e om, să se supună mai tot timpul acestor învăţături. Căci nu este legea lui Dumnezeu, dacă El este acelaşi şi mereu dăruie har şi mai mare neamului omenesc, un motiv ca să cinsteşti şi mai mult, multele daruri pe care ni le-a dat El?

Dar, dacă *creşterea* acestuia înseamnă, ca să găsească alt Tată mai presus de Cel predicat dintru început sau să-şi imagineze că a descoperit un al doilea loc sau un al treilea, atunci creşterea lui nu înseamnă decât să treacă de la al treilea [dumnezeu] la al patrulea şi tot aşa de la unul la altul. Dar cel care gândeşte mereu lucruri de acest fel şi creşte în ele, acela nu se va odihni niciodată în adevăratul Dumnezeu[460].

---

[459] Evreii Vechiului Legământ.
[460] Literal: *în unul Dumnezeu*.

Fiindcă depărtându-se de Cel care este *adevăratul Dumnezeu* şi întorcându-I spatele, el va fi într-o continuă căutare, dar nu-L va găsi niciodată pe Dumnezeu. Şi va continua să înnoate în abisul fără fund, dacă nu se va întoarce la pocăinţă, adică din locul de unde a căzut, mărturisind pe unul Dumnezeu, Tatăl, Creatorul şi să creadă în Cel vestit de Lege şi Proroci, Care a dat mărturie prin Hristos.

Căci aceasta spune acelora, care îi acuzau pe Ucenicii Săi că nu păstrează Tradiţia Părinţilor: „De ce faceţi goală Legea lui Dumnezeu prin tradiţia voastră? Pentru că Dumnezeu a zis: Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta şi cel care batjocoreşte pe tată sau pe mamă, să fie dat morţii” (Mt. 15, 3-4; Mc. 7, 9-10).

Iar prin aceea că a spus: „De ce faceţi goală Legea lui Dumnezeu prin tradiţia voastră?”, Hristos L-a mărturisit deschis drept *Tată* şi *Dumnezeu* pe Acela, Care a spus în Lege: „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, ca bine să-ţi fie ţie” (Ieş. 20, 12).

Iar adevăratul Dumnezeu a dat poruncile Legii ca *cuvânt al lui Dumnezeu* şi Hristos nu a numit *alt Dumnezeu*, afară de Părintele Său.

Capitolul al 10-lea

Scripturile Vechiului Testament şi, în particular, cele scrise de Moise, vorbesc, peste tot, despre Fiul lui Dumnezeu şi dezvălui, mai dinainte, venirea şi pătimirile Sale. Din acest lucru vedem că ele au fost insuflate de unul şi acelaşi Dumnezeu

1. De aceea, Ioan a găsit potrivit să spună, ceea ce Domnul a spus evreilor: „Voi cercetaţi Scripturile, întru care credeţi că este viaţa veşnică. Dar acelea sunt cele care mărturisesc despre Mine. Şi voi nu doriţi să veniţi la Mine, ca să puteţi avea viaţă veşnică” (In. 5, 39-40).

Şi când au mărturisit Scripturile despre El, în afară de unul şi acelaşi Tată, şi au învăţat pe oameni, mai dinainte, de venirea Fiului şi au vestit mântuirea, care va veni prin El?

Şi câns s-a spus: „Dacă aţi fi crezut lui Moise, aţi crede şi în Mine, pentru că el a scris despre Mine” (In. 5, 46), acestea s-au spus, fără îndoială, din cauză că Fiul lui Dumnezeu era sădit (*implanted*) oriunde în scrierile aceluia (*inseminatus est ubique in Scripturis ejus Filius Dei*)[461].

Căci El[462] a fost Cel care a vorbit cu Avraam, atunci când a mâncat cu el (Fac., cap. 18). Şi altă dată vorbise cu Noe, când i-a dat dimensiunile arcei (Fac., cap. 6).

El l-a strigat pe Adam (Fac. 3, 9) şi altădată a făcut să cadă judecata peste sodomiţi (Fac. 19, 24). Şi iarăşi S-a făcut văzut lui Iacov, când acesta călătorea (Fac. 28, 13-15) şi a vorbit cu Moise din rug (Ieş. 3, 4 - 4, 19).

Şi sunt numeroase locurile în care Fiul lui Dumnezeu a fost arătat de către Moise. Şi acesta nu a fost neştiutor al pătimirii Sale, ci L-a vestit mai înainte, într-un mod tainic, prin numele dat *trecerii* [*Paşti* adică], fiindcă la această sărbătoare, pe care o instituise Moise cu mult timp înainte, avea să pătimească Domnul nostru, împlinind prin aceasta *trecerea* [*Paştile*].

---

[461] Lat. 2, p. 172. Tocmai de aceea comentând acum Vechiul Testament trebuie să subliniem peste tot cele ale iconomiei lui Hristos, toată vorbirea despre Hristos şi Biserica Sa, adică despre viaţa Bisericii Sale. Dacă Vechiul Legământ e plin de Hristos atunci trebuie să vedem cum Hristos a vorbit Sfinţilor Săi în Legea Veche şi legătura interioară dintre aceasta şi Noul Testament.
[462] Dumnezeu Cuvântul.

Şi el nu ne-a vestit numai ziua aceasta, ci şi locul şi timpul zilei în care va suferi moartea, şi semnul asfinţirii soarelui, pentru că a zis: „Tu nu poţi să jertfeşti Paştile în vreuna din cetăţile pe care Domnul Dumnezeu ţi le-a dat ţie, ci în locul pe care Domnul Dumnezeu îl va alege, ca să rămână acolo numele Lui. Şi tu vei jertfi Paştile seara, înainte de asfinţitul soarelui" (Deut. 16, 5-6).

2. Şi încă de acum el vorbeşte despre venirea Sa, spunând: „Nu va lipsi sceptru în Iuda, nici conducător din coapsele sale, până nu va veni Cel care supune [toate]. Căci El este nădejdea neamurilor şi Îşi va lega asinul (*foal*) de viţă şi mânzul asinei Sale de joarda ei. El Îşi va spăla cămaşa în vin şi veşmântul Său de deasupra în sângele strugurelui. Ochii Săi vor fi mai veseli (*joyous*) decât vinul şi dinţii Săi vor fi mai albi decât laptele"(Fac. 49, 10-12).

Şi, pentru acestea, să-i lăsăm pe cei care au reputaţia de a întreba întotdeauna[463] să se întrebe, care e *acel timp*, când nu a fost sceptru şi conducător în Iuda şi Cine este *nădejdea neamurilor*, ce este *vinul* de aici, care este *mânzul asinei Sale*, ce înseamnă *îmbrăcămintea*, şi *ochii*, şi *dinţii*, şi fiecare lucru în parte.

Căci nu vor putea găsi aici pe un altul, decât pe Cel vestit, adică pe Domnul nostru Iisus Hristos. Pentru aceasta, Moise, când a certat poporul nemulţumit, a zis: „Popor înfumurat şi neînţelept, acestea răsplătiţi voi Domnului?" (Deut. 32, 5-6).

Şi iarăşi, el a arătat că Acesta este Cel ce dintru început i-a creat pe ei, adică Cuvântul, Cel ce ne-a mântui şi ne-a umplut de viaţă în timpurile din urmă, prin aceea că ne-a arătat nouă spânzurarea pe lemn[464] şi pe cei care nu vor crede în El.

Pentru că el a zis: „Şi viaţa ta va fi spânzurată în faţa ochilor tăi şi tu nu vei crede vieţii tale" (Deut. 28, 66). Şi iarăşi: „Căci nu este Acesta asemenea Tatălui tău, Care te-a făcut, Care te-a zidit pe tine?" (Deut. 32, 6).

[463] Adică pe evrei.
[464] Răstignirea Domnului.

Capitolul al 11-lea

Prorocii din vechime şi Drepţii au cunoscut mai înainte venirea lui Hristos şi au dorit cu mare dor să-L vadă şi să-L audă. Cuvântul lui Dumnezeu S-a revelat pe Sine în Scripturi prin Sfântul Duh. Fără Să se schimbe în Sine Însuşi, El i-a îmbogăţit pe oameni pe fiecare zi cu mari daruri, dar a dăruit darurile Sale într-o mare îmbelşugare în timpurile din urmă, atunci când S-a făcut om

1. Şi faptul, că nu numai Prorocii, ci şi mulţi oameni Drepţi, au văzut mai dinainte, prin Duhul Sfânt, venirea Lui[465] şi s-au rugat să ajungă la ziua în care să vadă pe Domnul faţă către faţă şi să audă cuvintele Sale, Domnul o spune în mod dezvăluit, atunci când le zice Apostolilor Săi: „Mulţi Proroci şi oameni Drepţi au dorit să vadă cele pe care le vedeţi voi şi nu le-au văzut şi să audă cele pe care le auziţi voi şi nu le-au auzit" (Mt. 13, 17; Lc. 10, 24).

Şi atunci, în ce fel au dorit să vadă şi să audă aceştia, fără să poată cunoaşte venirea Sa viitoare? Şi cum ar fi putut ei să cunoască mai dinainte acestea, dacă nu ar fi primit cunoaşterea de la El Însuşi?

Şi cum au mărturisit Scripturile despre El, fără ca toate lucrurile, care vor fi revelate şi cunoscute de cei credincioşi, despre unul şi acelaşi Dumnezeu, să fie cunoscute prin Cuvântul? Şi de ce, într-o vreme, El a vorbit cu creatura Sa iar, în altă vreme, i-a dat ei Lege?

Şi iarăşi, de ce, uneori, a pedepsit-o iar, alteori, s-a rugat de ea? Şi de ce l-a făcut liber pe robul Său şi l-a înfiat pe el? Şi de ce a fost *o plinire a vremii* / o vreme potrivită, ca să verse peste om o moştenire nestricăcioasă şi să aducă pe om la desăvârşire? Căci El l-a făcut pe om ca să crească şi să se înmulţească, după cum spune Scriptura: „creşteţi şi vă înmulţiţi" (Fac. 1, 28).

2. Căci în aceasta se deosebeşte Dumnezeu de om: căci Dumnezeu *a creat* iar omul *a fost creat*. Şi, cu adevărat, Cel care creează este întotdeauna acelaşi, dar cel care a fost creat [omul] primeşte un început, şi o stare de mijloc, şi se dezvoltă, şi creşte ca om.

---

[465] A lui Hristos.

Şi Dumnezeu creează cu înţelepciune. Iar omul a fost creat cu înţelepciune. Însă Dumnezeu e cu totul desăvârşit în toate lucrurile şi este egal şi asemenea Seişi, căci El este cu totul lumină, cu totul minte, cu totul desăvârşire şi izvorul a tot binele, pe când omul primeşte naşterea şi creşterea sa de la Dumnezeu.

Iar Dumnezeu este întotdeauna acelaşi şi la fel e şi omul, când se găseşte în Dumnezeu[466], şi când priveşte întotdeauna spre Dumnezeu. Pentru că nici la Dumnezeu nu este vreo vreme în care să nu dea darurile Sale [omului], după cum nici la om [nu e vreun moment], când să nu se îmbogăţească [din cauza Sa].

Căci nu există niciun om, care să nu fi primit darurile Sale şi nicio existenţă, care să nu fie îmbogăţită de către Dumnezeu. Iar primitorul bunătăţii Sale şi cel care dă slavă Acestuia, este omul care mulţumeşte Lui că l-a făcut. Şi iarăşi, cel care primeşte dreapta Sa judecată este omul nemulţumitor, care dispreţuieşte pe Făcătorul Său şi nu se supune Cuvântului Său.

Căci El a făgăduit că va da mult celor care aduc roade şi mai mult, celor care au talanţii Domnului. Căci a spus El: „Bine ai făcut slugă bună şi credincioasă! Fiindcă ai fost credincioasă în puţin, Eu îţi voi da ţie şi mai mult. Intră dar în bucuria Domnului tău” (Mt. 25, 21). Astfel, Domnul Însuşi a fost Cel care ne-a făgăduit nouă că *ne va da şi mai mult*.

3. Căci El a promis că ne va da mai mult acelora, care aduc rod, după darul harului Său şi nu după o „înţelepciune” schimbătoare. Fiindcă Domnul a rămas acelaşi şi acelaşi a rămas şi Tatăl revelat nouă.

Iar dacă există unul şi acelaşi Domn revelat, prin venirea Sa, atunci a dat un mare dar al harului celor din vremurile din urmă, mai mare decât cel dat de către El acelora, care s-au mântuit în Vechiul Testament.

Pentru că aceia[467] au auzit, fiind slujitorii Săi, că va veni Împăratul. Şi s-au bucurat, cu adevărat, de aceasta, pentru că aveau nădejdea că El va veni.

Dar cei care L-au văzut pe El de curând şi au fost eliberaţi şi au fost făcuţi *părtaşi* darurilor Sale, au dobândit un har şi mai mare şi s-au ridicat la o şi mai mare bucurie, fiind fericiţi că *Împăratul a venit*.

---

[466] Când se odihneşte în bine, în sfinţenie.
[467] Sfinţii Vechiului Testament.

Căci spusese David: „Sufletul meu să se bucure în Domnul şi să se veselească de mântuirea Sa” (Ps. 34, 8). Şi pentru aceasta a intrat în Ierusalim, pentru ca toţi să cunoască pe regele lor David în sufletul Său îndurerat şi să-şi aştearnă hainele înaintea Lui şi să împodobească calea cu stâlpări / cu ramuri verzi, strigând cu bucurie şi veselie mare: „Osana, Fiul lui David! Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului. Osana întru cei de sus!” (Mt. 21, 9; Mc. 11, 10).

Dar conducătorii cu minţi viclene, care stăpâneau peste ei şi conduceau pe cei care nu aveau prea multă pricepere, şi din această cauză nu se îngrijeau de regele care va veni, au zis către El: „Auzi ceea ce spun aceştia?”. Şi Domnul le-a răspuns: „Oare n-aţi citit niciodată: Din gura pruncilor şi a celor ce sug Ţi-ai gătit Ţie laudă?” (Mt. 21, 16 // Ps. 8, 2).

Şi aici a arătat că ceea ce a declarat David despre Fiul lui Dumnezeu, acest lucru s-a împlinit în persoana Sa. Dar le-a mai arătat şi aceea că nu ştiu ce spun Scripturile şi iconomia lui Dumnezeu.

Şi le-a mai spus aici şi aceea, că El este Cel care a vestit Profeţilor despre Hristos, al Cărui nume este slăvit în tot pământul şi Căruia I Se aduc laude de către Tatăl Său, prin gura pruncilor şi a celor care sug. De aceea slava Sa a răsărit de mai presus de ceruri (*elevata est magnificentia Ejus super coelos*)[468].

4. Iar dacă Aceeaşi persoană este şi Cel care a fost vestit prin Proroci şi Domnul nostru Iisus Hristos şi dacă venirea Sa a adus şi mai mult har şi mai multe daruri celor care L-au primit pe El, atunci este evident faptul, că Tatăl este Cel vestit prin Proroci şi că Fiul, Cel care a venit, nu a vestit *un alt Tată*, ci L-a predicat pe *Cel dintru început*.

Căci El a dat libertatea acelora, care împlineau Legea şi cu o minte binevoitoare şi din toată inima i-au slujit Lui.

Şi, la fel, cei care L-au batjocorit şi nu s-au supus lui Dumnezeu, dar care se curăţeau numai pentru laudele oamenilor (care săvârşeau pe cele care erau tipul celor viitoare – căci Legea era prefiguratoare / tipică, arătând lucrurile umbrit şi prezentând lucrurile veşnice prin cele trecătoare şi pe cele cereşti prin cele pământeşti) şi cei care pretindeau că fac mai multe decât s-a scris [în Lege], aceia

---

468 Lat. 2, p. 176.

preferau propriul lor zel / avânt decât pe Dumnezeu, fiindcă erau plini de ipocrizie şi invidie şi de toată răutatea şi, prin acestea, spune El, se pierdeau veşnic, tăindu-se pe ei din viaţă.

Capitolul al 12-lea

Este arătat în mod clar că nu există alt Dătător al Legii vechi şi al Legii noi din aceea, că Hristos condamnă tradiţiile şi obiceiurile respinse de la început, dar confirmă cele mai importante învăţături şi spune că El este sfârşitul Legii lui Moise

1. Pentru că tradiţia bătrânilor lor[469], prin care ei spuneau că respectă Legea, era contrară Legii date prin Moise.

Căci de aceea spune Isaia: „Conducătorii tăi amestecă vinul cu apa” (Is. 1, 22), arătând prin aceasta că bătrânii şi-au făcut obiceiuri [aparte], unde au amestecat *apa tradiţiei* cu *adevărata poruncă a lui Dumnezeu*.

Adică ei au falsificat Legea, ajungând să aibă o Lege contrară adevărului / mincinoasă. De aceea şi Domnul a spus acest lucru în mod deschis, atunci când le-a zis: „De ce călcaţi porunca lui Dumnezeu, pentru tradiţia voastră?” (Mt. 15, 3).

Fiindcă ei nu numai că încălcau Legea ca pe un nimic, amestecând vinul cu apa ci, puneau mai presus de Lege, propria lor înţelegere a Legii, ceea ce în termenii noştri de astăzi, spunem că e *fariseism* (*Pharisaica*)[470].

În Legea [lui Dumnezeu] ei au înăbuşit / suprimat lucrurile adevărate şi au adăugat altele, şi alte interpretări, dar credeau că *au acelaşi gând* ca şi învăţătorii lor, la fiecare lucru în parte. Şi astfel, dorind să evidenţieze acele tradiţii [ale lor], ei n-au mai dorit să se plece Legii lui Dumnezeu, care îi pregătea pe ei pentru venirea lui Hristos.

Şi, pentru aceasta, ei Îl huleau pe Domnul că vindecă în zi de sâmbătă, deşi, după cum am arătat deja, Legea nu interzicea acest lucru. Pentru că şi ei înşişi, într-un anume fel, vindecatu sâmbăta, atunci când tăiau împrejur pe om în acea zi. Însă pentru aceasta ei nu se huleau pe ei înşişi pentru călcarea poruncii lui Dumnezeu, văzută prin această tradiţie fariseică şi nici nu ţineau poruncile Legii, care sunt *dragoste pentru Dumnezeu*.

---

[469] Interpretările Legii apropiate de vremea Mântuitorului, a şcolilor rabinice şi nu Tradiţia Sfinţilor Părinţi ai Vechiului Testament.
[470] Lat. 2, p. 177.

2. Şi despre această mare şi primă poruncă [a iubirii pentru Dumnezeu] şi de a doua [care se referă la iubirea] pentru aproapele, Domnul ne învaţă, când spune că Legea şi Prorocii sunt conţinute de către aceste două porunci (Mt. 22, 40).

Mai mult decât atât, El nu a venit din cer pentru altă poruncă decât pentru aceasta[471] şi a înnoit-o în Ucenicii Săi, atunci când El i-a unit în inimile lor cu dragostea lui Dumnezeu şi pe unul cu altul.

Iar dacă ar fi venit de la un alt Tată, El nu ar fi împlinit prima şi cea mai mare poruncă din Lege. Dar pentru că, mai presus de orice îndoială, El a dorit să vină pentru a împlini porunca cea mai mare [adică dragostea de Dumnezeu] a Tatălui celui desăvârşit, de aceea nu a făcut altceva decât cele pe care le-a dat Legea lui Dumnezeu. Şi Pavel mărturiseşte la fel: „Dragostea este plinirea Legii" (Rom. 13, 10).

Şi tot el spune, că atunci când toate lucrurile vor pieri, mai rămân: „credinţa, nădejdea şi dragostea, iar cea mai mare dintre ele este dragostea" (I Cor. 13, 13).

Iar fără dragostea de Dumnezeu, nici cunoaşterea nu foloseşte la nimic, nici înţelegerea tainelor, nici credinţa, nici darul prorociei.

Fără dragoste toate sunt deşarte şi găunoase. Mai mult decât atât, această dragoste îl face pe om desăvârşit. Iar cel care iubeşte pe Dumnezeu e desăvârşit, atât în veacul acesta, cât şi în cel ce va să vină. Căci noi nu vom înceta (*never cease*) să iubim pe Dumnezeu, ci, după măsura cu care noi vom continua să Îl contemplăm pe El, pe atât va creşte în noi dragostea de Dumnezeu[472].

3. De aceea, în Lege, ca şi în Evanghelie, prima şi cea mai mare poruncă este dragostea de Dumnezeu, din toată inima iar a doua poruncă este să ne iubim aproapele ca pe noi înşine. Dătătorul Legii şi al Evangheliei se dovedeşte de aici a fi unul şi acelaşi.

Pentru că poruncile unei vieţi desăvârşite, pe care le aveau cei din vechime[473], sunt aceleaşi cu cele ale Noului Testament iar noi avem acelaşi Dumnezeu, Care a dat Legea şi a făcut-o să fie pentru toţi.

---

[471] Pentru a iubi pe Tatăl şi pe Duhul şi pe oameni.

[472] Creşterea în contemplarea şi în dragostea de Dumnezeu reprezintă adevăratul mod de vieţuire în viaţa veşnică al Sfinţilor.

[473] Poporul evreu.

Însă poruncile acestea *prime* şi *cele mai mari*, pe care El ne-a spus ca să le împlinim, nu se pot atinge fără mântuirea [venită prin Hristos].

4. Căci Domnul nu S-a depărtat pe Sine de acest Dumnezeu, ci El a spus că Legea nu a venit de la alt Dumnezeu. Şi El a făcut aceasta, cât şi cei care au urmat celor învăţaţi de către El, adică mulţimile [de credincioşi] şi Ucenicii Săi: „Cărturarii şi fariseii stau pe scaunul lui Moise. De aceea, tot ce vă poruncesc vouă să faceţi, acestea să le împliniţi şi să le faceţi. Dar să nu urmaţi faptelor lor, pentru că ei spun, dar nu fac. Pentru că ei leagă poveri grele (*sarcinas graves*[474]; *heavy burdens*) şi le pun pe umerii oamenilor, dar ei nu le mişcă nici cu un deget" (Mt. 23, 2-4).

Şi, prin aceasta, El nu dă vina pe Legea dată prin Moise, ci îi îndeamnă să o împlinească, pentru ca Ierusalimul să fie în pace. Ci dă vina pe aceia, care vorbesc cu cuvintele Legii, dar fără dragoste[475].

Şi, pentru aceasta, cei care se arată nedrepţi faţă de Dumnezeu, sunt nedrepţi şi faţă de aproapele lor. Căci a spus Isaia: „Acest popor Mă cinsteşte pe Mine cu buzele lor, dar cu inima sunt departe de Mine. Căci în deşert Îmi slujesc Mie învăţând învăţături şi porunci omeneşti" (Is. 29, 13).

Şi nici acesta nu a spus că *Legea dată prin Moise e formată din porunci omeneşti*, ci despre tradiţiile bătrânilor lor (*traditiones presbyterorum ipsorum*)[476], pe care ei le-au inventat şi prin care ei fac ca Legea lui Dumnezeu să nu aibă forţă şi pentru aceasta ei să nu se supună Cuvântului Său.

Căci şi Pavel a vorbit despre aceşti oameni, zicând: „Căci ei, necunoscând dreptatea lui Dumnezeu şi căutând să statornicească dreptatea lor, nu s-au supus dreptăţii lui Dumnezeu. Dar Hristos este sfârşitul Legii, spre dreptatea tot celui care crede" (Rom. 10, 3-4).

Şi cum e Hristos *sfârşitul Legii*, dacă nu este, mai întâi, şi *Dătătorul ei*? Căci Cel care a adus sfârşitul Legii, Acela este şi Cel care i-a fost începutul.

---

[474] Lat. 2, p. 179.

[475] Această mare durere o avem şi noi, când îi vedem pe unii slujitori ai Domnului că profită de numele, puterea şi harul dat lor de la Dumnezeu, pentru a se îmbogăţi sau pentru a-şi crea un nume bun, când ei sunt departe de a iubi pe Dumnezeu.

Orice predică a noastră, a slujitorilor Bisericii, care nu e făcută decât din spiritul fariseic de a te da mare în faţa credincioşilor sau pentru a câştiga bani, nu ne sporeşte decât pedeapsa pe care o vom lua de la Dumnezeu, pentru că am folosit numele şi cuvintele Sale în deşert.

[476] Lat. 2, p. 179.

Şi de aceea i-a zis El lui Moise: „Am văzut durerea poporului Meu, care este în Egipt şi am coborât să-i mântui pe ei” (Ieş. 3, 7), pentru ca să ne obişnuim de la început cu Cuvântul lui Dumnezeu, Care urcă şi coboară pentru a mântui pe cei care sunt în durere[477].

5. Astfel, Legea a învăţat omenirea de mai înainte ca să se pregătească de *urmarea lui Hristos*, după cum a spus El, când a răspuns celui care Îl urma şi care L-a întrebat despre moştenirea vieţii veşnice: „Dacă vrei să intri în viaţă, atunci ţine poruncile!” (Mt. 19, 17).

Iar când acela L-a întrebat: „Care?”, Domnul i-a răspuns: „Să nu săvârşeşti adulter, să nu ucizi, să nu furi, să nu dai mărturie mincinoasă, să cinsteşti pe tatăl tău şi pe mama ta şi să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi” (Mt. 19, 18-19).

Şi prin aceasta a arătat, în mod detaliat, acelora, care doreau să-L urmeze, poruncile Legii, care te fac să intri în viaţă. Şi astfel, atunci când i s-a cerut să spună una dintre porunci, El a vorbit despre toate.

Iar când acela a răspuns: „Pe toate acestea le-am făcut” (Mt. 19, 20) (însă, cu adevărat, el nu le păzise, pentru că Domnul nu i-ar mai fi zis: „Ţine poruncile”), atunci Domnul i-a vorbit despre zgârcenia lui, şi i-a zis: „Dacă vrei să fi desăvârşit, mergi, vinde tot ceea ce ai, împarte săracilor şi apoi vino şi urmează-Mi Mie!” (Mt. 19, 21).

Prin această faptă, El făgăduia partea acelora cu a Apostolilor. Şi El nu a predicat celor care Îl urmau *un alt*

---

[477] Scriptura, spune Sfântul Irineu, prin modul în care vorbeşte despre *Domnul* sau despre *Cuvântul lui Dumnezeu*, i-a obişnuit pe oameni de la început cu ideea că Fiul lui Dumnezeu Se coboară la oameni şi că va coborî în trup la un moment dat. Pentru cei care citeau Scriptura cu sfinţenie, Cuvântul lui Dumnezeu nu era o persoană a Treimii necunoscută lor, după cum nu era necunoscută nici persoana Duhul lui Dumnezeu.

Aşteptarea întrupării nu era numai *profeţită*, ci peste tot găseau mărturii ale împreună vorbirii şi locuirii Părinţilor lor cu Cuvântul şi cu Duhul lui Dumnezeu. Ei nu aşteptau un Cuvânt al lui Dumnezeu şi un Duh Sfânt pe Care nu-I cunoscuseră deloc. Observăm din descrierile Scripturii că Prea Curata Fecioară, Sfântul Zaharia, Sfânta Elisabeta, Sfântul Ioan Botezătorul, Sfântul Simeon, Sfântul Iosif, Sfânta Ana, în primele pagini ale Evangheliilor sau Sfinţii Proroci trăiau în harul lui Dumnezeu, vorbeau mişcaţi fiind de Duhul şi nu erau în afara Cuvântului lui Dumnezeu. Cuvântul lui Dumnezeu Îi atingea pe oameni prin Duhul şi în Vechiul Testament. Pogorârea Sfântului Duh, cu putere, de la Cincinzecime nu a însemnat *o privare totală* de har pentru Sfinţii Vechiului Testament.

E o mare erezie să negăm prezenţa harului dumnezeiesc în Scriptura Vechiului Testament şi la Sfinţii şi Drepţii Legii Vechi. Dar abundenţa harului, care a venit la Cincizecime, este abundenţa harului mântuirii pe care o avem în Hristos şi de care s-au împărtăşit şi ei.

Dumnezeu şi *Tată*, ci pe Cel care a fost predicat de către Lege dintru început.

Nici nu a învăţat despre *vreun alt Fiu* sau despre *vreo Mamă* sau despre *entimeme ale eonilor*, care sunt în suferinţă şi apostazie.

Nici despre vreo Plenitudine formată din treizeci de eoni, care se dovedeşte un lucru deşert şi de necrezut. Nici de poveştile inventate de aceşti eretici.

Ci El a învăţat că trebuie să ascultăm poruncile pe care Dumnezeu ni le-a dat nouă de la început şi să ne depărtăm de zgârcenia noastră, făcând fapte bune şi să-I urmăm lui Hristos.

Căci împărţirea averii la săraci înlătură din noi vechea zgârcenie (*praeteritae cupiditatis*)[478], după cum reiese din cazul lui Zaheu, care a zis: „Iată, jumătate din averea mea o dau săracilor iar dacă am nedreptăţit pe cineva, îi întorc împătrit" (Lc. 19, 8).

---

478 Lat. 2, p. 180.

Capitolul al 13-lea

Hristos nu a desfiinţat poruncile naturale ale Legii ci, mai degrabă, le-a plinit şi le-a extins. El schimbă jugul şi robia Legii Vechi, făcând omenirea liberă, adică capabilă să-I slujească lui Dumnezeu cu evlavia plină de încredere a unor fii

1. Şi astfel, Domnul nu a desfiinţat poruncile naturale ale Legii, prin care omul este îndreptat şi, prin care, aceia, care sunt îndreptaţi prin credinţă şi care plac lui Dumnezeu, au înţeles de mai înainte, prin ceea ce a spus Legea, că El va extinde şi va plini poruncile, după cum se vede şi din cuvintele Sale.

Căci El a spus: „Aţi auzit ceea ce s-a spus celor din vechime: Să nu săvârşiţi adulter! Dar Eu vă spun vouă, că tot cel care va privi o femeie cu poftă, acela a săvârşit deja adulter în inima lui" (Mt. 5, 27-28).

Şi iarăşi: „S-a zis: Să nu ucizi! Dar Eu vă spun vouă, că oricine se mânie pe fratele său fără vreun motiv, acela va fi în primejdia de a fi judecat" (Mt. 5, 21-22). Şi: „acestea s-au zis: Să nu te juri strâmb! Dar Eu vă spun vouă: să nu vă juraţi nicidecum. Ci să fie vouă când vorbiţi, ceea ce este da, da iar ceea ce este nu, nu" (Mt. 5, 33-34, 37).

Şi mai sunt mărturii de acest fel. Iar toate acestea *nu se împotrivesc* sau *nu răstoarnă* pe cele din vechime, după cum spun, cu încordare, urmaşii lui Marcion, ci în acestea se arată *plinirea* şi *extinderea* lor, după cum a spus şi Domnul: „Dacă dreptatea voastră nu va întrece pe cea a cărturarilor şi a fariseilor, atunci nu veţi intra în Împărăţia Cerurilor" (Mt. 5, 20). Şi, la ce fel de „a întrece" se referă El?

În primul rând, la faptul că noi nu credem numai în Tatăl, ci şi în Fiul Său, Care ni S-a descoperit nouă. Iar Fiul este Cel care Îi conduce pe oameni la părtăşia şi unirea cu Dumnezeu. În al doilea rând, noi nu trebuie numai să zicem, ci să şi facem, fiindcă aceia numai *ziceau*, dar nu *făceau.*

Şi nu trebuie numai să ne ferim de fapte rele, ci nici nu trebuie să le dorim. Şi, prin acestea toate, El nu ne învaţă pe noi lucruri, care să fie opuse celor ale Legii, ci El

plineşte[479] Legea şi sădeşte în noi dreptatea multiformă a Legii.

Căci El ar fi fost contrar Legii, dacă ar fi poruncit Ucenicilor Săi lucruri pe care Legea le interzicea. Însă El nu ne-a poruncit numai să ne ferim de lucrurile interzise de către Lege, ci nici să nu le dorim pe acestea. Şi acest lucru nu e contrar Legii, după cum am spus, nici nu se caută prin aceasta distrugerea ei, ci numai *plinirea / desăvârşirea* Legii, *extinderea* ei şi *ajungerea ei la scopul adevărat*.

2. Pentru că Legea fusese dată pentru cei aflaţi în robie, cu scopul de a conduce sufletul, prin aceste lucruri exterioare şi trupeşti. Căci împlinidu-le pe acestea, sufletul, fiind condus ca de un frâu (*a bond*) [de Lege], asculta poruncile şi omul învăţa să-I slujească lui Dumnezeu.

Dar Cuvântul a făcut liber sufletul şi a învăţat că prin trup noi putem să ne curăţim. Iar dacă acest lucru se poate împlini[480], atunci înseamnă că frâiele robiei s-au schimbat, fiindcă viaţa omului a devenit alta şi el urmează Domnului fără teamă.

Pentru că legea libertăţii s-a extins şi s-a dezvoltat supunerea faţă de cel ce conduce[481], astfel că omul nu mai este incapabil să primească întru Sine libertatea, ci acesta poate sluji Stăpânului casei cu evlavie şi ascultare, fiind în acelaşi timp şi slujitor şi fiu. Dar fiii au mai mare încredere [în Dumnezeu] decât slujitorii, după cum şi lucrarea libertăţii este mai mare şi mai slăvită decât ascultarea pe care o are robul.

3. Căci pentru această raţiune şi Domnul, mai presus de simpla poruncă: „Să nu săvârşeşti adulter!”, a interzis şi pofta desfrânată. Iar mai presus de cuvintele: „Să nu ucizi!”, El a interzis şi mânia. Şi, în locul zeciuielilor (*tithes*), El ne-a spus să ne împărţim toate averile la săraci şi nu numai să ne iubim doar prietenii, ci şi duşmanii, şi nu numai să dăm de bună voie ceva, ci să le dăm cu totul acelora, care vor să ne ia bunurile.

Căci El a spus: „Iar cel care vrea să-ţi ia cămaşa, dă-i lui şi haina ta. Iar celui care vrea să-ţi ia bunurile tale, nu-l întreba de ele. Iar dacă daţi ceva cuiva, nu le mai cereţi de la el” (Mt. 5, 40-42).

---

[479] O desăvârşeşte.
[480] Curăţirea sufletului prin asceza, deopotrivă, a trupului şi a sufletului, a omului în integralitatea sa.
[481] S-a dezvoltat, a crescut puterea sufletului, care conduce trupul.

Adică nu numai că nu trebuie să ne necăjim pentru cei care ne-au jefuit, ci trebuie să ne bucurăm pentru cele pe care ni le-au luat şi să nu considerăm că e un favor [lucrurile pe care le dăm], ci este o datorie pentru noi [să facem milostenie]. Şi El a spus: „dacă cineva te sileşte să mergi cu el o milă, tu mergi cu el două” (Mt. 5, 41).

Adică tu nu trebuie să mergi cu el simţindu-te un rob, ci ca un om liber în faţa sa, arătând în tine toată bunăvoinţa de a fi folositor aproapelui şi neprivind la intenţiile lui rele, ci împlinind acele fapte, care te fac asemenea Tatălui tău: „Care face să răsară soarele şi peste cei răi şi peste cei buni şi trimite ploaie şi peste cei Drepţi şi peste cei nedrepţi” (Mt. 5, 45).

Şi toate poruncile, după cum am văzut, nu au primit adăugiri, care să le *îndepărteze* de Lege, ci adăugiri care *le-au desăvârşit*, *le-au extins* şi *le-a lăţit* [aria de cuprindere] pentru noi.

Căci, pe drept, putem spune aici, că această mare lucrare de extindere a libertăţii implică, cu atât mai mult, o supunere şi o iubire desăvârşită faţă de Eliberatorul nostru şi pe care El a sădit-o întru noi. Fiindcă El nu ne-a făcut liberi cu scopul de a ne depărta de El (nu, nicidecum, căci dacă stăm afară de darurile Domnului, nu avem puterea de a ne mântui), ci pentru ca să primim şi mai mult harul Său, pentru ca şi mai mult să Îl iubim pe El.

Iar dacă noi Îl iubim şi mai mult, atunci tot mai multă slavă vom primi de la El şi vom fi veşnic în faţa Tatălui[482].

4. Astfel, înţelegem de aici, că toate învăţăturile naturale[483] sunt comune şi pentru noi şi pentru ei[484], fiindcă

---

[482] Poruncile lui Dumnezeu nu ne depărtează de Dumnezeu sau nu ne îmbolnăvesc, dacă le împlinim cu harul Său şi la măsura noastră. Ci, dimpotrivă, ele ne umplu de viaţa şi de harul mântuirii Sale. Eliberarea venită prin Hristos înseamnă apropierea noastră de Hristos. Poruncile lui Dumnezeu ne umplu de iubire faţă de El. Prin ele ne lucrăm şi ne arătăm iubirea pentru El.
Dacă într-o familie fiecare membru al ei îşi arată iubirea prin fapte, gesturi, cuvinte şi daruri, tot la fel şi noi ne arătăm iubirea faţă de Hristos împlinind poruncile Sale, dorindu-L pe El mai presus de toate şi pe Sfinţii Săi îi căutăm, pentru ca să ne umplem şi mai mult de iubirea şi de ascultarea Sa.
Ascultarea de Dumnezeu nu înseamnă însă *robie*, ci *eliberare*, umplere de simţământul de *fii ai lui Dumnezeu* prin Hristos. Obedienţa noastră faţă de Dumnezeu nu ne umple de servilismul ieftin al omului, care pupă toată ziua mâinile şefului, ca să îi mărească salariul.
Ci obedienţa, ascultarea de Dumnezeu ne umple, dimpotrivă, pe noi, creştinii ortodocşi, de eliberarea de sub robia păcatului, de egoismul nostru, de urâţenia şi murdăria noastră interioară.
[483] Potrivite naturii raţionale a omului, care a fost dată de către Dumnezeu.
[484] Pentru evrei.

ele au fost date de la început şi sunt ale omului. Însă în noi ele au primit creşterea şi desăvârşirea lor.

Pentru că ne-am supus din inimă lui Dumnezeu şi am urmat Cuvântului Său şi, mai presus de toate, L-am iubit pe El şi pe aproapele nostru ca pe noi înşine. Şi nu ne-am ferit numai de la faptele rele, ci de la toate lucrurile de acest fel, care sunt comune ambelor Testamente şi care dezvăluie / revelează că există *un singur Dumnezeu*.

Şi Acesta este Domnul nostru, Cuvântul lui Dumnezeu, Care mai întâi ne-a condus pe noi ca nişte robi ai lui Dumnezeu, dar după aceea El i-a făcut liberi pe cei care s-au spus Lui, după cum le-a spus Ucenicilor Săi: „Iar acum nu vă mai numesc *slujitori*, pentru că slujitorul nu ştie ce face Domnul său. Ci vă numesc *prieteni*, pentru că toate pe care Eu le-am auzit de la Tatăl Meu, vi le-am făcut cunoscute” (In. 15, 15).

Iar prin aceea că a zis: „Iar acum nu vă mai numesc *slujitori*”, El a arătat, cu foarte mare putere, că El a fost Cel care, dintru început, a dat oamenilor, ca prin robia Legii să slujească lui Dumnezeu şi, după aceea, tot El le-a dat şi libertatea. Iar prin aceea că a zis: „pentru că slujitorul nu ştie ce face Domnul său”, a arătat, de asemenea, că venirea Sa, a scos pe oameni din starea de robie şi din neştiinţă. Iar când i-a numit: „prieteni ai lui Dumnezeu”, El a vorbit deschis despre Sine, că este Cuvântul lui Dumnezeu, pe Care Avraam L-a urmat cu voie liberă şi fără constrângere, din cauza credinţei sale mari / nobile şi prin care a devenit „prietenul lui Dumnezeu” (*amicus Dei*)[485].

Iar Cuvântul lui Dumnezeu nu a primit prietenia lui Avraam, pentru că ar fi avut nevoie de ea, fiindcă El era desăvârşit dintru început (Căci a spus: „Eu sunt mai înainte de a fi fost Avraam”), ci pentru că El, în bunătatea Sa, a dat viaţa veşnică lui Avraam şi l-a făcut prieten al lui Dumnezeu şi împarte nemurirea tuturor celor care îmbrăţişează [credinţa ca şi Avraam].

[485] Lat. 2, p. 183.

Capitolul al 14-lea

Dacă Dumnezeu cere supunere de la om este pentru că El l-a făcut. El l-a pus pe om sub Lege şi numai prin aceasta omul s-au umplut de bunătăţi. Însă nu l-a creat pe om pentru că are nevoie de el, ci pentru a-i da, în multe feluri, mila Sa

1. De aceea, dintru început, când Dumnezeu l-a făcut pe Adam, nu l-a făcut pentru că a avut nevoie de om (*non quasi indigens Deus hominis*)[486], ci pentru a-i da acestuia darurile Sale.

Căci Cuvântul nu numai că a fost anterior lui Adam, dar a fost mai înainte de toată creaţia, fiind slăvit de Tatăl Său şi rămânând în El. Şi că El a fost slăvit de Tatăl, o spune singur: „Părinte, slăveşte-Mă cu slava pe care am avut-o la Tine, mai înainte de a fi fost lumea!" (In. 17, 5).

Căci El nu a avut nevoie de slujirea noastră, când ne-a poruncit nouă să Îi urmăm Lui ci, prin aceasta, varsă peste noi mântuirea Sa. Fiindcă *urmarea Mântuitorului* înseamnă *a lua parte la mântuire* şi urmând Lumina primeşti, prin aceasta, lumină[487].

Căci cei care sunt în lumină nu luminează prin aceasta lumina, ci sunt *luminaţi* şi *descoperiţi* de către lumină. Căci ei nu contribuie cu nimic la aceea [la existenţa luminii] ci, primind darul [harului], ei sunt luminaţi de către lumină[488].

---

[486] Idem, p. 184.

[487] *Urmarea lui Hristos* nu înseamnă aşadar *o favoare făcută lui Dumnezeu*, ci ieşirea din neştiinţă şi moarte, la viaţa întru El. Prin aceea că împlinim poruncile Sale şi Îl slăvim pe El, pe noi înşine ne umplem de slava Sa şi de harul milei Sale. Viaţa întru Hristos înseamnă umplerea de mila Sa, dreapta vieţuire a omului şi fericirea lui.

[488] Suntem luminaţi de lumina divină şi nu noi punem în relief lumina lui Dumnezeu, ci ea ne umple şi ne arată oamenilor ca plini de lumina Sa. Discuţia despre lumina necreată a lui Dumnezeu începuse din Rai şi se derulează în Tradiţia Bisericii.

Sfântul Adam, înainte de păcat, era plin de lumina divină. El vorbea cu Dumnezeu fiind plin de lumină. Sfântul Irineu punctează aici extraordinar de bine că nu noi suntem cei care facem cunoscută lumina lui Dumnezeu, nu noi suntem *vestitorii* ei, ci ea ne vesteşte pe noi, ea ne luminează, ea ne sfinţeşte, ea ne umple de Teologie veridică, fără dubii.

Lumina lui Dumnezeu cea veşnică este cea care ne sfinţeşte viaţa. De aceea Teologii mustră pe creatorii de cultură, care cred că *singură cultura* e cea care aduce *adevărata luminare a omului* sau că ea îl face *raţional* sau *social*. Cultura poate aduce multă lumină şi înţelegere în om, în mod indubitabil.

Dar *adevărata luminare* e cea adusă de *lumina divină* şi ea subsumează şi certifică orice fel de cunoaştere. Teologia e cea care ne luminează cu adevărat şi ea e umplerea de lumina divină şi cunoaşterea fără greşeală a învăţăturii de credinţă.

Astfel, slujirea lui Dumnezeu nu aduce vreun folos lui Dumnezeu, pentru că El nu are nevoie de ascultarea oamenilor. Ci El dă oamenilor, care Îl urmează şi Îi slujesc Lui, viaţa, nestricăciunea şi slava veşnică, umplând de daruri pe cei care Îi slujesc Lui şi pe cei care Îi urmează, pentru că sunt următorii Lui. Însă El nu primeşte niciun dar de la ei, pentru că El este bogat, desăvârşit şi nu are nevoie de nimic.

Însă raţiunea pentru care Dumnezeu a cerut ca omul să-I slujească a fost aceea, că El fiind bun şi iertător dă daruri acelora, care Îi slujesc Lui mereu.

Pentru că Dumnezeu nu vrea nimic, căci are totul, dar omul poate primi multe [de la Dumnezeu] şi de aceea are nevoie de unirea cu Dumnezeu.

Şi aceasta este *slava omului*, ca să continue să rămână întotdeauna cu Dumnezeu şi să-I slujească Lui. Căci pentru asta a spus Domnul Ucenicilor Săi: „Nu voi M-aţi ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi" (In. 15, 16). Şi prin aceasta a arătat că ei nu-L slăvesc pe El, dacă Îi urmează, ci aceştia, urmând Fiului lui Dumnezeu, sunt slăviţi de către El[489]. Şi iarăşi: „Eu vreau ca acolo unde sunt Eu, să fie şi ei, ca ei să poată vedea slava Mea" (In. 17, 24).

Şi a spus aceasta nu pentru ca să ne mândrim în deşert pentru acest lucru, ci pentru a dori ca să avem parte cu Ucenicii Săi, întru slava Sa. Căci şi Isaia a spus: „Eu voi aduce de la răsărit sămânţa ta şi te voi strânge pe tine de la apus. Şi eu voi zice celor de la miază-noapte: < Dă-Mi-i! > şi celor de la miază-zi: < Nu-i opri! >.

Aduceţi-Mi pe fii Mei din depărtări şi pe fiicele Mele de la marginile lumii. Toţi aceştia mulţi vor fi chemaţi întru numele Meu. Pentru că am pregătit slava Mea şi i-am făcut şi i-am pregătit"(Is. 43, 5-7)[490].

Cultura e ancila Teologiei, pentru că pregăteşte formele culturale de manifestare ale Teologiei. Pentru noi toată cunoaşterea naturală (cultura, ştiinţa, modul de socializare) sunt *pregătitoare* pentru revelarea Teologiei în viaţa noastră, adică a lui Dumnezeu, Care ne luminează despre cele referitoare la Sine şi la viaţa noastră.

[489] *Slava omului* constă în aceea de *a fi umplut de lumina lui Dumnezeu* şi *de tot darul virtuţilor*. Slava noastră este ascultarea de Dumnezeu, prin care suntem umpluţi de viaţa Lui. Împreuna vieţuire cu Dumnezeu pentru veşnicie este întreaga noastră slavă şi demnitate, mai presus de care nu există alta. *Veşnicia împreună cu Dumnezeu* nu înseamnă *aneantizarea noastră*, ci *umplerea noastră de slava Sa* cea vie, de lumina Sa necreată.

[490] Această profeţie răsună cu putere şi astăzi. Dumnezeu cere în Biserica Sa pe toţi fraţii noştri din toate colţurile pământului. Toate părţile lumii sunt cerute în Biserica Sa.

Unde sunt însă slujitorii acestei reîntoarceri la Tatăl? Cine va pregăti pe poporul Său, pentru ca să-L cunoască pe Domnul? Pe umerii noştri, ai tuturor, ai celor ce cred, stă povara şi responsabilitatea convertirii întregii lumi. De la noi toţi se vor cere fraţii

Şi iarăşi: „oriunde sunt oase, acolo şi vulturii se adună"(Is. 34, 15). Căci noi participăm la slava Domnului, a Celui care ne-a creat şi pregătit pe noi. Fiindcă atunci când suntem cu El, ne împărtăşim de slava Sa.

2. Astfel, Dumnezeu a creat pe om la început, datorită milostivirii (*munificence*) Sale. Şi a ales pe Patriarhi pentru ca să-i mântuiască. Şi a pregătit poporul, de mai înainte, învăţând pe cel tare în cerbice (*the headstrong*) să urmeze pe Dumnezeu. Şi a făcut să apară Prorocii pe pământ, pentru ca să obişnuiască pe om să poarte Duhul Său în sine şi să rămână în comuniune cu Dumnezeu. Cu adevărat, El nu avea nevoie de nimic.

Dar a dat comuniunea cu Sine acelora, care aveau nevoie de ea şi a schiţat, ca un Arhitect, planul mântuirii, celor care Îl doresc pe El. El Însuşi a fost Acela, Care i-a călăuzit, nu numai cât au stat în Egipt, ci şi atunci, când nu au mai avut lege[491] şi le-a dat Lege după nevoile lor. Astfel, poporul care a intrat în tărâmul cel bun a primit marele dar al moştenirii. Şi tot El jertfeşte viţelul cel îngrăşat[492]celor ce se întorc la Tatăl şi îi îmbracă pe ei cu haină scumpă (Lc. 15, 23).

Căci în multe moduri El a îndreptat neamul omenesc ca să fie potrivit mântuirii. Despre acest lucru spune şi Ioan în Apocalipsă[493]: „Şi vocea Sa este ca sunetul de ape multe" (Apoc. 1, 15).

Şi acesta, pentru că Duhul lui Dumnezeu este cu adevărat ca *apa multă*, căci Tatăl este mare şi bogat. Iar Cuvântul a trecut peste toate cele ale oamenilor, dând libertatea Sa celor care se supun Sieşi, fiindcă i-a condus prin cele ale Legii, care au fost potrivite fiecăruia în parte.

3. Şi tocmai de aceea a cerut poporului să construiască Cortul, să zidească Templul, să aleagă pe leviţi, să aducă

---

noştri, de care nu ne îngrijim. Lumea trebuie să fie *mai bună* prin rugăciunile fiiilor lui Dumnezeu. Noi suntem cei care trebuie să luminăm lumea şi să o aducem la Lumina cea veşnică, pentru ca să aibă viaţă şi încă din destul.
Să nu credem, fraţii mei, că vom scăpa de această datorie enormă, dacă nu vom face tot ceea ce putem, pentru ca *Dumnezeu să fie cunoscut de fraţii noştri*!

[491] Adică în pustie. Se referă la legea civilă, pe care evreii o aveau în Egipt şi care era a statului egiptean.

[492] Hristos euharistic, adică pe Sine Însuşi.

[493] Nu mai ştiu unde citeam, în ce studiu *ştiinţific*, cum că Apocalipsa nu a intrat în canonul biblic decât mai târziu, în secolele III-V. Avem aici un argument, care contestă această afirmaţie. Sfântul Irineu cunoştea Apocalipsa ca pe o carte canonică şi o folosea în scrierile lui, în secolul al II-lea. Adică studiul *ştiinţific* la care m-am referit *ne dezinformează* şi nu ne face să fim *credincioşi Tradiţiei*.

jertfe, să se curăţească, să facă actele acelea tipice[494] şi toate slujbele Legii vechi. Căci El nu avea nevoie de niciunul dintre acele lucruri, fiindcă El este întotdeauna *desăvârşit* şi *bun* şi El are toate darurile cele bune iar mirodeniile şi mirosul de tămâie existau şi înaintea lui Moise.

Ci El a vrut, mai degrabă, să înveţe poporul, care înclina să se întoarcă la idoli, să se pocăiască şi să se păstreze în slujirea lui Dumnezeu şi să-i cheme la lucruri de primă importanţă, pe cei care se îngrijiseră numai de cele de jos.

Adică a chemat la *lucrurile adevărate*, prin aceste lucrări tipice / prefiguratoare. Şi, prin aceste lucruri trecătoare, i-a învăţat pe cele netrecătoare, prin cele trupeşti pe cele duhovniceşti, prin cele de pe pământ pe cele din cer. Căci acestea i s-au spus lui Moise: „Să faci toate lucrurile, după chipul acelora pe care le-ai văzut [pe când erai] în munte[495]" (Ieş. 25, 40).

Fiindcă a durat 40 de zile, până când El l-a învăţat cuvintele lui Dumnezeu şi chipurile cele cereşti (*characteres coelestes*[496]; *the celestial patterns*) şi dumnezeieştile icoane (*imagines spiritales*[497]; *the spiritual images*) şi tipuri (*praefigurationes*[498]; *types*) ale lucrurilor ce or să vină. Pentru că a spus şi Pavel: „Căci ei au băut din piatra, care îi urma. Şi piatra era Hristos" (I Cor. 10, 4).

Şi iarăşi, referindu-se la cele ale Legii, el spune: „Şi toate aceste lucruri s-au întâmplat lor ca *o preînchipuire*. Şi ele s-au scris spre povăţuirea noastră, la care au ajuns sfârşiturile veacurilor" (I Cor. 10, 11).

Pentru că prin aceste tipuri / preînchipuiri au învăţat frica de Dumnezeu şi cum să-I slujească Lui, pentru totdeauna, cu credinţă.

---

[494] Care prevesteau cele ale harului.
[495] Pe care le-ai văzut în vedenie.
[496] Lat. 2, p. 186.
[497] Ibidem.
[498] Ibidem.

Capitolul al 15-lea

Dumnezeu a socotit la început că este suficient să înscrie legea naturală sau decalogul în inimile oamenilor. După aceea a găsit că e necesar un frâu pentru oameni şi a dat jugul Legii lui Moise, pentru că evreii abuzaseră de libertatea lor. Mai apoi a adăugat alte porunci, vâzând că inimile lor sunt de piatră

1. De aceea, Legea lor[499] a fost o adevărată povăţuire şi prorocire a lucrurilor viitoare. Căci Dumnezeu, de la început, i-a povăţuit pe ei prin învăţăturile firii (*naturalia praecepta*[500])[501], pe care, dintru început, El le-a sădit (*implanted*) în omenire, adică, ceea ce Decalogul (pe care, dacă nu îl împlineşte cineva, nu se mântuie) le-a poruncit *să nu facă*[502].

Căci astfel a spus Moise în Deuteronom: „Acestea sunt toate cuvintele pe care Domnul le-a rostit pentru întreaga adunare a fiilor lui Israel pe munte şi nu a mai adăugat ceva [la ele]. Și El a scris acestea pe două lespezi de piatră şi le-a dat lor prin mine" (Deut. 5, 22).

Și pentru această raţiune şi El[503] a spus aceasta, ca cei care doresc să-I urmeze, să ţină aceste porunci.

Însă, când ei s-au răvrătit şi au făcut un viţel [de aur], întorcându-şi minţile înapoi, spre Egipt, dorind, mai degrabă, să fie *robi* decât *oameni liberi*, atunci s-au aşezat [în postura pe care le-o va da] viitorul, când au devenit un popor robit [de către alţii], după propria lor dorinţă.

---

[499] Legea Vechiului Testament.
[500] Lat. 2, p. 186.
[501] Litaral: *preceptele legii naturale*.
[502] Sfântul Irineu vede *Legea naturală* dată oamenilor în firea lor, ca fiind identică cu *Legea dată Sfântului Moise*. Numai că prima e sădită de Dumnezeu în firea omului, iar a doua e versiunea însemnată pe lespedele de piatră. Legea naturală a fost *esenţializată* numai, explicată, nu *îmbunătăţită*.
Astfel înţelegem, că oamenii sunt învăţaţi de către firea lor că ei sunt *creaţi de Dumnezeu*, că trebuie *să Îi slujească Lui*, *să nu curvească*, *să nu fure*, *să nu mintă* etc.
Dar pervertirea firii şi pericolul de a se pierde cu totul realitatea lui Dumnezeu cel adevărat, a dus, din partea lui Dumnezeu, la darea Legii scrise, pentru ca oamenii să aibă *reconfirmarea* unor intuiţii personale, pe care firea, simţul adânc al omului le cere de la sine.
[503] Hristos Dumnezeu.

Căci au devenit robi, care nu au fost cu totul rupţi de Dumnezeu, dar care au pătimit jugul robiei.

Fiindcă Prorocul Iezechiel, gândindu-se la cele ale Legii, a spus: „Şi ochii le sunt după dorinţa inimii lor. Iar eu le-am dat legi, care pentru ei nu sunt bune şi rânduieli / judecăţi pe care ei nu le pot trăi"(Iez. 20, 24-25).

Iar Luca ne spune că Ştefan, cel care a fost primul ales întru diaconie de către Apostoli şi care a fost [tot] primul omorât pentru mărturia / mărturisirea lui Hristos, a spus despre Moise următoarele:

„Acesta a primit poruncile vieţii de la Dumnezeu şi ni le-a dat nouă. Dar pe acestea părinţii noştri nu le-au ascultat, ci s-au lepădat de El, şi şi-au întors inimile lor spre Egipt, spunând către Aaron: <Fă-ne dumnezei, care să meargă înaintea noastră, căci nu ştim ce s-a întâmplat cu acest Moise, care ne-a scos pe noi din ţara Egiptului!>.

Şi au făcut în zilele acelea un viţel şi au adus jertfe idolului, veselindu-se de lucrurile mâinilor lor. Şi Dumnezeu S-a întors [de la ei] şi le-a dat să slujească oştirilor cereşti, după cum e scris în cartea Prorocilor: O, voi ai casei lui Israel, aţi adus Mie jertfe şi daruri în pustiu, pentru patruzeci de ani? Şi aţi purtat cortului lui Moloh şi steaua dumnezeului vostru Remfan şi chipurilor făcute de voi v-aţi închinat!"(F. Ap. 7, 38-43).

Şi, prin acestea, e limpede, că Legea nu a fost dată lor prin *alt Dumnezeu*. Ci ea a fost dată *pe măsura* stării lor de robi[504].

Dar a fost dată de acelaşi Dumnezeu, Căruia şi noi I ne închină. Căci de aceea a spus El lui Moise în *Ieşirea*: „Eu voi trimite pe Îngerul Meu înaintea ta. (…) Iar Eu nu voi merge cu tine, fiindcă tu eşti un popor îndărătnic (*stiff-necked*" (Ieş. 23, 20; 33, 3).

2. Şi nu numai acestea a spus. Ci Domnul a arătat, de asemenea, că le-a dat aumite învăţături prin Moise, după împietrirea inimii lor şi datorită nedoririi lor să fie ascultători, atunci când a spus: „De ce Moise v-a dat poruncă să scrieţi acte de divorţ, când vă părăsiţi soţia?" (Mc. 10, 4) Şi continuă: „Datorită împietririi inimilor voastre v-a îngăduit să faceţi asta. Dar, întru început, nu a fost aşa" (Mc. 10, 5-6).

[504] Dumnezeu a vorbit lui Israel, la măsura lui, de rob al patimilor dar aceasta, Legea, are în ea adâncimi, care îl puteau învăţa lucruri foarte înalte şi potrivite cu Dumnezeu.

Şi, prin aceasta, Moise este dezvinovăţit ca *un slujitor credincios*, căci cunoştea un singur Dumnezeu, Care a făcut dintru început bărbatul şi femeia şi îi învinovăţeşte pe ei, ca pe unii împietriţi la inimă şi neascultători. Şi de aceea, cei care au primit de la Moise această lege a divorţului, au primit-o pe potriva firii lor împietrite.

Şi de ce s-au zis aceste lucruri despre Vechiul Testament? Pentru că, în Cel Nou, Apostolii au făcut acelaşi lucru, ca în locul pe care l-am menţionat, când Pavel spune în mod deschis: „Aceste lucruri le-am spus eu, nu Domnul" (I Cor. 7, 12). Şi iarăşi: „Şi aceasta o spun ca un sfat, nu ca o poruncă" (I Cor. 7, 6). Şi iarăşi: „În ceea ce le priveşte pe fecioare, nu am o poruncă de la Domnul. Însă vă dau sfatul meu, ca unul care am primit mila Domnului, ca să fiu vrednic de crezare" (I Cor. 7, 25).

Şi, mai departe, în alt loc, el spune: „Ca Satana să nu vă ispitească pentru neînfrânarea (*incotinence*) voastră (I Cor. 7, 5).

Astfel, şi în Noul Testament Apostolii au încuviinţat unele învăţături ţinând cont de neputinţa umană (*in consideration of human infirmity*), pentru ca neînfrânarea unora, să nu ducă la împietrirea lor şi să ajungă deznădăjduiţi de mântuirea lor şi, prin aceasta, să cadă de la Dumnezeu.

Şi se cuvine ca acest lucru să nu ne mire, dacă şi în Vechiul Testament acelaşi Dumnezeu a îngăduit lucruri asemănătoare pentru folosul poporului Său, trăgând, prin aceste porunci, [la Sine], după cum am spus, pentru ca să se poată da darul mântuirii prin ei.

Căci cei care au fost ascultători Decalogului şi s-au înfrânat pentru El, nu au căzut în idolatrie şi nici nu au apostaziat de la Dumnezeu, ci au învăţat iubirea Lui cu întreaga lor inimă.

Iar dacă unii oameni spun, că doctoria Legii a avut *puţină putere*, fiindcă israeliţii au fost *neascultărori* şi *au căzut*, aceştia vor găsi în mântuirea noastră, că „mulţi sunt chemaţi, dar puţin aleşi" (Mt. 20, 16; 22, 14). Şi că unii sunt *lupi pe dinăuntru*, dar pe dinafară sunt *îmbrăcaţi în piele de oaie* (Mt. 7, 15), pentru cei străini[505].

Şi că Dumnezeu, dintotdeauna, a dat libertatea şi alegerea liberă omului dar, în acelaşi timp, El a spus în

---

[505] Pentru cei care nu sunt creştini, pentru străini, pentru cei ai lumii.

predicile Sale, că cei care nu ascultă de El vor fi judecaţi după dreptate, pentru că nu s-au supus Lui[506]. Şi că cei care au ascultat şi au crezut în El vor fi cinstiţi de către El cu nemurirea.

---

[506] Observăm de aici, că Sfântul Irineu nu vede o discrepanţă între *libertatea omului* şi *ascultarea de Dumnezeu*. Libertatea omului presupune ascultarea de Dumnezeu, pentru că adevărata libertate este în Dumnezeu. Autonomia omului nu e o realitate statutată de către voia lui Dumnezeu. Autonomia umană e apostazie de la Dumnezeu, deformare a creaturalităţii umane.

Omul îşi găseşte sursa de nemurire nu deificându-se prin mândrie şi putere satanică, ci se îndumnezeişte prin ascultare de Dumnezeu şi renunţarea la sinele său păcătos. Nu există *un Dumnezeu al filosofilor* sau *al culturii* sau *un Dumnezeu al sataniştilor* sau *al homosexualilor*, ci *un Dumnezeu al tuturor*, Care ne cere să-I împlinim voia Sa pe deplin.

În măsura în care ne depărtăm de adevăratul Dumnezeu începem să ne inventăm privilegii, care ne deformează adânc ontologia noastră. Ruperea de Hristosul euharistic, de spovedirea păcatelor, de milostenie şi iertarea aproapelui nostru duce la închistarea în sine, la orgoliu nemăsurat, la invidierea calităţilor celorlalţi şi la o imensă stare de nefericire interioară.

Libertatea ne împlineşte. Ea nu e o dominare a celoralalţi şi nicio înjosire a lor. Libertatea înseamnă *să fac voia lui Dumnezeu*, care e tocmai firescul vieţii mele. Libertatea e descătuşarea pe care Dumnezeu mi-o aduce, când mă face să înving patimile şi poftele mele.

Numai pentru că mă răstignesc cu Hristos şi înviez întru El prin asceză, numai atunci mă simt liber de păcat, de frica de moarte, de frica de pedeapsă şi Iad. Căci împlinirea mea întru Dumnezeu înseamnă libertatea mea interioară şi exterioară.

Pot să fac binele şi asta înseamnă *libertatea mea*. Dumnezeu mă ajută să îi bucur pe oameni şi asta înseamnă *să fiu liber*.

Sunt liber să spun adevărul şi să trăiesc adevărat ortodox în faţa Sa, pentru că harul Său mă întăreşte. Sunt liber şi când sunt închis sau când nu pot să fac tot binele pe care aş vrea să-l fac. Pentru că *îmi doresc să fac binele*, cât și *binele pe care nu-l pot face*.

Și atunci sunt liber în acest gând de bunătate şi dăruire, pentru că Dumnezeu mă eliberează de gândul la mine, pentru gândul şi durerea aproapelui. Dacă nu mă simt invidios şi pătimaş pentru cineva sau ceva atunci sunt liber şi mă eliberez continuu. Libertatea ne umple pe măsură ce ne despătimim. Nu e altă cale decât despătimirea, pentru *a fi liberi*.

Adevărata dreptate nu a fost dată prin tăierea împrejur sau prin vreo altă slujbă a Legii. Decalogul nu a fost desfiinţat de Hristos ci, dimpotrivă: oamenii niciodată nu se pot dezbăra de aceste porunci

1. De asemenea, noi am învăţat din Scriptură, că Dumnezeu a dat tăierea împrejur, nu ca o *desăvârşire* a dreptăţii, ci ca *un semn*, prin care să se poată recunoaşte neamul lui Avraam.

Căci se spune: „Dumnezeu a zis către Avraam: Fiecare băiat dintre voi va fi tăiat împrejur. Iar voi vă veţi tăia împrejur trupul vostru, ca să grăiască [aceasta] despre legământul dintre Mine şi voi" (Fac. 17, 9-11).

Acelaşi lucru îl spune Prorocul Iezechiel cu privire la zilele de odihnă[507]: „Căci Eu le-am dat lor zilele Mele de odihnă[508], ca să fie *un semn* între Mine şi ei, ca ei să cunoască că Eu sunt Domnul şi Sfinţitorul lor" (Iez. 20, 12).

Şi în cartea *Ieşirea*, Dumnezeu i-a spus lui Moise: „Şi voi veţi păzi zilele mele de odihnă[509], pentru că acesta va fi *un semn* între Mine şi voi pentru urmaşii voştri" (Ieș. 31, 13).

Astfel, aceste lucruri au fost date *ca un semn*. Dar semnele nu sunt fără simbolismul lor, adică nu sunt fără înţeles sau fără vreun scop anume. Ci ele au fost date de un Artist înţelept. Căci tăierea împrejur a trupului prefigura pe cea după Duh. Căci spune Apostolul: „noi am fost tăiaţi împrejur, nu cu tăierea împrejur făcută de mâini omeneşti" (Col. 2, 11).

Iar Prorocul spune: „Tăiaţi împrejur împietrirea inimilor voastre" (Deut. 10, 16). Iar sabatele / zilele de odihnă ne-au învăţat că noi trebuie să slujim zi de zi Domnului. Căci spune Apostolul Pavel: „Pentru că noi suntem socotiţi toată ziua ca nişte oi spre junghiere" (Rom. 8, 36; Ps. 43, 24).

Adică, slujind lui Dumnezeu şi împărtăşind continuu credinţa noastră şi întărindu-ne în ea, şi ferindu-ne de toată

[507] Literal: *sabatele*.
[508] Literal: *sabatele Mele*.
[509] Ibidem.

lăcomia şi nedorind să strângem sau să stăpânim averi pe pământ.

Iar *sabatul / odihna lui Dumnezeu* este *Împărăţia*, despre care a vorbit în multe pilde. În aceasta[510], oamenii care s-au nevoit să slujească Domnului, vor afla odihnă şi vor fi părtaşi ai mesei Sale.

2. Însă aceştia nu s-au îndreptat prin lucrurile [prefiguratoare]. Ele au fost date *ca un semn* pentru popor, după cum am spus. Iar Avraam, fără să fie tăiat împrejur şi fără să ţină sabatele, „a crezut în Dumnezeu şi i s-a socotit lui ca dreptate. Şi el a fost numit *prietenul lui Dumnezeu*" (Iac. 2, 23).

Iar Lot, fără să fie tăiat împrejur, a fost scos din Sodoma, primind mântuirea prin Dumnezeu. Şi, la fel, şi Noe, plăcând lui Dumnezeu, fără să fi fost tăiat împrejur, a primit dimensiunile arcii, pentru a se păstra neamul omenesc. Şi, de asemenea, Enoh a fost plăcut lui Dumnezeu, fără să fie tăiat împrejur.

Căci aducând slujbă lui Dumnezeu a aflat moştenirea Îngerilor, el, care era un om. Fiindcă a fost luat [de Dumnezeu] şi păstrat până acum, ca un martor al dreptei judecăţi a lui Dumnezeu (*testis justi judicii Dei*)[511].

Căci atunci, când Îngerii vor lua pe păcătoşii pământului la judecată, şi acest om, care a plăcut lui Dumnezeu, va lua mântuirea.

Iar toată cealaltă mulţime de oameni Drepţi, care a trăit înainte de Avraam şi toţi Patriarhii care i-au precedat lui Moise, au fost îndreptaţi fără lucrurile spuse mai sus[512] şi fără Legea lui Moise. Căci şi Moise a spus poporului în Deuteronom: „Domnul Dumnezeul tău a făcut un legământ în Horeb. Domnul nu a făcut aceste legământ cu părinţii voştri, ci cu voi" (Deut. 5, 2-3).

3. Atunci, de ce nu a făcut Domnul un legământ cu părinţii [anteriori]? Fiindcă „Legea nu s-a dat pentru cel drept" (I Tim. 1, 9).

Iar *dreptatea Părinţilor* (*Patres virtutem*)[513] nu însemna decât *Decalogul scris în inimile lor*, adică iubirea

[510] În Împărăţia lui Dumnezeu.
[511] Lat. 2, p. 190.
[512] Adică fără *tăiere împrejur* şi *sâmbătă*.
[513] Lat. 2, p. 190.

lor pentru Dumnezeu, Care i-a făcut pe ei nici să nu îl rănească pe aproapele[514].

Şi pentru aceasta nu era nevoie de nişte porunci, care să le intezică [ceva], fiindcă ei aveau dreptatea Legii în ei înşişi. Însă când această dreptate şi iubire de Dumnezeu a căzut în uitare şi s-a stins (*extinct*) pe când erau în Egipt, Dumnezeu a găsit că e nevoie [de Legea scrisă].

Şi, din marea Sa bunătate faţă de oameni, El S-a revelat pe Sine printr-un glas şi a condus poporul cu putere, afară din Egipt, pentru că un om[515] a devenit ascultător şi I-a urmat lui Dumnezeu. Şi El a pedepsit pe cei care s-au arătat neascultători, fiindcă ei nu se temeau de Creatorul lor. Şi i-a hrănit pe ei cu mană, ca să poată primi mâncare pentru sufletele lor.

Căci Moise a spus în Deuteronom: „Şi te vei hrăni cu mana, pe care părinţii tăi nu a cunoscut-o, ca să cunoşti că omul nu trăieşte numai cu pâine, ci trăieşte şi cu orice cuvânt al lui Dumnezeu, care iese din gura Sa" (Deut. 8, 3). Şi le-a poruncit dragostea de Dumnezeu şi i-a învăţat să se poarte cu dreptate faţă de aproapele nostru.

Şi aceasta, pentru ca noi să nu fim *nedrepţi* şi nici *necinstitori de Dumnezeu*. Căci Dumnezeu a pregătit pe om pentru prietenia cu Sine prin intermediul Legii şi, de asemenea, pentru înţelegerea cu aproapele. Şi acestea l-au folosit cu adevărat pe om. Însă Dumnezeu nu are nevoie de nimic de la om.

4. Căci de aceea spune Scriptura: „Aceste cuvinte le-a spus Domnul tuturor fiilor lui Israel, care s-au adunat în munte şi nu a mai adăugat nimic la acestea" (Deut. 5, 22). Pentru că El, aşa cum am mai spus, nu avea nevoie de nimic de la ei.

Şi iarăşi, spune Moise: „Şi acum, Israele, ce cere Domnul de la tine, decât să te temi de Domnul Dumnezeul tău, să mergi în toate căile Sale, să-L iubeşti pe El şi să slujeşti Domnului Dumnezeului tău cu toată inima ta şi cu tot sufletul tău?" (Deut. 10, 12).

Căci acestea fac, cu adevărat, pe om să fie slăvit, iar [omul] primeşte ceea ce el doreşte, adică prietenia lui Dumnezeu.

---

[514] Sfinţii, Drepţii Vechiului Testament, de dinainte de Lege, aveau scrisă Legea în inima lor. Iubirea de Dumnezeu şi de aproapele este Legea. Dar când oamenii s-au îndepărtat şi mai mult de Dumnezeu a fost nevoie de scris, de legi scrise, pentru că inima s-a întărit, s-a făcut rece.

[515] Sfântul Moise.

Dar Dumnezeu nu primeşte nimic de la ei, pentru că Dumnezeu nu are nevoie de dragostea oamenilor. Ci slava lui Dumnezeu e cea pe care o doreşte omul şi ea nu se primeşte în alt fel decât slujind lui Dumnezeu.

Căci de aceea spune Moise iarăşi către ei: „Alege viaţa, ca să fii viu tu şi sământa ta. Iubeşte pe Domnul Dumnezeul tău, ascultă glasul Său şi lipeşte-te de El. Pentru că El e viaţa ta şi lungimea zilelor tale" (Deut. 30, 19-20).

Astfel Domnul pregăteşte pe om pentru această viaţă şi El Însuşi a vorbit de asemenea despre toate cuvintele Decalogului. Şi, de aceea, în acest fel, ele sunt mereu cu noi[516] şi prin ele primim şi venirea Sa în trup, extinderea şi dezvoltarea lor şi, în niciun caz, desfiinţarea lor.

5. Dar robia Legii, dată de Dumnezeu poporului prin Moise, a folosit la *învăţarea* şi *pedepsirea* lor, după cum spune şi Moise: „Şi în vremea aceea Domnul mi-a poruncit ca să vă învăţ pe voi poruncile şi judecăţile Sale" (Deut. 4, 14). Şi, de aceea, aceste lucruri au fost date *ca robie* şi ca să fie *un semn* pentru ei, [robie] pe care a înlăturat-o prin Noul Legământ al libertăţii.

Însă El[517] a dezvoltat şi lărgit aceste legi, care sunt naturale şi mărinimoase şi care sunt proprii tuturor, dăruind oamenilor *lărgime*. Căci le-a dat *lărgime fără măsură*, prin aceea că înfiindu-i, au cunoscut pe Dumnezeu Tatăl şi [au cunoscut] dragostea pentru El cu toată inima lor şi au urmat, în mod neabătut, cuvintele Sale, fiindcă nu s-au mai ferit numai de la faptele rele, ci şi de la orice dorire a lor. Căci El a făcut să crească simţirea evlaviei [în oameni], fiindcă fiii trebuie să aibă mai multă cinstire decât sclavii şi dragoste mai mare pentru Tatăl lor.

De aceea a spus Domnul: „Pentru orice cuvânt deşert (*idle*) pe care îl vor spune oamenii, vor da socoteală în ziua judecăţii" (Mt. 12, 36). Şi: „cel care a privit după o femeie cu poftă, a comis deja adulter cu ea în inima lui"(Mt. 5, 28). Şi: „cel care se mânie pe fratele său fără o cauză / fără un motiv, va fi în primejdia judecăţii" (Mt. 5, 22).

Şi toate acestea s-au spus, ca noi să cunoaştem că trebuie să dăm socoteală lui Dumnezeu nu numai pentru faptele noastre, ca nişte sclavi, ci şi pentru cuvinte şi

---

516 Poruncile Decalogului.
517 Hristos Dumnezeu.

gânduri, ca cei care am primit, cu adevărat, puterea libertăţii (*libertatis potestatem*)[518].

Căci, prin aceasta[519], oamenii sunt şi mai mult încercaţi, ca să se cunoască evlavia şi frica şi dragostea lor de Dumnezeu.

Şi, din acest motiv, a spus Petru: „căci noi nu trebuie să avem libertatea ca un acoperământ al răutăţii” (I Petr. 2, 16), ci să o arătăm în încercări şi într-o credinţă dovedită[520] (*manifestationem fidei*)[521].

---

[518] Lat. 2, p. 193.

[519] La nivelul libertăţii de alegere.

[520] Să aducem dovezi prin viaţa noastră, că noi credem şi acţionăm din iubire de Dumnezeu şi de oameni.

[521] Lat. 2, p. 193.

Capitolul al 17-lea

Dovedirea faptului că Dumnezeu nu a dat legea levitică pentru Sine sau pentru că avea nevoie să fie slujit de cineva. El nu are nevoie de nimic de la oameni

1. De aceea, Prorocii au arătat cu prisosinţă faptul, că Dumnezeu nu are nevoie de ascultarea lor ca nişte robi ai Săi, ci aceasta s-a cerut de la ei, pentru ca El să poruncească împlinirea Legii. Şi [Prorocii au arătat] iarăşi, că Dumnezeu nu are nevoie de ascultarea lor, ci le porunceşte acestea, numai pentru ca omul să se jertfească pe sine[522].

Şi Domnul a arătat aceasta în multe feluri, după cum am punctat deja. Pentru că atunci când El le-a cerut să părăsească dreptatea [lor] şi să-şi înfrâneze dragostea de Dumnezeu şi să nu-şi mai imagineze că lui Dumnezeu I se cuvin jertfe şi alte lucrări tipice / prefiguratoare, atunci Samuel le-a spus lor: „Dumnezeu nu-şi doreşte arderi de tot şi jertfe, ci El vrea ca glasul Său să fie ascultat. Căci ascultarea este mai bună decât jertfa şi supunerea decât grăsimea berbecilor"(I Reg. 15, 22).

Şi David a spus la fel: „Jertfe şi prinos Tu nu ai dorit, dar mi-ai dat trup desăvârşit. Ardere de tot pentru păcat Tu nu ai cerut" (Ps. 39, 9-10).

Şi astfel, El i-a învăţat că Dumnezeu cere mai degrabă ascultare, care le dă lor odihnă, decât prinoase şi arderi de tot, care nu le dau nicio dreptate.

Şi prin acestea Prorocii arătau cele ale Noului Legământ, care se împlinesc acum. Şi s-au spus acestea foarte lămurit în psalmul cincizeci: „Căci dacă Tu ai fi vrut jertfe, ţi-aş fi dat. Dar Tu nu Te bucuri de arderile de tot. Jertfa Domnului este duhul umilit / zdrobit, inima înfrântă /

---

[522] Dumnezeu le-a cerut oamenilor ca să aducă jertfe animale şi cerealiere pentru ca să înveţe pe om să reunţe la sine, să renunţe la banii săi, pentru a sluji lui Dumnezeu, pentru a se îngriji, mai degrabă, de sufletul său şi nu numai de trupul său. Dumnezeu a cerut jertfe pentru ca să ne înveţe să renunţăm la noi înşine.
Şi când El a venit şi S-a făcut om, ne-a cerut să renunţăm la noi pentru El, să renunţăm la bogăţia noastră pentru El şi să nu punem în balanţă pe Dumnezeu cu lumea aceasta. Jerfele vechitestamentare ne-au învăţat despre reunţarea la sine adusă de către Hristos, despre darea noastră cu totul lui Dumnezeu.

zdrobită şi căită. Pe aceasta Domnul nu o va dispreţui” (Ps. 50, 17-18).

Iar despre aceea că Dumnezeu nu are nevoie de nimic [de la oameni], El o spune în psalmul de dinaintea [acestuia]: „Eu nu voi lua din casa ta viţei, nici din turmele tale ţapi. Căci ale Mele sunt toate fiarele pământului, cirezile şi bivolii munţilor. Cunosc toate păsările cerului şi toate seminţiile pământului ale Mele sunt. Iar dacă sunt flămând, nu-ţi voi spune ţie, că a Mea este lumea şi plinirea ei. Oare Eu mănânc carne de tauri sau beau sânge de ţapi?” (Ps. 49, 10-14).

Dar prin acestea nu arăta că El refuză darurile aduse şi Se mânie din cauza lor. Căci continuă [cele spuse] şi îl sfătuieşte pe om: „Jertfeşte lui Dumnezeu jertfă de laudă şi împlineşte făgăduinţele tale făcute Celui Prea Înalt. Şi Mă cheamă pe Mine în ziua necazului şi te voi izbăvi, şi Mă vei preaslăvi” (Ps. 49, 15-16). Şi vedem că El respinge acele lucruri, pe care păcătoşii şi le imaginau ca fiind *proprii* lui Dumnezeu şi arată că El nu are nevoie de nimic. Dar laudă şi sfătuieşte pentru acele lucruri, prin care omul e *îndreptat* şi *tras* spre Dumnezeu.

Căci o mărturie asemănătoare dă şi Isaia: „Pentru ce înmulţiţi jertfele voastre către Mine?, zice Domnul. Eu sunt plin” (Is. 1, 11).

Şi după ce respinge arderile de tot, jertfele şi prinoasele lor şi, de asemenea, lunile cele noi, şi sabatele, şi sărbătorile şi toate celelalte lucruri care ţin de acestea, Dumnezeu continuă să le spună, despre cele prin care se câştigă mântuirea:

„Spălaţi-vă, curăţiţi-vă, alungaţi răutatea din inimile voastre şi din faţa ochilor Mei! Încetaţi căile voastre cele rele şi învăţaţi să faceţi bine, căutaţi dreptatea, ajutaţi pe cel apăsat, faceţi dreptate orfanului, apăraţi pe văduvă. Şi veniţi, să ne judecăm împreună, zice Domnul” (Is. 1, 16-18).

2. Căci acestea toate[523] nu sunt aduse fiindcă Îi este *foame* lui Dumnezeu, care ar fi ca un om. Mulţi s-au aventurat să spună, că El respinge jertfele lor. Însă El s-a milostivit de orbirea lor şi le-a dat acestea ca să îi ducă spre *adevărata jertfă*.

Iar prin aceste jerfe ale lor ei s-au împăcat cu Dumnezeu, ca să primească viaţă de la El. Căci El spune în

[523] Jertfele şi darurile de mâncare aduse Domnului.

altă parte: „Jertfa Domnului este o inimă îndurerată, iar tămâie bine mirositoare adusă lui Dumnezeu este inima, care Îl slăveşte pe Cel care a făcut-o”[524].

Iar atunci când Se mânie, El respinge jerfele lor, ca unii care nu sunt vrednici să primească mila Lui. Însă nu cere alte lucruri de la cei care se mântuie. Şi se vede că Dumnezeu e *milostiv*, din aceea că nu Se dă înapoi să îi sfătuiască de bine. Căci astfel a grăit El prin Ieremia: „Pentru ce Îmi aduceţi tămâie din Saba şi scorţişoară dintr-o ţară îndepărtată? Căci nu primesc arderile voastre de tot şi jertfele” (Ier. 6, 20).

Şi continuă [puţin mai încolo]: „Ascultaţi cuvântul Domnului toţi cei din Iuda. Acestea spune Domnul, Dumnezeul lui Israel: Îndreptaţi-vă căile şi faptele voastre şi vă voi lăsa pe voi în acest loc. Nu vă puneţi nădejdea în cuvinte mincinoase, din care nu aveţi nimic de câştigat, ale celor care spun: <Templul Domnului, templul Domnului este aici>” (Ier. 7, 3-4).

3. Şi iarăşi, când le spune că El nu i-a scos afară din Egipt, ca să-I aducă Lui jertfe, ci i-a scos ca să uite idolatria egiptenilor şi pentru ca să fie în stare să audă glasul Domnului, Care le-a dat lor mântuirea şi slava, atunci El spune acestea prin Ieremia: „Astfel acestea spune Domnul: Luaţi şi puneţi la un loc toate arderile de tot şi jertfele voastre şi mâncaţi carne.

Căci părinţilor voştri nu le-am vorbit şi nu le-am dat poruncă în ziua aceea, în care i-am scos din Egipt, pentru arderile de tot şi pentru jertfe. Ci acest cuvânt le-am poruncit lor, zicând: Să ascultaţi glasul Meu şi Eu voi fi Dumnezeul vostru şi voi veţi fi poporul Meu. Şi să umblaţi în toate căile Mele, pe care le voi porunci vouă, ca să vă fie bine.

Dar ei nu s-au supus, nici n-au ascultat urechile lor. Ci au umblat după imaginaţiile inimilor lor rele şi s-au întors spre cele dinapoi, şi nu [au privit] spre înainte” (Ier. 7, 21-24).

Şi iarăşi, tot prin acesta a spus: „Iar cel care se laudă, în aceasta să se slăvească, că înţelege şi cunoaşte că Eu sunt Domnul, Cel care face milă şi bunătate, şi dreptate şi judecată pe pământ” (Ier. 9, 24).

---

[524] *Cf.* Lat. 2, p. 195, n. 4 se specifică faptul, că multe dintre cuvintele citate în acest fragment sunt proprii *Evangheliei către Egipteni*.
Despre această scriere apocrifă găsim date generale în locaţia http://en.wikipedia.org/wiki/Greek_Gospel_of_the_Egyptians şi textul ei în engleză îl găsim redat în locaţia: http://www.gnosis.org/naghamm/goseqypt.html.

Şi adaugă: „căci numai acestea sunt plăcute Mie, zice Domnul” (Ibidem), nu jertfele, nici arderile de tot, nici prinoasele.

Iar că poporul primea pe cele *mai puţin importante*, decât *pe cele importante*, după raţiunea deja amintită, şi Isaia spune:

„Tu nu Mi-ai adus oile tale ardere de tot, nici jertfele tale nu M-au slăvit pe Mine. Căci tu nu Mi-ai slujit aducând jertfe, nici tămâie binemirositoare nu Mi-ai pregătit cu grijă. Căci nu ai cumpărat cu bani tămâie pentru Mine, nici nu am dorit grăsimea jertfelor tale. Ci tu ai stat înaintea Mea în păcatele tale şi în nedreptăţile tale” (Is. 43, 23-24).

De aceea, spune El: „peste acest om eu voi privi, peste cel care este smerit şi blând şi care se teme de cuvintele Mele” (Is. 66, 2).

„Căci grăsimea şi trupul îngrăşat nu îndepărtează de la tine nedreptatea ta” (Ier. 11, 15). „Aceasta este postul pe care Eu l-am ales, zice Domnul. Dezlegaţi orice legătură a nedreptăţii, îndepărtaţi-vă de orice stricare a păcii, odihniţi pe cei care sunt îndureraţi şi rupeţi orice act nedrept.

Împarte pâinea ta cu cel flămând şi adu în casa ta pe străinul fără haine. Dacă tu vei vedea un om gol, atunci să-l acoperi pe el şi să nu-i dispreţuieşti pe cei de un trup şi un sânge cu tine.

Astfel lumina dimineţii tale va răsări cu putere şi sănătatea ta va răsări degrabă. Şi dreptatea va merge înaintea ta şi slava Domnului te va înconjura pe tine. Atunci vei striga şi Eu te voi auzi. Atunci voi spune: Iată sunt aici” (Is. 58, 6- 9).

Şi Zaharia, de asemenea, unul dintre cei 12 Proroci (*Zacharias, autem in duodecim Prophetis*)[525], a spus voia Domnului către popor, zicând:

„Aceste lucruri spune Domnul Atotputernicul: Faceţi judecată dreaptă şi arătaţi milă şi îndurare fiecare fratelui său. Nu apăsaţi pe văduvă şi pe orfan, şi pe prozelit şi pe sărac şi nimeni să nu-şi imagineze răul împotriva fratelui vostru în inima sa”(Zah. 7, 9-10).

Şi iarăşi spune el: „Acestea sunt cuvintele pe care voi trebuie să le păziţi: Fiecare om să spună adevărul aproapelui său şi să aduceţi pacea, judecând la porţile voastre. Şi niciunul să nu-şi imagineze răul în inima sa împotriva

525 Lat. 2, p. 197.

fratelui său şi să nu iubiţi jurământul fals, pentru că toate aceste lucruri Eu le urăsc, spune Domnul Atotputernicul" (Zah. 8, 16-17).

Şi David a spus aceste lucruri, zicând: „Care este omul care iubeşte viaţa şi vrea să ajungă zile bune? Opreşte-ţi limba de la rău şi buzele tale să nu vorbească cele înşelătoare. Fereşte-te de rău şi fă binele. Caută pacea şi o urmează pe ea" (Ps. 33, 12-13).

4. Şi, din toate acestea, este evident, că Dumnezeu nu căuta jertfe şi arderi de tot de la ei, ci credinţă, ascultare, dreptate, fiindcă acestea sunt cele care mântuie.

Căci Dumnezeu, învăţându-ne voia Sa prin Prorocul Osea, ne-a spus: „Eu, mai degrabă, doresc milă decât jertfă şi cunoaşterea lui Dumnezeu decât arderile de tot" (Os. 6, 6).

Şi, mai departe, Domnul nostru le cere acelaşi lucru, când spune: „Dacă voi aţi fi cunoscut cele pe care vi le spun, că *Eu vreau milă şi nu jertfă*, nu aţi fi pedepsit pe cei nevinovați" (Mt. 12, 7).

Şi astfel El poartă mărturia Prorocilor, arătând că ceea ce grăiesc ei este adevărul şi îi acuză pe acei oameni, care Îl ascultă pe El dar sunt plini de nebunia păcatelor lor.

5. Şi iarăşi, dă sfaturi ucenicilor Săi, ca să dea primele lor roade, din cele create, lui Dumnezeu, deşi nu avea Dumnezeu nevoie de ele, ci ca prin aceasta ei să nu se arate fără roadă şi nemulţumitori.

[Căci mai târziu] El ia cele create, adică pâinea, mulţumeşte şi spune: „Acesta este trupul Meu" (Lc. 22, 19). Şi ia, de asemenea, şi paharul, care face parte dintre cele create ale noastre şi despre acesta El mărturiseşte că este sângele Său şi vorbeşte de ea[526] ca de prinosul Noului Legământ (*Novi Testamenti oblationem*)[527].

Căci pe aceasta[528] Biserica a primit-o de la Apostoli (*quam Ecclesia ab Apostolis accipiens*)[529], aducând-o lui Dumnezeu în întreaga lume[530], Lui, Celui care ne-a dat nouă viaţa primelor roade ale Sale, adică darurile Noului

[526] De jertfa nesângeroasă a Sfintei Liturghii.
[527] Lat. 2, p. 199.
[528] Sfânta Taină a Împărtăşirii.
[529] Lat. 2, p. 199.
[530] Avem aici o mărturie importantă a Sfintei Liturghii şi a Sfintei Euharistii. Sfânta Împărtăşanie este Trupul şi Sângele Domnului, deşi elementele sacramentale erau, mai înainte, dintre cele create. Sfânta Euharistie e prinosul, jertfa Noului Testament şi pe ea Biserica a primit-o de la Sfinţii Apostoli. Sfânta Euharistie a fost cunoscută de întreaga lume, pentru că ea a fost profeţită de Sfântul Maleahi şi se săvârşeşte pretutindeni.

Testament, despre care Maleahi, unul dintre cei 12 Proroci, le vestise de mai înainte:

„Nu Mă bucur întru voi, spune Domnul Atotputernicul şi nu voi primi jertfele din mâinile voastre. Căci de la răsăritul soarelui şi până la apus, în orice parte, numele Meu este slăvit între neamuri şi în fiecare loc se aduce tămâie întru numele Meu şi jertfe curate. Pentru că mare este numele Meu între neamuri, spune Domnul Atotputernicul” (Mal. 1, 10-11)[531].

Şi, prin aceste cuvinte, s-a spus foarte desluşit, că vor înceta darurile aduse lui Dumnezeu de poporul din vechime[532], căci în fiecare loc se vor aduce jerfe lui Dumnezeu şi că fiecare dintre jertfe va fi *curată*. Iar numele Său va fi slăvit între neamuri.

6. Şi care alt nume este slăvit între neamuri decât Domnul nostru, prin Care Tatăl Se slăveşte în oameni? Şi, de asemenea, se slăveşte numele Fiului Său, prin Care a făcut pe om şi Care vorbeşte despre Sine.

Căci un rege, dacă e pictat asemenea cu fiul său, pe drept se spune că este *asemenea lui*. Şi aceasta, pentru că, în primul rând, e *asemenea* fiului său iar, în al doilea rând, pentru că *el l-a născut*.

Tot aşa şi Tatăl mărturiseşte numele lui Iisus Hristos, Care e slăvit în întreaga lume în Biserică, ca pe Sine Însuşi, fiindcă, în primul rând, e *Fiul Său* iar, în al doilea rând, pentru că El este *Cel care a dat oamenilor mântuirea*.

Şi astfel, numele Fiului aparţine Tatălui (*nomen Filii proprium Patris est*)[533]. Fiindcă Dumnezeul Cel atotputernic al Bisericii aduce jertfe prin Iisus Hristos, cum a spus El în aceste cuvinte: „şi în fiecare loc se aduce tămâie întru numele Meu şi jertfe curate” (Mal. 1, 11).

Iar Ioan, în Apocalipsă spune, că „tămâia” sunt „rugăciunile Sfinţilor” (Apoc. 5, 8).

---

531 Avem aici o profeţie a timpurilor creştine, unde pe fiecare Sfântă Masă se aduce Jertfă prea curată, Sfintele lui Dumnezeu Taine. Sfântul Maleahi vorbeşte despre extinderea în întreaga lume a cultului adevăratului Dumnezeu, lucru care se petrece acum şi ne rugăm să se petreacă în toate neamurile şi în toate timpurile.

532 Adică cultul iudaic.

533 Lat. 2, p. 200.

Capitolul al 18-lea

Referitor la jertfe şi ofrande şi la cei care le aduc, cu adevărat, lui Dumnezeu

1. De aceea, jertfa Bisericii (*Ecclesiae oblatio*[534]; *the oblation of the Church*), pe care Domnul ne-a poruncit să o aducem pentru întreaga lume, este socotită de către Dumnezeu ca jertfă curată şi e primită de către El.

[Şi aceasta e primită] nu pentru că El ar avea nevoie de vreo jertfă de la noi ci pentru că cel ce jertfeşte este slăvit prin jertfa sa, dacă darul său e primit [de Dumnezeu][535].

Pentru că darul acesta arată slava dar şi dragostea pe care noi i-o arătăm Împăratului. Iar Domnul, vrând ca noi să aducem darurile [liturgice] cu toată simplitatea şi curăţia, ne-a spus acestea:

„De aceea, când vrei să aduci darul tău la altar şi îţi aminteşti că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău înaintea altarului şi mergi, mai întâi, de te împacă cu fratele tău, apoi vino şi adu-ţi darul tău"(Mt. 5, 23-24). Astfel, noi suntem învăţaţi să-I dăruim lui Dumnezeu primele roade ale creaţiei Sale, după cum a spus Moise: „Să nu vii în faţa Domnului Dumnezeului tău cu mâna goală" (Ieş. 23, 15; 34, 20; Deut. 16, 16).

Adică tot omul să fie mulţumitor. Şi prin acele lucruri prin care omul îşi arată mulţumirea, el primeşte slava care curge de la Dumnezeu.

2. Şi vedem că obiceiul jertfelor nu s-a înlăturat cu totul. Căci au existat jertfe acolo[536], dar există jertfe şi acum[537]. Atunci se aduceau jertfe pentru popor dar şi acum se aduc jertfe în Biserică. Însă numai darurile au fost cele care s-au schimbat, cât şi cei care le aduc, pentru că nu se mai aduc de către *robi*, ci de către *oameni liberi*.

[Iar Dumnezeu nu S-a schimbat], căci Domnul este unul şi acelaşi pentru veşnicie. Ci s-a schimbat caracterul jertfei, din unul adus *ca rob*, într-unul adus *ca om liber*, căci

---

[534] Idem, p. 201.

[535] Preotul slujitor e slăvit şi umplut de harul lui Dumnezeu pentru că Jertfa sa e bineplăcută lui Dumnezeu. Tocmai pentru că Dumnezeu vrea să jertfim Trupul şi Sângele Său, tocmai prin aceasta noi ne umplem de toată milostivirea.

[536] La evreii din Vechiul Testament.

[537] La creştini.

prin jerftele sale omul îşi arată acum libertatea dobândită. Căci împreună cu El nimic nu este fără scop sau fără nicio importanţă sau fără vreun motiv anume.

Şi, din acest motiv, există o diferenţă capitală între darurile pe care ei[538] le aduceau lui Dumnezeu [şi cele aduse de către creştini].

Fiindcă cei care au primit libertatea, renunţând la toate ale lor pentru Domnul, au primit toată bucuria şi întreaga libertate, nu pe măsura a ceea ce au lăsat în urmă, ci pe măsura nădejdii în cele viitoare. Căci văduva cea săracă a dat toate cele ale ei pentru ca să primească comoară de la Dumnezeu (Mc. 12, 42-44).

3. Pentru că, dintru început, Dumnezeu a fost atent la darurile lui Abel, fiindcă el le-a adus cu minte simplă şi cu dreptate. Dar nu a privit şi spre cele ale lui Cain, fiindcă inima sa era împărţită între invidie şi răutate. Căci aşa gândea el împotriva fratelui său (Fac. 4, 4-5).

Iar Dumnezeu a mustrat gândurile lui ascunse, zicându-i: „Dacă tu gândeşti să aduci jertfe cu dreptate, atunci de ce te desparţi de cele drepte şi te grăbești spre păcat? Linişteşte-te!" (Fac. 4, 6-7).

Însă Dumnezeu nu a fost împăcat / potolit prin jertfa lui. Căci dacă cineva vrea să aducă o jertfă numai după cele din afară[539], fără nimic extraordinar în ea, atunci, pe măsura acestui lucru, sufletul său nu dă aproapelui acea iubire, care e cerută după dreptate şi nici nu se teme de Dumnezeu.

Căci el nutreşte în inima sa păcatul şi pare că nu minte pe Dumnezeu, dacă el aduce jertfa, în mod corect, după cele exterioare.

Însă, prin darul său nu câştigă nimic [de la Dumnezeu], ci numai renunţă la răul, care era zămislit în el, în sensul că nu se face mai mare [acest rău], fiindcă actul său de ipocrizie distruge răul plănuit în sine[540].

---

[538] Evreii.

[539] Exterioare, aparente.

[540] Vrând să pari *bun* şi să fii considerat *un om onest*, ipocrizia te face să renunţi la multe păcate, care nu se potrivesc statutului de *om onest*, repectabil. Ipocrizia te face să nu te comporţi după poftele inimii tale şi, prin aceasta, alterează în parte, multele păcate pe care îndrăzneala ta le-ar fi făcut posibile.

Însă ipocrizia, simularea nu e nicidecum un bine. Ea crează *o aparenţă de om* şi nu *un om real*, virtuos. Omul duhovnicesc se luptă cu patimile sale şi cu harul lui Dumnezeu le biruie.

A-ţi ascunde patimile tale pentru a nu sminti pe cineva nu înseamnă *a fi ipocrit*, ci *a fi atent* la starea duhovnicească a aproapelui nostru. Ipocrizia înseamnă tocmai a profita de *masca virtuţii*, pentru a părea *cu totul bun*, fără să admiţi că ai vreun cusur. Ipocrizia câştigă foloase necuvenite, adică urmăreşte numai laudele, poza deformată

De aceea a spus Domnul: „Vai vouă, cărturari şi farisei făţarnici, căci sunteţi aidoma unor morminte văruite. Căci mormântul pare frumos pe afară, dar înăuntru este plin de oase de oameni morţi şi de toată necurăţia. Aşa şi voi păreţi oameni drepţi pe dinafară, dar înăuntru sunteţi plini de toată răutatea şi făţărnicia" (Mt. 23, 27-28).

Fiindcă ei gândeau că jertfesc cu dreptate dacă se grăbeau să aducă lucrurile numai *în aparenţă*. Însă erau geloşi ca şi Cain. Căci pentru aceasta au ucis pe Cel Drept, sfătuindu-se degrabă împotriva Cuvântului, ca şi Cain.

Fiindcă Dumnezeu i-a zis lui: „Linişteşte-te!", dar el nu a ascultat. Şi ce înseamnă „a fi liniştit", decât a nu te deda în grabă către răutate? Şi, de asemenea, le-a spus şi acestor oameni: „Fariseu orb, curăţă mai întâi paharul pe dinăuntru, ca el să fie curat şi pe dinafară" (Mt. 23, 26).

Dar ei nu L-au ascultat. Fiindcă Ieremia spusese: „Iată, nici ochiul tău şi nici inima ta nu sunt bune, ci ele se întorc spre invidie şi spre a pierde sânge nevinovat şi spre nedreptate şi spre ucidere de om. Căci tu vrei să faci şi mai mari decât acestea" (Ier. 22, 17).

Iar Isaia spusese şi el: „Voi vă sfătuiţi, dar nu cu Mine şi faceţi legăminte, dar nu întru Duhul Meu" (Is. 30, 1). Şi pentru că înăuntrul lor ei doreau şi gândeau aceste lucruri, şi vroiau să le pună în aplicare, din acestea vedem că Dumnezeu nu are nicio vină şi El nu lucrează răul.

Pentru că Dumnezeu doar a descoperit ceea ce era în ascunsul inimilor lor, însă nu a lucrat El răul de acolo. Iar când Cain nu a vrut să se liniştească[541], atunci El i-a zis: „Dacă tu vei dori [să birui păcatul], atunci vei stăpâni peste el" (Fac. 4, 7).

Şi, într-un mod asemănător, Domnul i-a spus şi lui Pilat: „Tu nu ai nicio putere asupra Mea, dacă nu ţi-ar fi fost dată ţie de sus" (In 19, 11). Căci Dumnezeu dă întotdeauna dreptatea celui care suferă în viaţa aceasta, adică celui care e încercat prin suferinţă şi răbdare, şi e astfel primit de către El. Însă cei care doresc răul sunt judecaţi de însăşi faptele pe care le fac şi de aceea sunt lepădaţi.

Căci jertfele nu îi sfinţesc pe oameni, pentru că Dumnezeu nu are nevoie de jertfe. Ci conştiinţa acelora, care aduc aceste jertfe, este curăţită şi prin aceasta mişcă pe

---

a fiinţei noastre. Şi aceasta, pentru că cel ipocrit nu vrea să fie realmente *un om bun*, virtuos, ci *să pară un om bun*, pentru că dă bine la public.

[541] Să se oprească de la rău, să se odihnească în bine, să lepede răul din inima lui.

Dumnezeu ca să primească jertfa ca de la nişte *prieteni*. „Căci cel păcătos”, spune El, „care ucide viţelul de jertfă pentru Mine, este ca cel care omoară un câine”.

4. Astfel, deoarece Biserica jertfeşte cu minte simplă, darul ei este socotit după dreptate, ca o jertfă curată adusă lui Dumnezeu. Căci Pavel aşa le-a spus filipenilor: „M-am îndestulat primind de la Epafrodit lucrurile trimise de voi, miros de bună mireasmă, jertfă bineprimită, bineplăcută lui Dumnezeu” (Filip. 4, 18).

Fiindcă, se cuvine, ca noi să facem daruri lui Dumnezeu şi în toate lucrurile noastre să ne găsim mulţumitori lui Dumnezeu, Făcătorului nostru, cu minte curată şi cu credinţă fără făţărnicie, având nădejde adâncă şi o dragoste vie atunci când Îi aducem primele roade dintru ale Sale.

Căci Biserica e singura care jertfeşte această jertfă curată Creatorului, dându-I Lui, cu mulţumire, pe cele luate din creaţia Sa. Însă ei nu jerfeau astfel, pentru că mâinile lor erau pline de sânge şi pentru că nu primiseră pe Cuvântul, Care Se aduce jertfă lui Dumnezeu. Şi nici nu aduc această jerftă vreo adunare a ereticilor (*sed neque omnes haereticorum synagogae*)[542].

Pentru că, aceştia din urmă, spunând că Tatăl este *altul* decât Creatorul, fac ca El să pară *invidios* pe celălalt şi să dorească cele care nu-i aparţin, atunci când ei jertfesc Lui cele date nouă. Şi iarăşi, aceştia care spun, că lucrurile au apărut din cauza apostaziei, a neştiinţei sau a unei patimi, păcătuiasc împotriva Tatălui lor, atunci când ei jertfesc Tatălui fructul ignoranţei, al patimii şi al apostaziei.

Căci prin această supunere faţă de El mai degrabă Îl insultă, decât Îi aduc mulţumiri. Căci cum nu s-ar arăta mincinoşi aceştia, când ei spun că pâinea pentru care se mulţumeşte este trupul Domnului lor şi paharul este sângele Lui, dar ei nu Îl numesc pe El *Fiul Creatorului* lumii, adică *Cuvântul* Său, prin Care copacii dau roade şi fântânile izvorăsc şi pământul dă „mai întâi pai, apoi spic, şi după aceea grâul deplin în spic” (Mc. 4, 28)?

5. Şi iarăşi, cum pot ei să spună că trupul, care se hrăneşte cu Trupul şi cu Sângele Domnului, merge spre stricăciune şi nu are parte de viaţa [cea nestricăcioasă]?

---

542 Lat. 2, p. 203-204.

De aceea, să ne lepădăm de opiniile lor străine [de dreapta credinţă] şi să încetăm să aducem astfel de jerfte [nepotrivite].

Căci credinţa noastră este în acord cu Euharistia şi Euharistia certifică credinţa noastră (*Ἡμῶν δὲ σύμφωνος ἡ γνώμη τῇ Εὐχαριστίᾳ, καὶ ἡ Εὐχαριστία βεβαιοῖ τὴν γνώμην* ; *nostra autem consonans es sententia Eucharistiae, et Eucharistia rursus confirmat sententiam nostram*[543]; *our opinion is in accordance with the Eucharist, and the Eucharist in turn establishes our opinion*)[544].

Pentru că noi îi jertfim Lui pe Sine Însuşi şi prin aceasta vestim legătura trainică şi unirea dintre trup şi Duh.

Căci pâinea, pe care o produce pământul, atunci când se primeşte [harul], la chemarea lui Dumnezeu, nu mai este o pâine obişnuită *(οὐκέτι κοινὸς ἄρτος ἐστὶν*; *non communis panis est*)[545], ci Euharistie (*ἀλλ' Εὐχαριστία*[546]; *sed Eucharistia*[547]), constând din două realităţi: una pământească şi alta cerească. Iar trupurile noastre, atunci când primim în noi Euharistia, nu mai rămân stricăcioase, ci au nădejdea învierii şi a veşniciei[548].

6. Dar noi Îi aducem daruri [lui Dumnezeu], nu pentru că El are nevoie de ele, ci pentru ca să aducem mulţumiri pentru darul Său şi prin aceasta să sfinţim ceea ce El a creat. Căci, deşi El nu are nevoie de cele ale noastre, noi însă avem nevoie să aducem o jertfă lui Dumnezeu. Pentru că aşa a a spus Solomon: „Cel care face milă cu cel sărac, împrumută (*lendeth*) pe Dumnezeu (Pilde 19, 17).

---

[543] Idem, p. 205.

[544] O altă frază celebră a Sfântului Irineu. Credinţa ortodoxă vede în mod adevărat pe Hristos Cel euhariastic, pentru că Îl vede ca Dumnezeu şi om, Care ne umple de sfinţenia şi de dumnezeirea Sa şi ne face din stricăcioşi oameni nestricăcioşi şi din oameni trupeşti, oameni duhovniceşti.

Însă Sfânta Euharistie e aceea care ne arată pe deplin cine e Hristos, cum trebuie să-L simţim pe Hristos, dacă venim cu inimă iubitoare şi nefăţarnică către El. Hristos euharistic certifică credinţa noastră, prin aceea că ne dă să simţim în noi înşine pe Hristos plin de Sfântul Duh, harul Treimii. Ea ne dă să experiem că Dumnezeu e viu şi că El lucrează în noi. Hristos ne certifică credinţa încredinţându-ne interior, pe deplin, de bogăţia Lui şi de adevărul credinţei noastre, care ne mântuieşte.

[545] Lat. 2, p. 206.

[546] Idem, p. 206-207.

[547] Idem, p. 206.

[548] Sfânta Euharistie e conformă cu dogma unirii ispostatice. Ea este dumnezeiască şi omenească şi omul care se împărtăşeşte cu Hristos Îl primeşte ca Dumnezeu şi om deplin, îndumnezeindu-se.

Elementele euharistice nu mai sunt cele obişnuite. Ele devin Trupul şi Sângele Domnului. Sfântul Irineu vorbeşte extrem de clar despre Hristos euharistic, pe Care Îl primim ca Dumnezeu şi om şi Care ne îndumnezeieşte.

Iar Dumnezeu, Care nu are nevoie de nimic, păstrează faptele noastre bune cu scopul de a ne da şi mai mare câştig pentru acestea.

Pentru că aşa a spus Domnul: „Veniţi, binecuvântaţii Tatălui Meu, de primiţi Împărăţia cea pregătită vouă. Pentru că am fost flămând şi Mi-aţi dat să mănânc; am fost însetat şi Mi-aţi dat să beau; am fost străin şi M-aţi primit; gol am fost şi M-aţi îmbrăcat, bolnav am fost şi M-aţi cercetat, în temniţă am fost şi aţi venit la Mine" (Mt. 25, 34-36).

Căci El nu are nevoie de slujirea noastră, dar vrea ca noi să dăm aproapelui din cele ale noastre şi să nu ne arătăm fără roade.

Şi de aceea Cuvântul a dat oamenilor această poruncă ca să facă daruri, nu pentru că El are nevoie de ceva de la ei, ci pentru ca ei să înveţe să-I slujească lui Dumnezeu.

Şi pentru aceasta El doreşte ca noi să aducem daruri la altar, în mod zilnic şi fără încetare. Căci altarul este în cer şi spre acela ne îndreptăm rugăciunile şi jertfele noastre.

Despre acel templu ne-a vorbit Ioan în Apocalipsă: „Şi templul Domnului era deschis" (Apoc. 11, 19) iar despre cort ne-a spus: „Iată, cortul lui Dumnezeu, în care El va locui cu oamenii" (Apoc. 21, 3).

Capitolul al 19-lea

Lucrurile pământeşti pot fi tipuri ale celor cereşti dar cele cereşti nu pot fi tipuri pentru cele pământeşti, decât pentru ceva mult mai înalt şi necunoscut. Nici noi nu putem, fără numai dacă nu suntem absolut nebuni, să spunem că Dumnezeu este cunoscut de către noi numai ca un tip al unei fiinţe necunoscute şi superioare Lui

1. Fiindcă darurile, prinoasele şi toate jertfele [Vechiului Testament], poporul le-a primit ca pe o prefigurare / ca tipuri, a ceea ce i s-a arătat lui Moise în munte, de unul şi acelaşi Dumnezeu, al Cărui nume este slăvit de către noi în toate Bisericile dintre neamuri.

Căci e potrivt ca toate lucrurile pământeşti, care sunt împrejurul nostru, să fie tipuri ale celor cereşti, pentru că au fost create de unul şi acelaşi Dumnezeu. Şi aceasta, pentru ca Dumnezeu să aibă asemănarea lucrurilor duhovniceşti, [potrivite cu înţelegerea noastră].

Dar să spui că acele lucruri cereşti şi duhovniceşti şi tot ceea ce noi numim *lucruri nevăzute* şi *de negrăit* sunt tipuri ale lucrurilor cereşti şi ale unei alte Plenitudini şi să spui că Dumnezeu este tipul unui alt Tată, nu înseamnă decât să te joci în mod periculos cu adevărul şi să fi absolut nebun şi un om prost de-a binelea.

Căci, aşa cum am arătat în dese rânduri, astfel de oameni găsesc ca necesar să continue căutarea de noi şi noi tipuri, de chipuri ale chipurilor şi nu pot să-şi stabilească mintea în singurul Dumnezeu adevărat. Pentru că ei îşi imaginează nişte lucruri, care ar fi mai presus de Dumnezeu şi prin aceasta neagă, în inima lor, pe Stăpânul Însuşi şi pe măsură ce par să-L slăvească pe cel de deasupra Lui nu fac altceva, decât să se abată de la adevăratul Dumnezeu.

2. Însă ei pot să spună, pe drept (după cum sugerează şi Scripturile): Nu vedeţi ce departe sunt cele ale lui Dumnezeu [de cele spuse de voi]? Căci voi vă imaginaţi [lucruri omeneşti despre Dumnezeu] şi îl slăviţi în pripă pe om. Pentru că auziţi spunându-se: „Care ţine cerurile în palma Lui” (Ps. 94, 4).

Atunci spuneţi-mi măsura pământului şi dezvăluiţi-mi numărul de coţi al lui, lăţimea, lungimea şi înălţimea sa, începutul şi sfârşitul său.

Fiindcă lucrurile pe care inima omului nu le înţelege, nici nu le poate cuprinde. Iar bogăţiile cereşti sunt mari şi Dumnezeu nu poate fi măsurat cu inima şi nici nu poate fi cuprins cu mintea. El este Cel care ţine pământul, în întregime, în palma Sa.

Cine poate pricepe măsura mâinii Sale? Cine cunoaşte degetul Său? Sau cine cunoaşte mâna Sa, căci mâna este măsura imensităţii?

Căci mâna aceasta, cu măsura sa, a dat măsura cerurilor şi este cea care cuprinde pământul şi adâncurile sale. Ea cuprinde lăţimea, lunginea şi adâncul cel mai de jos şi cea mai mare înălţime a întregii creaţii.

Şi cine a văzut şi a auzit şi a înţeles ceea ce este nevăzut? Căci pentru aceasta Dumnezeu este „mai presus de orice începătorie, şi putere, şi domnie şi de orice nume care se numeşte" (Ef. 1, 21), pentru că El a făcut şi a rânduit toate. El este Cel care a plinit cerurile şi a văzut adâncul şi Care e întotdeauna cu fiecare dintre noi.

Căci a spus [Ieremia]: „Oare eu sunt Dumnezeu numai de aproape, dar nu şi de departe? Dacă un om este ascuns în locuri tainice, oare nu pot să-l văd pe el?" (Ier. 23, 23-24).

Însă mâna Sa ţine toate lucrurile şi ea este cea care luminează cerurile cât şi lucrurile care sunt sub cer, care ţine inimile în frâu şi care e prezentă în adâncul lucrurilor şi în gândurile noastre tainice şi ne dă nouă hrană şi ne păzeşte pe noi[549].

3. Dar dacă omul nu cuprinde plinătatea şi măreţia mâinii Sale, cum e în stare să înţeleagă şi să cunoască în inima sa, pe Dumnezeul cel atât de mare?

Căci cum L-au măsurat şi L-au cunoscut pe El şi L-au cercetat întru toate? Fiindcă ei au inventat faptul, că mai presus de El există o altă Plenitudine a eonilor şi un alt Tată. Şi, cu certitudine, că ei nu au privit mai presus de lucrurile cereşti, ci au coborât în adâncimea fără fund (Bythus) a nebuniei lor.

[549] Providenţa lui Dumnezeu este exprimată aici într-un mod deplin. Harul lui Dumnezeu e cel care străbate şi cuprinde toate şi care ne hrăneşte şi ne apără şi ne ajută să înţelegem adâncimea dumnezeiască a lumii.

Căci ei admit o extindere a Tatălui, care să încapă lucrurile Plenitudinii dar scot pe Demiurgul de la bogăţia Plenitudinii. Şi astfel, se arată pe ei înşişi ca nefiind desăvârşiţi şi ca unii care nu cuprind toate lucrurile. Pentru că în primul rând vorbesc de o lume formată ca un defect, care se situează în afara Plenitudinii iar, în cele din urmă, se ajunge la ideea că lumea ideală a fost formată în Plenitudine iar aceasta nu este Dumnezeul tuturor.

Iar dacă cineva poate arăta, pe deplin, bunătatea lui Dumnezeu din lucrurile făcute de către El, atunci aceasta poate fi vestită prin toate lucrurile.

Iar dacă măreţia Sa nu este un defect, ci conţine toate lucrurile şi se extinde în fiecare dintre noi şi este cu noi, atunci fiecare va mărturisi pe acelea, care se cuvin cu privire la Dumnezeu.

Capitolul al 20-lea

Despre faptul că un singur Dumnezeu a creat toate lucrurile din lume, prin Cuvântul şi Duhul Sfânt. Şi, cu toate că El este pentru noi, în viaţa aceasta, nevăzut şi incomprehensibil, El niciodată nu a fost necunoscut oamenilor. Lucrurile Sale Îl vestesc iar Cuvântul Său a arătat, în multe moduri, că El poate fi văzut şi cunoscut

1. Astfel, în ceea ce priveşte măreţia Sa, nu se poate cunoaşte Dumnezeu, pentru că Tatăl nu poate fi măsurat. Iar în ceea ce priveşte dragostea Sa (pentru că aceasta este aceea care ne conduce pe noi către Dumnezeu, prin Cuvântul Său), când noi ascultăm de El, învăţăm întotdeauna că nimeni nu e mai mare ca Dumnezeu şi că El este Cel prin Care s-au întemeiat toate lucrurile, Care a ales să le facă, Care le-a înfrumuseţat pe toate şi Care ţine toate.

Şi când vorbesc despre „toate lucrurile", atunci mă refer la noi înşine şi la lumea noastră. Căci noi am fost creaţi dimpreună cu toate lucrurile pe care El le ţine. Fiindcă despre Acesta spune Scriptura: „Şi Dumnezeu l-a făcut pe om, luând ţărână din pământ şi suflându-i în faţa lui suflare de viaţă" (Fac. 2, 7).

Căci nu Îngerii ne-au făcut pe noi, nici nu ne-au dat aceştia forma pe care o avem, nici nu ne-a făcut după chipul lui Dumnezeu vreo Putere cerească, adică vreo Putere [cerească] foarte îndepărtată de Tatăl tuturor lucrurilor. Nimeni altcineva nu ne-a făcut, ci numai Cuvântul lui Dumnezeu. Pentru că Dumnezeu nu are nevoie de aceste fiinţe, pentru ca să creeze lucrurile, pe care El Însuşi le-a stabilit mai dinainte ca să se facă.

Aceasta s-ar petrece dacă El nu ar avea mâinile Sale. Însă întotdeauna sunt cu El Cuvântul şi Înţelepciunea, Fiul şi Duhul, prin Care şi întru Care, în mod liber şi imediat El a făcut toate lucrurile[550], despre care El a spus, zicând: „Să facem om după chipul şi asemănarea noastră" (Fac. 1, 26).

Căci El a luat de la Sine Însuşi materia fiinţelor create şi modelul lucrurilor pe care le-a făcut şi frumuseţea fiecărui lucru în parte al lumii.

[550] Avem o reluare a celebrei sale formule, că Fiul şi Duhul sunt mâinile prin care Tatăl a creat toate.

2. Iar Scriptura mărturiseşte adevărul când spune: „Mai întâi de toate crede că există un singur Dumnezeu, Care a întemeiat toate lucrurile şi le-a făcut pe ele, şi că nu există altă cauză, prin care toate lucrurile au venit întru existenţă”[551].

Căci El cuprinde toate lucrurile dar El nu e cuprins de nimeni. Căci, cu dreptate, a spus Maleahi Prorocul: „Oare nu este un singur Dumnezeu care ne-a creat pe noi? Nu avem noi un singur Tată?”(Mal. 2, 10).

Şi, în acelaşi cuget cu acesta, şi Apostolul [Pavel] spune: „Există un singur Dumnezeu, Tatăl, Care este peste toate şi în noi toţi” (Efes. 4, 6).

Iar Domnul spusese la fel: „Toate lucrurile sunt date Mie de către Tatăl Meu” (Mt. 11, 27). Iar prin aceste cuvinte El spune, în mod lămurit, că El este Cel prin Care s-au făcut toate lucrurile. Fiindcă Tatăl nu I-a dat lucrurile altuia, ci pe ale Sale[552].

Iar aceasta implică faptul ca nimeni să nu le poată lua de la El. Căci aceasta e raţiunea pentru care aceeaşi persoană este Judecătorul viilor şi al morţilor, „având cheile lui David. Iar dacă El va deschide, niciun om nu va închide iar ceea ce El închide niciun om nu poate deschide” (Is. 22, 22 / Apoc. 3, 7).

Fiindcă nimeni nu e în stare din cer, de pe pământ sau de sub pământ ca să deschidă cartea Tatălui sau să-L vadă pe El, ci numai Mielul înjunghiat (Apoc. 5, 8), Care ne-a răscumpărat pe noi cu sângele Său şi Care a primit puterea asupra tuturor lucrurilor, de la acelaşi Dumnezeu, Care a făcut toate lucrurile prin Cuvântul şi le-a înfrumuseţat prin Înţelepciunea Sa (*Qui omnia Verbo fecit et Sapientia adornavit*)[553].

Iar „Cuvântul S-a făcut trup” (In. 1, 14), pentru ca Cuvântul lui Dumnezeu, Care împărăţea în cer, să împărăţească şi pe pământ.

S-a făcut Om Drept, „Care nu a avut păcat, nici nu a fost înşelăciune în gura Sa” (I Petr. 2, 22). Şi astfel a putut avea stăpânire şi asupra tuturor celor de sub pământ, pentru că S-a făcut pe Sine „începătura [învierii] celor adormiţi” (I Cor. 15, 20).

---

[551] E un citat din *Păstorul* Sfântului Herma, *cf*. Lat. 2, p. 213, n. 7.
[552] Fiului.
[553] Lat. 2, p. 214.

Şi astfel, după cum am spus deja, toate lucrurile au putut să vadă pe Împăratul lor şi cum lumina Tatălui s-a odihnit peste trupul nostru luat de Domnul (*in carnem Domini nostri occurrat Paterna lux*)[554] şi cum a venit la noi cu un trup care strălucea (*and come to us from His resplendent flesh*) [de lumină dumnezeiască].

Şi prin acesta[555] omul poate primi nemurirea, căci a fost umplut de lumina Tatălui[556].

3. Şi noi am demonstrat pe larg faptul, că Cuvântul este Fiul şi El a fost dintotdeauna cu Tatăl. Iar Înţelepciunea este Duhul, Care a fost mereu cu El şi este mai înainte de toată creaţia, după cum El Însuşi mărturiseşte prin Solomon:

„Dumnezeu prin Înţelepciune a întemeiat pământul şi prin înţelegere a întărit cerurile. Prin înţelepciunea Sa a deschis adâncurile şi a făcut norii să picure rouă" (Pilde 3, 19-20).

Şi iarăşi: „Domnul m-a făcut pe mine la începutul lucrărilor Lui. Eu am fost întemeiată din veşnicie, dintru început, mai înainte ca El să facă pământul, înainte de a întemeia adâncurile şi înainte ca izvoarele de apă să ivorască, înainte ca munţii să fie întăriţi şi înainte de toate înălţimile, El pe mine m-a făcut" (Pilde 8, 22-25).

Şi iarăşi: „Când El pregătea cerurile, Eu eram cu El, şi când El a întemeiat izvoarele în adâncuri. Când El a făcut tăria pământului, Eu am lucrat-o împreună cu El. Eu am fost Cel în care El S-a bucurat şi în toate veacurile Eu am fost mereu bucuria dinainte feţei Sale, căci El S-a veselit de

---

554 Ibidem.

555 Prin trupul lui Hristos transfigurat, plin de lumină dumnezeiască.

556 Avem aici un pasaj copleşitor, în care Sfântul Irineu arată că răscumpărarea noastră prin Hristos nu înseamnă numai răstignirea Sa şi moartea Sa pe cruce, nu înseamnă numai vărsarea preasfântului Său sânge ci, în acelaşi timp, înseamnă şi învierea Sa din morţi, ca un biruitor şi umplerea trupului Său de slava cea veşnică a Tatălui.

Mântuirea înseamnă îndumnezeire, sfinţire, transfigurare a trupului şi a sufletului nostru. Învierea Domnului pune în adevărata lumină trupul nostru şi viaţa omenească pentru că trupul şi sufletul, omul în întregime e destinat îndumnezeirii, penetrării lui de lumina divină, care vine din trpul lui Hristos cel îndumnezeit, cel plin de toată slava Tatălui.

Fără *teologia învierii*, *teologia crucii* ne duce la omorârea trupului şi la marasmul sufletesc, la o perspectivă închisă, neagră a existenţei. Dacă rămânem numai la *asceză* şi nu vedem *coborârea harului*, a luminii dumnezeieşti în noi, absolutizăm efortul uman, disociindu-l de lucrarea şi prezenţa lui Dumnezeu.

Însă asceza, chinul despătimirii este copleşit de vederea luminii divine, se împlineşte în lumina divină, fără ca lumina divină să fie *un bonus* dat nevoitorului pentru efortul lui, ci arătarea dragostei nemărginite a lui Dumnezeu, Care face toate spre folosul nostru.

desăvârşirea lumii şi S-a bucurat întru fiii oamenilor" (Pilde 8, 27-31).

4. De aceea există un singur Dumnezeu, Care prin Cuvântul şi Înţelepciunea Sa a creat şi a potrivit toate lucrurile. Acesta este Creatorul, Care a făcut această lume pentru neamul omenesc şi Care, conform cu măreţia Sa, este necunoscut tuturor acelora, care au fost creaţi prin El.

Pentru că niciun om nu poate cerceta înălţimea Sa, după cum nici cei din vechime, care au adormit, nu au putut să o facă şi nici vreunul din cei care sunt acum în viaţă. Însă în ceea ce priveşte dragostea Sa, El este cunoscut prin Cel prin care El a rânduit toate lucrurile. Şi Acesta este Cuvântul Său, Domnul nostru Iisus Hristos, Care în timpurile din urmă S-a făcut om printre oameni, ca să poată unii începutul cu sfârşitul, adică pe om cu Dumnezeu (*ut finem conjungeret principio, id est, hominem Deo*[557]; *that He might join the end to the beginning, that is, man to God*)[558].

Căci Prorocii, primind darul prorociei de la Cuvântul, au vestit venirea Sa în trup, prin care strălucirea şi comuniunea omului cu Dumnezeu s-a făcut după buna plăcere a Tatălui. Pentru că Cuvântul lui Dumnezeu a vestit de mai înainte, dintru început, că Dumnezeu va fi văzut de către oameni şi că va vorbi cu ei pe pământ, că li se va da lor şi că El va fi împreună cu creaţia Sa.

Adică le-a spus că se vor învrednici să vadă toate acestea şi că El ne va scoate din mâinile celor care ne urăsc pe noi, adică de la duhurile răutăţii. De aceea şi noi trebuie să Îi slujim Lui în toată sfinţenia şi dreptatea în toate zilele vieţii noastre, fiind îmbrăcaţi în Duhul lui Dumnezeu, pentru a intra în slava Tatălui.

5. Aceste lucruri au fost rostite de către Proroci într-un mod profetic. Însă ei nu au spus, cum spun unii, că Cel pe care ei L-au văzut a fost un alt Dumnezeu, decât Tatăl tuturor, Care e nevăzut. Dar ceea ce spun aceştia [ereticii], îi arată că sunt cu totul neştitutori faţă de natura prorociei.

Pentru că prorocia este o prevestire a lucrurilor viitoare, adică o vedere şi o spunere de mai înainte a

[557] Lat. 2, p. 215.

[558] Scopul întrupării Domnului este unirea omului cu Dumnezeu. Îndumnezeirea omenităţii Sale, ca o consecinţă directă a unirii ipostatice, înseamnă tocmai unirea cea mai strânsă, absolută între Dumnezeu şi om, care s-a realizat în persoana lui Hristos. Numai pentru că Hristos a fost Dumnezeu şi om şi pentru că El a îndumnezeit trupul pe care şi l-a asumat, numai astfel putem vorbi de unirea omului cu Dumnezeu şi de îndumnezeirea oamenilor.

lucrurilor care vor veni. Prorocii au văzut mai dinainte că Dumnezeu va fi văzut de către oameni.

Căci de aceea a spus Domnul: „Fericiţi cei curaţi cu inima, pentru că aceia vor vedea pe Dumnezeu” (Mt. 5, 8).

Fiindcă în ceea ce priveşte măreţia Sa şi slava Sa cea minunată „niciun om nu poate să-L vadă pe Dumnezeu şi să fie viu” (Ieş. 33, 20), pentru că Tatăl este incomprehensibil[559].

Dar în ceea ce priveşte dragostea Sa şi bunătatea Sa şi infinita Sa putere, acestea se dau celor care Îl iubesc pe El, adică Îl văd pe Dumnezeu, după cum au prevestiti Prorocii; pentru că „lucrurile care sunt cu neputinţă la oameni sunt cu putinţă la Dumnezeu” (Lc. 18, 27).

Fiindcă omul nu-L poate vedea pe Dumnezeu prin puterile sale (*Homo etinem a se non videt Deum*)[560]. Dar când El binevoieşte ca să fie văzut de către oameni, [atunci Se arată] la cel pe care îl voieşte El şi când voieşte El şi după cum El voieşte[561] (*Ille autem volens videtur ab hominibus, a quibus vult, et quando vult, et quemadmodum vult*)[562].

Pentru că Dumnezeu este puternic în toate lucrurile şi El a putut fi văzut în vechime de către Proroci prin Duhul (*per Spiritum*)[563] şi e văzut şi acum prin înfierea întru Fiul.

Însă va fi văzut şi întru Împărăţia Cerurilor pregătită de către Tatăl, fiindcă Duhul pregăteşte, cu adevărat, pe oameni, prin Fiul lui Dumnezeu şi Fiul ne conduce pe toţi către Tatăl.

Iar Tatăl ne dă nemurirea vieţii veşnice, pe care o vor primi *numai* (*uniquique*)[564] cei care L-a văzut pe Dumnezeu (*quod videat Deum*)[565].

Fiindcă toţi cei care au văzut lumina sunt în lumină şi sunt părtaşi la strălucirea [dumnezeiască] (*Ὥσπερ οἱ βλέποντες τὸ φῶς, ἐντός εἰσι τοῦ φωτὸς, καὶ τῆς*

[559] În limbaj teologic actual, spunem că *fiinţa lui Dumnezeu este nevăzută*.
[560] Lat. 2, p. 216.
[561] Precizări foarte importante despre vederea lui Dumnezeu. Extazul este binevoirea lui Dumnezeu faţă de cineva anume, care se dă când vrea Dumnezeu şi în care se vestesc cele pe care Dumnezeu le vrea. Extazul nu e un rezultat al sforţărilor umane, subliniază Sfântul Irineu, ci milostivirea lui Dumnezeu faţă de un om anume şi El Se arată cui voieşte, când voieşte şi după cum voieşte.
[562] Lat. 2, p. 216.
[563] Ibidem.
[564] Ibidem.
[565] Ibidem.

λαμπρότητος αὐτοῦ μετέχωσιν ; *Quemadmodum videntes lumen intra lumen sunt, et claritatem ejus percipiunt*)[566].

Adică cei care L-au văzut pe Dumnezeu sunt în Dumnezeu şi au primit strălucirea [slavei] Sale. Şi strălucirea Sa îi umple pe ei de viaţă, căci cei care L-au văzut pe Dumnezeu au primit viaţa.

Şi pentru această raţiune, El, deşi este mai presus de înţelegere şi necuprins şi nevăzut, Se face pe Sine văzut şi înţeles, pentru ca să fie înţeles de cei care cred în El şi astfel să poată umple de viaţă pe cei care L-au primit pe El şi L-au văzut pe El prin credinţă. Fiindcă măreţia Sa nu poate fi cuprinsă iar bunătatea Sa e mai presus de orice cuvânt.

Dar prin ea Îl vedem pe Dumnezeu şi El revarsă viaţa peste cei care Îl văd pe El. Căci nu e cu putinţă să fii viu dacă eşti despărţit de viaţă. Iar *a avea viaţă* înseamnă *a fi în unire cu Dumnezeu*. Fiindcă numai unit cu Dumnezeu Îl cunoşti pe Dumnezeu şi te bucuri de bunătatea Sa.

6. Astfel oamenii trebuie să vadă pe Dumnezeu ca să poată fii vii, căci prin această vedere ne facem nemuritori şi primim apropierea de Dumnezeu. Fiindcă, aşa cum am spus deja, s-a spus prefigurativ de către Proroci, că Dumnezeu va fi văzut de către oamenii, care au Duhul Său în ei şi aşteaptă cu multă răbdare venirea Sa.

Căci acestea a spus Moise în Deuteronom: „Noi vom vedea în acea zi că Domnul va vorbi cu omul şi el va rămâne viu" (Deut. 5, 24).

Şi aceşti oameni au văzut, cu siguranţă, acestea, prin Duhul prorocesc şi cum va revărsa El tot felul de daruri. Căci unii au văzut venirea Domnului şi mântuirea primită dintru început, prin Cel care împlineşte voinţa Tatălui cu privire la cele cereşti şi pământeşti. Iar alţii au văzut slava Tatălui potrivită fiecărui veac şi au văzut şi auzit cele arătate lor şi le-au vestit și celorlalţi.

Căci astfel S-a revelat Dumnezeu. Pentru că Dumnezeu Tatăl este cunoscut prin toate lucrările Sale. Fiindcă Duhul lucrează cu adevărat iar Fiul poartă de grijă, pe când Tatăl a încuviinţat şi a desăvârşit mântuirea omului.

Căci astfel spune El prin Prorocul Osea: „Eu am înmulţit vedeniile şi M-am folosit de închipuri / de pilde prin mâinile Prorocilor" (Os. 12, 11).

---

566 Ibidem.

Iar Apostolul [Pavel] a spus pe larg despre acestea: „Acum darurile sunt felurite, dar acelaşi Duh. Şi sunt felurite slujirile, dar acelaşi Domn. Şi lucrările sunt felurite dar este acelaşi Dumnezeu, Care lucrează toate în toţi. Căci fiecăruia i se dă arătarea Duhului spre folos" (I Cor. 12, 4-7).

Pentru că Cel care lucrează toate lucrurile în toţi, după firea şi măreţia Sa este Dumnezeu nevăzut şi indescriptibil, pentru toate lucrurile care au fost făcute de către El. Însă prin aceasta nu înseamnă că Dumnezeu este necunoscut [oamenilor]. Fiindcă toate lucrurile învaţă, prin Cuvântul Său, că există *numai* un singur Dumnezeu Tatăl, Care ţine toate lucrurile şi Care dăruie tuturor existenţa, după cum scrie în Evanghelie: „Niciun om nu a văzut vreodată pe Dumnezeu, ci numai Fiul Unul Născut, Care este în sânul Tatălui. El L-a făcut cunoscut" (In. 1, 18).

7. Fiindcă Fiul Tatălui a vorbit despre El dintru început, pentru că El a fost cu Tatăl dintru început. Şi El a arătat oamenilor vedenii proroceşti şi mulţime de daruri şi purtarea Sa de grijă şi slava Tatălui, într-un mod anume şi în unire [cu oamenii] iar la plinirea vremii a dat daruri oamenilor.

Pentru că acolo unde exista o succesiune obişnuită[567] [a harului], exista de asemenea şi statornicie [în credinţă]. Şi unde este statornicie, acolo este şi prilej potrivit [pentru harul şi cunoaşterea lui Dumnezeu].

Şi unde este atmosferă potrivită [pentru primirea harului] este de asemenea şi folos [real]. Căci aceasta a fost raţiunea pentru care, Cuvântul S-a deşertat de slava Tatălui: pentru a-i folosi pe oameni. Şi prin aceasta El a dat oamenilor o mare mântuire, revelând oamenilor, cu adevărat, pe Dumnezeu şi arătând pe oameni lui Dumnezeu[568].

Dar a păstrat pe mai departe nevăzutul Tatălui, pentru ca nu cumva omul să dispreţuiască pe Dumnezeu şi pentru ca el să aibă întotdeauna altceva de cunoscut, care să îi stea înainte.

Căci a revelat oamenilor pe Dumnezeu prin multe lucruri mântuitoare, pentru ca nu cumva omul căzut, care s-a depărtat de Dumnezeu, să se piardă [cu totul].

Fiindcă slava lui Dumnezeu este viaţa omului şi viaţa omului constă în vederea lui Dumnezeu (*Gloria enim Dei*

---

[567] Adică la poporul lui Israel.
[568] În trupul Său îndumnezeit.

vivens homo; vita autem hominis visio Dei[569]; *For the glory of God is a living man; and the life of man consists in beholding God*).

Iar dacă Dumnezeu Se descoperă pe Sine prin cele făcute, adică prin creaţia Sa, şi aceasta[570] dă viaţă tuturor celor care trăiesc pe pământ, cu atât mai mult revelarea Tatălui, Care vine prin Cuvântul şi dă viaţă celor care Îl văd pe Dumnezeu[571].

8. Astfel, Duhul lui Dumnezeu a vestit prin Proroci lucrurile care vor veni, dându-le de mai înainte şi adaptându-le la capacitatea noastră [de înţelegere], pentru ca noi să ne supunem lui Dumnezeu. Şi a vestit şi faptul că, pe viitor, omul, prin buna plăcere a Duhului Sfânt, va vedea pe Dumnezeu.

Căci se cuvenea ca în acest fel să se anunţe cele ale viitorului, adică faptul că vor vedea pe Dumnezeu, Care Se va uni cu ei şi că El va fi văzut de către oameni.

Adică Dumnezeu şi Fiul lui Dumnezeu, Fiul şi Tatăl nu vor fi vestiţi numai de către Proroci, ci El va fi văzut de către toate mădularele Sale care sunt sfinţite şi învăţate în lucrurile lui Dumnezeu, pentru ca omul să poată să se înfrâneze de mai înainte şi să se lupte pentru a fi primit în slava, care va fi arătată celor care Îl iubesc pe Dumnezeu.

Pentru că Prorocii nu au avut numai prorocii, ci şi vedenii, după felul vieţii lor şi după lucrurile pe care ei le făceau, date la îndemnul Duhului.

Căci aceştia, într-un mod nevăzut au văzut pe Dumnezeu, după cum spune Isaia: „Eu am văzut cu ochii mei pe Împăratul, pe Domnul Savaot” (Is. 6, 5).

---

[569] Lat. 2, p. 219.

[570] Cunoaşterea lui Dumnezeu din contemplarea creaţiei.

[571] Am văzut în aceste ultime două paragrafe ale capitolului al 20-lea, bogăţia extraordinară a teologiei luminii dumnezeieşti elaborate de Sfântul Irineu, care demonstrează că *vederea lui Dumnezeu* sau *mistica ortodoxă* nu este o „invenţie” de mileniu II, o „invenţie medievală”, ci însăşi fundamentul relaţiei autentice cu Dumnezeu.

A vedea pe Dumnezeu înseamnă *a fi viu*, *a fi întru Duhul*. Cei care văd aici, pe pământ, pe Dumnezeu Îl vor vedea şi în viaţa viitoare şi ei vor sta întru lumina Sa. *Trăirea întru lumina lui Dumnezeu* nu înseamnă însă „o pierdere de timp, care te plictiseşte”, după cum se gândesc mulţi liber cugetători de astăzi, ci *o înaintare continuă*, veşnică, în iubirea şi cunoaşterea lui Dumnezeu.

De aceea trebuie să arătăm în teolgia contemporană, că relaţia lui Dumnezeu cu oamenii a început odată cu crearea lumii şi că vederea lui Dumnezeu a fost un dat şi este un dat firesc al omului.

Adică omul vede pe Dumnezeu cu ochii Săi şi Îi aude vocea. Căci în acest mod ei L-au văzut pe Fiul lui Dumnezeu: ca un om care vorbeşte altor oameni.

Dar ei vorbeau proroceşte despre cele văzute, spunând că El nu va veni ca acum, adică nepătimitor, ci ca Unul care va suferi. Şi mărturiseau că Cel care este în cer va veni într-un trup muritor.

De aceea, referitor la cele pe care avea să le facă Acesta[572], pe unele dintre ele ei le-au văzut prin vedenii, pe altele le-au vestit prin cuvânt [prorocesc], pe altele le-au indicat prin acţiuni tipice / prefigurative, ei văzând ca petrecute / întâmplate deja, pe cele care vor fi văzute [în viitor].

Ei au vestit prin cuvântul gurii lor pe cele care vor fi vestite [cândva] şi au făcut prin anumite gesturi cele care se vor face [pe viitor]. Căci aşa au vestit toţi Prorocii. Iar Moise spune că Dumnezeu este ca *un foc mistuitor* (Deut. 4, 24; 9, 3) pentru poporul care calcă Legea şi îi ameninţă că Dumnezeu va aduce peste ei *o zi de foc*.

Dar celor care se tem de Dumnezeu le spune: „Domnul Dumnezeu este bun şi binevoitor, rabdă îndelung şi are mare milă, este adevărat şi face dreptate şi milă pentru mii [de oameni], iartă nedreptatea, fărădelegile şi păcatele” (Ieş. 34, 6-7).

9. Căci Cuvântul vorbea lui Moise, venind înaintea lui, „ca unul care vorbeşte cu prietenul său” (Ieş. 33, 11).

Dar Moise dorea să-L vadă în mod deplin pe Cel care vorbea cu el şi de aceea i s-a spus: „Stai în scobitura stâncii şi Eu am să te acopăr cu mâna Mea. Iar când va trece slava Mea, atunci vei vedea spatele Meu, dar faţa Mea nu o vei vedea, pentru că nu poate vedea omul faţa Mea şi să rămână viu” (Ieş. 33, 22-23, 20).

Iar aceste două lucruri sunt foarte importante: că nu poate omul să-L vadă pe Dumnezeu, dar că, prin înţelepciunea lui Dumnezeu, omul are să-L vadă pe El în timpurile din urmă, în scobitura stâncii, adică prin venirea Sa ca om.

Şi pentru această raţiune Domnul a dat omului să-L vadă faţă către faţă pe vârful muntelui[573], fiind acolo şi Ilie prezent, după cum mărturiseşte Evanghelia, pentru a arăta plinirea celor bune, care au fost făgăduite celor din vechime.

---

[572] Hristos.
[573] Pe Tabor, la Schimbarea la Faţă.

10. Pentru că Prorocii nu au văzut, în mod deplin, faţa lui Dumnezeu, ci au văzut lucrarea mântuirii şi tainele pe care Dumnezeu le va arăta oamenilor.

Căci de aceea i s-a spus lui Ilie: „Vei ieşi mâine şi vei sta în faţa Domnului. Şi iată, un vânt mare şi puternic [se va va înălţa], care va despica munţii şi va sparge pietrele în bucăţi înaintea Domnului. Şi Domnul nu va fi în acest vânt. Iar după acest vânt va fi cutremur, dar Domnul nu va fi nici în cutremur. Şi, după cutremur, va fi foc, dar Domnul nu va fi nici în foc. Şi după foc va fi un glas abia auzit" (III Regi 19, 11-12).

Şi, prin aceste lucruri, Prorocul, care era mâhnit din cauza păcatelor poporului şi a uciderii Prorocilor (II Regi 19, 10, 14), a înţeles, într-un mod duios, că Domnul va veni ca un om şi că va urma Legii dată prin Moise, cel blând şi liniştit, El fiind Cel care nu va frânge trestia strivită şi nici nu va stinge feştila fumegândă (Mt. 12, 20). Căci cel blând şi făcătorul de pace se vor odihni întru Împărăţia Sa, după cum ne-a spus El (Mt. 5, 5, 9).

Fiindcă după ce a trecut vântul / furtuna, care a despicat munţii, şi cutremurul, şi apoi focul, a venit liniştea şi pacea vremurilor Împărăţiei Sale, în care S-a dat Duhul lui Dumnezeu, în modul cel mai duios cu putinţă, care a umplut de viaţă şi a întărit omenirea. Căci tot atât de clar se vede şi de la Iezechiel, că Prorocii au văzut în parte mântuirea lui Dumnezeu, însă nu pe Dumnezeu ca atare.

Pentru că atunci, când acest om a avut descoperirea lui Dumnezeu şi a văzut Heruvimii şi roţile lor (Iez. cap. 1) şi când a vorbit despre taina întregii vedenii, el a văzut deasupra lor ceva ca un tron şi pe tron pe Cineva cu faţa unui om (Iez. 1, 26).

Iar lucrurile care erau deasupra leilor erau de culoarea chihlimbarului[574] iar cele de jos erau ca vederea unui foc. Şi când s-a terminat vedenia despre Tronuri, fără ca să gândească cele văzute ca fiind vederea lui Dumnezeu, el a adăugat: „Aceasta a fost arătarea chipului slavei lui Dumnezeu" (Iez. 1, 28).

11. Astfel, nici Moise, nici Ilie, nici Iezechiel, care au avut multe vederi cereşti, nu L-au văzut pe Dumnezeu. Ci au văzut asemănări / chipuri ale slavei Domnului şi au prorocit lucrurile ce aveau să vină.

---

[574] *Chihlimbarul* este o răşină fosilă de diferite culori, mai ales de culoare galben şi cenuşiu, *cf.* RoDEX, v. 1. 1 (dict. comput.).

Şi este evident de aici că Tatăl a fost nevăzut pentru ei, pentru că Domnul a spus: „Nimeni nu L-a văzut vreodată pe Dumnezeu” (In. 1, 18).

Dar Cuvântul Său, după cum El a dorit şi pentru folosul celor care L-au văzut, a arătat strălucirea Tatălui şi a vestit gândurile Sale. Pentru că Domnul a spus: „ci numai Fiul Unul Născut, Care este în sânul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut” (Ibidem).

Şi prin aceasta El a arătat, că Cuvântul Tatălui este mare şi puternic. Şi El nu S-a arătat celor care L-au văzut pe El în pildă sau în ghicitură, ci pe măsura gândurilor şi a simţămintelor nutrite de aceştia pentru mântuirea Lui, după cum scrie Daniel.

Pentru că El a fost văzut de către cei care stăteau în jurul lui Anania, Azaria şi Misail, ca fiind împreună cu ei în cuptorul de foc, care era aprins şi îi păzea pe ei ca să nu fie vătămaţi de flacără. Căci e scris: „Şi al patrulea părea asemenea Fiului lui Dumnezeu” (Dan. 3, 25).

Într-o altă parte [a cărţii lui Daniel] El pare ca „o piatră tăiată fără mână [omenească] din munte” (Dan. 2, 34), care biruie toate împărăţiile pământeşti şi le răstoarnă la pământ şi care stăpâneşte peste tot pământul (Dan. 2, 34-44). Şi acesta vede de asemenea pe Fiul omului, Care vine pe norii cerului şi Se îndreaptă către Cel Vechi de zile şi primeşte de la El toată puterea şi slava şi împărăţia (Dan. 7, 13-14).

Şi apoi se spune despre El: „domnia Sa este una veşnică şi Împărăţia Sa nu va pieri” (Dan. 7, 14).

Iar Ioan, Ucenicul Domnului, când a văzut venirea împărăţiei Sale celei arhiereşti şi pline de slavă, a spus în Apocalipsă:

„M-am întors să văd vocea care vorbea cu mine. Şi, întorcându-mă, am văzut şapte sfeşnice de aur iar în mijlocul sfeşnicelor am văzut pe Cineva asemenea Fiului omului, îmbrăcat într-un veşmânt până la picioare şi încins pe sub sân cu un brâu de aur.

Capul Său şi părul Îi erau albe ca lâna albă şi ca zăpada iar ochii Săi erau ca o pară de foc iar picioarele Sale erau asemenea aramei fine, arse în cuptor. Iar glasul Său era ca vuietul de ape şi în mâna Lui dreaptă avea şapte stele şi din gura Sa ieşea o sabie ascuţită cu două tăişuri iar faţa Lui era ca soarele strălucind în puterea sa” (Apoc. 1, 12-16).

Căci aceste cuvinte Îl arată pe Domnul cu acea slavă pe care El a primit-o de la Tatăl Său, căci de aceea se vorbeşte despre capul Său[575].

Iar veşmântul cel lung, care îi cade până la picioare, vorbeşte despre arhieria Sa. Căci de aceea a îmbrăcat Moise cu veşmânt pe marele arhiereu, ca să fie asemenea Lui. Dar avem aici şi o aluzie la sfârşitul tuturor lucrurilor, pentru că El vorbeşte despre arama fină, arsă în cuptor, care înseamnă puterea credinţei şi stăruinţa în rugăciune, fiindcă focul va arde toate la sfârştitul vremurilor.

Căci atunci când Ioan nu a mai putut îndura această vedere [dumnezeiască], a spus: „am căzut la picioarele lui ca mort" (Apoc. 1, 17).

Fiindcă ce s-a scris trebuie să se petreacă: „Nu poate vedea omul pe Dumnezeu şi să rămână viu". Dar când Cuvântul l-a ridicat şi i-a adus aminte că El este Cel pe al Cărui sân s-a plecat la Cină, întrebându-L cine are să-L vândă, atunci a auzit: „Eu sunt Cel dintâi şi Cel de pe urmă, Cel ce am murit, dar Care sunt viu şi iată sunt viu pentru veşnicie şi am cheile morţii şi ale iadului" (Apoc. 1, 17-18).

Iar după aceste lucruri, l-a văzut pe Domnul într-o a doua vedenie, şi despre aceasta a spus: „Şi am văzut, la mijloc, între tron şi cele patru fiinţe şi în mijlocul bătrânilor, stând un Miel înjunghiat şi Care avea 7 coarne şi 7 ochi, care sunt duhuri ale lui Dumnezeu, trimise peste tot pământul" (Apoc. 5, 6).

Şi mai departe vorbind despre acest Miel, el spune: „Şi am văzut un cal alb şi Cel care şedea pe El se numea *Cel credincios şi adevărat*, Care judecă şi face război întru dreptate. Ochii Săi erau ca o pară de foc şi pe capul Său erau multe coroane. El are un nume scris pe care numai El îl cunoaşte.

Şi era încins cu un veşmânt stropit cu sânge şi numele Său era Cuvântul lui Dumnezeu. Şi oştile cereşti Îi urmau Lui pe cai albi, fiind îmbrăcaţi în haine de in, albe şi curate.

Iar din gura Sa ieşea sabie ascuţită, ca să lovescă neamurile cu ea. Şi El îi va păstori pe ei cu toiag de fier (*a rod of iron*) şi va călca teascul aprinderii mâniei lui Dumnezeu, Atotţiitorul. Iar pe haina şi pe coapsa Lui era scris un nume: *Împăratul împăraţilor şi Domnul domnilor*" (Apoc. 9, 11-16).

---

[575] Adică Fiul are aceeaşi slavă cu Cel Vechi de zile, de aceea capul Său şi părul Său erau albe ca neaua şi ca lâna albă.

Astfel Cuvântul lui Dumnezeu S-a îngrijit mereu să prevestească lucrurile care vor veni şi le-a grăit oamenilor în multe feluri, ca iconomii ale Tatălui, învăţându-ne să primim lucrurile lui Dumnezeu.

12. Însă nu au fost văzute numai aceste vedenii şi cuvintele care au fost arătate. Pentru că El lucrează şi acum, cele pe care le-a arătat Prorocilor, în sensul că prin ele El a prefigurat, a arătat de mai înainte lucrurile care se vor petrece în lume. Pentru această raţiune prorocului Osea i s-a spus să-şi ia „soţie desfrânată” (Os. 1, 2), arătând prin acest lucru, „că pământul va face desfrânare, fiindcă va cădea de la Dumnezeu[576]” (Is. 23, 17).

Adică oamenii pământului. Căci oamenii care vor avea această pecete [a păcatului în fiinţa lor], prin buna voire a lui Dumnezeu, vor fi luaţi de către Biserică şi aceasta îi va sfinţi prin unirea cu Fiul Său, după cum această femeie [a lui Osea] a fost sfinţită prin căsătoria cu Prorocul. Căci de aceea spune şi Pavel: „femeia necredincioasă va fi sfinţită prin bărbatul credincios” (I Cor. 7, 14).

Iar Prorocul le-a pus nume copiilor săi: „Nu am primit mila” şi „Nu sunt un popor” (Os. 1, 6, 10), după cum şi Apostolul a spus: „cel care nu e un popor va deveni un popor şi cea care nu a primit mila va primi mila. Şi vor trece acolo, adică în locul unde li s-a spus: „<Acesta nu este un popor >, pentru că acolo ei vor fi chemaţi fiii Dumnezeului Celui viu” (Rom. 9, 25-26).

Iar că cele săvârşite de Proroc au fost fapte prefiguratoare, Apostolul o dovedeşte prin faptul că acestea au fost făcute de Hristos prin Biserică. Şi la fel a făcut şi Moise, care şi-a luat o soţie etiopiancă şi a făcut din ea o israelită.

Căci el a anticipat faptul că măslinul sălbatic va fi altoit şi va deveni măslin roditor, care îşi va da grăsimea sa. Fiindcă Cel care S-a născut cu trup, Hristos, după ce a fost văzut murind de către oameni, pentru că a fost omorât, după

[576] Sensul literal al versetului e acela că oamenii se vor prostitua prin închinarea la idoli, că îşi vor da inima pentru lucruri inexistente, negând dragostea lui Dumnezeu. *Desfrânarea* în Scriptură nu este legată numai de *sexualitate*, ci şi de *iubirea inimii*. Cei care se închină la idoli sau îşi pun inima în lumea aceasta, iubind-o numai pe ea, fac desfânare înaintea lui Dumnezeu, pentru că noi trebuie să iubim, mai presus de toate, pe Dumnezeu şi nu lumea. Orice se interpune între noi şi Dumnezeu e *desfrânare*, chiar dacă se referă la studiu, familie, cultură, ştiinţă, iubire de părinţi sau de ţară. Ceea ce ne face să păcătuim împotriva dragostei de Dumnezeu e un act de desfrânare, de rebeliune, de indiferenţă marcantă faţă de El.

aceea a eliberat pe cei din Egipt, adică pe neamuri, sfinţind pe cei care erau prunci[577] şi desăvârşind Biserica Sa.

Căci Egiptul făcea parte dintre neamuri, ca şi Etiopia. Şi astfel înţelesul căsătoriei lui Moise este acela de a arăta unirea noastră cu Cuvântul. Căci prin mireasa lui etiopiancă s-a arătat cum Biserica a luat pe cei dintre neamuri[578]. Pe când aceia, care au negat Biserica, care au insultat-o şi şi-au bătut joc de ea nu au fost curăţiţi.

Ci ei sunt plini de lepră şi scoşi afară din pământul celor Drepţi. Fiindcă şi Rahab cea stricată, care făcea parte din neamuri, dacă s-a găsit pe sine vinovată de toate păcatele şi s-a simţit condamnată pentru ele, primid pe cele trei iscoade[579], care veniseră să vadă pământul, i-a ascuns în casa sa (Iosua 2, 6).

Iar cei trei au fost tipul Tatălui şi al Fiului, împreună cu al Sfântului Duh. Iar atunci când ei au intrat în cetate ea a rămas în viaţă.

Când au căzut zidurile la suntetul celor 7 trâmbiţe, Rahab cea stricată a fost mântuită, împreună cu toţi cei din casa ei, prin credinţa semnului roşu (Iosua 6, 23).

Căci pentru aceasta a spus Domnul celor care nu au primit venirea Lui (adică fariseilor, care negau semnul funiei roşii (Iosua 2, 21), adică al Paştilor, mântuirea şi ieşirea poporului din Egipt): „Vameşii şi desfrânatele vor merge înaintea voastră în Împărăţia cerurilor” (Mt. 21, 31).

---

[577] Nu în sensul vârstei şi al înţelepciunii. Neamurile erau prunci, erau neştiutoare în cele ale lui Dumnezeu. Biserica lui Dumnezeu a fost cea care a maturizat neamurile şi ne maturizează continuu şi pe noi, spre starea bărbatului desăvârşit în Hristos.

[578] Pe cei care au crezut în Hristos dintre neamuri.

[579] În KJV ca şi în ediţia BOR 1988 şi 2001 se vorbeşte despre *două iscoade*. La fel vorbeşte şi LXX-ul.

Capitolul al 21-lea

Credinţa lui Avraam a fost aceeaşi cu cea a noastră. Această credinţă a fost prefigurată de cuvintele şi faptele Patriarhilor din vechime

1. Credinţa noastră însă a fost prefigurată în Avraam şi din această cauză el a fost patriarhul / părintele credinţei noastre şi a Prorocilor. Fiindcă Apostolul a spus pe deplin aceasta, când a scris în *Epistola către Galateni*: „De aceea, Cel care vă dă vouă Duhul şi face minuni între voi, le face din faptele Legii sau din ascultarea credinţei?

Căci şi Avraam a crezut lui Dumnezeu şi i s-a socot aceasta ca dreptate. Deci să ştiţi şi voi, că cei care sunt din credinţă, sunt de asemenea fiii lui Avraam. Căci Scriptura, văzând mai dinainte că Dumnezeu va îndrepta neamurile prin credinţă, dinainte a vestit lui Avraam, că întru el se vor binecuvânta toate neamurile. Astfel cei care sunt din credinţă se vor binecuvânta împreună cu Avrram cel credincios" (Gal. 3, 5-9).

Fiindcă din acest motiv spune şi Apostolul că Avraam nu este numai *un Proroc al credinţei*, ci şi *Părintele* acelora dintre neamuri, care au crezut în Hristos, deoarece credinţa lui şi a noastră e una şi aceeaşi. Căci el a crezut în lucrurile viitoare, care abia s-au împlinit, fiindcă erau făgăduite de către Dumnezeu. Şi, la fel, facem şi noi astăzi, fiindcă făgăduinţa lui Dumnezeu este aceea, că vedem prin credinţă moştenirea, care ni se va da nouă în Împărăţie (Evr. 11, 1).

2. Şi nici viaţa lui Isaac nu este fără o semnificaţie simbolică. Pentru că în *Epistola către Romani*, Apostolul spune: „Iar când Rebeca a zămislit dintr-unul, adică din părintele nostru Isaac" (Rom. 9, 10), atunci a primit răspuns de la Cuvântul: „că scopul lui Dumnezeu rămâne conform alegerii, nu din fapte, ci după Cel care cheamă, şi i-a zis ei: <Două neamuri sunt în pântecele tău şi două popoare sunt în trupul tău. Şi un popor va stăpâni asupra celuilalt şi cel mai în vârstă va sluji celui mai tânăr>" (Rom. 9, 11-12).

Şi din aceasta este evident, că nu numai Prorocii şi Patriarhii, ci şi copii născuţi de Rebeca au prevestit cele două neamuri şi că unul va fi mai mare iar altul mai mic, că

unul va fi dus în robie iar că altul va fi liber, dar că şi unul şi celălalt au acelaşi tată.

Fiindcă Dumnezeul nostru este unul şi acelaşi pentru toţi. Iar Dumnezeul lor, Care cunoaşte cele ascunse, Care cunoaşte toate lucrurile înainte ca ele să se petreacă, de aceea a spus: „L-am iubit pe Iacov iar pe Esau l-am urât" (Rom. 9, 14).

3. Iar dacă cineva priveşte la faptele lui Iacov, va găsi nu puţine înţelesuri, căci va vedea plinătatea multor iconomii. În primul rând naşterea sa.

Căci el ia pe fratele său de picior şi de aceea se numeşte *Iacov*, adică *cel care înlocuie*, care ţine, dar care nu este ţinut, care ţine de picior, dar care nu e mărginit de ceva, care se luptă şi stăpâneşte, apucându-şi adversarul cu mâna de picior, adică biruindu-l.

Căci pentru aceasta S-a născut Domnul, fiind un tip al celui născut mai înainte de El [al lui Iacov], după cum a spus Ioan în Apocalipsă: „El a venit să biruie, căci El a biruit" (Apoc. 6, 2).

În al doilea rând, Iacov primeşte drepturile primului-născut, faţă de care fratele său şi-a manifestat dispreţul. La fel cei tineri[580] L-au primit pe El, pe Hristos, pe Unul-Născut, pe când cei bătrâni[581] L-au tăgăduit, strigând: „Noi nu avem alt împărat decât pe Cezarul" (In. 19, 15).

Căci în Hristos fiecare este binecuvântat iar poporul cel nou a câştigat prin înşelăciune binecuvântarea celui vechi de la Tatăl, după cum Iacov a luat binecuvântarea lui Esau. Şi pentru aceasta fratele său căuta să îl facă să sufere şi îl persecuta pe cel mai tânăr, după cum Biserica rabdă aceleaşi lucruri de la evrei (*et Ecclesia hoc idem a Judaeis patitur*)[582].

Iar în pământ străin s-au născut cele douăsprezece neamuri ale lui Israel, după cum Biserica, în pământ străin, a născut pe cei 12 stâlpi ai Bisericii[583].

Simbria lui Iacov a fost oile cele cu multe culori (Fac. 30, 32), după cum şi simbria lui Hristos este neamul omenesc, căci multe şi felurite neamuri s-au adunat în oastea credinţei, Tatăl împlinindu-I Lui, cele spuse [mai înainte]: „Cere de la Mine şi Eu Îţi voi da Ţie neamurile ca

[580] Neamurile.
[581] Evreii.
[582] Lat. 2, p. 227.
[583] Adică pe Sfinţii Apostoli.

moştenirea Ta, iar tot pământul va fi moştenirea Ta” (Ps. 2, 8).

Şi mulţimea de fii a Prorocului Domnului, pe care Iacov i-a avut de la cele două surori, vorbesc despre Hristos, Care a dat două legi ale unuia şi aceluiaşi Tată. Iar prin soţiile [lui Iacov], s-a arătat că Hristos a ridicat fii lui Dumnezeu, şi din cea liberă şi din roabă şi peste toţi a vărsat acelaşi Duh, Care ne face vii.

Însă el [Iacov] a dat toate [soţiei] celei mai tinere, celei iubite de el, Rahelei, care prefigura Biserica, pentru care Hristos a suferit cu multă răbdare.

Pentru că aceste vremuri [ale Bisericii] au fost prefigurate prin Proroci şi Patriarhi, care au spus mai dinainte cele ce se vor întâmpla, împlinind prin Sine tot ce s-a vestiti prin iconomia lui Dumnezeu şi dându-le moştenirea Sa prin ascultarea de Dumnezeu, făcându-i să treacă prin lume ca nişte rătăcitori, care urmează cuvântului Său şi indicând prin aceasta lucrurile ce or să vină.

Pentru că la Dumnezeu nu există nimic fără vreun rost şi fără vreo importanţă anume (*Nihil enim vaccum, neque sine signo apud Deum*)[584].

---

[584] Lat. 2, p. 228.

Capitolul al 22-lea

Hristos nu a venit numai din dragoste pentru cei din vechime, ci şi din dragoste pentru toţi cei care, trăind drept şi prin credinţă, au crezut în El dar şi pentru cei care vor crede în El

1. Însă acum, în zilele din urmă, când a venit plinirea vremii şi a venit libertatea la noi, despre care Cuvântul Însuşi a spus, atunci „a spălat murdăria fiicelor Sionului" (Is. 4, 4), adică atunci când El a spălat picioarele Ucenicilor Săi.

Căci aceasta este împlinirea neamului omenesc: *moştenirea lui Dumnezeu*. Fiindcă, dintru început, adică de la primii noştri părinţi, noi am fost duşi cu toţii în robie, supunându-ne morţii. Dar, în cele din urmă, adică prin Noul Adam, toţi cei care dintru început au fost ucenicii Săi, au fost curăţiţi şi spălaţi de cele ale morţii şi au intrat în viaţa lui Dumnezeu.

Pentru că Cel care a spălat picioarele Ucenicilor Săi a sfinţit întregul lor trup şi prin aceasta le-a redat curăţia. Căci aceasta a fost raţiunea pentru care El le-a dat de mâncare şi apoi s-a plecat în faţa lor[585], ca să indice că şi celor care zac în pământ El le va da viaţa.

Fiindcă spusese Ieremia: „Domnul Cel Sfânt Îşi va aminti de Israelul Său cel mort, care doarme în pământul celor adormiţi. Şi va coborî la ei şi le va face cunoscută mântuirea Sa, ca ei să se mântuiască"[586].

Şi de aceea şi ochii Ucenicilor erau îngreuiaţi când se apropiau Patimile lui Hristos. Iar când Domnul vine prima dată, şi îi găseşte adormiţi, El îi lasă în pace, arătând că Dumnezeu este răbdător cu toropeala celor adormiţi (Mt. 26, 44).

Dar când vine a doua oară El îi trezeşte şi le spune să se ridice (Mt. 26, 46), pentru că *Patima Sa* este *trezirea Ucencilor* Săi adormiţi, cât şi a celor pentru care s-a spus: „S-a pogorât întru cele mai de jos ale pământului" (Ef. 4, 9), ca să fie văzut cu ochii de către aceia, care se odihneau de lucrurile lor.

---

[585] Ca să spele picioarele Ucenicilor.
[586] A se vedea întreaga discuție a notei 312 pe tema acestui fragment.

Căci de aceea le spusese Ucenicilor: „Mulţi Proroci şi Drepţi au dorit să vadă şi să audă ceea ce vedeţi şi auziţi voi” (Mt. 13, 17).

2. Pentru că nu numai cei care au crezut în El în vremea lui Tiberiu Cezar, recunoscându-L ca Hristos, [au primit mântuirea] şi nici doar cei care sunt acum în viaţă, cărora Tatăl le arată purtarea Sa de grijă, ci [ea s-a dat] pentru toţi oamenii, deopotrivă, care, dintru început, după puterea lor, în vremea în care au trăit, s-au temut şi L-au iubit pe Dumnezeu şi au lucrat dreptatea şi evlavia pentru aproapele lor şi au vrut din toată inima să-L vadă pe Hristos şi să audă glasul Său.

De aceea, când El va veni, la a doua Sa venire, mai întâi vor învia toţi cei adormiţi şi se vor ridica [din morminte] şi vor fi judecaţi şi apoi li se va da lor un loc întru Împărăţia Sa.

Căci era potrivit ca „Dumnezeu care”, a dat Patriarhilor, în mod direct, iconomiile Sale, tot El să fie Cel care „a îndreptat pe cei tăiaţi împrejur prin credinţă şi pe cei netăiaţi împrejur tot prin credinţă” (Rom. 3, 30).

Pentru că noi am fost prefiguraţi [de către ei], adică ei ne simbolizau pe noi, Biserica şi am primit făgăduinţa pentru lucrurile pe care ei le-au împlinit[587].

---

[587] Sfântul Irineu indică univeralitatea mântuirii celor care au crezut în Hristos, indiferent dacă L-au văzut la faţă, ca Dumnezu întrupat sau nu. El insistă asupra acestui fapt, pentru a arăta că există un singur Mântuitor, Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat şi că mântuirea nu exclude pe nimeni dintre cei care au crezut în El şi au trăit cu dreptate.

Capitolul al 23-lea

Patriarhii şi Prorocii au făcut diverse referiri la venirea lui Hristos şi au întărit pe urmaşi lor pe calea credinţei lui Hristos. Munca de propovăduire a Apostolilor a fost o strângere a roadelor muncii celor de dinaintea lor.

1. Şi, de aceea, le spune Domnul Ucenicilor Săi: „Iată zic vouă, ridicaţi ochii voştri şi priviţi lanurile, căci sunt albe de secerat. Iar cel care seceră primeşte plată şi strânge roadă spre viaţa veşnică, ca să se bucure împreună cu el şi cel ce seamănă şi cel ce seceră.

Căci în aceasta se adevereşte cuvântul, că unul *a semănat* iar altul *a secerat*. Pentru aceasta Eu v-am trimis să seceraţi ceea ce voi n-aţi muncit [ca să semănaţi]. Alţii au muncit [să semene] şi voi aţi intrat în munca lor" (In. 4, 35-38).

Aşadar, cine sunt cei care au muncit mai înainte şi au fost ajutaţi prin iconomiile lui Dumnezeu? E clar că aceştia sunt Patriarhii şi Prorocii care, deşi au prefigurat credinţa noastră, ei au însămânţat în tot pământul venirea Fiului lui Dumnezeu, cine este El şi ce va face.

Şi de aceea urmaşii lor, care au rămas în frică de Dumnezeu, au putut să primească cu uşurinţă venirea Domnului, fiindcă fuseseră învăţaţi, de aceasta, prin Proroci.

Căci pentru această raţiune s-au petrecut toate. Iar atunci când Iosif s-a îngrijorat că Maria va avea un prunc şi se gândea să o lase în ascuns, Îngerul Domnului i-a spus lui în vis: „Nu te teme să o iei pe Maria logodnica ta, pentru că ceea ce este zămilsit întru ea este de la Sfântul Duh. Pentru că ea va naşte un Fiu şi vei pune numele Lui *Iisus*, pentru că El va mântui de păcatele sale pe poporul Său" (Mt. 1, 20-21).

Şi Îngerul l-a sfătuit mai departe, spunându-i: „Acestea toate s-au făcut, ca să se împlinească ceea ce s-a spus de Domnul prin Prorocul, zicând: Iată, o Fecioară va lua în pântece şi va naşte Fiu şi se va chema numele Lui *Emanuel*" (Mt. 1, 22-23).

Astfel l-a învăţat pe el prin cuvintele Prorocului şi a apărat-o de orice blam pe Fecioară, precizându-i că Ea este

Fecioara despre Care, mai înainte, vorbise Isaia, şi Care va naşte pe Emanuel.

Iar când Iosif a fost convins de toate acestea, mai presus de orice îndoială, atunci a luat-o pe Maria, supunându-se cu bucurie şi primind ascultarea de a se ocupa de creşterea lui Hristos şi a făcut călătoria până în Egipt şi înapoi s-a stabilit în Nazaret. Şi de aceea, cei care nu cunosc Scripturile, nici făgăduinţele lui Dumnezeu, nici iconomia lui Hristos, îl numesc pe el drept *tată* al Copilului[588].

Însă Domnul tocmai pentru aceasta[589] a citit în Capernaum prorocia lui Isaia: „Duhul Domnului este peste Mine, fiindcă M-a uns pe Mine. Şi El M-a trimis pe Mine să predic Evanghelia celor săraci, să vindec pe cei zdrobiţi cu inima, să propovăduiesc eliberarea celor robiţi şi vederea celor orbi" (Is. 61, 1 / Lc. 4, 18).

Şi a arătat, de asemenea, că El este Cel vestit de către Prorocul Isaia, când le-a zis lor: „Astăzi, Scriptura aceasta s-a împlinit în urechile voastre" (Lc. 4, 21).

2. Şi pentru această raţiune, Filip, când a descoperit pe eunucul reginei Etiopiei, citind cuvintele care fuseseră scrise: „A fost dus ca o oaie spre junghiere şi ca un Miel tăcut înaintea celui ce-l tunde, aşa nu şi-a deschis gura Sa. Întru smerenia Lui judecata Sa S-a ridicat" (Lc. 8, 32-33 / Is. 53, 7), şi toate cele spuse de către Proroc, le-a legat de Patima Sa şi de venirea Sa în trup, arătându-i cum a fost necinstit de cei care nu au crezut în El.

Şi astfel l-a convins cu uşurinţă ca să creadă întru El, adică să creadă că El a fost *Iisus Hristos*, Cel care a fost răstignit sub Ponţiu Pilat şi a pătimit toate cele prezise de către Proroci şi că El a fost Fiul lui Dumnezeu, Care dă viaţă veşnică oamenilor.

De aceea şi Flip l-a botezat imediat şi apoi a fost luat de la el[590]. Căci de nimic nu avea lipsă pentru botez cel care fusese deja învăţat prin Proroci.

El nu era *un neştiutor* al lui Dumnezeu Tatăl, nici al poruncilor vieţii, ci doar nu ştia venirea Fiului lui Dumnezeu.

Dar când a auzit aceasta, pe dată el s-a bucurat şi a fost vestitorul venirii lui Hristos în Etiopia. Şi Filip nu s-a

[588] Adică pe Sfântul Iosif.
[589] Pentru a arăta că El, Hristos, e Fiul lui Dumnezeu întrupat, despre Care au vorbit Prorocii.
[590] De la eunucul proaspăt botezat.

muncit mult cu acest om, fiindcă el deja era pregătit întru frica lui Dumnezeu, prin Proroci.

Şi, din această cauză, Apostolii au găsit oaia cea pierdută a casei lui Israel şi le-a vorbit lor din Scripturi, dovedindu-le că acest *Iisus răstignit* a fost *Hristos*, Fiul Dumnezeului celui viu.

Şi ei au convins o mare mulţime de oameni, pentru că aceia deja aveau frică de Dumnezeu. Şi numai într-o singură zi ei au botezat câte trei, patru sau cinci mii de oameni.

Convertirea păgânilor a fost mult mai grea decât a evreilor. Munca Apostolilor, cea de la început, a fost mai mare decât a acelora, care au lucrat mai târziu

1. Căci Pavel, Apostolul neamurilor (*Paulus, gentium Apostolus*)[591], a spus: „Eu m-am trudit mai mult decât toţi" (I Cor. 15, 10). Fiindcă primii au fost învăţaţi [cele ale lui Dumnezeu] şi au fost mai uşor de povăţuit. Căci lor li se puteau grăi dovezi din Scripturi, deoarece au crescut ascultând cuvintele lui Moise şi ale Prorocilor.

Şi de aceea au putut primi cu uşurinţă ca Dumnezeu pe *Începătura [învierii] celor adormiţi* şi pe *Împăratul vieţii*, pe Cel care, prin întinderea mâinilor, a nimicit pe Amalec (Ieş. 17, 11) şi a însănătoşit pe cei muşcaţi de şerpi, prin credinţa întru El (Num. 21, 9).

Şi am arătat în cartea anterioară, că Apostolii, mai întâi de toate, au învăţat neamurile să se lepede de superstiţiile idolilor şi să slujească unicului Dumnezeu, Creatorului cerului şi al pământului şi Făcătorului întregii creaţii. Şi să creadă că Fiul Său a fost Cuvântul, prin Care El a făcut toate lucrurile.

Şi că Acesta, în timpurile din urmă, S-a făcut om printre oameni, că El a re-creat neamul omenesc şi a învins şi distrus pe duşmanul omului şi a dat lucrului mâinilor Sale biruinţă împotriva duşmanului său.

Căci aceştia, cei tăiaţi împrejur, chiar dacă nu s-au supus cuvintelor lui Dumnezeu, ci le-au dispreţuit, totuşi ei au fost învăţaţi mai dinainte să nu săvârşească adulter, să nu se desfrâneze, să nu fure, să nu înşele, să nu pricinuiască nedreptate aproapelui, să nu facă răul şi să nu se împotrivească lui Dumnezeu. Şi, de aceea, au primit cu uşurinţă asemenea lucruri, fiindcă ei deja fuseseră învăţaţi să le facă.

2. Dar, pe cei *din afară*, pe *neamuri*, ei au trebuit să-i înveţe astfel de lucruri, fiindcă lucrările lor erau rele, păgubitoare şi nefolositoare şi stricau pe cei care le făceau.

[591] Lat. 2, p. 231.

Iar el[592], primind apostolia neamurilor, s-a muncit mai mult ca să le predice acelora pe Fiul lui Dumnezeu, decât Apostolii, care au propovăduit celor tăiaţi împrejur.

Căci cei din urmă erau ajutaţi de Scripturi, care confirmau şi întăreau [cele spuse despre] Domnul, pentru că ele au anunţat venirea Sa.

Dar neamurile, care erau străine de adevărata înţelepciune, primeau *o învăţătură nouă*: cum că dumnezeii neamurilor nu sunt dumnezei, ci sunt *idoli ai demonilor*; că există un singur Dumnezeu, Care este „mai presus de orice Începătorie, şi Stăpânie şi Putere şi a oricărui nume, care se numeşte"(Efes. 1, 21); şi că Cuvântul Său, nevăzut după firea Sa, S-a făcut pipăibil şi văzut pentru oameni, pogorându-Se din cer şi primind „moarte, şi încă moarte pe cruce" (Filip. 2, 8); şi că cei care au crezut în El vor fi nestricăcioşi şi nu vor fi învinşi de suferinţă şi vor primi Împărăţia Cerurilor.

Astfel de lucruri au fost predicate neamurilor, fără să fie nevoie de Scripturi. Iar cei care au predicat între neamuri s-au trudit din greu.

Dar, pe de altă parte, credinţa neamurilor s-a dovedit mai presus de orice nobleţe, fiindcă ei au urmat cuvântului lui Dumnezeu fără să fie învăţaţi, mai înainte, prin scrieri sfinte[593].

---

[592] Sfântul Apostol Pavel.

[593] Credincioşii veniţi dintre păgâni s-au arătat mai presus de cei învăţaţi de către Scripturi, pentru că ei au crezut fără a fi iniţiaţi mai întâi prin cuvântul scris, ci numai prin cuvântul viu, grăit către ei, al Apostolilor.

Şi astăzi, cei convertiţi nu prin cărţi, ci prin exemple personale, se arată foarte nobili, pentru că dovedesc un ataşament faţă de Dumnezeu, care nu are nevoie de alte mijloace de înţelegere, decât simţirea vie a lucrării şi a prezenţei lui Dumnezeu în lume şi în oameni.

Capitolul al 25-lea

Ambele Testamente au fost prefigurate de Avraam şi de fapta Tamarei. Însă un singur Dumnezu ne-a învăţat prin ambele Testamente

1. Pentru că se cuvenea fiilor lui Avraam [să creadă], căci pentru ei Dumnezeu a scos apă din piatră şi au primit locul, pe care îl primise prin credinţă, întâiul [părinte] şi primul alergător în cele ale credinţei noastre.

Căci el a primit legământul tăierii împrejur, după ce s-a îndreptat prin credinţă, fără să fi fost tăiat împrejur mai înainte. Şi în el s-au prefigurat astfel cele două Testamente.

Pentru că el este tatăl celor care au urmat Cuvântului lui Dumnezeu şi a cărui viaţă a fost întărită în rătăcirea[594] sa pe acest pământ, adică a celor care sunt credincioşi prin tăierea împrejur sau fără tăierea împrejur, fiindcă Hristos este „piatra cea din capul unghiului" (Iov. 38,6 / Ps. 117, 22 / Is. 28, 17/ Zah. 10, 4 / I Petr. 2, 6), Care ţine toate lucrurile.

Şi El a unit într-o singură credinţă pe cei din Avraam, şi pe cei ai celui de-al doilea Testament, fiindcă au fost aleşi pentru lucrarea / zidirea lui Dumnezeu.

Şi această credinţă a celor netăiaţi împrejur a legat pe cei din urmă cu cei dintâi, fiindcă este, deopotrivă, şi *a primilor* şi *a ultimilor*. Pentru că, aşa cum am arătat, credinţa exista în Avraam mai înainte ca el să fi fost tăiat împrejur, întru ea odihnindu-se Drepţii, care au plăcut lui Dumnezeu iar în timpurile din urmă, ea a ţâşnit întregii omeniri prin venirea Domnului. Între aceste două perioade, tăierea împrejur şi Legea au ocupat viaţa oamenilor.

2. Acest lucru reiese şi din alte multe locuri. Unul dintre ele fiind relatarea despre Tamara, nora lui Iuda. Atunci când ea a născut doi gemeni, unul a scos mâna afară mai întâi.

Moaşa a crezut că el este primul născut şi de aceea i-a legat la mână o fundă roşie. Dar după ce a făcut acest lucru, copilul şi-a tras mâna înapoi şi a ieşit fratele său Fares mai întâi. După el a ieşit Zara, cel care avea firul de aţă roşie, care s-a născut al doilea (Fac. 38, 27-30).

---

[594] Peregrinarea pe pământ.

Şi Scriptura spune astfel cu putere, că poporul care avea semnul cel roşu, adică credinţa în tăierea împrejur, s-a arătat mai înainte, adică în vremea primilor Patriarhi.

Dar după ce şi-a retras mâna, s-a născut fratele său. Şi în acest fel, cel mai bătrân s-a născut al doilea şi el s-a deosebit de primul prin funda roşie, adică prin Patima Celui Drept, care a fost prefigurată prima dată de Abel şi a fost descrisă de Proroci, şi care s-a arătat, în mod lămurit, în timpurile din urmă prin Fiul lui Dumnezeu.

3. Pentru că era necesar ca astfel de lucruri să fie anunţate în mod expres, mai dinainte şi într-un mod anume de către Părinţi, iar altele să fie arătate prin Proroci şi Lege, pe când altele să fie arătate de Hristos, pentru cei care au primit înfierea.

Pentru ca un singur Dumnezeu să fie vestit de către toţi. Pentru că Avraam a prefigurat două Testamente, în care unii *au semănat* iar alţii *au secerat*. Căci s-a spus: „Întru aceasta se adevereşte cuvântul, că unul a semănat iar altul a secerat" (In. 4, 37).

Dar este un singur Dumnezeu, Care a dat pe cele de folos amândurora, adică sămânţă semănătorului şi pâine de mâncare secerătorului. Căci unul a sădit, iar altul a udat, dar Domnul a făcut să crească (I Cor. 3, 6).

Pentru că Patriarhii şi Prorocii au sădit cuvântul despre Hristos, dar Biserica a secerat, adică a primit recolta. Pentru acest motiv aceştia s-au rugat să aibă adăpost, ca Ieremia: „Cine îmi va da mie adăpost în pustiu până la sfârşit?".

Adică şi semănătorul şi seceratorul s-au bucurat împreună în Împărăţia lui Hristos, Care este împreună cu toţi cei care dintru început au fost încercaţi de Dumnezeu şi Care le-a dat Cuvântul Său ca să fie mereu cu ei.

Capitolul al 26-lea

Hristos este comoara ascunsă în Scripturi. Adevărata înţelegere a Scripturilor se găseşte numai în Biserică.

1. De aceea, dacă cineva citeşte cu atenţie Scripturile, va găsi în ele cele despre Hristos şi umbrele noii vestiri. Pentru că Hristos este comoara ascunsă în ţarină, adică în aceast lume, pentru că e vorba de „pământul acestei lumi" (Mt. 13, 44).

Şi faptul că această comoară ascunsă în Scripturi e *Hristos*, El a spus-o în multe tipuri şi parabole. Fiindcă firea omenească a Sa nu a fost înţeleasă mai înainte de a se petrece cele prezise, adică până nu s-a petrecut venirea Sa.

Căci de aceea i s-a spus Prorocului Daniel: „Ţine ascunse cuvintele şi pecetluieşte cartea până la sfârşitul vremii, pentru că mulţi vor învăţa şi cunoaşterea va fi desăvârşită. Pentru că în această vreme, când împrăştierea / risipirea se va sfârşi, ei vor cunoaşte toate aceste lucruri"[595] (Dan. 12, 4).

Iar Ieremia a spus: „În zilele din urmă ei vor înţelege aceste lucruri". Pentru că fiecare prorocie, mai înainte de a se împlini, este enigmatică şi ambiguă pentru oameni. Dar când soseşte timpul ei şi se petrec cele prorocite, atunci prorocia devine clară şi nu mai stârneşte nicio îndoială.

Căci pentru această raţiune, când se citeşte astăzi Legea de către evrei ea este asemenea *unei fabule*[596], pentru că ei nu pot explica toate lucrurile, care ţin de venirea lui Hristos, Cel care a luat firea umană. Dar când Legea e citită de către creştini, atunci ea este *o comoară ascunsă în ţarină*, însă care a fost scoasă la lumină de crucea lui Hristos.

Fiindcă atunci când este tălmăcită ea îmbogăţeşte înţelegerea oamenilor şi arată cu putere înţelepciunea lui Dumnezeu şi vesteşte iconomiile Sale cu privire la om şi pregăteşte, mai înainte, pentru Împărăţia lui Hristos, şi predică, prin anticipare, moştenirea Sfântului Ierusalim şi vorbeşte cu tărie despre faptul, că oamenii care iubesc pe

---

[595] A doua frază a citaţiei nu a fost reperată în traducerile moderne.

[596] Este o culegere de cărţi, care nu sunt înţelese în finalitatea lor, adică în cheia venirii lui Hristos şi a iconomiei mântuirii.

Dumnezeu, atunci când El va veni, vor vedea lămurit pe Dumnezeu şi vor auzi cuvântul Său.

Şi cel care va auzi glasul Său va fi preaslăvit într-o anume măsură[597]. Pe când, ceilalţi, nu vor vedea arătarea slavei Sale, după cum a spus şi Daniel: „Cei care au înţeles, vor fi ca strălucirea soarelui pe cer şi mulţi Drepţi vor fi ca stelele în vecii vecilor” (Dan. 12, 3).

Căci astfel am arătat că este cel care citeşte Scripturile. Fiindcă Domnul astfel le-a spus Ucenicilor Săi după învierea Sa din morţi, adică dovedindu-le lor din Scripturile însele, „că Hristos trebuia să pătimească şi să intre întru slava Sa, şi să se propovăduiască iertarea păcatelor întru numele Său în tot pământul” (Lc. 24, 46-47).

Şi de aceea am spus, că Ucenicii au fost desăvârşiţi şi asemenea unui om avut, „care scoate din comoara sa lucruri noi şi vechi” (Mt. 13, 52).

2. Însă pentru aceasta e nevoie să ne plecăm[598] prezbiterilor (*presbyteris obaudire oportet*)[599], care sunt în Biserică, adică celor care au succesiunea de la Apostoli (*successionem habent ab Apostolis*)[600], după cum am arătat. Adică celor care, împreună cu succesiunea episcopatului (*episcopatus successione*)[601], au primit şi darul adevărului (*charisma veritatis*)[602], după bună plăcere a Tatălui[603].

---

[597] Pe măsura sa, a persoanei sfinte.

[598] Să ascultăm, să ne supunem ierarhiei Bisericii. Pentru a primi adevărata învăţătură a Vechiului şi a Noului Testament, spune Sfântul Irineu, trebuie să ne supunem ierarhiei bisericeşti, ca să o putem primi în smerenie.

Supunerea faţă de ierarhie, care astăzi e *o glumă comună*, a fost şi este de mare importanţă pentru mântuirea creştinilor. Creştinii nu se pot mântui desconsiderându-şi părinţii duhovniceşti şi hulindu-i, ci rugându-se pentru ei şi ajutându-i în toate.

Cine îşi ajută duhovnicul, îngrijindu-se de viaţa sa, străduindu-se să-şi sfinţească viaţa personală, va aduce o mare bucurie şi sporire şi duhovnicului.

Ucenicii Sfinţi îi fac Sfinţi şi pe duhovnicii lor. Nu trebuie să cerem numai de la Părinţii duhovniceşti *să fie Sfinţi*, ci trebuie să cerem mai întâi de la noi *să ne sfinţim viaţa* şi să ne curăţim sufletele şi trupurile de patimi şi apucături rele.

[599] Lat. 2, p. 236.

[600] Ibidem.

[601] Ibidem.

[602] Ibidem.

[603] Sfântul Irineu vede succesiunea bisericească ca pe *o succesiune istorică* dar şi *duhovnicească*, în care se primeşte harul Apostolilor dar şi adevărul lor nerăstălmăcit.

În ceea ce îi priveşte pe protestanţii şi neoprotestanţii de astăzi, creştinii ortodocşi trebuie să vadă că ei nu sunt în succesiune cu Apostolii şi au răstălmăcit adevărul iar că romano-catolicii s-au rupt de Biserica adevărului, prin multele lor erezii, chiar dacă păstrează o succesiune istorică, însă vidată de har.

Harul lui Dumnezeu nu este disociat de adevăr. Încercările de *nivelare* între Biserică şi biserici, încercări *fals teologice*, vor să spună că harul poate să stea fără adevărul lui Hristos. Însă numai unde adevărul nu este despărţit de har este adevărata Biserică.

Însă e nevoie să ne ferim de ceilalţi, care se despart de succesiunea de la început şi se adună în alte locuri şi să-i socotim pe ei eretici (*haereticos*)[604] cu minţi perverse sau schismatici (*scindentes*)[605] ai mândriei şi ai plăcerii de sine sau farisei, căci propovăduiesc numai ca să caute slavă deşartă.

Pentru că toţi aceştia au căzut din adevăr. Şi ereticii sunt cu adevărat cei care aduc la altarul Domnului foc străin (*strange fire*), adică dogme străine (*alienas doctrinas*[606]; *strange doctrines*), care vor arde în focul venit din cer, ca Nadab şi Abiud (Lev. 10, 1-2).

Fiindcă ei se împotrivesc adevărului şi vestesc altele împotriva Bisericii lui Dumnezeu, fapt pentru care se vor duce cu toţii în Iad, fiind înghiţiţi de pământ, împreună cu fii lui Core, cu Datan şi Abiron (Num. 16, 31-32).

Pentru că cei care se separă de la sine şi se despart de unitatea Bisericii, vor primi de la Dumnezeu aceeaşi pedeapsă ca a lui Ieroboam (III Reg. 13, 34).

3. Însă aceia care sunt credincioşi numai pentru a fi prezbiteri şi slujesc numai pentru propriile lor pofte (*serviunt autem suis voluptatibus*[607])[608], nu au frica lui Dumnezeu Cel Prea Înalt în inimile lor, ci se arată cu dispreţ faţă de ceilalţi şi se laudă şi se trufesc cu faptul că sunt *conducători*, dar fac fapte rele în ascuns, spunând: „Nu mă vede niciun om!”.

Însă unii ca aceştia vor fi pedepsiţi de către Cuvântul, Care nu judecă după cele din afară şi nici nu se uită la faţa omului, ci la inima lui.

Căci ei vor auzi aceste cuvinte, pe care le spune Daniel Prorocul:

„O tu sămânţă a lui Canaan şi nu a lui Iuda, frumuseţea ta este înşelătoare şi pofta ţi-a stricat inima ta. Tu eşti o haină veche, învechită în rele, căci păcatele tale de mai înainte au ieşit acum la lumină. Pentru că tu ai făcut judecată falsă şi te-ai obişnuit să pedepseşti pe cei nevinovaţi şi celor

---

Şi ea este Biserica Ortodoxă, Biserica lui Dumnezeu, Care e depozitara întregului adevăr al mântuirii.

604 Lat. 2, p. 236.

605 Ibidem.

606 Ibidem.

607 Ibidem.

608 Adică sunt preoţi numai pentru a-şi împlini dorinţe pământeşti, păcătoase.

ticăloşi să le dai drumul, deşi Domnul a spus: Pe cel nevinovat şi drept să nu-l ucideţi" (Is. 11, 3)[609].

Căci despre aceştia a spus Domnul: „Dar dacă sluga cea rea va zice în inima sa: <Domnul Meu întârzie să vină> şi va începe să bată pe slujitori şi pe slujnice, şi să mănânce şi să bea şi să se îmbete, Domnul acelei slugi va veni în ziua pe care ea nu o cunoaşte şi în ceasul de care ea nu se îngrijeşte şi o va tăia pe ea şi o va pune pe ea în partea celor necredincioşi" (Lc. 12, 45-46).

4. Căci de aceea trebuie să ne depărtăm de toate aceste persoane, care ne stresează / ne plictisesc şi să ne alipim de cei care, după cum am spus mai înainte, ţin dogmele Apostolilor şi care, împreună cu ceata preoţiei, se arată vorbind sănătos şi conduc fără vreo necinste pe ceilalţi, care au nevoie de sfat şi mustrare.

Căci Moise în acest fel a făcut. Şi a fost un conducător de încredere, arătând o bună conştiinţă, despre care Domnul a vorbit în mod dezvăluit. Căci el a zis despre sine: „Eu nu am dorit să iau ceva de la vreunul din aceşti oameni, nici nu am făcut rău vreunuia din ei" (Num. 16, 15).

De asemenea, Samuel, care a judecat pe popor mulţi ani şi i-a dat legi lui Israel fără ca să se mândrească, a spus în mod dezvăluit despre sine însuşi, zicând:

„Am umblat înaintea voastră din copilăria mea şi până în ziua de astăzi. Mărturisiţi despre mine în faţa Domnului şi înaintea unsului Său! Pe al cărui bou sau magar l-am luat sau pe cine am stăpânit cu forţa sau pe cine am napăstuit? Iar dacă am întins mâna ca să iau de la voi bani sau ceva de încălţat, mărturisiţi împotriva mea şi eu vă voi despăgubi" (I Reg. 12, 2-3).

Iar când poporul i-a răspuns: „Tu nu ne-ai stăpânit cu forţa, nici nu ai păgubit pe cineva şi nici nu ai întins mâna ca să iei ceva de la vreun om" (I Reg. 12, 4), atunci el L-a luat pe Dumnezeu de martor, zicând: „Domnul este martor şi Unsul Său va da mărturie pentru această zi, că voi n-aţi găsit nimic asupra mea. Şi ei au zis: El este martor" (I Reg. 12, 5).

În acelaşi fel şi Pavel a arătat că are *o conştiinţă bună* (*bonae conscientiae*)[610], când le-a spus corintenilor:

---

[609] *Cf.* Lat. 2, p. 237 la acest verset prezentat de către Sfântul Irineu se citează trei versete, singurul corect fiind cel de la Is. 11, 3, pentru că nu există, în ediţiile critice actuale, Dan. 13, 20 şi Dan. 13, 52. Exista în timpul său şi un al 13-lea capitol la Daniel? De unde ştiu autorii ediţiei citate despre acest amănunt? Nu avem nicio notă de subsol legată de acest verset.

[610] Idem, p. 238.

„Pentru că noi nu suntem ca cei mulţi, care strică cuvântul lui Dumnezeu, ci [grăim] după adevăr, ca de la Dumnezeu, vorbind în Hristos, înaintea lui Dumnezeu” (II Cor. 2, 17). Sau: „Noi n-am nedreptăţit pe nimeni, n-am vătămat pe nimeni, n-am înşelat pe nimeni” (II Cor. 7, 2).

5. Astfel de prezbiteri au hrănit Biserica, despre care Prorocul spunea: „Eu voi da conducătorilor tăi să conducă în pace şi celor care te priveghează întru dreptate” (Is. 60, 17).

Iar despre aceştia Domnul spunea: „Cine este sluga aceea credincioasă, pe care Domnul a pus-o peste casa Sa, ca să dea celor ai Săi să mânânce la timp? Fericită este sluga aceea, pe care Domnul, atunci când va veni, o va găsi făcând astfel” (Mt. 24, 45-46).

Iar Pavel ne-a învăţat pe noi ca *un întâistătător*. Căci a zis: „Dumnezeu a rânduit în Biserică mai întâi pe Apostoli, apoi pe Proroci, iar în al treilea rând pe Învăţători” (I Cor. 12, 28).

Şi unde s-au dat darurile lui Dumnezeu? De unde am învăţat noi adevărul, decât de la cei care au succesiunea Bisericii de la Apostoli?

Căci aici este adevărul şi conducerea fără greşeală, pentru că ni se vorbeşte adevărul nealterat şi nerăstălmăcit (*inadulteratum et incorruptibile*)[611].

Pentru că aceştia păstrează această credinţă a noastră, într-unul Dumnezeu, Care a creat toate lucrurile şi ei trăiesc acea dragoste, pe care noi o avem de la Fiul lui Dumnezeu, Care a împlinit toată iconomia mântuirii din dragoste pentru noi.

Şi ei lămuresc Scripturile noastre fără nicio cădere şi fără să spună blasfemii la adresa lui Dumnezeu, nici nu dispreţuiesc pe Patriarhi şi nici nu-i resping pe Proroci.

[611] Ibidem.

Capitolul al 27-lea

Păcatele celor din vechime, care au atras mânia lui Dumnezeu şi care erau conduşi de purtarea Sa de grijă, s-au pus în scris, ca să ne fie nouă spre povăţuire şi nu pentru ca să ne mândrim faţă de ei. Noi nu trebuie să deducem din cele relatate în Vechiul Testament, că Hristos ne-a predicat un alt Dumnezeu. Trebuie, mai degrabă, să ne temem, pentru că e unul şi acelaşi Dumnezeu, Care i-a pedepsit pe cei din vechime şi Care ne poate lovi şi pe noi

1. Căci eu am auzit de la un anume prezbiter (*a quodam bresbytero*)[612], care a auzit acestea de la cei care au văzut pe Apostoli, şi de la cei care au fost ucenicii acestora, că pedepsele istorisite în Scriptură au fost îndeajuns de multe pentru cei din vechime, pentru că ei erau fără conducerea / povăţuirea Duhului. Iar Dumnezeu nu se uită la oameni [când pedepseşte], ci El pedepseşte pedeapsă cu măsură, pentru faptele care nu Îi plac.

Căci în cazul lui David, când el suferea prigonire de la Saul pentru dreptatea sa, el a sfârşit prin a se ascunde de regele Saul şi nu s-a răzbunat pe vrăjmaşul său. Iar prin aceasta a preaslăvit venirea lui Hristos şi a învăţat pe neamuri înţelepciunea, căci a făcut lucruri conforme cu povăţuirea Duhului şi cu bună plăcerea lui Dumnezeu.

Dar când pofta l-a făcut să o ia pe Batşeba, soţia lui Urie, atunci Scriptura spune despre el: „Atunci, acest lucru pe care l-a făcut David a părut o răutate în ochii Domnului" (II Reg. 11, 27).

Iar când Prorocul Natan a fost trimis la el, ca să îi vorbească lui despre crima săvârşită, pentru ca el să-şi dea pedeapsa de unul singur, şi să primească milă şi iertare de la Hristos, acesta i-a spus:

„Într-o cetate erau doi oameni, unul bogat şi altul sărac. Bogatul avea multe turme şi cirezi, pe când săracul nu avea decât o singură oiţă, pe care el o cumpărase şi o crescuse şi aceasta era cu el şi cu copiii lui.

[612] Ibidem. *Cf.* Idem, p. 238-239, n. 5 propune aici pe Sfântul Policarp, pe Papias, pe Sfântul Clement Romanul, pe Sfântul Justin Martirul şi pe Sfântul Sfințit Mucenic Fotin, episcop de Lyon, căruia Sfântul Irineu i-a succedat.

Ea mâncase din pâinea sa şi băuse din cana lui şi îi era lui ca o fiică. Însă a venit la cel bogat un oaspete şi el nu a tăiat din turma lui vreo oiţă sau din cireada sa vreun tăuraş, ca să ospăteze pe cel venit la el, ci a luat oiţa celui sărac şi a pus-o înaintea aceluia care venise la el.

Şi David s-a mâniat cumplit asupra unui astfel de om şi i-a spus lui Natan: După cum Domnul e viu, acest om care a făcut un lucru ca acesta e vrednic de moarte. Iar el trebuie să întoarcă de patru ori pentru această oaie, fiindcă a făcut un lucru ca acesta şi fiindcă nu i-a fost milă de cel sărac.

Iar Natan i-a zis lui: Tu eşti omul, care a făcut aceasta" (II Reg. 12, 1-7).

Şi după aceasta el continuă să-i vorbească, dojenindu-l şi amintindu-i darurile lui Dumnezeu pogorâte peste el şi ce l-a făcut pe el neplăcut în faţa lui Dumnezeu. Căci, îi spune el, pentru aceste lucruri el nu a mai plăcut lui Dumnezeu şi o mare mânie stă deasupra casei sale. David însă s-a zdrobit pe sine, când a auzit acestea şi a spus: „Am păcătuit împotriva Domnului" (II Reg. 12, 12).

Şi a cântat apoi un psalm de pocăinţă, în care vestea venirea Domnului, Care spală şi îi face curaţi pe oamenii legaţi cu lanţurile păcatului.

La fel s-a petrecut şi cu Solomon, când el a judecat după dreptate şi a mărturisit înţelepciunea lui Dumnezeu şi a ridicat templul ca tip al adevărului şi a adus laudă lui Dumnezeu şi a anunţat pacea, care va veni peste neamuri, şi a prefigurat Împărăţia lui Hristos, şi a spus trei mii de parabole despre venirea Domnului şi cinci mii de cântece.

Căci el a adus slavă lui Dumnezeu şi a arătat tuturor înţelepciunea lui Dumnezeu din creaţie, arătând felul fiecărui copac, a fiecărei plante, a fiecărei vieţuitoare domestice, a patrupedelor şi a peştilor. Fiindcă a spus el: „Nu ţine voinţa Domnului, oare, cerurile, şi nu locuieşte El cu oamenii pe pământ?" (III Reg. 8, 27).

Şi astfel, el a plăcut Domnului şi a fost admirat de către toţi. Şi toţi regii pământului doreau să-i vorbească şi să îl vadă pe el, fiindcă auziseră de înţelepciunea pe care Dumnezeu i-o dăduse lui. Astfel a venit la el regina din sud, care a venit de la marginile pământului, ca să se încredinţeze de înţelepciunea sa.

Şi aceasta i-a vorbit ca unuia care judecă cu dreptate neamurile acelea, care au auzit cuvintele Sale, dar nu cred în El şi care vor fi pedepsite.

Şi ea se supune înţelepciunii vestite de robul lui Dumnezeu, pe când oamenii au dispreţuit înţelepciunea, care a venit, în mod direct, de la Fiul lui Dumnezeu.

Pentru că Solomon a fost un slujitor, dar Hristos este Fiul lui Dumnezeu cu adevărat şi Domnul lui Solomon. Iar când a slujit Domnului fără a necinsti şi a slujit iconomiile Sale, el a fost slăvit [de către Dumnezeu].

Dar când şi-a luat soţii dintre neamuri şi a început să îngăduie ridicarea de idoli în Israel, Scriptura spune despre el: „Şi regele Solomon a iubit [mai multe] femei şi el şi-a luat femei străine. Şi trecând vremea, Solomon îmbătrânind, inima lui nu a fost lipită cu totul de Domnul, Dumnezeul său. Şi femeile străine au întors inimia sa spre dumnezei străini.

Şi Solomon a făcut rău înaintea Domnului şi nu a mers după Domnul, ca tatăl său David. Şi Domnul S-a mâniat pe Solomon, pentru că inima sa nu a fost întreagă cu Domnul, ca inima tatălui său David" (III Reg. 11, 2-4).

Şi Scriptura l-a mustrat din destul pe el, după cum spun şi prezbiterii, pentru că niciun trup nu se poate slăvi înaintea Domnului.

2. Fiindcă, din această raţiune, Domnul a coborât până în cele mai de jos ale pământului, predicând venirea Sa şi acolo şi dând iertare de păcate tuturor care au crezut în El.

Şi toţi cei care au crezut în El, care au nădăjduit spre El, adică cei care au propovăduit venirea Lui şi s-au supus iconomiilor Sale, adică Drepţii, Prorocii şi Patriarhii, au primit iertarea păcatelor în acelaşi mod ca şi noi[613] (*quibus similiter ut nobis remisit peccata*)[614].

Căci păcatele noastre nu sunt pentru noi *o povară*, dacă nu dispreţuim harul lui Dumnezeu. Iar acei oameni nu ne-au mustrat păcatele noastre[615], căci cele de dinainte de Hristos s-au împlinit între noi.

Fiindcă noi nu avem dreptul să-i mustrăm pe cei care au păcătuit înainte de venirea lui Hristos. Pentru că „toţi oamenii erau lipsiţi de slava lui Dumnezeu" (Rom. 3, 23) şi nu s-au îndreptat prin ei înşişi, ci numai prin venirea Domnului. Acum au privit cu ochii lor, în mod desăvârşit, spre lumina Sa.

---

[613] Sfinţii şi Drepţii Vechiului Testament au fost cei pe care Domnul i-a scos din Iad la învierea Sa din morţi.
[614] Lat. 2, p. 241.
[615] Celor dintre neamuri.

Şi faptele pe care le-au făcut aceia s-au scris spre învăţătura noastră, ca noi să cunoaştem, mai înainte de toate, că Dumnezeul nostru şi al lor e unul şi acelaşi şi că păcatele nu-i sunt plăcute lui Dumnezeu, mai ales, dacă sunt săvârşite de către oamenii *reînnoiţi / restauraţi*.

Iar, în al doilea rând, [s-au scris] ca noi să ne ferim de răutate. Pentru că, dacă acei oameni din vechime, care ne-au precedat în ceea ce priveşte darurile venite peste ei şi pentru care Fiul lui Dumnezeu încă nu suferise, când au făcut vreun păcat şi au slujit plăcerilor trupeşti, au căzut în mare părăsire, ce vor suferi oamenii de astăzi, care dispreţuiesc venirea Domnului şi sunt robi ai propriilor lor pofte? Şi moartea Domnului a fost adevărata vindecare şi iertare a păcatelor (*curatio et remissio peccatorum mors Domini fuit*)[616] celor din vechime.

Însă El nu a murit *ca cei păcătoşi*, căci moartea nu a avut stăpânire asupra Sa. Ci Fiul a intrat în slava Tatălui, cerând de la cei avuţi ai Săi şi de la medicii Săi[617] să se lepede de încrederea în bani şi de mită, căci celor cărora li s-a dat mult, mult li se va cere. Şi nu trebuie să uităm că prezbiterii nu trebuie să se îngâmfe şi nici nu trebuie să fie autoritari faţă de cei bătrâni, ci se cuvine să fie cu teamă, pentru ca să înveţe cunoaşterea lui Hristos.

Căci dacă nu îi plăcem lui Dumnezeu, nu primim iertarea păcatelor noastre, ci vom fi scoşi afară din Împărăţia Sa. Fiindcă de aceea a spus Pavel: „Dacă Dumnezeu nu a cruţat ramurile fireşti, nu te va cruţa nici pe tine, care, deşi ai fost un măslin sălbatic, te-a umplut de grăsimea unui măslin adevărat şi te-a făcut părtaş grăsimii lui" (Rom. 11, 21, 24).

3. Şi trebuie să reţii, de asemenea, că fărădelegile oamenilor obişnuiţi sunt descrise aici, nu pentru ca să păcătuim şi noi, ci pentru ca să fim povăţuiţi prin acelea şi pentru ca să înţelegem că este unul şi acelaşi Dumnezeu, împotriva Căruia au păcătuit acei oameni şi împotriva Căruia păcătuiesc aceştia, care luptă împotriva acelora, care mărturisesc credinţa în El.

Dar aceasta spun şi prezbiterii, ceea ce Pavel a spus în mod dezvăluit în *Epistola către Corinteni*, când a zis: „Căci nu vreau, fraţilor, ca să fiţi neştiutori, şi să nu ştiţi că toţi părinţii noştri au fost sub nor şi au fost botezaţi de către Moise în mare, şi că au mâncat cu toţii aceeaşi mâncare

---

[616] Lat. 2, p. 241-242.
[617] De la ierarhia bisericească.

duhovnicească şi că au băut cu toţii aceeaşi băutură duhovnicească.

Pentru că ei au băut din piatra duhovnicească ce îi urma. Şi piatra aceasta era *Hristos*. Dar mulţi dintre ei nu au plăcut lui Dumnezeu şi de aceea au căzut în pustiu. Aceste lucruri s-au făcut însă pilde pentru noi, ca să nu avem dorirea de a pofti la lucruri rele, cum au pofit aceia.

Şi nici să nu fiţi închinători la idoli, după cum au fost unii dintre ei, precum s-a scris: <Poporul a stat jos, a mâncat şi a băut, apoi s-a ridicat să joace/ să danseze>. Nici să ne desfrânăm ca unii dintre ei, căci au căzut într-o zi douăzeci şi trei de mii. Nici să-L ispitim pe Hristos, precum L-au ispiti unii dintre ei şi au fost omorâţi de către şerpi.

Nici să cârtim / să murmurăm cum au cârtit / au murmurat [împotriva lui Dumnezeu] unii dintre ei şi au pierit din cauza pierzătorului. Şi toate aceste lucruri s-au petrecut ca o prefigurare [pentru noi], şi au fost scrise spre povăţuirea noastră, la care au ajuns sfârşiturile veacurilor. De aceea, cel care crede că stă neclintit, să ia aminte să nu cadă" (I Cor. 10, 1-12).

4. De aceea e mai presus de orice îndoială faptul, că Apostolii au arătat că există unul şi acelaşi Dumnezeu, Care va intra la judecată cu toţi pe care El i-a făcut de la început şi până acum şi, mai ales, au arătat că lucrurile, care s-au petrecut, au fost scrise mai înainte. Iar aceşti oameni neînvăţaţi şi încrezuţi [de acum] neagă acest lucru, mai presus de orice ruşine.

Adică pe acelea, care s-au petrecut în vechime. Şi mulţi dintre ei sunt neascultători şi spun că a existat un singur Dumnezeu pentru aceşti oameni şi că El este Făcătorul lumii, dar că Acesta era într-o stare degenerescentă.

Şi că a existat un alt Tată, adică Cel mărturisit de către Hristos şi că această Fiinţă este Cel care a fost conceput de mintea fiecăruia dintre ei[618].

Aceştia nu înţeleg, că în cele din urmă, Dumnezeu nu a binevoit în mulţi dintre cei păcătoşi, după cum e scris: „mulţi sunt chemaţi, dar puţini sunt aleşi"(Mt. 20, 16).

Căci nedrepţii, închinătorii la idoli, desfrânaţii vor pieri. Fiindcă aşa a spus Domnul nostru, că aceşti oameni vor fi trimişi în focul cel veşnic.

---

[618] Dintre eoni.

Iar Apostolul spune: „Oare nu ştiţi că nedrepţii nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu? Nu vă minţiţi pe voi înşivă: nici desfrânaţii, nici închinătorii la idoli, nici adulterinii, nici efeminaţii, nici cei care strică pe bărbaţi, nici hoţii, nici lacomii, nici beţivii, nici defăimătorii, nici răpitorii, nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu" (I Cor. 6, 9-10).

Dar nu numai cei care sunt în rândul celor de aici, ci şi noi vom fi aruncaţi afară din Împărăţia lui Dumnezeu, dacă facem astfel de lucruri. Căci de aceea a spus el: „Şi astfel de lucruri am făcut şi noi. Dar v-aţi spălat şi v-aţi sfinţit întru numele Domnului Iisus Hristos şi prin Duhul Dumnezeului nostru" (I Cor. 6, 11).

Şi, de aceea, cei care trăiesc o viaţă păcătoasă şi duc şi pe alţii pe drum greşit, aceia sunt condamnaţi şi scoşi afară, adică sunt smintiţi de ochiul şi de piciorul şi de mâna lor, şi de aceea vor pieri cu totul.

Iar noi suntem sfătuiţi aşa: „Dacă vreun om îşi zice sieşi <frate> dar e un om desfrânat sau lacom sau închinător la idoli sau defăimător sau beţiv sau răpitor, cu acela nici să nu mâncaţi" (I Cor. 5, 11).

Şi iarăşi spune Apostolul: „Să nu vă amăgească niciun om cu cuvinte deşarte, pentru că din astfel de lucruri vine mânia lui Dumnezeu peste fiii neascultării. Deci să nu vă faceţi părtaşi cu ei" (Efes. 5, 6-7).

Şi astfel condamnarea păcătoşilor se lăţeşte şi la alţii care păcătuiesc şi se bucură de pritenia cu ei. În acest caz se petrece acestea, adică „puţină drojdie dospeşte întreaga frământătură" (Mt. 13, 33).

Fiindcă mânia lui Dumnezeu pogoară peste cei nedrepţi, după cum spune Apostolul şi aici: „Pentru că mânia lui Dumnezeu se descoperă din cer peste toată răutatea şi nedreptatea acelor oameni, care arată *nedreptatea* drept *adevăr*" (Rom. 1, 18).

Şi, după cum a venit cândva răzbunarea de la Dumnezeu peste egiptenii, care îl robiseră pe Israel cu robie nedreaptă, tot la fel şi acum, Domnul spune acest adevăr: „Şi nu va răzbuna Domnul pe cei aleşi ai Săi, care strigă ziua şi noaptea către El? Eu vă spun, că El îi va răzbuna degrab" (Lc. 18, 7-8).

Şi, la fel, spune şi Apostolul, în *Epistola către Tesaloniceni*: „Căci vedeţi că este lucru drept ca Dumnezeu să răsplătească cu necaz celor ce vă necăjesc pe voi. Iar pe

voi, cei care sunteţi în necaz, să vă odihnească împreună cu noi, la arătarea Domnului nostru Iisus Hristos din ceruri, cu Îngerii puterii Sale, în văpaie de foc, dând răzbunare peste cei care nu cunosc pe Dumnezeu şi peste cei care nu se supun Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos.

Căci vor lua pedeapsa muncii veşnice de la faţa Domnului şi de la slava puterii Sale. Când va veni să se preamărească întru Sfinţii Săi şi să fie privit cu uimire de către toţi cei care au crezut” (II Tes. 1, 6-10).

Capitolul al 28-lea

Cei care au exagerat mila lui Hristos dar au tăcut în ceea ce priveşte judecata Sa, s-au arătat nişte oameni fără de minte. Ei au văzut numai mulţimea harului Său, arătat în Noul Testament, dar au trecut cu vederea marea măsură a desăvârşirii pe care El a cerut-o de la noi. Aceştia au dorit să arăte că există un alt Dumnezeu mai presus de Dumnezeul care a creat lumea

1. De aceea, în ambele Testamente există aceeaşi dreptate a lui Dumnezeu. Şi Dumnezeu, pe de o parte, Îşi arată răzbunarea Sa, doar în anumite cazuri, vremelnic şi cu multă îngăduinţă iar, pe de altă parte, o arată deplin, cu mai multă putere şi netrecător. Fiindcă focul este veşnic şi mânia lui Dumnezeu va fi descoperită din cer, de la faţa Domnului. Căci aşa a zis David: „Iar faţa Domnului este împotriva celor ce fac răul, ca să piară pomenirea lor de pe pământ" (Ps. 33, 15).

Şi aceasta[619] atrage după ea pedeapsa asupra celor care au făcut răul. Dar sunt beţi şi fără de minte cei care aduc următorul argument, spunând că acestea[620]s-au petrecut celor din vechime, nu pentru că nu s-au supus lui Dumnezeu, ci pentru că au dorit să slujească unui alt Tată, Care e mai presus de aceste pedepse, fiindcă marile lucruri ale Domnului s-au făcut prin venirea Sa, când a venit să mântuiască pe cei ce cred în El, având milă faţă de ei.

Dar aceştia tac din gură când e vorba de Judecata Sa. Şi toate lucrurile acelea care vor veni, pe care le-am auzit din cuvintele Domnului, nu vrem să se întâmple cu ei. Căci aceia[621] ar fi fost mai bine să nu se fi născut. Fiindcă va fi mai uşoară pedeapsa dată Sodomei şi Gomorei, decât acelor cetăţi care nu au primit cuvintele Domnului (Mt. 11, 24).

2. Pentru aceasta, în Noul Testament, această credinţă a oamenilor plăcuţi lui Dumnezeu a crescut, primind pe cele despre Fiul lui Dumnezeu, [care deja fuseseră descoperite],

---

[619] Starea lui Dumnezeu împotriva noastră.
[620] Pedepsele oamenilor din partea lui Dumnezeu.
[621] Care le vor pătimi.

şi, de asemenea, faptul că omul poate fi părtaş la Dumnezeire (*homo fieret particeps Dei*)[622].

De aceea, în toate căile vieţii noastre dorim să fim foarte atenţi, nu numai pentru a nu face fapte rele, ci şi pentru a nu avea gânduri rele şi cuvinte rele, şi să nu umblăm în deşert, şi nici să vorbim cuvinte de ruşine.

Pentru că prin acestea primim pedeapsa celor care nu cred în Cuvântul lui Dumnezeu şi dispreţuiesc venirea Sa şi se întorc la cele dinapoi, la cele neînţelepte. Şi nu vom fi daţi spre aceasta numai vremelnic, ci pentru veşnicie[623].

Pentru că va spune Domnul unora: „Depărtaţi-vă de la Mine, blestemaţilor, în focul cel veşnic" (Mt. 25, 41), adică celor care vor fi chinuiţi pentru vecie şi altora le va spune: „Veniţi binecuvântaţii Tatălui Meu, de moşteniţi Împărăţia pregătită pentru voi din veşnicie" (Mt. 25, 34), adică celor care vor primi Împărăţia pentru vecie şi care vor spori mereu în aceasta.

Fiindcă există unul şi acelaşi Dumnezeu, şi Cuvântul Său, Care a fost dintotdeauna împreună cu neamul omenesc şi Care, prin multe iconomii şi prin lucrarea multor lucruri, a mântuit, dintru început[624], pe cei care sunt mântuiţi (pentru că aceştia sunt cei care iubesc pe Dumnezeu şi urmează Cuvântului lui Dumnezeu pentru lucrurile puse înainte) şi Care judecă pe cei care sunt judecaţi, adică pe cei care uită de Dumnezeu şi hulesc şi calcă cuvintele Sale.

---

[622] Lat. 2, p. 245.

[623] Insistenţa Sfântului Irineu pe realitatea Iadului ar trebui să fie auzită şi de mulţi dintre cercetătorii postmoderni ai Sfinţilor Părinţi, care consideră Iadul *o ficţiune* sau *un împrumut nelegitim* din literatura păgână.
Avântul demonic al criticii teologice recente sau mai îndepărtate arată cât de departe au ajuns cu contestarea dogmelor ortodoxe şi a Sfinţilor lui Dumnezeu, şi cât de departe sunt ei de credinţa simplă dar bogată a credinciosului, care nu se îndoieşte nicidecum de vreun cuvânt al lui Dumnezeu.
Mărturisesc durerea profundă pe care o am în faţa contestatarilor de tot felul, care nu îşi pot impropria întreaga noastră credinţă şi viaţă duhovnicească pentru că nu vor, nu pentru că nu pot, dar o contestă cu înverşunare. Se practică o modă teribil de satanică, aceea de a-i edita pe Sfinţii Părinţi nu pentru a-i elogia, ci tocmai pentru a-i minimaliza, pentru a-i deprecia, pentru a-i desfiinţa pur şi simplu.
Măreţia lor îi enervează. Mă uit la studiile ştiinţifice pe seama Sfinţilor lui Dumnezeu şi observ imediat, când cineva are iubire faţă de cel despre care scrie şi când are o ură şi un dispreţ disimulat. Sunt mai multe criticile şi contestările decât evidenţierea adevărului şi a sfinţeniei lor.
Să mă ferească Dumnezeu şi să ne ferească, pe cei care-i iubim pe Sfinţi şi vrem să ne sfinţim viaţa în mod smerit, de o asemenea aborbare demonică şi nu „teologică" a vieţii şi a dumnezeieștii lor teologii. Am scris acestea pentru a preciza faptul, că traducerile noastre nu se încadrează în zona celor care îi dispreţuiesc pe Sfinţi, ci a acelora, care învaţă smerit de la Sfinţi şi care vor să arate măreţia lor vrednică de urmat în toate veacurile.

[624] De la începutul lumii.

3. Iar ereticii, despre care am vorbit mai înainte, de care noi ne îndepărtăm / ne dezicem, aceştia sunt cei judecaţi de Domnul, deşi ei se cred „credincioşi”.

Căci acestor lucruri despre care ei vorbesc, referitor la Dumnezeu, cum că El pedepseşte cu milă şi vremelnic pe cei necredincioşi şi îi bate pe egipteni, dar îi mântuieşte pe cei ascultători, eu spun şi acestea, că Domnul niciodată nu se mai întoarce [la ce a judecat] şi judecă pentru veşnicie pe cei care sunt vrednici de judecată şi eliberează pentru veşnicie pe cei care sunt vrednici de libertate.

Şi El Se va arăta, potrivit vorbirii acelor oameni, ca Cel care este „cauza”[625] celui mai ticălos păcat al lor, asemenea acelora, care şi-au pus mâinile pe El şi L-au ţintuit [pe Cruce].

Căci dacă El nu ar fi venit urma faptul, că nici aceia nu puteau să-L omoare pe Domnul lor. Şi dacă El nu ar fi trimis la ei pe Proroci, cu siguranţă, că ei nu ar fi putut să-i ucidă şi, la fel, nici pe Apostoli.

Dar cei care ne spun nouă acestea şi zic: < dacă egiptenii nu ar fi fost loviţi cu plăgi şi atunci când veneau cu mândrie după Israel, nu ar fi fost înecată mânia lor în mare, Dumnezeu nu ar fi putut mântui pe poporul Său >, acest răspuns trebuie să le dăm: Asta nu înseamnă, că dacă evreii nu deveneau ucigaşii Domnului (deşi s-a luat viaţa veşnică de la ei) şi dacă nu îi ucideau pe Apostoli şi nu prigoneau Biserica, căzând în abisul mâniei [lui Dumnezeu], noi nu puteam să ne mântuim.

Căci dacă aceia au fost mântuiţi de orbirea [mâniei] egiptenilor, tot la fel şi noi suntem mântuiţi de cea a evreilor.

Iar moartea Domnului este condamnarea acelora, care L-au ţintuit pe cruce şi care nu au crezut în venirea Lui, dar este mântuirea acelora, care cred întru El.

Fiindcă spune Apostolul în a doua *Epistolă către Corinteni*: „Pentru că noi suntem lui Dumnezeu bună

[625] Ideea eretică de aici e aceea că se încearcă a se pune pe seama lui Dumenzeu cauzele păcatelor omeneşti. Cu alte cuvinte, dacă Dumnezeu S-a întrupat, El „a încurajat” pe oameni ca să-L omoare şi ei nu ar fi făcut nimic rău, dacă aşa era prorocit să se Se întâmple cu Mesia.
Ereticii marcioniţi doreau, mai degrabă, să nu Se fi întrupat Fiul lui Dumnezeu, pentru ca oamenii să nu mai păcătuiască ucigându-L pe Domnul, decât să fie mântuită întreaga umanitate.
Dar ucigaşii Fiului omului au acţionat din voia lor nebună şi nu pentru că Dumnezeu ştia că asta o să se petreacă cu El. Preştiinţa divină nu a fost cauza deicidului şi nici întruparea Domnului nu a fost cauza urii şi a nebuniei lor. Extrapolarea vinei în altă parte şi nu în noi, cei care păcătuim, este caracteristica acelora, care nu se pocăiesc pentru păcatele lor.

mireasmă a lui Hristos, între cei care se mântuiesc şi între cei care pier: unora, fiind mireasmă a morţii spre moarte, pe când altora mireasmă a vieţii spre viaţă" (II Cor 2, 15-16)[626].

Şi care este această *mireasmă a morţii spre moarte*, fără numai faptul că cei care cred, şi nu şi ceilalaţi, se supun Cuvântului lui Dumnezeu?

Şi cine sunt cei care se dau pe ei înşişi spre moarte? Fără îndoială că acei oameni, care nu cred şi nu se supun pe ei înşişi lui Dumnezeu. Şi iarăşi, cine sunt cei care se mântuie şi primesc moştenirea?

Fără îndoială, că sunt aceia care cred în Dumnezeu şi care rămân întru iubirea Sa, ca acel Caleb, fiul lui Iefone, şi Iosua, fiul lui Navi şi ca pruncii nevinovaţi, care nu cunosc răul.

Dar cine sunt cei care s-au mântuit şi primesc viaţa veşnică? Nu sunt cei care-L iubesc pe Dumnezeu şi care cred în făgăduinţele Sale şi care „s-au făcut prunci cu nerăutatea" (I Cor 14, 20)?

---

[626] Pentru lumea neo-păgână în care trăim, creştinii ortodocşi sunt „amintirea unei lumi prăfuite, anacronice, tembele", pentru că lumea de astăzi *e în moarte*. Noi suntem o mireasmă a vieţii, o frumuseţe a lui Dumnezeu percepută ca o mireasmă greţoasă, insuportabilă. Binele unei vieţi sfinte e socotit „depăşit" şi „anchilozat" pentru omul de astăzi, pentru că el este în moarte şi nu-şi mai simte urâţenia înfiorătoare, cadaverică.

Nesimţirea omului păcătos e mare de tot, pentru că el se laudă, fără ruşine, cu cele mai blestemate păcate. Mireasma vieţii noastre însă nu poate fi ocolită, pentru că ea enervează.

Dacă avem ură pe trandafiri şi vrem să călcăm în picioare o întreagă seră de trandafiri asta nu înseamnă că trandafirii sunt de vină sau că e un păcat să fii frumos şi să emani multă frumuseţe, mireasma vieţii, cea duhovnicească.

Tocmai pentru că enervăm în mod redutabil dovedim că viaţa lui Dumnezeu, cea veşnică există întru noi şi nu în mizeria unei vieţi trăiată la întâmplare. Ne desparte mirosul sfinţeniei pe unii de alţii. Ne desparte mirosul pocăinţei, al lacrimilor, al milosteniilor de mirosul greu al tutunului, al desfrânării, al zgârceniei. Moartea se separă de viaţă şi moartea e lipsirea de harul lui Dumnezeu. *Mireasma vieţii*…Să nu uităm să fim *miresme* pentru întreaga lume!...

Capitolul al 29-lea

Respingerea argumentelor marcioniţilor, care încercau să arăte că Dumnezeu a fost autorul păcatului, fiindcă El l-a orbit pe faraon şi pe slujitorii lui

1. Şi spun aceştia: „Dumnezeu a împietrit inima lui faraon şi a slujitorilor lui” (Ieş. 11, 10). Însă aceştia care vor să ne pună în dificultate, nu citesc în Evanghelie şi răspunsul pe care Domnul l-a dat Ucenicilor, când ei L-au întrebat: „De ce le vorbeşti lor în pilde?”(Mt. 13, 10): „Fiindcă vouă vă este dat să cunoaşteţi tainele Împărăţiei Cerurilor.Pe când lor le vorbesc în pilde, ca văzând să nu vadă şi auzind să nu audă, şi înţelegând să nu înţeleagă.

Şi prin aceasta se împlinesc cele spuse în prorocia lui Isaia: <S-a făcut groasă inima acestui popor şi auzul lor s-a făcut greoi şi au orbit ochii lor> (Is.6, 11). Dar fericiţi sunt ochii voştri, care văd aceste lucruri şi urechile voastre, care aud aceste lucruri” (Mt. 13, 11-14, 15, 16).

Pentru că este unul şi acelaşi Dumnezeu, Care loveşte cu orbire pe cei care nu cred şi care luptă împotriva Lui cu răutate. Însă, ca şi în cazul soarelui, care este creaţia Lui, privind spre el, nu pot vedea cu ochii lor lumina lui, datorită slăbiciunii minţii lor.

Dar cei care cred întru El şi Îi urmează Lui, El le dă acestora o mare şi deplină luminare a minţii lor. De aceea, în acord cu acest cuvânt, şi Apostolul a spus, în a doua *Epistolă către Corinteni*: „în care lumea aceasta a orbit minţilor celor care nu cred, pentru ca lumina slavei Evangheliei lui Hristos să nu lumineze către ei” (II Cor 4, 4).

Şi iarăşi, în cea *către Romani*: „Şi pentru că ei nu au au încercat să aibă pe Dumnezeu în cunoştinţa lor, Dumnezeu i-a lăsat cu mintea lor ticăloasă, ca să facă cele care nu se cuvin [a se face]” (Rom 1, 28).

Şi, de asemenea, vorbind despre Antihrist, el a spus foarte clar în *A doua epistolă către Tesaloniceni*: „Şi din această cauză Dumnezeu le trimite lor o lucrare de amăgire / rătăcire, pentru ca ei să creadă în minciună, ca toţi să fie

judecaţi pentru că nu au crezut adevărului, ci au consimţit nedreptăţii” (II Tes 2, 11-12)[627].

2. De aceea, Dumnezeu cunoscând de acum numărul celor care nu vor crede în El, prin preştiinţa Sa, le dă unora să fie necredincioşi şi Îşi întoarce faţa Sa de la cei care Îl calcă în picioare[628], lăsându-i pe ei în întunerciul pe care ei înşişi l-au ales. Şi ce minune este, dacă El le dă unora ca să fie *necredincioşi*, ca Faraon, care nu a crezut, împreună cu toţi cei care erau cu el?[629]

Căci acestea i-a spus Cuvântul lui Moise din rug: „Şi eu sunt sigur că regele Egiptului nu vă va da drumul să plecaţi, fără numai [dacă Eu îl silesc] printr-o mână tare” (Ieş. 3, 19). Şi pentru această raţiune spune şi Domnul în parabolele Sale, că a venit *orbire* peste Israel, ca văzând aceştia să nu poată vedea. Pentru că El cunoştea necredinţa lor[630] şi, din această cauză, el a împietrit inima lui Faraon.

---

[627] În contextul de la II Tes. 2, 10-12, nu *Dumnezeu* este *cauza amăgirii*. Cei care nu primesc adevărul dumnezeiesc şi sunt fii ai pierzării, se dovedesc a fi mediul cel mai propice, în care Dumnezeu îngăduie să se lucreze amăgirea, înşelarea brutală. Amăgirile de tot felul se petrec cu oamenii care au consimţit în fiinţa lor nedreptăţii, hulei, auto-idolatriei. Tocmai de aceea eu nu mă mir de înşelările de tot felulul ale lumii postmoderne şi de falsele minuni apărute ba la romano-calotici, ba la penticostali, ba la hinduşi, pentru că aici se lucrează amăgirea demonilor, pentru că aceşti oameni au ales nedreptatea credinţei rătăcite.
Eu nu spun că ei *nu cred*, ci ei *cred rău*. Eu nu spun că cele pe care le văd şi le simt ei sunt *năluciri*, că sunt *iluzii optice*. Ci spun că sunt false minuni satanice, care au drept scop pe acela de a-i păstra pe oameni în acea credinţă rătăcită. Demonii încearcă tot felul de tertipuri ca să se păstreze rătăcirea.
Dacă aceşti oameni şi-ar smeri inima, dacă ar vrea să afle adevărul credinţei lor, dacă ar căuta cu adevărat pe Dumnezeu, Dumnezeu i-ar ajuta imediat să iasă din rătăcire. Rătăcirea, erezia nu este decât starea acelora, care nu vor să accepte sau să caute adevărul deplin, adevărul fără nicio micşorare sau greşeală.
Dacă ar vrea să iasă din greşeală, oamenii ar putea să o facă, pentru că Dumnezeu abia aşteaptă ca această minunată dorinţă să apară în ei. Şi cei care sunt luminaţi de Dumnezeu ca să se lepede de erezie, cunosc din mărturia conştiinţei lor, că au ieşit din întuneric la lumină.
Mulţi dintre cei care nu cred spun că mărturia noastră este *o îndoctrinare parşivă*, care nu dă nicio încredinţare oamenilor şi că noi le cerem *o supunere oarbă* acelora, care cred. Însă cei care cred în Dumnezeu sunt încredinţaţi de Însuşi Dumnezeu, că adevărul stă în Biserica Sa.
Pacea inimii lor, sporirea lor în fapte bune şi în smerenie, lepădarea lor de patimile de odinioară nu se pot face *la comanda* Bisericii, ci numai dacă ai o legătură cu Dumnezeu, care te face să te schimbi radical, cu totul. Aceasta e mărturia Bisericii: că oamenii sunt schimbaţi şi se schimbă zilnic de către Dumnezeu şi că această schimbare e o minune mai preus de orice aşteptare, pentru că face din oameni netrebnici lumini ale cerului.

[628] Care calcă în picioare cuvintele şi poruncile Sale.

[629] Părăsirea celor necredincioşi de către Dumnezeu nu e decât o dezlipire a lor de El. Dumnezeu îi lasă în întunericul, în patimile pe care ei şi le-au ales şi pe care ei le consideră „virtuţi” ale lor. Dumnezeu nu lasă pe cineva, dacă acela nu se desparte de El. Şi, chiar dacă în interiorul său nu simte legătura cu El, totuşi Dumnezeu e Cel care îl ţine în viaţă şi îl apără de multe belele pe omul păcătos.

[630] A egiptenilor.

Adică văzând pe degetul lui Dumnezeu (*digitus Dei*)[631], care scotea pe popor [din Egipt], aceştia nu au crezut acest lucru. Ci ei s-au aruncat în marea necredinţei (*a sea of unbelief*), „odihnindu-se” în ideea lor că *ieşirea israeliţilor [din Egipt] a fost un lucru vrăjitoresc*.

[Şi au rămas la ideea] că Marea Roşie nu s-a despărţit în două, prin puterea lui Dumnezeu, ca să poată să treacă poporul, ci acesta lucru a fost *un fenomen natural*.

[631] Lat. 2, p. 247.

Capitolul al 30-lea

Respingerea unui alt argument adus de către marcioniţi, cum că Dumnezeu, prin evrei, nu a făcut decât să-i fure / să-i jefuiască pe egipteni

1. Aceşti iarăşi găsesc un nod în papură şi un motiv de ceartă, fiindcă, spun ei, poporul, la porunca lui Dumnezeu, în ajunul plecării lor, a luat tot felul de vase şi veşminte de la egipteni şi numai astfel a plecat, adică după ce i-a jefuit pe aceia. Iar cortul ridicat în pustie, [spun ei], e dovada că aceia au fost nişte neştiutori ai voii celei drepte a lui Dumnezeu şi a iconomiilor Sale.

Însă un prezbiter spunea[632]: Dacă Dumnezeu nu a dat ieşirii un sens tipic, nici noi nu putem fi mântuiţi în ieşirea noastră cea adevărată, adică de către credinţa în care noi ne-am aşezat şi prin care noi am fost scoşi din numărul păgânilor. Şi, din acestea zise, urmează nu ceva mic, ci un lucru de mare însemnătate, cum că noi am fost dobândiţi de la mamona al nedreptăţii (*mammona iniquitatis*)[633].

Şi datorită acestui lucru noi nu am ieşit din casele în care locuim, nici nu am părăsit hainele cu care ne îmbrăcăm, nici vasele de care ne folosim sau altceva din cele ale traiului nostru zilnic, şi nici altceva din acele lucruri, pe care atunci când eram păgâni, noi le strângeam din avariţie sau le-am primit de la părinţii noştri păgâni, prin căsătorie sau de la prieteni, care le-au obţinut pe căi nedrepte.

Însă nu spun, ca acum, când suntem credincioşi, să strângem astfel de lucruri. Şi ce sunt aceste lucruri pe care le vindem, fără să dorim să ne îmbogăţim din cele pe care le cumpărăm? Sau ce fel de agoniseli dobândim şi de ce nu dorim să obţinem câştiguri mari din cele pe care le vindem?

Şi care este scopul acestui negoţ, dacă din el nu dorim decât să ne agonism cele ale traiului nostru zilnic? Fiindcă dintre cei care cred, unii sunt din palatele împărăteşti dar nu îşi iau cele necesare din cele ale Cezarului, pe când alţii nu s-au născut acolo.

---

[632] Nu ştim le cine se referă. Nici în Idem, p. 248 nu se dă niciun posibil nume al acestui prezbiter.
[633] Lat. 2, p. 248.

Însă niciunul dintre creştini nu trebuie pentru aceasta, ca să aibă această preocupare? Căci egiptenii erau datori poporului [lui Israel], nu numai cu bogăţiile lor, dar şi cu vieţile lor, datorită bunătăţii patriarhului Iosif din vechime. Însă în ce fel sunt păgânii datori nouă, de la care noi trebuie să primim *câştig* şi *dobândă*?

Prin aceea, că ceea ce ei au dobândit prin muncă, de acelea noi ne folosim fără să fi trudit pentru ele, fiindcă noi suntem în credinţă.

2. Şi pentru că mai sus ne-am referit la acele timpuri, când poporul [lui Israel] a slujit egiptenilor în cea mai ticăloasă robie, aceasta spune Scriptura:

„Şi fiind neliniştiţi [de fiii lui Israel], egiptenii îşi arătau puterea lor cu multă străşnicie peste fiii lui Israel. Şi le făceau viaţa şi mai amară prin munci grele, la mortar şi cărămizi, şi la tot feluri de lucruri în câmp şi prin alte felurite munci, prin care îi oprimau cu multă străşnicie" [Ieş. 1, 13-14].

Şi astfel, printr-o muncă imensă, ei au construit toate cetăţile lor împrejmuite, făcând să crească numărul acelora de-a lungul timpului[634] şi, prin aceasta, şi numărul felurit al sclavilor [pe care îi aveau]. Dar pentru toate acestea, [stăpânii] nu au fost nicidecum mulţumitori faţă de ei, ci se gândeau la completa lor nimicire.

În acest fel, prin actul nedrept [faţă de israeliteni] – ca să spunem multe lucruri în puţine cuvinte – aceştia trebuie să aibă mai multă avere, deşi nu se slujeau de ea, şi trebuia să plece cu lucruri de valoare. Însă, de fapt, primind numai o recompensă minoră pentru greaua lor slujire, nu au plecat ca un popor sărac?

Căci era drept ca un om liber, care a fost forţat să poarte de grijă de un altul [tot la fel de liber ca şi el] şi i-a servit mai mulţi ani, în aşa fel încât i-a crescut neamul acestuia, gândim că atunci [la plecare], trebuia să obţină un anume sprijin [de la acesta], adică să primească o mică parte din averea lui.

Însă când aceştia s-au despărţit, [fiii lui Israel] au primit numai o mică parte din roadele muncii lor grele şi au fost daţi afară dintr-o largă proprietate, pe care o primiseră [legal], fără să existe vreun motiv de acuzare a lor, în sensul că ei nu ar fi primit acest drept în mod legal.

---

[634] Credem că Sfântul Irineu se referă la creşterea numărului de membrii ai populaţiei egiptene.

El, [acuzatorul egiptean], apare mai degrabă ca un judecător nedrept în această situaţie, în faţa celui pe care l-a forţat să-i devină sclav.

Astfel, aceştia[635] sunt un asemenea neam de oameni, care îi răsplăteşte pe oameni cu ocări [şi nu după meritul lor] – deoarece aceia aveau mai puţine bogăţii[636] – şi care nu le răsplăteşte [după meritul lor], pe cei care nu au răsplătit pe părinţii acelora după datorie, pentru slujirea lor, ci, dimpotrivă, i-au pus pe ei la cea mai obositoare robie, obţindând cel mai mare profit de pe urma lor.

Şi astfel, ţinând cont de cele zise, aceştia[637] au fost necinstiţi, fiindcă, după cum am arătat, ei nu au primit o răsplată după munca lor, după cum înţeleg eu, ci un aur nemarcat şi argint, [din care erau făcute] puţinele vase pe care le-au luat.

Însă aceştia[638] spun, că ei[639] [de-a dreptul ridicolă afirmaţia lor şi fără să aibă ceva de-a face cu adevărul] trebuiau să fie oneşti [la plecarea lor din Egipt], când ei au grijă ca în chimirele lor să aibă munca altora, adică bani de aur, argint şi bronz, având pe ei chipul Cezarului[640].

3. De aceea, dacă vrem să facem o comparaţie între *noi* şi *ei*, eu aş întreba atunci: care parte ar fi trebuit să primească bunurile pământeşti în cazul pe care îl discutăm acum? Vor fi ale poporului [evreu], care le-a luat de la egipteni, care erau cu toţii datornicii lui? Sau noi, [în cazul nostru], care primim proprietăţile noastre de la romani şi de la alte neamuri, care nu au nicio datorie faţă de noi, [cum ne aflăm în această situaţie]?

Mai mult decât atât, tocmai prin intermediul lor[641] lumea se află în pace şi noi putem să călătorim şi să facem lungi voiaje fără să ne temem şi să neguţătorim cele pe care le dorim[642].

---

[635] Egiptenii.
[636] Cei care sunt ocărâţi pe nedrept, evreii.
[637] Fiii lui Israel.
[638] Marcioniţii.
[639] Evreii.
[640] Marcioniţii cereau onestitate de la evrei, pe când ei erau uzu-fructualii Imperiului roman, folosind bani romani. Sfântul Irineu sesizează penibilul situaţiei, când tu, acuzatorul, recte marcionit, dai lecţii la cei de dinaintea ta, evreilor, când tu nu arăţi niciun fel de onestitate în ceea ce priveşte avutul altora, ci te bucuri de munca altora.
[641] Al romanilor.
[642] Sfântul Irineu subliniază că *pax romana* este benefică şi pentru creştini şi pentru păgâni, deşi ea este instaurată de către ocupanţii lor. În comparaţie cu egiptenii, care subjugaseră un popor liber, căruia împăraţii anteriori le dăduse privilegii şi un ţinut întins, mănos, în Egipt, romanii, deşi sunt cuceritorii mai multor provincii se arată

De aceea zic, împotriva unor astfel de oameni[643], este cuvântul Domnului care spune: „Ipocritule, mai întâi dă grinda la o parte din faţa ochilor tăi şi apoi să vezi firul de praf din ochiul fratelui tău” [Mt. 7, 5].

Căci dacă, cel care poate să mintă astfel te judecă pe tine şi se crede [prin aceasta] înţelept în ochii lui, el, care a fost luat din rândul păgânilor şi nu are nimic din cele ale oamenilor buni, atunci este, pe şleau spus, gol [de cele bune] şi în picioarele goale şi locuieşte prin munţi, pentru că nu are casă, aidoma acelor animale care pasc iarba.

Pentru că el este [în această situaţie] – să-mi fie scuzat modul în care vorbesc – un neştiutor al regulilor modului nostru de viaţă. Însă, dacă el se împărtăşeşte de ceee ce, în opinia multora, înseamnă *proprietatea altora* şi, dacă în acest fel cade pretenţia sa [faţă de evrei], el se dovedeşte în această situaţie un om extrem de nedrept [*most unjust*] şi acuzaţia [îndreptată împotriva altora] se întoarce împotriva lui. Pentru că el se găseşte [în acest caz, în situaţia] unuia care se foloseşte de o proprietate, care nu îi aparţine şi doreşte bunuri, care nu sunt ale sale.

Căci de aceea a zis Domnul: „Nu judecaţi, ca să nu fiţi judecaţi! Pentru că, cu ce judecată veţi judeca, cu aceea veţi fi judecaţi” [Mt. 7, 1-2].

Şi acest adevăr e neîndoilnic. Căci noi nu vom fi puşi cu cei păcătoşi şi nici nu vom consimţi acelora, care lucrează nedreptatea. Iar dacă nu vom judeca nedrept vom primi iertarea lui Dumnezeu, întrucât El Însuşi ne-a dat încredinţarea, că toate lucrurile se vor întoarce *spre bine*, pentru cei care au mers în calea dreptăţii.

De aceea, fiindcă El cunoştea că noi vom face o bună întocmire a lucrurilor noastre, prin aceea că vom da din cele ale noastre şi altora, ne-a spus: „Cel care are două haine să dea una şi celui care nu are iar cel care are de mâncare să facă asemenea” [Lc. 3, 11].

Şi iarăşi a spus: „Pentru că am fost flămând şi Mi-aţi dat să mănânc; am fost însetat şi Mi-aţi dat să beau; am fost gol şi M-aţi îmbrăcat” [Mt. 15, 35, 36]. Şi iarăşi: „Când vrei să faci milostenie, să nu ştie stânga ta ce face dreapta ta” [Mt. 6, 3].

---

drept făcători de pace, garanţii păcii în zonă şi cei care garantează libera trecere şi comerţul legal de mărfuri.

[643] Se referea la ereticii marcioniţi.

Căci noi dovedim că suntem *drepţi* prin lucrurile bune pe care le facem, prin care ne mântuim, adică prin aceea că dăm proprietatea noastră pe mâini străine[644].

Şi când am spus *pe mâini străine*, nu am spus că lumea aceasta *nu este proprietatea lui Dumnezeu* ci, că noi avem aceste daruri în acest fel, primindu-le pe ele de la alţii, în acelaşi fel cu acei oameni, [cu evreii], care le-au primit de la egiptenii, care nu Îl cunoşteau pe Dumnezeu.

Însă prin astfel de lucruri, [prin faptele de milostenie] noi ridicăm în noi înşine cort al lui Dumnezeu (*tabernaculum Dei*)[645]. Pentru că Dumnezeu locuieşte în cei care lucrează dreptatea, după cum a spus Domnul: „Faceţi-vă prieteni prin mamona al nedreptăţii, căci atunci când va trece această lume, le veţi primi pe ele în corturile cele veşnice" [Lc. 16, 9].

Căci ceea ce noi am primit de la cei nedrepţii[646], când noi înşine eram păgâni, am primit cu dreptate, dar când am devenit credincioşi, cu atât mai mult le primim pe drept, prin ajutorul Domnului.

4. De aceea, toate aceste lucruri care au fost făcute mai înainte ca tipuri [ale lumii de acum], pentru cei care construiau cort lui Dumnezeu; toate acele persoane care au primit pe drept ceea ce au primit [de la egipteni][647], după cum am arătat [mai înainte] – pentru că vorbeau mai înainte despre noi, [creştinii] –, toate acestea s-au făcut pentru noi, cei din viitor, care Îl slujim pe Dumnezeu prin lucrurile altora.

Pentru că întregul exod / întreaga ieşire a poporului din Egipt, care s-a făcut sub povăţuire dumnezeiască, a fost un tip şi o preînchipuire a exodului / a ieşirii Bisericii, care se găsea printre neamuri[648].

Şi, din această cauză, El a dus poporul din acea lume [a egiptenilor păgâni] în propria Sa moştenire, pe care nu am primit-o prin slujitorul lui Dumnezeu, Moise, ci prin Iisus, Fiul lui Dumnezeu, prin Care se va da moştenirea.

Căci dacă vreunul [dintre noi] va arăta evlavie şi atenţie faţă de acele lucruri, care au fost scrise de către

644 Împroprietărim pe alţii, cu cele ale noastre, prin milostenie.
645 Lat. 2, p. 250.
646 Cu sensul de păgâni, oameni neîndreptaţi prin Hristos Dumnezeu.
647 Se referă la bunurile cu care evreii au ieşit din Egipt şi au trecut Marea Roşie.
648 Ai cărei membrii erau păgâni.

Proroci cu privire la timpurile din urmă[649] şi la cele pe care Ioan, Apostolul Domnului, le-a văzut în Apocalipsă[650], va descoperi, că toate neamurile au primit aceleaşi pedepse, pe care le-au primit şi egiptenii.

---

[649] Sfântul Irineu îndeamnă la cercetarea scrierilor profetice ale Scripturii şi la înţelegerea lor duhovnicească. Un sfat excelent şi pentru noi cei de azi, care putem descoperi în întreaga Scriptură a Vechiului Testament prefigurările lumii noastre, a Bisericii şi a legii harului.

[650] Sfântul Irineu socoteşte Apocalipsa drept *carte revelată*, după cum vedem aici iar autorul ei este desemnat drept *Sfântul Ioan Evanghelistul*. Cum dar nu era în canonul Scripturii *Apocalipsa*, în secolele I şi II, dacă Sfântul Irineu o citea, vorbeşte despre ea şi o dă drept exemplu de profeţie autentică pentru timpurile din urmă?

Capitolul al 31-lea

Nu trebuie să ne grăbim a-i acuza de omoruri pe oamenii din vechime şi ale căror acţiuni nu au fost condamnate de către Scriptură ci, mai degrabă, trebuie să vedem în ele tipuri ale lucrurilor viitoare. Un astfel de exemplu este incestul comis de Lot [Fac. 19, 30-38].

1. Când vorbim despre unele lucruri care privesc pe cei din vechime, Prezbiterul [mai înainte menţionat, adică Sfântul Ioan Evanghelistul] astfel ne-a învăţat pe noi şi ne-a zis[651]:

„În ceea ce priveşte faptele rele ale celor pe care, înseşi Scripturile îi blamează pe Patriarhi şi Proroci, noi se cuvine să nu tunăm şi să fulgerăm împotriva lor, ca să nu ne facem ca un alt Ham, care, bătându-şi joc de tatăl său a fost astfel blestemat.

Ci, mai degrabă, să dăm mulţumiri lui Dumnezeu pentru folosul ce ne vine de aici, întrucât păcatele lor au fost iertate prin venirea Domnului nostru[652].

Căci El[653] a zis, că ei au înalţat mulţumiri [pentru noi] şi s-au slăvit prin mântuirea noastră. Fiindcă în ceea ce priveşte acele fapte ale lor, pe care Scripturile nu le-au dezaprobat, dar care au fost pur şi simplu trecute în revistă / consemnate [în Scriptură], noi se cuvine să nu îi acuzăm de ele, pentru că nu avem mai multă ştiinţă decât Dumnezeu şi nici nu suntem superiori Stăpânului nostru.

Ci trebuie să vedem în ele nişte tipuri. Pentru că nici unul dintre acele lucruri, care au fost consemnate în Scripturi şi care nu au fost condamnate [de către Dumnezeu] nu sunt fără o înţelegere anume”.

Un astfel de exemplu este cel al lui Lot, care a ieşit cu fiicele sale din Sodoma iar ele au rămas grele prin tatăl lor. Căci soţia lui, care privise în urmă, fiind legată de acel pământ, s-a prefăcut într-un stâlp de sare în acea zi [Fac. 19, 26].

---

[651] Aici Sfântul Irineu arată, în mod indubitabil, că a fost ucenic al Sfântului Ioan Evanghelistul şi că acesta l-a povăţuit, în mod direct, în anumite lucruri de taină ale credinţei, ca şi în cazul înţelegerii unor lucruri referitoare la oamenii Vechiului Testament, despre care autorul vorbeşte aici.

[652] Se referă la păcatele Patriarhilor şi a Prorocilor.

[653] Mântuitorul Hristos.

[Referitor la incest], Lot nu le lăsase grele din cauza voinţei lui şi nici a poftei trupeşti, şi nici pentru vreo altă năzăreală de acest fel, ci fapta aceasta era un tip a lucrurilor viitoare.

Căci astfel spune Scriptura: „Şi în acea noapte a intrat fiica cea mai în vârstă şi s-a culcat cu tatăl ei. Iar Lot nu a cunoscut nici când ea s-a pus lângă el şi nici când s-a ridicat de lângă el” [Fac. 19, 33]. Acelaşi lucru se spune şi despre fiica mai tânără: „Şi el”, spune Scriptura, „nu a cunoscut când ea s-a culcat cu el şi nici când ea s-a sculat” [Fac. 19, 35].

Din această cauză, Lot nu a cunoscut ce a făcut, el nu a fost un rob al poftei lui, ci aceasta s-a petrecut din purtarea de grijă a lui Dumnezeu, prin care, cele două fiice (adică cele două Biserici), care au dat naştere la câte un fiu cu tatăl lor, au făcut asta fără ca să fie mânate de pofta trupului.

Fiindcă nu erau alţi bărbaţi cu care să împartă sământa lor, adică nu erau oameni cu care să facă copii, după cum e scris: „Şi a zis fiica cea mai în vârstă celei mai tinere: Nu există nici un om în pământul acesta, care să intre la noi, după cum e obiceiul întregului pământ.Vino dar, să îmbătăm pe tatăl nostru cu vin, să ne culcăm cu el şi să ne ridicăm urmaşi din tatăl nostru” [Fac. 19, 31-32].

2. Astfel, cu simplitate şi curăţie au vorbit fiicele lui Lot[654], gândindu-se la faptul că se va pierde seminţia lor. Nu doreau să se întâmple cu ele ce se întâmplase cu sodomiţii, pentru care mânia lui Dumnezeu s-a pogorât peste întregul pământ.

Pentru aceasta ele pot fi iertate, tocmai pentru că au presupus că numai cu el, cu tatăl lor, se putea păstra neamul omenesc.

Căci numai din această raţiune ele şi-au înşelat tatăl. Mai mult decât atât, prin cuvintele pe care ele le-au rostit, [fiicele lui Lot] au arătat, că nu poate nimeni să dea naştere în Biserica veche şi nici în cea nouă la vreun copil, ci numai Tatăl[655].

Căci Tatăl firii umane este Cuvântul lui Dumnezeu, despre care a vorbit Moise când a zis: „Nu este Acesta însăși Tatăl tău, Cel care te-a făcut, te-a zidit și te-a clădit pe tine?” [Deut. 32, 6].

---

[654] Deci nu a fost *un banal incest*, ci *un act salvator pentru umanitate*, alături de *un act tipologic*.
[655] Dumnezeu Tatăl este Cel care ne naşte de sus.

Fiindcă în acele vremuri, când El a revărsat [*pour out*] peste neamul omenesc sămânţa de viaţă făcătoare [*life-giving seed*], nu a fost aceasta Duhul iertării păcatelor, prin care noi suntem însufleţiţi[656]?

Şi nu a făcut aceasta şi când El a mâncat cu oamenii şi a băut vinul de aici, de pe pământ? Pentru că s-a zis: „Fiul omului a venit mâncând şi bând" (Mt. 11, 19)...

Şi când El a murit a simţit / a resimţit moartea ca pe o adormire, a luat-o ca pe o odihnă. Căci El Însuşi a spus în David[657]: „Am adormit şi m-am odihnit" (Ps. 3, 6, *cf*. LXX).

Şi pentru că avea să facă acestea, pe când El era cu noi şi trăia printe noi, El spusese şi acestea: „Şi somnul meu a devenit dulce întru mine (Ier. 31, 26)".

Şi toate acestea au fost indicate [de căptre Domnul] prin Lot. Pentru că sămânţa Tatălui (*semen Patris*)[658] tuturor, adică Duhul lui Dumnezeu, întru Care au fost făcute toate lucrurile, prin venirea Cuvântului şi unirea Lui cu trupul, adică cu lucrul mânilor Sale, prin care s-au întrepătruns şi unit cele două sinagogi (*commixtionem et unitatem due synagogae*)[659], adică cele două Biserici, a făcut să se nască fiii vieţii din propriul lor Tată, adică fiii Dumnezeului Celui Viu[660].

3. Şi, pe când toate acestea se petreceau astfel, soţia lui Lot rămăsese în Sodoma. Dar nu în trupul acesta trecător, ci ca un stâlp de sare, care a rămas peste veacuri.

Dar prin acest proces firesc la care asistam aici, acela de *înmulţire a neamului omenesc*, se indică *Biserica*, care este *sarea pământului*, care a lăsat în urmă legăturile pământeşti, care ne aduc numai suferinţe.

---

[656] Întăriţi spre o viaţă duhovnicească, întru Duhul Sfânt.
[657] Prin Prorocul David.
[658] Lat. 2, p. 253.
[659] Ibidem.
[660] Un pasaj extraordinar, cu o teologie extraordinară, tipologică şi alegorică în același timp, cu o teologie mistică. Duhul e Cel întru Care Fiul a făcut toate sau Tatăl prin Fiul a făcut toate întru Duhul Sfânt.
Întruparea Cuvântului înseamnă luarea trupului, a lucrului mâinilor Sale pentru a unii Biserica veche cu cea Nouă şi pentru a face din oameni fii ai Dumnezeului vieţii.
Şi toată această teologie extraordinară, Sfântul Irineu a descoperit-o în relatarea despre Sfântul Lot, care i-a fost descoperită de către Dumnezeu aici, unde cititorul *atoateştiutor* nu prea vede nimic deosebit sau chiar se *sminteşte* cu amar.
De aici trebuie să vedem teologia harismată, revelată a Sfinţilor, pe care nu au învăţat-o de la oameni ci de la Dumnezeu Însuşi. Noi credem că dacă avem biblioteci arhipline de cărţi despre Scriptură avem *monopolul* asupra înţelegerii Scripturii. Însă nu e nimic mai fals decât această înţelegere. Scriptura e înţeleasă întru curăţia inimii, prin luminarea Sfântului Duh, Care a revelat Scriptura Sfinţilor.

Căci aceia care, pe de-antregul, se depărtează cu totul de acestea[661] şi doresc să fie în faţa lor[662], mai degrabă, *stâlpi de sare* – căci [stâplul de sare] e un tip al tăriei credinţei, care ne face puternici şi ne face să mergem mai departe – sunt *fiii Tatălui* lor.

[661] De împătimirea faţă de lume. Asta vrea să spună Sfântul Irineu, când vorbeşte despre *legăturile pământeşti*.
[662] A împătimirilor de lume.

Capitolul al 32-lea

Că un singur Dumnezeu a fost autorul ambelor Testamente, aceasta se confirmă prin autoritatea unui prezbiter, care a fost învăţat de către Apostoli.

1. După cum spunea un prezbiter[663], un ucenic al Apostolilor, raţiunea celor două Testamente e aceea că ambele au venit, cu adevărat, de la unul şi acelaşi Dumnezeu.

Căci el spunea că nu există alt Dumnezeu în afara Aceluia, Care ne-a făcut şi ne-a modelat pe noi şi că discursul acelor oameni, care spun că lumea noastră a fost făcută prin Îngeri sau prin vreo altă Putere anume sau printr-un alt Dumnezeu nu au niciun fundament.

Căci dacă omul de odinioară s-a depărtat de Creatorul tuturor lucrurilor şi dacă el a crezut că această creaţie, din care noi facem parte, este făcută de *altceva* sau de către *altcineva* decât de Dumnezeu, acesta a căzut, fără doar şi poate, într-o mare neştiinţă şi în mari contradicţii în sine însuşi.

Şi, din această cauză, nu va fi în stare să ne dea o explicaţie *aproximativă* sau *reală* despre lume. Căci, din această cauză, cei care introduc alte învăţături [în lume], prin care îşi ascund de noi crezurile pe care le au cu privire la Dumnezeu, fiindcă sunt conştienţi că ele sunt de neconceput şi că sunt absurde învăţăturile lor şi, fiindu-le teamă de aceasta[664], încearcă totuşi să-i cucerească pe oameni, deşi au mari dificultăţi în a scăpa cu basma curată din confruntări.

2. Căci, dacă cineva crede că există numai un singur Dumnezeu, Care a făcut toate lucrurile prin Cuvântul, după cum a spus Moise: „Şi Dumnezeu a zis: Să fie lumină!; şi a fost lumina” [Fac. 1, 3]; şi, în Evanghelia pe care o citim, găsim: „Toate lucrurile prin El s-au făcut şi fără El nimic nu s-a făcut” [In. 1, 3]; iar Pavel spune şi el: „Există un singur Domn, o credinţă, un Botez, un Dumnezeu şi Tatăl, Care este mai presus de toate şi prin toate şi în toate ale noastre”[Efes. 4, 5-6] – atunci acel om va „fi ţinut de Capul [Bisericii], prin Care întregul trup este adunat şi ţinut

---

[663] *Cf.* Lat. 2, p. 254, n. 5, persoana de aici ar putea fi Sfântul Policarp al Smirnei.
[664] De faptul de a nu fi luaţi în râs.

împreună şi, prin Care, fiecare este legat după măsura slujirii cu fiecare în parte, făcând să crească trupul şi să se zidească prin iubire" (Efes. 4, 16 și Colos. 2, 19).

Şi astfel fiecare cuvânt va avea tărie pentru el, dacă se va îngriji să citească Scripturile împreună cu cei care sunt prezbiteri ai Bisericii, întru care este învăţătura apostolică (*Apostolica doctrina*)[665], după cum am arătat mai înainte[666].

3. Faptul că toţi Apostolii au învăţat că există *doar două Testamente* pentru două popoare, însă că există *un singur Dumnezeu*, Care le-a lăsat pe amândouă spre folosul acelor oameni, care vor crede în Dumnezeu, eu am dovedit asta în a treia carte din *Învăţătura Apostolilor*[667].

Deopotrivă am arătat că primul Testament nu a fost dat fără *o raţiune anume* sau fără *vreun scop* sau în *mod întâmplător*. El a avut rolul de a domoli [*subdued*] pe cei care s-au dat pe ei înşişi în slujba lui Dumnezeu, spre folosul lor (pentru că Dumnezeu nu are nevoie de slujirea oamenilor) şi pentru a dezvălui tipologia lucrurilor cereşti, căci omul nu era capabil încă să vadă lucrurile lui Dumnezeu printr-o vedere directă [*immediate vision*].

Ci acestea prevesteau icoanele lucrurilor care acum sunt în Biserică, pentru ca propria noastră credinţă să fie întărită şi mai mult, cât şi prorocirea lucrurilor care vor veni, cu scopul de a-l învăţa pe om, că Dumnezeu cunoaşte mai înainte toate lucrurile[668].

---

[665] Lat. 2, p. 255.

[666] Se observă cum Sfântul Irineu chemă pe cel care vrea să cunoască Scriptura să o citească împreună cu ierarhii şi slujitorii Bisericii, pentru ca să înţeleagă adevarata interpretare, cea apostolică, a Scripturii.

Biserica e apostolică pentru că are viziunea Sfinţilor Apostoli despre Dumnezeu Cuvântul şi despre Împărăţie şi mântuire, despre Sfânta Treime şi viaţa veşnică, prin Sfintele Evanghelii şi pentru că slujitorii Bisericii păstrează, împreună cu poporul lui Dumnezeu, credinţa nealterată.

Adevărata înţelegere a Scripturii, cea întru Duhul, ne face să simţim în noi puterea, autenticitatea şi sfinţenia fiecărui cuvânt dumnezeiesc. Ierahul nostru pune în grija ierarhiei proprovăduirea credinţei dar ea, propovăduirea credinţei se face în faţa poporului, pentru popor, pentru îndumnezeirea poporului şi a sfinţiţilor slujitori.

[667] În limba română o avem în ediția: Sfântul Irineu din Lugdunum, *Demonstrația propovăduirii apostolice*, trad. de Prof. Dr. Remus Rus, Ed. IBMBOR, București, 2001.

[668] Scopul Vechiului Testament şi autentificarea faptului că ambele Testamente sunt creaţii ale lui Dumnezeu, ale aceluiaşi Dumnezeu sunt exprimate aici în mod magistral.

Legea Vechiului Testament a avut rolul de a domoli [puteam traduce şi cu „a robi" verbul *to subdue*] pe cei credincioşi, de a-i învăţa cu smerenia, cu ascultarea de Dumnezeu şi cu simplitatea vieţii bisericeşti.

Rolul *pedagogic* al Vechiului Testament este secundat, în descrierea ireniană, de cel *tipologic*. Trebuia să i se vorbească tipologic şi să i se prezinte tipologic lumea

Capitolul al 33-lea

Cei care mărturisesc că există un singur Dumnezeu şi că El este autorul ambelor Testamente şi se îngrijesc să citească Scripturile împreună cu prezbiterii Bisericii sunt adevăraţii ucenici [ai Domnului] şi ei vor putea să înţeleagă şi să interpreteze cu adevărat toate cele pe care Prorocii le-au grăit despre Hristos şi despre libertatea Noului Testament

1. Iar un ucenic duhovnicesc (*discipulus spiritalis*)[669] ca acesta, care a primit, cu adevărat, pe Duhul lui Dumnezeu, Care a fost dintru început în toate iconomiile lui Dumnezeu, fiind de faţă şi lucrând, şi vestind lucrurile viitoare, descoperind lucrurile prezente şi descriind lucrurile trecute[670], un astfel de om, într-adevăr, îi „va judeca pe toţi, dar pe el nu îl va judeca nimeni" [I Cor. 2, 15].

Căci el va judeca neamurile, „care au slujit mai mult creaturii decât Creatorului" [Rom. 1, 25] şi care L-au respins, chinuindu-se cu mintea lor spre tot felul de gânduri vanitoase.

Şi unul ca acesta va judeca, deopotrivă, şi pe evreii, care nu au acceptat cuvântul libertăţii (*verbum libertatis*)[671] şi care nu au dorit să fie liberi [de robia Legii], deşi L-au avut pe Izbăvitorul printre ei.

Bisericii şi a veşniciei, pentru ca credinciosul Vechiului Testament să meargă spre vederea directă a slavei Sale.

Folosul lor e dublu, dar şi al nostru, în raportarea noastră la Vechiul Testament. Noi învăţăm că Vechiul Testament s-a împlinit în noi, în Biserică, în mod parţial, dar el se va împlini deplin în viitor.

Tălmăcind Vechiul Testament noi vedem în el amănuntele atotştiinţei lui Dumnezeu şi prin aceasta credinţa noastră devine mai fermă, mai adâncă, pentru că sesizăm că planul lui Dumnezeu s-a împlinit, se împlineşte şi e în curs de împlinire cu noi, cu Biserica Sa şi cu întregul univers.

[669] Lat. 2, p. 256.

[670] Vorbind despre *ucenicul duhovnicesc* ca despre *purtătorul Sfântului Duh*, Sfântul Irineu descrie amănunte pnevmatologice importante şi anume, că Sfântul Duh a fost prezent (se înţelege, împreună cu Fiul), în toate iconomiile lui Dumnezeu Tatăl, în toate lucrările Sale cu lumea.

Rolul Sfântului Duh e acela de a fi de faţă, împreună cu Tatăl şi cu Fiul şi de a lucra, de a vesti cele despre viitor şi prezent, despre ceea ce se întâmplă şi se va întâmpla cu omul şi cu lumea, cât şi de *a lumina* trecutul, de a spune ce a făcut Dumnezeu în lume dintru început.

Sfântul Duh îl luminează pe om, pe omul care Îl poartă şi care este purtat, mai degrabă, de către El. Fiul duhovnicesc al lui Dumnezeu, omul duhovnicesc nu e fiul *oricărui duh*, ci *al Duhului lui Dumnezeu*, al Duhului veşnic şi acesta este lucrul definitoriu, marca, semnul care îl distinge pe el de ceilalţi.

[671] Lat. 2, p. 256.

Dar va judeca, deopotrivă, şi pe cei care pretextează că nu au avut timp să-I slujească [lui Dumnezeu] şi să împlinească cele ale legii (deşi Dumnezeu nu are nevoie de nimic) şi care nu recunosc venirea lui Hristos, întru care El a desăvârşit mântuirea omului şi pe cei care nu doresc să înţeleagă, că toţi Prorocii au vestit venirea Lui.

Căci, prin aceasta[672], cu adevărat, El S-a făcut om al durerilor şi a cunoscut ce înseamnă a purta slăbiciunile [firii omeneşti], a şezut pe mânzul asinei, a fost piatra pe care au respins-o ziditorii, ca o oaie spre junghiere S-a adus şi a întins mâna Sa ca să-l distrugă pe Amalec.

Iar dacă El a strâns pe toţi copiii în casa Tatălui Său, pe cei care erau împrăştiaţi peste tot de la o margine la alta a pământului şi ne-a dat să ne reamintim moartea Sa cu puţin înainte de adormirea Sa[673] şi a coborât la ei ca să îi mântuie, de ce atunci la a doua Sa venire El va veni pe nori aducând cu Sine ziua, care arde ca un cuptor? [Ps. 20, 9].

De ce va bătea atunci pământul cu cuvântul gurii Sale? De ce va zdrobi pe necredincioşi cu suflarea buzelor Sale [Is. 11, 4] şi vor fi ca un lucru de nimic în mâinile Sale şi ca nişte cârpe de lepădat şi îi va strânge ca pe grâu în hambarul Său dar pleava o va arde cu foc nestins [Mt. 3, 12]?

2. Însă cel care va cerceta învăţătura lui Marcion va vedea că el vorbeşte despre doi dumnezei şi că pe aceştia doi ii separă o distanţă imensă.

Căci cum poate fi acela *bun*[674], care îndepărtează de el pe oamenii, care nu îi aparţin lui prin creaţie şi îi cheamă pe aceştia în împărăţia sa?

Şi în ce consată *dumnezeirea* sa, dacă nu poate să ne mântuie de toate păcatele? Sau de ce să fie cinstit ca *bun*, dacă este foarte nedrept cu cel care i-a creat pe oameni şi îl fură pe acesta, [pe creatorul oamenilor] de propria sa moştenire?[675]

De aceea, cum poate Domnul să fie *drept*, dacă El aparţine unui alt tată şi cum ne dă cunoaşterea pâinii trupului

[672] Prin întruparea Sa ca om.

[673] Se referă la Sfânta Liturghie, care este rememorarea şi retrăirea morţii şi învierii Domnului, a întregii iconomii a mântuirii.

[674] Se referă la unul dintre dumnezeii lui Marcion.

[675] Sfântul Irineu discută încă în interiorul sistemului marcionit şi observă că al doilea dumnezeu din sistemul marcionit nu face altceva decât să fure creaţia, moştenirea, posesiunea primului dumnezeu, dumnezeului creator şi să o ducă în paradisul său.

Său şi cum mai afirmăm că El Se amestecă cu paharul sângelui Său, când El este o parte din creaţia din care şi noi facem parte?

Şi de ce S-a făcut El cunoscut pe Sine ca *Fiul omului*, dacă nu a trecut, la rândul Său, prin naşterea, care aparţine firii umane? Şi cum, de asemenea, poate El să ierte păcatele, când noi suntem răspunzători [pentru ele] numai în faţa Făcătorului şi Dumnezeului nostru?

Şi iarăşi, cum poate El să nu aibă trup şi să fie în acelaşi timp om la înfăţişare şi cum a fost răstignit şi cum a curs sânge şi apă din coasta Sa? Ba, mai mult, cum au depus aceia trupul Său mort în mormânt şi cu ce a înviat acesta dintre morţi?

3. [Acest om duhovnicesc] va judeca pe toţi care urmează lui Valentin, fiindcă ei mărturisesc ceea ce a spus Dumnezeu Tatăl şi că toate lucrurile îşi au existenţa din El[676] dar, în acelaşi timp, spun că Cel care a creat toate lucrurile este rodul unei apostazii sau a unui defect.

[El va judeca pe aceia], după cum a spus, cu gura Sa Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, dar aceştia stabilesc în sistemul lor doctrinar existenţa unor entităţi ca Unul Născut, Cuvântul, Hristos şi Mântuitorul, alţii decât Fiul.

Căci, în acord cu ceea ce spun ei, toate aceste fiinţe enumerate de noi ar fi în Scriptură şi fiecare e înţeleasă ca o existenţă separată una de alta şi fiecare are propria sa origine, una specială, survenită după o conjuncţie specială [între alte fiinţe].

Şi, după cum mărturisesc ei înşişi, într-adevăr, s-au făcut concesii pentru stabilirea unităţii lui Dumnezeu.

Însă, în realitate, în opinia şi înţelegerea lor (după ce am făcut investigaţii profunde asupra modului lor de viaţă) aceştia au căzut de la învăţătura unităţii lui Dumnezeu şi vorbesc despre o mulţime de divinităţi. Şi putem vedea acest lucru foarte simplu, din ceea ce ei încearcă să vorbească despre Hristos, pe baza celor pe care le-au inventat ei înşişi [despre El].

Acesta [Hristos], spun ei, a fost născut mai înainte decât pleroma eonilor şi producerea Sa a avut loc după apariţia unei degenerescenţe sau apostazii.

[676] Cred că se referă la Fiul.

Şi, continuă spunând, că după pasiunea pe care a trăit-o Înţelepciunea, ei înşişi au fost aduşi la existenţă.

Dar *profetul* lor principal, Homer[677] (*Homerus proprius ipsorum propheta*)[678], auzind pe cei care inventează astfel de învăţături, i-a repudiat el însuşi, când a spus despre sine următoarele:

„Este urât pentru mine, ca omul de la porţile Hadesului,
cel care un lucru gândeşte şi altceva spune".

[Acest om duhovnicesc] va judeca orice cuvânt deşert al perversităţii gnosticilor, prin care se arată pe ei înşişi a fi ucenicii lui Simon Magul.

4. El îi va judeca, de asemenea, pe ebioniţi. Căci cum pot ei să se mântuie, fără ca Dumnezeu să Se fi întrupat pentru mântuirea lor? Sau cum se va face omul dumnezeu, dacă Dumnezeu nu S-ar fi făcut, mai întâi, om?

Şi cum va scăpa omul de sub puterea morţii, dacă nu printr-o naştere din nou (*novam generationem*)[679], dată în mod minunat şi mai presus de aşteptare, ca semn al mântuirii lui Dumnezeu, adică prin naşterea din nou, care a izvorât din Fecioară, prin credinţă?[680]

---

[677] Sfântul Irineu vede învăţătura lui Simon Magul, a gnosticilor şi opera lui Homer ca având acelaşi fundament păgân. *Profetul* pe care se sprijină gnosticii este Homer şi nu Sfinţii Proroci iar gnosticii sunt urmaşii perversităţilor lui Simeon Magul şi nu un *creştin*.

[678] Lat. 2, p. 258.

[679] Idem, p. 259.

[680] Sfântul Irineu concentrează multe adevăruri dogmatice într-o singură frază într-un mod uluitor. Prin Botez, spune el, care a izvorât din Fecioară, din Pururea Fecioară, adică din Fiul întrupat, noi ne renaştem, ne naştem din nou, crezând în Cel care a izvorât, prin naştere, fără prihană, din Pururea Fecioară. Botezul e semnul, e minunea lui Dumnezeu cu noi, e confirmarea personală a lucrării Sale pentru noi şi în noi.
Prin Botez primim ceea ce Dumnezeu a făcut pentru noi, pentru că primim în noi Treimea, harul Treimii. Fraza de aici ar fi părut aiurea, scrisă încâlcit, pentru un traducător distant, fără sensibilitate şi adâncime de spirit.
El nu ar fi văzut într-o asemenea mostră de gândire o putere enormă de concentrare a mai multor subiecte teologice la un loc, a mai multor adevăruri fundamentale şi s-ar fi cantonat în păruta *incoerenţă* externă a frazei. Însă aici nu avem de-a face cu o incoerenţă interioară, ci cu o extraordinară coerenţă interioară şi exterioară, cu acea coerenţă a minţilor înduhovnicite, extraordinare, care sunt pline de teologie şi pot să facă fraze extrem de adânci şi de comprimate.
Un începător în ale teologiei nu poate să comprime, nu are fraze delicate, pentru că nu poate să vibreze duhovniceşte şi teologic la marile adevăruri. Profunzimile apar în timp. Ele sunt rodul multului, al enormului experienţei duhovniceşti şi teologice. Chiar dacă ai vrea să imiţi astfel de capabilităţi duhovniceşti eşti prins repede, eşti mirosit repede că eşti farsor. Însă aici Sfântul Irineu ne arată imensitatea înţelegerii sale, profunzimea de spirit şi claritatea minţii şi a inimii sale teologice.

Sau cum vor primi ei înfierea[681] de la Dumnezeu, dacă rămân doar cu modul acesta al naşterii [trupeşti], care e un dat natural al omului în această lume?

Şi cum poate El [Hristos] să fie mai mare decât Solomon şi mai mare decât Iona sau cum poate să fie Domnul lui David, dacă este *doar de aceeaşi fire* cu ei?

De asemenea, cum a putut El să supună pe cel care era mai puternic decât oamenii? Căci nu numai că S-a făcut om, ci l-a robit pe acela[682] cu puterea Sa şi l-a biruit pe cel care biruia şi a eliberat neamul celor care fuseseră biruiţi.

[Și cum s-au putut acestea], dacă El nu era mai mare decât omul, care fusese învins? Şi cine poate să fie *cel mai bun* şi *mai înalt* în acelaşi timp, decât omul, care a fost făcut după asemănarea lui Dumnezeu, în afară de Fiul lui Dumnezeu, după a Cărui chip a fost creat omul[683] (*Filius Dei, ad Cujus similitudinem factus est homo*)[684]?

Căci pentru această raţiune El a arătat în zilele din urmă această asemănare / similitudine. Pentru că Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om, asumându-Şi vechea lucrare [a mâinilor Sale] în firea Sa[685], după cum am arătat în cartea anterioară.

5. El va judeca şi pe aceia, care vorbesc despre Hristos ca *om* numai la nivelul discuţiei. Căci cum pot ei să-şi imagineze, că poartă o discuţie reală [despre Hristos], când Stăpânul lor este numai *o fiinţă imaginară*? Sau cum pot ei să primească ceva drept *mărturie sigură* de la El, dacă El este numai o fiinţă imaginară şi niciodată una reală?

Şi cum pot aceşti oameni să se facă cu adevărat părtaşi mântuirii, dacă Cel în care ei mărturisesc că cred, Se dezvăluie pe Sine numai ca o fiinţă imaginară? Fiindcă tot ce are conexiune cu aceşti oameni e de nivelul irealului şi nu posedă niciun adevăr.

Şi, în aceste circumstanţe, trebuie să te întrebi (numai dacă nu cumva nici ei nu sunt *oameni*, ci sunt doar nişte *animale necuvântătoare*) dacă sunt şi ei de domeniul *prezentului* sau sunt doar *umbre de oameni*.

---

[681] Înfierea prin Botez.

[682] Pe diavolul, puterea demonilor.

[683] Găsim aici mult cunoscuta şi uzitata formulă a Sfantului Irineu că *omul e creat după chipul Fiului* şi de aceea Fiul S-a făcut om, S-a întrupat pentru ca să Se facă chipul propriului Său chip. Conformitatea Fiului cu omul constă în aceea că omul e creat după chipul Fiului, după icoana Sa.

[684] Lat. 2, p. 260.

[685] Prin *firea Sa*, trebuie să înţelegem *persoana Cuvântului*.

6. El va judeca şi pe falşii proroci, care, fără să fi primit harul prorociei de la Dumnezeu şi fără să aibă în ei frica de Dumnezeu, ci numai pentru slavă deşartă sau pentru avantaje personale sau acţionând în oarecare fel sub influenţa demonilor, pretind că profeţesc adevărul, în timp ce ei mint, pe de-a-ntregul, împotriva lui Dumnezeu.

7. El va judeca, de asemenea, şi pe cei care au dat naştere la schisme, care sunt lipsiţi de dragostea de Dumnezeu şi care privesc numai la interesul lor personal, mai degrabă, decât la unitatea Bisericii (*τὴν ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας*; *unitatem Ecclesiae*[686])[687]; şi care, pentru vreun fleac anume sau pentru vreo întâmplare, care îi vizează, taie în bucăţi şi împarte marele şi slăvitul trup al lui Hristos şi prin minciunile lor o distrug.

Oameni care trăncănesc despre pace când ei dau naştere la războaie şi care strecoară ţânţarul, dar înghit cămila [Mt. 23, 24]. Pentru că nu prefacerea / reforma [Bisericii] este atât de importantă pentru astfel de oameni ci, prin acest lucru, ei vor să compenseze marele rău pe care îl naşte schisma lor.

Acesta îi va judeca, de asemenea, pe cei care sunt dincolo de hotarul adevărului [*extra veritatem*[688]; *beyond the pale of the truth*], adică care sunt în afara Bisericii (*extra Ecclesiam*)[689]. Căci, cu adevărat, el îi judecă pe toţi dar pe el nu îl poate judeca nimeni, pentru că lucrurile lui au tărie.

Căci el are credinţa deplină întru unul Dumnezeu Atotţiitorul, ale Căruia sunt toate lucrurile; şi în Fiul lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos, prin Care sunt toate lucrurile şi în iconomia care ţine de El, prin care Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om; şi o credinţa neclintită / fermă în Duhul lui Dumnezeu, Care ne dăruie nouă cunoştinţa adevărului şi ne pune înainte iconomiile Tatălui şi ale Fiului, în măsura în care El locuieşte în fiecare generaţie de oameni, după voinţa Tatălui.

8. Căci adevărata cunoaştere este învăţătura Apostolilor (*ἡ τῶν Ἀποστόλων διδαχή* ; *Apostolorum doctrina*)[690] şi vechea constituţie a Bisericii din toată lumea

---

[686] Lat. 2, p. 261.

[687] Patosul extraordinar al Sfântului Irineu pentru pacea şi unitatea Bisericii. Cine atentează la pacea şi la unitatea ei nu face altceva decât să sfâşie trupul lui Hristos. Interesele meschine şi neiubirea de Dumnezeu sunt promotoarele schismelor.

[688] Lat. 2, p. 261.

[689] Ibidem.

[690] Idem, p. 262.

(*καὶ τὸ ἀρχαῖον τῆς Ἐκκησίας σύστημα κατὰ παντὸς τοῦ κόσμου*; *et antiquus Ecclesiae status in universo mundo*)[691] şi manifestarea distinctă a trupului Bisericii prin succesiunea episcopilor (*et character corporis Christi secundum successiones episcoporum*)[692], prin care ei punându-şi mâinile [*handed down*] [au stabilit] ca Biserica din orice loc şi care a ajuns până la noi, să fie păzită şi păstrată fără vreo stricare a Scripturilor, printr-o foarte completă învăţătură şi fără a primi vreodată adăugiri sau micşorări [ale ei]; şi să fie citită fără vreo falsificare a ei, conform cu ea şi stăruind ca prezentarea ei să fie în armonie cu Scripturile, pentru a nu cădea în primejdia [ereziei] şi în blasfemie[693].

Căci mai presus de toate e darul dragostei, care e mai înalt decât cunoaşterea, mai slăvit decât prorocia şi el întrece toate darurile [lui Dumnezeu].

9. Din acest motiv, Biserica aflată în toate părţile, datorită dragostei pe care o are pentru Dumnezeu, a trimis-o pe aceasta mai departe, prin toate veacurile, către Tatăl, prin mulţimea Mucenicilor[694].

Pentru că toţi aceştia[695] nu numai că nu au căutat ceva pentru ei înşişi, ci, deşi se spune că astfel de mărturii nu sunt întotdeauna necesare, pentru că învăţăturile lor sunt adevărata mărturie [a lui Hristos], cu excepţia a unul sa a doi dintre ei, de-a lungul timpului cât s-a scurs de la venirea Domnului pe pământ, am avut prilejul, împreună cu Mucenicii noştri, să purtăm reproşurile aduse acestui nume[696] [pe când ereticii au fost miluiţi] şi am fost daţi prin ei morţii, fiind astfel un fel de *alai*, care i-am recunoscut pe ei[697].

Pentru că numai Biserica suferă, cu curăţie, durerea acelora, care suferă prigoniri pentru dreptate şi îndură tot felul de pedepse şi sunt daţi morţii pentru iubirea pe care o au pentru Dumnezeu şi pentru mărturisirea Fiului Său.

---

[691] Ibidem.
[692] Ibidem.
[693] O mărturie clară, puternică a apostolicităţii Bisericii, a succesiunii apostolice şi a hirotoniei, cât şi a adevărului credinţei Bisericii, care e în acord cu Scriptura şi cu viaţa Bisericii, cu Tradiţia.
[694] Sfinţii Mucenici arată iubirea înflăcărată, către Tatăl, a Bisericii. În Sfinţi se vede cât de mult iubeşte Biserica pe Dumnezeu.
[695] Sfinţii Mucenici.
[696] A numelui de creştin.
[697] Biserica a participat la martirajul membrilor ei şi i-a recunoscut pe Sfinţii Mucenici.

Căci atunci când e slăbită[698], imediat îi cresc mădulare şi devine întreagă numaidecât, în acelaşi fel ca şi tipul ei, căci soţia lui Lot s-a preschimbat în stâlp de sare. Căci ea trece prin experienţe ca cele ale Prorocilor din vechime, după cum spune Domnul: „Pentru că aşa i-au prigonit ei şi pe Prorocii de dinaintea voastră” [Mt. 5, 12].

Căci şi acum, având o nouă înfăţişare, [Biserica] suferă prigoniri de la cei care nu au primit lumea lui Dumnezeu, fiindcă acelaşi Duh Se odihneşte peste ea (*idem Spiritus requiescens super eam*)[699], [ca şi peste Prorocii din vechime].

10. Şi, într-adevăr, Prorocii şi lucrurile pe care ei le-au învăţat, pe care le-au prorocit, le-au spus din cauză că, peste toţi aceştia se odihnea Duhul lui Dumnezeu şi, ca unii care erau ascultători cuvântului Tatălui şi slujeau Lui după puterile lor, au suferit prigoniri [pentru ele], fiind omorâţi cu pietre sau înjunghiaţi.

Pentru că Prorocii prefigurau ei înşişi toate aceste lucruri, pentru dragostea lor de Dumnezeu şi pentru cuvântul Lui. Şi fiecare dintre ei au fost mădulare ale lui Hristos (*ipsi membra essent Christi*[700])[701]. Fiecare a avut rolul unui mădular şi pentru aceasta fiecare a prorocit cele date lui.

Fiecare dintre ei, deşi au fost mulţi, au vestit numai o singură credinţă şi au vestit lucrurile care ţin de ea. Căci e drept, ca întregul trup să îşi arate lucrarea prin fiecare dintre mădularele sale.

Fiindcă chipul omului deplin nu se arată separat de vreun mădular al său, ci prin toate mădularele ţinute laolaltă, căci toţi Prorocii prevesteau doar pe Unul [pe Hristos].

Şi, fiecare dintre ei, având rolul său special ca mădular şi lucrând în acord cu acest lucru, au ridicat aşezământul iconomiei şi au vestit umbros lucrarea particulară a lui Hristos, Care a avut legătură cu fiecare mădular în parte.

11. Şi unii dintre ei L-au văzut pe El în slavă (*in gloria videntes Eum*)[702], au văzut viaţa Sa slăvită şi au vorbit

---

[698] Biserica prin persecuţii.
[699] Idem, p. 264.
[700] Ibidem.
[701] Sfinţii Proroci sunt mădulare ale lui Hristos şi fac parte din Biserica lui Hristos. Biserica, deşi s-a arătat în Hristos, a preexistat întrupării Cuvântului. Această idee este insinuată aici în mod evident.
[702] Idem, p. 265.

despre Cel care stă de-a dreapta Tatălui (Is. 6, 1 sq; In. 12, 41; Ps. 109, 1).

Alţii L-au văzut venind pe norii cerului ca Fiul omului (Dan. 7, 13). Iar cel care a spus despre El: „Vor privi la Cel pe care L-au străpuns” [Zah. 12, 10], a indicat prin aceasta a doua Lui venire, după cum şi El Însuşi mărturiseşte: „Dar Fiul omului când va veni, va găsi El oare credinţă pe pământ?” [Lc. 18, 8].

De asemenea şi Pavel se referă la acest eveniment când zice: „Căci e lucru drept ca Dumnezeu să răsplătească cu necaz celor ce vă necăjesc pe voi iar vouă, celor necăjiţi, să vă dea odihnă împreună cu noi, la arătarea Domnului Iisus din cer, cu Îngerii puterii Sale, în văpaie de foc” [II Tes. 1, 6-8].

Şi iarăşi ei[703] au vorbit despre El ca *Judecător*, vorbind despre cuptorul de foc al zilei Domnului, când „va aduna grâul în jitniţă, iar pleava o va arde cu foc nestins” [Mt. 3, 12][704].

Căci acesta era ameninţarea obişnuită pentru cei care sunt necredincioşi, după cum spune Însuşi Domnul: „Depărtaţi-vă de la mine, blestemaţilor, unde este focul cel veşnic, pe care Tatăl Meu l-a pregătit pentru diavol şi pentru îngerii lui” [Mt. 25, 41].

Şi, la fel, spune şi Apostolul: „Ei vor lua ca pedeapsă moartea veşnică de la faţa Domnului şi de la slava puterii Sale, când va veni să Se preaslăvească întru Sfinţii Săi şi să fie admirat în cei care cred în El” [II Tes. 1, 9-10].

Altul dintre ei a spus: „Tu eşti mai frumos decât fiii oamenilor” [Ps. 44, 3]; şi: „Dumnezeu, Dumnezeul Tău, Te-a uns pe Tine cu untdelemnul bucuriei mai mult decât pe părtaşii Tăi” [Ps. 44, 9]; şi: „Încinge-Ţi sabia Ta peste coapsa Ta, Prea Puternice, cu frumuseţea Ta şi cu limpezimea Ta, mergi înainte şi prosperă. Împărăţeşte prin adevăr, blândeţe şi dreptate” [Ps. 44, 4-6].

Şi oricâte alte lucruri de felul acesta au spus despre El, au indicat prin ele frumuseţea şi strălucirea care este în Împărăţia Sa, cât şi bucuria prea mare şi mai presus de toate a celor care sunt sub stăpânirea Sa, cât şi a celor care ascultă dorinţa puternică [din inima lor] de a găsi pe acelea şi de a face acele lucruri plăcute lui Dumnezeu.

---

703 Sfinţii Proroci.

704 Verset folosit şi în paragraful 1 al acestui capitol.

Şi iarăşi altul a zis: „El este un om şi cine Îl va cunoaşte pe El?”; şi: „Eu am venit ca să prorocesc şi Ea va naşte un Fiu şi numele Lui este Minunat, Sfătuitorul, Dumnezeu tare”[Is. 9, 5].

Căci [Isaia] L-a numit *Emmanuel* şi *născut din Fecioară* şi a arătat unirea dintre Cuvântul lui Dumnezeu şi lucrul mâinilor Sale, spunând că Cuvântul Se va face trup şi Fiul lui Dumnezeu Fiul omului.

Căci Cel singur curat a deschis cu curăţie acel pântec curat, care L-a născut om pe Dumnezeu şi pe care El Însuşi l-a făcut curat[705].

Fiindcă făcându-Se ceea ce suntem noi, El, Care este Puterea lui Dumnezeu, a avut o naştere [din Fecioară] mai presus de cuvânt.

Apoi altul a spus: „Domnul a tunat în Sion şi glasul Său s-a auzit cu putere din Ierusalim” [Amos 1, 2 / II Reg. 22, 14; Ps. 17, 15; Sirah 46, 20; Is. 2, 3]; şi: „În Iuda este cunoscut Dumnzeu” (Amos 1, 2; Ps. 75, 2) – lucruri care indică faptul că El va veni dintr-un loc din Iudeea.

Iarăşi este acela care a spus, că „Dumnezeu va veni de la miazăzi şi din muntele cel cu umbră deasă” [Avacum. 3, 3], anunţând venirea Sa din Betleem, cum am spus şi în cartea anterioară. De asemenea s-a spus că Cel care conduce şi Care paşte poporul Tatălui Său va veni.

Este şi acela care a spus că El vine „şi şchiopul va sări ca cerbul şi limba gângavilor va vorbi limpede şi se vor deschide ochii celor orbi şi urechile celor surzi vor auzi”[706] [Is. 35, 5-6]; şi: „mâinile slabe şi genunchii slăbănogiţi se vor întări” [Is. 35, 3]; şi: „cei morţi, care sunt în morminte vor învia” [Is. 26, 19; Iez. 37, 9]; şi că El „va lua slăbiciunile noastre şi va purta suferinţele noastre” [Is. 53, 4] şi toate celelalte lucruri ale vindecării[707] noastre pe care El le-a săvârşit.

12. Mai mult, unii dintre [Proroci] au vorbit despre El ca despre *un om slab* şi *neslăvit*, Care va fi cunoscut ca unul neputincios (Is. 53, 3) şi Care va sta pe mânzul asinei şi aşa

---

[705] O frază fundamentală despre curăţia Prea Curatei şi despre naşterea Sa întru curăţie şi feciorie.

[706] În ediţia BOR 1988 avem versetele inversate: despre ochi şi surzi se vorbeşte în versetul 5 iar în al şaselea despre şchiopi şi gângavi. Aşa este şi în XXL. Se pare că Sfântul Irineu avea o varianta textuală, unde cele două versete sunt inversate sau Prea Sfinţia sa a vrut să le prezinte astfel.

[707] Mântuirea ca vindecare. Una din laturele răscumpărării este şi videcarea firii umane, îndumnezeirea umanităţii Sale.

va intra în Ierusalim (Zah. 9, 9); că Îşi va da spatele spre bătăi, că va fi pălmuit cu neruşinare peste obraz (Is. 1, 6), că va fi adus ca o oaie spre junghiere (Is. 53, 7), că I se va da fiere şi oţet să bea (Ps. 68, 22, *cf*. LXX; Ps. 68, 25, *cf*. ed. BOR 1988), că va fi părăsit de prietenii Săi şi de cei apropiaţi ai Lui (Plâng. lui Ier. 4, 20); că va sta cu mâinile întinse o zi întreagă (Is. 65, 2), că va fi batjocorit şi insultat de cei care Îl priveau (Ps. 21, 7, *cf*. LXX); că vor împărţi veşmintele Lui şi pentru cămaşa Lui vor arunca soţii (Ps. 21, 19, *cf*. LXX); şi că va fi dat la moarte de ruşine şi toate celelalte (Ps. 21, 17-18, *cf*. LXX), prin care El e prezentat ca Omul, care vine în Ierusalim, pentru Patima şi Răstignirea Sa, timp în care s-au petrecut cu El toate cele zise până acum.

Altul a spus: „Domnul Sfânt Şi-a adus aminte de cei morţi care dorm în ţărână şi a venit la ei ca să-i învie, căci El poate să-i mântuiască pe ei”[708] şi să ne dea nouă aceasta, pentru toate cele pătimite de către El.

Iar altul a spus: „În acea zi, zice Domnul, voi apune soarele la miezul zilei şi voi întuneca pământul în zi luminoasă. Şi Eu voi întoarcere zilele voastre de sărbătoare în jale şi cântecele voastre în tânguire” [Amos 8, 9-10], anunţând, în mod deschis, ascunderea soarelui care a avut loc la răstignirea Sa, începând de la ceasul a şaselea şi că, după aceste eveniment, acele zile în care ei sărbătoreau conform Legii şi cântecele lor, se vor schimba în mâhnire şi în tânguire, atunci când vor fi daţi pe mâinile păgânilor.

Ieremia a făcut acest lucru foarte clar, când el a vorbit despre Ierusalim: „Este ca una slăbită, care a născut. Sufletul ei e trist. Soarele ei a apus pe când era la amiază. Ea este ameţită şi suferă ruşinea. Rămăşiţa ei Eu o voi trece prin sabie înaintea ochilor duşmanilor ei” (Ier. 15, 9).

13. Unii au vorbit despre odihna şi somnul Său, despre faptul că Domnul va învia întărit fiind de către Sine Însuşi (Ps. 3, 6, *cf*. LXX) şi că va porunci Puterilor cereşti să deschidă porţile cele veşnice, că Împăratul slavei va intra prin ele (Ps. 23, 7-9), anunţând astfel, de mai înainte, învierea Sa din morţi prin puterea Tatălui şi primirea Lui în cer.

Şi când unul dintre ei a spus că „Urcarea Sa este întru înălţimile cerului şi întoarcerea Sa mai presus de înălţimile

[708] Nu am nicio indicaţie despre locul citat nici în Lat. 2, p. 267.

cereşti şi nimeni nu se poate ascunde de focul Său”[709], acesta a anunţat cu adevărat ridicarea Sa acolo de unde a coborât şi că nici unul nu poate scăpa de dreapta Sa judecată[710].

Altcineva a zis: „Domnul împărăţeşte: să tremure popoarele. Stă pe scaun de Heruvimi: să se cutremure pământul” [Ps. 98, 1 / Ps. 92, 1; Ps. 95, 9]; prevestind prin aceasta furia tuturor neamurilor, care, după Înălţarea Sa [la cer], a vărsat-o peste cei care au crezut în El, întregul pământ năpustindu-se împotriva Bisericii (*adversus Ecclesiam*)[711].

Însă, în acelaşi timp, vorbeşte despre faptul, că atunci când El va veni din cer cu Îngerii puterii Sale, întregul pământ se va cutremura, după cum El Însuşi a spus: „Va fi un cutremur mare, cum nu a mai fost altul de la început” [Apoc. 16, 18].

Şi iarăşi altul a spus: „Cine este în stare ca să mă judece, să-mi stea împotrivă! Și cine este judecătorul meu, să se apropie de fiul Domnului!” (Is. 50, 8); și „vă strig (acestea), fiindcă toate se vor învechi precum un veşmânt şi cariile le vor mânca” (Is. 50, 9; Ps. 101, 27, *cf.* VUL); şi: „tot trupul va fi umilit şi numai Domnul va fi preaslăvit întru cele înalte” (Is. 2, 9) – acestea indicând faptul, că după Patima şi Înălţarea Sa, Dumnezeu va supune sub picioarele Sale pe toţi cei care I se împotrivesc Lui şi că El va fi slăvit de către cei de sus şi că nu va fi cineva care să fie Drept *ca El* sau să fie *comparat cu El*.

14. Şi cel care a spus că Dumnezeu va face un Nou Legământ cu oamenii, nu aidoma cu cel pe care l-a făcut cu părinţii pe muntele Horeb, ci le va da oamenilor o inimă nouă şi un duh nou [Ier. 31, 31-33 / Iez. 16, 60; 34, 25; Dan. 9, 27], a spus şi aceea că, „Nu vă mai amintiţi de lucruri din vechime, pentru că, iată!, voi face lucruri noi, care nu s-au mai văzut şi pe care le veţi cunoaşte.

Căci voi face o cale în pustiu şi râuri în pământ uscat, voi da să bea poporului Meu ales, poporului Meu pe care l-am dobândit, pentru ca ei să poată arăta până departe slava

---

[709] Din nou nu avem nici în Idem, p. 268 nicio indicație despre locul citat.

[710] Expresia: „dreapta Sa judecată” a rămas adâncită în memoria creştinilor ortodocşi şi în limbajul comun despre Judecata finală, universală a Domnului. Şi noi folosim sintagma „dreapta judecată” ce va să vină.

[711] Lat. 2, p. 268. Această adversitate continuă împotriva Bisericii Sale o trăim în fiecare zi, fie că ne referim la ispitele demonilor, fie la cele din partea oamenilor. Înțelegem în mod zilnic cât de urâtă e viața și învățătura Bisericii de către demoni și de către oamenii păcătoși, pentru că suntem mereu tracasați din cauza conduitei vieții noastre ortodoxe.

Mea” [Is. 43, 18-21/ Is. 35, 7-8] – anunţând prin aceasta, în mod vădi, despre libertatea pe care o vom avea în Noul Legământ şi despre vinul cel nou, care este pus în burdufuri noi (Mt. 9, 17), adică despre credinţa în Hristos, prin care El a făcut ca drumul dreptăţii să se ivească în pustiu şi apele Sfântului Duh în pământ uscat, prin care dă apă poporului ales al lui Dumnezeu, pe care El l-a dobândit şi prin care ei pot să arate, până departe, slava Sa, pentru că nu pot blasfemia pe Cel care a făcut aceste lucruri, adică pe Dumnezeu.

15. Şi toate celelalte lucruri pe care le-am arătat de la Proroci, care se găsesc în multe locuri ale Scripturii, cel care este, cu adevărat, duhovnicesc le va interpeta pe fiecare în parte, în acord cu fiecare lucru pentru care au fost spuse – pentru că fiecare vorbeşte despre un lucru al iconomiei Domnului – şi, prin înţelegerea întregii iconomii / lucrări a Fiului lui Dumnezeu, va cunoaşte un singur Dumnezeu; şi va vorbi întotdeauna despre un singur Cuvânt al lui Dumnezeu, aşa după cum ni S-a revelat nouă; şi va cunoaşte peste toate veacurile un singur Duh al lui Dumnezeu, Care ne-a reclădit ca pe nişte făpturi noi în timpurile cele din urmă, [cunoscut fiind faptul că El se pogoară] peste întreaga creaţie a lumii până la sfârşit şi peste neamul omenesc, peste cei care cred în Dumnezeu şi urmează cuvintelor Lui, primite ca mântuirea, care izvorâşte din El.

Însă toţi cei care se depărtează de El şi dispreţuiesc poruncile Lui şi prin faptele lor aduc necinste Celui care i-a făcut pe ei şi prin opiniile lor blasfemiază pe Cel care îi hrăneşte pe ei, îşi strâng [*heap up*] lor înşişi fapte, care o să-i condamne la preadreapta Judecată.

De aceea, acesta [omul duhovnicesc] îi va judeca şi îi va cerne pe toţi, dar pe el nu îl va judeca nimeni. Pentru că el nu blasfemiază pe Tatăl său, nici nu se depărtează de iconomiile Sale, nici nu luptă împotriva Părinţilor, nu necinsteşte pe Proroci, prin aceea că s-ar referi la alt Dumnezeu [pe care l-ar sluji] şi nici [nu spune] că prorociile lor au avut alt izvor [şi nu vin de la El].

Capitolul al 34-lea

Dovezi împotriva marcioniţilor, cum că Prorocii s-au referit în prorociile lor numai la Hristosul nostru

1. Şi, ca să spunem pe scurt, [acesta este] în opoziţie cu toţi ereticii şi, mai ales, cu cei care îi urmează lui Marcion şi e împotriva tuturor acelora ca ei, care spun că Prorocii au avut alt Dumnezeu [decât Cel pe care Îl vesteşte Evanghelia], citind cu multă evlavie şi grijă această Evanghelie, pe care am primit-o de la Apostoli şi citeşte cu multă evlavie şi grijă şi pe Proroci, după cum şi tu vei înţelege aceasta, cum că aceştia toţi [Prorocii] au vorbit în prorociile lor despre toate învăţăturile şi toate suferinţele Domnului nostru (*omnem doctrinam, et omnem passionem Domini nostri*)[712].

Iar dacă gândind la toate aceste lucruri te vei întreba: De ce ne-a dat Domnul toate acestea despre venirea Lui?, cunoaşte dar că El ne-a adus toate noutăţile [posibile], fiind El Însuşi Cel care ni le-a anunţat. Căci toate aceste lucruri au fost vestite de mai înainte, ca o noutate, care se va petrece şi care va reînnoi şi reface umanitatea.

Pentru că venirea Împăratului este anunţată de cei care îi slujesc Lui, pentru ca să se pregătească şi să se întărească acei oameni, care se bucură de Domnul lor.

Însă când Împăratul a venit deja şi cei care sunt supuşii Lui L-au primit cu bucurie, aşa cum a fost prevestit de mai înainte, şi au primit acea libertate pe care El le-a dat-o şi s-au bucurat de vederea Lui şi au auzit cuvintele Sale şi s-au veselit de darurile pe care El le-a dat, întrebarea de mai sus nu poate fi pusă de cineva, care are lucrurile cele noi ale Împăratului, pe acelea adică, care au fost prorocite de cei care au vestit venirea Lui.

Pentru că El Însuşi le-a făcut[713] şi El a revărsat peste oameni acele lucruri bune, pe care le-a anunţat mai dinainte, acele lucruri la care şi Îngerii vor să privească [I Petr. 1, 12].

2. Căci dacă slujitorii ar fi adus mărturii false şi nu ar fi fost primite de la Domnul, atunci când Hristos ar fi venit

---

[712] Idem, p. 269.
[713] Se referă la prorocii.

şi ar fi făcut tot ceea ce s-a prorocit mai înainte, nu s-ar fi împlinit cuvintele lor.

Fiindcă de aceea a spus El: „Să nu socotiţi că am venit să stric Legea sau Prorocii; n-am venit să stric, ci să împlinesc. Căci adevărat vă spun vouă: Înainte de a trece cerul şi pământul, o iotă sau un semn nu va trece din Lege şi din Proroci, până nu se vor petrece toate” [Mt. 5, 17-18].

Fiindcă El, prin venirea Sa, a împlinit toate lucrurile şi acestea încă se împlinesc în Biserica Noului Legământ, care a fost prorocită prin Lege şi se vor împlini până la desăvârşirea [tuturor lucrurilor].

Despre acest lucru a spus Pavel, Apostolul Său, când a spus acestea în *Epistola către Romani*[714]: „Dar acum, în afara Legii, s-a arătat dreptatea lui Dumnezeu, fiind mărturisită de către Lege şi Proroci; pentru că Dreptul va fi viu prin credinţă” [Rom. 3, 21; 1, 17]. Şi acest fapt, că Dreptul va fi viu prin credinţă, fusese deja vestit prin Proroci.

3. Căci cum ar fi avut Prorocii puterea de a proroci venirea Împăratului şi cum ar fi putut ei să proorocească acea libertate, pe care o va da El şi să spună de mai înainte toate acele lucruri, care s-au făcut în Hristos, adică cuvintele Sale, lucrările Sale, suferinţele Sale şi să predice un Nou Legământ, dacă ei ar fi primit insuflare proorocească de la un alt Dumnezeu [decât Cel care S-a revelat în Evanghelie], neştiind, ca să zicem aşa, negrăitul Tatălui (*inenarrabilem Patrem*)[715], Împărăţia Sa, iconomiile Sale, pe care Fiul lui Dumnezeu le-a împlinit, când a venit pe pământ în timpurile cele din urmă?

Fiindcă nu pot să spună că acele lucruri s-au petrecut aşa, din *pură întâmplare* sau că cele spuse de Proroci s-au referit *la o altă persoană*, când evenimentele acelea s-au petrecut cu Domnul.

Căci toţi Prorocii au prorocit aceleaşi lucruri şi ele nu s-au împlinit în niciunul dintre cei din vechime. Fiindcă, dacă se întâmplau cu vreun om din timpurile cele vechi, atunci [Prorocii], care au trăit după ei, nu ar mai fi prorocit aceleaşi evenimente, dacă ele se petrecuseră deja.

---

[714] Confirmare a faptului că Pavel este *Apostolul Domnului* şi că el a scris *Epistola către Romani*.

[715] Lat. 2, p. 270.

Şi nu există niciun Părinte, niciun Proroc, niciun Rege din vechime în care să se fi împlinit unul dintre aceste lucruri, după modul cum acestea au fost spuse.

Ci pentru toate prorociile despre suferinţa lui Hristos ei înşişi au îndurat suferinţe aidoma cu cele pe care le-au prorocit.

Însă lucrurile pe care ei le-au prorocit despre Patimile Domnului nu s-au împlinit în niciunul dintre ei[716]. Pentru că moartea niciunuia dintre cei din vechime nu a făcut ca soarele să apună la amiază, nici nu a făcut să se rupă catapeteasma templului, nici să se cutremure pământul, nici să se spargă pietrele, nici să învieze oamenii, niciunul nu a înviat după trei zile, nici nu a fost primit în cer, nici înălţarea lui nu a făcut să se deschidă cerurile şi niciun neam nu a crezut în numele lui, pentru că niciunul dintre ei nu a înviat din morţi şi nu a iniţiat Noul Legământ al libertăţii. Fiindcă Prorocii nu au vorbit despre altcineva decât despre Domnul, în Care toate prorocile s-au împlinit.

4. Însă oricât ar vrea cineva să se facă avocatul părerii evreilor şi să spună că Noul Legământ constă în construirea templului ridicat sub Zorobabel, după plecarea din Babilon, după ce poporul fusese robit timp de 70 de ani, unul ca acesta cunoaşte, că templul a fost construit din pietre, că el a fost reconstruit (pentru că Legea era împlinită conform tablelor de piatră), dar că nu s-a dat niciun Nou Legământ, ci a rămas în practică Legea lui Moise până la venirea Domnului şi că venirea Domnului a adus Noul Legământ, care ne-a adus împăcarea şi legea, care dă viaţă, s-a împânzit pe întregul pământ, după cum a spus Prorocul :

„Pentru că din Sion va ieşi legea şi cuvântul Domnului din Ierusalim; şi El va mustra multe popoare şi ei vor transforma săbiile lor în pluguri şi săgeţile lor în cosoare şi nu vor mai învăţa să se lupte" [Is. 2, 3-4; Mih. 4, 2-3].

Iar dacă *altă lege* şi *alt cuvânt* va ieşi din Ierusalim, aducând pacea între neamurile, care au primit [cuvântul] şi a convins, pe mulţi dintre ei, pe multe neamuri de nebunia lor, atunci nu mai înţelegem că Proroci ar fi vorbit despre o altă persoană [decât de Hristos].

Căci dacă *legea libertăţii* (*libertatis lex*)[717], adică *cuvântul lui Dumnezeu* (*verbum Dei*)[718], care a fost predicat

[716] În sensul ca toate prorociile să se împlinească de la un capăt la altul.
[717] Lat. 2, p. 272.
[718] Ibidem.

de către Apostoli (care au ieşit din Ierusalim) pe întregul pământ, a produs o asemenea schimbare a lucrurilor, ca neamurile să facă pluguri din săbii şi lănci şi să schimbe săgeţile lor în cosoare cu care să secere grâul, adică în instrumente ale păcii iar ei s-au dezvăţat acum de războaie, şi când sunt loviţi întorc şi celălalt obraz, atunci Prorocii nu au vorbit despre lucrurile care se vor petrece cu o altă persoană, ci despre cele care s-au petrecut cu El.

Căci persoana aceasta este Domnul nostru şi întru El s-au împlinit cele spuse. Că de când El ne-a dat plugul şi ne-a făcut să ştim săgeata[719], adică de la primul vlăstar omenesc, care a ieşit din Adam şi până la cei care s-au născut în timpurile din urmă, [s-au născut] prin Cuvântul.

Şi, pentru această raţiune, El a unit începutul cu sfârşitul (*initium fini conjungebat*)[720], fiind Domnul tuturor şi a arătat acum că plugul, prin aceea că uneşte lemnul şi fierul [în compoziţia lui], afânează pământul Său, fiindcă Cuvântul S-a unit definitv cu trupul şi această unealtă bătută în cuie este cea care plugăreşte pământul sălbatic.

Fiindcă dintru început El a fost închipuit de către Abel, asupra căruia s-a ridicat cosorul, pentru că El este împreună cu Drepţii neamului omenesc.

Căci a spus: „Căci văd cum cel Drept piere şi niciun om nu se gândeşte la el; şi omul Drept este izgonit şi niciun om nu pune asta la inimă” (Is. 57, 1).

Aceste lucruri [despre Domnul] au fost făcute mai înainte în Abel, au fost apoi prorocite de către Proroci şi s-au împlinit în persoana Domnului. Şi aceleaşi lucruri se petrec şi cu noi [astăzi], pentru că trupul trebui să urmeze exemplul Capului său (*consequente corpore suum Caput*)[721].

5. Acestea sunt argumentele care trebuie aduse împotriva acelora, ce spun că Prorocii [au fost insuflaţi] de un alt Dumnezeu şi că Domnul nostru [vine] din alt Tată, pentru ca aceşti eretici să înceteze odată să mai spună astfel de nebunii extreme.

Acesta este lucrul cel mai la îndemână pentru mine, de a aduce dovezi ale Scripturii, pentru a-i respinge pe aceştia, în măsura în care cuvintele mele şi aceste pasaje [pe

---

719 Agricultura şi vânătoarea vin de la Dumnezeu, ne spune Sfântul Irineu, pentru că Dumnezeu Cuvântul l-a învăţat pe om cum să se hrănească.
720 Lat. 2, p. 272.
721 Ibidem.

care le prezint] îi opreşte de la astfel de mari blasfemii şi de la nebunia inventării a o mulţime de dumnezei.

Capitolul al-35-lea

O respingere a celor care spun că Prorocii au făcut toate prorociile lor sub influenţa Celei mai mari puteri, alta decât Demiurgul. Despre dezacordul care există între valentinieni cu privire la aceste prorociri.

1. Apoi, ca să vorbim iarăşi [despre aceştia], în opoziţie cu valentinienii şi cu alţi gnostici, numiţi în mod fals aşa[722], celor care spun că o parte a Scripturii a vorbit despre o Plenitudine, a cărei emanaţii a venit de aici iar altă parte [a Scripturii] despre un mod intermediar, prin cutezătoarea Mamă, însă mulţi sunt cei care trebuie să fie numiţi Creatorul lumii, despre care au prorocit Prorocii, noi spunem acestora că sunt cu totul fără raţiune, atâta timp cât coboară pe Tatăl universului la astfel de limitări, ca şi când El nu ar fi avut propriile Sale lucrări dar, în schimb, lucrurile din Plenitudine pot fi pe deplin dezvăluite.

Pentru[723] că de cine se teme şi nu se revelează pe sine, potrivit sieşi şi cu totul liber şi nefiind reţinut de vreun duh, care îl aduce la existenţă și este, totuşi, într-o stare de *degenerescenţă* şi *ignoranţă*? De ce se teme el că vor fi mântuiţi foarte mulţi [oameni], când foarte mulţi au ascultat adevărul nealterat? Sau de ce este incapabil acesta să se pregătească tocmai pentru aceia, care îi anunţă venirea sa ca *Mântuitor*?

2. Căci dacă atunci, când Domnul a venit pe acest pământ, El a trimis pe Apostolii Săi în lume ca să vestească, cu multă acurateţe, venirea Lui şi să-i înveţe voia Tatălui, El nu avea nimic în comun cu învăţătura neamurilor sau a evreilor ci, mai degrabă, El fiind unul din Plenitudine, şi-ar fi anunţat venirea Sa în lume prin trimişii Săi, atunci El nu are nimic în comun cu acei Proroci creaţi de către Demiurg.

Iar dacă, pe când Se afla în Plenitudine, El ar fi folosit acei Proroci, care erau sub Lege şi ar fi vorbit prin ei ca prin nişte *instrumente* ale Sale, cu atât mai mult pe mai departe, El ar fi trebuit să folosească acelaşi fel de învăţători şi să predice, la fel, Evanghelia pentru noi.

---

[722] Adică *gnostici*, *cunoscători.*

[723] Frazele următoare se referă la concepţia despre Creator a ereticilor despre care Sfântul Irineu vorbeşte.

De aceea, ca să nu spunem mai mult, ar însemna că Petru şi Pavel şi ceilalţi Apostoli au predicat adevărul dar şi cărturarii şi fariseii, cât şi alţii, prin care legea ar fi fost confirmată. Iar dacă, la venirea Lui, El a trimis pe Apostolii Săi în Duhul Adevărului şi nu în cel al minciunii, El a făcut acelaşi lucru şi în cazul Prorocilor, pentru că Cuvântul lui Dumnezeu este întotdeauna Acelaşi (*semper enim Idipsum* / *Idem Ipsum*[724] *Verbum Dei*)[725].

Iar dacă Duhul a fost din Plenitudine, după sistemul [de gândire] al acestor oameni, adică Duhul luminii, Duhul adevărului, Duhul desăvârşirii, Duhul înţelegerii, pe când duhul din Demirug a fost un duh ignorant, degenerat, mincinos şi cu o naştere obscură, cum poate atunci să coexiste desăvârşirea şi defectul, cunoaşterea şi ignoranţa, eroarea şi adevărul, lumina şi întunericul?

Iar dacă nu a fost posibil să se întâmple acest lucru în cazul Prorocilor, pentru că ei au predicat cuvântul Domnului de la singurul Dumnezeu şi au vestit venirea Fiului Său, cu atât mai mult Domnul Însuşi niciodată nu poate avea cuvinte, uneori din cele cereşti iar alteori de la cele de jos, degenerate, pentru că, în acest caz, devine un învăţător, deopotrivă, *cunoscător* dar şi *ignorant*.

Şi nu ar fi niciodată preaslăvit ca *Tatăl*, uneori ca *Creator al lumii* iar alteori ca *cel care este deasupra acestuia*, după cum El Însuşi a spus: „Niciun om nu pune un petic nou la un veşmânt vechi, nici nu pune vinul nou în burdufuri vechi" [Mt. 9, 16-17].

De aceea, aceşti oameni nu au nimic de-a face cu Prorocii, după cum nu au nimic [în comun] nici cu cei din vechime, ci vorbesc ca acei oameni, care spun despre o fiinţă trimisă de Demiurg, care spune lucruri sub acea nouă influenţă, care ţine de Plenitudine sau trebuie să se convingă de ceea ce spune Domnul nostru, când El a spus că vinul nou nu poate fi pus în burdufuri vechi.

3. Dar de ce mama lor nu îşi trage cunoaşterea tainelor din Pleitudine şi nu vorbeşte, cu putere, despre acestea? Presupun că mama, fiind mai presus de Plenitudine, a dat naştere la multe fiinţe. Însă ceea ce este deasupra Plenitudinii ei spun că este mai presus de limita cunoaşterii, adică este *necunoaştere* / *ignoranţă*.

---

[724] *Cf.* Lat. 2, p. 274, n. 4.
[725] Lat. 2, p. 274.

Cum pot însă acele fiinţe, care au fost concepute în ignoranţă, să posede puterea de a mărturisi cunoaşterea? Sau cum poate mama însăşi, ca fiinţă fără formă şi nedefinită, aruncată afară ca un avorton[726], să obţină cunoaşterea tainelor, care sunt în Plenitudine, când ea a fost creată afară [de Plenitudine] şi acolo i s-a dat o formă şi i s-a interzis de către Margine să intre în ea şi a rămas afară de Plenitudine până la desăvârşirea [tuturor lucrurilor], adică mai presus de limita cunoaşterii?

Iar atunci când ei spun că Patima Domnului este un tip al lărgirii / extinderii lui Hristos de deasupra, care s-a făcut prin Margine şi, prin aceasta, şi-a impropriat forma mamei lor, ei nu fac altceva decât să respingă Patimile Domnului, pentru că ei nu au nicio asemănare a vreunui tip, care să arate cele pe care ei le spun.

Căci când i s-a dat lui *Hristos de deasupra*[727] oţet şi fiere ca să bea? Sau când i s-au împărţit veşmintele? Sau când a fost el străpuns şi i-a curs sânge şi apă? Sau când sudoarea lui a fost ca picături mari de sânge? Şi, la fel, referitor la toate cele care s-au întâmplat Domnului şi pe care le-au spus Prorocii [mai dinainte].

Căci, când mama acestora sau progeniturile ei au făcut aceste lucruri dumnezeieşti, care nu au avut loc, dar despre care noi spunem că *s-au petrecut*?

4. Pentru că ei spun că aceste lucruri s-au petrecut, după cum am spus deja, alături de altele din Plenitudine. Însă sunt negaţi de către cei care fac referiri la Scripturi, vorbind despre venirea lui Hristos.

Căci cei care spune că acestea toate provin *din Plenitudine* nu sunt de acord între ei şi dau răspunsuri diferite.

Iar dacă cineva ar dori să testeze pe toţi aceştia şi să-i întrebe pe unul despre un pasaj anume, pe altul de un alt pasaj [şi să le ceară] ce cred ei despre ele, şi-ar da seama că unul foloseşte pasajul pentru Întâiul Tată, adică pentru Adânc, altul găseşte că el se referă la Început, adică la Unul Născut, altul îl vede ca vorbind despre Tatăl tuturor, adică despre Cuvântul şi toţi ceilalţi, la fel, vor vorbi, în lanţ, despre toţi eonii Plenitudinii.

---

[726] Copilul avorton este o fiinţă umană, chiar dacă înfăţişarea sa nu e cu totul definită, nu e completă.
[727] Cel pe care îl inventau aceşti eretici.

Căci unul va găsi că pasajul se referă la *Hristos*, pe când altul va găsi de cuviinţă să spună că el se referă la *Mântuitorul*.

Fiindcă unul, mai dibaci, după ce se va gândi puţin, va spune că pasajul îl are în vedere pe Margine, pe când altul va găsi că acesta vorbeşte despre Înţelepciune, care face parte din Plenitudine. Unul va spune că aici avem de-a face cu Mama din afara Plenitudinii, pe când altul va susţine că aici avem menţionat pe Dumnezeul, care a făcut lumea, adică pe Demiurg.

Şi astfel există moduri variate în care pot interpeta un pasaj anume, având poziţii contrare la aceeaşi porţiune a Scripturii.

Şi, deşi există un singur pasaj al Scripturii [de comentat], fiecare îl vede diferit, după mintea fiecăruia, pentru că ei spun că avem aici un subiect *extrem de înalt*, de *neînţeles* şi că *nu pot să cuprindă toţi măreţia gândirii, care e cuprinsă în acel pasaj*. Tocmai de aceea, spun ei, *lucrul cel mai înţelept e să păstrăm tăcerea* [în ceea ce priveşte înţelegerea credinţei].

Pentru că *Sige*, adică *Liniştea / Tăcerea*, care este deasupra, trebuie să fie închipuită prin tăcerea pe care ei o păstrează [faţă de reperele credinţei lor].

Şi astfel mulţi dintre ei au păreri divergente, având mai multe opinii despre acelaşi lucru şi păstrează în mod *inteligent* înţelegerea pe care o au numai între ei.

De aceea, când vor să se pună de acord vizavi de lucrurile pe care le propovăduiesc Scripturile, atunci ei o fac numai ca să ne repingă pe noi. Dar, datorită învăţăturilor rele pe care le au nu fac altceva, decât să se condamne pe ei înşişi, pentru că ei nu au o singură minte cu privire la toate cuvintele pe care le spun.

Pe când noi, urmând pe Părintele nostru Cel unul şi pe singurul Dumnezu adevărat, pentru că avem cuvintele Sale ca regulă a adevărului (*regulam veritatis*)[728], vorbim cu toţii despre aceleaşi lucruri, cunoscând un singur Dumnezeu, pe Creatorul universului, Care a trimis pe Proroci, Care a scos poporul din pământul Egiptului, Care în timpurile cele din urmă ne-a arătat pe propriul Său Fiu, pentru că El poate să-i pună în încurcătură pe cei necredincioşi şi să caute la roadele celor Drepţi.

---

728 Lat. 2, p. 276.

Capitolul al 36-lea

Prorocii au fost trimişi de Unul şi Acelaşi Tată, de la Care a fost trimis şi Fiul

1. Căci Domnul nu a respins [pe Tatăl] şi nici nu a spus că Prorocii au vorbit despre un alt Dumnezeu decât despre Tatăl Său. El nu a vorbit nici despre vreo altă fiinţă, decât despre a Unuia şi a Aceluiaşi Tată.

Nici nu a vorbit despre o altă fiinţă, care ar fi creat lumea, despre o alta în afara propriului Său Tată, ci El a spus: „Era un stăpân al casei şi el a sădit vie, a împrejmuit-o, a săpat în ea teasc, a zidit un turn şi a dat-o lucrătorilor iar el s-a dus departe de casă. Şi, când se apropia timpul roadelor, el a trimis slugile sale la lucrători, ca să primească roadele sale. Dar lucrătorii văzând slugile sale pe una au bătut-o, pe alta au lovit-o cu pietre iar pe alta au omorât-o. Iarăşi a trimis alte slugi şi le-a făcut [şi acestora] mai multe decât celor dintâi.

Iar la urmă a trimis pe unicul său fiu, zicând: Poate vor avea temere faţă de fiul meu. Dar când lucrătorii au văzut pe fiul, au zis între ei: Acesta este moştenitorul. Veniţi să-l omorâm pe el şi să avem noi moştenirea lui. Şi, punând mâna pe el, l-au scos afară din vie şi l-au ucis. Însă când va veni Domnul viei, ce va face acelor lucrători?

Ei i-au răspuns: Pe aceşti răi cu rău îi va pierde iar via o va da altor lucrători, care vor aduce roadele lui la timpul lor”.

Iar Domnul a zis: „Nu aţi citit niciodată [Scripturile], că *Piatra pe care ziditorii au respins-o, aceasta a ajuns în capul unghiului; de la Domnul s-a făcut aceasta şi este lucru minunat în ochii noştri?* De aceea vă spun vouă, că Împărăţia lui Dumnezeu se va lua de la voi şi se va da neamului care va aduce roadele ei”[Mt. 21, 33-43].

Şi, prin aceste cuvinte, Domnul a spus foarte lămurit ucenicilor Săi, că există doar un singur Stăpân al casei, adică un singur Dumnezeu Tată, Care a făcut toate lucrurile prin Sine; că El ne-a arătat numeroşi lucrători, dar mulţi s-au dovedit încăpăţânaţi, mândrii, nevrednici şi au ucis pe Domnul, dar că există şi cei care Îi aduc Lui, cu toată ascultarea, rodurile la timpul lor şi că Stăpânul casei este,

deopotrivă, Cel care a trimis pe slugile Sale dar şi pe Fiul Său [în lume].

Căci de la Tatăl a fost trimis Fiul, pe care lucrătorii L-au omorât şi tot de către El au fost trimise şi slugile. Numai că Fiul, ca Unul care venea de la Tatăl, cu suprema autoritate / putere, spunea: „Dar Eu vă spun vouă”, pe când slugile / slujitorii trimişi de către Domnul, vorbeau ca nişte slujitori, [care trimiteau un mesaj al Altuia] şi de aceea îşi începeau cuvântarea lor cu cuvintele: „Acestea zice Domnul”.

2. Însă aceşti oameni nu fac altceva decât să predice necredinţa faţă de Domnul, pe când Hristos îi învaţă pe toţi să se supună Lui. Pentru că Dumnezeu, Cel care a chemat pe toţi prin iconomiile Sale de la începutul lumii este Acelaşi cu Cel care Îi cheamă în zilele cele din urmă.

Cu alte cuvinte, Cel care a dat la început Legea, care să-i robească, este Același, Care în zilele cele din urmă Îşi cheamă poporul spre înfiere. Pentru că Dumnezeu a sădit ca o vie neamul omenesc, când, mai întâi, l-a creat pe Adam şi i-a ales pe Părinţi (*plasmationem Adae et electionem Patrum*)[729].

Apoi El i-a făcut pe lucrători când a stabilit iconomia legii lui Moise. A zidit gard împrejurul viei, adică a dat porunci speciale cu privire la slujirea lor. A zidit turn, adică a ales Ierusalimul. A săpat teasc, adică a pregătit-o ca pe o fiinţă, care să primească pe Sfântul Duh.

El a trimis Proroci mai înainte de robia lor în Babilon şi, după aceea, a trimis pe mulţi alţii, mai mulţi decât cei din vechime, ca să culeagă roadele, spunându-le lor [evreilor]:

„Acestea zice Domnul: Dacă vă veţi îndrepta căile şi faptele voastre, dacă veţi face judecată cu dreptate, dacă vă veţi privi cu milă şi îngăduinţă [unul pe altul], [fiecare] ca pe fratele său, dacă nu veţi mai strâmtora pe văduvă sau pe orfan, pe prozelit sau pe cel sărac, şi nu veţi mai avea vistierii ale răutăţii în inima voastră împotriva fratelui vostru şi vă veţi iubi, fără false jurăminte, atunci vă voi curăţi pe voi, vă voi face curaţi, voi îndepărta răul din inimile voastre, vă voi învăţa să faceţi binele, să căutaţi judecata, să apăraţi pe cei necăjiţi, să judecaţi drept pe cei orfani şi să apăraţi pe văduve şi [vă voi învăţa] cum să fiţi *una cu toţii*, zice Domnul” [Ier. 7, 5-6…/ Is. 1, 7; Zah. 7, 10].

---

729 Idem, p. 277.

Şi iarăşi le spune: „Opreşte-ţi limba de la rău şi buzele tale să nu vorbească cu vicleşug; depărtează-te de la rău şi fă binele; caută pacea şi o urmează pe ea” [Ps. 33, 12-13/ I Petr. 3, 10].

Predicând aceste lucruri, Prorocii doreau să vadă rodurile dreptăţii. Însă la urma tuturor a trimis la cei necredincioşi pe Însăşi Fiul Său, pe Domnul nostru Iisus Hristos, pe care lucrătorii cei răi l-au scos afară din vie şi L-au ucis.

De aceea Domnul Dumnezeu a dat via altor lucrători, acum ne mai punându-i gard împrejur ci deschizând-o întregii lumi, de la care aşteaptă rodurile ei la vremea lor şi a ales-o ca pe *un turn frumos*, care se vede de oriunde.

Pentru că strălucirea Bisericii se vede peste tot şi oriunde [pe pământ] se află acum zidit câte un teasc, pentru că cei care au primit pe Duhul se află acum peste tot. Iar pentru că, cei [aleşi] din vechime[730], au respins pe Fiul lui Dumnezeu şi Acesta i-a scos din vie, când L-au ucis pe El, Dumnezeu respingându-i cu dreptate pe ei şi a dat neamurilor de afară rodurile viei ca să o lucreze.

Fiindcă acestea sunt în acord cu spusele lui Ieremia: „Domnul a respins şi a aruncat afară neamul celor care fac aceste lucruri, pentru că fiii lui Iuda au făcut rău înaintea mea, zice Domnul” [Ier. 7, 29-30]. Şi tot Ieremia zice: „Mereu sunt cu ochii aţintiţi spre voi. Voi auziţi glasul trâmbiţelor si spuneţi: Nu auzim niciun sunet. De aceea au auzit neamurile şi cei care vor paşte turmele în ele” (Ier. 6, 17-18).

Pentru că există Unul şi Acelaşi Tată, Care a sădit via, Care a condus poporul, Care a trimis pe Proroci, Care a trimis pe Fiul Său şi Care a dat via acelor lucrători, care vor da roadele la timpul lor.

3. Şi pentru aceasta a spus Domnul Ucenicilor Săi [toate acestea], ca să ne facă pe noi să fim *lucrătorii cei buni*.

Căci le-a spus: „Luaţi aminte la voi înşivă şi privegheaţi în orice clipă, ca nu cumva să se schimbe inimile voastre cu mâncarea şi cu băutura şi cu grijile acestei vieţi şi ziua aceea să vină peste voi fără de veste. Căci ca o cursă va veni ea peste toţi aceia, care locuiesc pe faţa întregului pământ” [Lc. 21, 34-35].

---

[730] Israelul, care nu L-a primit pe Domnul.

Şi iarăşi: „De aceea să fie mijloacele voastre încinse şi făcliile voastre aprinse şi să fiţi ca oamenii care aşteaptă pe Domnul lor, când se întoarce de la nuntă” [Lc. 12, 35-36].

Şi iarăşi: „Pentru că aşa cum a fost în zilele lui Noe, când ei mâncau şi beau, vindeau şi cumpărau, se însurau şi se măritau şi nu cunoşteau [ce o să se întâmple cu ei], până când Noe a intrat în corabie şi a venit potopul şi i-a nimicit pe ei; de asemenea aşa cum a fost în zilele lui Lot, când ei mâncau şi beau, vindeau şi cumpărau, sădeau şi zideau, până când Lot a ieşit din Sodoma şi a plouat foc din cer şi i-a nimicit pe toţi; tot aşa va fi şi atunci, când va veni Fiul Omului ” [Lc. 17, 26-30].

Şi iarăşi: „De aceea privegheaţi, pentru că nu ştiţi în care zi va veni Domnul vostru” [Mt. 24, 42].

[Şi în aceste pasaje], El mărturiseşte pe unul şi acelaşi Domn, Care în timpul lui Noe a adus potopul din cauza sclifoselilor celor neascultători şi Care în zilele lui Lot a plouat foc din cer din cauza mulţimii păcătoşilor, care se aflau între sodomiţi şi care s-a petrecut pentru aceeaşi neascultare şi păcate asemănătoare, pentru care vor fi pedepsiţi şi în ziua Judecăţii de la sfârşitul vremurilor.

Căci El a spus că va fi mai uşor Sodomei şi Gomorei decât pentru acel oraş sau acea casă, care nu va primi cuvântul Apostolilor Săi.

Căci a spus: „Şi tu, Capernaume: Nu ai fost tu înălţat până la cer? Te voi coborî până la Iad. Căci dacă s-ar fi făcut lucrurile cele mari, care s-au făcut întru tine în Sodoma, aceasta ar fi rămas până în această zi. Adevărat vă zic vouă, că Sodomei îi va fi mai uşor în ziua judecăţii decât ţie” [Mt. 11, 23-24].

4. Căci Fiul lui Dumnezeu este unul şi acelaşi întotdeauna şi El dă celor care cred întru El [să izvorască întru ei] izvor de apă spre viaţa veşnică, dat tot El este Cel care usucă imediat smochinul neroditor.

Fiindcă în zilele lui Noe El a adus, pe drept, potopul pentru a nimici neamul omenesc extrem de mârşav de la acea dată, care nu aducea daruri lui Dumnezeu. Pentru că îngerii, care au păcătuit, se amestecaseră cu ei[731] (*angeli transgressores commixti fuissent eis*)[732].

---

[731] Era uniţi în gândurile şi faptele lor mai mult cu demonii decât cu harul lui Dumnezeu.

[732] Lat. 2, p. 279.

Şi, prin acesta [potop], El a oprit păcatele acelor oameni dar a păstrat, în acelaşi timp, arhetipul (*arcae typum*[733] / *archetypum*[734]; *ἀρχέτυπον*[735]) după care a fost făcut Adam[736].

Şi, de aceea, a plouat foc şi pucioasă din cer şi în zilele lui Lot peste Sodoma şi Gomora, după cum putem să cunoaştem cu toţii, ca „un exemplu al dreptei judecăţi a lui Dumnezeu, care pe tot copacul, care nu aduce roade, El îl taie şi în foc îl aruncă" [Lc. 3, 9].

Şi, pentru aceasta, dacă El spune că va fi mai uşor pentru Sodoma la Judecata tuturor, cum va fi [judecata] pentru cei care au văzut minunile Sale şi nu au crezut în El şi nici nu au primit învăţăturile Lui?

Fiindcă El a dat, prin venirea Sa, o mare binecuvântare celor care au crezut în El şi care fac voia Lui iar, pe de altă parte, El a spus, că cei care nu cred în El vor avea o şi mai mare pedeapsă la Judecată.

Căci prin aceasta El face dreaptă judecată tuturor şi va cere mai mult de la cei cărora le-a dat mai mult. Şi le va cere mai mult nu pentru că El le-a revelat o cunoaştere a altui Tată [fapt pe care l-am discutat de mai multe ori], ci pentru că El a dat curăţia neamului omenesc prin venirea Sa, adică darul cel mai mare al harului Părintesc.

5. Iar dacă nu am convins, suficient de bine, pe vreunul, că Prorocii au fost trimişi de unul şi acelaşi Tată, prin venirea Domnului nostru fiecare poate să-şi deschidă gura inimii sale şi să strige către Stăpânul, către Domnul Iisus Hristos, căci auzi ce spune El: „Împărăţia Cerurilor este asemenea unui împărat, care a făcut nuntă pentru fiul său şi a trimis pe slujitorii sai să cheme pe cei invitaţi la nuntă" [Mt. 22, 2-3].

Iar când ei nu au primit invitaţia, El spune: „Iarăşi a trimis alte slugi, zicând: Spuneţi celor invitaţi: Veniţi, iată eu am pregătit ospăţul meu.

Junicii mei şi toate cele îngrăşate au fost înjunghiate şi toate sunt pregătite. Veniţi la nuntă!

Dar ei nu au ţinut seama [de cele zise] şi au mers la treburile lor fiecare: unul la ţarina sa, altul la neguţătoria sa

[733] Ibidem.
[734] Idem, p. 279, n. 8.
[735] Ibidem.
[736] Prin salvarea Sfântului Noe şi a familiei sale, Domnul a păstrat chipul adevăratului om, în starea în care se putea la acea dată, cât mai neîntinat de păcat.

iar ceilalţi punând mâna pe slugile lui, pe unele le-au batjocorit fără milă iar pe altele le-au ucis.

Dar când împăratul a auzit asta s-a mâniat şi a trimis armatele sale ca să ucidă pe criminali şi cetăţii lor le-a dat foc. Şi a zis slujitorilor săi: Nunta este deja pregătită, dar cei care au fost invitaţi nu au fost vrednici. De aceea ieşiţi la drumurile mari şi pe câţi veţi găsi acolo, aduceţi-i la nuntă. Iar slujitorii au mers şi au adunat pe toţi câţi i-au găsit, răi şi buni şi nunta s-a umplut de oaspeţi.

Iar când a intrat împăratul ca să-i vadă pe oaspeţi, a văzut pe un om, care nu avea haină de nuntă şi i-a zis lui: Prietene, cum ai intrat aici, dacă nu ai haină de nuntă?

Dar el a rămas fără glas. Atunci a zis împăratul către slujitorii săi: Legaţi-l pe el de mâini şi de picioare şi aruncaţi-l în întunericul cel mai din afară.

Acolo va fi plângerea şi scrâşnirea dinţilor. Pentru că mulţi sunt chemaţi, dar puţini sunt aleşi"[Mt. 22, 4-14].

Pentru că aceste cuvinte ale Lui le-a spus ca să fie *clare* pentru toţi. Căci există un singur Împărat şi Domn, Tatăl tuturor, după cum El spusese mai înainte: „Să nu te juri nici pe Ierusalim, pentru că este cetatea marelui Împărat" [Mt. 5, 35]; şi Acesta a pregătit, dintru început, nuntă Fiului Său şi a folosit pentru a chema la ea, cu cea mai mare bunătate, pe slujitorii Săi, pe oamenii dintru început ai iconomiei mântuirii, ca [întreaga umanitate] să vină la ospăţul de nuntă. Şi când aceia [de atunci] nu au ascultat, El şi mai mult a invitat pe toţi prin alţi slujitori, dar nici prin aceia nu a fost ascultat ci, mai degrabă, ei i-a omorât pe aceia, care veniseră cu mesajul Lui, cu pietre şi i-a înjunghiat.

De aceea a trimis armatele Sale şi i-a nimicit pe ei şi a ars cu foc oraşul lor. Însă El a chemat mai apoi pe toţi pe care i-a găsit pe marile drumuri, adică pe toate neamurile şi le-a invitat la ospăţul de nuntă al Fiului Său, după cum spusese El prin Ieremia: „Eu am trimis la voi pe slujitorii Mei, Prorocii, ca să spună: Să se întoarcă dar fiecare în parte de la calea lui cea rea şi să se pocăiască pentru faptele sale" [Ier. 18, 10].

Şi iarăşi a spus prin acelaşi Proroc: „Eu am trimis la tine pe slujitorii Mei, Prorocii, ziua şi înainte de lumină. Dar ei nu M-au ascultat, nici nu şi-au plecat urechile lor spre Mine. Iar tu le vei spune acest cuvânt acestora: Acesta este

un popor care nu ascultă glasul Domnului, nici nu primeşte certarea; credinţa a pierit din gura lor” [Ier. 7, 25-26, 28].

De aceea, Domnul, Care ne-a chemat pe noi toţi prin Apostoli, este Acela, Care i-a chemat pe cei din vechime prin Proroci, după cum reiese din cuvintele Domnului[737].

Iar Apostolii, deşi au predicat la multe neamuri, nu au predicat alt Dumnezeu decât al Prorocilor, ci fiecare dintre ei au vestit acelaşi lucru. Şi unul a vestit pe Domnul, altul a vorbit despre Tatăl, altul despre venirea Fiului lui Dumnezeu, pe când alţii au vestit că El este deja prezent cu toţi de pretutindeni.

6. Dar, mai degrabă acum, când El Însuşi S-a arătat pe Sine [ca Dumnezeu întrupat], se cuvine ca noi, după ce am fost chemaţi [de către El], să ne împodobim cu lucrările dreptăţii, adică cu Duhul lui Dumnezeu, Care Se odihneşte întru noi.

Pentru că acesta este *veşmântul de nuntă* (*indumentum nuptiarum*[738])[739], despre care Apostolul ne vorbeşte: „Deşi noi suntem acum neîmbrăcaţi [în nemurire], atunci când ne vom îmbrăca întru ea, căci stricăciunea de acum [a trupului nostru] va fi înghiţită de nemurire” [I Cor. 15, 54]. Căci cei care au fost chemaţi la Cina Domnului, dar nu au primit pe Sfântul Duh, din cauza răutăţii lor, spune El, „vor fi aruncaţi în întunericul cel mai din afară” [Mt. 22, 13][740].

Şi ne-a arătat acest lucru foarte clar prin aceea că, Împăratul, Care a strâns pe toţi din cele patru colţuri ale lumii la credinţă, prin nunta Fiului Său şi Care le-a dat lor un banchet nestricăcios, Acelaşi a găsit pe omul, care a fost aruncat în întunericul cel mai din afară, pentru că nu avea *veşmânt de nuntă*, adică era *dispreţuitor*.

Pentru că în Legământul cel dintâi „mulţi dintre ei nu au plăcut Lui” şi, din această cauză, „mulţi sunt chemaţi, dar puţini aleşi” [Mt. 22, 14].

---

[737] Din parabola pe care o discutăm acum.

[738] Lat. 2, p. 282.

[739] *Veşmântul de nuntă* e îmbrăcarea întru conştienţă cu Duhul Sfânt, acesta fiind marele adevăr soteriologic asupra căruia a insistat Sfântul Simeon Noul Teolog şi toţi Părinţii Bisericii. Nu faptele, pe care le presupunem noi a fi *bune* ne sfinţesc dar, în urma lor, nu simţim nicio sfinţire în noi, ci acelea pe care le facem *întru Duhul*, *la îndemnul* şi *cu mişcarea Lui* şi simţim că ne reclădesc interior.

[740] Sfântul Irineu, ca şi Sfântul Simon Noul Teolog, insistă pe legătura interioară, fără de care nu se poate, a primirii Sfintelor Taine şi a simţirii Sfântului Duh. Cine Îl are pe Duhul simte pe Domnul în el ca Viu, ca Mântuitor şi Sfinţitor al vieţii lui. Dar nu te poţi împărtăşi, pe de altă parte, cu vrednicie, dacă nu simţi că Hristos şi Duhul, întreaga Treime *te fac nou*, un om *realmente nou*.

Şi, de aceea, nu există un Dumnezeu, care judecă şi un alt Tată, care ne cheamă pe noi toţi la mântuire. Şi nu e unul, care ne dăruie lumina dumnezeiască (*aeternum lumen*)[741] şi altul care, pe cei care nu au veşmânt de nuntă, să îi arunce în întunericul cel mai din afară.

Ci este unul şi acelaşi Dumnezeu, Tatăl Domnului nostru, de la Care Prorocii au avut slujirea, prin infinita Lui bunătate, de a chema pe cei nevrednici. Dar El cercetează pe cei chemaţi, ca să vadă, dacă au veşmânt pregătit şi propriu pentru nunta Fiului Său, fiindcă El nu doreşte nimic *ruşinos* sau *rău*.

Aceasta este în acord cu ceea ce Domnul a spus omului bolnav: „Iată te-ai făcut sănătos / întreg. Să nu mai păcătuieşti, ca să nu-ţi fie ţie mai rău!" [In. 5, 14]. Pentru că Cel care este bun, drept, curat şi fără pată nu va îndura nimic rău sau nedrept, nici ruşinos în cămara Sa de nuntă[742].

Acesta este Tatăl Domnului nostru, Care poartă de grijă la toate câte există şi toate sunt rânduite prin porunca Sa. Şi El dă darurile Sale gratuit celor care le primesc pe ele.

Dar Cel mai drept Judecător dă şi pedepse conform dezertărilor lor[743], fiecăruia după meritul său, celor care sunt nemulţumitori şi insensibili la bunătatea Sa. Căci de aceea spune El: „A trimis armatele Sale şi a ucis pe criminali şi cetăţii lor le-a dat foc" [Mt. 22, 7].

Şi a numit aici *armate ale Sale*, pe cei care sunt *moştenirea lui Dumnezeu*. Pentru că „al Domnului este pământul şi plinirea lui, lumea şi toţi cei care locuiesc întru ea" [Ps. 23, 1].

Iar Pavel, la fel a spus în *Epistola către Romani*: „Pentru că nu există stăpânire decât de la Dumnezeu, căci stăpânirile sunt de Dumnezeu rânduite. Oricine se împotriveşte stăpânirilor, se împotriveşte rânduielii lui Dumnezeu.

Iar cei care se împotrivesc îşi vor primi pedeapsa. Pentru că conducătorii nu sunt pentru a ne fie frică de fapta bună, ci de cea rea. Voieşti să nu îţi fie frică de stăpânire? Fă dar ceea ce este bun şi vei avea laudă de la ea. Pentru că ea este slujitoare a lui Dumnezeu spre binele tău.

---

741 Lat. 2, p. 282.

742 Atributele sfinţeniei lui Hristos, a lui Dumnezeu întrupat.

743 După cât de mult au părăsit căile binelui.

Dar dacă faci ceea ce este rău, atunci teme-te; căci nu în zadar poartă sabia: căci este slujitoare a lui Dumnezeu şi răzbunătoare a mâniei Lui asupra celui ce face răul.

De aceea e nevoie să vă supuneţi, nu numai pentru mânie, ci şi pentru conştiinţă. Pentru că de aceea plătiţi şi dări. Căci [conducătorii] sunt slujitorii lui Dumnezeu, stăruind în aceasta în fiecare lucru" [Rom. 13, 1-6].

Astfel, atât Domnul cât şi Apostolii au vestit pe unul şi acelaşi Dumnezeu Tatăl, Care a dat Legea, Care a trimis pe Proroci, Care a făcut toate lucrurile şi de aceea El a zis: „a trimis armatele Sale".

Fiindcă fiecare om, pentru că este om, este lucrarea Lui, deşi el poate să nu cunoască pe Dumnezeu. Însă El a dat tuturor să existe, pentru că „face să răsară soarele şi peste cei răi şi peste cei buni şi trimite ploaie şi peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi" [Mt. 5, 45].

7. Şi nu numai prin parabola aceasta [ne-a confirmat aceste lucruri], ci şi prin parabola celor doi fii, a fiului celui tânăr, care şi-a cheltuit averea în desfătări împreună cu desfrânatele [Lc. 15, 11-32], unde Domnul ne învaţă că există un singur Tată, Care nu a dat nici măcar un ied fiului celui bătrân. Dar când s-a întors fiul cel pierdut, adică fiul cel tânăr, El a poruncit să se junghie viţelul cel îngrăşat (*the fatted calf*) şi să se dea acestuia cel mai bun veşmânt.

Şi aici, la fel ca în parabola lucrătorilor, care au fost trimişi în vie la diferite ceasuri ale zilei [Mt. 20, 1-16], se arată că există un singur şi acelaşi Dumnezeu, Care a chemat pe fiecare dintru început, de când a fost creată lumea[744].

Dar că, după ceva timp, şi după o altă perioadă de timp, şi după o alta, şi până la sfârşitul zilei [au fost chemaţi lucrătorii], pentru că au fost mulţi lucrători în fiecare veac, însă doar un singur Stăpân i-a chemat pe fiecare în parte.

Căci există o singură vie şi, de asemenea, există o singură dreptate, o singură iconomie, pentru că există un singur Duh al lui Dumnezeu, Care plineşte toate lucrurile.

Şi, de aceea există, o singură plată, pentru că fiecare primeşte câte un dinar [Mt. 20, 2], care are inscripţionat pe

[744] Dumnezeu a chemat la Sine pe toţi oamenii, începând cu Sfinţii Protopărinţi şi cheamă şi va chema până la venirea Sa, pe toţi la Sine. Oricine este *chemat*. Dar pentru a fi şi *ales*, trebuie să răspundă cu toată fiinţa lui chemării lui Dumnezeu. Alegerea este o chestiune de adâncire în viaţa cu Dumnezeu, o consecinţă a comuniunii cu Dumnezeu, care *se primeşte* de la Dumnezeu şi nu *se reclamă*.

el imaginea Împăratului şi numele Lui, adică cunoaşterea Fiului lui Dumnezeu, care este nemurirea[745].

De aceea El dă plata Sa tuturor, de la primii până la ultimii pe care îi angajează, căci în timpurile din urmă Domnul Se va arăta pe Sine în toţi [cei mântuiţi].

8. Şi, la fel, în cazul vameşului, care a întrecut pe fariseu cu rugăciunea sa [Lc. 18, 10-14], noi nu găsim că el s-ar fi închinat altui Tată, pentru că mărturia despre el am primit-o de la Domnul şi nu de la altcineva.

Căci acesta, cu mare umilinţă, depărtând de la el toată înălţarea şi mândria, a mărturisit pe acelaşi Dumnezeu [ca şi noi].

Tot aşa şi în cazul celor doi fii [Mt. 21, 28-30], care au fost trimişi în vie, şi în care unul s-a împotrivit tatălui său, dar după aceea s-a pocăit, iar pocăinţa lui i-a fost nu un mic câştig; pe când celălalt, a promis că merge, a asigurat pe tatăl său că va face acest lucru, dar nu a mers. Pentru că „tot omul este mincinos" [Ps. 115, 2] şi „el mereu doreşte, dar nu află niciun folos" (Rom. 7, 18).

Şi în această parabolă găsim pe singurul şi acelaşi Tată.

Găsim acelaşi adevăr arătat foarte clar şi în parabola smochinului [Lc. 13, 6-9], în care Domnul a spus: „Iată, sunt trei ani de când vin să caut rodul acestui smochin şi nu-l găsesc" [Lc. 13, 7]. Pentru că aici se vorbeşte despre Proroci, prin care El a venit să caute, din când în când, fructele dreptăţii de la ei[746] şi nu le-a găsit. Din cauza acestui lucru, tocmai de aceea s-a şi spus, că smochinul va fi tăiat.

Dar, şi fără a se folosi de vreo parabolă, Domnul a spus despre Ierusalim: „Ierusalime, Ierusalime, tu care ucizi pe Proroci şi omori cu pietre pe cei care sunt trimişi la tine. De câte ori am dorit să adun pe copiii tăi, după cum adună cloşca puii sub aripile ei, dar voi nu aţi dorit! Iată casa voastră se va lăsa pustie" [Mt. 23, 37-38].

Pentru că de aceea s-a spus în parabola [de dinainte, a smochinului]: „Iată, sunt trei ani de când vin să caut rodul"

---

745 Fiecare om care se mântuie, se mântuie prin cunoaşterea lui Hristos, a Celui care este Creatorul, Mântuitorul, Sfinţitorul şi Judecătorul întregii făpturi. Toţi primim câte un dinar, pentru că primim aceeaşi cunoaştere a lui Hristos, pe măsura noastră dar aceeaşi în conţinut şi moştenim aceeaşi Împărăţie a Sa.
Sfântul Irineu accentuează aici nespus de bine continuitatea mântuirii şi a chemării oamenilor de către Hristos Dumnezeu cât şi dimensiunea unitară şi universală a răsplătirilor dumnezeieşti. Toţi suntem chemaţi la aceeaşi Împărăţie şi fiecare moştenim aceeaşi Împărăţie în care credem şi au crezut toţi cei mântuiţi.

746 De la fiii lui Israel.

iar aici [în ultima citaţie] s-a spus deschis: „De câte ori am dorit să adun pe copiii tăi”.

Şi este o minciună [o altă interpretare a acestor cuvinte], dacă nu le înţelegem pe acestea ca fiind legate de venirea Lui, care a fost vestită prin Proroci.

Însă El a venit la ei şi odinioară, adică de la începutul vremurilor. Căci El a fost Acela care a ales pe Patriarhi şi pe cei [care au trăit sub Vechiul Legământ], fiind acelaşi Cuvânt al lui Dumnezeu, Care i-a cercetat pe ei prin Duhul prorocesc şi, pentru noi, Acesta este Cel care ne-a adunat din toate colţurile lumii prin venirea Lui[747].

Şi a adăugat la cele zise mai înainte aceste adevăruri: „Mulţi vor veni de la răsărit şi de la apus şi vor sta la masă cu Avraam, şi Isaac, şi Iacov, în Împărăţia Cerurilor iar fiii Împărăţiei vor merge în întunericul cel mai din afară; acolo va fi plângerea şi scrâşnirea dinţilor” [Mt. 8, 11-12/Lc. 13, 28-29].

Astfel, dacă cei care au crezut în El prin predica Apostolilor Săi, de la răsărit şi de la apus, vor sta la masă cu Avraam, Isaac şi Iacov în Împărăţia Cerurilor, împărtăşindu-se împreună cu ei de fericirea cerească, atunci există unul şi acelaşi Dumnezeu, Care i-a ales pe Patriarhi, a cercetat poporul şi a chemat neamurile.

[747] Dumnezeiescul Irineu vorbeşte explicit despre rolul activ al Cuvânului în lume şi în istoria lui Israel înainte de întruparea Sa, cât şi de acţiunea directă pe care Hristos o are în a aduna pe toţi cei credincioşi la sine, într-o singură turmă, El fiind Păstorul nostru. Dumnezeu Cuvântul ne-a vorbit prin Duhul şi Duhul vorbeşte cele ale Cuvântului şi despre El.

Capitolul al 37-lea

Oamenii au voinţă liberă şi posedă puterea de a alege. De aceea nu este adevărată ideea cum că unii ar fi buni iar alţii răi prin natura / firea lor

1. În cuvintele Domnului [pe care le-am citat]: „De câte ori am dorit să adun pe copiii tăi… dar voi nu aţi dorit!" se arată libertatea omului în Legea cea veche, fiindcă Dumnezeu a făcut pe om liber dintru început (*liberum eum Deus fecit ab initio*)[748], având această putere în sufletul său, de a se supune, prin voinţă, lui Dumnezeu şi nu prin constrângerea Acestuia.

Pentru că nu este *o constrângere* a fi cu Dumnezeu, ci prin voinţa noastră cea bună suntem mereu împreună cu El. De aceea El dă sfaturi bune tuturor şi locuieşte în oameni, cât şi în Îngeri, prin puterea alegerii lor (căci şi Îngerii sunt fiinţe raţionale), adică în cei care fac ascultare prin puterea de a avea ceea ce este bun, care se dă de către Dumnezeu, şi întru care ei se adâncesc.

Pe de altă parte, cei care nu vor asculta [de Dumnezeu], după dreptate, nici nu vor primi ceea ce este bun, ci vor primi pedeapsa cuvenită, pentru că Dumnezeu a revărsat peste ei ceea ce era bun.

Însă ei nu l-au ţinut cu sârguinţă şi nici nu au socotit [că darul Său] e ceva de preţ, ci au vărsat de la ei, cu dispreţ, bunătatea Sa cea prea mare.

Iar pentru că au respins binele şi l-au aruncat, de aceea vor primi pe toate, după merit, la Judecata lui Dumnezeu, după cum mărturiseşte Pavel în *Epistola sa către Romani*, când spune:

„Sau dispreţuieşti bogăţia bunătăţii Sale şi a îngăduinţei şi a îndelungii Sale răbdări, neştiind că bunătatea lui Dumnezeu te conduce pe tine la pocăinţă? Dar, după întărirea şi nepocăinţa inimii tale, te îmbogăţeşti în mânia venită asupra ta în ziua mâniei şi a arătării dreptei judecăţi a lui Dumnezeu" [Rom. 2, 4-5]. „Dar slava şi cinstea", zice el, „va fi cu tot cel care face binele" [Rom. 2, 7].

---

[748] Lat. 2, p. 285.

De aceea, Dumnezeu, Care dă ceea ce este bun, după cum ne spune Apostolul în *Epistola* sa, va da celor care lucrează binele slavă şi cinste, fiindcă au făcut ceea ce este bun, pe cât le-a stat în putere, pe când cei care nu au primit [darul lui Dumnezeu] vor primi dreapta judecată a lui Dumnezeu, fiindcă nu au făcut lucrul cel bun, pe cât le-a stat în puterea lor să facă.

2. Dar dacă unii sunt prin firea / natura lor *răi* iar alţii sunt *buni*, atunci nu merită nicidecum să fie lăudaţi, dacă sunt buni, pentru că aşa au fost creaţi. Şi nici nu pot fi respinşi [cei răi], pentru că aşa au fost creaţi ei.

Însă toţi oamenii sunt *de aceeaşi fire* şi toţi pot posti şi face cele bune. Însă, dacă ei au puterea să nu facă aceste lucruri, atunci va primi laudă omul, care va împlini bine legile (şi, cu atât mai mult, de la Dumnezeu) şi care va primi mărturie bună datorită alegerilor lui bune şi a stăruinţei în acestea.

Dar cei care sunt vinovaţi şi primesc pedeapsa pe drept sunt cei care au respins ceea ce este frumos şi bun. Şi, de aceea, Prorocii au îndemnat pe oameni spre ceea ce este bun, spre faptele de dreptate şi spre lucrarea dreptăţii, după cum am demonstrat pe larg [în cărţile anterioare]. Fiindcă e în puterea noastră să facem acestea şi, fiindcă, prin negrija cea mare, putem deveni neatenţi. Şi, de aceea, e nevoie să stăm în sfatul cel bun, pe care Bunul Dumnezeu ni-l dă nouă prin Proroci.

3. Căci pentru această raţiune a zis Domnul: „Aşa să strălucească lumina voastră înaintea omenilor, pentru ca ei să vadă faptele voastre cele bune şi să slăvească pe Tatăl vostru, Care este în cer” [Mt. 5, 16].

Şi iarăşi: „Luaţi aminte la voi înşivă, ca nu cumva să se schimbe inimile voastre cu îmbuibarea şi băutura şi grijile lumii” [Lc. 21, 34].

Şi iarăşi: „Încingeţi şalele voastre şi aprindeţi făcliile voastre şi fiţi ca oamenii, care aşteaptă pe Domnul lor, ca atunci când El se întoarce de la nunta şi când va veni şi va ciocăni, voi să puteţi să Îi deschideţi Lui. Fericit este slujitorul acela pe care Domnul său, atunci când El va veni, îl va găsi pe el făcând aşa” [Lc. 12, 35-37].

Şi iarăşi: „Slujitorul, care cunoaşte voia Domnului său şi nu o face, va fi bătut şi mai mult” [Lc. 12, 47].

Şi iarăşi: „De ce Îmi ziceţi *Doamne, Doamne*, dar nu faceţi ce vă zic Eu?” [Lc. 6, 46].

Şi iarăşi: „Dar dacă slujitorul a zis în inima sa, *Domnul întârzie*, şi va începe să bată pe cei care sunt împreună-slujitori ca şi el, şi să mănânce, şi să bea şi să se îmbete, Domnul va veni în ziua în care el nu se va aştepta şi îl va tăia pe el în două şi partea lui va fi cu făţarnicii" [Mt. 24, 48-51].

Toate aceste pasaje demonstrează că omul are voinţă liberă şi, în acelaşi timp, că sfatul lui Dumnezeu vrea să îl convingă pe om. Căci El ne învaţă pe noi să ne supunem Lui şi să căutăm să ne întoarcem de la păcatul necredinţei, cel împotriva Sa, fără ca să ne constrângă pe noi întru ceva.

4. Şi, fără îndoială, că dacă cineva nu doreşte să urmeze Evanghelia, are puterea să o respingă, însă acest lucru este nefolositor pentru el. Pentru că există în om puterea de a nu se supune lui Dumnezeu şi prin aceasta de a pierde ceea ce este bun.

Printr-o asemenea faptă nu mică ne este rana şi vătămarea. Fiindcă despre aceasta a spus Pavel, când a zis: „Toate lucrurile îmi sunt legiuite / îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos" [I Cor. 6, 12].

Căci se referea la libertatea omului (*libertatem hominis*)[749] când spunea, că „toate îmi sunt legiuite / îngăduite", Dumnezeu nesilindu-l pe el cu ceva iar prin expresia „nu îmi sunt de folos", dorea să spună că „nu trebuie să folosim libertatea noastră ca mantie a răutăţii" [I Petr. 2, 16], pentru că nu ne e de folos.

Şi iarăşi el spune: „Să spună fiecare om adevărul aproapelui său" [Efes. 4, 25].

Şi iarăşi: „Să nu stricaţi cuvintele, care vin la gura voastră, nici prin murdărie, nici prin vorbire deşartă, nici prin glume deocheate, care nu sunt folositoare ci, mai degrabă, aduceţi mulţumiri" [Efes. 5, 4].

Şi iarăşi: „Chiar dacă altădată eraţi întuneric, acum sunteţi lumină întru Domnul. Umblaţi cu cinste, ca nişte fii ai luminii [Efes. 5, 8]. Nu în desfrânări şi în beţii, nu în ospeţe şi în destrăbălări, nu în mânie şi în invidie [Rom 13, 13]. Căci aşa eraţi unii dintre voi. Dar v-aţi spălat, dar v-aţi asfinţiţi întru numele Domnului nostru" [I Cor. 6, 11][750].

Dar, dacă nu este în puterea noastră *a face* sau *a nu face* aceste lucruri, pentru ce raţiune Apostolul şi, mai întâi,

---

[749] Idem, p. 288.

[750] Sfântul Irineu compune aici un paragraf din mai multe versete disparate. Un procedeu stilistic rar, dacă nu unic în această carte.

Domnul Însuşi, ne-a sfătuit să facem unele lucruri şi să ne ferim de altele?

Însă, fiindcă omul are voinţă liberă dintru început (*liberae sententiae ab initio est homo*)[751], pentru că şi Dumnezeu are voinţă liberă, după asemănarea Căruia a fost creat omul (*et liberae sententiae est Deus Cujus ad similitudinem factus est*)[752], acesta este întotdeauna sfătuit să ţină cu tărie de ceea ce e bine, lucru care se petrece prin ascultarea de Dumnezeu.

5. Şi nu numai în fapte, ci şi în credinţă, Dumnezeu păstrează voinţa liberă a omului şi o ţine sub paza acestuia, spunând: „Facă-ţi-se ţie după credinţa, care e întu tine!" [Mt. 8, 13]; arătând că există o credinţă aparte a acelui om, că el are o vedere specială a ei întru sine.

Şi iarăşi: „Toate lucrurile sunt cu putinţă celui care crede" [Mc. 9, 23] şi: „Mergi, şi să-ţi fie ţie după credinţa care este întru tine!" [Mt. 15, 28].

Toate aceste ziceri demonstrează că omul are puterea să ţină credinţa[753]. Căci pentru această raţiune, „cel care crede întru Mine are viaţă veşnică, dar cel care nu crede în Fiul nu are viaţă veşnică, ci mânia lui Dumnezeu (*Ira Dei*[754]; *the wrath of God*) va rămâne peste el" [In. 3, 36].

În acelaşi fel Domnul ne arată bunătatea Sa, dar ne indică şi faptul că omul este liber şi că libertatea ţine de el, atunci când spune despre Ierusalim: „De câte ori am dorit să adun pe copiii tăi, după cum adună cloşca puii sub aripile ei, dar voi nu aţi dorit! Iată casa voastră se va lăsa pustie" [Mt. 23, 37-38].

6. Astfel, dacă ei spun lucruri contrare vizavi de acestea, nu vor altceva, decît să Îl deposedeze pe Domnul de puterea Sa, ca şi când nu ar fi în stare să împlinească ceea ce El doreşte.

Sau, pe de altă parte, uitând faptul că sunt firi „materiale", după cum spun ei înşişi, nu vor să primească nemurirea Lui.

---

[751] Lat. 2, p. 289.
[752] Ibidem.
[753] Credinţa e şi har dumnezeiesc, dar este şi adeziune şi permanentă lucrare a omului. Înaintarea în credinţă presupune relaţia vie dintre Dumnezeu şi om, acceptarea continuă a luminărilor dumnezeieşti în viaţa noastră.
[754] Lat. 2, p. 289.

Căci acestea spun ei: „El nu a creat pe Îngeri cu o fire capabilă de păcat şi nici pe oamenii care se dovedesc de la început nemulţumitori faţă de El[755].

Pentru că ei sunt fiinţe raţionale au puterea de *a cunoaşte* şi de *a judeca* şi nu sunt aidoma unor lucruri neraţionale sau nu au o fire animală, [ca animalele], care nu pot să facă nimic din proprie voinţă, ci sunt trase de necesitate sau prin constrângere de ceea ce este bun şi întru care nu există minte şi obişnuinţă [asumată], lucrând numai sub impactul obişnuinţei [instinctuale] şi care sunt incapabile să fie altceva, decât ceea ce sunt prin creaţie".

Însă pe baza acestei supoziţii, dacă nu mai recunosc nici ceea ce este *bun* pentru ei şi nici *comuniunea* cu Dumnezeu nu le este scumpă şi nici *binele* nu este un lucru vrednic de căutat, atunci nu mai au nicio dorinţă, grijă, preocupare de a cunoaşte, care să fie sădite în ei, fără acordul lor.

Iar dacă mergem mai departe şi spunem, că ei sunt *buni* fără ca acest lucru să aibă vreo consecinţă [în firea lor], pentru că ei sunt *aşa prin fire* şi nu *prin voinţă*, atunci sunt posesorii unui bine spontan [instinctiv] şi nu ales [gândit].

Înseamnă că ei nu înţeleg ceea ce fac, [nu înţeleg] că binele este un lucru frumos şi nici nu îşi găsesc plăcerea întru el. Şi cum pot astfel, cei care nu cunosc binele să se bucure de el? Ce nume are acesta la aceia, care nu năzuiesc după el? Şi ce cunună este acesta, pentru cei care nu urmează să o câştige, aidoma celor care sunt victorioşi în luptă?

7. Căci pentru aceasta a spus Domnul, că de Împărăţia Cerurilor au parte cei care „se silesc" [Mt. 11, 12]. Căci spune El: „cei ce se silesc pun mâna pe ea" [Ibidem]; adică cei care se străduie şi se luptă cu mult zel și care veghează la faptul, cum să o răpească pe ea în fiecare clipă.

Despre acest lucru şi Apostolul Pavel a spus corintenilor: „Nu cunoaşteţi oare, că cei care aleargă în stadion, aleargă cu toţii dar numai unul primeşte premiul?

---

[755] Ereticii de faţă credeau că Îngerii şi oamenii nu pot păcătui, că au fost creaţi de către Dumnezeu fără puterea de a păcătui, adică fără voinţă liberă.
Deşi recunoşteau că oamenii sunt neascultători faţă de Dumnezeu, cu toate acestea nu considerau păcatul ca o realitate, care ţine de alegerea omului şi care afectează în mod devastator persoana umană. Făceau dinstincţie netă între *om* şi *animal*, dar presupuneau că raţionalitatea umană este incompatibilă cu păcatul.
Astăzi se cam petrece acelaşi lucru, pentru că păcatul este scos din sfera ontologiei umane şi el nu mai e văzut ca cel care ne strică frumuseţea noastră, ci ca o *necesitate* sau ca un *mod de profit*, ca un *mod de câştig* sau chiar ca o *meserie onorabilă*.

Aşadar alergaţi, ca să îl puteţi primi! Căci oricine se angajează în luptă se înfrânează în toate lucrurile. Însă acei oameni ca să ia o cunună stricăcioasă, pe când noi una nestricăcioasă.

Eu deci aşa alerg, nu cu îndoială[756]. Eu mă lupt, dar nu ca unul care bat aerul. Ci îmi fac trupul să pălească şi îl aduc la supunere, pentru ca nu cumva, când predic altora, să mă fac pe mine netrebnic"[I Cor. 9, 24-27][757].

De aceea, acest abil luptător[758] ne învaţă să ne luptăm pentru nemurire, ca noi să ne încununăm cu ea şi să considerăm cununa ca fiind de preţ, ca una care se câştigă prin lupta / zbaterea noastră şi care nu ne învăluie, dacă nu suntem de acord cu ea.

Iar aceasta cu atât este mai de preţ pentru noi, cu cât luptându-ne pentru ea ne întărim şi pe atât se cuvine să fi cinstită, pe cât este de valoroasă. Fiindcă, într-adevăr, nu cinstim foarte mult acele lucruri care ne vin de-a gata, ci pe acelea care sunt câştigate printr-o grijă încordată.

De aceea, că această putere ne-a fost dată nouă, ne învaţă atât Domnul, cât şi Apostolul [Pavel], care ne-a îndemnat pe noi la o iubire şi mai mare pentru Dumnezeu, pentru ca să putem primi premiul după străduinţa noastră.

Căci altfel, fără îndoială, că binele noastre ar fi unul iraţional, fiindcă nu ar fi rezultatul unei încercări / unei probe. Iar capacitatea noastră de a vedea[759] nu ar avea nimic de dorit, dacă noi am cunoaşte că e o pierdere de timp să vrei să vezi ceva. Şi, de asemenea, sănătatea, este văzută ca fiind foarte preţioasă numai dacă ai cunoscut boala, lumina este [preţioasă] dacă o compari cu întunericul, viaţa cu moartea.

Tot la fel Împărăţia Cerurilor este cinstită de către cei care au cunoscut viaţa pământească. Şi în funcţie de ceea

---

[756] Alerg având conştiinţa că voi primi mântuirea, premiul, cununa de la Dumnezeu. Sfântul Pavel ne spune ceva foarte important aici şi anume, că nu putem aştepta mântuirea fără să fim încredinţaţi de primirea ei; că nu putem avea o nădejde fără nicio aşteptare, fără nicio împlinire.

[757] Citatul de aici, în traducerea noastră, *cf.* textului grecesc din GNT:

„ 24. Nu cunoaşteţi că în stadion, toţi alergătorii aleargă, însă doar unul ia premiu (τὸ βραβεῖον). Astfel alergaţi ca să-l ajungeţi.

25. Şi oricine se luptă se stăpâneşte pe sine în toate. Şi aceia iau cunună stricăcioasă, [pe când] noi una nestricăcioasă.

26. Deci eu astfel alerg, nu ca unul nesigur, nu ca unul care lovesc aerul cu pumnul.

27. Ci îmi chinui trupul meu şi mi-l robesc, ca nu cumva învăţând pe alţii, eu însumi să mă fac netrebnic (ἀδόκιμος)".

[758] Dumnezeiescul Pavel.

[759] Se referă la vederea ochilor.

este mai de cinste, pe atât trebuie să ne dorim premiul. Iar dacă am primit un premiu şi mai mare, atunci vom fi şi mai slăviţi în faţa lui Dumnezeu.

Căci de aceea a pătimit Domnul toate aceste lucruri în folosul nostru, pentru ca noi fiind învăţaţi întru toate, să putem fi atenţi la vremurile care vor veni şi pentru ca, având gândirea raţională către dragostea lui Dumnezeu, să putem fi mereu în dragostea Sa desăvârşită.

Căci Domnul a arătat îndelungă-suferinţă pentru omul căzut şi omul a fost învăţat [la bine] de către aceasta[760], după cum spune Prorocul: „Căderea ta îţi va fi ţie spre mântuire" (Ier. 2, 19).

Fiindcă Dumnezeu a stabilit toate lucrurile din veci pentru că să îl desăvârşească pe om, spre slăvirea acestuia şi revelarea iconomiilor Sale, ca bunătatea să se facă cunoscută şi dreptatea să fie desăvârşită şi ca Biserica să poată fi făcută după chipul Fiului Său şi pentru ca omul să fie prin toate acestea adus la desăvârşirea timpurilor viitoare, devenind în stare de cinstea vederii şi înţelegerii lui Dumnezeu (*videndum et capiendum Deum*[761])[762].

---

[760] De răbdarea lui Dumnezeu.

[761] Lat. 2, p. 291.

[762] Toate au fost făcute de către Dumnezeu conform planului mai înainte de veci al Său. Acesta e lucrul fundamental pe care Sfântul Irineu îl spune în acest pasaj. Destinaţia omului este de a vedea şi a fi cu Dumnezeu şi nu există o altă destinaţie împlinitoare pentru el.

Capitolul al 38-lea

De ce nu a fost făcut omul desăvârşit dintru început?

1. Iar dacă cineva se întreabă: „De ce aceasta? De ce nu a făcut Dumnezeu pe om să fie dintru început desăvârşit (*ἀπ' ἀρχῆς τέλειον*[763])?”, acesta trebuie să cunoască, că Dumnezeu este fără început şi Acelaşi mereu[764] şi că toate lucrurile sunt în puterea Sa. Însă lucrurile create trebuie să fie inferioare Lui atâta timp, cât El le-a creat pe ele şi sunt aşa sunt felul creării lor. Căci nu este cu putinţă ca lucrurile create, care nu sunt de mult create, să fie necreate.

Iar pentru că lucrurile create nu sunt *necreate*, de aceea e normal ca ele *să tindă spre desăvârşire*. Fiindcă lucrurile acestea [create] sunt de dată tărzie, pentru aceasta sunt copilăreşti.

Căci ei erau neîntăriţi şi neexersaţi în viaţa desăvârşită. Iar după cum ştim, mama poate să dea mâncare tare pruncului ei [dar nu o face], pentru că pruncul nu este în stare să primească o mâncare tare. La fel, Dumnezeu putea să-l facă pe om desăvârşit dintru început, dar omul nu putea să o primească pe aceasta [desăvârşirea], fiindcă era asemenea unui *prunc* (*infans*; *νήπιος*[765])[766].

Căci, din acest motiv, Domnul nostru, în timpurile din urmă, când El a recapitulat / a unit toate lucrurile întru Sine [*ἀνακεφαλαιωσάμενος εἰς Αὐτὸν τὰ πάντα*; *recapitulans in Seipso omnia*[767]; *summed up all things into Himself*], a venit la noi, nu cum era El în stare să vină, ci după cum am fost noi capabili să-L primim.

Căci El putea foarte uşor să vină la noi întru slava Sa cea veşnică însă, în acest caz, noi nu puteam îndura măreţia slavei. Căci, de aceea, El, Care este Pâinea desăvârşită a Tatălui ni S-a oferit pe Sine ca lapte, fiindcă noi eram nişte prunci[768].

Însă când El a venit la noi ca om, a venit pentru ca să ne hrănească pe noi de la sânul trupului Său (*from the breast*

---

763 Lat. 2, p. 292.
764 Identic cu Sine.
765 Lat. 2, p. 293.
766 Nu la vârstă era ca un prunc, ci la experienţă.
767 Lat. 2, p. 293.
768 A acoperit slava Sa şi ne-a vorbit ca unor *prunci*, nu ca unor *bărbaţi desăvârşiţi*.

of His flesh) şi astfel, prin laptele hranei Sale, ne-am învăţat să mâncăm şi să bem Cuvântul lui Dumnezeu, pentru ca să fim în stare să luăm în noi Pâinea nemurii, Care este Duhul Tatălui (*τὸν τῆς ἀθανασίας Ἄρτον, Ὅπερ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς*; *immortalitatis Panis, Qui est Spiritus Patris*[769])[770].

2. Şi, din acest motiv, şi Pavel le spune corintenilor: „Eu v-am hrănit cu lapte, nu cu hrană [tare], pentru că voi nu erați în stare ca să o primiţi" [I Cor. 3, 2]. Adică eu v-am învăţat pe voi despre venirea Domnului nostru ca om.

De aceea, din cauza neputinţei voastre, Duhul Tatălui nu odihneşte peste voi. Căci, spune el: „Până când este între voi pizmă şi luptă şi certuri, nu sunteţi voi *trupeşti* şi umblaţi ca nişte *oameni* [*trupeşti*]?"[I Cor. 3, 3]. Adică, pentru aceea Duhul Tatălui nu este întru ei, datorită nedesăvârşirii lor şi a neîmplinirii lor pe calea vieţii.

Căci Apostolul era în stare ca să le dea lor mâncare tare – căci cei peste care Apostolii îşi puneau mâinile primeau pe Duhul Sfânt, Care este hrana vieţii [veşnice] – dar ei nu erau capabili ca să o primească, pentru că ei aveau simţurile sufletului încă *slabe* şi *neorânduite* spre lucrarea lucrurilor lui Dumnezeu. Astfel, din acest motiv, Dumnezeu a dat, dintru început, putere omului să se desăvâşească.

Însă, ca ultima şi cea mai nouă făptură a Sa, el nu avea putere să o primească sau, chiar dacă ar fi primit-o, nu putea să o poarte sau să o aibă în sine [mereu], ca unul care nu o putea păstra.

Şi, pentru această raţiune [s-au făcut toate], ca Fiul lui Dumnezeu, Cel desăvârşit, să treacă prin starea de prunc, ca tot neamul omenesc [să aibă parte întru El] – împărtăşindu-se de ea nu spre folosul Său – ci pentru ca de la starea [primă] a copilăriei umane [şi până la ultima] omul să fie în stare să Îl primească pe El.

Fiindcă nu e nimic cu neputinţă şi nu există nedesăvâşire la Dumnezeu, dacă omul nu este o fiinţă necreată. Ci [faptul că a fost creat] arată că el a fost creat de curând, fapt pentru care e om [şi nu altceva].

3. Căci Dumnezeu îşi arată [aici], deodată, puterea, înţelepciunea şi bunătatea Sa. Fiindcă puterea şi bunătatea se văd în aceea că, prin voia Sa, El cheamă lucruri întru fiinţă şi existenţă, care nu avuseseră o existenţă anterioară.

---

[769] Lat. 2, p. 293.
[770] Un paragraf extraordinar de frumos, uluitor.

Înţelepciunea Sa se arată în aceea că a putut crea lucrurile ca părţi armonioase şi depline ale unui întreg. Şi acele lucruri, care prin prea marea Sa bunătate [au apărut], au primit puterea de a creşte şi de a trăi o anumită perioadă şi le-a făcut să reflecte slava necreată a Celui Unu, a lui Dumnezeu, Care revarsă bunătăţi fără seamăn.

Căci din multele motive pentru care aceste lucruri sunt [, în mod evident, lucruri] *create*, înţelegem că ele nu sunt *necreate*. Însă prin aceea că ele continuă să existe de-a lungul secolelor, arată că au primit o însuşire a Celui Necreat, prin harul cel veşnic revărsat peste cele create de către Dumnezeu[771].

Şi astfel, între toate lucrurile, Dumnezeu este Cel A-toate-desăvârşit, Singurul necreat, Întâiul între toate şi Cauza primă a existenţei tuturor, pe când toate celelalte lucruri sunt sub puterea lui Dumnezeu.

Însă, fiind supuse lui Dumnezeu, ele sunt veşnic întru nemurire şi nemurirea este slava Celui singur necreat [*καὶ παραμονὴ ἀφθαρσίας δόξα Ἀγέννητος*[772]; *and immortality is the glory of uncreated One*].

De aceea, pentru această orânduire şi armonie a tuturor lucrurilor şi ca o parte a acestei firi, omul, fiind creat şi alcătuit [de către Dumnezeu], a primit chipul şi asemănarea Dumnezeului Celui nezidit / necreat, Tatăl plănuind tot binele şi dând porunci, Fiul purtând de grijă ca ele să fie împlinite şi să fie lucrate toate cele create iar Duhul hrănind şi făcând să crească, fapt pentru care omul sporeşte de la o zi la alta şi creşte în desăvâşire, adică în intimitatea Celui singur necreat / nezidit. Pentru că Cel Necreat e desăvârşit, adică este Dumnezeu.

Şi era necesar ca omul să fie creat, pentru că fiind creat putea să crească. Şi putând să crească el poate să se întărească. Şi putând să se întărească el se poate umple [de har].

Şi, fiind plin [de har], el se răscumpără [din boala păcatului]. Şi fiind răscumpărat el se îndumnezeieşte. Şi îndumnezeindu-se, el vede pe Dumnezeu.

---

[771] Faptul observabil în timp, de-a lungul secolelor, că lucrurile sunt ţinute întru existenţă, că lumea creată de Dumnezeu e ţinută în existenţă, e un motiv puternic pentru noi, ca să înţelegem că lumea e ţinută de puterea cea veşnică a lui Dumnezeu şi că nu rămâne întru existenţă de la sine.
Istoria lumii demonstrează faptul că Dumnezeu e prezent întru ea şi că El providenţiază totul şi că El duce lumea spre împlinirea ei veşnică.
[772] Lat. 2, p. 296.

Pentru că Dumnezeu este Singurul vrednic de privit. Şi privindu-L pe Dumnezeu are rodul nemuririi şi nemurirea ne dă să fim aproape de Dumnezeu.

4. De aceea, pentru acest motiv, cei care sunt pătimaşi / neraţionali au nevoie să crească, fără însă să-I atribuim lui Dumnezeu slăbiciunile firii lor. Aceste persoane nu cunosc nici pe Dumnezeu şi nu se cunosc nici pe ei înşişi, fiind pătimaşi şi nemulţumitori, nedorind să se întoarcă la starea în care au fost creaţi, adică, ca oamenii să îşi stăpânească patimile.

Căci dacă trec peste legea neamului omenesc şi mai înainte ca ei să se facă oameni [maturi], doresc să fie dumnezei *aidoma* Creatorului lor, aceştia cad din mintea omului şi devin ca animalele necuvântătoare, care nu fac nicio distincţie între Dumnezeul Cel necreat şi om, aidoma unor fiinţe de câteva zile.

Pentru că [aceste animale necuvântătoare] nu se împotrivesc lui Dumnezeu, pentru că nu au fost făcute de către oameni, ci fiecare dintre ele, ca unele care au fost create, dau mulţumire pentru faptul că au fost create.

Iar noi aruncăm vina pe El, fiindcă nu am fost făcuţi *buni* dintru început, ci numai pe primul om, adică [să ne facă] pe toţi *dumnezei*.

Dar Dumnezeu a luat asupra Sa acest blestem din bunăvoinţa Sa cea curată şi astfel nimeni nu poate să Îl acuze de *invidie* sau de *lipsă de bunătate* [faţă de noi]. Căci El spune: „Eu am zis: Voi sunteţi dumnezei şi sunteţi cu toţii fiii Celui Preaînalt" [Ps. 81, 6 / In. 10, 34].

Dar pentru că noi nu ţinem puterea dumnezeirii (*potestatem divinitatis*)[773] [în fiinţa noastră], El a adăugat: „dar voi muriţi ca nişte oameni"; arătând, deopotrivă, ambele adevăruri, cum că iubirea Sa este un dar gratuit, dar [arată] şi slăbiciunea noastră, cât şi faptul că noi avem puterea de a o păstra [774].

Pentru că, după marea Sa bunătate binevoitoare El dă cele bune tuturor iar pentru că a făcut pe om după chipul Său, aceasta este în puterea lor [775].

Dar El ştia în preştiinţa Sa [*His prescience*] slăbiciunea fiinţei omeneşti şi consecinţele care vor decurge din aceasta.

---

[773] Idem, p. 297.

[774] Putem păstra în noi harul, iubirea lui Dumnezeu.

[775] E în puterea oamenilor de a păstra harul, de a dori să fie în harul lui Dumenzeu.

Şi, prin dragostea şi puterea Sa, El va copleşi firea celor create. Pentru că, în primul rând, de aceasta era necesar ca firea [noastră] să fie cunoscută[776], pentru ca, ceea ce este muritor să fie biruit şi să fie înghiţit de nemurire şi ceea ce este stricăcios să devină nestricăcios.

Căci omul, făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, a primit puterea de *a cunoaşte binele* şi *răul*[777].

---

[776] Să ştim adică, de ce suntem capabili. Să vedem că nu putem învinge noi înşine păcatul, moartea şi pe diavol, fără Hristos, fără iconomia mântuirii cea săvârşită în persoana lui Hristos.

[777] Ştiam să dicernem binele de rău şi înainte de cădere. Ideea va fi reluată şi de alţi Sfinţi Părinţi şi este un mare adevăr al ontologiei umane.

Capitolul al 39-lea

Omul are puterea / facultatea de a deosebi binele de rău. Astfel, fără constrângerea cuiva, el are puterea, datorită alegerii şi voinţei proprii, să împlinească poruncile lui Dumnezeu, prin care face deşarte uneltirile războiului diavolesc împotriva sa

1. Omul a primit cunoaşterea binelui şi a răului. Binele este a ne supune lui Dumnezeu şi a crede întru El şi a ţine poruncile Sale şi întru acestea este viaţa omului. Pe când a nu asculta de Dumnezeu este răul şi întru acesta este moartea lui.

De aceea a dat Dumnezeu omului puterea de judecată a minţii pentru ca omul să cunoască binele ascultării şi răul neascultării şi pentru ca ochiul minţii [*oculus mentis*[778]; *the eye of the mind*], primind amândouă felurile de experienţă, să poată face, cu judecată, alegerea lucrurilor celor mai bune şi pentru ca să nu devină niciodată leneş sau nepăsător faţă de poruncile lui Dumnezeu.

Şi învăţând din experienţă ceea ce este un lucru rău, care curmă viaţa lui, adică neascultarea de Dumnezeu, va învăţa să nu încerce ceva din acestea şi cunoscând ceea ce păstrează întru el viaţa, adică ascultarea de Dumnezeu, adică binele, el va putea ţine, cu stăruinţă, toate cele care se fac cu râvnă.

Căci omul are două feluri de experienţă, având astfel două feluri de cunoaştere, pentru ca prin certare[779] el să poată alege lucrurile cele mai bune. Dar cum putea, dacă el nu avea cunoaştere contrară, să se introducă în ceea ce este *bun*? Pentru că avem o înţelegere sigură şi fără îndoială a lucrurilor pe care le gândim atunci, când nu avem nici cea mai mică îndoială vizavi de ceea ce înţelegem.

Căci dacă limba noastră primeşte cunoaşterea a ceea ce e dulce, când gustă acel lucru iar ochii ştiu să vadă diferenţa dintre *alb* şi *negru* prin ceea ce văd şi urechile să dinstingă sunetele pe care le aud, tot la fel face şi mintea, care primind prin experienţă cunoaşterea a ceea ce e bun, devine mult mai sârguincioasă în a-l păstra, prin fapte făcute

---

[778] Lat. 2, p. 298.
[779] Certarea din partea lui Dumnezeu.

în ascultare de Dumnezeu; adică, mai înainte de toate, prin aruncarea răului – care se face prin pocăinţă – a neascultării, a tot ceea ce este greţos şi scârbos.

Pentru că prin aceasta ajunge la înţelegerea a ceea ce este cu adevărat [bun], cât şi a ceea ce este contrar binelui şi frumosului, şi prin aceasta mintea nu va mai încerca să guste din neascultarea de Dumnezeu [*inobedientiam gustare Dei*[780]; *to taste disobedience to God*].

Dar, dacă cineva se fereşte de cunoaşterea celor două feluri de lucruri şi de obţinerea îndoită a cunoaşterii, înseamnă că a fost dezbrăcat, pe neaşteptate, de însuşirile fiinţei omeneşti[781].

2. Aşadar, cum va fi el *un dumnezeu*, dacă nu e *nici măcar om*? Sau cum poate să fie *desăvârşit* dacă e ultimul din *cele create*? Şi iarăşi, cum va fi el *nemuritor*, dacă firea sa muritoare nu ascultă de Făcătorul ei? Însă trebuie să ştii de la început cele ce ţin de demnitatea omului şi apoi despre părtăşia ta la slava lui Dumnezeu (*participare gloriae Dei*)[782].

Căci, dacă nu te-a făcut Dumnezeu, nu poţi fi *dumnezeu*. Iar dacă tu eşti lucrul lui Dumnezeu, aşteaptă mâna Creatorului tău, Care a creat toate la timpul lor. La timpul cuvenit ai fost făcut, ca unul care ai fost adus la viaţă.

Dă-ţi Lui inima ta ca un pământ moale şi uşor de lucrat (*molle et tractabile*)[783] şi păstrează chipul (*figuram*)[784] în care Creatorul tău te-a făcut pe tine, având umezeală întru tine[785], pentru ca nu cumva, devenind [pământ] tare să pierzi amprentele degetelor Lui [*vestigia digitorum Ejus*[786]; *the impressions of His fingers*][787].

Ci, mai degrabă, prin păstrarea firii tu te ridici la ceea ce este desăvârşit, pentru că pământul moale, care este în tine este taina / adâncul unde lucrează Dumnezeu.

Căci mâna Sa te-a creat. El te va acoperi pe tine înauntrul tău, fără aur curat şi argint, şi te va împodobi pe

---

[780] Lat. 2, p. 298.

[781] E o ironie la adresa celor care nu recunoşteau că omul are puterea de a judeca, de a discerne *binele* de *rău*.

[782] Lat. 2, p. 299.

[783] Ibidem.

[784] Ibidem.

[785] Având apa Duhului, care te face un pământ moale, blând, mănos, din care ies virtuţi şi nu un pământ arid, care nu scoate nimic din sine.

[786] Lat. 2, p. 299.

[787] O imagine admirabilă, în care Olarul-Dumnezeu crează oala, fiinţa umană şi aceasta păstrează amprentele degetelor Lui.

tine ca pe un rege, căci e scris: „Regele Însuşi a dorit (*concupiscat*)[788] frumuseţea ta" (Ps. 44, 2, *cf.* LXX).

Dar, dacă tu, fiind cu îndărătnicie *tare*, vei respinge lucrarea Sa cea cu multă iscusinţă şi te vei arăta nemulţumitor faţă de El, pentru că faci parte din ţesătura celor create şi eşti doar un om, devenind nemulţumitor faţă de Dumnezeu, atunci vei pierde [măreţia chipului, faptul că eşti] lucrarea Lui, cât şi viaţa.

Pentru că creaţia este o însuşire a bunătăţii lui Dumnezeu, care a creat firea omenească. Dar dacă tu te vei da pe tine Lui, prin credinţa şi ascultarea faţă de El, atunci vei primi [măreţia de a fi] lucrare a Sa şi vei fi o creaţie desăvârşită a lui Dumnezeu (*perfectum opus Dei*)[789].

3. Dar dacă nu vei crede în El şi vei zbura din mâinile Lui[790], atunci motivul pentru care vei fi *nedesăvârşit* este acela că *nu eşti ascultător*, că nu eşti întru Cel, Care te cheamă pe tine. Pentru că trimişii, care îi cheamă pe oameni la nuntă, dacă nu ascultă de El, sunt alungaţi afară de la ospăţul împărătesc.

Iar iscusinţa lui Dumnezeu nu este neputincioasă, pentru că El poate să facă şi din piatră să răsară fii lui Avraam. Iar cel care nu primeşte [desăvârşirea] e din cauză că întru sine e nedesăvârşit. La fel, nici cei care îşi pierd vederea [nu o află] pentru că s-au orbit pe ei înşişi.

Şi când rămân astfel mereu, cei care sunt orbi sunt întru întuneric, în unul în care au căzut [cu de la sine putere]. Iar lumina niciodată nu înrobeşte pe cineva de la sine şi nici Dumnezeu nu Îşi manifestă puterea asupra cuiva dacă acesta nu vrea să primească lucrarea iscusinţei Sale.

De aceea, acele persoane care au căzut / apostaziat din lumina dată de Tatăl şi au călcat legea libertăţii, au făcut aceasta din voia lor, căci au fost creaţi cu putere liberă şi au această putere în ei înşişi.

4. Căci Dumnezeu, cunoscând de mai înainte toate lucrurile [*foreknowing all things*], a pregătit două locuri de sălăşluire, adică dând lumina celor care doresc cele ale luminii celei nestricăcioase şi să se sălăşluiască în ea; pe când aceia, care dispreţuiesc şi batjocoresc lumina şi se golesc şi se întorc de la ea, făcându-se astfel nişte orbi, El le-a pregătit întunericul propriu acelora, care se opun luminii şi

[788] Lat. 2, p. 299.
[789] Ibidem.
[790] Ca o pasăre bezmetică, neascultătoare.

pedeapsa cuvenită acelora, care au încercat să se golească de supunerea faţă de El.

Căci supunerea faţă de Dumnezeu este odihna cea veşnică, pe când cei care ocolesc lumina au pentru ei un loc pe măsura zborului lor. Şi cei care zboară din odihna cea veşnică primesc o sălăşuire pe măsură cu zborului lor.

Astfel, toate lucrurile bune sunt la Dumnezeu, pe când cei care, prin propria lor voie, zboară de la Dumnezeu, se lipsesc pe ei înşişi de toate lucrurile cele bune.

Şi, fiind ei lipsiţi de toate lucrurile bune, care cinstesc pe Dumnezeu[791], din această cauză vor cădea sub dreapta judecată a lui Dumnezeu. Pentru că acele persoane, care ocolesc odihna, îşi vor atrage, pe drept, pedeapsa şi cei care se golesc de lumină se vor sălăşlui, pe drept, în întuneric.

Pentru că şi acum, faţă de lumina aceasta temporală, cei care o ocolesc se dau pe ei înşişi întunericului. La fel cei care s-au despărţit de lumină s-au mutat la întuneric [pentru că au dorit acest lucru] şi după cum am spus mai înainte, nu lumina i-a făcut nefericiţi în viaţa lor.

Ci, cei care au zburat din lumina cea veşnică a lui Dumnezeu (*sic aeternum Dei qui fugiunt lumen*)[792], care are întru sine toate lucrurile bune (*quod continet in se omnia bona*)[793], sunt cei care şi-au cauzat lor înşişi sălăşluirea în întunericul cel veşnic (*aeternas tenebras*)[794], care e despărţit de toate lucrurile cele bune, pentru că au consimţit să trăiască astfel.

---

[791] Toată fapta bună este o slăvire a lui Dumnezeu iar orice faptă rea este o necinstire alui Dumnezeu. Reţinem de aici, din acest capitol, atât imaginea Olarului şi a oalei pe care Acesta îşi pune amprentele, cât şi *libertatea rea*, ca *un zbor de la Dumnezeu*, ca o părăsire a lui Dumnezeu, a cuibului care ne face bine.
[792] Lat. 2, p. 300.
[793] Ibidem.
[794] Ibidem.

Capitolul al 40-lea

Unul şi Acelaşi Dumnezeu Tatăl a pricinuit pedeapsa celor netrebnici şi a dat răsplătire celor aleşi

1. Fiindcă e Unul şi Acelaşi Dumnezeu Tatăl, Care a pregătit lucrurile cele bune ale Sale pentru cei care doresc să Îi urmeze Lui şi care rămân în ascultare de Sine, cât şi Cel care a pregătit focul cel veşnic [*the eternal fire*] pentru începătorul apostaziei [*τῷ ἀρχηγῷ τῆς ἀποστασίας*[795]; *the ringleader of the apostasy*], pentru diavolul, şi pentru cei care s-au răzvrătit împreună cu el, adică acel foc despre care Domnul a spus, că va fi pentru acei oameni, care vor fi despărţiţi de Sine şi vor sta la stânga Lui (Mt. 25, 41).

Şi aceasta este ceea ce s-a spus prin Prorocul: „Eu sunt un *Dumnezeu zelos* (Ieş. 20, 5; 34, 14), Care fac pacea şi creez lucrurile rele" (Is. 45, 7).

Adică El a creat pacea şi prietenia cu cei care s-au pocăit şi s-au întors la El şi i-a adus pe ei la unire [între ei], dar a pregătit pentru cei nepocăiţi (*the impenitent*), pentru cei care ocolesc lumina, focul cel veşnic şi întunericul cel mai din afară [*ignem aeternum et exteriores tenebras*[796]; *eternal fire and outer darkness*], care e pentru demoni şi pentru cei au căzut în cele ale lor.

2. Iar dacă ar da un Tată odihnă şi un alt Dumnezeu ar pregăti focul, atunci fiii lor nu ar fi *egali*, pentru că unul i-ar trimite în Împărăţia Lui, pe când celălalt în focul cel veşnic.

Însă, dacă este Unul şi Acelaşi Domn, Care a creat întreagul neam omenesc şi El îi va separa [pe cei buni de cei răi] la judecată, „după cum îşi separă un păstor oile de capre" şi este unul care spune: „Veniţi la mine binecuvântaţii Tatălui Meu, de primiţi Împărăţia care vi s-a pregătit vouă" iar celălalt va spune: „Depărtaţi-vă de la Mine blestemaţilor, în focul cel veşnic, pe care Tatăl Meu l-a pregătit diavolului şi îngerilor lui", atunci ambele pasaje vorbesc de Unul şi Acelaşi Tată, Care a spus „fac pacea şi creez lucrurile rele", pentru că El le-a pregătit pe amândouă.

---

[795] Idem, p. 301.
[796] Ibidem.

Şi astfel există un singur Judecător, Care va trimite în ambele locuri, după cum a spus Domnul în parabola grâului şi a neghinelor, când a zis:

„De aceea neghinele sunt adunate la un loc şi arse în foc, căci aşa va fi la sfârşitul lumii. Fiul Omului va trimite pe Îngerii Săi şi vor aduna dintru împărăţia Lui pe toţi care jignesc şi pe cei care lucrează nedreptatea şi îi va trimite pe ei în cuptorul de foc: acolo va fi plângerea şi scrâşnirea dinţilor. Atunci cei drepţi vor străluci ca soarele în Împărăţia Tatălui lor" [Mt. 13, 40-43].

De aceea, Tatăl a pregătit Împărăţia pentru cei drepţi, întru care Fiul va primi pe cei vrednici de ea şi tot El a pregătit cuptorul de foc, întru care Îngerii împuterniciţi de către Fiul Omului va trimite pe cei care nu i-au slujit Lui, după poruncile lui Dumnezeu.

3. Căci, într-adevăr, Domnul rodeşte sămânţa cea bună a Sa în pământul [inimii] lor. Căci El a spus că „pământul este lumea" (Mt. 13, 38).

Dar, pe când oamenii dormeau, a venit vrăjmaşul „şi a semănat neghine în mijlocul grâului şi s-a dus" (Mt. 13, 25). De aici noi învăţăm că acesta, [care a semănat neghinele], este îngerul apostat şi vrăjmaşul [nostru], fiidcă el a fost invidios pe lucrul lui Dumnezeu şi a dat în mâna acestuia[797] vrăjmăşia cu Dumnezeu[798].

Din această cauză şi Dumnezeu l-a izgonit de la faţa Sa pe cel care, în acord cu fapta sa de hoţie, a semănat neghine, adică pe cel prin care ne-a venit căderea. Dar având milă de om, de cel care, prin purtarea fără circumspecţie, dar păcătoasă, a devenit neascultător, [Domnul] a întors vrăjmăşia, prin care acela [diavolul] a vrut să facă din el [om] duşmanul lui Dumnezeu, împotriva autorului ei[799], schimbând mânia Sa faţă de om şi întorcând-o în altă direcţie, adică îndreptând-o către şarpe.

De aceea Scripturile ne spun că Dumnezeu a zis către şarpe: „Vrăjmăşie voi pune între tine şi femeie, între sămânţa ei şi sămânţa ta. El îţi va strivi ţie capul iar tu îi vei zgâria Lui călcâiul". Fiindcă Domnul a recapitulat în Sine această vrăjmăşie, când El S-a făcut om din Femeie şi a strivit pe şarpe.

---

797 Adică omului.
798 La făcut pe om să descopere reau relaţie cu Dumnezeu, vrăjmăşia faţă de El.
799 A diavolului.

Capitolul al 41-lea

Cei care nu cred în Dumnezeu şi sunt neascultători sunt îngerii şi fiii Satanei, nu prin firea lor, ci prin imitare. Sfârşitul cărţii şi scopul cărţii următoare

1. Iar pentru că Domnul a spus că e vorba aici şi despre *îngeri*, adică despre *demoni*, pentru că pentru ei s-a pregătit focul cel veşnic, El a spus acestea şi faţă de *neghine*: „Neghinele sunt fiii celui rău" (Mt. 13, 38). Adică El a confirmat faptul, că cei care sunt *apostaţi* (*abscessionis*)[800] sunt *ai începătorului căderii*. Însă El nu i-a făcut astfel pe îngeri şi pe oameni[801].

Pentru că noi nu găsim nicăieri că răul *a fost creat* vreodată sau că este *o creaţie* a lui Dumnezeu, ca Îngerii. Ci Dumnezeu a făcut toate lucrurile, după cum spunea David, privind toate câte există: „Pentru că El a spus şi s-au făcut; El a poruncit şi s-au zidit / creat" (Ps. 32, 9, *cf.* LXX și VUL).

2. De aceea, toate lucrurile au fost făcute de către Dumnezeu iar răul a devenit o cauză a apostaziei pentru sine şi pentru alţii, după cum, pe drept, spune Scriptura, când cei care rămân în apostazie / cădere sunt numiţi „fiii diavolului" şi „îngerii celui rău".

Pentru că *fiu*, după cum mi-e dat să înţeleg, are două înţelesuri.

Primul înţeles e acela, că fiul e fiu după natură / fire, din cauză că cineva a născut un fiu. Dar al doilea înţeles e acela că el *a devenit*, *s-a făcut ca un fiu* [deşi nu este după naşterea firească] şi aceasta este diferenţa între *fiul prin naştere* şi *cel care se face fiu* [prin comuniunea cu cineva iubit ca părinte].

Căci primul este fiu prin naştere, pe când al doilea se face fiu / devine fiu prin atenţia dată cuiva sau prin învăţătura pe care o urmează de la acela.

Şi când cineva primeşte gândirea din gura altuia, el devin un *fiu* prin luarea învăţăturii de la acela iar acela îi devine lui *tată*. Iar după fire, adică prin creaţie, s-a spus că

[800] Lat. 2, p. 304.
[801] Adică răi.

noi suntem cu toţii *fiii lui Dumnezeu*, fiindcă am fost creaţi cu toţii de către Dumnezeu.

Dar în ceea ce priveşte ascultarea şi învăţătura noi nu suntem cu toţii *fiii lui Dumnezeu*, ci numai cei care cred în El şi fac voia Lui.

Iar cei care nu cred şi nu ascultă de voia Lui sunt *fiii* şi *îngerii diavolului*, fiindcă ei lucrează răul. Şi din această cauză a şi spus Isaia: „Am născut şi am purtat fii, dar ei s-au răsculat împotriva Mea" (Is. 1, 2).

Şi iarăşi, când El a vorbit despre *fiii străini* a spus: „Fiii străini M-au mințit pe Mine" (Ps. 17, 46, *cf*. VUL). Pentru că, după firea lor, ei sunt *copiii Lui*, pentru că ei sunt creaţi [de către El]. Dar prin faptele lor, ei *nu Îi sunt copii*.

3. Pentru aceasta, dacă la oameni, fiii, care sunt neascultători taţilor lor, sunt dezmoşteniţi (*disinherited*), deşi sunt fiii lor după fire / de sânge, însă prin lege ei sunt dezmoşteniţi, pentru că nu mai sunt moştenitori ai taţilor lor naturali, tot la fel şi la Dumnezeu, pe cei care nu ascultă de El îi dezmoşteneşte, ei încetând să mai fie *fiii Lui*.

De aceea, ei nu vor primi moştenirea Sa, după cum a spus David: „Înstrăinatu-s-au păcătoșii din pântece; mânia lor e după asemănarea şarpelui" (Ps. 57, 4, 5, *cf*. VUL).

Şi, de aceea, Domnul îi numeşte pe acei fii, pe care îi cunoştea [ca răi], ca fiind „un neam de vipere", fiindcă aidoma acestor animale ei lucrează cu atenţie / subtil, ca să rănească pe alţii. Căci El a spus: „Feriţi-vă de aluatul fariseilor şi al saducheilor" (Mat. 16, 6).

De asemenea a vorbit şi despre Irod, când a spus: „Mergi şi spune vulpii acesteia…" (Lc. 13, 32), ţintind aici răutatea lui vicleană şi înşelăciunea.

Căci de aceea a spus Prorocul David: „Omul, în cinste fiind, s-a făcut asemenea vitelor" (Ps. 48, 21).

Iar Ieremia a spus: „Ei sunt asemenea cailor, nechezând după iepe; fiecare din ei nechezând după femeia aproapelui său" (Ier. 5, 8).

Iar Isaia, când predica în Iudeea, şi judeca Israelul, foloseşte cuvintele: „conducători ai Sodomei" şi „oameni ai Gomorei" (Is. 1, 10), ca să spună că aceştia imitau răutatea sodomiţilor şi să arate că păcatele erau forte multe între ei, numindu-i cu aceleaşi nume ca şi pe cei pe care îi urmau prin imitare.

Însă ei nu au fost astfel prin fire creaţi de către Dumnezeu, ci [au ajuns aşa] prin puterea de a acţiona ca

atare, acelaşi Proroc sfătuindu-i pe ei la bine, în cuvintele: „Spălaţi-vă, curăţiţi-vă, scoateţi răutatea din sufletele voastre înaintea ochilor Mei” (Is. 1, 16, *cf.* VUL).

Şi astfel, nu e nicio îndoială că ei au greşit şi au păcătuit în acest fel, dacă au primit acelaşi reproş / aceeaşi mustrare ca şi sodomiţii.

Căci dacă ei s-ar fi întors şi s-ar fi pocăit şi ar fi eliminat răul [din ei], atunci primeau puterea de a se face *fiii lui Dumnezeu* şi puterea să primească *moştenirea nemuririi*, pe care o vor primi de la El. De aceea, pentru această raţiune, El i-a numit pe ei „îngeri ai diavolului” şi „fiii celui viclean”, pentru că a luat aminte la diavolul şi la lucrările lui. Însă ei sunt, tot timpul, creaturile Unuia şi Aceluiaşi Dumnezeu.

Dar dacă ei cred şi se supun lui Dumnezeu şi ţin de învăţătura Sa, atunci devin *fiii lui Dumnezeu*. Dar când ei apostaziază şi cad în păcate, atunci sunt de partea *conducătorului* lor, adică *a diavolului*, ca unul, care s-a făcut cauza apostaziei sale şi, prin aceasta, şi a altora.

4. Iar astfel de cuvinte ale Domnului sunt numeroase, însă prin toate se vestesc Unul şi Acelaşi Tată, Creatorul lumii, după cum m-am muncit să demonstrez, de dragul lor, pentru a respinge multele argumente ale acelora, care sunt căzuţi în astfel de greşeli, ca atunci când ar vedea câte dovezi sunt împotriva lor ei să se întoracă la adevăr şi să se mântuie.

Pentru că e necesar să fie adăugată în această lucrare a noastră, în următoarea carte, învăţătura lui Pavel, conformă cu cuvintele Domnului, în care să cercetăm părerile acestor oameni şi arătând cele ale Apostolului, să explicăm pe fiecare în parte, arătând interpretările date de către eretici, care au înţeles greşit cele pe care le spune Pavel şi să demonstrăm cât de nebună e mintea lor, care poate gândi astfel de lucruri.

Şi să arătăm că Pavel, în lucrurile despre care ei ne chestionează şi despre care spun minciuni de la un cap la altul, a fost un Apostol al adevărului şi că gândirea sa este întru totul conformă cu predica adevărului [*the preaching of the truth*].

Şi astfel, că există un singur Dumnezeu Tatăl, Care a vorbit lui Avraam, Care a dat Legea, Care a trimis mai înainte pe Proroci, Care în zilele cele din urmă ne-a trimis nouă pe Fiul Său şi prin Care a mântuit *lucrul mâinilor Sale*,

adică *firea trupului* (*et salutem Suo plasmati donat, quod est carnis substantia*)[802].

Astfel, voi grupa toate acestea într-o altă carte, punând aici cuvintele Domnului, pe care El le-a învăţat despre Tatăl nu prin parabole, ci prin expresii luate în sensul lor dezvăluit şi voi expune *Epistolele* Fericitului Apostol [Pavel], cu harul lui Dumnezeu, dându-ţi ţie o lucrare întreagă, în care voi expune şi respinge *cunoaşterea* lor, numită aşa în mod fals.

Şi astfel, am să-ţi dau practic cinci cărţi în care voi prezenta respingerea tuturor ereticilor.

[802] Lat. 2, p. 307.

Cartea a V-a

Prefaţă

În primele patru cărţi, dragul meu prieten, pe care ţi le-am dat[803], am expus pe toţi ereticii şi am dat la lumină învăţăturile lor şi am respins pe acei oameni care au născocit astfel de opinii neevlavioase. Şi acum vreau să desăvârşesc acest lucru prin aducerea în discuţie a altor învăţături particulare ale acestor oameni, pe care ei le-au scris în cărţile lor, lucru pe care îl voi face prin aducerea a mai multor argumente de natură generală, care au aplicabilitate şi în cazul lor.

Astfel, eu voi puncta adevărul şi voi arăta predica Bisericii, pe care Prorocii au vestit-o – după cum am arătat deja – dar pe care Hristos a dus-o la desăvârşire şi pe care Apostolii ne-au predat-o nouă, celor ai Bisericii, primind astfel [acele adevăruri de mai înainte] şi în întreaga lume singură ea s-a păstrat neştirbită, aşa cum a fost transmisă de către aceea[804] fiilor săi.

De aceea, având la dispoziţie toate acele întrebări pe care ereticii ni le-au propus şi având explicaţiile învăţăturii Aspostolilor şi claritatea acelor multor lucruri despre care Domnul ne-a vorbit în parabolele Sale, mă voi strădui în această a cincia carte, ca în cuprinsul ei să expun şi să resping aşa-zisa *cunoaştere* falsă a acestora, aducând dovezi din celelalte învăţături ale Domnului şi din *Epistolele* Apostolilor. Şi prin aceasta am să răspund cererii tale, să răspund la ceea ce tu mi-ai cerut (după cum mi se cere mie, ca unul care am rânduiala de a sluji cuvântului) şi lucrând astfel, după puterea mea, ca să îţi furnizez ţie un bogat ajutor împotriva contradicţiilor acestor eretici (*contradictiones haereticorum*)[805].

Şi, prin acestea toate, pe cei nesupuşi şi rătăciţi tu îţi poţi converti la Biserica lui Dumnezeu şi îi poţi întări şi pe

---

[803] Adică Sfântul Irineu i-a trimis cărţile pe măsură ce le-a scris, în mod episodic şi nu pe toate cinci deodată.
[804] De către Biserică.
[805] Lat. 2, p. 313.

cei începători / pe neofiţi în gândurile lor[806], ca ei să se întărească şi mai mult în credinţă prin ceea ce primesc de la tine, păziţi fiind în Biserică pe de-a-ntregul. Pentru ca astfel să nu mai fie pervertiţi de către cei care doresc să îi înveţe falsele lor învăţături şi să îi poarte departe de adevăr[807].

Acestea îţi vor sluji ţie aşadar – şi tuturor celor care se va întâmpla să citească aceste cărţi, adică să citească cu mare atenţie ceea ce am spus deja – ca să poţi căpăta o cunoaştere a subiectelor împotriva cărora am scris. Pentru că în acest fel tu vei discuta cu ei într-un mod autentic şi vei fi pregătit să primeşti dovezile, pe care să le foloseşti împotriva lor, aruncând învăţăturile lor ca pe o murdărie şi primind învăţătura cerească [*coelestem fidem*[808]; *the celestial faith*].

Căci urmând unicului Învăţător adevărat şi neclintit, Cuvântului lui Dumnezeu, Domnului nostru Iisus Hristos, unul ca acesta[809], prin nemăsurata Sa dragoste, se va face aidoma nouă, căci El poate să ne facă pe noi să fim ceea ce este El Însuşi[810].

---

806 Să-i întărească pe cei proaspăt botezaţi sau pe cei care nu ştiau prea multe despre credinţa adevărată. Cărţile împotriva ereziilor sunt aşadar întotdeauna folositoare, în orice veac, ca unele care răspund la problemele, la realităţile bisericeşti contestate de către eretici.
Oricând există o problemă mai grea pentru cei neîntăriţi trebuie să creăm răspunsuri pe înţelesul tuturor. Oamenii Bisericii au datoria de a răspunde ereziilor cu mărturisiri ortodoxe aplicate, în termenii şi cu profilul pe care îl cere momentul.

807 Erezia e o depărtare de comuniunea adevărului, de comuniunea întru adevăr, de adevărul ecumenic. Cel care pleacă din Biserică pentru o altfel de *biserică închipuită* de el nu face decât să se rupă de *Biserica lui Dumnezeu*, aşa cum spune Sfântul Irineu aici.

808 Lat. 2, p. 314.

809 Cel eretic.

810 Adică: *dumnezei după har*.

Capitolul 1

Numai Hristos este în stare să ne înveţe lucrurile dumnezeieşti şi să ne mântuie pe noi. El a luat trup din Fecioara Maria nu în aparenţă ci în mod real, prin lucrarea Sfântului Duh, pentru ca să ne reînnoiască. Condamnarea fanteziilor lui Valentin şi Ebion

1. Fiindcă nu în alt fel putem învăţa lucrurile lui Dumnezeu, ci numai de la Învăţătorul nostru, Care fiind Cuvântul S-a făcut om. Pentru că nu există altă fiinţă, care să aibă puterea de a ne revela nouă lucrurile Tatălui, în afară de propriul Său Cuvânt. „Pentru că cine” altul „a cunoscut gândul Domnului şi cine” altul „a fost sfetnicul (*consiliarius*[811]) Lui” (Rom. 11, 34)?

Fiindcă noi nu putem învăţa într-alt fel, decât privind la Învăţătorul nostru şi auzind vocea Sa cu urechile noastre, ca, făcându-ne imitatori ai lucrurilor Lui prin împlinirea cuvintelor Sale, să avem comuniune cu El, primind puterea să creştem din desăvârşirea Lui şi din a Aceluia, Care este mai înainte de a fi toată făptura.

Noi – ca unii care am fost creaţi ultimii de către singura Fiinţă bună şi preabună, prin Cel care are darul nemuririi, fiind făcuţi după asemănarea Lui (predestinaţi fiind după preştiinţa Tatălui, ca noi, cei care nu aveam existenţă, să intrăm întru existenţă) şi ca primă roadă a creaţiei – am primit, la vremea cunoscută de mai înainte[812], [binecuvântarea mântuirii] prin slujirea Cuvântului, Care este desăvârşit în toate lucrurile, fiind atotputernicul Cuvânt dar şi om, Care ne-a mântuit pe noi prin Sângele Său, în felul înţeles de mintea noastră, pentru că El S-a dat pe Sine ca mântuire pentru cei care erau ţinuţi în robie.

Şi pentru că [îngerul] cel căzut ne-a tiranizat pe noi în mod nedrept, pe noi, care prin firea noastră eram proprii lui Dumnezeu cel atotputernic, dar acesta ne-a înstrăinat pe noi şi ne-a făcut să fim contrar firii noastre, Cuvântul lui Dumnezeu ne-a făcut pe noi ucenicii Săi, El, Cel puternic

---

[811] Lat. 2, p. 314.

[812] Cunoscută din sfatul cel mai înainte de veci de către Treime sau stabilită de mai înainte de veci de Treime.

întru toate şi Care nu are nicio nedesăvârşire în a ne judeca pe noi.

Căci ne-a făcut drepţi, scoţându-ne din căderea noastră şi dându-ne libertatea Sa ca proprie nouă. Şi nu a făcut aceasta prin violenţă, aşa cum s-a obţinut căderea noastră, la început, sub stăpânirea acelora[813], când ni s-a răpit, cu lăcomie, ceea ce nu le era propriu.

Ci s-a făcut prin convingere [*persuasion*], potrivit cu sfatul lui Dumnezeu, care nu ne violentează pentru a căpăta ceea ce El doreşte[814].

Pentru că astfel nici dreptatea nu e înfrântă şi nu este distrus nici lucrul[815] lui Dumnezeu dintru început. Fiindcă Domnul ne-a răscumpărat pe noi prin sângele Său, dându-Şi sufletul Său pentru sufletele noastre şi trupul Său pentru trupurile noastre, revărsând peste noi pe Duhul Tatălui prin unirea şi comuniunea dintre Dumnezeu şi om[816], împărtăşindu-se astfel Dumnezeu, prin Duhul, oamenilor şi, pe de altă parte, unind pe om cu Dumnezeu prin întruparea Sa şi revărsând peste noi din adevărata şi netrecătoarea nemurire, prin comuniunea cu Dumnezeu, fapt pentru care toate învăţăturile ereticilor se nimicesc.

2. Căci, cu adevărat, spun deşertăciuni toţi cei care afirmă că El a venit la noi numai în aparenţă[817]. Pentru că aceste lucruri [petrecute cu El] nu au fost *aparente*, ci *reale*.

---

[813] A demonilor.

[814] Convertirea noastră la Dumnezeu nu se face prin *violenţă* ci prin *încredere*, prin *încredinţare*. Noi credem din convingere, din încredinţare, din simţirea dragostei şi a măreţiei lui Dumnezeu şi nu pentru că El ne presează, ne forţează să ascultăm cuvintele Lui şi să acceptăm slava Lui.
Demonii au produs căderea omului prin asalt direct, prin violenţă, prin parşivenie. Ei i-au dorit răul, i-au dorit căderea, pe când Dumnezeu nu vrea să ne mântuie cu forţa, chiar dacă e spre binele nostru acest lucru. *Adevărata mântuire* sau *mântuirea* este *rodul alegerii*, al iubirii libere, al iubirii neostoite, până la moarte a lui Dumnezeu şi nu e rodul unei siliri, a unei forţări de la spate a noastră ca să credem întru El.
Tocmai de aceea e măreață credința noastră mântuitoare: pentru că e iubire liberă a Celui care ne-a iubit din veci și S-a dat pe Sine pentru noi și e iubire care ne împlinește și ne transfigurează și nu e doar o retorică goală de har, de putere dumnezeiască transfiguratoare.

[815] Omul.

[816] Făcută în persoana Fiului întrupat.

[817] De unde acest fel de eretici sunt numaiţi *dochetişti*, conform titulaturii din limba greacă. Tot cel care spune că Hristos S-a întrupat în aparenţă neagă întruparea şi asumarea reală de către El a firii noastre şi face superfluă mântuirea noastră. Pentru că, numai dacă Hristos e Dumnezeu adevărat şi om adevărat, El ne-a mântuit pe noi, pentru că a luat toate ale noastre ca să le mântuiască şi să le desăvârşească. Dacă trupul Său nu era întreg ca al nostru, afară de păcat, atunci noi nu suntem mântuiţi. Dar dacă El a luat firea noastră în mod integral, atunci noi ne putem sfinţi deplin, în fiecare parte a trupului şi a sufletului nostru, ca şi umanitatea Sa.

Căci dacă El nu a venit *ca om* la noi, dacă *nu a fost om*, atunci nici Sfântul Duh nu S-a odihnit peste El – lucru care se petrece în mod real – pentru că Duhul este nevăzut.

Şi nici nu este vreo măsură a adevărului în El, dacă El nu era *El* decât *în aparenţă*. Pentru că am remarcat faptul că Avraam şi alţi Proroci L-au văzut într-un mod prorocesc, văzând de mai înainte lucrurile ce aveau a se petrece. Astfel, dacă El a apărut [la Proroci] într-o altă înfăţişare decât ceea ce este în realitate e din cauza că vederile proroceşti au fost ale unor oameni[818].

După cum, despre a doua venire a Lui, noi ştim mai dinainte, pentru că aceasta se va petrece conform cu ceea ce s-a văzut în mod profetic. Şi am dovedit deja faptul, că acele lucruri care se spun, că El nu a venit decât *în aparenţă*, vor să spună că: *El nu a primit nimic din Maria*. Căci dacă El nu a avut, cu adevărat, trup şi sânge, prin care să ne răscumpere pe noi, atunci nici nu a recapitulat / asumat în Sine pe Adam cel întâi zidit.

De aceea zadarnic accentuează ucenicii lui Valentin această părere, pentru a-mi exclude trupul de la mântuire (*excludant salutem carnis*)[819] şi pentru a lepăda ceea ce Dumnezeu a făcut.

3. Zadarnică este şi învăţătura ebioniţilor, care nu primesc, prin credinţă, în sufletul lor, unirea dintre Dumnezeu şi om, şi care rămân oameni vechi (*veteri generationes*[820]) [821].

Căci nu vor să accepte că Duhul Sfânt S-a pogorât peste Maria şi că puterea Celui Preaînalt a umbrit-o pe Ea [*cf.* Lc. 1, 35], lucru care a făcut-O să zămislească pe Fiul Sfânt, pe Fiul Preamarelui Dumnezeu şi Tatăl tuturor, adică faptul că S-a întrupat şi S-a arătat ca *Făptură nouă* (*novam Generationem*)[822] şi că, noi, *făptura cea veche*, care moştenea moartea, prin *Făptura cea nouă* moştenim viaţa.

Pentru acest motiv aceşti oameni resping amestecarea vinului ceresc[823] (*commixtionem vini coelestis*)[824] şi doresc să bea numai apa lumii acesteia, adică fără să primească pe Dumnezeu, fără să aibă părtăşie / comuniune cu El,

818 Au fost pe măsura oamenilor Sfinţi, care le-au văzut.
819 Lat. 2, p. 316.
820 Ibidem.
821 Nerenăscuţi prin har.
822 Lat. 2, p. 316.
823 Resping Sfânta Euharistie.
824 Lat. 2, p. 316.

rămânând ca Adam, care a fost învins şi a fost izgonit din Paradis.

Pentru că ei nu vor să fie ca Adam cel dintru început, care avea în el suflarea de viaţă, care venea din Dumnezeu (*ab initio plasmationis nostrae in Adam ea, que fuit a Deo adspiratio vitae*)[825], având unire cu Cel care l-a plămădit şi l-a însufleţit şi i-a dat să se manifesta ca un om care are raţiune.

Pentru aceasta, în timpurile cele din urmă, Cuvântul Tatălui şi Duhul lui Dumnezeu, unindu-se cu firea cea veche a lui Adam (*Verbum Patris et Spiritus Dei, adunitus antique substantiae plasmationis Adae*)[826], a dat omului viaţă şi desăvârşire pentru a primi desăvârşirea Tatălui, în aşa fel încât, dacă întru Adam toţi mor, în mod duhovniceşte, noi putem să fim vii.

Pentru că nu a existat vreme ca Adam să zboare din mâinile lui Dumnezeu, de când Tatăl a zis: „Să facem om după chipul şi după asemănarea Noastră" (Fac. 1, 26).

Căci pentru această raţiune, în timpurile cele din urmă, nu prin voinţa trupului, nici prin voinţa omului, ci prin buna plăcere a Tatălui, mâinile Sale au creat un om nou (*ex placito Patris, manus Ejus vivum perfecerunt hominem*)[827], pentru ca Adam să poată fi din nou după chipul şi după asemănarea lui Dumnezeu (*uti fiat Adam secundum imaginem et similitudinem Dei*)[828].

---

[825] Idem, p. 316-317.
[826] Idem, p. 317.
[827] Ibidem.
[828] Ibidem.

Capitolul al 2-lea

Când Hristos ne umple pe noi prin harul Său, El nu vine la unii care nu Îi aparţin. Căci ni se dă nouă, cu adevărat, în Euharistie prin adevăratul Său Trup şi Sânge şi, prin acestea, dă trupurilor noastre posibilitatea mântuirii

1. De asemenea, [oameni] deşerţi sunt şi cei care spun, că Dumnezeu vine la noi ca la unii, care *nu îi aparţinem Lui*, invidiind lucrul altuia. Cu alte cuvinte, ei spun că El a mântuit pe omul pe care l-ar fi creat altul, că Dumnezeu nu a făcut şi nici nu a plăsmuit ceva, prin aceasta privându-L de faptul, dintru început şi propriu Lui, de a fi făcut pe om.

De aceea, venirea Lui la aceşti oameni ar fi o venire la lucrurile altuia, lucru care nu ar fi drept. Din această cauză nu ne-a răscumpărat, cu adevărat, prin Sângele Său, dacă El nu S-a făcut om cu adevărat, pentru a restaura lucrul mâinilor Sale dintru început, pentru ca omul să fie după chipul şi după asemănarea lui Dumnezeu. Însă El nu ne-a răpit printr-un anumit şiretlic din proprietatea altuia, ci ne-a luat în stăpânire într-un mod drept şi milostiv (*sed Sua propria juste et benigne assumens*)[829].

Căci îngrijindu-Se de căderea noastră, El ne-a mântuit, pe drept, prin propriul Său sânge. Iar dacă privim la modul cum El ne-a răscumpărat, observăm că El a fost milostiv cu noi. Pentru că noi nu i-am dat nimic Lui pentru aceasta şi nici nu a cerut ceva de la noi. Pentru că El nu are nevoie de ceva de la noi, ci noi avem nevoie de intimitatea Lui (*Eum communionis*)[830]. Şi, pentru această raţiun, El Şi-a revărsat mila Sa peste noi, pentru ca să ne adune pe noi în sânul Tatălui (*ut nos colligeret in sinum Patris*)[831].

2. Şi deşartă este şi pledoaria acelora, care dipreţuiesc pe de-a-ntregul iconomia lui Dumnezeu (*dispositionem Dei*)[832] şi resping mântuirea trupului, care caută să

---

[829] Ibidem.
[830] Ibidem.
[831] Idem, p. 318.
[832] Ibidem.

dispreţuiască *renaşterea* (*regenerationem*[833]) [834], spunând că nu este în afara nestricăciunii.

Căci, dacă nu câştigăm mântuirea, atunci nici Domnul nu ne-a răscumpărat prin sângele Său, nici potirul Euharistiei (*calix Eucharistiae*)[835] nu ne aduce comuniunea cu sângele Său, nici pâinea pe care noi o frângem nu ne face să avem comuniune cu trupul Său (I Cor. 10, 16). Pentru că sângele vine numai din vene şi din trup şi îl are cineva care se face om, după cum S-a făcut Cuvântul lui Dumnezeu. Pentru că prin sângele Său El ne-a răscumpărat pe noi, după cum spune Apostolul Său: „Întru care noi avem mântuirea prin Sângele Său, cât şi iertarea păcatelor" (Col. 1, 14). Iar dacă noi suntem mădularele Sale, atunci ne hrănim ca unii creaţi.

Căci El a dorit să ne creeze pe noi, fiindcă El face să răsară soarele sau să cadă ploaie atunci când El doreşte. Şi El recunoaşte potirul[836] (care e o parte din creaţie) ca sângele Său, prin care ne înrourează (*bedews*)[837] sângele nostru şi pâinea (care e tot o parte a creaţiei Sale), prin care ne dă trupul Său, prin care întăreşte trupurile noastre.

3. De aceea, când amestecăm potirul (*τὸ κεκραμένον ποτήριον*[838]; *mixtus calix*[839]), şi pâinea zidită primeşte pe Cuvântul lui Dumnezeu (*καὶ ὁ γεγονὼς ἄρτος ἐπιδέχεται τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ* [840]; *et factus panis percipit Verbum Dei*[841]), şi este făcută aşadar Euharistia sângelui şi a trupului lui Hristos, lucruri prin care trupul nostru se întăreşte şi se fortifică, cum pot aceştia atunci să afirme, că trupul este *incapabil* să primească darul lui Dumnezeu, care este viaţa veşnică, adică trupul acesta, care este hrănit din trupul şi sângele Domnului şi care este mădular al Său?[842]

Pentru că spune Fericitul Pavel în *Epistola către Efeseni*, că: „noi suntem mădularele lui Hristos, din trupul Lui şi din oasele Lui" (Efes. 5, 30).

---

[833] Ibidem.
[834] Prin Botez.
[835] Lat. 2, p. 318.
[836] Potirul euharistic.
[837] Ni-l sfinţeşte cu Sfânt Sângele Său.
[838] Lat. 2, p. 319.
[839] Idem, p. 319-320.
[840] Ibidem.
[841] Idem, p. 320.
[842] Cum pot să spună ereticii, se întreabă Sfântul Irineu, că nu există *mântuire* şi *îndumnezeire*, dacă sfinţirea noastră se produce prin unirea noastră cu Hristos euharistic, ca unii care suntem mădularele Sale cele tainice?

Iar el nu spune aceste cuvinte despre oameni *nevăzuţi* / invizibili şi *duhovniceşti*, adică pentru nişte spirite fără oase şi trup, ci se referă la faptul că iconomia prin care Domnul S-a făcut om ca noi, L-a făcut să aibă trup, şi vene, şi oase, pentru ca trupul să se hrănească din potirul, care este Sângele Său şi să primească întărire din pâinea, care este Trupul Său.

Iar dacă tai o joardă de viţă şi o pui în pământ şi ea o să dea rod la timpul ei sau dacă bobul de grâu cade în pământ şi se descompune, el iese de acolo înmulţit prin Duhul lui Dumnzeu, slujind spre folosul oamenilor, tot la fel primim pe Cuvântul lui Dumnezeu, Care Se face Euharistie, Care este Trupul şi Sângele lui Hristos (*τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, Εὐχαριστία γίνεται, Ὅπερ ἐστὶ Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ*; *Verbum Dei Eucharistia fiunt, Quod est Corpus et Sanguis Christi*)[843].

Iar trupurile noastre, fiind hrănite prin acestea şi aşezate în pământ, şi suferind descompunerea, vor răsări la timpul potrivit, atunci când Cuvântul lui Dumnzeu le va da lor învierea prin slava lui Dumnezeu şi Tatăl, Care va dărui nemurirea celor muritoare şi nestricăciunea celor stricăcioase, fiindcă puterea lui Dumnezeu se desăvârşeşte întru slăbiciune, pe când cei care vom fi mândri, nu vom avea viaţă întru noi, pentru că ne-am războit împotriva lui Dumnzeu, ca unii care nu am avut mulţumire în minţile noastre.

Şi învăţăm din experienţă, că noi avem viaţa veşnică din prea mare putere a acestei Fiinţe [a lui Dumnezeu] şi nu din cauza firii noastre.

Căci noi nu putem dispreţui această slavă, care înconjoară pe Dumnzeu [*τῆς περὶ Θεὸν δόξης*; *quae est circa Deum gloria*[844]; *that glory which surrounds God*], Care este a Sa, nici nu putem dispreţui firea noastră, pentru că cunoaştem că Dumnezeu poate face şi ceea ce omul poate primi / înţelege, cât şi ceea ce nici nu poate să priceapă cu adevărat, despre Dumnezeu şi om.

Căci nu este oare cazul să înţelegem faptul că, aşa cum am observat, scopul pentru care Domnul a permis hotărârea noastră de a avea în comun pământul muritor[845], a fost pentru ca noi să ne folosim, prin orice mijloc, ca să

---

[843] Lat. 2, p. 323.
[844] Ibidem.
[845] Trupul muritor, făcut din pământ.

putem înţelege toate lucrurile viitoare, în aşa fel încât să nu fim nici neştiutori ai lui Dumnezeu şi nici de noi înșine?

Capitolul al 3-lea

Puterea şi slava lui Dumnezeu strălucesc întru slăbiciunea fiinţei omeneşti, căci El vrea să dea trupului nostru să participe la înviere şi la nemurire, pentru că de aceea ne-a făcut din ţărâna pământului. El va vărsa peste noi veselia nemuririi, doar dacă El ne-a dat-o în această scurtă viaţă, având comuniune cu sufletul nostru

1. Căci despre aceasta, Apostolul Pavel, într-un mod foarte pătrunzător, a spus că omul a fost izbăvit de slăbiciunea sa, pentru că prin înălţarea [minţii][846] el căzuse de la adevăr.

Acestea spune el în *A Doua [Epistolă] către Corinteni*:

„Şi pentru ca să nu mă trufesc cu măreţia descoperirilor, atunci mi s-a dat un ghimpe în trup (*stimulus carnis*)[847], un trimis al Satanei, care să mă lovească. Şi pentru aceasta am rugat stăruitor pe Domnul de trei ori, ca să îl îndepărteze de la mine. Dar El a zis către mine: *Îţi este de ajuns harul Meu, pentru că puterea Mea se desăvârşeşte în slăbiciune*. De aceea mă voi bucura, mai degrabă, în slăbiciunile mele, ca puterea lui Hristos să locuiască întru mine" [II Cor. 12, 7-9].

De ce acestea?, ne putem întreba. De ce a dorit Domnul în cazul acesta, ca Apostolul Său să suporte suferinţa şi să poarte această slăbiciune? Pentru ca să se împlinească ceea ce a spus deja. Pentru că puterea se desăvârşeşte în slăbiciune, prefăcându-l pe el într-un om mai bun, pentru că prin slăbiciunea[848] sa cunoaște puterea lui Dumnezeu (*qui per suam infirmitatem congnoscit virtutem Dei*)[849].

Pentru că, cum altfel poate învăţa un om că este *slab* şi *muritor* prin firea lui, dar că Dumnezeu este *nemuritor* şi *puternic*, dacă nu le învaţă pe ambele din experienţă[850]?

[846] Prin mândrie.
[847] Lat. 2, p. 324.
[848] Fiind suportată prin har.
[849] Lat. 2, p. 325.
[850] Din experienţă proprie.

Căci nu e niciun rău în a învăţa neputinţele proprii prin suferinţă, bineînţeles, dacă iese de aici un ajutor, care să îl ferească de înţelegeri necuvenite faţă de firea sa[851]. Dar dacă se înalţă împotriva lui Dumnezeu şi socoteşte *slava Lui* drept *a sa*, se face om nemulţumitor, care aduce răul peste sine. [Iar dacă învăţă ambele lucruri[852]], atunci nu poate să cadă din adevăr şi nici din iubirea Creatorului său.

Căci experienţa amânduror lucruri îi dă adevărata cunoaştere a lui Dumnezeu şi a omului şi îi face să crească dragostea sa de Dumnezeu. Fiindcă acolo unde există o creştere a dragostei, acolo există şi slavă multă[853] (*ubi autem augmentum est dilectionis, ibi major gloria Dei*)[854], adusă de puterea lui Dumnezeu, în cei care Îl iubesc pe El.

2. De aceea, oamenii care nu bagă în seamă puterea lui Dumnezeu şi care nu dau niciun preţ pe aceste cuvinte, atunci când sunt plini de slăbiciuni trupeşti, nu iau în calcul puterea Lui, care învie morţii. Iar dacă El nu învie ceea ce este muritor şi nu face nestricăcios ceea ce acum e stricăcios, atunci El nu este Dumnezeu puternic.

Dar, dacă El este puternic întru toate, se cuvine ca noi să înţelegem cauza noastră, adică pe Dumnezeu, Care a luat ţărână din pământ şi l-a făcut pe om.

Şi cum e greu de înţeles şi minunat, fără de îndoială, faptul că oase, care nu erau şi nervi şi vene şi tot omul s-a făcut [deodată], [El] aducând la existenţă toate câte sunt, şi făcând pe om o fiinţă însufleţită şi raţională, tot la fel se petrece şi descompunerea noastră, ca unii care am fost creaţi şi care ne întoarcem iarăşi în pământ (după raţiunea pe care am spus-o), devenind toate acele elemente, care compun omul şi care nu existau la un loc mai înainte ca omul să fie creat.

Pentru că Cel care, dintru început, a fost cauza lui şi care l-a făcut să fie pe cel care nu era, tot El, după buna Sa plăcere, va readuna pe toţi aceia, care au existat cândva, atunci când El le va da să moşteneasdcă viaţa acelora, cărora El le-a dat viaţă prin Sine.

---

[851] Neputinţele sunt bune dacă sunt văzute ca motive de smerire personală. Dacă facem însă din slăbiciunile şi neputinţele noastre, din bolile şi defectele noastre congenitale un motiv de a spune că trupul şi sufletul nostru sunt improprii vieţii cu Dumnezeu sau că noi nu avem ce ne trebuie pentru a fi *oameni deplini*, atunci infirmităţile noastre sunt motive de cădere, de hulă şi nu de smerire.
[852] Că este slab dar că Dumnezeu e puternic să îl ridice din toate neputinţele.
[853] Mult har dumnezeiesc.
[854] Lat. 2, p. 325.

Şi aceasta, pentru că trupul va fi în stare şi propriu faptului de a primi puterea lui Dumnezeu, pe care a primit-o dintru început, prin atingerile iscusite ale lui Dumnezeu [*the skillful touches of God*].

Pentru că o parte va deveni ochi care vede, alta ureche care aude, alta care simte şi lucrează, adică mădulare, care lucrează la unison şi le ţin pe toate împreună. Pentru că unele vor fi artere şi vene, prin care va trece sânge şi aer, altele vor fi diferite organe interne, pe când altă parte a omului va fi sângele, care uneşte sufletul şi trupul. Şi până unde mergem cu număratul?

Căci nu există îndeajuns de multe numere pentru ca să numărăm părţile trupului nostru, care a fost făcut nu în alt fel, ci după prea mare înţelepciune a lui Dumnezeu. Şi toate lucrurile care s-au împărtăşit de iscusinţa şi de înţelepciunea lui Dumnezeu se vor împărtăşi şi de puterea Sa.

3. De aceea, trupul nu este lipsit de participarea la lucrarea înţeleaptă şi puternică a lui Dumnezeu. Căci dacă puterea Lui este dătătoare de viaţă şi ea se desăvârşeşte întru slăbiciune, adică în trup, atunci le spunem acelora, că atunci când ei spun că trupul nu are capacitatea de a primi viaţa lui Dumnezeu, ei spun, de fapt, că acele lucruri, care sunt făcute de oameni în prezent şi sunt părtaşe la viaţă sau cunoaştere, nu au parte de viaţă în niciun fel, dacă ei sunt acum nişte oameni morţi.

Iar dacă ei sunt morţi, cum pot atunci să vorbească şi să facă anumite gesturi, care nu sunt proprii *morţilor* ci numai *celor vii*? Însă dacă ei sunt vii şi dacă trupurile lor sunt pe de-a-ntregul părtaşe la viaţă, cum se pot atunci aventura să spună că trupul nu este în stare să fie părtaş vieţii, când ei mărturisesc că sunt oameni care trăiesc acum? Căci nimeni nu ia [în mână] un burete îmbibat cu apă sau o torţă aprinsă, ca să declare apoi că buretele nu are apă în el sau că torţa nu este aprinsă.

Tot astfel nici aceşti oameni [nu pot susţine o asemenea aberaţie], tocmai pentru că sunt *vii* şi au viaţă în toate mădularele lor, decât dacă se contrazic pe ei înşişi, atunci când vorbesc despre mădularele lor ca fiind *incapabile de viaţă*.

Iar dacă în viaţa de acum, supusă timpului, care este inferioară după fire celei veşnice, nu se pot socoti drept *însufleţite* nişte *mădulare moarte*, cum oare în viaţa veşnică, care este mult mai puternică decât aceasta, nu se poate

susţine învierea trupului, şi cum ar fi aceasta *contrară* sau *impoprie* vieţii?

Căci trupul se împărtăşeşte de viaţă, pentru că o arată în act, el fiind viu. Iar dacă el e viu acum, cum oare nu poate să nu facă Dumnezeu acest lucru cu el, [dacă vrea]? Fiindcă este evident că Dumnezeu are putere să îi dea viaţă, pentru că El ne-a dăruit viaţa şi existenţa noastră.

Şi, de aceea, dacă Domnul a avut puterea să aducă viaţă în cel pe care El l-a creat iar trupul este capabil de viaţă, cum să rămână nepărtaş la nestricăciune, dacă i se dăruie de către Dumnezeu *viaţa* şi *fericrea fără sfârşit*?

Capitolul al 4-lea

Aceste persoane înşeală pe oameni cu un Dumnezeu străin, cu un alt Tată, altul decât Creatorul lumii. Iar dacă El a fost slab şi neputincios sau dacă a fost viclean şi cu totul pizmaş, atunci nu a putut să dea viaţă şi altor trupuri

1. Aceste persoane, care înşeală cu existenţa unui alt Tată decât Creatorul şi care îl numesc pe acesta „Bunul Dumnezeu”, nu fac decât să se amăgească pe ei înşişi. Fiindcă ei introduc prin acesta[855] slăbiciunea, lipsa de putere şi nepăsarea [în existenţa lui Dumnezeu], ca să nu mai vorbim de viclenie şi de întreaga pizmă, dacă spun că trupurile noastre nu au viaţă de la el.

Pentru că atunci când ei spun, că lucrurile prin care ne manifestăm rămân *nemuritoare*, adică spiritele şi sufletele şi alte lucruri de acest fel, pentru că ele sunt făcute vii de către Tatăl, dar că celălalt lucru care e viu, adică trupul, nu e diferit de celelalte decât prin aceea că alt Dumnezeu i-a dat viaţă şi din cauza aceasta îşi va pierde viaţa, ei nu mărturisesc altceva, decât că *Tatăl lor* e slab şi fără putere sau că e pizmaş şi viclean.

Căci dacă Creatorul ne-a făcut vii trupurile noastre şi ne-a promis prin Proroci că ele vor învia, după cum am arătat deja, nu Se arată prin aceasta că este foarte puternic, că este tare şi că este cu adevărat bun? Căci cine este oare Creatorul nostru: Cel care face viu întregul om sau falsul lor Tată, despre care ei vorbesc? El e în mod fictiv viaţa acelor lucruri, care sunt nemuritoare prin fire, pentru că în acele lucruri viaţa este întotdeauna prezentă datorită firii lor.

Însă el nu binevoieşte să dea viaţă acelor lucruri, care cer ajutorul său, ca ele să fie vii, ci le lasă fără ajutor, ca ele să cadă sub povara morţii. Astfel, în acest caz, dacă *Tatăl lor* nu poate să le dăruie viaţă, atunci cum poate fi el puternic, dacă nu are putere să facă acest lucru?

Iar, pe de altă parte, dacă el nu poate să facă acestea, el, care se presupune a fi, atunci nu e puternic şi nici nu este mai desăvârşit decât Creatorul. Căci Creatorul ne dăruie şi noi primim ceea ce El ne dăruie, căci El ne poate da ceea ce

[855] Prin Dumnezeul închipuit de către ei.

nu e imposibil de dat. Iar, pe de altă parte, dacă el nu ne poate da ceea ce el poate să ne dea, atunci se dovedeşte că nu e bun, ci e un Tată viclean şi pizmaş.

2. Şi iarăşi, dacă ei nu găsesc nicio cauză de susţinut, pentru care Tatăl nu poate să dea viaţă trupurilor, atunci acea cauză trebuie să fie în mod neapărat superioară Tatălui, fapt pentru care El e nevoit să îşi restrângă manifestarea bunăvoinţei Sale. Şi, prin aceasta, bunăvoiunţa Sa se dovedeşte slabă, pentru motivul pe care l-am spus anterior. Acum, fiecare dintre noi, trebuie să înţeleagă faptul, că trupurile sunt capabile să primească viaţă.

Pentru că ele sunt vii tocmai pentru că Dumnezeu doreşte ca ele *să fie vii*. Şi aşa stând lucrurile, aceştia[856] nu pot susţine că trupurile lor sunt incapabile de a primi viaţă.

De aceea, este necesar, ca mai presus de orice cauză, acele trupuri, care sunt capabile să participe la viaţă[857] să nu fie înviate, pentru că altfel *Tatăl lor* se va arăta sclavul unei necesităţi sau cauze [superioare sieşi] şi nu cu voinţă liberă, ci fiind sub conducerea altuia.

[856] Ereticii care susţin asta.
[857] Care sunt *vii* deja.

Capitolul al 5-lea

Lunga viaţă a celor din vechime, ridicarea lui Ilie şi a lui Enoh pe când ei erau încă în trup, scăparea lui Iona [din chit] şi a lui Şadrac, Meşac şi Abed-Nego din cuptor[858], dovedesc foarte clar faptul, că Dumnezeu poate ridica trupurile noastre la viaţa veşnică

1. Astfel, se poate învăţa faptul, că trupurile pot avea o existenţă îndelungată, după cum e buna plăcere a lui Dumnezeu ca ele să existe, dacă aceştia[859] citesc Scripturile.

Fiindcă aici vor găsi faptul, că strămoşii noştri ajungeau la vârste de 700, 800 şi chiar 900 de ani şi că trupurile lor ţineau pasul cu lungimea zilelor pe care le aveau şi că întreaga lor viaţă era după voia lui Dumnezeu cu ei. Şi de ce mă refer la aceşti oameni?

Pentru că Enoh, ca unul care a plăcut lui Dumnezeu, a fost mutat cu trupul, după cum i-a plăcut Lui şi, prin aceasta, El anticipând mutarea altui Drept. Căci şi Ilie a fost ridicat cu trupul [la cer]. Astfel s-a arătat de către Proroci că ridicarea celor doi a fost duhovnicească şi că niciunul dintre ei nu s-a împotrivit mutării sau ridicării lor.

Iar aceasta nu înseamnă nimic altceva, decât că prin mâinile[860], care i-au modelat dintru început, tot prin ele au primit şi mutarea sau ridicarea. Pentru că în cazul lui Adam mâinile lui Dumnezeu l-au pus pe acesta într-o ordine [anume], ca să conducă şi au sprijinit lucrul mâinilor Sale, şi l-au adus în locul unde Lor le-a plăcut.

Căci unde a fost aşezat primul om? În Paradis, cu certitudine, pentru că aşa spune Scriptura: „Şi Dumnezeu a sădit o grădină spre răsărit, în Eden, şi acolo a pus pe omul pe care El îl zidise”[Fac. 2, 8].

Iar când omul a devenit neascultător, el a fost izgonit în această lume. De aceea, Prezbiterii, care au fost ucenicii Apostolilor, ne-au spus, că ei[861] au fost izgoniţi în acest loc (pentru că Paradisul a fost pregătit pentru oamenii Drepţi,

[858] Numele celor trei tineri, ale lui Anania, Misael şi Azaria, date lor de către persani, *cf.* Dan. 1, 7.
[859] Ereticii la care el face referire.
[860] Adică de Sfânta Treime.
[861] Sfinţii Protopărinţi.

care aveau pe Duhul, loc în care a fost Apostolul Pavel, când a fost răpit şi a auzit cuvinte de negrăit pentru noi cei de acum) şi că cei care au fost mutaţi[862] rămân aşa până la transfigurarea [tuturor lucrurilor], ca un preludiu al nemuririi lor.

2. De aceea, oricine îşi poate imagina că este imposibil ca un om să supravieţuiască atât de mult timp [şi să nu moară] şi că Ilie nu a fost răpit în trup[863], ci trupul său a fost transfigurat în carul de foc (*δεδαπανῆσθαι δὲ τὴν σάρκα αὐτοῦ ἐν τῷ πυρίνῳ ἅρματι*; *consumtam autem carnem ejus in ingneo curru*)[864] (IV Reg. 2, 11), după cum poate să înţeleagă că Iona, când a fost ţinut în adânc şi înghiţit în pântecele chitului, numai la porunca lui Dumnezeu a fost aruncat nevătămat pe ţarm [*Cf.* Iona 2, 11].

Şi, tot la fel, Anania, Azaria şi Misael, care au fost aruncaţi în cuptorul aprins, încins de 7 ori [Dan. 3, 19], nu au rămas nevătămaţi printr-o vrajă, însă nici nu au simţit atingerea focului de ei.

Ci Dumnezeu a fost împreună cu ei, făcând minuni – minuni imposibil de făcut de către om – care au minunat pe toţi. Căci cum altfel, decât în mod minunat, au fost ridicaţi [din foc], dacă nu aveau fapte făcute în ascultare de voia lui Dumnezeu şi a Tatălui?

Căci despre Fiul lui Dumnezeu ne spun Scripturile, că a zis regele Nabucodonosor: „Oare nu am aruncat noi trei bărbaţi în cuptor? Căci eu văd acum patru bărbaţi mergând în mijlocul focului iar al patrulea este asemenea Fiului lui Dumnezeu" [Dan. 3, 24, 25].

Căci niciun lucru creat şi nici slăbiciunea trupului nu se pot împotrivi voii lui Dumnezeu. Pentru că Dumnezeu nu este supus lucrurilor create, ci toate lucrurile sunt create de către Dumnezeu.

Şi toate lucrurile sunt ascultătoare voinţei Sale. Căci de aceea spune Domnul: „Lucrurile, care sunt cu neputinţă la oameni, sunt cu putinţă la Dumnezeu" (Lc. 18, 27).

De aceea, El poate arăta oamenilor de astăzi, care sunt neştiutori ai lucrării lui Dumnezeu, un lucru incredibil şi imposibil pentru oameni, ca un om să trăiască un anume

---

862 Sfinţii Enoh şi Ilie, vrea să spună Sfântul Irineu aici. Dar nu numai ei au fost ridicaţi cu trupul şi cu sufletul la cer. Vieţile Sfinţilor amintesc de mulţi Sfinţi care au fost ridicaţi cu trupul la cer şi, îndeosebi, de ridicarea cu trupul la cer, de către Domnul, a Prea Curatei Lui Maici.

863 În trupul său netransfigurat sau cu un trup netransfigurat.

864 Lat. 2, p. 331.

număr de ani, în aşa fel încât să moară toţi cei care sunt de o vârstă cu el, aidoma celor care au fost ridicaţi [la cer] şi aveau lungime de zile şi sunt vii, ca mărturie pentru viitor (*ab exemplum futurae*)[865].

Şi, ceea ce pare imposibil, ca să ieşi din pântecele chitului sau să iasă oamenii dintr-un cupot aprins fără nicio vătămare, care par imposibile pentru ei, pe acestea poate să le facă mâna lui Dumnezeu, cu scopul de a-Şi arăta puterea Sa.

De aceea, unii, care nu cunosc puterea şi făgăduinţa lui Dumnezeu, se pot împotrivi mântuirii lor, considerând că sunt *imposibile* acestea pentru Dumnezeu, ca El să ridice pe cineva dintre morţi. Căci El are puterea de a le da viaţa veşnică, deşi există oameni sceptici, care nu dau importanţă acestui lucru şi fiind lipsiţi de credinţă, fac ca voia lui Dumnezeu să nu lucreze întru ei.

---

865 Idem, p. 332.

Capitolul al 6-lea

Dumnezeu va revărsa mântuirea Sa peste întregul om, adică peste omulul în întregime, cu trup şi suflet, după cum a spus Cuvântul şi-i va împodobi cu darurile Sfântului Duh, pentru că trupurile noastre sunt temple ale Sale

1. Fiindcă Dumnezeu Se va preaslăvi întru lucrul mâinilor Sale, care e potrivit cu Cel asemnea şi după modelul cui este, adică a Fiului Său[866]. Pentru că prin mâinile Tatălui, adică prin Fiul şi Sfântul Duh (*per manus enim Patris, id est, per Filium et Spiritum*)[867], omul, şi nu numai o parte din om, a fost făcut după asemănarea lui Dumnezeu (*similitudinem Dei*[868])[869]. Sufletul şi duhul (*anima et spiritus*)[870] sunt, cu certitudine, *o parte* din om, dar nu *întregul om*.

Căci omul desăvârşit constă în amestecarea şi unirea sufletului, care a primit pe Duhul Tatălui[871], cu trupul, amestecare care a fost creată după chipul lui Dumnezeu.

Pentru că din această raţiune spune Apostolul: „Noi grăim înţelepciunea între cei desăvârşiţi (*inter perfectos*)[872]" (I Cor. 2, 6), caracterizând ca *desăvârşiţi* pe acei oameni, care au primit pe Duhul lui Dumnezeu şi prin care Duh al lui Dumnezeu vorbesc în toate limbile, ca unii prin care vorbeşte El Însuşi.

Tot la fel se petrece şi cu noi [acum], care ascultăm pe mulţi fraţi în Biserică, care au darul prorociei şi care, prin Duhul, vorbesc în tot felul de limbi şi aduc la lumină tot felul de lucruri ascunse oamenilor şi propovăduiesc tainele lui Dumnezeu, pe care Apostolul le-a numit *duhovniceşti*, ele fiind *duhovniceşti*, pentru că ei sunt părtaşi Duhului şi nu fiindcă trupurile lor au fost descărnate sau ridicate [la cer] şi ei sunt acum pe *de-a-ntregul duhovniceşti*.

---

[866] Aici avem enunţul foarte cunoscut şi adevărat, cum că noi suntem creaţi după chipul Fiului.

[867] Lat. 2, p. 333.

[868] Ibidem.

[869] Şi aici Sfântul Irineu precizează în mod capital că omul este în întregime după chipul lui Dumnezeu şi nu numai sufletul e după chipul Său.

[870] Lat. 2, p. 333.

[871] *Omul desăvârşit* este *omul plin de Duhul Sfânt*.

[872] Lat. 2, p. 333.

Căci dacă cineva îndepărteză firea trupului [prin cugetare], adică lucrul lui Dumnezeu, şi înţelege că o asemenea fiinţă este pe *de-a-ntregul duhovnicească*, o asemenea fiinţă nu poate fi *un om duhovnicesc* ci poate fi *duhul omului* sau *Duhul lui Dumnezeu*. Dar când duhul este unit cu sufletul şi acestea cu lucrul lui Dumnezeu, atunci omul devine *duhovnicesc* şi desăvârşit prin izbucnirile [în el] ale Duhului şi acesta este acela, care a fost făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

Iar dacă Duhul nu este cu sufletul, atunci acela este într-adevăr după firea animalelor, ca unul care e *trupesc*, şi el va fi o fiinţă nedesăvârşită, având într-adevăr chipul lui Dumnezeu în fiinţa lui, dar neprimind asemănarea prin Duhul.

Şi de aceea acesta este *o fiinţă nedesăvrâşită*. De asemenea, dacă cineva îndepărtează chipul şi elimină lucrul [lui Dumnezeu][873], el nu poate să înţeleagă aceasta[874] ca fiind *omul*, ci doar *o parte din om*, după cum am spus sau să vadă *altceva* decât *un om*.

Pentru că trupul care a fost creat [de Dumnezeu] nu este *omul însuşi*, ci e doar *trupul omului* şi *o parte din om*. Însă nici sufletul însuşi nu e *omul*, ci doar *o parte din om*. Pentru că sufletul este *al unui om* şi e *o parte dintr-un om*. Nici duhul unui om, pentru că e numit duh [şi nu om], nu este *omul*.

Ci amestecul şi unirea dintre toate acestea constituie *omul desăvârşit*. Şi pentru acest motiv Apostolul, explicându-se pe sine, lămureşte faptul că *omul mântuit* este *un om desăvârşit*, pentru că este *un om duhovnicesc*. Căci astfel spune acesta în *Prima Epistolă către Tesaloniceni*: „Însuşi Dumnezeul păcii să vă sfinţească pe voi desăvârşit, şi întreg duhul, şi sufletul, şi trupul vostru să îl păzească, fără prihană, întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos" [I Tes. 5, 23].

Astfel, de ce fac obiectul rugăciunii sale acestea trei, adică sufletul, trupul şi duhul (*animae et corporis et spiritui*)[875], dacă pot fi păzite întru venirea Domnului, dacă acesta nu aştepta viitoarea reîntregire şi unire a celor trei, pentru a se împărtăşi de una şi aceeaşi *mântuire*?

---

873 Adică trupul.

874 Ce mai rămâne din om.

875 Lat. 2, p. 335.

Căci din această cauză el şi spune faptul, că aceia sunt *desăvârşiţi*, căci arată înaintea Domnului, că cele trei ale lor sunt fără de prihană.

Astfel, aceia sunt *desăvârşiţi*, cei care au pe Duhul lui Dumnezeu întru ei şi şi-au păzit sufletele şi trupurile lor fără prihană, având credinţă puternică în Dumnezeu, adică acea credinţă, care este îndreptată numai spre Dumnezeu şi care lucrează cele ale dreptăţii faţă de aproapele lor.

2. Nu de aceasta a zis el, că lucrul mâinilor Sale este „templu al lui Dumnezeu", după cum declară [corintenilor]: „Oare nu cunoaşteţi voi că sunteţi temple ale lui Dumnezeu şi că Duhul lui Dumnezeu locuieşte întru voi? De aceea, dacă un om va pângări templul lui Dumnezeu şi Dumnezeu îl va nimici pe el: pentru că sfânt este templul lui Dumnezeu, care sunteţi voi" [I Cor. 3, 16-17].

Şi el arată aici foarte clar că trupul este templul în care locuieşte Duhul. De asemenea Domnul a spus cu referire la Sine: „Dărâmaţi acest templu şi în trei zile îl voi ridica" (In. 2, 19). „Şi acestea le-a zis", se spune acolo, „despre templul trupului Său" (In. 2, 21).

Căci el[876] cunoştea că trupurile noastre nu sunt numai *temple*, ci sunt şi *templul lui Hristos*, după cum le spune corintenilor: „Oare nu ştiţi că trupurile voastre sunt mădularele lui Hristos? Voi lua atunci mădularele lui Hristos şi le voi face pe ele mădularele unei desfrânate?" [I Cor. 6, 15]. Şi el spune aceste lucruri, fără ca să facă referire la ceva din acest om duhovnicesc, ci pentru a arăta că o astfel de fire[877] nu are nimic în comun cu o femeie desfrânată.

Căci el spune: „trupul nostru", adică trupul care se adânceşte în sfinţenie şi curăţie, sunt „mădularele lui Hristos" şi că atunci când devin una cu desfânata, ele devin mădularele unei desfrânate. Şi pentru această raţiune el spune: „Dacă un om va pângări templul lui Dumnezeu şi Dumnezeu îl va nimici pe el".

Atunci cum nu este cea mai mare blasfemie să afirmi, că templul lui Dumnezeu, întru care Duhul Tatălui locuieşte şi care este mădularele lui Hristos, nu are parte de mântuire ci este destinat pierzaniei?

Căci, dacă trupurile noastre sunt *vii* nu prin firea lor, ci prin puterea lui Dumnezeu, de aceea le spune corintenilor acestea: „Trupul nu este pentru desfrânare, ci pentru

[876] Apostolul Pavel.
[877] Un astfel de om, omul duhovnicesc.

Domnul, şi Domnul este pentru trup. Iar Dumnezeu, Care a înviat pe Domnul, ne va învia şi pe noi prin puterea Sa” [I Cor. 6, 13-14].

Capitolul al 7-lea

Dacă Hristos a înviat în trupurile noastre, atunci şi noi vom învia întru Sine. Iar învierea pe care ne-a făgăduit-o nu se referă la sufletele noastre, care sunt nemuritoare prin fire, ci la trupurile noastre, care sunt muritoare

1. De aceea, în acelaşi fel, dacă Hristos a înviat firea trupului Său şi le-a arătat Ucenicilor Săi semnele cuielor şi coasta Sa străpunsă (semne ale unui trup înviat din morţi), de aceea a zis acesta[878]: „ne va învia şi pe noi prin puterea Sa" [I Cor. 6, 14]. Căci el a spus şi romanilor: „Iar dacă Duhul Lui, al Celui care a ridicat pe Iisus din morţi locuieşte întru voi, Cel care a înviat pe Hristos din morţi va face vii şi trupurile voastre muritoare" [Rom. 8, 11]. Şi care sunt trupurile acestea muritoare? Pot fi ele *sufletele*? În niciun caz! Pentru că sufletele sunt *netrupeşti*, dacă este să le comparăm cu trupurile muritoare.

Căci Dumnezeu „a suflat în faţa omului suflare de viaţă şi omul s-a făcut suflet viu" [Fac. 2, 7]. Iar *suflarea de viaţă* este *un lucru netrupesc*.

Şi, cu siguranţă, că ei nu pot susţine că suflarea de viaţă este *muritoare*. Fiindcă de aceea a zis David: „sufletul meu în El viază" [Ps. 21, 35], arătând prin aceasta că firea lui[879] este nemuritoare. Pe de altă parte, ei nu pot spune nici că duhurile sunt *trupuri muritoare*.

Căci de ce le mai numim „trupuri muritoare", dacă acestea nu sunt zidite ca trupul, ci spunem că Dumnezeu le va învia pe ele? Pentru că trupul e cel care moare şi se descompune, dar nu şi sufletul sau duhul nostru.

Căci *a muri* înseamnă *a ne pierde puterea de viaţă* şi *a deveni fără suflare*, neînsufleţiţi, ţepeni, lucru care e urmat de descompunerea în acele elemente din care a fost zidită firea trupului nostru.

Nu acelaşi lucru se petrece şi cu sufletul, pentru că este *suflare de viaţă* şi la fel nici cu duhul, pentru că *duhul este simplu* şi nu *compus*, şi nici nu se poate compune, ci este însăşi viaţa celor care îl primesc.

---

[878] Sfântul Apostol Pavel.

[879] A sufletului.

De aceea noi trebuie să concluzionăm faptul că numai trupul este cel care moare.

Căci trupul, după despărţirea lui de suflet, devine fără suflare şi neînsufleţit şi că el se descompune în mod gradual în pământul din care a fost luat. Astfel acesta este cel care e *muritor*. Şi pentru aceasta a zis acela: „va face vii şi trupurile voastre muritoare” [Rom. 8, 11].

Căci despre acest lucru a spus şi în *Prima [Epistolă] către Corinteni*: „Aşa este şi învierea morţilor: se seamănă [trupul nostru] întru stricăciune, înviază întru nestricăciune” [I Cor. 15, 42]. Şi tot el spune aici: „Căci ceea ce tu semeni nu poate să aibă viaţă, până nu moare mai întâi” [I Cor. 15, 36].

2. Şi cine sunt acestea, care, aidoma cu bobul de grâu, sunt puse în pământ şi putrezesc, fără numai trupurile, care se pun în pământ, aidoma seminţelor aruncate în pământ? Fiindcă pentru această raţiune şi spune acesta: „Se seamănă întru necinste, înviază întru slavă” [I Cor. 15, 43].

Căci ce este mai de necinste decât moartea trupului? Sau, tot la fel, ce este mai slăvit decât aceea, ca acela[880] să învie şi să fie părtaş la nemurire? Şi de aceea: „se seamănă întru slăbiciune, înviază întru putere” [I Cor. 15, 43], pentru că este slab, ca unul care e din pământ şi e pământesc, dar prin puterea lui Dumnezeu învie, învie din morţi.

Pentru că „se seamănă trup firesc, învie trup duhovnicesc” [I Cor. 15, 44]. Şi, fără îndoială, că el s-a gândit atunci, când a folosit aceste cuvinte, nu la *suflet* şi *duh*, ci la *trupurile* care au murit. Pentru că acestea sunt *trupuri fireşti*, adică *părtaşe la viaţă*, dar care au murit, pentru că au fost răpuse de moarte. Însă ele învie prin puterea Duhului, devenind *trupuri duhovniceşti*, pentru că prin Duhul moştenesc viaţa veşnică.

Căci a spus acesta: „Pentru că acum în parte cunoaştem şi în parte prorocim, dar atunci faţă către faţă” [I Cor. 13, 9, 12]. Şi acelaşi lucu a spus şi Petru când a zis: „Pe El, fără să-L fi văzut, voi Îl iubiţi; întru El, deşi acum nu-L vedeţi, voi credeţi şi crezând, vă veţi bucura cu bucurie negrăită” [I Petr. 1, 8].

Pentru că feţele noastre vor vedea faţa Domnului şi ne vom umple de bucurie negrăită, pentru că, aşa cum s-a spus, vom vedea, în mod clar, bucuria Sa.

---

[880] Trupul.

Capitolul al 8-lea

Darurile Sfântului Duh pe care noi le primim sunt cele care ne pregătesc pentru nestricăciune, făcându-ne pe noi duhovniceşti şi separându-ne de oamenii trupeşti. Cele două feluri de oameni sunt închipuite de animalele curate şi necurate prescrise în Lege

1. Iar dacă noi vom primi din Duhul Său, tinzând mereu către desăvârşire şi ne pregătim pentru nestricăciune, atunci ne vom obişnui puţin câte puţin cu primirea şi purtarea lui Dumnezeu (*capere et portare Deum*[881])[882].

Pentru că, din acest motiv, şi Apostolul a folosit termenul „în parte”, adică *o parte din slava*, care ne-a fost făgăduită de Dumnezeu, lucru pe care l-a spus şi în *Epistola către Efeseni*, când a zis: „Întru care şi voi, auzind cuvântul adevărului, Evanghelia mântuirii voastre, crezând în El, ați fost pecetluiţi cu Sfântul Duh al făgăduinţei, Care este arvuna moştenirii noastre” [Efes. 1, 13-14].

De aceea, această *arvună* (*pignus*)[883], care locuieşte în noi, ni s-a dat în mod duhovnicesc, pentru ca moartea să fie înghiţită de nemurire. Căci spune el: „Pentru că voi nu sunteţi în trup, ci în Duhul, dacă Duhul lui Dumnezeu locuieşte întru voi” [Rom. 8, 9].

Şi aceasta nu se petrece printr-o părăsire a trupului ci prin împărtăşirea de Duhul (*Hoc autem non secundum jacturam carnis, sed secundum communionem Spiritus fit*)[884]. Pentru că cei[885] despre care el a scris nu erau *fără trup*, ci erau unii, care primiseră pe Duhul lui Dumnezeu, „prin care noi strigăm: Avva! Părinte!” [Rom. 8, 15].

De aceea, dacă noi avem acum, în fiinţa noastră, arvuna şi strigăm: „Avva! Părinte!”, ce va fi atunci, când noi vom învia şi ne vom vedea cu El faţă către faţă?

Ce vom face atunci, când din toate mădularele noastre va ţâşni o continuă cântare de slavă, preaslăvind pe Cel care

---

[881] Lat. 2, p. 339.
[882] În măsura în care ne umplem de Duhul şi ne obişnuim cu purtarea Sa, cu prezenţa Sa în noi, înţelegem intimitatea pe care trebuie să o avem cu Dumnezeu.
[883] Lat. 2, p. 339.
[884] Ibidem.
[885] Oamenii duhovniceşti.

a înviat pe cei morţi şi ne-a dat darul vieţii veşnice?

Căci dacă arvuna este cea pe care omul o are în sine, din cauza căreia strigăm: „Avva! Părinte!”, ce va fi atunci, când vom avea în noi întregul har al Duhului, care va fi dat oamenilor de către Dumnezeu? Pentru că ne va da nouă să fim ca El şi să săvârşim, în mod desăvârşit, voia Tatălui, nouă, celor care ne-am făcut oameni după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

2. Astfel, acele persoane, care au în ele pe Duhul lui Dumnezeu şi care nu sunt robi ai plăcerilor trupeşti, ci sunt supuşi Duhului şi care, în toate lucrurile, merg după lumina raţiunii[886], aceia sunt *oameni duhovniceşti*, după cum a spus Apostolul, fiindcă Duhul lui Dumnezeu locuieşte întru ei.

Astfel, oamenii duhovniceşti nu sunt *duhuri netrupeşti* ci au firea noastră, adică au trupul unit cu duhul, primind pe Duhul lui Dumnezeu, pentru a se face oameni duhovniceşti.

Pe când aceia, care resping sfaturile Duhului şi sunt robii poftelor trupeşti şi vieţuiesc contrar raţiunii şi care, fără constrângere, se scufundă în grabă în poftele lor, nedorind pe Duhul dumnezeisc, vieţuiesc asemenea porcilor şi câinilor. Pe aceşti oameni, după cum am spus, Apostolul i-a numit *trupeşti*, fiindcă nu gândesc la nimic altceva decât la lucruri trupeşti.

3. De asemenea, pentru aceeaşi raţiune, şi Prorocii i-a comparat pe unii ca aceştia cu animalele fără raţiune, pentru că se conduc după iraţionalitatea lor, spunând: „Ei au ajuns ca nişte cai care nechează după iepe, fiecare nechezând după femeia aproapelui său” (Ier. 5, 8).

Şi iarăşi: „Omul, în cinste fiind, s-a asemănat dobitoacelor” (Ps. 48, 21, *cf.* VUL). Şi aceasta arată, că pentru căderea lui, el s-a asemănat vitelor, ca unii care au o viaţă iraţională ca şi a acelora. Căci pentru aceea avem obiceiul să numim pe un astfel de om *aidoma vitelor* şi *a fiarelor sălbatice*.

4. Căci Legea a prefigurat pe toţi aceştia, atunci când a comparat pe om cu diverse animale. Pentru că unele

[886] Nu poate exista om *raţional*, cu *raţiune luminată* fără harul lui Dumnezeu, fără să se supună Duhului. Mitul *raţionalităţii*, care a fost creat în afara Bisericii, toată această tevatură orgolioasă creată în jurul minţii omului căzut nu arată decât că elogierea minţii nerenăscute, a gândirii a-duhovniceşti e o lăudare a omului pătimaş. Trebuie să demarăm în spaţiul ortodox un proiect imens de scanare a literaturii, a filosofiei şi a ştiinţei căzute a oamenilor nerenăscuţi, pentru a arăta că ea este, în esenţă, un întuneric, care nu ne duce la lumina lui Dumnezeu.

animale sunt cu copita despicată şi rumegătoare şi acelea sunt *curate* [*cf.* Lev. 11, 3], pe când altele nu sunt astfel şi sunt *necurate*. Şi cine sunt *cei curaţi*?

Cei care îşi îndreptează şi îşi întăresc căile lor prin credinţa în Tatăl şi Fiul. Pentru că aceasta arată tăria lor, că ei sunt asemenea acelora cu copita despicată. Şi aceştia cugetă ziua şi noaptea la cuvintele lui Dumnezeu, ca să se împodobească cu fapte bune, pentru că aceasta înseamnă *puterea lor de rumegare*. Pe când cei necuraţi sunt toţi aceia care nu au copita despicată şi nici nu rumegă.

Pentru că aceste persoane nu au credinţă în Dumnezeu şi nici nu cugetă la cuvintele Sale: căci aceasta este ocara păgânilor.

Iar acele animale care rumegă dar nu au copita despicată sunt tot necurate [*cf.* Lev. 11, 4-8], pentru că sunt tipul care îi arată pe evrei, ca unii care au cuvintele lui Dumnezeu în gura lor, dar nu se fixează adânc şi temeinic în Tatăl şi în Fiul.

Pentru aceasta ei sunt popor şubred. Pentru că acele animale, care au copita nedespicată alunecă repede, pe când cei care au copita despicată au piciorul mai sigur, copitele despicate ajutând să meargă repede, pentru că se ajută una pe alta. La fel, sunt necuraţi cei care au copita despicată dar nu rumegă.

Acestea ne arată pe toţi ereticii, care nu cugetă la cuvintele Domnului şi nici nu se împodobesc cu faptele dreptăţii. Despre aceştia a spus Domnul: „De ce Mă chemaţi, Doamne, Doamne, dacă nu faceţi lucrurile pe care Eu vi le spun?” (Lc. 6, 46).

Pentru că oamenii, care se comportă ca aceştia, spun că cred în Tatăl şi în Fiul, dar nu cugetă niciodată la lucrurile lui Dumnezeu şi nici nu se împodobesc cu lucrările dreptăţii. Şi, aşa cum am spus deja, ei au vieţi aidoma porcilor şi câinilor, pentru că se dedau pe ei înşişi la toată murdăria, lăcomia şi nepăsarea în toate lucrurile.

De aceea, pe drept i-a numit Apostolul: *trupeşti* sau *animale*, pentru că din cauza necredinţei şi desfătării nu au primit pe Duhul dumnezeiesc şi, în diferite feluri, au aruncat de la ei Cuvântul cel dătător de viaţă şi au mers după poftele lor prosteşti. Pentru că de aceea îi numesc Prorocii *animale de povară* şi *animale sălbatice*, pentru că au obiceiuri care se văd la vite şi la creaturile fără raţiune. Şi pentru aceasta Legea i-a numit *necuraţi*.

Capitolul al 9-lea

Se prezintă acel cuvânt al Apostolului, pe care ereticii l-au corupt, pentru a putea fi înţeles şi anume: „trupul şi sângele nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu”

1. Între adevărurile vestite de Apostol, este şi acesta: „trupul şi sângele nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu” [I Cor. 15, 50]. Acesta e versetul pe care îl aduc toţi ereticii ca să îşi sprijine nebunia lor şi încearcă prin aceasta să ne supere pe noi, spunând astfel, că lucrul lui Dumnezeu[887], nu este mântuit. Ei nu iau acest lucru în considerare însă, acela că există trei lucruri în om, după cum am arătat, din care este compus omul desăvârşit şi anume: din trup, suflet şi duh.

Unii dintre ei vorbesc despre om ca despre *un duh*, pe când alţii spun că el este unit şi creat, adică e *un trup*. Vin şi alţii care vorbesc de ceva între cele două extreme, adică despre suflet, şi despre duh, care e împreună cu el, dar care simpatizează cu trupul şi care cad în pofte trupeşti.

Toţi aceştia, şi toţi ca ei, care nu s-au mântuit şi clădit pentru viaţa veşnică, vor fi şi se vor chema numai: *trup* şi *sânge*. Pentru că ei nu au pe Duhul lui Dumnezeu în ei înşişi.

De aceea, despre oameni de acest fel Domnul a spus că sunt *morţi*, atunci când a zis: „Lasă pe morţii lor să-şi îngroape morţii” (Lc. 9, 60). Pentru că ei nu aveau pe Duhul, Care îi face vii pe oameni.

2. De asemenea, există şi mulţi care se tem de Dumnezeu şi cred în venirea Fiului Său şi care, prin credinţă, au făcut să Se sălăşluiască Duhul lui Dumnezeu în inimile lor. Astfel de oameni sunt în mod propriu numiţi *curaţi*, *duhovniceşti* sau cei care *trăiesc în Dumnezeu*, fiindcă ei au pe Duhul Tatălui, Care îl curăţeşte pe om şi îl ridică la viaţa lui Dumnezeu.

Pentru că Domnul ne-a încredinţat de faptul că „trupul este neputincios” dar că „duhul este osârduitor” (Mt. 26, 41).

Iar cel din urmă[888] este capabil de efort numai dacă se întraripează. De aceea, dacă cineva amestecă voinţa sa cu Duhul, ca Unul care întăreşte neputinţa trupului, atunci unul

[887] Trupul.
[888] Adică duhul nostru.

ca acesta e în stare să îşi depăşească neputinţa sa, pentru că slăbiciunea trupului va fi absorbită de tăria Duhului.

Şi astfel, acest om nu va mai fi *trupesc*, ci *duhovnicesc*, fiindcă e împreună cu Duhul. Pentru că astfel îşi poartă Mucenicii (*Martyres*)[889] mărturia lor şi dispreţuiesc moartea[890], nu din cauza slăbiciunii trupeşti ci din cauza râvnei Duhului.

Căci atunci când sunt absorbite neputineţele trupeşti se arată puternicia Duhului. Şi iarăşi, când Duhul este absorbit de neputinţa trupească, atunci omul este luat în stăpânire de slăbiciunea sa. Pentru că pe acestea le are omul viu[891]. Şi este *viu*, fiindcă este *părtaş Duhului*, dar şi *om*, fiindcă are *fire trupească*.

3. De aceea, trupul moare când se desparte de Duhul lui Dumnezeu, pentru că nu mai are viaţă şi din această cauză nu poate moşteni Împărăţia lui Dumnezeu, pentru că este un sânge firesc, ca apa care vine din pământ. Fiindcă de aceea a spus el: „Cum este cel pământesc, aşa sunt cei pământeşti" [I Cor. 15, 48].

Dar când are pe Duhul Tatălui, atunci este un *om viu*, fiindcă este *un sânge raţional* (*sanguis rationalis*)[892], ferit de răzbunarea lui Dumnezeu[893].

Căci trupul are pe Duhul, uitând toate în dorinţa sa şi înfiat fiind prin Duhul, ajunge un om conform Cuvântului lui Dumnezeu. Căci despre acest lucru, Apostolul spune: „După cum am purtat chipul celui pământesc, aşa vom purta şi chipul Celui ceresc" [I Cor. 15, 49].

Şi de ce este *pământesc*? Pentru că din acesta[894] a fost zidit. Şi din cauza căruia este *ceresc*? Din a Duhului. Căci de aceea a spus el, că în vremurile de odinioară, când noi am pierdut Duhul ceresc, am mers *în bătrâneţea trupului*, neascultând de Dumnezeu. Dar că noi, care am primit pe Duhul, mergem *întru înnoirea vieţii*, ascultând de Dumnezeu.

De aceea, pentru că fără Duhul lui Dumnezeu nu putem să ne mântuim, Apostolul ne îndeamnă pe noi, ca prin credinţă şi înfrânare să păstrăm pe Duhul lui Dumnezeu, ca nu cumva, neparticipând la Duhul dumnezeiesc, să pierdem

---

[889] Lat. 2, p. 343.
[890] El însuşi murind ca Mucenic.
[891] Are şi *neputinţe* dar şi pe *Duhul lui Dumnezeu*.
[892] Lat. 2, p. 343.
[893] Adică de judecata Sa.
[894] Din pământ.

Împărăţia Cerurilor. Şi de aceea a spus că *trupul şi sângele nu moştenesc Împărăţia lui Dumnezeu*.

4. Şi astfel, dacă trebuie să vorbim cu acrivie[895], spunem că trupul *nu moşteneşte*, ci *este moştenit*. Pentru că de aceea spune Domnul: „Fericiţi cei blânzi, căci aceia vor moşteni pământul” (Mt. 5, 5).

Fiindcă în viitoarea Împărăţie, pământul acesta, din care este făcut trupul nostru, va fi în moştenirea lor. Aceasta este raţiunea pentru care El doreşte ca templul[896] să fie curat, pentru ca Duhul lui Dumnezeu să locuiască în el cu bucurie, aidoma mirelui cu mireasa.

După cum mirele nu e cununat până nu se cunună, până când mirele nu vine să îşi ia mireasa, tot la fel nici trupul nu moşteneşte Împărăţia lui Dumnezeu, până când nu intră în moştenirea Împărăţiei lui Dumnezeu. Iar la oameni, cineva moşteneşte bunurile altuia numai după moartea aceluia.

Pentru că una este *să moşteneşti* şi alta e *să fii moştenitor*. Pentru că primul decide şi îşi manifestă puterea [asupra proprietăţii sale], pe când al doilea moşteneşte lucrurile pe care i le dă primul. Căci lucrurile primului sunt în proprietatea sa şi sub decizia sa şi el decide persoana care îl moşteneşte.

Şi cine ne face vii? Fără îndoială că Duhul lui Dumnezeu. Şi care sunt lucrurile care se moştenesc de la cel adormit? Evident: diverse lucruri ale omului, care sunt pământeşti. Însă cei care moştenesc pe Duhul, primesc moştenirea atunci, când intră întru Împărăţia Cerurilor.

Căci pentru aceasta a murit Hristos, ca Legământul Evangheliei să se arate şi să fie cunoscut de întregul pământ, în primul rând, pentru ca să îi dezrobească pe robii Săi iar, în al doilea rând, aşa cum am arătat deja, să le poată da moştenirea Sa, când Duhul îi va avea pe ei în moştenire.

Pentru că cel care e moştenitor are trupul său în moştenire. Iar noi nu ne pierdem viaţa, dacă avem pe Duhul în noi, după cum ne spune Apostolul, care învăţându-ne pe noi de comuniunea Duhului, a spus, conform cu această raţiune, cuvintele la care am făcut referire până acum: „trupul şi sângele nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu” [I Cor. 15, 50].

Căci el a vrut să spună: „Nu vă amăgiţi, căci dacă

---

[895] Cu stricteţe.

[896] Adică trupul nostru.

Cuvântul lui Dumnezeu nu locuieşte în voi, împreună cu Duhul şi cu Tatăl, şi dacă nu veţi dori şi nu vă veţi îngriji de aceasta, atunci trupul şi sângele nu pot moşteni Împărăţia lui Dumnezeu”.

Capitolul al 10-lea

Prin compararea măslinilor sălbatici cu cei care nu şi-au schimbat firea prin altoire, el dovedeşte lucruri foarte importante. El spune că omul, fără Duhul Sfânt, nu este capabil să dea roade şi nici să moştenească Împărăţia lui Dumnezeu

1. De aceea, el spune şi acest adevăr, că noi nu trebuie să respingem altoirea Duhului pentru a ne ghiftui trupul. Căci spune acesta: „Dar tu, fiind un măslin sălbatic, ai fost altoit pentru a fi măslin roditor şi ai fost făcut părtaş grăsimii măslinului" [Rom. 11, 17].

Căci dacă măslinul sălbatic nu se altoieşte şi rămâne după firea lui, atunci acel măslin „se taie şi se aruncă în foc" [Mt. 7, 19]. Însă, dacă se altoieşte cu bunăvoinţă, atunci el se schimbă într-un măslin roditor, care va da roadele sale, fiind răsădit în pământul împărătesc.

La fel se întâmplă şi cu oamenii. Dacă vor creşte cu adevărat în credinţă, prin lucruri bune şi vor primi pe Duhul lui Dumnezeu şi vor aduce roadele lor, atunci vor fi *duhovniceşti* şi vor fi *răsădiţi* în Paradisul lui Dumnezeu. Pe când cei care vor izgoni pe Duhul din ei şi vor rămâne în condiţia lor firească, dorind mai degrabă trupul decât pe Duhul, aceia vor fi cu adevărat cei despre care s-a spus: „Că trupul şi sângele nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu" [I Cor. 15, 50].

Asta, numai dacă cineva va spune [şi va crede] că măslinii sălbatici nu vor intra în Paradisul lui Dumnezeu. Însă prin aceste imagini, Apostolul ne-a arătat, într-un mod admirabil, firea noastră, cât şi universala lucrare a lui Dumnezeu, atât în referirea sa la *trup şi sânge*, cât şi la *măslinul sălbatic*.

Pentru că măslinii roditori, dacă sunt neîngrijiţi ceva timp, încep să dea roade ca unii sălbatici, din pădure, adică devin *măslini sălbatici*. Şi iarăşi, dacă măslinul sălbatic este altoit şi îngrijit cu atenţie, atunci el ajunge să dea roade.

Tot la fel se petrece şi cu oamenii: când ei devin delăsători şi aduc roadele poftelor trupeşti, încep să producă roade ca unii sălbatici, pentru că dau roade, potrivit cu căderea lor şi ca unii, care nu aduc roadele dreptăţii. Ei sunt

atunci ca omul care doarme şi duşmanul vine şi îi seamănă neghine în lan. Căci pentru aceasta a poruncit Domnul Ucenicilor Săi să fie atenţi.

Şi, iarăşi, acele persoane care nu aduc roadele dreptăţii şi care îşi pierd mugurii, dacă devin sârguincioşi şi primesc cuvintele lui Dumnezeu ca pe o altoire, ajung la firea dintâi şi curată a omului. Căci astfel a fost creat omul: după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

2. Dar dacă măslinul sălbatic altoit nu îşi pierde firea sa dar îşi schimbă calitatea roadelor şi primeşte astfel un alt nume, atunci el numai este *un măslin sălbatic*, ci *un măslin roditor* şi se numeşte astfel pe drept. Pentru că omul, atunci când este altoit prin credinţă şi primeşte pe Duhul lui Dumnezeu, nu pierde firea trupului, ci îşi schimbă doar calitatea roadelor faptelor sale şi primeşte un alt nume, arătând că el s-a schimbat cu schimbarea cea bună, nemaifiind doar *trup* şi *sânge*, ci *un om duhovnicesc* şi se numeşte astfel.

Şi iarăşi, măslinul sălbatic, dacă nu este altoit, rămâne nefolositor Domnului, pentru că are o fire sălbatică. Şi pentru că nu are roade se taie şi se aruncă în foc. Tot la fel, omul, dacă nu primeşte prin credinţă altoirea Duhului, rămâne întru firea lui cea veche şi fiind numai trup şi sânge nu va moşteni Împărăţia lui Dumnezeu. De aceea, cu dreptate spune Apostolul: „trupul şi sângele nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu" [I Cor. 15, 50] şi: „cei care sunt în trup nu pot să placă lui Dumnezeu" [Rom. 8, 8].

Pentru că prin aceste cuvinte el nu respinge firea trupului[897], ci arată că ea trebuie umplută de Duhul. Şi pentru această raţiune a spus el: „trebuie ca acest trup muritor să se îmbrace în nemurire şi acest trup stricăcios să se îmbrace în nestricăciune" [I Cor. 15, 53].

Şi iarăşi spune el: „Dar voi nu sunteţi în trup, ci în Duh, dacă Duhul lui Dumnezeu locuieşte întru voi" [Rom. 8, 9]. Şi el a spus şi mai clar acestea, când a zis: „Trupul este mort pentru păcat iar Duhul este viaţă datorită dreptăţii. Căci dacă Duhul Celui ce a înviat pe Iisus din morţi locuieşte întru voi, El, Cel care a înviat pe Hristos din morţi, poate să învie şi trupurile voastre muritoare, din cauza Duhului Său care locuieşte în voi" [Rom. 8, 10-11].

Şi tot în *Epistola către Romani*, el spune: „căci dacă

[897] De la îndumnezeire.

veţi trăi *după trup*, veţi muri” [Rom. 8, 13].

Şi acestea nu interzic *viaţa în trup*, pentru că el însuşi, cel care scria, era în trup, ci el taie drumul spre poftele trupeşti, care sunt cele care aduc moartea oamenilor.

Şi pentru aceasta el şi spune în continuare: „Dar dacă prin Duhul omorâţi lucrările trupului, veţi fi vii. Pentru că toţi aceia, care sunt mânaţi / conduşi (*ducuntur*)[898] de Duhul lui Dumnezeu sunt *fiii lui Dumnezeu*” [Rom. 8, 13-14].

[898] Lat. 2, p. 347.

Capitolul al 11-lea

Discutarea faptelor trupeşti şi a realităţii persoanelor duhovniceşti. De asemenea, faptul că curăţia duhovnicească nu se referă la firea trupului ci la modul cum ne trăim viaţa

1. Apostolul, văzând mai dinainte vorbirea rea a necredincioşilor, a vorbit pe larg despre ce însemnă a fi *trupesc*. El se explică pe sine, pentru a nu da ocazie celor care doreau să pervertească înţelegerea sa, spunând în *Epistola către Galateni*: „Faptele trupului sunt vădite, căci acestea sunt adulterele, desfrânările, necurăţia, destrăbălarea, idolatriile, vrăjitoriile, duşmăniile, geloziile, furiile, întrecerile [în rele], certurile, vorbirile răutăcioase, neînţelegerile, ereziile, pizmuirile, beţiile, chefurile şi altele de acest fel. Despre acestea v-am atenţionat şi iarăşi vă atenţionez, că cei care fac astfel de lucruri nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu" [Gal 5, 19-21].

Astfel el le-a spus, în mod deschis, ascultătorilor săi, ceea ce înseamnă: „trupul şi sângele nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu" [I Cor. 15, 50].

Pentru că cei care fac astfel de lucruri merg *după trup* şi nu au în ei puterea de viaţă a lui Dumnezeu.

Şi iarăşi, după aceea, el ne vorbeşte despre faptele omului duhovnicesc, care îl fac viu pe om, adică despre *altoirea Duhului*, când spune: „Dar roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelunga-răbdare, bunătatea, facerea de bine, credinţa, blândeţea, înfrânarea, curăţia: împotriva unora ca acestea nu există lege" [Gal. 5, 22-23].

De aceea, cel care se îndreaptă spre fapte bune şi aduce roada Duhului, acela este mântuit, fiindcă are comuniune cu Duhul. Şi cel care continuă pe mai departe cu faptele trupului, fiind, cu adevărat, un *om trupesc*, acesta nu primeşte pe Duhul lui Dumnezeu şi nici nu are puterea să moştenească Împărăţia lui Dumnezeu.

Căci acelaşi Apostol mărturiseşte, spunând către corinteni: „Oare nu cunoaşteţi voi, că cei nedrepţi nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu? Să nu vă înşelaţi", spune el, „căci nici desfrânaţii, nici idolatrii, nici adulterinii, nici

sodomiţii, nici cei care abuzează de sine[899], nici hoţii, nici zgârciţii, nici defăimătorii, nici răpitorii nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu. Şi voi aţi făcut acestea. Dar acum v-aţi spălat, dar v-aţi sfinţit, dar v-aţi îndreptat în numele Domnului Iisus Hristos şi întru Duhul Dumnezeului nostru" [I Cor. 6, 9-11].

Şi el a arătat astfel foarte lămurit lucrurile pe care le face *omul decăzut*, dacă continuă să vieţuiască *după trup*, cât şi lucrurile, care ne mântuie. Căci el spune că lucrurile care ne mântuie sunt *numele Domnului Iisus Hristos* şi *Duhul Dumnezeului nostru*.

2. De aceea, în acest pasaj, el vorbeşte despre acele lucruri ale trupului, făcute fără Duhul, care ne aduc moartea, după cum exclamă la sfârşitul epistolei sale, în acord cu cele spuse până acum: „Şi după cum am purtat chipul celui pământesc, să purtăm şi chipul Celui din cer. Căci de aceea am spus, fraţilor, că trupul şi sângele nu moştenesc Împărăţia lui Dumnezeu" [I Cor. 15, 49-50].

Căci, „după cum am purtat chipul celui pământesc" este la antipod cu ceea ce a spus mai înainte: „Dar acum v-aţi spălat, dar v-aţi sfinţit, dar v-aţi îndreptat în numele Domnului Iisus Hristos şi întru Duhul Dumnezeului nostru". Căci când am purtat noi chipul celui pământesc? Fără îndoială că atunci când am făcut acele lucruri despre care ne-a spus că sunt „lucruri trupeşti". Şi iarăşi, când purtăm chipul Celui ceresc?

Fără îndoială, când el zice: „v-aţi spălat", crezând în numele Domnului şi primind Duhul Său. Iar dacă noi ne-am spălat, nu am aruncat fiinţa trupului nostru şi nici chipul nostru cel dintâi, ci *lucrurile deşarte*.

De aceea, în aceste mădulare ale noastre întru care am decăzut lucrând lucruri stricăcioase, tot în acelea noi înviem lucrând lucrurile Duhului.

---

[899] Cei care îşi varsă sămânţa, care se masturbează.

Capitolul al 12-lea

Diferenţa dintre viaţă şi moarte. Despre suflarea de viaţă şi învierea duhovnicească. Cum învie firea trupului odată ce a murit

1. Pentru că trupul e pasibil de stricăciune, el este stricăcios, fiind al morţii, cât şi al vieţii. Acestea două îl au în mod reciproc. El nu poate să rămână în acelaşi loc, ci merge de la o stare la alta, pentru că prezenţa uneia o desfiinţează pe a celeilalte.

Căci atunci când moartea ia în stăpânire pe om, atunci viaţa se scurge din el şi el se arată a fi mort, pentru ca, şi mai multa viaţă, dată omului, să îl ridice din moarte şi să îi redea viaţa întru Dumnezeu. Şi de ce a adus moartea mortalitatea şi nu viaţa, care învie pe om?

Căci a spus Prorocul Isaia: „puterea morţii s-a zdrobit" [Is. 25, 8, *cf.* LXX]. Şi iarăşi: „Dumnezeu a şters toată lacrima de pe toată faţă" [Ibidem]. Pentru că a fost aruncată viaţa noastră de mai înainte, care nu era dată de Duhul, ci de moarte.

2. Căci suflarea de viaţă, care s-a dat omului ca să fie fiinţă vie este un lucru şi învierea Duhului un altul, care îl face pe cel în cauză să fie *un om duhovnicesc*. Căci pentru această raţiune a spus Isaia: „Acestea zice Domnul, Care a făcut cerul, Care a întemeiat pământul şi lucrurile din el şi Care a dat suflare la tot omul de pe el şi Duh celor care umblă pe el"[Is. 42, 5].

Astfel ne învaţă că *suflarea* este comună tuturor oamenilor de pe pământ dar că *Duhul* este numai al acelora, care calcă în picioare dorinţele trupeşti. Pentru că şi Isaia, distingând între lucrurile despre care am vorbit, spune iarăşi: „Pentru că Duhul va ieşi de la Mine şi Eu am dat fiecăruia suflare" [Is. 57, 16, *cf.* LXX].

Şi, prin aceasta, el atribuie Duhului atributul specific lui Dumnezeu, Care, în zilele din urmă, S-a revărsat peste neamul omenesc şi ne-a înfiat pe noi.

Şi acesta[900] a arătat că suflarea este comună întregii

[900] Sfântul Proroc Isaia.

creaţii, ca unele care sunt create. Fiindcă ceea ce s-a făcut este diferit de Cel care le-a făcut.

Căci suflarea e *temporară* pe când Duhul este *veşnic*. De asemenea, suflarea ţine în viaţă o anume perioadă şi un anumit timp. După acesta se produce despărţirea, moment în care nu mai rămânem cu suflare. Însă când Duhul pătrunde în om şi în cele ale lui, atunci el există şi nu îl va părăsi pe el.

Căci Apostolul a spus: „Dar acesta nu este mai întâi duhovnicesc", referindu-se la fiinţa noastră omenească, „ci acesta e mai întâi trupesc, şi după aceea duhovnicesc" [I Cor. 15, 46], conform cu raţiunea faptului.

De aceea e necesar ca, în primul rând, să fie creată fiinţa umană şi aceasta, ca una creată, să primească suflet şi apoi să primească comuniunea Duhului.

Fiindcă „Adam, primul om, a fost creat" de către Domnul, „întru suflet viu, pe când al doilea Adam întru Duh făcător de viaţă" (I Cor. 15, 45). Astfel, cel care a fost făcut întru suflet viu[901] şi-a pierdut viaţa, pentru că s-a întors spre ceea ce era rău şi, în acelaşi fel, când el s-a întors spre ceea ce e bun, a primit Duhul făcător de viaţă şi a aflat viaţa.

3. Şi nu există un lucru, care moare şi altul, care este viu şi niciun lucru, care e pierdut şi altul, care e găsit. Ci Domnul caută aceeaşi *oaie pierdută*. Şi cine este cel care moare? Fără îndoială că *firea trupului*. De asemenea ceea ce se pierde este suflarea de viaţă, fapt pentru care devenim fără suflare şi morţi.

În acelaşi fel, ceea ce Domnul învie este ceea ce, în Adam, toţi mor, fiind trupeşti după fire, pentru că în Hristos toţi învie, ca fiinţe duhovniceşti, nu prin renunţarea la *lucrul lui Dumnezeu*[902] , ci prin renunţarea la poftele trupeşti şi prin primirea Sfântului Duh.

Fiindcă despre acest lucru a vorbit Apostolul în *Epistola către Coloseni*, când a zis: „De aceea, omorâţi mădularele voastre cele pământeşti" [Col. 3, 5]. Şi pe acestea le arată el însuşi: „desfrânarea, necurăţia, patima, pofta cea rea şi lăcomia, care este idolatrie" [Col. 3, 5].

Şi alături de acestea le punem şi pe toate celelalte pe care Apostolul le-a propovăduit. Căci el spune că cei care fac asemenea lucruri, sunt *trup* şi *sânge* şi *nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu*.

---

901 Adam, Protopărintele nostru.
902 La trupul nostru.

Căci sufletul lor tinzând spre ceea ce e mai rău şi coborând în poftele trupeşti, devine părtaş la cele pe care le-am spus, care, atunci când Apostolul ne porunceşte să le lepădăm de la noi, ne spune, în aceeaşi *Epistolă*: „v-aţi dezbrăcat de omul cel vechi şi de faptele lui” [Col. 3, 9]. Dar când el spune aceasta, nu desfiinţează firea omului de dinainte. Căci în acest caz nu ar face decât să ne împingă la faptul de a ne sinucide.

4. Însă Apostolul, fiind şi el unul purtat în pântece, nu susţine acest lucru, ci ne scrie şi mărturiseşte despre sine acest fapt în *Epistola către Filipeni*, că: „a trăi în trup înseamnă a da roadă lucrului meu” [Filip. 1, 22].

Şi această roadă nu este decât finalul lucrării Duhului în mântuirea trupului. Căci ce alt rod văzut aduce Duhul cel nevăzut, decât să ne întărească trupul şi să îl facă propriu nestricăciunii? Căci de aceea spune: „dar, dacă trăiesc în trup, aceasta este pentru mine ca să dau rodul lucrărilor mele” [Filip. 1, 22]. Şi prin aceasta nu dispreţuieşte firea trupului, dacă, într-un verset ca acesta spune: „v-aţi dezbrăcat de omul cel vechi şi de faptele lui” [Col. 3, 9].

Ci el vrea să ne spună că trebuie să ne depărtăm de comportamentul nostru cel vechi, de omul vechi şi stricăcios. Căci pentru această raţiune spune acesta: „şi v-aţi îmbrăcat cu omul cel nou, care se înnoieşte în cunoaştere[903], după chipul Celui care l-a creat pe el” [Col. 3, 10].

De aceea, atunci când zice: „care se înnoieşte în cunoaştere”, el spune că omul a fost un neştiutor în trecut, adică nu L-a ştiut pe Dumnezeu, Care înnoieşte prin cunoaştere pe cel care Îl iubeşte pe El. Căci cunoaşterea lui Dumnezeu înnoieşte pe om. Şi când el spune: „după chipul Creatorului”, atunci vorbeşte despre asumarea / recapitularea aceluiaşi om, care a fost făcut, dintru început, după asemănarea lui Dumnezeu.

5. Căci şi el, Apostolul, a fost un om născut din pântece, adică, după firea trupului, după cum spune despre sine în *Epistola către Galateni*: „Dar când a binevoit

[903] Una din particularităţile cele mai evidente ale omului duhovnicesc este aceea că el se schimbă mereu, că se înnoieşte în cunoaştere, se îmbogăţeşte în ştiinţa tainică a îndumnezeirii. Cunoaşterea lui nu e statică ci e plină de un dinamism copleşitor, de o continuă îmbogăţire de evidenţe harice.
Cunoaşterea lui este experenţială. Cunoaşterea lui este una cu viaţa lui, pentru că simte şi trăieşte şi înţelege ceea ce harul lui Dumnezeu îi sugerează. De aceea Sfântul Pavel vorbeşte despre *cunoaştere* şi despre *schimbare*, pentru că aşa arată omul duhovnicesc: mereu nou, mereu plin de o nouă înţelegere, de o nouă iubire, de un nou dor, de un nou proiect.

Dumnezeu, Care m-a ales din pântecele maicii mele şi m-a chemat prin harul Său, Să descopere pe Fiul Său întru mine, pentru ca să-L binevestesc între neamuri…” [Gal. 1, 15-16].

Căci, după cum am spus deja, nu o persoană s-a născut din pântece şi o alta a propovăduit pe Fiul lui Dumnezeu, ci acelaşi om a făcut asta, care la început era neştiutor şi a persecutat Biserica, până când a avut o descoperire din cer (*revelatione de coelo*)[904] şi Domnul i-a rânduit lui, după cum am arătat în a treia noastră carte, să predice Evanghelia lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care a fost răstignit sub Ponţiu Pilat.

Căci neştiinţa lui de la început a fost urmată de cunoaştere. Şi, după cum Domnul a vindecat pe orbi de orbirea lor, făcând ochii lor sănătoşi şi dându-le puterea să vadă cu aceeaşi ochi cu care nu vedeau, tot la fel întunericul a căzut [peste Pavel] din cauza vedeniei, fără ca firea ochilor să fie desfiinţată.

Şi cu acei ochi, cu care nu mai vedea, cu care nu mai avea putere să vadă, când i-a mulţumit Lui, Acela i-a redat vederea. Şi el, care i-a vindecat pe alţii cu atingerea mâinii sale şi pe toţi pe care i-a vindecat, nu le-a schimbat trupurile cu care au ieşit din pântece, ci le-a dat să aibă o sănătate împrospătată.

6. Pentru că Făcătorul tuturor lucrurilor, Cuvântul lui Dumnezeu, Care a dat chip dintru început omului, când lucrul mânilor Sale s-a slăbit prin răutate, Acesta i-a dat vindecare în multe feluri. Şi El a rânduit o vreme în care să se separe mădularele, pe care El le-a făcut şi iarăşi altă vreme când să restaureze întregul om în mod deplin, făcându-l pe el, prin Sine, desăvârşit prin învierea Sa.

Pentru că, cum putea să vindece Acesta mădularele trupului şi să le readucă la starea cea dintâi, dacă mădularele vindecate de El nu au puterea să primească mântuirea? Iar dacă e numai un *dar temporar* ceea ce El le-a dat, El nu a dat nimic important acelora, pe care El i-a vindecat.

Sau cum pot spune ei, că trupul este incapabil să primească viaţa, care curge de la El, când au primit vindecarea prin El? Căci viaţa vine prin vindecare şi nestricăciunea prin viaţă. De aceea, El le-a dat vindecare şi, în acelaşi timp, viaţă. Şi Cel care dă viaţa este Cel care dă *lucrului Său* [905]nestricăciunea.

---

904 Lat. 2, p. 354.
905 Trupului.

Capitolul al 13-lea

Prin moartea din care a înviat Hristos noi avem cea mai mare dovadă a învierii. Şi inimile noastre se dovedesc capabile să primească viaţa veşnică, fiindcă ele pot primi pe Duhul lui Dumnezeu

1. Să audă cei care ni se împotrivesc – adică cei care vorbesc împotriva mântuirii lor – ceea ce le spunem acum. Fiica marelui preot, care a adormit [Mc. 5, 22 sq], fiul femeii văduve, care a fost înviat la porţile oraşului [Lc. 7, 12 sq] şi Lazăr, cel care a stat patru zile în mormânt [In. 11, 39 sq], cu ce trupuri au înviat? Fără îndoială că au înviat cu aceleaşi trupuri în care muriseră. Căci dacă nu au înviat cu aceleaşi trupuri, atunci, toţi cei care au murit nu au înviat nicidecum.

Căci e scris: „Domnul, luând de mână pe cel adormit, i-a zis lui: Tinere, ţie îţi zic, scoală-te! Şi s-a ridicat cel adormit, şi El a poruncit lui să îi dea să mănânce şi l-a dat pe el mamei sale" [Lc. 7, 14-15][906]. Şi iarăşi El l-a strigat pe Lazăr : „l-a strigat cu voce tare şi i-a zis: Lazăre, vino afară! Şi a ieşit cel mort legat cu fâşii de pânză[907] la picioare şi la mâini" [In. 11, 43-44].

Înfăţişarea lui estre un simbol al omului, care e legat de păcate. Căci de aceea a spus Domnul: „Dezlegaţi-l şi lăsaţi-l să meargă!" [In. 11, 44]. Căci de aceea, cei care s-au vindecat s-au făcut sănătoşi în toate mădularele în care erau bolnavi şi au înviat în aceleaşi trupuri, mădularele şi trupurile lor primind sănătate.

Iar această [a doua] viaţă pe care Domnul le-a dăruit-o, este o prefigurare a lucrurilor celor veşnice în acest veac şi dovada că El poate să dea sănătate şi viaţă *lucrului mâinilor Sale*[908], după cum va da învierea, prin cuvintele Sale, aşa după cum credem.

Căci, la sfârşit, când la porunca lui Dumnezeu şi „la sunetul trâmbiţei" [I Cor. 15, 52] morţii vor învia, [se vor petrece cele pe care ni] le-a spus El: „Căci vine ceasul în care, toţi cei din morminte vor auzi glasul Fiului Omului şi

---

[906] În variantele româneşti nu apare fragmentul cu mâncarea, ci el apare în cazul învierii fiicei lui Iair, *cf.* Lc. 8, 5.

[907] În original: *cu bandaje*.

[908] Trupului nostru.

vor învia. Cei care au făcut cele bune spre învierea vieţii iar cei care au făcut cele rele spre învierea judecăţii / a osândirii" [In. 5, 25, 29].

2. De aceea, deşerţi şi cu adevărat vrednici de milă sunt aceia, care nu aleg ceea ce este evident şi clar, adică *strălucirea luminii adevărului*, ci se orbesc pe ei înşişi ca tragicul Oedip (*tragicum Oedipodem*)[909].

Căci cei care nu se întrec în lupte [după regula jocului], atunci când se luptă cu alţii [în arenă], ci numai se ţin de trupul acelora, pierd din cauza acestui fapt, [şi, pierzând], îşi imaginează că ei au învins, pentru că s-au ţinut cu obstinaţie de trupul adversarului, lucru care îi face să piardă lupta şi să fie de râsul tuturor, tot la fel se petrece şi cu ereticii, care tot repetă: „trupul şi sângele nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu" [I Cor. 15, 50].

Căci ei au luat două ziceri ale lui Pavel, dar nu au luat şi înţelesul pe care îl dă Apostolul sau nu au citit cu atenţie sensul acelor cuvinte, ci se ţin numai de expresii ca atare, ele fiind răstălmăcite de către ei, pentru că răstălmăcesc prin minciunile lor întreaga iconomie a lui Dumnezeu[910].

3. Fiindcă ei vor să spună că acest pasaj se referă cu stricteţe la *trup* şi nu la *faptele trupeşti*, după cum am arătat, dând ideea că Apostolul se contrazice pe sine. Însă imediat după aceea, urmează, în aceeaşi *Epistolă*, concluzia sa, cu referire la trup: „Pentru că acest trup stricăcios trebuie să se îmbrace în nestricăciune şi acest trup muritor să se îmbrace în nemurire. Astfel, atunci când acest trup muritor se va îmbrăca în nemurire, atunci se va petrece cuvântul care este scris: Moartea a fost înghiţită de biruinţă! O, moarte, unde este boldul [sting] tău? O, moarte, unde este biruinţa ta?" [I Cor. 15, 53-55].

Aceste cuvinte sunt proprii acelei vremi când acest trup muritor şi stricăcios, care este suspus morţii, care este supus domniei morţii, va învia la viaţă, pentru că va fi îmbrăcat în nestricăciune şi nemurire.

Căci, cu adevărat, moartea va fi înfrântă, când trupul,

---

[909] Lat. 2, p. 356.

[910] Acesta este modul în care acţionează mereu ereticii: preiau numai cuvintele şi le fac să pară *confuze* sau le fac să fie *antagonice* cu alte cuvinte ale unui Sfânt. Nu iau tot sensul cuvintelor, adâncimea lor, ci preiau numai ideile, care le convin sau preiau idei pe care le deformează.
Căci un om care doreşte să creadă acceptă toate cele ale credinţei şi nu le acceptă preferenţial. Preferenţialitatea în materie de credinţă arată o enorm de mare mândrie, pentru că se crede că individul singular este *mai înţelept* decât Tradiţia şi comunitatea largă a Bisericii.

care acum este ţinut de către ea, va învia de sub stăpânirea ei.

Şi iarăşi, el spune filipenilor: „Cât pentru noi cetatea noastră este în cer, de unde şi aşteptăm Mântuitor, pe Domnul Iisus, care va transfigura trupul smereniei noastre ca să fie asemenea trupului slavei Sale, ca Cel care poate să lucreze ca să îl supună Sieşi" [Filip. 3, 20-21].

Şi când va transfigura *trupul smereniei* noastre ca să fie asemenea *trupului slavei Sale*? Căci se ştie, că acest trup [de acum] e *de carne* şi e *smerit*, pentru că se întoarce în pământ. Însă atunci când va fi transfigurat, va deveni din muritor şi stricăcios unul *nemuritor* şi *nestricăcios*, nu din cauza firii sale, ci prin puterea lucrării Domnului, Care poate să dea celui muritor *nemurirea* şi celui stricăcios *nestricăciunea*.

Căci de aceea a spus el: „ceea ce este muritor să fie înghiţit de viaţă. Căci Cel care ne-a desăvârşit pe noi spre aceasta este Dumnezeu, Care ne-a dat nouă arvuna Duhului (*pignus Spiritus*[911]; *the earnest of the Spirit*)" [II Cor. 5, 4-5].

Şi, după cum se observă, el foloseşte aceste cuvinte cu referire la trup, pentru că sufletul nu este *muritor* şi nici duhul. Iar dacă ceea ce e muritor va fi înghiţit de viaţă, atunci trupul nu rămâne mort mult timp, ci [va învia şi] va rămâne viu şi nestricăcios, aducând laudă lui Dumnezeu, Celui care ne-a desăvârşit pe noi pentru aceasta. De aceea, noi vom fi desăvârşiţi pentru aceasta, după cum a spus, pe scurt, corintenilor: „Slăviți pe Dumnezeu în trupul vostru"[I Cor. 6, 20], fiindcă El este Cel care dă nemurirea.

4. Că el foloseşte aceste cuvinte cu privire la trupul acesta al nostru şi nu la altul, el o arată în mod deschis corintenilor, fără să existe vreo ambiguitate, în cuvintele sale: „Purtând întotdeauna în trupurile noastre moartea lui Iisus, pentru ca şi viaţa lui Iisus Hristos să se arate în trupurile noastre. Pentru că noi, cei vii, suntem daţi la moarte pentru Iisus, ca şi viaţa lui Iisus să se arate în trupul nostru muritor" [II Cor. 4, 10-11].

Iar despre faptul că Duhul locuieşte în trup, el vorbeşte în aceeaşi *Epistolă*: „Că voi sunteţi epistolă a lui Hristos, slujită de către noi, scrisă nu cu cerneală ci cu Duhul Dumnezeului celui viu, nu pe table de piatră, ci pe

---

[911] Lat. 2, p. 358.

tablele de carne ale inimii” [II Cor. 3, 3].

De aceea, dacă acum inimile de carne sunt făcute părtaşe Duhului, ce lucru minunat este, ca la înviere acestea să primească viaţa ca un dar al Duhului?

Căci despre înviere Apostolul spune acestea în *Epistola către Filipeni*: „făcându-mă asemenea cu El în moartea Lui, ca prin aceasta să câştig învierea din morţi” [Filip. 3, 10-11].

De aceea, dacă în ceea ce priveşte trupul muritor, viaţa poate fi observată numai dacă ea există, cine atunci e dat morţii, în acord cu mărturia dată de Dumnezeu? Căci el a spus: „Dacă eu, ca om, m-am luptat cu fiarele Efesului, ce folos am dacă morţii nu învie [*If, as a man, I have fought with beasts at Ephesus, what advantageth it mei d the dead rise not*?]?[912] [I Cor. 15, 32].

Căci dacă morţii nu învie, nici Hristos nu a înviat. Iar dacă Hristos nu a înviat, zadarnică este propovăduirea noastră, zadarnică şi credinţa voastră. Pentru că în acest caz, ne aflăm ca martori mincinoşi ai lui Dumnezeu, pentru că am mărturisit că El L-a înviat pe Hristos, pe Care nu L-a înviat, [potrivit supoziţiei noastre]. Căci dacă morţii nu învie, nici Hristos nu a înviat.

Iar dacă Hristos nu a înviat, zadarnică este credinţa voastră, pentru că sunteţi încă în păcatele voastre. Şi atunci cei, care au adormit în Hristos, au pierit. Căci dacă nădăjduim în Hristos numai în această viaţă, atunci suntem mai de plâns decât toţi oamenii. Dar acum Hristos a înviat din morţi, fiind primul-rod al celor adormiţi. Pentru că aşa cum printr-un om a venit moartea, tot printr-un om a venit şi învierea morţilor” [I Cor. 15, 13-21].

5. Şi astfel, în toate aceste versete, după cum am spus deja, ei spun că Apostolul se contrazice pe sine, în legătură cu mărturisirea: „trupul şi sângele nu vor moşteni Împărăţia lui Dumnezeu” [I Cor. 15, 50]. Însă, cei care au forţat şi au pervertit sensul, care au interpretat cu vicleşug acest pasaj, nu au făcut decât să denatureze cuvintele şi să le dea un alt sens.

Căci despre ce alt *lucru văzut* pot ei vorbi, dacă doresc să interpreteze în alt fel cuvinte ca acestea: „Pentru că acest

[912] Din aceste cuvinte ale lui Pavel, înţelegem că el s-a luptat cu oamenii din Efes, care s-au comportat ca nişte fiare, pe tema învierii morţilor. Sensul frazei ar fi acesta: dacă m-am luptat cu acei oameni păgâni pentru învierea morţilor, ce folos am din disputa cu ei, dacă morţii nu învie?

trup stricăcios trebuie să se îmbrace în nestricăciune şi acest trup muritor să se îmbrace în nemurire" [I Cor. 15, 53] şi: „pentru ca şi viaţa lui Iisus Hristos să se arate în trupurile noastre" [II Cor. 4, 11], ca şi toate celelalte pasaje ale Apostolului, în care el a vorbit în mod clar despre învierea şi nestricăciunea trupurilor?

Căci ei vor să dea o falsă interpretare acestor pasaje şi a altora ca ele, pentru ca să nu aleagă şi să înţeleagă sensul lor adevărat.

Capitolul al 14-lea

Dacă trupul nu poate fi mântuit, atunci Cuvântul nu a putut lua un trup aidoma cu al nostru. Şi dacă nu a putut să ia trup, să Se întrupeze, atunci nu ne-am împăcat prin El

1. Şi faptul că Apostolul nu a vorbit împotriva firii trupului şi a sângelui, ca şi când acestea *nu ar moşteni* Împărăţia lui Dumnezeu, [o vedem din aceea], că acelaşi Apostol foloseşte pretutindeni formula „trupul şi sângele" cu privire la Domnul Iisus Hristos, pentru a indica firea Sa umană (căci El vorbea despre Sine ca despre *Fiul omului*) şi pentru a confirma mântuirea trupului nostru.

Căci dacă trupul nu este în stare să fie mântuit, atunci Cuvântul lui Dumnezeu nu a procedat înţelept să se întrupeze. Iar dacă sângele Drepţilor nu strigă către El, atunci nici Domnul nu are sânge în trupul Său. Căci ştim că sângele [lui Abel] striga către Dumnezeu împotriva lui Cain, atunci când acesta a fost ucis de fratele său: „Glasul sângelui fratelui tău strigă către Mine" [Fac. 4, 10].

Şi sângele oamenilor va fi cerut [de la fiarele sălbatice], după cum i-a spus El lui Noe: „Eu voi cere şi sângele şi sufletele voastre de la toate fiarele sălbatice" [Fac. 9, 5]. Şi iarăşi: „Cel care va vărsa sânge de om, sângele acelui om va fi vărsat" [Fac. 9, 6].

Tot astfel a spus Domnul şi despre cei care i-au vărsat sângele Său: „Sângele tuturor Drepţilor care a fost vărsat pe pământ strigă către Mine, de la sângele Dreptului Abel, până la sângele lui Zaharia, fiul lui Varahia, pe care l-aţi omorât între templu şi altar. Adevărat vă spun vouă: Toate aceste lucruri vor veni peste acest neam" [Mt. 23, 35-36].

Şi El face o recapitulare a acestor lucruri în propria Sa persoană, în care a curs sânge de la început[913]. Pentru că toţi Drepţii şi Prorocii, ca şi sângele Său, strigă către Dumnezeu prin sângele lor.

Şi acest sânge [al Domnului] nu poate să strige către Dumnezeu, dacă el nu are capacitatea de a se mântui. Sau Domnul nu l-a recapitulat / nu l-a asumat întru Sine [dacă nu

[913] Din prima clipă a întrupării Sale.

s-a mântuit], atâta timp cât El a făcut pe om cu trup şi sânge dintru început şi acum a mântuit, prin Sine, întregul om, care a pierit în Adam, la început.

2. Însă, dacă Domnul S-a întrupat în altceva şi a luat altă fire a trupului, atunci El nu a recapitulat firea umană în propria Sa persoană şi, în acest caz, nu se poate spune că El are *trup*. Pentru că trupul perpetuează acea fire, care a fost făcută, din ţărână, dintru început.

Iar dacă a fost necesar ca El să ia altă fire pentru trupul Său, atunci Tatăl a făcut trupul nostru, la început, dintr-o altă fire [decât cea luată de Hristos]. Însă lucrurile stau altfel, pentru că Cuvântul a mântuit ceea ce El a creat, adică pe omul cel pierdut, făcând acest lucru prin comuniunea cu ceea ce şi-a însuşit[914], pentru că a urmărit mântuirea noastră. Iar ceea ce era *pierdut* avea tocmai trup şi sânge.

Pentru că Domnul a luat ţărână din pământ şi l-a făcut pe om. Şi din această cauză, prin asumarea lui[915], El a adus tuturor iconomia [mântuirii] prin venirea Domnului. Căci El a luat trupul şi sângele nostru, recapitulând în Sine nu altceva, ci lucrul dintru început al mâinilor Tatălui, fiindcă a căutat *lucrul cel pierdut*.

Şi, pentru aceasta, a spus Apostolul, în *Epistola către Coloseni*, zicând: „Şi pe voi, care eraţi odinioară înstrăinaţi şi duşmani ai cunoaşterii Sale prin faptele cele rele, acum aţi fost împăcaţi în trupul cărnii Sale, prin moartea Sa şi sunteţi Sfinţi şi curaţi şi fără greşeală în ochii Săi" [Col. 1, 21-22]. Şi el spune că: „aţi fost împăcaţi în trupul cărnii Sale", fiindcă trupul a fost pe drept împăcat, fiindcă acest trup, care a fost ţinut sub stăpânirea păcatului, a căpătat iarăşi prietenie cu Dumnezeu (*in amicitiam adduxit Deo*)[916].

3. Astfel, dacă cineva spune că trupul Domnului a fost întru aceasta[917] diferit de al nostru, acesta nu păcătuieşte, fiindcă nu a fost înşelătorie în sufletul Său, în comparaţie cu noi, care suntem păcătoşi. Dar dacă cineva pretinde că Domnul a avut *altă fire* a trupului [decât noi], atunci cuvintele despre *împăcare* nu au legătură cu acest om. Pentru că se împacă [cu Dumnezeu] *lucrul*, care a fost, din vechime, în duşmănie [cu El].

---

[914] Umanitatea noastră, firea trupului nostru.

[915] A trupului.

[916] Lat. 2, p. 362.

[917] În faptul că nu a fost sub stăpânirea păcatului, ca unul care nu a păcătuit.

Şi dacă Domnul a luat trupul dintr-o altă fire, atunci El nu a luat firea noastră şi nu ne-a împăcat cu un Dumnezeu cu care eram vrăjmaşi prin căderea noastră.

Însă acum, prin comuniunea cu Sine, Domnul a împăcat pe om cu Dumnezeu Tatăl, împăcându-ne pe noi în Sine prin carnea trupului Său şi răscumpărându-ne pe noi prin sângele Său, după cum le-a spus Apostolul efesenilor: „Întru care noi avem răscumpărare, prin sângele Său, iertarea păcatelor" [Efes. 1, 7].

Şi tot el spune: „Voi, care eraţi odinioară departe, aţi fost apropiaţi prin sângele lui Hristos" [Efes. 2, 13]. Şi iarăşi: „desfiinţând în trupul Său vrăjmăşia, legea poruncilor şi învăţăturile ei" [Efes. 2, 15]. Şi în toate *Epistolele* sale Apostolul ne mărturiseşte lămurit, că noi am fost mântuiţi prin trupul Domnului nostru şi prin sângele Său.

4. Dar dacă trupul şi sângele sunt lucruri care ne fac să existăm, dar nu sunt mărturisite ca *trup* şi *sânge*, în înţelesul lor propriu, atunci ele nu pot moşteni Împărăţia lui Dumnezeu.

Pentru că aceste cuvinte sunt aplicate la *faptele cele trupeşti*, care, după cum am spus deja, îl duc pe om în păcat şi îl lipsesc de viaţă.

Fiindcă pentru această raţiune a spus el, în *Epistola către Romani*: „De aceea să nu lăsaţi păcatul să împărăţească în trupul vostru cel muritor, ca să vă supună stăpânirii lui. Nici să puneţi mădularele voastre ca unelte ale nedreptăţii întru păcat, ci supuneţi-vă pe voi Domnului, ca nişte oameni înviaţi din morţi şi mădularele voastre ca unelte ale dreptăţii întru Dumnezeu" [Rom. 6, 12-13].

Căci aceleaşi mădulare pot lucra păcatul, ca să rodească moartea, dar El doreşte ca noi să ne supunem dreptăţii, pentru ca să aducem roadele vieţii. De aceea, aminteşte-ţi, iubitul meu prieten, că tu ai fost răscumpărat prin trupul Domnului nostru şi ai fost rezidit prin sângele Său.

Şi „ţinut fiind de Cap, prin care întregul trup al Bisericii, fiind ţinut împreună, creşte" [Col. 2, 19], adică cunoscând venirea în trup a Fiului lui Dumnezeu şi dumnezeirea Lui.

Căci privind cu tărie către firea Sa umană, îţi vei scoate mărturii folositoare din Scriptură, pentru ca să poţi să răstorni cu uşurinţă, după cum am arătat, toate învăţăturile

eretice (*haereticorum sententias*)[918], care au fost născocite de către ei.

[918] Lat. 2, p. 363.

Capitolul al 15-lea

Mărturii despre înviere din Isaia şi Iezechiel. Acelaşi Dumnezeu care ne-a creat pe noi, acelaşi ne va şi învia din morţi. Consecinţele care pot fi trase din învierea celui orb din naştere

1. Şi pentru că El a fost Cel care l-a creat pe om dintru început, tot El i-a promis acestuia o a doua naştere după moarte, după cum spune Isaia: „Morţii vor învia şi cei care sunt pe pământ se vor bucura. Pentru că roua, care vine de la Tine, este viaţa lor” [Is. 26, 19].

Şi iarăşi: „Eu vă voi mângâia pe voi şi veţi fi mângâiaţi în Ierusalim. Şi veţi vedea şi inimile voastre se vor bucura şi oasele voastre vor înflori ca iarba. Şi mâna Domnului se va cunoaşte de către cei, care Îi slujesc Lui” [Is. 66, 13-14].

Iar Ezechiel a spus următoarele: „Şi a fost mâna Domnului peste mine şi Domnul m-a dus întru Duhul şi m-a aşezat în mijlocul unui câmp şi acesta era plin de oase. Şi El m-a purtat împrejurul lor. Şi, iată!, că acestea erau multe pe acest câmp şi foarte uscate. Şi El a zis către mine: Fiul omului vor învia aceste oase? Şi eu am zis: Doamne, Tu, care l-e ai făcut pe ele cunoşti asta! Şi El a zis către mine: Proroceşte asupra acestor oase şi le spune: Oase uscate, ascultaţi cuvântul Domnului!

Aşa grăieşte Domnul acestor oase: Iată! Eu voi face să intre în voi duh de viaţă şi vă voi da putere şi voi ridica trupurile voastre şi voi întinde piele peste voi şi voi pune în voi Duhul meu şi veţi fi vii. Şi veţi cunoaşte că Eu sunt Domnul. Şi am prorocit aşa cum îmi poruncise mie Domnul. Şi când am prorocit, iată!, s-a făcut cutremur şi oasele au început să se apropie, fiecare la articulaţiile sale. Şi am privit şi, iată!, articulaţii şi carne crescuseră pe ele şi piele crescuse împrejurul lor, dar nu aveau viaţă întu ele.

Şi El a zis către mine: Proroceşte duhului, fiul omului, şi spune acestea duhului: Acestea zice Domnul, vino din cele patru vânturi şi suflă peste morţii aceştia şi ei vor învia. Şi am prorocit după cum Domnul mi-a poruncit şi a intrat suflare în ei. Şi ei au înviat şi s-au ridicat pe picioarele lor şi era mulţime foarte mare de oameni.

Şi mi-a zis iarăşi: Acestea spune Domnul, iată!, Eu voi deschide mormintele voastre şi vă voi scoate pe voi din mormintele voastre şi vă voi duce în ţara lui Israel. Şi voi veţi cunoaşte că Eu sunt Domnul, când voi deschide mormintele voastre şi când voi ridica pe poporul Meu din morminte. Şi voi pune Duhul meu în voi şi veţi învia. Şi vă voi pune pe voi în ţara voastră şi veţi cunoaşte că Eu sunt Domnul. Şi ce am zis, Eu voi face, zice Domnul" [Iez. 37, 1-10, 12-14].

Şi după cum se poate vedea în acest pasaj, Făcătorul nostru este prezentat ca Cel care învie trupurile noastre moarte şi le făgăduieşte învierea şi învie pe oameni din mormintele lor, dându-le nemurirea.

Căci el a spus: „pentru că le va da viaţă şi vor avea zile". Şi El este arătat aici ca *singurul Dumnezeu*, Care împlineşte aceste lucruri şi Însuşi Tatăl cel bun, căci binevoieşte să dea viaţă celor lipsiţi de ea.

2. Şi pentru această raţiune Domnul S-a arătat pe Sine întru totul şi pe Tatăl Ucenicilor Săi, pentru ca aceştia să nu caute alt Dumnezeu afară de El, Care să fii făcut pe om şi Care i-a dat viaţă. Şi pentru aceasta ei nu au căzut într-o astfel de jalnică nebunie ca să născocească *un alt Tată* în locul *Făcătorului*. Şi, de asemenea, El a vindecat, prin cuvânt, pe toţi cei care erau slăbiţi din cauza păcatului. Pentru că de aceea a spus El: „Iată, te-ai făcut sănătos pe de-a-ntregul, de acum să nu mai păcătuieşti, pentru ca să nu-ţi fie ţie şi mai rău" [In. 5, 14].

Şi a spus aceasta, pentru că păcatul neascultării a adus neputinţe în viaţa oamenilor. Iar omului, care era orb din naştere, nu i-a dat vederea prin cuvânt, ci printr-o acţiune [In. 9, 6]. Şi aceasta nu a fost fără un scop anume sau aşa, la întâmplare, ci pentru ca să se arate mâna lui Dumnezeu, care l-a făcut dintru început pe om.

Şi, de aceea, când Ucenicii au întrebat despre cauza pentru care acel om s-a născut orb, dacă e de vină el sau părinţii lui, Acesta a răspuns: „Nici el nu a păcătuit şi nici părinţii lui, ci pentru ca să se arate în El lucrările lui Dumnezeu" [In. 9, 3].

Căci facerea omului a fost lucrul lui Dumnezeu (*Opera autem Dei plasmatio est hominis*)[919].

De aceea şi Scriptura spune că El a făcut pe om printr-

919 Idem, p. 365.

o lucrare: „Şi a luat ţărână din pământ şi l-a făcut pe om” [Fac. 2, 7].

Şi, de aceea, şi Domnul a scuipat jos şi a făcut tină şi a uns cu ea ochii acestuia [In. 9, 6], vorbindu-ne astfel de facerea omului dintru început, cum a fost făcut el, şi a arătat astfel acelora mâna lui Dumnezeu, ca ei să poată să înţeleagă că *omul a fost făcut din ţărână*.

Pentru aceasta acest Meşteşugar, adică Cuvântul, a lăsat aceasta[920] în pântece, pentru ca El să îl vindece la vedere şi pentru ca în acest fel lucrările lui Dumnezeu să se manifeste în el[921], pentru ca noi să nu căutăm *altă mână* în afara celei care ne-a zidit şi nici *alt Tată*.

Căci prin aceasta cunoaştem că mâna lui Dumnezu ne-a făcut pe noi dintru început şi că tot ea ne zămisleşte în pântece, pentru că în timpurile din urmă noi am văzut, cei care eram pierduţi, că El ne-a legat în spatele Său şi ne-a cărat pe umerii Săi, pe noi, oaia cea rătăcită şi că ne-a redat viaţa cu bucurie [Lc. 15, 5 / Zah. 11, 16].

3. Căci Cuvântul lui Dumnezeu ne zămisleşte pe noi în pântece, cum a spus El către Ieremia: „Te-am cunoscut pe tine mai înainte ca să te zămislesc pe tine în pântece. Şi înainte de a ieşi tu din pântece, te-am sfinţit pe tine şi te-am rânduit Proroc printre neamuri” [Ier. 1, 5].

Şi într-un mod asemănător a spus şi Pavel: „Dar când a binevoit Dumnezeu, Care m-a scos pe mine din pântecele maicii mele…pe acesta Îl vestesc printre neamuri” [Gal. 1, 15, 16].

Astfel noi suntem zămisliţi de Cuvântul în pântece (*in ventre a Verbo plasmemur*)[922], de acelaşi Cuvânt, Care a dat puterea vederii celui orb din naştere. Şi, prin aceasta, a arătat în mod deschis ceea ce El face cu noi în mod tainic, atunci când Cuvântul ne face să fim *oameni*. Şi tot acum s-a arătat zidirea dintru început a lui Adam şi modul în care el a fost creat şi mâna care l-a făcut, indicând întregul prin parte[923].

Pentru că Domnul a dat putere să vadă acestuia, fiindcă tot El este Cel care l-a făcut pe om pe de-a-ntregul, după voia Tatălui. Şi, pentru că omul aşa a fost făcut şi, ca şi Adam, a căzut în păcat, era nevoie de o renaştere a lui.

---

[920] Orbirea celui orb din naştere.
[921] În cel orb.
[922] Lat. 2, p. 366.
[923] Vindecarea ochilor orbului, adică vindecarea unei părţi a omului, arată că omul a fost făcut în întregime de către Dumnezeu. Căci Cel care l-a făcut pe om pe de-a-ntregul poate să vindece o parte a omului, dacă El binevoieşte.

Căci de aceea a spus Domnul, după ce l-a uns cu tină: „Mergi la Siloam şi te spală” [In. 9, 7]: pentru ca acesta să aibă o confirmare deplină[924] şi pentru ca să constate regenerarea ochilor.

Şi pentru această raţiune el s-a spălat ca să vadă, pentru ca să cunoască că Acela este Cel care l-a zidit şi pentru ca să înveţe că El i-a dat viaţă.

4. De aceea, toţi cei care îl urmează pe Valentin pierd în acest caz, căci ei spun că omul *nu a fost zidit din pământ*, ci *dintr-un substanţă lichidă şi difuză*. Însă, pentru că pământul a fost folosit de către Domnul ca să zidească ochii omului, tot acelaşi pâmânt a folosit, ca să facă, întru început, pe om. Şi nu se poate ca ochii să fie făcuţi dintr-o substanţă iar trupul din alta.

Căci dacă ar fi aşa atunci cineva a creat trupul iar altcineva ochii. Dar El, fiind Acelaşi care l-a creat pe Adam dintru început, după cum a spus Tatăl zicând: „să facem pe om după chipul şi asemănarea Noastră” [Fac. 1, 26], ni S-a arătat nouă pe Sine, în timpurile cele din urmă, dând organul vederii celui care era orb [şi care avea trup] din Adam. De aceea Scriptura ne arată ceea ce s-a petrecut, când Adam nu a ascultat, atunci când Domnul a venit seara şi l-a strigat zicând: „Unde eşti?” [Fac. 3, 9].

Căci, la fel, în timpurile cele din urmă, acelaşi Cuvânt al lui Dumnezeu a venit şi a chemat pe om, reamintindu-i faptele sale, adică viaţa pe care el o are în ascuns de Domnul. Pentru că din acea vreme Dumnezeu cheamă pe Adam, din acea seară, şi îl tot caută pe om. Şi, la fel, în zilele cele din urmă, cu acelaşi glas îi cheamă pe urmaşii acestuia[925], cercetându-i El Însuşi.

---

[924] Mergând spre apa Siloamului, cu porunca de a se spăla şi de a vedea, orbul din naştere îşi dă seama că cuvântul Său s-a împlinit aidoma şi că el vede. S-a împlinit astfel şi prorocia Domnului dar s-a produs şi minunea vindecării.
[925] Ai lui Adam.

Capitolul al 16-lea

Trupurile noastre se reîntorc în pământ pentru că am fost luaţi din pământ. Prin venirea Cuvântului chipul lui Dumnezeu în noi apare în adevărata sa lumină

1. Că Adam a fost creat din pământul pe care noi locuim, acest lucru ne învaţă Scripturile, căci Dumnezeu a zis către acesta: „În sudoarea ta îţi vei mânca pâinea şi te vei întoarce în ţărâna din care ai fost luat" [Fac. 3, 19]. De aceea, după moarte, trupurile noastre se întorc în aceeaşi fire, făcându-se aidoma cu firea pământului. Şi dacă se întorc în pământ prin aceasta se arată, că omul a fost creat. Iar Domnul ne arată lămurit aceasta, când, ungând cu tină, dă vedere acelui om.

Căci astfel s-a arătat că mâna lui Dumnezeu a fost cea prin care Adam a fost zidit şi prin care şi noi suntem zidiţi. Căci există unul şi acelaşi Tată, al Cărui glas, de la început şi până la sfârşit, este mereu cu lucrul mâinilor Sale iar firea din care noi am fost zidiţi este mărturisită lămurit în Evanghelie.

De aceea noi nu căutăm alt Tată în afară de El şi nicio altă fire din care am fost zidiţi, după cum am spus mai înainte şi pe care ne-a arătat-o Domnul; nici alt Dumnezeu în afară de Acesta, Care de la început şi până la sfârşit ne-a creat pe noi şi ne-a pregătit pe noi pentru viaţă, pentru că suntem lucrul mâinilor Sale şi suntem, în mod desăvârşit, după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

2. Şi iarăşi, dacă Cuvântul S-a arătat, când Cuvântul lui Dumnezeu l-a făcut pe om, atunci când El Însuşi şi-a însuşit omenitatea şi S-a făcut om, pentru ca prin aceasta omul să fie asemenea Fiului, acesta[926] a devenit iubit [*precious*] de către Tatăl.

Pentru că, dintru început, omul a fost făcut după chipul lui Dumnezeu, dar până acum nu se arătase / evidenţiase acest lucru.

Căci Cuvântul, deşi nevăzut, după chipul Său a fost

[926] Omul, datorită asumării firii umane de către Hristos.

creat omul[927].

Dar el şi-a pierdut asemănarea [cu Acesta] foarte uşor. Dar când Cuvântul lui Dumnezeu S-a făcut trup, El a confirmat ambele lucruri: a arătat adevăratul chip [după care a fost făcut omul] şi a devenit El Însuşi chipul Său. Şi prin aceasta a restabilit asemănarea chipului, prin aceea că a asumat pe om în nevăzutul Tatălui prin venirea Cuvântului [la noi][928].

3. Şi nu numai prin lucrurile prorocite S-a arătat pe Sine ci şi prin Patima Sa. Căci pentru a izbăvi pe om de consecinţele neascultării dintru început, prin mâncarea din pom, „El S-a făcut pentru noi ascultător până la moarte, şi încă moarte pe cruce" [Filip. 2, 8]. Şi, prin aceasta, a îndreptat neascultarea noastră făcută prin pom, prin ascultarea pe care a avut-o fiind ţinuit pe pom[929].

Şi El nu s-a ferit de ea[930]. Căci dacă făcea astfel, perpetua neascultarea pe care am avut-o noi faţă de Făcătorul nostru, proprovăduind un alt Tată. Şi prin acele lucruri, prin care noi suntem neascultători lui Dumnezeu, nu facem decât să necinstim cuvintele Sale, cuvinte prin care El ne chemaă la ascultare şi la primire a cuvintelor Sale.

Căci prin ele, El Şi-a arătat dumnezeirea Sa, pe care a necinstit-o primul Adam, atunci când nu a împlinit porunca Sa. Însă al doilea Adam ne-a împăcat pe noi, făcându-Se ascultător până la moarte. Căci eram datori nu altcuiva, ci Celui a Cărui poruncă am călcat-o dintru început.

---

927 Un adevăr esenţial precizat de Sfântul Irineu. Am fost creaţi după chipul Cuvântului, al Logosului şi El întrupându-Se a arătat adevăratul chip, adevărata înfăţişare a omului, la care e chemat omul.

928 Hristos a dus umanitatea Sa în sânul Treimii prin întruparea Sa.

929 Pe lemnul crucii.

930 De moartea pe cruce.

Capitolul al 17-lea

Există un singur Domn şi Dumnezeu, Tatăl, Făcătorul tuturor lucrurilor, Care ne-a iubit pe noi în Hristos, ne-a dat porunci şi ne-a iertat păcatele. Fiul şi Cuvântul lui Dumnzeu, Hristos, Domnul nostru a dovedit acest lucru, când ne-a iertat păcatele

1. Şi acestă fiinţă era Făcătorul nostru, care după dragostea Sa este Tatăl iar după puterea Sa este Domnul iar după înţelepciunea Sa este Făcătorul şi Ziditorul nostru. Iar noi, prin păcatul acelora[931], am devenit duşmanii Săi. Căci de aceea, în zilele cele din urmă, Domnul ne-a restaurat pe noi în intimitatea cu El prin întruparea Sa, devenind „Mijlocitorul dintre Dumnezeu şi oameni" [I Tim. 2, 5].

Căci ne-a împăcat pe noi cu Tatăl, împotriva Căruia păcătuiserăm şi a stricat neascultarea noastră prin ascultarea Sa, dându-ne nouă darul comuniunii şi al supunerii faţă de Făcătorul nostru. Pentru această raţiune ne-a învăţat pe noi să ne rugăm şi să zicem: „Şi ne iartă nouă greşelile noastre" [Mt. 6, 12], pentru că El este Tatăl nostru, pe când noi suntem datornicii Săi, pentru că am călcat poruncile Sale. Şi cine este această Fiinţă? Este cumva una necunoscută nouă şi un Tată, care nu ne-a dat nicio poruncă? Sau este Dumnezeul pe Care îl propovăduiesc Scripturile şi Căruia noi Îi suntem datornici, pentru că I-am călcat poruncile?

Căci porunca a fost dată omului de către Cuvântul (*Datum est autem praeceptum homini per Verbum*)[932]. Pentru că i s-a spus lui Adam: „ascultă glasul Domnului Dumnezeu!" [Fac. 3, 8 și 10]. Şi de aceea era drept ca Cuvântul să zică omului: „Iertate îţi sunt păcatele tale!" [Mt. 9, 2]. Căci El era Acela faţă de Care noi am păcătuit la început şi tot El ne-a dat iertarea de păcate în cele din urmă. Iar dacă noi am fost neascultători faţă de porunca altuia, şi altul ne-a spus: „Iertate îşi sunt păcatele tale!", atunci niciunul dintre ei nu este *Dumnezeu adevărat* şi nici *drept*.

Căci cum poate să fie *bun*, dacă nu ne dă din cele care ţin de El? Şi cum poate fi *drept*, unul care răpeşte bunurile altuia? Şi cum ne poate *ierta păcatele cu adevărat*, dacă nu

---

[931] A Sfinţilor Protopărinţi.
[932] Lat. 2, p. 369.

am păcătuit împotriva Sa, dar El ne-a dat iertarea păcatelor „prin măruntaiele milei Dumnezeului nostru (*per viscera misericordiae Dei nostri*)[933]" şi ne-a „cercetat pe noi" [Lc. 1, 78] prin Fiul Său?

2. Şi, de aceea, atunci când El a vindecat pe omul paralitic, Evanghelistul a spus: „poporul a dat slavă lui Dumnezeu, Care dă oamenilor asemenea putere" [Mt. 9, 8]. Şi de ce a fost slăvit Dumnezeu de către martori [*the bystanders*][934]?

Era oare vorba de acest *Tată* nescunoscut al ereticilor? Căci cum ar putea să slăvească pe cineva, pe care nu îl cunosc? Şi de aici este evident, că israeliţii L-au slăvit pe El, pe Cel care S-a mărturisit ca *Dumnezeu* prin Lege şi Proroci, adică pe *Tatăl Domnului nostru*. Şi de aceea El a învăţat pe oameni, prin evidenţa pe care o aduceau simţurile lor, care vedeau semnele pe care El le împlinea, ca să dea slavă lui Dumnezeu.

Căci dacă El ar fi venit de la alt Tată şi oamenii ar fi preaslăvit un alt Tată la vederea minunilor Sale, atunci El S-ar fi arătat nemulţumitor faţă de Tatăl, Care i-a dat darul vindecării. Însă El fiind Fiul Unul-Născut [al Tatălui] a venit să-l mântuie pe om, pentru că El este Dumnezeu şi prin minunile Sale a stârnit şi pe necredincioşi, ca prin faptele Sale să dea slavă Tatălui. Căci fariseii nu admiteau venirea Fiului Său şi nu credeau în iertarea păcatelor dăruită de către El, atunci când Acesta a zis: „Să ştiţi dar, că Fiul omului are puterea de a ierta păcatele" [Mt. 9, 6].

Însă când a zis aceasta, El a poruncit paraliticului să îşi ridice patul pe care era întins şi să meargă la casa sa [Ibidem]. Şi prin fapta Sa El i-a uimit şi pe necredincioşi şi le-a arătat că El este Însuşi glasul lui Dumnezeu, prin care omul a primit poruncile, care, dacă sunt încălcate, te fac *om păcătos*. Pentru că paralizia era o consecinţă a păcatelor (*ex peccatis enim paralysis subsecuta est*)[935].

3. De aceea, prin iertarea păcatelor, El a vindecat pe om şi S-a arătat pe Sine cine era. Căci dacă omul nu poate să ierte păcatele ci numai Dumnezeu, Domnul iertându-i păcatele şi vindecându-l, a arătat că El este Însuşi Cuvântul lui Dumnezeu, Care S-a făcut Fiul omului şi Care a primit de la Tatăl puterea de a ierta păcatele.

---

[933] Idem, p. 370.
[934] De către cei care au văzut vindecarea paraliticului din Capernaum.
[935] Lat. 2, p. 370.

Căci El a fost şi Dumnezeu şi om, adică om, Care a suferit pentru noi dar, în acelaşi timp, Dumezeu, Care suferă pentru noi şi ne iartă păcatele, pentru că noi suntem greşiţii / datornicii lui Dumnezeu, Făcătorul nostru.

Căci de aceea a zis David, prorocind: „Fericiţi sunt cei cărora li s-au iertat păcatele şi ale căror păcate li s-a acoperit. Fericit este omul căruia Domnul nu îi va socoti lui păcatul" [Ps. 31, 1-2, *cf.* LXX]. Fiindcă aici ni se arată că iertarea păcatelor ţine de venirea Lui, venire prin care „El a stricat înscrisul [*the handwriting*]" datoriilor noastre şi l-a „ţintuit pe cruce" [Col. 2, 14].

Căci dacă prin pom ne-am făcut datornicii lui Dumnezeu, tot prin pom trebuie să primim şi iertarea păcatelor noastre.

4. Acest fapt a fost arătat şi de alţii, în special de Prorocul Elisei. Căci atunci când el a urmat pe Prorocii, care au construit un altar din lemn şi când cineva a scăpat toporul în Iordan şi nu l-au mai găsit, atunci Elisei a venit acolo şi aflând ce i s-a întâmplat, a aruncat o bucată de lemn în apă [IV Reg. 6, 6].

Iar când s-a făcut aceasta, toporul a ieşit la suprafaţa apei şi ei au luat din apă lucrul pierdut [IV Reg. 6, 7]. Căci această lucrare prorocească vorbea despre faptul, că cuvântul lui Dumnezeu, pe noi, care ne-am pierdut, din neatenţie, prin pom şi care nu ne puteam salva, ne-a înnoit prin iconomia pomului[936] (*per ligni dispositionem*)[937].

Căci cuvântul lui Dumnezeu este asemenea unei *securi*, după cum spune Ioan Botezătorul: „Iată, *securea* stă la rădăcina pomilor" [Mt. 3, 10]. Şi Ieremia spune acelaşi lucru: „Cuvântul lui Dumnezeu despică piatra ca o secure (πέλυξ)" [Ier. 23, 29, *cf.* LXX].

Căci acest cuvânt [al lui Dumnezeu], ascunzându-se în noi, face să se arate iconomia pomului, după cum am spus mai sus. Căci noi, care ne-am pierdut prin pom, tot prin pom se arată tuturor înălţimea şi lungimea lui, lăţimea şi adâncimea lui[938].

Căci s-au petrecut faptele aşa cum cineva dintre înaintaşii noştri a spus: „Prin întinderea mâinilor Fiului lui Dumnezeu [pe cruce], s-au strâns la un loc cele două popoare întru unul Dumnezeu" (*per extensionem manuum,*

---

936 Adică prin moartea pe cruce.
937 Lat. 2, p. 371.
938 Adică a crucii.

duos populus ad unum Deum congregans)[939].

Căci Şi-a întins ambele braţe [pe cruce] pentru ca să strângă de la marginile lumii cele două popoare[940]. Şi a făcut astfel ca să fie un singur Cap în mijlocul lor, adică un singur Dumnezeu, Care e mai presus de toate şi prin toate şi în noi toţi.

---

[939] Lat. 2, p. 372.
[940] Pe Israel şi pe neamurile păgâne.

Capitolul al 18-lea

Dumnezeu Tatăl şi Cuvântul Său au făcut toate lucrurile prin puterea şi înţelepciunea Lor şi nu dintr-un defect sau neştiinţă. Fiul lui Dumnezeu, Care a primit toată puterea de la Tatăl, nu S-a dezbrăcat niciodată de trupul pe care L-a luat

1. Şi astfel, ceea ce este important aici e aceea că iconomia Sa nu se face faţă de o creaţie făcută de altcineva, ci de Sine. Şi nici faţă de lucruri, care au fost create dintr-un *defect* sau *neştiinţă*, ci pentru aceia, care îşi au firea lor provenită din înţelepciunea şi puterea Tatălui Său.

Căci El nu a fost *nedrept*, adică *invidios* pe lucrul altuia şi nici *neputincios*, ca unul care nu ar fi putut să dea viaţă, ci pentru că suntem creaţia Sa El l-a mântuit pe om. Căci nu creaţia L-a sprijinit pe El [atunci când era pe cruce]. Dacă ar fi fost invers El ar fi fost un simplu împuternicit [să sufere], din cauza acestui *rod al neştiinţei* sau *din cauza defectului*[941].

Însă, aşa după cum am tot spus aici, Cuvântul lui Dumnezeu întrupat a fost spânzurat pe lemn şi ereticii cunosc foarte bine că El a fost răstignit.

Astfel, cum a fost El cauza unei ignoranţe sau a unui defect, când El are cunoaşterea tuturor lucrurilor şi este adevărul şi desăvârşirea? Sau cum se poate ca această creaţie, care a fost *tăinuită* de către Tatăl, să fie schimbată de către El şi să fie ţinută de Cuvântul Său?

Iar dacă această lume a fost făcută de către Îngeri (lucru care nu ne miră că îl susţin, la câtă necunoaştere au faţă de Dumnezeul cel desăvârşit), când Domnul spune: „Eu sunt în Tatăl şi Tatăl este întru Mine” [In. 14, 11], cum poate acest *făcător* al Îngerilor să poarte [creaţia] şi să fie purtat [în acelaşi timp], împreună cu Tatăl şi cu Fiul? Şi iarăşi, cum poate această creaţie, care este mai presus de Plenitudine, să fie conţinută de către Cel, care conţine întreaga Plenitudine?

Căci toate aceste lucruri sunt imposibil de argumentat şi de dovedit, căci învăţătura Bisericii este singurul adevăr (*solum verum est Ecclesiae praeconium*)[942], care

[941] Care ar fi iniţiat existenţa.
[942] Lat. 2, p. 373.

propovăduieşte că El Îşi poartă creaţia Sa, creaţie care e făcută prin puterea, lucrarea şi înţelepciunea lui Dumnezeu.

Şi aceasta este susţinută, în mod nevăzut, prin Tatăl, dar fără să existe contradicţie iar într-un mod văzut e purtată de către Cuvântul Său şi Acesta este Cuvântul Cel adevărat.

2. Căci Tatăl poartă / ţine [*bears*][943] creaţia în acelaşi timp [*simul*[944]; *simultaneously*] cu Cuvântul Său şi Cuvântul o poartă prin Tatăl, Care dă pe Duhul tuturor acelora, cărora Tatăl doreşte. Astfel, pe de o parte, El lucrează după felul creaţiei pe care a făcut-o iar, pe de altă parte, după modul înfierii, adică după naşterea din Dumnezeu[945].

Şi acest singur Dumnezeu este Tatăl, Care e mai presus de toate şi prin toate şi în noi toţi [946] [Efes. 4, 6]. Căci Tatăl este mai presus de toate cu adevărat şi El este Capul lui Hristos. Însă Cuvântul este prin toate lucrurile şi este El Însuşi Capul Bisericii [Efes. 5, 23]. Iar Duhul este în noi toţi şi El este apa vie [In. 7, 38-39], pe care Domnul o dă acelora, care cred drept în El şi Îl iubesc pe El şi care cunosc că „există un singur Tată, Care este mai presus de toate şi prin toate şi în noi toţi” [Efes. 4, 6].

Şi aceste lucruri le-a spus Ioan, Ucenicul Domnului, care a mărturisit şi a spus adevărul în Evanghelia sa, zicând: „Întru început era Cuvântul şi Cuvântul era cu Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era dintru început cu Dumnezeu. Toate lucrurile s-au făcut prin El şi fără El nimic nu s-a făcut” [In. 1, 1-3].

Şi acestea le spune despre Cuvântul Însuşi: „El era în lume şi lumea prin El s-a făcut şi lumea pe El nu L-a cunoscut. La lucrurile Sale a venit şi poporul Său nu L-a

---

[943] Acest *a purta* de aici vine să sublinieze realitatea adâncă de *Atotţiitor*, de *Pantocrator* a Treimii, Care susţine toate. Tatăl susţine lumea în acelaşi timp cu Fiul şi cu Duhul. Treimea susţine toate, pentru că este fundamentul creaţiei. Porunca Treimii este fundamentul creaţiei şi porunca Treimii este prezenţa energetică a Treimii în lume, care susţine lumea.
O idee capitală pentru cosmologie şi antropologie, pentru că Treimea e Cea care a făcut lumea şi Ea o ţine în slava Sa.
[944] Lat. 2, p. 373.
[945] Treimea susţine lumea şi o conduce, pe de o parte, prin modul creaţiei, în sensul că toţi sunt susţinuţi în viaţă şi îndemnaţi la unirea cu Dumnezeu, pe când, într-un mod lăuntric, intens, Ea lucrează în cel renăscut prin Botez, ajutându-l la îndumnezeirea lui.
Una este susţinerea tuturor şi alta e susţinerea şi conclucrarea cu cei ai Săi, renăscuţi prin Botez. Distincţia aceasta e foarte importantă pentru că arată, că cei ai Bisericii au un mod de viaţă şi o intimitate cu Dumnezeu mult mai mare şi sfinţitoare în comparaţie cu cei indiferenţi, eretici şi necredincioşi, care beneficiază de darurile lui Dumnezeu, dar nu pentru a spori în unirea cu El, ci în a se îndepărta de El.
[946] Prin harul Său.

primit. Dar celor care L-au primit, le-a dat puterea să se facă fiii lui Dumnezeu, adică celor care cred în numele Său" [In. 1, 10-12].

Şi iarăşi, arătând iconomia cu privire la firea Sa umană, Ioan spune: „Şi Cuvântul carne / trup S-a făcut şi S-a sălăşluit între noi" [In. 1, 14]. Şi, în continuare, acesta spune: „Şi noi am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har şi de adevăr" [Ibidem].

Şi prin acestea toate ne-a arătat, în mod deschis, tuturor, care vor să audă, adică tuturor care au urechi de auzit, că există un singur Dumnezeu, Tatăl cel peste toate şi un singur Cuvânt al lui Dumnezeu, Care este prin toate, prin Care toate lucrurile s-au făcut. Şi că această lume Îi aparţine[947] şi a fost făcută de către El, după voia Tatălui şi nu prin Îngeri, nici printr-o cădere, defect sau neştiinţă şi nici prin vreo putere a lui Prunicus, cum o numesc aceştia pe „Mamă" şi nici nu a fost făcută de un alt *făcător*, care nu cunoştea pe Tatăl.

3. Pentru că Creatorul lumii este cu adevărat Cuvântul lui Dumnezeu. Şi Acesta este Domnul nostru, Care în timpurile din urmă S-a făcut om, a trăit în această lume şi Care, într-un mod nevăzut, poartă / susţine / ţine toate lucrurile create şi este interior întregii creaţii[948] (*secundum invisibilitatem continet quae facta sunt omnia, et in universa conditione infixus*)[949], căci Cuvântul lui Dumnezeu stăpâneşte şi orânduieşte toate lucrurile (*quoniam Verbum Dei gubernans et disponens omnia*)[950].

Şi de aceea El a venit la ale Sale într-un mod văzut şi S-a făcut carne / trup şi a fost spânzurat pe lemn, ca El să poată recapitula [*sum up*] toate lucrurile întru Sine. „Şi El la ai Săi a venit dar ei nu L-au primit" [In. 1, 11], după cum a spus Moise despre aceşti oameni: „Şi viaţa ta va fi spânzurată în faţa ochilor tăi şi tu nu vei crede în viaţa ta" [Deut. 28, 66, *cf.* VUL].

Iar cei care nu L-au primit pe El nu au primit viaţa. „Dar celor care L-au primit, le-a dat puterea ca să se facă fiii

---

947 Lui Dumnezeu Cuvântul

948 Un pasaj capital pentru teologia creaţiei. Dumnezeu Cuvântul nu numai *din afară* ci şi *dinăuntru* sau, mai ales, *dinăuntru* susţine şi umple lumea de slava Sa. Dumnezeu nu depăşeşte numai creaţia dar El este şi interior ei prin harul Său. El este şi în afara dar şi înauntrul ei prin slava Sa. Căci lumea, creaţia nu poate sta fără El, dacă El nu ar susţine-o, nu ar ţinea-o în slava Sa şi nu i-ar purta de grijă.

949 Lat. 2, p. 374.

950 Ibidem.

lui Dumnezeu” [In. 1, 12].

Pentru că Cel care are putere de la Tatăl peste toate lucrurile, căci este Cuvântul lui Dumnezeu şi om cu adevărat, comunică cu lucrurile nevăzute după modul minţii şi stabileşte o lege, care se lucrează mai presus de simţuri, ca toate lucrurile să meargă în această rânduială[951].

Şi stăpânirea Sa se arată peste toate lucrurile văzute şi peste cele care ţin de oameni şi le poartă pe toate cu dreapta Sa judecată şi prin puterea Sa cea peste toate.

Căci de aceea a zis David, în mod clar, acestea, când a zis: „Dumnezeul nostru va veni în mod arătat şi nu va tăcea” [Ps. 49, 3, *cf*. VUL][952]. Căci el a arătat că judecata se va face prin El, zicând: „Un foc va arde în ochii Săi şi furtună mare va sufla împrejurul Lui. El va chema cerul cel mai de sus şi pământul ca să judece pe poporul Său” [Ps. 49, 3-4, *cf*. VUL].

---

[951] În rânduiala vieţii duhovniceşti, care e mai presus de simţuri, adică e o viaţă care e umplută de Duhul şi simţurile noastre experiează prezenţa Lui în fiinţa noastră

[952] Conținutul versetului este identic, numai că, din punct de vedere morfematic, VUL e diferită de textul scriptural al Sfântul Irineu, lucru foarte evident cel mai adesea.

Spre exemplu, în varianta Sfântului Irineu avem pentru acest verset : *Deus noster manifeste veniet, et non tacebit*. În VUL avem: *Deus manifeste veniet, Deus noster et non silebit*.

De aceea, când spun că e *conform* LXX sau VUL, cel mai adesea vreau să spun că e *aproximativ* ca acolo, pentru că, de multe ori, din punct de vedere morfematic, textele diferă. Uneori diferă și la nivelul conținutului.

Capitolul al 19-lea

Paralelismul dintre Eva cea neascultătoare şi păcătoasă şi Fecioara Maria, mângâietoarea ei. Sunt prezentate diferite erezii care se exclud una pe alta

1. Astfel Domnul S-a arătat venind la lucrurile Sale şi la cei pe care îi poartă, pentru că creaţia este ţinută prin El şi a făcut o recapitulare a celor care au păcătuit şi care au legătură cu pomul, prin ascultarea pe care a arătat-o pe pom[953]. Căci prin aceasta urmările întristării au fost înlăturate.

Căci fecioarei Eva, care era soţia bărbatului, care a fost dusă în greşeală, în mod nefericit, i s-au vestit cele de bucurie, prin adevărul grăit, prin Înger, Feciorei Maria, Care era logodită cu un bărbat. Căci aceasta din vechime, s-a rătăcit prin cuvântul unui înger [căzut], şi prin aceasta s-a depărtat de Dumnezeu, când i-a călcat cuvântul Său, pe când Cea din urmă, prin vestirea Îngerului, a primit vestire de bucurie, că Îl va purta pe Dumnezeu, fiind ascultătoare cuvântului Său.

Iar dacă cea din vechime a fost neascultătoare lui Dumnezeu, Cea din urmă s-a lăsat purtată de ascultarea de Dumnezeu şi, prin aceasta, Fecioara Maria s-a făcut mângâietoarea Fecioarei Eva. Şi astfel, cum neamul omenesc a căzut în robia morţii printr-o fecioară, tot printr-o Fecioară este şi mântuită.

Căci ascultarea Fecioarei a întrecut neascultarea fecioarei. Pentru că în acest fel păcatul primului om creat a fost înlăturat prin Patima Fiului Unul-Născut şi venirea şarpelui a fost învinsă de nevinovăţia porumbelului şi cei robiţi au fost eliberaţi, prin care am scăpat din legătura morţii[954].

2. Însă ereticii, fiind cu totul neînvăţaţi şi neştiutori ai rânduielilor lui Dumnezeu, şi nefiind familiarizaţi cu această iconomie, prin care El a luat firea noastră umană, sunt orbi ca să vadă adevărul şi vorbesc împotriva mântuirii lor.

---

[953] Fiind răstignit pe cruce.

[954] Celebru pasaj mariologic al Sfântului Irineu, unde Prea Curata Fecioară este prezentată ca fiind la antipodul fecioarei Eva, căci prin ascultarea Ei noi ne-am mântuit de păcat, de diavol şi de robia morţii.

Pentru că unii introduc alt Tată în afara Făcătorului, pe când alţii, spun că lumea şi materia au fost create de către Îngeri. Alţii spun că ne desparte o mare distanţă de Margine, pe care ei îl prezintă ca fiind *Tatăl*, care a apărut din sine şi se poartă pe sine.

Pe când alţii spun că acesta ţine materia în acele lucruri, care sunt conţinute de către Tatăl, dintr-un defect sau din neştiinţă. Vin alţii şi dispreţuiesc venirea Domnului văzută de către toţi, pentru că aceştia nu admit întruparea Sa. Alţii însă, neştiind taina rânduielii Lui, că El se va naşte din Fecioară, se pierd spunând că El a fost *fiului lui Iosif*.

Unii afirmă că nici sufletul şi nici trupul lor nu vor primi viaţa veşnică, ci numai *omul interior*. Pentru că ei vorbesc de un om interior, pe care îl înţeleg *a fi în ei* şi pe care ei îl decretează ca fiind singurul lucru din om, care atinge *desăvârşirea*.

Alţii spun – şi despre ei am vorbit în prima carte – că sufletul este mântuit, dar trupurile lor nu participă la mântuirea, care vine de la Dumnezeu.

În această primă carte eu am arătat toate părerile acelor oameni, pe când în a doua am arătat slăbiciunile şi inconsistenţa gândirii lor.

Capitolul al 20-lea

Acei păstori trebuie ascultaţi, care au învăţătura pe care Apostolii au dat-o Bisericilor şi au aceeaşi învăţătură a mântuirii cu ei. Ereticii sunt oameni deşerţi, fără adevăr. Noi trebuie să gândim cu înţelecpiune tainele credinţei

1. Toţi aceşti eretici sunt mai târzii, decât episcopii pe care Apostolii i-au trimis Bisericilor[955]. Acest lucru l-am demonstrat în a treia carte, unde am arătat toate erorile lor.

Astfel, după cele spuse până acum, toţi aceşti eretici menţionaţi de către noi sunt orbi pentru adevăr şi s-au depărtat de la cale[956] şi merg pe căi diferite. Şi, de aceea, căile diferite ale învăţăturilor lor sunt dispersate, pentru că nu există înţelegere şi unire între ei.

Însă calea celor ai Bisericii din întreaga lume, care au adevărata Tradiţie de la Apostoli, ne dă să vedem că credinţa tuturor este una şi aceeaşi, că aceştia toţi primesc pe unul şi acelaşi Dumnezeu Tatăl şi cred în aceeaşi iconomie a întrupării Fiului lui Dumnezeu şi sunt cunoscători ai aceluiaşi dar al Duhului şi sunt familiarizaţi cu aceleaşi porunci, şi păstrează aceeaşi formă de organizare bisericească, şi aşteaptă aceeaşi venire a Domnului şi aceeaşi mântuire a omului în întegralitatea sa, adică a trupului şi a sufletului[957].

Şi, fără îndoială, propovăduirea Bisericii este adevărată şi puternică, pentru că una şi aceeaşi cale a mântuirii este vestită în întreaga lume. Pentru că ea este încredinţarea luminii lui Dumnezeu. Şi de aceea *înţelepciunea* lui Dumnezeu, prin care aceasta mântuieşte pe tot omul, „este vestită cu putere şi vesteşte credincioşia pe străzi, este propovăduită pe vârful munţilor şi vorbeşte neîncetat la porţile cetăţii" [Prov. 1, 20-21, *cf.* LXX].

Pentru că Biserica propovăduieşte adevărul pretutindeni şi ea este candelabrul cel cu şapte braţe, care

---

[955] Ereticii nu vin de la Apostoli, ci ei sunt cei care luptă cu învăţătura acelora, care îi ascultă pe Apostoli.
[956] De la calea cea dreaptă.
[957] Un pasaj magistral, în care se arată continuitatea de învăţătură, de har, de viaţă şi de organizare bisericească moştenită de la Apostoli.

poartă lumina lui Hristos[958].

2. De aceea, cel care ia în deşert propovăduirea Bisericii, ia în calcul cunoaşterea Sfinţilor prezbiteri, nu pentru ca să devină un om mult mai evlavios, ci pentru a-şi face un crez al lui, aidoma unui sofist blasfemiator şi neruşinat (*a blasphemo et impudente sophista*)[959].

Căci aşa sunt toţi ereticii şi cei care îşi imaginează că ei au ceva mai mult decât adevărul şi urmează lucrurilor pe care le-am spus până acum, mergând pe căi diverse şi fără armonie între ele şi prosteşti, nu au întotdeauna aceeaşi opinie cu privire la aceleaşi lucruri, ci sunt ca nişte orbi conduşi de alţi orbi, care cad cu propria lor voie în groapa neştiinţei mincinoase urmând căilor lor, întotdeauna căutând adevărul şi niciodată găsindu-l.

De aceea, se cuvine ca noi să ne depărtăm de deşartele lor învăţături şi să luăm amainte ca nu cumva să suferim vreo pagubă de la ei, ci să zburăm spre Biserică şi să stăm la sânul ei şi să ne hrănim cu Scripturile Domnului. Pentru că Biserica a fost sădită ca o grădină / un paradis în această lume (*Plantata est enim Ecclesia Paradisus in hoc mundo*)[960].

De aceea a spus Duhul lui Dumnezeu: „Poţi să mănânci din orice pom al grădinii" [Fac. 2, 16], adică poţi să mănânci din orice Scriptură a Domnului, dar să nu mâncaţi cu minte înfumurată şi nici atinşi de [duhul] de ceartă al ereticilor.

Căci aceşti oameni dovedesc că au în ei cunoaşterea binelui şi a răului, dar îndrăznesc să gândească cu minţile lor neevlavioaseceva mai presus decât Dumnezeul, Care i-a făcut pe ei. Căci ei îşi fac păreri despre ceea ce este mai presus de marginile înţelegerii.

Şi, din această cauză, Apostolul spune: „Nu fi înţelept mai presus de ceea ce e potrivit cu înţelepciunea, ci fii înţelept cu atenţie" [Rom. 12, 3]. Căci noi nu trebuie să mâncăm *înţelepciunea* acestor oameni (căci cunoaşterea este cunoaştere mai presus de toate) din paradisul vieţii. Căci în paradisul Domnului intră cei care sunt ascultători chemării Sale, ca Unul, Care a „recapitulat în Sine toate lucrurile, care sunt în cer şi pe pământ" [Efes. 1, 10].

---

[958] O imagine profetică de la Sfântul Zaharia [Zah. 4, 2, 10] devine dezvăluită, evidentă în realitatea Bisericii, care având braţe peste tot, aduce tuturor lumina lui Hristos.

[959] Lat. 2, p. 379.

[960] Ibidem.

Iar lucrurile din cer sunt *duhovniceşti*, pe când aceia sunt *oameni trupeşti* după iconomia firii umane. Însă El a recapitulat în Sine acele lucruri, căci a unit pe om cu Duhul şi a făcut ca Duhul să locuiască în om. Căci El Însuşi[961] este Capul duhului şi dă duhului ca să fie cap omului. Şi prin El[962] noi vedem, auzim şi grăim.

[961] Hristos.
[962] Prin Duhul Sfânt.

Capitolul al 21-lea

Hristos este Capul tuturor lucrurilor. El a împlinit toate cele pe care L-a trimis Tatăl ca să le facă şi ca Făcător al tuturor lucrurilor Şi-a însuşit firea umană, a fost ispitit de Satana, a împlinit cele făgăduite şi a repurtat o biruinţă preaslăvită şi desăvârşită

1. Şi, de aceea, în lucrarea Sa de recapitulare, de asumare a tuturor lucrurilor, a dus război împotriva vrăjmaşului nostru şi l-a zdrobit pe cel care ne-a dus pe noi în robie prin Adam, şi i-a zdrobit capul, după cum poţi citi la *Facere*, când Dumnezeu a zis către şarpe: „Şi voi pune vrăjmăşie între tine şi femeie, între sămânţa ta şi sămânţa ei. El îţi va urmări ţie capul şi tu îi vei urmări Lui călcâiul" [Fac. 3, 15, *cf*. VUL].

Căci, din acea vreme, de când El S-a născut din Femeie, din Fecioară, după asemănarea lui Adam, a propovăduit şi a ţinut sub supraveghere capul şarpelui.

Acesta[963] este *sămânţa* despre care Apostolul a zis în *Epistola către Galateni*: „că faptele Legii au ţinut până când sămânţa (*semen*)[964] a venit, ca să se împlinească făgăduinţa" [Gal. 3, 19, *cf*. VUL].

Şi acest lucru este exprimat foarte clar în aceeaşi *Epistolă*, când se spune: „Dar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie" [Gal. 4, 4]. Căci, într-adevăr, vrăjmaşul nu fusese învins desăvârşit [de către cineva], pentru că niciun om, născut din femeie, nu îl putea birui.

Căci prin femeie el[965] îl câştigase pe primul om şi se făcuse potrivnicul oamenilor. Şi, de aceea, Domnul S-a arătat pe Sine ca Fiul omului, pentru ca să cuprindă în Sine acest om de la început, din care a fost făcută femeia. Şi prin aceasta, firea noastră care căzuse în moarte prin înfrângerea omului, [întru El], noi putem să ne ridicăm la viaţă prin biruinţa Unuia.

Căci dacă printr-un om moartea a primit laurii victoriei împotriva noastră, tot la fel, printr-un Om, noi am

[963] Hristos.
[964] Lat. 2, p. 381.
[965] Satana.

primit laurii victoriei împotriva morţii.

2. Căci Domnul nu a recapitulat întru Sine acea duşmănie veche şi de la început împotriva şarpelui, împlinind făgăduinţa Făcătorului şi împlinind porunca Sa, dacă vine de la alt Tată. Însă El este unul şi acelaşi, Cel care ne-a făcut pe noi la început şi Care a trimis pe Fiul Său la sfârşit, pentru ca Domnul să împlinească porunca Sa, să fie născut de o Femeie şi prin aceasta să biruie pe vrăjmaşul nostru şi să desăvârşească pe om după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

Şi pentru această raţiune El nu ne-a lăsat să îl confundăm pe acesta[966] [cu altcineva], ci ne-a dat să îl cunoaştem din cuvintele Legii şi ne-a dat poruncile Tatălui, ca ajutor împotriva căderii şi a confuziei aduse de către îngerul căzut.

De aceea [Domnul] a postit 40 de zile, ca Moise şi Ilie, şi după aceea a flămânzit. Şi aceasta, ca noi să putem vedea că El este om în mod real şi fiinţial, pentru că, fiind om a suferit de foame în timp ce a postit dar şi pentru ca adversarul[967] să aibă ocazia să Îl atace.

Pentru că, dacă la început, prin hrană, vrăjmaşul a convins pe om, deşi acesta nu suferea de foame, încălcând astfel poruncile lui Dumnezeu, tot la fel acum, el nu l-a ocolit nici pe El, Cel care dă celor înfometaţi hrana, care vine de la Dumnezeu.

Pentru că, atunci când L-a ispitit pe Acesta, el I-a zis: „Dacă eşti Tu Fiul lui Dumnezeu, porunceşte acestor pietre ca să se facă pâini” [Mt. 4, 3]. Însă Domnul l-a respins pe el prin porunca Legii, zicând: „Scris este: Omul nu numai cu pâine va trăi” [Mt. 4, 4]. Şi, la aceste cuvinte [ale vrăjmaşului Său]: „Dacă Tu eşti Fiul lui Dumnezeu”, Domnul nu le-a făcut niciun reproş, ci prin cunoaşterea firii Sale umane El a ruşinat pe adversarul Său şi a respins cu putere primul său atac, prin cuvântul Tatălui Său.

Căci căderea omului, care s-a petrecut în Paradis, când ambii noştri părinţi au mâncat a fost îndepărtată de către Domnul, Care dă hrană acestei lumi.

Iar el, fiind biruit prin Lege, a vrut să facă un al doilea atac la adresa Sa folosind un citat din porunca Legii. Pentru că ducându-L pe El pe cea mai înaltă aripă a templului, i-a zis Lui: „Dacă Tu eşti Fiul lui Dumnezeu, aruncă-te jos, căci

---

[966] Pe Satana.
[967] Satana.

scris este: Dumnezeu va trimite Îngerii Săi ca să Te sprijine pe Tine şi Te vor purta pe mâinile lor, ca nu cumva să se lovească de piatră piciorul Tău” [Mt. 4, 5-6].

Căci astfel se ascunse falsitatea sub veşmântul Scripturii, lucru pe care îl fac toţi ereticii. Căci, într-adevăr, e scris: „El va trimite pe Îngerii Săi ca să Te sprijine pe Tine” [Ps. 90, 11].

Dar „aruncă-Te jos” nu e spus în Scriptură cu referire la El, ci aceasta este o ispită a diavolului, scornită de către el. De aceea Domnul îl respinge pe el tot cu Legea [şi a treia oară], când îi spune: „Iarăşi este scris: Să nu ispiteşti pe Domnul Dumnezeul tău” [Mt. 4, 7], arătând că cuvintele Legii sunt datoria omului şi că el nu trebuie să-L ispitească pe Dumnezeu. Şi, cu privire la Sine, arătându-S pe Sine cu chip de om, spune că acesta nu trebuie să ispitească pe Domnul Dumnezeul său.

Şi, de aceea, mândria şarpelui a fost arătată de nimic de umilinţa Omului [de Hristos] şi în mod dublu diavolul afost învins prin Scriptură, căci s-a dovedit vorbind lucruri contrare poruncilor lui Dumnezeu şi s-a arătat vrăjmaş al lui Dumnezeu prin gândurile sale.

Şi astfel a fost biruit în mod deplin, căci cel care îşi centra întreaga forţă ca să îi tragă pe toţi sub puterea falsităţii, a treia oară „i-a arătat Lui toate împărăţiile lumii şi slava lor”, zicând, aşa cum ne spune Luca: că „toate mi-au fost date mie – pentru că ei îmi sunt daţi mie şi pe care, dacă Tu îi vrei, ţi-i voi da Ţie – dacă Tu vei cădea şi mi te vei închina mie” [Lc. 4, 5-7/ Mt. 4, 8-9].

Însă Domnul arată adevărata realitate a cuvintelor sale, când spune: „Depărtează-te, Satano, pentru că scris este: Domnului Dumnezeului Tău să I te închini şi numai Lui singur să-I slujeşti” [Lc. 4, 8]. Şi El a arătat, deopotrivă, numele aceluia şi a arătat şi cine este El Însuşi.

Pentru că în ebraică cuvântul „Satana” înseamnă *apostat* / *căzut*. Şi astfel, l-a biruit pe el şi a treia oară, El dispreţuind cu totul pe acela şi biruind prin cele ale Legii. Şi prin aceasta a îndepărtat călcarea poruncii lui Dumnezeu făcută de Adam, prin cele ale Legii, căci Fiul omului, ascultând Legea, nu a călcat porunca lui Dumnezeu.

3. Şi atunci, cine este Domnul Dumnezeu pe care Hristos L-a mărturisit, pe Care omul nu trebuie să Îl ispitească, Căruia toţi trebuie să I ne închinăm şi numai Lui singur să-I slujim? Acesta este, mai presus de orice îndoială,

Dumnezeul care a dat Legea.

Pentru că toate acele lucururi au fost prescrise în Lege şi prin cuvintele Legii Domnul a arătat că Legea este cea care vorbeşte despre Cuvântul lui Dumnezeu, Care vine de la Tatăl. Iar îngerul căzut al lui Dumnezeu este biruit prin cuvânt şi este arătată astfel adevărata sa fire şi este învins de către Fiul omului, de Cel care ţine poruncile lui Dumnezeu.

Pentru că, după cum la început a ispitit / a momit pe om ca să calce Legea Făcătorului, pentru ca prin aceasta să îl ia în puterea sa şi puterea lui[968] având putere din păcatul şi căderea [omului] şi prin acestea l-a legat pe om, tot la fel şi acum, era nevoie ca printr-un Om să fie biruit, să fie legat de aceleaşi lanţuri cu care el a legat pe om şi prin aceasta omul să fie eliberat, ca să se întoarcă la Domnul său, părăsind lanţurile aceluia, prin care el fusese înlănţuit, adică *păcatul*.

Căci atunci când Satana e legat, omul este eliberat. Pentru că „nu poţi să intri la stăpânul puternic al casei şi să-i jefuieşti bunurile sale, până când nu e legat stăpânul"[Mt. 12, 29; Mc. 3, 27].

Căci prin aceasta Domnul l-a arătat pe acesta[969] ca vorbind contrar cuvântului lui Dumnezeu, Care a făcut toate lucrurile şi l-a biruit pe el prin poruncă. Pentru că Legea este porunca lui Dumnezeu. Iar omul s-a arătat repede ca un călcător al Legii, ca un apostat de la Dumnezeu.

De aceea Omul, adică Cuvântul, l-a legat pe el în grabă şi desăvârşit şi l-a jefuit de bunurile sale, adică de oamenii pe care îi ţinea legaţi şi pe care, în mod nedrept, îi folosea după poftele sale. Şi pe drept a fost legat, el, cel care a ţinut pe om în robie pe nedrept.

Şi omul, care fusese ţinut în robie în veacurile trecute, a fost izbăvit din mâna tiranului nedrept, pentru că a primit mila lui Dumnezeu Tatăl, Care S-a milostivit de *lucrul mânilor Sale* şi i-a dat mântuire, restaurându-l pe el prin Cuvântul, adică prin Hristos. Şi din aceasta omul poate să înveţe că el nu a primit nestricăciunea prin sine, ci prin darul gratuit al lui Dumnezeu.

---

[968] A Satanei.
[969] Pe Satana.

Capitolul al 22-lea

Adevăratul Domn şi unul Dumnezeu este mărturisit prin Lege şi Acesta a fost arătat de Hristos, Fiul Său, în Evanghelie. Pe acesta singur noi toţi trebuie să Îl adorăm şi la El noi trebuie să privim, spre a primi toate lucrurile bune, şi nu spre Satana

1. Astfel Domnul ne arată în mod dezvăluit că adevăratul Domn şi unul Dumnezeu este Cel care a dat Legea. Pentru că El, Cel pe care Legea Îl propovăduieşte ca Dumnezeu, pe Acelaşi Hristos Îl numeşte drept *Tată*, pe Care se cuvine ca ucenicii lui Hristos, numai Lui singur să-I slujească.

Căci prin mărturiile Legii El a pus pe vrăjmaşul nostru în totală confuzie iar Legea ne învaţă pe noi să-L lăudăm pe Dumnezeu ca pe Făcătorul nostru şi numai Lui unuia să Îi slujim. Şi, în acest caz, noi nu mai trebuie să căutăm alt Tată în afară de El sau mai presus de El, pentru că există un singur Dumnezeu, Care a îndreptat prin tăierea împrejur, prin credinţă[970] şi acum prin netăierea împrejur, prin credinţă.

Căci dacă exista un alt Tată desăvârşit mai presus de Acesta, atunci Hristos nu mai biruia pe Satana prin cuvintele şi poruncile Acestuia. Însă o neştiinţă ne face să ne alipim de altă neştiinţă şi un defect de alt defect. Iar dacă Legea este plină de neştiinţă şi defecte, cum pot poruncile ei să nimicească neştiinţa demonului şi să învingă pe stăpânul puternic al casei[971]?

Pentru că omul acesta puternic nu poate fi învins de către unul inferior sieşi sau de un egal al său, ci de Unul care are putere mai mare deât el. Iar Cuvântul lui Dumnezeu este superior tururor, pentru că El mărturiseşte cu putere în Lege: „Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeul tău este un singur Dumnezeu” [Deut. 6, 4]; şi: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta” [Deut. 6, 5]; şi: „Numai pe El să Îl adori şi numai Lui singur să Îi slujeşti” [Deut. 6, 13].

---

970 Pe evreii de până la Hristos.

971 Adică tot pe demon, pentru că se face referire la parabola stăpânului casei, la diavolul, căruia Hristos i-a jefuit bunurile prin Crucea Sa, adică pe oamenii pe care îi ţinea robiţi prin păcat.

Astfel, în Evanghelie, se arată învingerea căderii noastre prin aceste expresii, pentru că El a biruit pe omul cel puternic[972] prin cuvintele Tatălui Său şi a arătat că El cunoştea porunca Legii ca o expresie a simţirii Sale, atunci când a spus: „să nu ispiteşti pe Domnul Dumnezeul tău". Căci El nu l-a biruit pe vrăjmaş prin cuvintele altuia, ci prin cele ale Tatălui Său şi cu ele a învins pe omul cel puternic.

2. El a gândit prin poruncile Sale că noi trebuie să fim eliberaţi. Căci atunci când ne e foame trebuie să mâncăm mâncarea care e dată de Dumnezeu. Dar când dorim să ne umplem de har, nu putem să facem asta decât prin încrederea în faptele dreptăţii sau când ne împodobim cu un dar mai mare al lucrării preoţeşti şi prin aceasta nu ne umplem de mândrie şi nici nu-L ispitim pe Dumnezeu, ci simţim umilinţă în toate lucrurile noastre, căci auzim aceste cuvinte pe care le-am spus deja: „să nu ispiteşti pe Domnul Dumnezeul tău".

Şi de aceea a gândit Apostolul zicând: „Nu gândiţi lucururi mari [despre voi], ci consimţiţi cu lucrurile cele smerite" [Rom. 12, 16]. Căci noi nu trebuie să cădem în mrejele bogaţilor, nici în slavă omenească, nici în moda timpului nostru, ci trebuie să se cunoască faptul, că în noi [se petrec acestea:] „să te închini Domnului Dumnezeului tău şi numai Lui singur să-I slujeşti".

Şi că noi nu trebuie să ţinem seama de falsele lui[973] promisiuni, pentru că lucrurile nu sunt ale sale, chiar dacă el a spus: „toate acestea Ţi le voi da Ţie, dacă vei cădea la pământ şi mi Te vei închina mie".

Căci prin aceasta [Satana] s-a arătat că se adoră pe sine şi face voia lui, ca unul căzut din slava lui Dumnezeu. Şi ce lucru plăcut şi bun poate avea omul, care e căzut? Sau la ce altceva poate să spere o asemenea persoană, în afară de moarte?

Căci moartea este în vecinătatea celui căzut. De aceea, cel care îl urmează pe el [pe diavol] nu ia ce i s-a promis. Căci cum poate să ne dăruie ceva, cel prin care am căzut?

De aceea, dacă legile lui Dumnezeu stăpânesc peste oameni şi peste el[974], şi fără voia Tatălui nostru din cer nicio pasăre nu cade la pământ [Mt. 10, 29], cele ce a spus el: „toate aceste lucruri îmi sunt date mie şi eu le dau celor care

[972] Pe Satana.
[973] Ale Satanei.
[974] Peste Satana.

doresc” [Lc. 4, 6] nu arată decât semeţie şi mândrie din partea lui.

Pentru că creaţia nu este supusă puterii sale, ci el însuşi este unul dintre lucrurile create. Şi nici nu stăpâneşte peste oameni, ci toate lucrurile câte există şi toate vieţile omeneşti se petrec după voia şi îngăduinţa lui Dumnezeu Tatăl.

Şi nu numai atât putem spune, ci şi ceea ce a spus Domnul, că „diavolul este mincinos dintru început şi adevăr nu este întru el” [In. 8, 44].

Iar dacă el este un mincinos şi adevărul nu este întru el, atunci, cu siguranţă că nu a spus adevărul, atunci când a zis: „Pentru că toate aceste lucruri îmi sunt date mie şi eu le dau celor care doresc”.

Capitolul al-23-lea

Diavolul seamănă peste tot mincinuna, prin care Adam s-a rătăcit, păcătuind în a şasea zi a creaţiei, în ziua în care el a fost reînnoit prin Hristos

1. Şi el era învăţat să mintă împotriva lui Dumnezeu, pentru că în acest fel l-a dus pe om la rătăcire. Pentru că, dintru început, când Dumnezeu a dat omului o varietate de lucruri pentru mâncarea sa şi i-a poruncit să nu mănânce din pomul acela, Scripturile ne spun că acestea i-a spus Dumnezeu lui Adam: „Din toţi pomii care sunt în grădină tu să iei să mănânci, dar din pomul cunoştineţi binelui şi răului, din acela să nu mănânci. Pentru că în ziua în care vei mânca din el, vei muri” [Fac. 2, 16-17].

Dar el, minţind împotriva Domnului, a ispitit pe om, căci Scriptura spune că şarpele a spus către femeie: „A spus oare Dumnezeu: să nu mâncaţi din pomii grădinii?” [Fac. 3, 1].

Şi când ea l-a arătat mincinos, când i-a spus porunca, pe care El o spusese, adică: „Din toţi pomii grădinii puteţi mânca, dar din rodul pomului care este în mijlocul grădinii, Dumnezeu a zis: Să nu mâncaţi, nici să vă atingeţi de el, că veţi muri” [Fac. 3, 2-3], el a învăţat porunca lui Dumnezeu de la femeie, dar prin viclenia sa el a reuşit să o înşele cu minciuna lui, zicându-i: „Nu veţi muri, pentru că Dumnezeu cunoaşte că în acea zi în care veţi mânca vi se vor deschide ochii voştri şi veţi fi ca Dumnezeu, cunoscând binele şi răul” [Fac. 3, 4-5].

Şi atunci, prima oară, în grădina lui Dumnezeu, el s-a opus lui Dumnezeu.

Iar dacă Dumnezeu nu era acolo, el nu putea să ştie despre mărirea lui Dumnezeu. Pe când, a doua oară, după ce a învăţat de la femeie că Dumnezeu a zis că ei vor muri, dacă vor mânca din pom, şi-a deschis gura şi a spus a treia minciună: „Nu veţi muri!”.

Însă, că Dumnezeu a spus adevărul iar şarpele a minţit, a fost dovedit prin aceea, că moartea i-a luat în stăpânire când au mâncat.

Căci odată cu rodul acela ei au căzut sub puterea morţii, fiindcă mâncaseră cu neascultare. Şi neascultarea de

Dumnezeu atrage moartea. De aceea, când ei s-au pierdut prin moarte, din acel moment au fost daţi pe mâna ei.

2. Căci în acea zi când au mâncat, atunci au şi murit şi au devenit datornici morţii, prima dată de la crearea lumii. Adică din acea zi de când s-a zis: „A fost seară şi a fost dimineaţă, zi una" [Fac. 1, 5]. Pentru că în acea zi în care au mâncat, aceştia au şi murit.

Însă în acord cu ciclul şi desfăşurarea zilelor, după care prima zi e urmată de a doua şi de a treia, dacă cineva caută cu atenţie să înţeleagă ziua, din cele şapte, când a murit Adam, el poate afla asta din cercetarea iconomiei Domnului. Pentru că prin recapitularea / asumarea întru Sine a întregului neam omenesc de la început şi până la sfârşit, El a recapitulat / asumat şi moartea.

Şi este evident că Domnul a suferit moartea, în ascultare de Tatăl Său, din cauza acelei zile în care Adam a murit prin neascultarea sa de Dumnezeu. Iar acela a murit în aceeaşi zi în care a mâncat. Pentru că Dumnezeu a spus: „În acea zi în care veţi mânca din el, cu moarte veţi muri".

De aceea, Domnul, recapitulând în Sine acea zi, a pătimit chinurile Sale în ziua de dinaintea sabatului, adică în a şasea zi a creaţiei, tocmai în ziua când a fost făcut omul.

Şi prin aceasta el a primit o a doua facere prin Patima Sa, adică o facere în afară de moarte. Şi de aceea există unii care vorbesc de moartea lui Adam după o mie de ani, pentru că, [spun ei] : „o zi a Domnului este ca o mie de ani" [II Petr. 3, 8].

Însă el nu a ajuns la o mie de ani, ci a murit, purtându-şi povara păcatului său. Căci unde e neascultare e şi moarte. Şi credem, referitor la acea zi, că ei au fost daţi morţii şi au devenit datornicii ei.

Şi referitor la ziua în care au murit, aceasta este una şi aceeaşi zi cu ziua în care au fost creaţi. Căci, în ceea ce priveşte ciclul zilelor, ei au murit în ziua în care au mâncat, adică în ziua pregătirii, numită şi a „cinei celei curate", adică în ziua a şasea a sărbătorii, lucru arătat de Domnul, Care a suferit în acea zi.

Căci noi credem că Adam nu a depăşit o mie de ani, ci a murit în limitele acestei perioade, de unde urmează toate celelalte consecinţe, după adevărul spus de Dumnezeu.

Căci ei au murit când au gustat din pom. Iar şarpele s-a dovedit prin aceasta un mincinos şi cu ucigaş (*mendax et*

homicida)[975], după cum a spus Domnul: „Pentru că el este un ucigaş dintru început şi adevăr nu este întru el” [In. 8, 44].

[975] Lat. 2, p. 388.

Capitolul al 24-lea

Despre continua înşelare a demonilor şi despre puterile şi stăpânirile lumii. Noi se cuvine să ascultăm de cele spuse de Dumnezeu şi nu de diavol

1. Şi astfel, diavolul a minţit dintru început, şi face asta până la sfârşit, după cum a spus-o: „toate aceste lucruri îmi sunt date mie şi eu le dau celor care doresc". Însă nu este el cel care a alcătuit împărăţiile lumii, ci Dumnezeu, pentru că „inima împăraţilor este în mâna Domnului" [Prov. 21, 1, *cf.* VUL]. Şi Cuvântul acestea a zis prin Solomon: „prin mine împărăţesc împăraţii şi conducătorii fac dreptate. Prin mine se ridică conducătorii şi prin mine împăraţii stăpânesc pământul" [Prov. 8, 15-16, *cf.* VUL].

Pavel, Apostolul, spune acelaşi lucru: „Să vă supuneţi cu toţii înaltelor stăpâniri, pentru că nu este putere decât de la Dumnezeu şi cei care sunt au fost rânduiţi de către Dumnezeu" [Rom. 13, 1].

Şi iarăşi, în legătură cu aceştia, el spune: „căci cel care poartă sabia nu o poartă în zadar. Pentru că el este slujitorul lui Dumnezeu, răzbunător al mâniei Lui asupra celui ce face răul" [Rom. 13, 4].

Iar el a spus aceste cuvinte nu despre *Puterile îngereşti*, nici despre *Începătoriile nevăzute*, cum vor unii să speculeze pe seama acestui pasaj, ci despre *stăpânirile de acum*, omeneşti, după cum tot el a spus: „Din această cauză şi plătiţi dări, pentru că ei sunt slujitorii lui Dumnezeu, care fac această slujire" [Rom. 13, 6].

Şi acest lucru l-a confirmat şi Domnul, când El nu a făcut ceea ce Îl ispitea diavolul să facă. Însă a poruncit să fie plătită dajdia către cei care percepeau taxele, pentru Sine şi pentru Petru, fiindcă: „ei sunt slujitorii lui Dumnezeu, care fac această slujire".

2. Pentru că omul, prin depărtarea sa de Dumnezeu, a ajuns la acea nenorocită mânie, din cauza căreia priveşte pe fratele său ca pe un duşman şi se angajează fără nicio teamă, în lucruri pe care le plănuieşte fără răgaz, la crime şi lăcomie.

Căci de aceea a dat Dumnezeu oamenilor acea frică de

om[976], dacă nu vor să cunoască frica de dumnezeu, pentru ca, supunându-se puterii omeneşti şi ţinuţi fiind sub restricţiile legilor, aceştia să poată ajunge la acel nivel al dreptăţii, din cauza răbdării pe care o au în faţa celui de care se tem şi care poartă sabie, după cum a spus Apostolul: „căci cel care poartă sabia nu o poartă în zadar. Pentru că el este slujitorul lui Dumnezeu, răzbunător al mâniei Lui asupra celui ce face răul” [Rom. 13, 4].

Şi pentru această raţiune, înşişi judecătorii, având legile ca un veşmânt al dreptăţii, fac în toate cele drepte şi legitime, fapt pentru care nu sunt traşi la răspundere pentru purtarea lor şi nici nu sunt daţi pedepsei.

Însă oricine nu respectă dreptatea şi se arată nedrepţi şi necuviincioşi, făcând cele ilegale sau fiind tirani, din cauza acelor lucruri ei vor și muri. Pentru că dreapta judecată a lui Dumnezeu vine în mod egal peste toţi şi este fără prihană. De aceea, stăpânii pământului au fost încuviinţaţi de Dumnezeu pentru folosul neamurilor şi nu de către diavol, care nu stăpâneşte peste neamuri.

Ba, mai mult, cei care nu iubesc să vadă neamurile conduse în pace, adică având frică de conducătorii omeneşti, nu vor decât să se mănânce unii pe alţii ca peştii. Căci prin acesta, prin rolul pe care îl au legile, se poate ţine în frâu excesul de răutate al neamurilor.

Şi, din acest punct de vedere, noi îi considerăm pe cei care cer dajdie de la noi ca pe „slujitorii lui Dumnezeu, care fac această slujire”.

3. Şi astfel, când el a spus: „stăpânirile au fost rânduite de Dumnezeu”, s-a dovedit foarte clar că el[977] a minţit când a zis: „toate aceste lucruri îmi sunt date mie şi eu le dau celor care doresc”.

Pentru că Legea a fost dată de aceeaşi Fiinţă, Care a chemat pe oameni la existenţă şi Care încuviinţează pe împăraţi, [alegându-i] după felul acelor oameni, pe care ei îi au sub conducerea lor.

Căci unii sunt daţi pentru a te îndrepta şi pentru a te ajuta prin stăpânirea lor şi pentru a fi respectată dreptatea, pe când alţii cu scopul de a te înfricoşa şi de a te pedepsi şi dojeni, pe când alţii sunt pentru a ne supune lor, pentru că am fost mincinoşi, făcând fapte de ocară şi mândrii.

Însă dreapta judecată a lui Dumnezeu, după cum am

---

[976] De autorităţi şi lege, de pedeapsă.
[977] Satana.

spus deja, îi judecă pe toţi în mod egal. Iar diavolul, ca un înger căzut, nu poate să facă decât ce a făcut dintru început, când a amăgit şi a făcut mintea omului să rătăcească şi să nu mai asculte de poruncile lui Dumnezeu şi să întunece pe fiecare zi inima acelora, care vor să-i slujească lui, făcându-i să uite de adevăratul Dumnezeu şi care încep să se adore pe ei în locul lui Dumnezeu.

4. Însă el este un apostat, care vine şi se luptă pe teritoriul oamenilor cu ei, hărţuindu-i pe cei de pe pământ, proclamându-se pe sine ca având *slava unui împărat*, în faţa unora care nu ştiu că este *un apostat* şi *un hoţ*.

Căci diavolul este unul dintre cei care se luptă cu noi din văzduh, după cum a spus Apostolul Pavel în *Epistola către Efeseni*, pentru că a devenit gelos pe om, ca unul căzut din legea dumnezeiască: căci invidia este un lucru străin de Dumnezeu.

Şi căderea lui a fost dată în vileag prin om, pentru că omul poate să cerceteze gândurile sale[978] şi cu toate că avea mai mare putere de determinare, în opoziţie cu omul, el a invidiat viaţa aceluia şi a dorit să îl facă pe acela[979] să fie în puterea lui.

De aceea, Cuvântul lui Dumnezeu, Făcătorul tuturor lucrurilor, l-a învins pe el prin firea omenească şi l-a arătat pe el ca pe unul căzut şi l-a pus pe el să fie sub puterea omului.

Pentru că El a spus: „Iată, vă dau vouă puterea de a călca peste şerpi şi peste balauri şi peste toată puterea vrăjmaşului" [Lc. 10, 19], în sensul că, cel care a obţinut putere asupra omului prin căderea acestuia, este lăsat acum fără puterea [primită] din căderea lui, prin aceea că omul se poate întoarce la Dumnezeu.

[978] Ale Satanei.
[979] Pe om.

Capitolul al 25-lea

Înşelătoarea, mândra şi tiranica împărăţie a lui Antihrist este descrisă de către Daniel şi Pavel

1. Căci nu numai despre unele fapte s-a menţionat deja, ci şi despre ce înseamnă evenimentele care se vor petrece în vremea Antihristului. Căci el se va arăta atunci, ca un apostat şi ca un hoţ, care va căuta cu nelinişte să fie adorat ca Dumnezeu. Şi pentru că el este numai un rob va dori să se proclame pe sine ca împărat.

Pentru că el[980], fiind îmbrăcat cu puterea diavolului, va veni şi se va arăta nu *ca un împărat drept* sau *ca unul legitim*, care se supune lui Dumnezeu, ci ca unul *neevlavios* şi *nedrept* şi *fără nicio lege*.

Va fi un apostat, un netrebnic şi un ucigaş. Va fi un hoţ, pentru că va concentra în sine căderea satanică şi va fi asemenea idolilor, încercând să-i convingă pe oameni că el este *Dumnezeu*.

Şi el se va arăta ca singurul idol (*unum idolum*)[981], care are în sine multiplele păcate ale idolilor. Şi el va face aceasta cu aceia, care îi slujesc diavolului prin multele lor fărădelegi şi care îl vor sluji ca pe un idol, despre care Apostolul a spus în *A Doua Epistolă către Tesaloniceni*: „căci acea zi[982] nu va veni, până ce nu va veni mai întâi căderea şi omul păcatului nu se va arăta, fiul pierzării, potrivnicul, care se înalţă pe sine mai presus de ceea ce se numeşte *Dumnezeu* sau *este închinat*. Căci acesta se va aşeza în templul lui Dumnezeu, arătându-se pe sine drept *Dumnezeu*" [II Tes. 2, 3-4].

Iar Apostolul ne vorbeşte foarte clar despre apostazia lui şi despre faptul că se înalţă pe sine mai presus decât tot ceea ce se numeşte *Dumnezeu* sau *este închinat*, adică se arată *ca un idol*. Pentru că ei[983] aşa sunt numiţi de către oameni dar nu sunt *dumnezei*. Şi acesta va dori ca, într-un mod tiranic, să se arate pe sine ca *Dumnezeu*.

---

[980] Antihristul.
[981] Lat. 2, p. 391.
[982] Ziua Domnului.
[983] Idolii.

2. De aceea, el[984] a arătat în multe feluri, că templul de la Ierusalim a fost făcut prin călăuzirea adevăratului Dumnezeu.

Pentru că Apostolul însuşi, vorbind în numele său, l-a numit pe acesta *templu al lui Dumnezeu*. Şi după cum am arătat în a treia carte, nu există alt Dumnezeu, despre care Apostolii să fi vorbit, în afară de Cel care este adevăratul Dumnezeu, Tatăl Domnului nostru, prin ale Cărui călăuziri a fost construit templul de la Ierusalim, pentru motivele despre care am vorbit la un moment dat.

În acesta[985] va sta vrăjmaşul, dându-se pe sine de Hristos, după cum a spus Domnul: „Dar când veţi vedea urâciunea pustiirii, după cum a spus Prorocul Daniel, stând în locul cel sfânt**,** atunci voi cei din Iudeea să alergaţi în munţi. Iar cel care este pe acoperişul casei, să nu se dea jos ca să ia ceva din casă, pentru că atunci va fi o aşa de mare strâmtorare / greutate, cum n-a fost alta de la începutul lumii până acum şi nici nu va mai fi" [Mt. 24, 15-17, 21].

3. Pentru că Daniel a văzut mai dinainte începutul şi sfârşitul împărăţiei, adică a celor 10 regi, prin care regatele au dăinuit, cât şi cele despre venirea fiului pierzării, spunând că 10 coarne vor ieşi din fiară şi că un altul, mai mic, va răsări în mijlocul lor şi că trei dintre cornele dintâi au fost smulse înaintea feţei lui [Dan. 7, 7-8].

Şi spune acesta[986]: „Şi iată, că acest corn avea ochi ca ochii de om şi gura lui vorbea lucruri mari şi acesta se arăta mai mare decât celelalte. Şi am privit, şi acest corn a făcut război împotriva Sfinţilor şi a biruit asupra lor, până ce a venit Cel vechi de zile [*the Ancient of days*] şi a făcut judecată Sfinţilor Dumnezeului Celui Preaînalt, până ce s-a plinit vremea şi Sfinţii au primit Împărăţia" [Dan. 7, 20-22].

Şi apoi tot el ne dă şi tălmăcirea acestei vederi, când spune: „Fiara a patra înseamnă un al patrulea rege pământesc, care va întrece pe ceilalţi regi, care va mânca întregul pământ şi îl va călca în picioare şi îl va face bucăţi. Şi cele zece coarne sunt cei 10 regi care se vor ridica, şi după aceştia se va ridica un altul, care va întrece în fapte rele pe toţi cei de dinaintea lui şi acesta va doborî trei regi.

Şi el va grăi cuvinte împotriva Dumnezeului Celui Preaînalt şi se va lupta / se va război cu Sfinţii Dumnezeului

---

[984] Apostolul.
[985] În templu.
[986] Sfântul Daniel.

Celui Preaînalt, şi îşi va propune să schimbe vremurile şi legile. Şi aceştia vor fi daţi în mâna lui o vreme din vremi şi o jumătate de vreme" [Dan. 7, 23-25].

Adică pentru 3 ani şi 6 luni, cât va dura vremea, când el[987] va veni şi va stăpâni pe pământ.

Căci Apostolul Pavel a spus în *A Doua [Epistolă] către Tesaloniceni* acelaşi lucru şi a anunţat aceeaşi vreme a venirii lui, când a zis: „Şi atunci se va arăta cel rău, pe care Domnul îl va ucide cu Duhul gurii Sale şi îl va nimici cu prezenţa venirii Sale.

Iar venirea aceluia se va face prin lucrarea Satanei, cu tot felul de puteri şi semne şi minuni mincinoase, şi cu tot felul de amăgiri ale răutăţii, pentru cei pierduţi. Pentru că nu au primit iubirea adevărului, ca ei să se mântuie. Şi de aceea, Dumnezeu le va trimite o lucrare a amăgirii, ca ei să creadă minciuna. Ca toţi să fie judecaţi, care nu au crezut adevărului, ci au consimţit cu nedreptatea" [II Tes. 2, 8-12].

4. De aceea Domnul le spune celor care Îl însoţeau dar nu credeau în El: „Eu am venit în numele Tatălui Meu şi voi nu M-aţi primit. Când un altul va veni în numele său, voi îl veţi primi" [In. 5, 43], numind aici prin *altul* pe Antihrist, fiindcă el este *înstrăinat de Domnul*. Acesta este *judecătorul nedrept*, despre care a spus Domnul, că „de Dumnezeu nu se temea şi la om nu se uita" [Lc. 18, 2] şi care a lăsat pe văduvă în uitarea lui Dumnezeu, adică Ierusalimul, şi care va fi zdrobit de adversarul său[988].

Căci el[989] va avea o vreme împărăţia lui. El îşi va muta scaunul împărăţiei sale în acest oraş[990] şi va sta în templul lui Dumnezeu, conducând la rătăcire pe cei care i se vor închina lui, crezând că el este *Hristos*. Căci pentru aceasta a spus iarăşi Daniel: „Şi el va pustii sfântul locaş şi păcatul va înlocui jertfa şi dreptatea va fi măturată de pe pământ şi el se va îmbogăţi şi va prospera" [Dan. 8, 11-12].

Iar îngerul Gavriil, când i-a explicat lui vedenia, a spus cu privire la această persoană[991]: „Şi de aceea la sfârşitul stăpânirii lor, se va ridica un rege sălbatic la înfăţişare, unul care înţelege lucrurile [întunericului].

Acesta va creşte foarte mult în putere prin tot felul de miuni. Şi el va strica, pe faţă, va stăpâni şi va prăvăli la

---

[987] Antihrist.
[988] De Hristos.
[989] Antihristul.
[990] În Ierusalim, presupun, căci despre el s-a pomenit mai înainte.
[991] La Antihrist.

pământ chiar şi neamul Sfinţilor. *Jugul lui va fi pe faţă, ca ştreangul [în jurul gâtului]*. Înşelăciunea va fi în mâna lui şi el se va semeţi în inima sa. Şi el va ruina pe mulţi prin înşelăciune şi va conduce pe mulţi la pierzare şi *îi va strivi în mâna lui ca pe nişte ouă*" [Dan. 8, 23-25][992].

Şi apoi tot el[993] spune că vremea tiraniei sale va lua sfârşit, timp în care Sfinţii vor fi războiţi, ei dându-se pe ei înşişi ca nişte *jertfe curate* lui Dumnezeu: „şi la mijlocul săptămânii", spune acesta, „jertfa şi prinosul vor înceta şi urâciunea pustiirii va fi adusă în templu, până când sfârşitul vremurilor va veni peste locul pustiirii"[Dan. 9, 27]. Şi cei trei ani şi 6 luni sunt o jumătate de săptămână.

5. Din toate aceste pasaje nouă ni se revelează, nu numai o apostazie particulară, ci despre cel care concentrează în sine căderea satanică, însă că există un singur şi acelaşi Dumnezeu Tatăl, Care a grăit prin Proroci, şi Care S-a făcut cunoscut prin Hristos.

Căci ceea ce Daniel a prorocit despre sfârşit a fost confirmat de către Domnul, când a zis: „Dar când veţi vedea urâciunea pustiirii, după cum a spus Prorocul Daniel…" [Mt. 24, 15 sq].

Căci Îngerul Gavriil a dat tălmăcirea vedeniei lui Daniel şi el este Arhanghelul Făcătorului, care a binevestit Mariei că va naşte, cu trup, pe Hristos. Şi este unul şi acelaşi Dumnezeu, Care S-a arătat nouă, Care a trimis pe Proroci şi a făgăduit pe Fiul şi ne-a chemat pe noi la cunoaşterea Lui.

---

[992] Cele două fragmente de text subliniate de către noi nu apar în versiunea BOR 1988, dar nici în VUL.

[993] Sfântul Daniel.

Capitolul al 26-lea

Ioan şi Daniel au vorbit despre destrămarea şi prăbuşirea Imperiului roman, care va preceda sfârşitul lumii şi veşnica Împărăţie a lui Hristos. Gnosticii sunt cei respinşi, sunt uneltele Satanei, care inventează un alt Tată diferit de Făcătorul lumii

1. Şi, într-un mod foarte explicit, Ioan, în Apocalipsă, a arătat ceea ce Domnul a spus Ucenicilor că se va petrece în zilele cele din urmă, referitor la cei 10 regi, care se vor ridica, ai imperiului, care conduce acum lumea, până el se va împărţi.

Căci el ne-a învăţat cine sunt cele 10 coarne, care au fost văzute de către Daniel, spunându-ne nouă cele spuse de acela[994]: „Şi cele zece coarne pe care le-ai văzut sunt 10 regi, care nu au primit încă împărăţia, dar care vor lua puterea de împăraţi o oră, împreună cu fiara. Aceştiau au o singură minte şi tăria şi puterea lor o dau fiarei. Ei vor face război cu Mielul şi Mielul îi va birui, fiindcă El este Domnul domnilor şi Împăratul împăraţilor" [Apoc. 17, 12-14].

Şi este vădit că pe aceste puteri, atunci când acela[995] va veni şi va ucide pe cei trei [regi], le va supune sub puterea sa şi va fi al optulea dintre ei [*cf.* Apoc. 17, 11]. Şi ei vor nărui Babilonul şi îl vor arde cu foc şi va da regatul fiarei şi vor prigoni Biserica. După aceasta ei vor fi zdrobiţi de venirea Domnului nostru. Pentru că împărăţia trebuie să se împartă şi să ajungă ruină, După cum a spus Domnul: „Fiecare împărăţie care este împărţită în ea însăşi se ruinează şi fiecare oraş sau casă, care este împărţită întru sine, nu poate să stea" [Mt. 12, 25].

De aceea, trebuie ca această împărăţie, cetatea şi casa aceasta să se împartă în zece. Şi pentru această raţiune el a vorbit, mai dinainte, despre *părţi* şi *împărţirea* care va urma. Daniel a spus şi aceasta, că sfârşitul celor patru regate e cuprins în acele degete [de la picior] din viziunea văzută de Nabucodonosor, când a văzut piatra tăiată, dar nu de mână [Dan. 2, 34].

Căci el i-a spus [regelui Nabucodononor]: „Picioarele

---

[994] De Îngerul, care i-a tâlcuit vedenia.
[995] Antihristul.

erau o parte de fier iar o parte de lut. Însă o piatră tăiată, dar nu de mâini [omeneşti], a lovit chipul peste partea de fier şi de lut şi le-a distrus în bucăţi şi le-a năruit” [Dan. 2, 33-34].

Şi, după aceste cuvinte, continuându-şi tălmăcirea sa, acesta a spus: „Şi picioarele pe care le-ai văzut şi degetele, unele de lut, pe când altele de fier, înseamnă un regat care se va împărţi şi acesta va fi tare ca fierul, după cum ai văzut [în vedenie], că fierul era amestecat cu lutul olarului. Şi degetele erau o parte din fier iar altă parte din lut” [Dan. 2, 41-42].

De aceea, cele 10 degete sunt cei zece regi, între care se va împărţi împărăţia şi unii din ei vor fi puternici, vijelioşi sau aprigi, pe când alţii vor fi leneşi şi nefolositori şi nu vor avea importanţă prea mare.

Căci spune Daniel: „*O parte din împărăţie va fi puternică iar altă parte se va strica*[996]. Şi după cum ai văzut că fierul era amestecat cu lutul olarului, tot aşa şi ei vor fi amestecaţi printre neamuri şi nu vor avea legătură unii cu alţii, după cum fierul nu poate să se unească la un loc cu lutul” [Dan. 2, 43].

Şi vorbindu-i despre cele ce vor avea loc până la sfârşit, el îi spune şi acestea:

„Şi în zilele acelor regi, Dumnezeului cerului va ridica un regat, care nu va fi nimicit niciodată şi Împărăţia Lui nu va trece la alt popor. El va sfărâma în bucăţi şi va nimici toate împărăţiile şi singur Acela va fi slăvit în veci. Căci după cum ai văzut tu, o piatră netăiată de mâini din munte, a zdrobit în bucăţi lutul olarului, fierul, arama, aurul şi argintul, după cum Dumnezeu a vestit regelui despre lucrurile care se vor petrece. Visul său este adevărat şi tălmăcirea lui este vrednică de crezare”[Dan. 2, 44-45].

2. Astfel, vedem aici că Marele Dumnezeu a descoperit lucruri din viitor lui Daniel şi i-a confirmat cele despre Fiul Său. Iar Hristos este piatra tăiată fără ajutorul mâinilor, care va distruge împărăţiile pământeşti şi va instaura una veşnică, care se face prin învierea Drepţilor[997] (*Justorum resurrectio*)[998].

Căci spune acesta: „Dumnezeului cerului va ridica un regat care nu va fi nimicit niciodată” [Dan. 2, 41].

---

[996] Nu apare în versiunea BOR 1988.

[997] Sfântul Irineu nu vrea să spună că vor învia, la învierea cea de apoi, numai Drepţii, Sfinţii, ci că din toţi cei înviaţi, din întreaga lume înviată, în Împărăţie vor merge numai Sfinţii, numai Drepţii lui Dumnezeu.

[998] Lat. 2, p. 395.

Să audă aceasta şi să îşi vină în minţi, cei care reping pe Făcătorul lor şi care nu sunt de acord cu faptul că Prorocii au fost trimişi mai înainte de unul şi acelaşi Tată, de la Care a venit şi Domnul, şi care vorbesc despre aceea că prorociile s-au făcut de către diverse puteri [cereşti]. Pentru că acele lucruri, care au fost prorocite de către Făcătorul prin toţi Prorocii, s-au împlinit în Hristos, Care a lucrat conform voinţei Tatălui Său şi Care şi-a desăvârşit iconomia Sa cu privire la neamul omenesc.

Să audă acestea aceia, care blasfemiază împotriva Făcătorului în cuvinte vădite, cum sunt ucenicii lui Marcion sau cei care au pervertit Scripturile, ca cei ai lui Valentin şi toţi aşa-zişii şi falşii *gnostici*, care sunt mărturisiţi ca lucrători ai Satanei de către toţi cei ce se închină lui Dumnezeu.

Căci pentru aceştia şi pentru cei de dinaintea lor, care sunt unelte ale Satanei, care vorbesc împotriva lui Dumnezeu, El a pregătit focul cel veşnic pentru apostaziile lor cele de multe feluri.

Pentru că acela[999] nu s-a aventurat să Îl blasfemieze în mod deschis pe Domnul său, atunci, la început, când omul a fost rătăcit prin intermediul şarpelui, ascunzându-se pe sine de Dumnezeu.

Căci, pe drept cuvânt, a spus Iustin [Martirul şi Filosoful][1000]: înainte de venirea Domnului Satana nu a îndrăznit niciodată să Îl blasfemieze pe Dumnezeu, pentru că el nu cunoştea judecata asupra lui, fiindcă ea fusese spusă în parabole şi alegorii.

Dar după arătarea Domnului[1001], când el s-a lămurit din cuvintele lui Hristos şi ale Apostolilor Săi, că focul cel veşnic este pregătit pentru el, care a căzut de la Dumnezeu prin voie proprie şi pentru toţi cei care rămân nepocăiţi în căderea lor, el a început să blasfemieze, prin astfel de oameni, pe Domnul, Care îl va judeca ca pe unul deja condamnat şi care îl va găsi vinovat de apostazia / căderea lui de la Făcătorul său, care nu era voinţa sa naturală[1002].

---

[999] Satana.

[1000] *Cf.* Lat. 2, p. 396, n. 4 e vorba despre citarea unei scrieri a Sfântului Justin împotriva lui Marcion.

[1001] În trup.

[1002] Satana, vrea să spună Sfântul Irineu, nu a fost creat de Dumnezeu ca un înger căzut, ci ca un înger, care nu avea voie contrară lui Dumnezeu. Voia contrară este păcatul Satanei, este alegerea lui şi nu era o dispoziţie *firească* a îngerului plin de lumină divină, care a fost.

Şi este cu dreptate aceasta ca aceia, care încalcă legile să fie traşi la răspundere pentru cele făcute. Iar cei care trag la răspundere pe cei care încalcă legea, nu se disculpă pe ei înşişi.

La fel şi aceşti oameni, care sunt plini de duh satanic (*diabolico spiritu pleni*)[1003], aduc nenumărate acuzaţii împotriva Creatorului nostru, Care ne-a dat viaţă şi a dat o lege potrivită cu toţi.

Şi ei fac toate aceasta, pentru că nu vor să admită că judecata lui Dumnezeu e dreaptă. De aceea îşi imaginează un alt Tată, care nu are grijă de noi, dar care aprobă toate păcatele.

Pasajul citat din Sfântul Iustin Martirul este luminător pentru noi. Satana şi îngerii lui, după căderea omului, se credeau stăpânii pământului şi ai oamenilor şi credeau că nu vor fi traşi la răspundere pentru mârşăviile lor.

Ei nu cunoşteau planul lui Dumnezeu cu ei. Dar când Domnul mărturiseşte în mod vădit că Iadul şi chinurile sale sunt pentru Satana şi pentru cei nepocăiţi, dracii intră cu adevărat în panică şi caută cu tot dinadinsul să facă rău oricui. Cei de care se alipesc demonii, prin propria lor voinţă, manifestă acest tip de comportament: de oameni care se împotrivesc nebuneşte binelui şi îşi află satisfacţia în a face răul.

[1003] Lat. 2, p. 397.

Capitolul al 27-lea

Judecata viitoare va fi făcută de către Hristos. Despre comuniunea cu Dumnezeu şi despre despărţirea de El. Despre pedeapsa veşnică a necredincioşilor

1. Astfel, dacă Tatăl nu judecă pe nimeni înseamnă că judecata nu ţine de El sau că El consimte cu toate faptele care au loc. Iar dacă El nu judecă, atunci toate persoanele sunt egale [între ele] şi sunt de aceeaşi condiţie. Venirea lui Hristos, în acest caz, ar fi fără vreun motiv, chiar *absurdă*, dacă El nu are puterea să judece.

Însă, „El a venit să despartă pe fiu de tatăl său, şi pe fiică de mama sa şi pe noră de soacra sa” [Mt. 10, 35] şi dacă vor fi doi într-un pat, se va lua unul şi va rămâne celălalt. Iar dacă vor fi două femei să macine la râşniţă, una va fi luată şi alta va fi lăsată [Lc. 17, 34-35].

Iar în timpurile din urmă se va porunci secerătorilor să strângă mai întâi neghina la un loc, şi va fi strânsă snopi, şi va arsă cu foc nestins, pe când grâul se va strânge în hambar [Mt. 13, 30].

Şi vor fi chemate oile în Împărăţia pregătită lor, pe când caprele vor merge în focul cel veşnic, pe care Tatăl Său l-a pregătit diavolului şi îngerilor lui [Mt. 25, 34, 41]. Şi de ce se vor întâmpla toate acestea?

De ce Cuvântul va veni să-i nimicească pe unii şi să învieze [la viaţa veşnică] pe alţii? Pentru că va ruina, cu siguranţă, pe cei care nu cred întru El, pe care El i-a ameninţat cu o mai mare pedeapsă în ziua Judecăţii, decât au primit-o cei din Sodoma şi Gomora [Lc. 10, 12]. Pe când, învierea [la viaţa veşnică] va fi a celor credincioşi şi a celor care fac voia Tatălui Său Celui din cer.

Căci dacă venirea Fiului s-a făcut pentru toţi la fel[1004], în ceea ce priveşte Judecata Sa se vor separa *credincioşii* de *necredincioşi*.

Pentru că cei care au crezut întru El vor fi găsiţi *plăcuţi*, potrivit propriilor lor alegeri iar cei care sunt încrezători numai în voia lor, adică în neascultare, nu consimt cu învăţătura Sa.

[1004] Pentru că El a venit ca să mântuie pe tot omul.

Şi prin aceasta se arată că Tatăl Său i-a făcut pe toţi oamenii la fel, ca fiecare să aleagă liber şi potrivit modului său de a gândi. Iar El are grijă de toate lucrurile şi Îşi manifestă puterea Sa peste toţi, pentru că „El face să răsară soarele şi peste cei răi şi peste cei buni şi trimite ploaie şi peste cei Drepţi şi peste cei nedrepţi" [Mt. 5, 45].

2. Iar acelora, care au dragostea lor în mod continuu îndreptată spre Dumnezeu, El le dăruie comuniunea cu Sine. Iar comuniunea cu Dumnezeu este viaţă şi lumină şi bucurie de toate bunurile Sale.

Iar cei care merg după voia lor se despart de Dumnezeu. El pricinuieşte despărţirea de Sine celor care aleg să facă voia lor. Iar despărţirea / separarea de Dumnezeu este moarte şi despărţirea / separarea de lumină este întuneric. Pentru că despărţirea de Dumnezeu constă în faptul de a pierde toate binefacerile lucrurilor Sale.

De aceea, cei care cad / apostaziază pierd lucrurile mai sus menţionate, fiindcă sunt lipsiţi de tot binele şi fac experienţa a tot felul de pedepse. Căci Dumnezeu nu îi pedepseşte pe ei imediat, ci pedeapsa căderii lor este aceea că ei se lipsesc pe ei înşişi de tot binele.

Pentru că lucrurile bune sunt veşnice şi fără sfârşit iar cei care le pierd pe acestea sunt pentru veşnicie. Din acest motiv cei Drepţi sunt într-un noian de lumină [*a flood of light*], pe când cei care s-au orbit pe ei înşişi şi care orbesc şi pe alţii se lipsesc pe ei înşişi de bucuria luminii.

Însă lumina nu este cea care a cauzat pedeapsa orbirii, ci orbirea însăşi este cea care a adus pedeapsa asupra lor. Căci de aceea a spus Domnul: „Cel care crede întru Mine nu este judecat" [In. 3, 18], adică nu e separat / despărţit de Dumnezeu, pentru că este unit cu Dumnezeu prin credinţă.

Și tot aici Domnul a spus: „Iar cel care nu crede este deja judecat, fiindcă nu crede în numele Fiului Unuia-Născut al lui Dumnezeu" [Ibidem], adică e despărţit / separat de Dumnezu prin voinţa sa.

„Pentru că aceasta este judecata, că Lumina este în lume şi oamenii au iubit întunericul mai mult decât lumina. Pentru că oricine face rău urăşte Lumina şi nu vine la Lumină, pentru ca să nu se vădească faptele sale. Dar cel care este dintru adevăr vine la Lumină, pentru ca faptele sale să fie vădite, căci ele sunt făcute întru Dumnezeu" [In. 3, 19-21].

Capitolul al 28-lea

Despre despărţirea care se va face între cei Drepţi şi între cei păcătoşi. Despre viitoarea apostazie din timpul lui Antihrist şi despre sfârşitul lumii

1. Astfel, în această lume sunt persoane, care se dăruie pe ele însele Luminii şi prin credinţă se unesc cu Dumnezeu, pe când altele ocolesc Lumina şi se despart pe ele însele de Dumnezeu, de Cuvântul lui Dumnezeu, Care va veni să pregătească loc tuturor.

Pentru că cei care sunt în lumină îşi iau bucuria din aceasta şi din toate lucrurile pe care lumina le are, pe când cei care sunt în întuneric au parte de pedepse. Şi de aceea El spune, că cei care sunt de-a dreapta sunt chemaţi în Împărăţia Cerurilor, pe când pe cei care sunt de-a stânga îi va trimite în focul cel veşnic, ca unii care s-au despărţit pe ei înşişi de tot binele [Mt. 25, 34 şi 41].

2. Şi pentru această raţiune şi Apostolul a spus: „*Fiindcă ei nu au primit iubirea lui Dumnezeu* (*dilectionem Dei*[1005])[1006], ca ei să fie mântuiţi, de aceea Dumnezeu le va trimite o lucrare a amăgirii, ca ei să creadă minciuna. Ca toţi să fie judecaţi, care nu au crezut adevărului, ci au consimţit cu nedreptatea" [II Tes. 2, 10-12].

Fiindcă acela va veni[1007] şi va concentra în sine toată căderea, făcând toate după voia sa liberă şi după alegerea proprie, şi va sta în templul lui Dumnezeu, amăgindu-se pe sine că este adorat *ca şi Hristos*.

De aceea, pe bună dreptate, „va fi aruncat în iezerul de foc" [Apoc. 19, 20], pentru că Dumnezeu, în preştiinţa Sa, cunoscând mai dinainte toate lucrurile, la timpul potrivit va trimite un astfel de om, „ca ei să creadă minciuna, ca toţi să fie judecaţi, care nu au crezut adevărului, ci au consimţit cu nedreptatea" [II Tes. 2, 11-12].

Şi despre venirea aceluia Ioan a spus acestea în Apocalipsă: „Şi fiara pe care am văzut-o era asemenea unui leopard şi picioarele ei erau ca ale unui urs iar gura ei era

---

[1005] Lat. 2, p. 400.

[1006] Fragmentul din ed. BOR 1988 e următorul: „fiindcă n-au primit iubirea adevărului".

[1007] Antihristul.

gura unui leu. Şi balaurul i-a dat ei puterea lui şi tronul său şi tărie mare. Şi unul dintre capetele ei era ca înjunghiat de moarte, dar rana cea de moarte a ei fu vindecată şi tot pământul s-a minunat de fiară. Şi ei s-au închinat balaurului, fiindcă i-a dat fiarei putere. Şi s-au închinat fiarei, zicând:

Cine este asemenea fiarei şi cine este în stare să lupte cu ea? Şi i s-a dat ei gură ca să grăiască lucruri mari, şi hule şi putere i s-a dat timp de 42 de luni. Şi ea şi-a deschis gura ca să blasfemieze împotriva lui Dumnezeu, ca să hulească numele Lui şi cortul Lui şi pe cei care locuiesc în cer.

Şi i s-a dat putere peste orice seminţie, popor, limbă şi neam. Şi toţi care locuiesc pe pământ se vor închina ei, ale căror nume nu sunt scrise în cartea Mielului înjunghiat de la întemeierea lumii.

Dacă are cineva urechi, să audă! Cine duce în robie va fi dus în robie. Cine va ucide cu sabia, va trebui să fie ucis de sabie. Aici este răbdarea şi credinţa Sfinţilor" [Apoc. 13, 2-10].

Şi când o descrie pe a doua fiară, o descrie ca pe *un fals proroc*: „ea grăia ca un balaur şi toată puterea fiarei celei dintâi ea o pune în lucrare în faţa ei. Şi face ca pământul şi cei care locuiesc în el să adore pe prima fiară, a cărei rană de moarte fusese vindecată. Şi ea face minuni mari, încât poate şi foc să pogoare din cer pe pământ în faţa oamenilor şi-i amăgeşte pe cei care locuiesc pe pământ" [Apoc. 13, 11-14].

Şi toate acestea sunt o imagine nu a ceea ce face el cu *puteri dumnezeieşti*, ci prin *lucrări vrăjitoreşti*. Şi nu trebuie să fim surprinşi, dacă demonii şi duhurile căzute sunt în slujba lui şi acesta face minuni prin ele, prin care conduce la amăgire pe cei care locuiesc pe pământ.

Căci Ioan spune mai departe: „Şi el va porunci să se facă un chip al fiarei şi îi va da suflare acelui chip, ca acela să vorbească. Şi acesta îi va ucide pe cei care nu îl adoră" [Apoc. 13, 14-15].

Şi, tot el, puţin mai încolo, zice: „Şi el va pune semn pe fruntea lor şi pe mâna lor dreaptă, ca niciunul să nu poată să cumpere sau să vândă, ci numai dacă are semnul fiarei şi numărul numelui fiarei. Iar numărul ei este 666" [Apoc. 13, 16-18], adică 6 x 100, 6 x 10 şi 6 x 1. Pentru că el[1008] este o recapitulare a întregii căderi (*recapitulationem universae*

[1008] Numărul fiarei.

apostasiae)[1009] care a durat 6000 de ani (*in sex millibus annorum*)[1010].

3. Pentru că în câte zile a fost făcută această lume, tot după atâtea mii de ani va fi hotărnicită / încheiată.

Fiindcă pentru această raţiune spune Scriptura: „Astfel cerul şi pământul a fost desăvârşite şi odată cu ele toată podoaba lor. Şi Dumnezeu a dus la sfârşit în ziua a şasea toate lucrările pe care le-a făcut. Şi Dumnezeu S-a odihnit în a şaptea zile de toate lucrările Sale" [Fac. 2, 1-2].

Această vorbire despre lucrurile create la început este de asemenea şi o prorocire a ceea ce va veni. Pentru că o zi a Domnului este ca o mie de ani [II Petr. 3, 8] şi El în şase zile a desăvârşit toate lucrurile. Şi de aici reiese că lucrurile vor avea un sfârşit al lor la 6000 de ani [de la creare].

4. Şi de-a lungul tuturor veacurilor, omul, care a fost plăsmuit la început de mâinile lui Dumnezeu, adică de Fiul şi de Duhul, a fost făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Însă el a devenit ca pleava când a căzut şi s-a rătăcit.

Însă *grâul*, adică cei care au dat rodul lor prin credinţa în Dumnezeu, vor fi adunaţi în hambar. Şi, din acest motiv, necazul e necesar pentru cei care se mântuie, pentru ca cel căzut să se ridice şi să primească mângâiere şi să se întărească prin răbdarea Cuvântului lui Dumnezeu, trecând prin focul acesta curăţitor [al necazurilor], pentru a fi propriu nunţii împărăteşti.

Şi un bărbat dintre ai noştri[1011], atunci când el a fost condamnat să fie dat spre mâncare fiarelor, a mărturisit acestea faţă de Dumnezeu: „Eu sunt grâul lui Hristos şi am fost dat dinţilor fiarelor sălbatice, pentru ca să mă fac pâine curată a lui Dumnezeu"[1012].

[1009] Lat. 2, p. 402.
[1010] Ibidem.
[1011] Sfântul Ignatie Teoforul.
[1012] În ed. rom. avem citatul de față în următoarea formă: „Sunt grâu al lui Dumnezeu și sunt măcinat de dinții fiarelor, ca să fiu găsit pâine curată a lui Hristos", *cf. Ignatie către Romani*, cap. IV. 1, apud *** *Scrierile Părinților Apostolici*, trad., note și indici de Pr. D.[umitru] Fecioru, col. PSB, vol. 1, Ed. IBMBOR, București, 1979, p. 175.

Capitolul al 29-lea

Toate lucrurile au fost făcute spre slujba omului. Înşelăciunea, răutatea şi căderea sunt puterea lui Antihrist. Acesta a fost prefigurat de potop, iar, mai apoi, de chinuirea lui Şadrac, Meşac şi Abed-Nego

1. În cărţile anterioare am arătat cauzele pentru care Dumnezeu a îngăduit să se petreacă aceste lucruri şi am punctat faptul că toate au fost create spre folosul neamului omenesc, care se mântuie. Căci desăvârşirea nemuririi se dobândeşte prin liberă voinţă şi putere, şi prin pregătirea şi predarea noastră pentru a fi proprii supunerii veşnice faţă de Dumnezeu. Fiindcă creaţia este cortegiul omului, fiindcă nu omul a fost făcut pentru creaţie, ci creaţia pentru om (*non enim homo propter illam, sed conditia facta est propter hominem*[1013])[1014].

Iar aceste neamuri, care nu îşi ridică ochii lor spre cer şi nu aduc mulţumiri Făcătorului lor, nici nu doresc să vadă lumina adevărului sunt ca nişte fiinţe oarbe, care merg în căile neştiinţei, după cum spune, pe drept, cuvântul: „ca apa care cade și ca o clipă pusă în balanță [Is. 40, 15]" și „ca o prună, care nu folosește la nimic" [Is. 40, 17][1015]. Pe când cei care se folosesc şi slujesc cu dreptate, sunt ca o câmpie mănoasă pe care creşte grâul şi al cărui spic, prin creştere, ajunge să fie ca aurul.

Căci de aceea, sfârşitul Bisericii va fi ca un lan la secerat, după cum s-a spus: „Va fi o strâmtorare, cum n-a fost alta de la început şi nici nu va mai fi" [Mt. 24, 21]. Fiindcă atunci va fi ultima luptă a Drepţilor, în care ei vor învinge, ca unii care sunt încununaţi cu nestricăciunea.

2. Şi, de aceea, va fi în această fiară, când ea va veni, o recapitulare a tot felul de nedreptăţi şi de înşelăciune, în sensul că toată puterea căderii va curge şi va striga din ea, ca să fie trimisă în focul cel veşnic.

[1013] Lat. 2, p. 404.

[1014] O frază foarte importantă în gândirea ortodoxă, care arată că omul e dator să îşi asume creaţia şi să o protejeze, pentru că ea este stăpânirea lui, este aceea care îl însoţeşte pe om în calea lui spre Dumnezeu.

[1015] Indicația textual e conformă Lat. 2, p. 404, însă în VUL nu avem o astfel de variantă textuală.

Şi, pe bună dreptate, numele ei poartă numărul 666 (*sexcentos sexaginta sex*)[1016], pentru că ea însumează în sine tot felul de răutăţi, care se vedeau la cei de dinainte de potop, care slujeau îngerilor căzuţi.

Pentru că Noe avea 600 de ani când potopul a venit peste pământ, pentru a şterge răzvrătirea lumii şi să scape de acel neam spurcat pe [Sfinţii], care trăiau în vremea lui Noe.

Iar [Antihrist] va însuma în sine pe toţi idolii fărădelegilor inventaţi înainte de potop, alături de răutăţile acelora, care au ucis pe Proroci şi au înjunghiat pe cei Drepţi.

Iar chipul pe care l-a ridicat Nabucodonosor, care avea înălţimea de 60 de coţi şi lăţimea de 60 de coţi şi în faţa căruia i-a îndemnat pe Anania, Azaria şi Misail să se închine şi aceia nu au vrut, sub pedeapsa că vor fi aruncaţi în cuptor de foc [Dan. 3, 1- 6], este, de asemenea, un loc profetic, căci prin ceea ce s-a întâmplat cu ei s-a arătat mânia împotriva Drepţilor, care se va isca în timpurile din urmă.

Căci acel chip era pe de-a-ntregul o prefigurare a acestui om care va veni şi care va porunci, ca lui să i se închine toţi oamenii. Şi astfel, 600 de ani avea Noe, când potopul a venit din cauza apostaziei şi numărul de coţi al chipului, pentru care Drepţii au fost aruncaţi în cuptorul de foc, fac acest număr al acestui om, întru care e concentrată întreaga cădere / apostazie a celor 600 de ani, nedreptatea, răutatea, falsele prorocii şi înşelătoria. Pentru că pentru astfel de lucruri va veni foc din cer pe pământ.

[1016] Lat. 2, p. 405.

Capitolul al 30-lea

Acest număr al numelui lui Antihrist nu trebuie să fie înţeles ca un nume, pentru că numărul poate fi înţeles în multe nume. Raţiunea acestui nume este o taină a Sfântului Duh. Stăpânirea lui Antihrist şi moartea acestuia

1. Aşa stând lucrurile, [trebuie să spunem] că acest număr se regăseşte în toate copiile vechi şi recunoscute [ale Apocalipsei], cât şi la acei oameni care l-au văzut pe Ioan faţă către faţă şi care mărturisesc acest lucru.

Astfel, raţiunea ne dă să conchidem vizavi de acest lucru, că numărul numelui fiarei, dacă e calculat după valoarea numerică a alfabetului grecesc, vom avea 666, adică numărul zecilor va fi egal cu cel al sutelor şi cel al sutelor cu cel al unităţilor.

Iar numărul şase, în intervalul de la 1 la 10, după cum gândim noi, indică o recapitulare a apostaziei / a căderii. Iar dacă luăm acest număr în mod extins, luând-o de la început şi văzând toate perioadele intermediare care îl formează, vom afla că e vorba de *plinătatea căderii*.

Însă nu cunosc dacă cineva a greşit vorbind în acest fel şi dacă a viciat cumva numărul din mijloc al numelui, înţelegând aici pe 50, în aşa fel încât 6 decade să fie una singură. Înclin să cred, că dacă s-a produs asta a fost o eroare de copist, în cel mai grav caz, fapt pentru care numărul a fost exprimat prin litere. Însă ştim că litera grecească, care exprimă pe 6, poate să fie uşor confundată cu litera iota grecească[1017].

Unii însă au primit această versiune fără să fie atenţi la acest detaliu, pe când alţii, din cauza simplităţii lor şi pe cont propriu, au făcut din acest număr o expresie a decadei. Există şi alţii, care fără să aibă experienţă [teologică], s-au aventurat să caute un nume, care să conţină acest nume scris greşit şi falsificat.

Aşa că, faţă de cei simplii sau care au făcut acest lucru din rea intenţie, noi ne luăm libertatea să ne asumăm această eroare, pentru ca Dumnezeu să le dea iertare.

[1017] Adică s-a confundat ϵ cu ι.

Dar pentru cei care, din glorie deşartă, susţin pe mai departe că numele conţine acest număr greşit şi afirmă că acest nume, ghicit de către ei, va fi al celui care va veni[1018], unii ca aceştia nu fac decât să se piardă pe ei înşişi, pentru că au căzut şi ei, şi cei care se încred în ei, în eroare.

Căci, în primul rând, s-au pierdut pe ei înşişi, pentru că s-au rătăcit de la adevăr, susţinând lucruri care nu există iar, în al doilea rând, pentru că nu s-au luminat asupra pedepsei care vine peste aceia, care adaugă sau scoat ceva din Scriptură, lucru care s-a petrecut cu unii ca ei.

Există şi un alt pericol, nici acest minor, care cade asupra acelora, care presupun, în mod fals, că ei cunosc *numele lui Antihrist*. Căci dacă astfel de oameni îşi asumă un număr iar Antihristul care va veni va avea un altul, atunci ei se vor da cu uşurinţă de partea lui, crezând că nu este el cel aşteptat, ci că trebuie să se teamă de un altul.

2. De aceea, aceşti oameni se cuvine să înveţe [dacă sunt în stare să o facă] că trebuie să revină la numărul real al numelui, ca să nu fie socotiţi *falşi proroci*.

Căci cunoscând numărul real declarat de Scriptură, adică 666, aceştia vor aştepta, mai întâi, să se dividă împeriul în 10. Apoi, în al doilea rând, când aceşti regi vor împărăţi şi când vor prospera, aceştia trebuie să ştie că el[1019] se va declara rege şi va înfricoşa pe toţi cu cele de care am vorbit, având un nume, care va conţine numărul, care s-a spus mai înainte şi va fi, cu adevărat, *urâciunea pustiirii*.

Căci acestea spune Apostolul: „Când ei vor zice: *Pace şi linişte*, atunci deodată va veni nimicirea peste ei” [I Tes. 5, 3].

Iar Ieremia nu a indicat numai venirea deodată a acestuia, ci a indicat şi seminţia din care va veni, atunci când a zis: „Noi vom auzi glasul cailor săi repezi din Dan; întregul pământ va fi cutremurat de glasul nechezatului cailor săi în galop. El va veni şi va mânca pământul întreg şi oraşele lui şi ei vor locui în ele” [Ier. 8, 16]. Pentru această raţiune, în Apocalipsă, această seminţie nu este pusă între cei mântuiţi.

3. Şi este lucru cert şi fără niciun dubiu că trebuie să aşteptăm împlinirea prorociei mai degrabă, decât să facem tot felul de presupuneri şi să căutăm tot felul de nume, care au acest număr, pentru că în multe nume se pot găsi numărul

---

[1018] Al Antihristului.
[1019] Antihristul.

menţionat.

Căci această problemă, ca toate [cel care ţin de viitor], rămân nerezolvate [până nu se împlinesc]. Pentru că există multe nume, care au acest număr, însă nu ştim care este omul, care îl va purta. Şi nu trebuie să ne preocupe, cred eu, faptul de a găsi nume, care să conţină numărul acestui nume, dacă avem frică de Dumnezeu şi râvnă pentru adevăr.

Pentru că, spre exemplu, avem numele Efantas/ ΕΥΑΝΘΑΣ[1020], care conţine numărul acesta, dar nu ştiu pe seama cui să îl pun. De asemenea şi Latinos/ ΛΑΤΕΙΝΟΣ[1021] are numărul de 666. Şi e foarte probabil ca a doua soluţie să fie numele acelui ultim rege, [al celui de al patrulea, cum ne spune Daniel].

Pentru că latinii sunt cei care au în prezent puterea /conducerea. Însă eu nu doresc să fac această alegere [a numelui de *Latinos*] şi să mă îngâmf din cauza coincidenţei de nume. Pentru că şi *Titan* (la greci numele având în componenţă pe *e* şi *i*: *Teitan*) şi toate numele pe care le mai putem găsi cu acest număr ar trebui luate atunci în consideraţie.

Căci un astfel de nume trebuie format din şase litere, iar fiecare silabă ar trebui să conţină trei litere. Iar ultimul nume e unul vechi dar a suferit transformări în vorbirea noastră curentă.

Pentru că între regii noştri noi nu găsim pe niciunul care să poarte numele de *Titan* şi nici nu avem vreun idol pe care să-l fi cinstit în mod public grecii şi barbarii şi care să fi purtat un astfel de nume. Însă acum mulţi spun că acest nume e unul divin şi soarele e numit *Titan* de către cei care nu au legi[1022].

Acest nume conţine amprenta răzbunării şi cel care pricinuieşte [răul] merită pedepsit, fiindcă acesta[1023] pretinde că el răzbună pe cei nedreptăţiţi.

Însă în afară de această semnificaţie, vechiul nume [Titan] avea semnficiaţia de *demnitate regală* şi încă se mai poartă numele de *tiran/despot*.

Această semnificaţie a lui *Titan* e cea mai recomandată şi e foarte probabil ca, din multele nume pe care noi le putem găsi, să aşteptăm pe cineva, care să se

---

1020 Lat. 2, p. 409.
1021 Ibidem.
1022 De barbari.
1023 Antihristul.

numească: *Titan*. Însă noi nu ne asumăm riscul să spunem că acesta va fi, cu siguranţă, numele lui Antihrist.

Căci e necesar ca acest nume să fie descoperit în mod lămurit, ca să ştim cine este cel care a fost văzut atunci, în vederea Apocalipsului. Pentru că altfel îl putem vedea nu în viitor, ci chiar în zilele noastre, la sfârşitul domniei lui Domiţian.

4. Dar dacă el indică numărul unui nume, când va veni acel om noi putem să ne ferim de el, înţelegând cine este. Însă numele său este tainic, pentru că nu este de folos ca el să fie descoperit de către Sfântul Duh.

Căci dacă numele ar fi descoperit de către El, Antihristul ar putea să îşi continue lucrarea o lungă perioadă de timp. Însă, după cum e scris: „el a fost şi nu mai este, şi se va ridica din abis şi va merge la moarte veşnică” [Apoc. 17, 8], ca unul care va muri. Numele său nu a fost dezvăluit pentru că el nu are un nume, care merită dezvăluit.

Însă, când Antihristul va nimici toate lucrurile în această lume, el va împărăţi pentru trei ani şi şase luni, şi va sta în templul de la Ierusalim.

Însă când Domnul va veni din cer, în nori, întru slava Tatălui, va arunca pe acest om şi pe cei care urmează lui în iezerul de foc iar pe Drepţi îi va duce în Împărăţia Sa, adică îi va odihni în ziua a şaptea, care a fost sfinţită.

Şi va restaura pe Avraam în moştenirea făgăduită lui, în acea Împărăţie despre care Domnul spune: „mulţi vor veni de la răsărit şi de la apus şi vor sta cu Avraam, Isaac şi Iacov” [Mt. 8, 11].

Capitolul al 31-lea

Păstrarea trupurilor noastre este confirmată de către învierea şi înălţarea Domnului la cer. Sufletele Sfinţilor, până la venirea Domnului, sunt în starea de aşteptare a acelei clipe, când vor primi deplin şi desăvârşit slava Lui

1. Există însă unii, care vorbesc despre aceea, că drept slăvitorii (*recte credidisse*)[1024] împlinesc un plan mai dinainte stabilit, care duce spre bucuria Drepţilor, dar care ignoră mijloacele prin care ei sunt pregătiţi pentru nestricăciune, dovedindu-se unii care au *idei eretice*.

Pentru că ereticii, dispreţuind lucrul lui Dumnezeu, nu admit mântuirea trupurilor lor şi consideră făgăduinţa lui Dumnezeu demnă de dispreţ şi trec peste cele ale lui Dumnezeu în inima lor, spunând că imediat după ce mor, ei trec peste ceruri şi peste Demiurg şi merg la Mama lor, la Ahamot sau la Tatăl lor, pe care ei l-au născocit.

Căci cum pot aceşti oameni, care resping învierea întregului om şi care prin minciunile lor schimbă interiorul [credinţei în Hristos], să se minuneze, dacă nu cunosc nicio făgăduinţă a învierii? Pentru că ei nu vor să înţeleagă, că dacă lucrurile acestea au fost spuse de către Domnul Însuşi, ei trebuie să mărturisească că le cred, căci altfel nu cred că El a înviat a treia zi.

Căci, după ce a murit pe cruce şi după ce a fost luat de pe ea, trupul Său a fost pus în pământ. Însă, în aceste trei zile El a locuit [cu sufletul] în locul unde erau cei morţi[1025], după cum a spus Prorocul despre El: „Şi Domnul şi-a adus aminte de Sfinţii săi morţi, care dormeau din vechime în pământul morţii şi a coborât la ei, şi i-a dezlegat şi mântuit pe ei”[1026].

Căci şi Domnul a spus: „După cum Iona a rămas trei zile şi trei nopţi în pântecele chitului, tot aşa va sta şi Fiul omului în inima pământului” [Mt. 12, 40].

Iar Apostolul a spus: „Dar când El S-a înălţat, ce înseamnă decât că El S-a coborât în cele mai de jos ale

---

[1024] Lat. 2, p. 411.
[1025] Coborârea lui Hristos la Iad, cu sufletul Său unit cu dumnezeirea.
[1026] În Lat. 2, p. 411, n. 3 se vorbește despre faptul că e o mărturie conformă *Crezului Apostolic*.

pământului?” [Efes. 4, 9].

Căci şi David spusese, atunci când prorocise despre El: „şi tu ai mântuit sufletul meu din iadul cel mai de jos” [Ps. 85, 13, *cf.* LXX].

Şi înviind a treia zi din morţi, El i-a spus Mariei, atunci când L-a văzut prima oară şi a vrut să i Se închine Lui: „Nu Mă atinge, pentru că încă nu m-am suit la Tatăl. Du-te şi spunele Ucenicilor Mei: Mă duc la Tatăl Meu şi la Tatăl vostru” [In. 20, 17].

2. Iar dacă Domnul s-a plecat legii morţii, ca să fie Cel dintâi născut din morţi, şi zăboveşte trei zile „în cele mai de jos ale pământului”, atunci când învie în trup, El arată Ucenicilor Săi semnul cuielor [In. 20, 20], ca Unul care se urcase la Tatăl. Iar când spunem acestea, atunci aceşti oameni nu-i aşa că nu ar trebui să fie nedumeriţi, dacă vorbesc „de părţile cele de jos”, referindu-se la lumea noastră iar potrivit lor, omul care îşi lasă trupul aici, merge în locaşurile cele mai presus de ceruri?

Iar Domnul „a mers în mijlocul umbrei morţii” [Ps. 22, 4, *cf.* LXX], unde erau sufletele morţilor (*ubi animae mortuorum erant*)[1027], iar atunci când a înviat în trup şi după învierea Sa, i-a ridicat pe ei în cer, artătând că acestea sunt sufletele Ucenicilor Săi. Căci pe cei pe care Domnul i-a găsit în cele mai de jos ale pământului, i-a dus în locul nevăzut al celor care îl slăvesc pe Dumnezeu.

Şi acolo vor rămâne până la înviere, aşteptând acel eveniment. Căci [la învierea cea de apoi] îşi vor primi trupurile lor şi se vor arăta în întregime, adică în trup, după cum a înviat şi Domnul, şi aşa vor merge în faţa Domnului. „Pentru că nu este ucenicul mai presus de Învăţător, dar fiecare (ucenic) desăvârşit va fi ca şi Învăţătorul său” [Lc. 6, 40].

Căci Învăţătorul nostru, de care nu ne-am despărţit când S-a înălţat la cer, a aşteptat vremea învierii Sale prescrisă de către Tatăl, după cum s-a arătat prin Iona, şi a înviat a trei zi din morţi şi S-a înălţat la cer.

De aceea, se cuvine, ca şi noi să aşteptăm vremea prescrisă nouă de către Dumnezeu şi prorocită de Proroci, când vom învia şi ne vom ridica [din mormânt], după cum Domnul va dori să ne învrednicească de aceasta.

[1027] Lat. 2, p. 412.

Capitolul al 32-lea

În trupul întru care Sfinţii au suferit prigoniri, tot întru el vor primi roadele muncii lor. Întreaga creaţie aşteaptă acest lucru, pentru că Dumnezeu l-a făgăduit lui Avraam şi seminţiei lui

1. De aceea, opiniile unora de-ai noştri, îşi au obârşia în cuvântările ereticilor, ca unii care sunt neştiutori ai iconomiilor lui Dumnezeu şi a tainei învierii celor Drepţi şi a Împărăţiei, care este începutul nestricăciunii.

Pentru că această Împărăţie va fi a celor vrednici, care s-au făcut în mod neîncetat părtaşi Fiinţei dumnezeieşti. Şi e necesar să le spunem despre aceste lucruri, căci, cu dreptate, vor primii Drepţii cele făgăduite şi vor moşteni ceea ce Dumnezeu le-a făgăduit Părinţilor, şi vor împărăţi, când vor învia şi vor vedea pe Dumnezeu în această creaţie, care va fi restaurată şi Judecata, care va avea lor după aceea.

Căci e drept ca în această lume, în care ei au trudit şi au fost bătuţi, fiind încercaţi astfel prin suferinţă, să primească şi răsplata suferinţelor lor. Şi în această lume în care ei au fost omorâţi pentru dragostea lor de Dumnezeu, tot în aceasta vor învia iarăşi.

Şi în această lume în care ei au îndurat robia, tot în ea vor împărăţi. Pentru că Dumnezeu e bogat în toate lucrurile şi toate lucrurile sunt ale Sale. Şi la timpul potrivit această lume va fi restaurată în condiţia ei iniţială, nemaifiind nicio silire[1028] sub stăpânirea Drepţilor.

Căci Apostolul spune despre acest lucru, în mod desluşit, în *Epistola către Romani*, atunci când spune: „Pentru că întreaga creaţie aşteaptă descoperirea/arătarea fiilor lui Dumnezeu. Pentru că creaţia a fost supusă deşertăciunii, nu dorind [ea], ci din cauza celui care a supus-o pe aceasta întru nădejde. Pentru că şi creaţia însăşi se va izbăvi de robia stricăciunii, întru slăvita libertate a fiilor lui Dumnezeu” [Rom. 8, 19-21].

2. Astfel, făgăduinţa lui Dumnezeu, pe care El a făcut-o lui Avraam, va rămâne neclintită. Pentru că El a zis: „Ridică-ţi ochii tăi şi priveşte locul acesta unde eşti tu acum,

[1028] Nicio coerciţie a cuiva.

spre miază-noapte şi spre miază-zi, spre răsărit şi spre apus. Pentru că tot pământul acesta pe care tu îl vezi, ţi-l voi da ţie şi urmaşilor tăi, pentru toţi vecii" [Fac. 13, 14-15].

Şi iarăşi a spus El: „Ridică-te şi mergi de-a lungul şi de-a latul acestui pământ, pentru că Eu ţi-l voi da ţie" [Fac. 13, 17].

Însă el nu primit *moştenirea*, nici măcar un cot, ci a fost întotdeauna *un străin* şi *un rătăcitor* pe acest pământ. Şi, după moartea soţiei sale, Sarra, când hitiţii au dorit să îi dea lui un loc unde să o îngroape, el a cumpărat locul de îngropare (dând pe el 400 de talanţi de aur) de la Efron, fiul lui Zohar Hititul [Fac. 32, 8, 16].

Însă el a aşteptat cu răbdare făgăduinţa lui Dumnezeu, nedorind să primească nimic de la oameni, din ceea ce îi făgăduise Dumnezeu, căci El îi spusese altădată şi acestea: „Eu îţi voi acest pământ urmaşilor tăi, de la fluviul Egiptului şi până la marele fluviu Eufrat" [Fac. 15, 18].

Însă, deşi Dumnezeu îi făgăduise lui moştenirea, el nu a primit-o în timpul vieţii sale, aşa cum trebuia să fie, căci împreună cu urmaşii săi, adică cu cei care se tem de Dumnezeu şi cred în El, acesta o va primi la învierea Drepţilor.

Pentru că urmaşii săi / sământa sa e Biserica, care a primit înfierea lui Dumnezeu prin Domnul, după cum a spus Ioan Botezătorul: „Pentru că Dumnezeu e în stare să ridice şi din aceste pietre fii lui Avraam" [Lc. 3, 8].

Şi, la fel, spune şi Apostolul în *Epistola către Galateni*: „Dar voi, fraţilor, împreună cu Isaac, sunteţi fiii făgăduinţei" [Gal. 4, 28]. Şi iarăşi, în aceeaşi *Epistolă*, el spune în mod deschis, că cei care cred în Hristos, primesc de la Hristos făgăduinţa făcută lui Avraam: „Făgăduinţa a fost făcută lui Avraam şi urmaşului său. Însă El nu a spus: *şi urmaşilor*, ci a spus doar despre unul, despre acel *urmaş*, care este *Hristos*" [Gal. 3, 16].

Şi iarăşi, întărindu-şi cuvintele sale anterioare, acesta spune: „Iar Avraam a crezut lui Dumnezeu şi i s-a socotit lui aceasta ca *dreptate*. De aceea voi cunoaşteţi, că cei care sunt *ai credinţei* sunt *fiii lui Avraam*. Căci Scriptura, văzând mai dinainte că Dumnezeu va îndrepta neamurile prin credinţă, a spus mai dinainte despre Avrram, că: *întru tine se vor binecuvânta toate neamurile*. De aceea cei care sunt *ai credinţei* vor fi binecuvântaţi *cu făgăduinţa lui Avraam*" [Gal. 3, 6-9].

Astfel aceia, care sunt *ai credinţei*, vor fi binecuvântaţi cu *credinţa lui Avraam* şi sunt *fiii lui Avraam*.

Însă Dumnezeu a făgăduit pământul lui Avraam şi seminţiei sale. Însă nici Avraam şi nici seminţia sa, adică cei care sunt îndreptaţi prin credinţă, nu au primit moştenirea, ci o vor primi la învierea Drepţilor[1029].

Pentru că Dumnezeu este adevărat şi credincios şi va face ceea ce El a zis, adică: „Fericiţi sunt cei blânzi, căci ei vor moşteni pământul" [Mt. 5, 5].

[1029] Sfântul Irineu foloseşte de două ori în acest capitol sintagma „învierea Drepţilor", sintagmă ce nu trebuie să fie privită reducţionist. Adică nu trebuie să credem că el vrea să vorbească numai despre *o înviere a Sfinţilor* şi nu *a tuturor*, ci vrea să spună, în acord cu Sfântul Pavel, că învierea reprezintă *arătarea slavei Sfinţilor*, arătarea *a ceea ce vor fi Sfinţii*.

De aceea el vorbeşte despre *învierea Drepţilor*, pentru că ei vor fi în prim-plan şi nu cei păcătoşi, care vor merge la munca veşnică. Cei Drepţi, Sfinţii vor moşteni pământul şi vor fi cei care Îl vor întâmpina pe Domnul în văzduh, ca să fie cu Domnul mereu.

Capitolul al 33-lea

Alte dovezi la aceleaşi afirmaţii, scoase din făgăduinţele Domnului Hristos, atunci când el a spus că va bea din rodul viţei cu Ucenicii Săi în Împărăţia Tatălui, când a făgăduit să îi răsplătească pe ei însutit şi să-i facă părtaşi ai nunţii Stăpânului. Binecuvântarea lui Iacov s-a împlinit deja, după cum a tălmăcit Papias şi alţi Bătrâni

1. Pentru această raţiune, când a vorbit despre Patima Sa, El a spus că Avraam şi cei care sunt cu el sunt bucuroşi la auzul veştii că moştenirea s-a deschis.

Iar după aceea El a adus mulţumire şi a dăruit paharul ca să fie băut de către Ucenicii Săi, zicându-le: „Beţi dintru acesta toţi, acesta este sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulţi se varsă, spre iertarea păcatelor. Căci vă spun vouă, că nu voi mai bea din rodul viţei, până în acea zi, când îl voi bea nou, cu voi, în Împărăţia Tatălui Meu" [Mc. 14, 23-25].

Adică atunci când El va reînnoi moştenirea pământului şi va arăta taina slavei fiilor Săi.

Căci David a zis: „El va reînnoi faţa pământului" [Ps. 103, 30]. Şi prin aceasta a făgăduit să bea rodul viţei cu Ucenicii Săi, indicând prin aceasta două lucruri: *moştenirea pământului* în care se va bea noul rod al viţei şi *învierea Ucenicilor* Săi în trup. Pentru că noile trupuri, care vor învia, sunt acelea, care au primit noul pahar.

Şi El nu a vorbit despre nimic altceva, decât despre acel fruct al viţei pe care îl va bea, când va domni cu Ucenicii Săi în cele mai presus de ceruri sau că ei vor bea, ca unii fără de trup, pentru că această băutură de acum, care se scoate din viţă, este *pentru trup* şi nu *pentru suflet*.

2. Şi pentru această raţiune Domnul a spus: „Când faci prânz sau cină, să nu chemi pe prietenii tăi, nici pe vecinii tăi, nici pe rudele tale, ca nu cumva ei să te cheme pe tine şi aceasta să-ţi fie ca răsplată. Ci cheamă pe ologi, pe orbi şi pe săraci, şi vei fi fericit că ei nu pot să te răsplătească pe tine, ci răsplata ţi se va da ţie la învierea Drepţilor"[Lc. 14, 12-14][1030].

[1030] Observăm din citarea lui Lc. 14, 14, că Sfântul Irineu folosea expresia „învierea Drepţilor" ca pe una apostolică.

Şi iarăşi a spus El: „Oricine va lăsa pământuri sau case sau părinţi sau prieteni sau copii pentru Mine, le va primi în această lume însutit şi întru aceasta va moşteni viaţa veşnică” [Mt. 19, 29; Lc. 18, 29-30]. Şi care este răsplata însutită [primită] în această lume, pentru veselia făcută celor săraci şi pentru cinele, pentru care se primeşte răsplată?

Aceasta va avea loc întru Împărăţie, adică în ziua a şaptea, pe care a sfinţit-o Dumnezeu, şi întru care Dumnezeu S-a odihnit de toate lucrurile pe care le-a făcut. Căci această zi este cu adevărat sabatul / odihna Drepţilor, fiindcă ei nu vor mai fi absorbiţi de nimic trupesc, ci vor avea *o masă* pregătită lor de Dumnezeu, adică *o răsplătire* a lor cu tot felul de bunătăţi [*dishes*].

3. Binecuvântarea lui Isaac, cu care a binecuvântat el pe fiul său cel mic, pe Iacov, atunci când a zis: „Iată, mirosul fiului meu este ca mirosul unui câmp bogat, pe care Domnul l-a binecuvântat” [Fac. 27, 27], ne spune că acest „câmp este lumea”.

Căci de aceea a adăugat [Iacov]: „Să-ţi dea ţie Dumnezeu din roua cerului şi grăsimea/rodnicia pământului, mulţime de grâu şi vin. Să îţi slujească ţie popoarele şi regii să se plece înaintea ta. Şi vei fi tu un domn peste fraţii tăi şi feciorii tatălui tău se vor pleca înaintea ta. Blestemat să fie cel ce te va blestema şi binecuvântat să fie cel ce te va binecuvânta” [Fac. 27, 28-29].

Iar dacă cineva nu acceptă că aceste lucruri s-au spus cu referire la Împărăţie, acela cade în multe contradicţii şi nelămuriri, cum s-a întâmplat cu evreii, care au intrat într-o totală nedumerire (*in omni aporia*)[1031].

Pentru că niciun neam nu i-a slujit lui Iacov în timpul vieţii sale ci, dimpotrivă, după ce a primit binecuvântarea [de la Iacov, tatăl său], acesta a plecat din casa sa şi a slujit unchiului său Laban Sirianul pentru 20 de ani.

Şi nici nu a fost *domn* peste fratele său, ci el s-a plecat înaintea fratelui său Esav şi când s-a întors din Mesopotamia el a dat multe daruri acestuia. Şi de unde a moştenit mult grâu şi vin pe pământ, când el a emigrat în Egipt, datorită foamei care era în pământul unde locuia el şi a devenit supusul lui Faraon, care stăpânea în Egipt?

De aceea, prorocia acestei biencuvântări, aparţine fără doar şi poate timpurilor Împărăţiei, când Drepţii vor stăpâni

[1031] Lat. 2, p. 417.

pământul, după ce vor învia din morţi. Adică atunci când creaţia întreagă va fi reînnoită şi eliberată [de păcat şi moarte], când va fi rodi tot felul de bunătăţi, când va coborî rouă din cer şi pământul va rodi.

Căci Bătrânii[1032], care l-au văzut pe Ioan, Ucenicul Domnului, au spus că ei au auzit de la el, că Domnul i-a învăţat cu privire despre acele vremuri, spunându-le: *Vor veni zile, în care viţele vor creşte, fiecare având câte zece mii de joarde şi pe fiecare joardă vor fi câte zece mii de mlădiţe şi fiecare mlădiţă va avea câte zece mii de muguri şi din fiecare mugur va ieşi câte zece mii de ciorchini şi din fiecare ciorchine câte zece mii de boabe şi din fiecare boabă stoarsă va ieşi câte 25 de metrii de vin. Şi când vreunul din Sfinţi va fi rupt ca un ciorchine, altul va striga [în locul lui]. Pentru că: „eu sunt cel mai bun ciorcine, ia-mă; binecuvintează pe Domnul prin mine"*[1033].

Şi în acest fel, Domnul a spus, că un bob de grâu va rodi zece mii de fire de grâu, şi că fiecare fir va avea câte zece mii de spice şi fiecare spic de grâu va da câte zece mii de boabe şi din fiecare boabă va ieşi câte 10 litre din cea mai curată, fină şi bună făină.

Şi că toate celelalte fructe ale pomilor, seminţele şi iarba, vor rodi asemenea. Şi că toate animalele se vor hrăni din cele produse de pământ şi că va fi pace şi bună înţelegere între fiecare şi că toate vor fi supuse omului în mod desăvârşit.

4. Şi aceste lucruri sunt mărturisite în scris de Papias, în a patra carte a lui, ca auzite de la Ioan şi de la prietenul său Policarp. Pentru că avem cinci cărţi alcătuite de către el. Şi el a adăugat la acestea[1034]: „Aceste lucruri sunt crezute de către cei credincioşi".

Căci a spus că, atunci „când Iuda vânzătorul nu le-a crezut şi a întrebat: *Cum pot aceste lucruri să rodească atât de mult prin lucrarea Domnului?*, Domnul a spus: *Cei care vor trăi aceste [vremuri] le vor vedea*"[1035].

Căci atunci când s-a prorocit despre aceste vremuri,

[1032] În Idem, p. 417, n. 3 se precizează faptul, că cel care i-ar fi spus Sfântului Irineu acest amănunt ar fi Papias.
[1033] Pasaj unic, pentru că conţine cuvinte ale Domnului păstrate tradiţional şi care au fost primite de la Sfinţii Apostoli.
[1034] Ca o notă la cele cinci cărţi ale sale.
[1035] Altă mărturie unică: o întrebare a lui Iuda şi un răspuns al Domnului vizavi de pasajul anterior, în care s-a prorocit rodirea extraordinară a pământului celui nou, reînnoit.

Isaia a spus: „Lupul se va hrăni împreună cu mielul şi leopardul se va odihni împreună cu iedul. Viţelul şi taurul vor mânca împreună cu leul şi un copil le va conduce pe ele.

Boul şi ursul se vor hrăni împreună şi puii lor vor sta împreună şi leul va mânca paie ca boul. Şi un prunc de ţâţă va băga cu încredere mâna în cuib de viperă şi în sălaşul năpârcii. Nu va fi nicio stricăciune şi nimic nu va avea putere de a aduce suferinţa în muntele Meu cel sfânt”[Is. 11, 6-9].

Şi iarăşi a spus acesta, recapitulând cele zise: „Lupii şi mieii vor mânca împreună şi leul va mânca paie ca boul şi şarpele pământului va mânca pâine. Şi ei nu vor răni şi nici nu vor supăra pe nimeni în muntele Meu cel sfânt, zice Domnul” [Is. 65, 25].

Şi ştiu faptul, că unele persoane doresc să prezinte aceste cuvinte, ca vorbind despre *oamenii sălbatici*, din diferite neamuri şi cu felurite obiceiuri, care atunci când vin la credinţă şi cred, ei intră în unire cu Drepţii.

Însă, deşi aceste cuvinte se pot potrivi cu cei care vin din multe neamuri la unirea credinţei (*the harmony of the faith*), niciodată nu se va petrece asta cu animalele până la învierea Drepţilor.

Pentru că Dumnezeu nu este în toate lucrurile[1036]. Şi e drept ca, atunci când creaţia va fi restaurată, toate animalele să fie din nou supuse şi slujitoare omului şi să se întoarcă la hrana pe care Dumnezeu le-a dat-o dintru început (pentru că ele erau întru început *supuse* şi *ascultătoare* lui Adam), adică [hrana] pe care o produce pământul[1037].

Însă, cu altă ocazie, şi nu acum, îţi voi arăta că leul va mânca paie [atunci] [1038].

Şi acestea vorbesc despre mărimea şi bogăţia fructelor. Pentru că, dacă animalul, leul, va mânca paie [atunci], ce calităţi trebuie să aibă spicele de grâu, pentru ca să fie hrană pentru lei?

[1036] Acceptat în mod voit

[1037] După cum se observă, Sfântul Irineu vorbeşte de o restaurare şi păstrare a întregii lumi făcute de Dumnezeu, adică şi a vegetaţiei şi a animalelor. Animalele se vor supune iarăşi omului, ca la început şi vor asculta de el şi nu vor mai mânca carne ci se vor hrăni numai cu roadele pământului.

[1038] Putem presupune de aici că acestui prieten al său, Sfântul Irineu i-a mai trimis şi alte lucrări personale.

Capitolul al 34-lea

El întăreşte opiniile sale cu privire la moştenirea Împărăţiei Sfinţilor după învierea lor din morţi, cu mărturii diverse de la Isaia, Iezechiel, Ieremia şi Daniel. Parabola slujitorilor care priveghează

1. Astfel, Isaia spune foarte clar că va fi o bucurie a acestei zidiri la învierea Drepţilor, atunci când spune: „Morţii vor învia. Toţi cei care sunt în morminte vor învia şi cei care sunt în pământ se vor bucura. Pentru că roua Ta este sănătatea lor” [Is. 26, 19]. Şi despre acestea, Iezechiel spune: „Iată, Eu voi deschide mormintele voastre şi vă voi scoate afară din gropile voastre. Când voi scoate pe poporul Meu din morminte şi voi pune suflare întru voi, voi veţi fi vii. Şi Eu vă voi pune pe voi în pământul vostru şi voi veţi cunoaşte că Eu sunt Domnul” [Iez. 37, 13-14].

Şi iarăşi a spus despre aceleaşi lucruri: „Aceste lucruri spune Domnul: Eu voi aduna pe Israel dintre toate neamurile, de unde ei au fost duşi şi Mă voi sfinţi întru ei, în faţa fiilor neamurilor. Şi ei vor locui în pământul lor, pe care Eu l-am dat slujitorului Meu Iacov.

Şi ei vor locui în acela în pace. Şi ei vor construi case şi vor planta vii şi vor locui întru nădejde, când judecata Mea va cădea peste toţi cei care i-au necinstit pe ei, peste cei care i-au înconjurat pe ei. Şi ei vor cunoaşte că Eu sunt Domnul Dumnezeul lor şi Dumnezeul Părinţilor lor” [Iez. 28, 25-26].

Şi după cum am arătat puţin mai înainte, *Biserica* este *seminţia lui Avraam*.

Şi pentru această raţiune noi spunem că El, Cel care în Noul Testament „ridică din pietre fii lui Avraam”, este Cel care va strânge, potrivit Vechiului Testament, pe cei care se vor mântui dintre neamuri, după cum a spus Ieremia: „Iată, vin zile, zice Domnul, în care ei nu vor mai zice: Domnul cel viu, care conduce pe fiii lui Israel din miază-noapte, şi din toate părţile în care ei au fost duşi. Căci El îi va întoarce în pământul lor, pe care El l-a dat părinţilor lor” [Ier. 23, 7-8].

2. Iar această întreagă creaţie, potrivit voii lui Dumnezeu, va avea o mare creştere, căci va rodi roadele

despre care am vorbit, după cum ne spune Isaia: „Şi aceasta va fi mai presus de munţii cei înalţi şi mai preus de fiecare deal înalt, apa curgând peste tot în acea zi, când mulţi vor pieri, când stâncile vor cădea. Şi lumina lunii va fi ca lumina soarelui, şapte zile ca o singură zi, când El va vindeca suferinţa poporului Său şi îl va vindeca de durerea stricăciunii sale” [Is. 30, 25-26].

Iar „durerea stricăciunii” (*dolor plagae*)[1039] este cea pricinuită la început, prin neascultarea omului în Adam, adică *moartea*. Căci pe aceasta[1040]o va vindeca Domnul, când ne va învia din morţi şi ne va reda *moştenirea părinţilor*, după cum a spus tot Isaia: „Şi tu vei fi încrezător în Domnul şi El îţi va da ţie să stăpâneşti întregul pământ şi te va hrăni pe tine din moştenirea părintelui tău Iacov” [Is. 58, 14].

Şi aceste cuvinte sunt ceea ce spune Domnul: „Fericiţi sunt slujitorii aceia, pe care atunci când va veni Domnul, îi va afla priveghind. Adevărat vă spun vouă, că El Se va încinge şi le va da să mănânce, se va apropia de ei şi le va sluji. Şi dacă El va veni la ceasul serii şi îi va găsi pe ei aşa, fericiţi sunt, fiindcă El îi va face să stea şi le va sluji lor. Iar dacă va veni în straja a doua sau a treia, fericiţi sunt aceştia” [Lc. 12, 37-38].

Şi Ioan spune acelaşi lucru în Apocalipsă: „Fericit şi Sfânt este cel care are parte de prima înviere” [Apoc. 20, 6]. Iar Isaia vorbeşte despre timpul când se vor petrece aceste evenimente, zicând: „Şi eu am zis: Doamne, cât va dura? Până când cetăţile vor rămâne pustii, fără locuitori, şi casele vor fi fără oameni, şi pământul va fi deşert. Şi după aceste lucruri Dumnezeu ne va schimba pe noi oamenii şi cei care vor rămâne se vor înmulţi pe pământ” [Is. 6, 11].

Şi Daniel a spus acest lucru: „Şi împărăţia şi domnia, şi măreţiile cele de sub cer sunt date Sfinţilor de Prea Marele Dumnezeu şi împărăţia acelora este veşnică şi toate domniile vor sluji şi se vor supune Lui” [Dan. 7, 27].

Dar şi această făgăduinţă trebuie înţeleasă ca referindu-se la acel timp, când Prorocul spune: „Şi voi veni la tine şi voi fi de partea ta la plinirea acelor zile” [Da. 12, 13].

3. Astfel, aceste făgăduinţe nu au fost rostite numai de către Proroci şi Părinţi, cât şi de Bisericile unite dintre

---

[1039] Lat. 2, p. 420.
[1040] Stricăciunea firii omeneşti, care a fost cauzată de către păcate.

neamuri, pe care Duhul le-a numit „insule” (*insulas*)[1041].

Şi aceasta, pentru că ele sunt aşezate în mijlocul tulburării, suferă din cauza viscolului blasfemiilor [*the storm of blasphemies*], sunt un adăpost sigur pentru cei în primejdie şi un loc de scăpare pentru cei cu o dragoste mare [de cele cereşti], şi care năruie deşertăciunea Adâncului, adică calea păcatului, după cum spune şi Ieremia:

„Ascultaţi cuvântul Domnului, voi, neamuri şi vorbiţi despre insule până departe. Spuneţi, că Domnul va risipi pe Israel şi El îl va aduna şi îl va ţine, ca unul care îşi hrăneşte turma sa de oi. Pentru că Domnul va răscumpăra pe Iacov şi îl va elibera pe el de mâna celui mai puternic decât el. Şi ei vor veni şi se vor bucura în muntele Sionului şi va veni ceea ce este bun şi în pământul acesta va fi grâu, şi vin, şi roade, animale şi turme. Şi pământul lor va fi ca un pom roditor şi ei nu vor mai flămânzi. Pentru că în acea vreme fecioarele se vor bucura împreună cu tineri, cei bătrâni se vor veseli şi Eu voi întoarce întristarea lor întru bucurie [*and I will turn their sorrow into joy*].

Şi Eu îi voi face pe ei să se bucure foarte şi sufletele preoţilor, ale fiilor lui Levi, se vor sătura. Şi poporul Meu se va sătura de bunătatea mea” [Ier. 31, 10-14].

Şi în cartea anterioară ţi-am arătat că toţi ucenicii Domnului sunt *leviţii* şi *preoţii*, ei, cei care călcau sabatul în templu şi erau fără vină. Făgăduinţele acestea însă arată foarte clar că e vorba despre *ospăţul* acestei creaţii în Împărăţia Drepţilor, acolo unde Dumnezeu a făgăduit că *va sluji El Însuşi*.

4. Şi iarăşi, vorbind despre Ierusalim şi despre domnia Lui acolo, Isaia spune: „Acestea zice Domnul: Fericit este cel care fii în Sion şi slujitori în Ierusalim. Iată, un rege drept va domni şi conducătorii vor conduce cu judecată” [Is. 31, 9 și 32, 1]. Şi cu privire la zidirea a ceea ce va fi rezidit, el spune: „Iată, Eu voi pune o piatră de rubin şi una de safir la temeliile tale. Şi îţi voi face întărituri de cristal şi zid din pietre alese. Şi toţi fiii tăi vor fi învăţaţi de către Dumnezeu şi mare va fi pacea fiilor tăi şi întru dreptate te vei rezidi” [Is. 54, 11-14].

Şi iarăşi vorbeşte despre aceleaşi lucruri, zicând: „Iată, Eu voi face Ierusalimul o bucurie şi poporului Meu [o veselie]. Pentru că glas de plângere nu se va mai auzi în ea,

---

[1041] Lat. 2, p. 421.

nici glas de strigare. Şi nu va mai fi niciunul neînvăţat şi niciun bătrân nu îşi va mai sfârşi viaţa.

Pentru că un tânăr va avea o sută de ani şi păcătosul va muri la o sută de ani, însă ca unul blestemat. Şi ei vor zidi case şi vor locui în ele. Şi vor sădi vii şi vor mânca din roadele lor şi vor bea vin.

Însă nu le vor zidi ei şi alţii le vor locui şi nici nu vor sădi ei via şi alţii o vor mânca. Pentru că acele zile ale veţii tale vor fi zile ale poporului tău şi lucrurile mânilor tale vor rămâne" [Is. 65, 18-22].

Capitolul al 35-lea

El afirmă că aceste mărturii date aici nu trebuie interpretate alegoric sau cu referire la binecuvântările cereşti, ci ele se vor împlini după ceea ce va veni Antihrist, după învierea morţilor, în Ierusalim. Toate prorociile de la început el le subsumează celor ale lui Isaia, Ieremia şi Apocalipsei lui Ioan

1. Iar dacă unii doresc să considere alegorice aceste [prorocii], ei se vor arăta incoerenţi în ceea ce susţin şi se vor nega pe ei înşişi în multe feluri. Căci, spre exemplu, avem: „Până când cetăţile" neamurilor „vor rămâne pustii, fără locuitori, şi casele vor fi fără oameni, şi pământul va fi deşert?" [Is. 6, 11].

Iar Isaia a mai spus: „ziua Domnului va veni ca un leac pentru cele dinainte, plină de mânie şi de urgie, distrugând cetăţile pământului şi dezrădăcinând pe păcătoşi" [Is. 13, 9]. Şi iarăşi, tot el: „acesta va fi luat, ca să nu vadă slava lui Dumnezeu" [Is. 26, 10].

Şi pentru atunci când se vor petrece aceste lucruri, el a spus: „Dumnezeu îi va izgoni pe oameni şi cei care vor rămâne se vor înmulţi pe pământ" [Is. 6, 12]. Dar şi acestea: „Şi ei vor zidi case şi vor locui în ele. Şi vor sădi vii şi vor mânca din ele"[Is. 65, 21].

Însă toate acestea, toate cuvintele care sunt luate în calcul sunt spuse cu referire la învierea Drepţilor, care va avea loc după venirea lui Antihrist şi după distrugerea tuturor neamurilor, care vor fi sub conducerea lui. În acea vreme va avea loc învierea Drepţilor, a celor care vor împărăţi pe pământ, făcând [să piară] cei puternici, ca ceara de la faţa Domnului.

Şi, prin El, ei vor deveni părtaşi slavei lui Dumnezeu Tatăl şi se vor veseli întru Împărăţie, în unire şi comuniune cu Sfinţii Îngeri şi în unire cu fiinţele duhovniceşti. Şi în legătură cu cei pe care Domnul îi va găsi în trup, aşteptând venirea Sa din cer, şi care au suferit necazuri, pe aceia îi va scăpa din mâinile *Celui rău*[1042].

Pentru că la ei se referă Prorocul când spune: „şi cei

[1042] A Satanei.

care vor rămâne se vor înmulţi pe pământ”.

Iar Prorocul Ieremia a spus, că mulţi credincioşi ai lui Dumnezeu sunt pregătiţi pentru aceasta, să înmulţească pe cei de pe pământ, pentru ca să dea sub conducerea Sfinţilor Ierusalimul, pentru că Împărăţia este a Sa, după cum s-a zis: „Priveşte către răsărit, Ierusalime și privește bucuria, care îți va veni ție de la Dumnezeu Însuşi! Iată, fii tăi vor veni de unde au fost trimişi. Ei vor veni ca o ceată de la răsărit şi de la apus, prin cuvântul Celui Sfânt, bucurându-se întru slava care este de la Dumnezeul tău. O, Ierusalime, dezbracă-ţi sacul plângerii şi al durerii şi pune-ţi această frumuseţe a slavei celei veşnice de la Dumnezeul tău!

Încinge-te cu îndoitul veşmânt al dreptăţii, care vine de la Dumnezeu tău. Pune-ţi coroana slavei veşnice pe capul tău. Pentru că Domnul va arăta slava ta întregului pământ de sub cer. Pentru că numele tău va fi veşnic chemat de către Dumnezeu Însuşi, ca pacea dreptăţii şi slava celui care se închină Domnului. Ridică-te, Ierusalime, stai în picioare şi priveşte spre răsărit, şi, iată, fiii tăi de la răsăritul soarelui şi până la apus, de Cuvântul Celui Sfânt, se vor bucura întru pomenirea lui Dumnezeu.

Pentru că paşii lor se vor îndrepta spre tine, de unde au fost târâţi de vrăjmaş. Dumnezeu îi va aduce întru tine, fiind născuţi cu slava acelui tron al Împărăţiei. Pentru că Dumnezeu a poruncit ca fiecare munte înalt să se plece şi fiecare deal veşnic, şi văile să se umple, pentru că întregul pământ se va netezi, ca Israel, slava lui Dumnezeu, să poată merge în siguranţă.

Iar pădurile se vor face locuri umbroase şi fiecare pom frumos mirositor va fi pentru Israel, din porunca lui Dumnezeu. Pentru că Dumnezeu va merge înaintea lor cu bucurie, în lumina slavei Sale [*in the light of His splendor*], căci mila şi dreptatea vin de la El” [Bar. 4, 36-5, 1-9].

2. Iar lucrurile care au fost spuse[1043] nu pot fi înţelese nici cu referire la lucrurile mai presus de ceruri, „pentru că Dumnezeu”, s-a zis, „va arăta slava ta întregului pământ de sub cer”.

Iar în vremea Împărăţiei, pământul va fi chemat de Hristos la starea sa cea dintâi iar Ierusalimul va fi rezidit după chipul celui de sus, după cum a spus Isaia: „Iată, Eu

[1043] Prorociile.

am făcut zidurile tale cu mâinile Mele şi tu eşti mereu în ochii Mei” [Is. 49, 16].

Iar Apostolul, scriind Galatenilor, le-a spus în acelaşi fel: „Iar *cea liberă* este *Ierusalimul cel de sus*, care e mama noastră a tuturor” [Gal. 4, 26].

Şi el nu a vorbit aici şi nici nu s-a gândit la vreun eon rătăcit sau la vreo putere care s-a despărţit de Plenitudine sau la Prunicus, ci la Ierusalimul, care a fost zidit de mâinile Sale. Căci în Apocalipsa lui Ioan se vorbeşte despre vederea acestui [Ierusalim] nou, care se va pogorî din cerul cel nou. Căci despre vremea Împărăţiei, a spus acesta: „Am văzut un tron mare, alb, şi pe Cel care şedea pe el, de la a Cărui faţă pământul şi cerul au zburat şi nu s-a mai găsit loc pentru ele” [Apoc. 20, 11].

Şi lucrurile despre care el vorbeşte au legătură cu învierea şi cu judecata, vorbind despre „cei morţi, de cei mari şi de cei mici” [Apoc. 20, 12]. Şi mai spune el: „Şi moartea a dat pe cei morţi din ea, şi moartea şi iadul au dat pe cei morţi pe care îi aveau” [Apoc. 20, 13], atunci când cărţile au fost deschise [Apoc. 20, 12].

Şi iarăşi: „o altă carte a fost deschisă, care este cartea vieţii şi morţii au fost judecaţi după acele lucruri, care erau scrise în cărţi, potrivit cu faptele lor. Şi moartea şi iadul au fost aruncate în iezerul de foc, care e moartea a doua” [Apoc. 20, 12, 14]. Şi acesta este ceea ce se numeşte *Gheena*, în care Domnul a spus că arde focul cel veşnic.

Pentru că s-a zis: „Iar cine n-a fost găsit scris în cartea vieţii, a fost trimis în iezerul de foc” [Apoc. 20, 15].

Şi după ce a spus acestea, a zis iarăşi : „Am văzut cer nou şi pământ nou, pentru că cerul cel dintâi şi pământul au trecut şi marea nu mai era. Şi am văzut cetatea sfântă, noul Ierusalim, pogorându-se din cer, ca o mireasă împodobită pentru mirele ei” [Apoc. 21, 1-2].

Şi iarăşi: „Şi am auzit un glas puternic din tron, zicând: Iată, cortul lui Dumnezeu este cu oamenii şi El va locui cu ei. Şi ei vor fi poporul Său şi Dumnezeu Însuşi va fi cu ei ca Dumnezeul lor. Şi El va şterge orice lacrimă din ochii lor. Şi moartea nu va mai fi, nici întristare, nici suspin, nici nu va mai fi vreo durere, fiindcă lucrurile cele dintâi au trecut”[Apoc. 21, 3-4].

Iar Isaia spune acelaşi lucru: „Pentru că va fi un cer nou şi un pământ nou. Şi nu ne vom mai aminti de cele

trecute, nici inima noastră nu se va mai gândi la ele[1044], ci ei vor afla bucurie şi veselie" [Is. 65, 17].

Căci despre acestea a spus şi Apostolul, zicând: „Pentru că chipul [*the fashion*] acestei lumi va trece" [I Cor. 7, 31]. Şi acelaşi lucru a spus şi Domnul, când a zis: „Cerul şi pământul vor trece" [Mt. 24, 35].

Astfel s-au petrecut aceste lucruri, când a văzut trecând toate cele pământeşti, Ioan, Ucenicul Domnului şi a spus că noul Ierusalim se pogora din cer, ca o mireasă împodobită pentru mirele ei.

Şi că aceasta este cortul lui Dumnezeu, în care Dumnezeu va locui cu oamenii. Iar Ierusalimul cel vechi este un chip al acestui Ierusalim care va fi pe pământ, şi pentru care Drepţii s-au pregătit pentru nestricăciune şi se pregătesc pentru mântuire.

Iar cortul lui Moise a fost făcut după chipul celui văzut în munte. Pe când acesta [ce va veni] nu e de domeniul alegoriei, ci lucrurile se dovedesc întărite şi adevărate, că este pe pământ, fiind făcut de Dumnezeu spre bucuria oamenilor Drepţi.

Pentru că Dumnezeu îi va învia cu adevărat pe oameni, fiecare om va învia cu adevărat şi nu în mod alegoric, aşa după cum am arătat de mai multe ori. Şi cel care va învia, s-a pregătit de mai înainte pentru nestricăciune şi va ieşi şi va înflori în vremea Împărăţiei, pentru că poate fi capabil să primească slava Tatălui (*gloriae Patris*)[1045].

Şi când toate lucrurile se vor face *noi*, atunci el va locui cu adevărat în cetatea lui Dumnezeu. Pentru că s-a spus: „Şi Cel care şedea pe tron a zis: Iată, Eu fac toate lucrurile noi. Şi Domnul a zis: Scrie toate acestea, pentru că aceste cuvinte sunt vrednice de credinţă şi adevărate. Şi el mi-a spus: Ele s-au făcut" [Apoc. 21, 5-6]. Căci acesta e adevărul acestor lucruri.

[1044] *Inima care gândeşte* şi *gândirea care simte* cele duhovniceşti sunt realităţi exprimate adânc în experienţa duhovnicească a Bisericii. Pentru că inima şi mintea nu sunt despărţite în receptarea celor dumnezeieşti, ci întregul om percepe prezenţa lui Dumnezeu.

[1045] Lat. 2, p. 426.

Capitolul al 36-lea

Oamenii vor învia. Lumea de acum nu va fi distrusă. Vor fi multe locaşuri ale Sfinţilor, potrivit vredniciei lor. Toate lucrurile se vor supune lui Dumnezeu Tatăl pentru ca El să fie toate întru toţi

1. După cum vedem există oameni reali, care trăiesc într-un pământ evident pentru toţi şi nimeni nu poate să spună că nu există aceste lucruri, ci fiecare trăieşte potrivit cu existenţa actuală. Căci nicio fire sau substanţă a creaţiei nu va fi distrusă (căci vrednic de crezare şi adevărat e Cel care a creat-o), ci doar „chipul acestei lumi va trece", adică lucrurile prin care am păcătuit şi întru care omul a îmbrătrânit în ele. Fiindcă chipul de acum al lumii este vremelnic, [după cum a vrut Dumnezeu], Cel care cunoaşte de mai înainte toate lucrurile.

Şi după cum am spus în cartea precedentă, am arătat, pe cât posibil, cauza creării acestei lumi, care are lucruri vremelnice / temporare. Căci atunci când chipul acesta va trece şi omul va fi reînnoit şi va înflori ca o fiinţă nestricăcioasă – asta presupunând faptul de a fi fost odată *vechi* – va fi *un cer nou* şi *un pământ nou*, întru care va trăi *noul om*, fiind întotdeauna într-o continuă vorbire cu Dumnezeu.

Şi aceste lucruri vor fi veşnice, după cum spune Isaia: „Pentru că Eu fac ceruri noi şi pământ nou, care să stea în faţa Mea, zice Domnul, căci sămânţa ta şi numele tău vor rămâne" [Is. 66, 22].

Şi unul dintre Prezbiter a zis: *Atunci, dintre cei care sunt găsiţi vrednici, unii vor merge să locuiască în cer, alţii se vor bucura de desfătările Paradisului, pe când alţii vor moşteni slava cetăţii, pentru că Mântuitorul va fi văzut pretutindeni de către aceia, care se vor învrednicii să Îl vadă pe El*[1046].

2. Şi a spus aceasta, pentru că există deosebiri între cei care au rodit 100, 60 sau 30 [Mt. 13, 8], pentru că primii vor avea parte de ceruri, următorii vor locui în Paradis iar ultimii în cetate.

[1046] Nu ştim despre cine e vorba.

Fiindcă de aceea a spus Domnul: „În casa Tatălui Meu multe locaşuri sunt”[In. 14, 2]. Pentru că toate lucrurile aparţin lui Dumnezeu, Cel care dă tuturor locul potrivit în care să locuiască.

Căci Cuvântul Său, care ne dăruie toate lucrurile de la Tatăl, dă fiecăruia în parte cele după vrednica sa. Şi acesta este patul pe care cei chemaţi se culcă, când sunt chemaţi la nuntă [Mt. 22, 2 sq].

Căci Prezbiterii, ucenicii Apostolilor[1047], spun că aceasta este starea şi rânduiala celor care sunt mântuiţi, şi că ei sporesc potrivit firii lor. Şi ei, care au urcat prin Duhul la Fiul, şi prin Fiul la Tatăl [*per Spiritum quidem ad Filium, per Filium autem ascendere ad Patrem*[1048]; *they ascend through the Spirit to the Son, and through the Son to the Father*][1049] şi cărora, la timpul potrivit, Fiul le va da cele pregătire de Tatăl Său, cu ei se va împlini ce a spus Apostolul: „Pentru că El trebuie să stăpânească peste toţi, până când va pune pe toţi duşmanii Săi sub picioarele Sale. Şi vrăjmaşul cel din urmă, care va fi distrus, este moartea” [I Cor. 15, 25-26].

Pentru că în vremea Împărăţiei, oamenii Drepţi vor fi pe pământ, uitând ce înseamnă *moartea*. Căci, atunci „când El a spus: *Toate lucrurile se vor supune Lui*, este arătat că în afară de Cel care i-a supus Lui toate lucrurile. Şi când toate lucrurile se vor supune Lui, atunci şi Fiul Se va spune Celui care a pus toate lucrurile sub El, pentru ca Dumnezeu să fie toate întru toţi” [I Cor. 15, 27-28].

3. De aceea, Ioan vede de mai înainte, în mod distinct, prima „înviere a Drepţilor” şi moştenirea Împărăţiei pământului.

Şi ceea ce Prorocii au prorocit se armonizează [cu această vedere a lui Ioan]. Pentru că Domnul l-a învăţat aceste lucruri, când El a făgăduit că va bea *paharul cel nou* întru Împărăţie, împreună cu Ucenicii Săi.

Şi Apostolul a mărturisit că creaţia va fi dezrobită de legăturile stricăciunii şi că ea va intra întru libertatea fiilor lui Dumnezeu. Şi întru toate aceste lucruri şi prin ele toate, acelaşi Dumnezeu Tatăl Se va arăta, Cel care a făcut pe om şi Care a făgăduit părinţilor moştenirea pământului, Care va

---

[1047] Prezbiterii sunt urmaşii, ucenicii Apostolilor şi nu nişte oameni, care nu aveau nicio filiaţie cu *Apostolii Domnului*.

[1048] Lat. 2, p. 429.

[1049] O expresie, care s-a păstrat până astăzi în discursurile noastre teologice.

scoate creaţia din robie prin învierea Drepţilor şi va împlini făgăduinţele prin Împărăţia Fiului Său, şi va răsplăti în mod părinteşte cu acele lucruri, pe care ochii nu le-au văzut, nici urechea nu le-a auzit şi nici la inima omului nu s-a suit [I Cor. 2, 9].

Pentru că există un singur Fiu, Care a împlinit voinţa Tatălui Său şi un singur neam omenesc, întru care se împlinesc tainele lui Dumnezeu, „la care Îngerii doresc să privească” [I Petr. 1, 12].

Iar ei[1050] nu sunt în stare să cerceteze înţelepciunea lui Dumnezeu, prin care a luat lucrul mâinilor Sale, întărit şi alipit Fiului Său, pe care l-a adus la desăvârşire.

Căci Vlăstarul Său, Cuvântul Cel Unul-Născut, S-a coborât la creatură, adică S-a întrupat şi pe aceasta[1051] Şi-a însuşit-o, pentru ca creatura să fie conţinută de Cuvântul şi înălţându-se El [la cer], să treacă mai presus de Îngeri, ca să o facă după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

*

[1050] Sfinţii Îngeri.
[1051] Firea umană.

Cuprins

Cartea a III-a

Cartea a-IV-a



Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruş